
EX LIBRIS
ARCHITET TO
GIO VANNI
MU ZIO
MAÑZU

TABVLIS ALIQVOT NOVIS VITAQ. AVCTORIS
ILLVSTRATVM. EDITIO VLTIMA.

ANTVERPIÆ,
APVD IOANNEM BAPT. VRINTIVM.
ANNO CIↃ. IↃ.CIII.

Regna vides Magni, ceu ſtemmata clara, PHILIPPI,
Imperium terris qua tenet ac pelago.
Juſtitia, alma Fides, Pietas, et auita vigebit
Relligio, hoc ſaluo Principe; CHRISTE faue.
P. A. Schottus

D. PHILIPPO
AVSTRIACO
CAROLI V. AVG.
ROM. IMP. F.
INDIARVM HISPA-
NIARVMQVE ETC. RE-
GI, OMNIVM AETA-
TVM ET TOTIVS
ORBIS AMPLISSIMI
IMPERII MONAR-
CHAE,
ABRAHAMVS
ORTELIVS
ANTVERPIANVS,
EIVS MAIESTATIS
GEOGRAPHVS, DED.
CONSECRATQVE.

ADOLPHI MEKERCHI
BRVGENSIS I. C.
ῬΑΨΩΔΙΑ ἙΚΑΤΟΣΤΙΧΟΣ
FRONTISPICII
EXPLICATIO.

IMMENSAM *terræ molem, vastíque meatus*
Oceani, toto sparsas & in æquore terras,
Scriptorum multi veterum, multíque recentum
Ingenio præstanti & rerum divite censu
Hactenus aggreßi, triplices tantummodò partes
Invenère Orbis, quas nec describere plenè
Posse datum est. Nostro id longè feliciùs ævo
Præstitit ORTELIVS *multo maioribus ausis:*
ORTELIVS, *quem quadrijugo super aëra curru*
Phœbus Apollo vehi secum dedit, vnde iacentes
Lustraret terras circumfusúmque profundum.
Hinc olli Phœbum, qui conspicit omnia, prorsus
Ignotas, alio penitus penitúsque sub Orbis
Axe sitas monstrasse plagas, solísque retectas
Indigenis, Orbémque novum, gentésque, virósque
Detexisse ferunt, mundíque arcana remoti.
Ille igitur studijs quo consulat, hocce THEATRVM
ORBIS TERRARVM *toti communicat Orbi.*
In quo non veterum errores incertáve tradit
Somnia, sed tripode ex ipso certißima visa.
Quóque magis mirère, tribus superaddidit Orbis
QVINQVE ORBIS PARTES. *Partibus hic binas alias, quas nemo priorum*
Vel fando audierat. Frontem solùm adspice libri,
Invenies etiam quod te pictura docebit.
Arce sedet summa solio Regina superbo
EVROPA. EVROPE, *cujus viridis fastigia lambit*
Pampinus, & dulci vitis fecunda racemo.
(Nam colit Europe Bacchum, Bacchus colit illam)
Dextra manus sceptrum gestat, clavúmque sinistra
Admotum sphæra, caput est insigne corona.
Hæc reliquis Nymphis excelsior omnibus una est,
Et latè, auspicibus quondam victricibus armis,
Roma, tuæ, fines porrexit adusque calentem
In Libyam, ínque Asiam, divisósque orbe Britannos.
Eius & imperium proferre Hispania nuper
Ausa, per ignotum pelagus nova regna, novósque
Invenit populos, qui nunc NOVUS ORBIS *habetur.*

Adspicis

ASIA. *Adspicis à dextris* ASIAM, *quæ splendida Eoïs*
Tota nitet gemmis, tota est ornata lapillis.
Hæc manibus plenam turis beneolentis acerram
Ostentat, myrrham redolens, stactéque suavem:
Et gummi croceum, pigmenta, & aromata, & omnes
Assyrios fucos, Arabum præditia dona.

AFRICA. AFRICA *parte alia est fervore notabilis ipso*
AEthiopissa, perinsano Phaëthonte perusta,
Infrenos dum Solis equos currúmque fatigat
Ignarus juvenis, nec flectere novit habenas,
Ac terræ propiùs candentem deprimit axem:
Demens qui tantos animo conceperit ausus.
Hinc habet illa caput radijs cinctum omne coruscis;
Membráque perpetuum propter nudata calorem.
At quia odorato sudantia Balsama ligno
AEgyptus propriè sibi vendicat, hæc quoque Virgo
Balsameum dextra ramum prætendit olentem.

AMERICA. *Inferiore solo quam cernis,* AMERICA *dicta est:*
Quam nuper vectas pelago Vespucius audax
Vi rapuit, tenero nympham complexus amore.
Illa oblita sui, castique oblita pudoris,
Nuda sedet totum corpus, nisi vitta capillos
Plumea vinciret, frontem nisi gemma notaret,
Ambirent teretes nisi tintinnabula suras.
Lignea clava olli in dextra: qua mactat obesos
Atque saginatos homines, captiváque bello
Corpora, quæ discissa in frusta trementia lentis
Vel torret flammis, calido vel lixat aheno;
Vel, si quando famis rabies stimulat mage, cruda
Et jam cæsa recens, nigróque fluentia tabo
Membra vorat, tepidi palpitant sub dentibus artus.
Carnibus & miserorum & sanguine vescitur atro:
Horrendum facinus visu, horrendúmque relatu.
Quid non impietas designat barbara? quid non
Contemptus Superûm?
Adspicis in læva fœdatum cæde recenti
Humanum caput. En arcum celerésque sagittas,
Queis solet, adducto dum flectit cornua nervo,
Vulnera certa viris certámque infligere mortem,
Mox defessa hominum venatu tradere somno
Membra volens, lectum contextum rariùs instar
Reticuli, gemino à palo quem fixit utrimque,
Conscendit, textóque caput reclinat & artus.

MAGELLANICA. *Haud procul hinc nitidum caput exserit ultima Nympha*
Virginis os vultúmque gerens, pectúsque venustum:
Trunca manus & trunca pedes, vix cognita paucis.
Hujus amore ajunt Magellum nuper Iberum

 Exarsisse,

Exarsisse, freto dum se commisit ad Austrum,
Et vocitasse suo de nomine MAGELLANAM.
Ille etenim tum fortè, micantibus undique flammis,
Incautam semel adspexit, sollemnia festa
Dum parat: Hinc Virgo multo suffusa rubore
Extemplò caput occuluit, furvóque seipsam
Involuit fumo & fusca caliginis umbris.
At, ne fors iterum temere sese illa videndam
Præbeat, hanc fixit memorem sub pectore flammam.
Audisti quid prima foris tibi pagina monstret
Spectator. ne siste oculos hìc: inspice porrò,
Atque Orbem brevibus vastum metire tabellis.
Sic poteris tutò regiones ire per omnes,
Ignotásque inter longinqua per oppida gentes,
Fluminàque, & montes, valles, maria omnia circum,
Ac peragrare vagi quidquid capit orbita Mundi.

IN THEATRVM ORBIS TERRARVM

ABRAHAMI ORTELII,

R. P. ANDREAS SCHOTTVS ANTVERP.

SOC. IESV PRESB.

ORTELI, *terraq; globum, maria omnia & vrbes,*
Oceanum, quà Sol occidit atque oritur,
Descripsti & radio totum qui gentibus orbem,
Applaudunt operi plena theatra tuo:
Roma, theatra tibi non sic: non Attica Athenæ,
Pulpita odoriferos sic oluère crocos:
Námque Asia, Europa, Lybia hinc, atque Amphitrita,
Dum vada cæca notas, portus & aura venis.
Corniger Euphrates, septemgemini ostia Nili,
Assurgitque Tagus, Scaldis & Eridanus:
Fluminàque tractúsque maris spectantur, vt actor;
Insulæ in Ionio quæq; natant pelago.
Fallor? an & montes dias sub luminis oras
Sedibus abrepti, lætitia exsiliunt?
Adspice, diues Arabs, & mittens tura Sabæus,
Antipodum per te notior Indus, adest.
An ne Syracosij concluserat æthera vitro
Exiguo senis, heu, ingeniosa manus?
Ausus an Iliadem nuce quis complectier? alis
Quadriiugos currus paruáque musca tegit?
Maius opus video: cedro digna atq; cothurno:
Cedite præstantis ingenio artificis.
Macte igitur virtute; immensum, quà iacet, Orbem,
Et natale solum demereare tibi.

ABRAHAMI ORTELII ANTVERPIENSIS, PHILIPPI II. HISPP. REGIS COSMOGRAPHI VITA,

FRANCISCO SVVEERTIO F. ANTVERP. AVCTORE.

ORTELIA gens, Auguſtæ Vindelicorum, iam pridem claruit; ex ea felici germine pullulauit GVILIELMVS ORTELIVS, qui anno partæ ſalutis humanæ, ſexageſimo propè ſupra milleſimum quadringenteſimum, in nouam commigrans Antuerpienſem coloniam, (quam iam Deus nobiliſsimum Orbi terrarum emporium deſtinarat) multa ad laudem inſignia patrauit; inter quæ, illud ſanè memorabile, quòd extra portam Cæſaream, loco ſupplicijs reorum deſtinato, quadrato ex lapide Crucem, cui infernè hinc & inde, illa Virginum decora MARIA & IOANNES, nec non duo ſuffixi trabibus latrones, claudebant latus, ære proprio & copioſo, erigendam curarit, quo ſuaui pietatis ſenſu tranſeuntes, quique tum vel maximè mortis rei, perfunderentur. Sed illa ſummæ deuotionis monumenta, hoc tragico funeſtoq. tumultu perduellium hæreticorum furor deturbauit. Moritur verò GVILIELMVS anno ab incarnato Deo, vndecimo ſupra ſeſqui milleſimum, Ianuarij VII. die, & apud Franciſcanos ſodales tumulatur. Viri optimi hæreditatem excipit LEONARDVS Fil. haud patri diſpar: ferunt enim diuina omnia ita ad palatum eius fuiſſe, vt de cæleſtibus rebus commentationes rarò è manibus, nunquam è mente deponeret. Hic ANNAE HERWAYERS matrimonio iunctus, duas filias, & ABRAHAMVM ORTELIVM (cuius vitam hic deſcribere ſtatutum) Anno cIↄ. Iↄ. XXVII. IIII. Non Aprilis in lucem exſtulit, qui in domum non infimam, noua decora & auguſtiora inuexit, nequaquam parta ludentis Fortunæ temeritate, ſed longiſsimis quæſita laboribus. Erat in eo rara indoles animi, magnum & acre ingenium, & quod mirum in iuuene, ſtudium rerum magnarum non vulgare. quare eum liberalius inſtitüendum arbitratus Parens, quà Latinis, quà Græcis litteris, (has enim ipſe mirè callebat) feliciter informare incipit. Sed optimis hiſce cogitationibus malum interuenit neceſſarium mors dilecti parentis, Anno cIↄ. Iↄ. XXXV. cùm alijs, tum filio luctuoſa; quippe qui iam exteris vti præceptoribus cogeretur, ſub quibus tamen fructus non pœnitendos collegit; neque enim pueriles nugæ, crepundiaq. ceteræq. lubricæ ætatis peſtes, aut auertere ab inſtituto, aut retardare generoſæ mentis iuuenem vnquam potuêre. In Mathematicis tamen ei propè vnica contigit laus, cùm plerunque ſine præceptore, inuolutas earum artium ſubtilitates, & per ſe caperet ſedulò, & ceteris admirantibus luciſiſsimè recitaret. Anno ætatis ſuæ trigeſimo, multa magnaq. animo agitans, & quietis patriæ pertæſus, profectionem in varias orbis plagas cogitare cœpit. Francofurtum ad

Mœnum ſæpiſsimè viſitauit, idque ob nundinas binas, quibus vrbs ea Imperialis eſt celebris. Anno verò à Chriſto nato. cIↃ. IↃ. LXXV. cum IOANNE VIVIANO Valencenate, mercatore & ſtudijs dedito viro, & IERONIMO SCOLIERS Antuerpiano, Leodicenſes, Treuirenſes, Tungros & Moguntinos luſtrauit; exſtat hodieq. libellus huius itineris teſtis locupletiſsimus. Anno cIↃ. IↃ. LXXVII. ſocio vſus EMANVELE DEMETRIO Antuerpiano, cognato ſuo, Angliam Hyberniamq. inſpexit. Italiam illam fœcundorum altricem ingeniorum, illam admirandarum rerum effectricem, illam Antiquitatis parentem ter peragrauit; neque curſim, ſed ijs ſubnotatis, & in codicillos relatis, quæ ad memoriam maximè inſignia viſebantur. Cùm tertiò Italiam inuiſeret, anno ſcilicet cIↃ. IↃ. LXXVIII. comitem itineris habuit GEORGIVM HOVFNAGLIVM Antuerpianum, qui picturam delicatiorem Genio duce amplexus, eò promouit, ſummis vt Principibus ALBERTO & GVILIELMO Boiaricis, FERDINANDO Auſtriaco, ipſi Imp. RVDOLPHO Auguſt. charus acceptuſque fuerit. Abijt hic ad meliorem vitam Pragæ XIII. Ianuarij, cIↃ. IↃ. C. dignìſsimus longiore ac diuturniore vita, ſi Fata hominum virtutes ponderarent. Verùm ita res habet, vt mors, quaſi meſſoria falx ſegetes, ſic probos atq. improbos pro arbitratu, iuuenesq. ac ſenes metat. Nihil quoq. vel in Germania vel Gallia illuſtre, quod non peruiderit noſter ABRAHAMVS. Demum tot itinerum ſuperatis difficultatibus, Antuerpiam, ad cariſsimos lares rediit. Nec mirum, ſi ocellum Orbis (ita eam vrbem, *Mineruæ corculum* LIPSIVS venuſtat) ſibi quietis locum delegit, Orbem tam ſcitè delineaturus. Cœpit tum poſteritati ſuæ ſubſeruire, & regiones viſas, inuiſas & ignota maria, clauſas omni Antiquitati vias ac terras, Geographico calamo aperire, ignotos illos Orientis Occidentiſq. tractus deſcribere, denique in THEATRVM illud, quod nunc tanta omnium admiratione inſpicitur & legitur, totus incumbere; quo in opere, ita omnibus ſuam probauit induſtriam & operam, vt à PHILIPPO II. illo Principe Principum, Geographi Regij inſignibus ſit ornatus. Scripſit & THESAVRVM GEOGRAPHICVM, in quo omnium totius terræ regionum, montium, promontoriorum, collium, ſiluarum, inſularum, portuum, populorum, vrbium, opidorum, pagorum, item Oceani, marium, fretorum, fluuiorum, &c. nomina & appellationes veteres, additis magna ex parte etiam recentioribus viſuntur; Opus eruditum lectuq. iucundum. Dedit quoq. poſteritati DEORVM DEARVMQ. CAPITA, ex vetuſtis numiſmatibus, in gratiam Antiquitatis ſtudioſorum, poſtea hiſtorica narratione illuſtrata per Franciſcum Sweertium F. Anno verò cIↃ. IↃ. XCVI. ædidit AVREI SAECVLI IMAGINEM, ſiue Germanorum veterum vitam, mores, ritus & religionem, ex varijs auctoribus congeſta, dedicauitq. CL. V. IACOBI MONAVII Patricij Vratiſlauienſis Fil. FREDERICO MONAVIO. His ergo lucubrationibus immortale ſibi nomen comparauit. In communi ſermone, nihil illo probius, nihil feſtiuius, nihil comius. Beneuolentia illi ſingularis, conciliandæque hominum gratiæ ac promerendi amoris, mirum & efficax ſtudium. Inimicos benefactis vincere, aut contemnere, quàm vlciſci malebat. Vitia ſic oſus eſt, etiam in ſuis, vt virtutes in externis vel hoſtibus ſit veneratus. Quæſtiones vanas, diſputationesque ſubtiliores de ijs quæ ad Deum pertinent, vt noxias fugiebat contemnebatq. Rectè de rebus iudicandi ſtudium, eloquentiæ artibus præferebat. Mala præſentia, quàm metum impendentium fortius tulit: extremaque facilius quàm dubia. Sui egregius in vita contemptor exſtitit; neq. enim

vnquam

vnquam rebus iſtis humanis verè inferioribus, mente inhæſit, doctiſsimi Elogij ſui (ad quod virorum magnorum luſêre ingenia) nunquam immemor: CONTEMNO ET ORNO, MENTE, MANV. Agebat quippe hominem vis occulti Numinis, itaq. à terrenis iſtis cogitationibus animũ auocabat, vti nihil in vita ſuſtineret acerbius, quàm à libris (quos in vita hac cariſsimos ſemper habuit) breuiſsimum licet diuortium. Amicos coluit magni & nominis & eruditionis viros. In Hiſpania, BENEDICTVM ARIAM MONTANVM Theologum, & R.P. ANDREAM SCHOTTVM Antuerpianum, Societatis IESV Presb. In Italia, FVLVIVM VRSINVM, FRANCISCVM SVPERANTIVM & IOANNEM SAMBVCVM. In Germania, GERARDVM MERCATOREM, inſignem Coſmographum, IACOBVM MONAVIVM, MARCVM VELSERVM, IOACHIMVM CAMERARIVM, IANVM GRVTERVM Antverpianũ, & ARNOLDVM MILIVM. In Gallia, PETRVM PYTHOEVM & alios. In Belgica noſtra, IVSTVM LIPSIVM, LAEVINVM TORRENTIVM, NICOLAVM ROCKOXIVM, CORNELIVM PRVNIVM, BALTHASAREM ROBIANVM, LVDOVICVM PEREZIVM, IOANNEM BRANTIVM IC. & ab actis Reipub. Antuerp. IOANNEM BOCHIVM eiuſdem Reip. à Secretis, FRANCISCVM RAPHELENGIVM, CHRISTOPHORVM PLANTINVM, IOANNEM MORETVM, PHILIPPVM GALLAEVM, OTHONEM VENIVM pictorem celeberrimum, & FRANCISCVM SWEERTIVM F. Cum his omnibus, aliisq. pluribus amica ei conſuetudo. Ad hos ſcriptitabat, ab his ſæpenumero litteras recipiebat. Rerum rariorum & antiquarum ſtudioſus erat. Habebat domi ſuæ imagines, ſtatuas, nummos Græcos, Romanos, aureos, argenteos, æreos. Conchas ab ipſis Indis & Antipodibus; marmora omnis coloris. Spiras teſtudineas tantæ magnitudinis, vt decem ex ijs viri in orbem ſedentes, cibum ſumere poſſent: alias rurſum ita anguſtas, vt vix magnitudinem capitelli vnius aciculæ adæquarent. Bibliotheca eius omni librorum genere inſtructiſsima fuit, vt non immeritò domum illius dixiſſes, omnis politioris litteraturæ officinam, ad quam ex varijs locis, velut ad Lyceum aliquod Peripateticum, aut Academiam Platonis, concurſus fiebat. Hanc ERNESTVS, hanc ALBERTVS ab Hulſtana expeditione victor rediens, alijq. Principes & viri ſummi, medij, infimi, frequentes inuiſebant. Hæc agitantem, & primum ſupra ſeptuageſimum annum agentem, menſe Iunio, conceptus morbus, ac lentis acceſsionibus, nonnihil productus (Medici affirmabant vlcus renum fuiſſe, quod Hippocrates ſcribit in ſenibus vix vnquam curationem recipere, continuoque acrioris excrementi illapſu irritari & recrudeſcere) Anno reparatæ ſalutis CIƆ. IƆ. XCVIII. leniter exſtinxit. Fuit ABRAHAMVS ſtatura longiore, corpore gracili, coma barbaq. flaui coloris, glaucis oculis, fronte ad laudem exporrecta; aditu facilis, & alloquio perhumanus. In ſeriis ſine faſtu, grauis, in ſerendis iocis ſuauiſsimus euadebat, ea tamen temperie, vt cuncta ad Chriſtianam pietatem reuocaret. Defunctum fratrem cælibem, ANNA ORTELIA & ipſa cælebs, nec diu ABRAHAMO ſuperſtes (moritur enim anno ſæculari ſacro CIƆ. IƆ. C.) Antuerpiæ, ad D. Michaelem Præmonſtratenſium Abbatiam loco honeſto tumulauit: facilè enim operoſi ſepulcri honore carere potuit, qui publico conſenſu perenne, lateq. diffuſum decus excelſa virtute promeruit. Franciſcus Sweertius F. LACRYMAS Poëtarum, mortuo parentantium collegit & publicauit, dedicauitq. S. P. Q. Antuerpienſi, quarum partem in gratiam lectorum hic ſparguntur. IVSTVS LIPSIVS V. CL. hoc illi, officij gratia, Epitaphium, heredum rogatu, compoſuit: verte folium, & legiſſe non pœnitebit.

ABRAHAMI ORTELII
VT NVNC QVOQVE AETERNA EI QVIES SIT.
VOTIS FAVE LECTOR.
COLII EX SORORE NEPOTES B.M.POSS.

INSIGNIVM ALIQVOT HVIVS ÆVI POETARVM CARMINA

EX LACRYMIS FRANCISCI SWEERTI F.

in ABRAHAMI ORTELI obitum.

Tumulus.

HEM, *quàm pauca ſatis terra eſt condantur vt oſſa*
ORTELI, *tumulo quàm iacet ille breui!*
Pro meritis vrnam nactus ſedémque fuiſſet,
Debuerat ſaxo ſpendidiore tegi.
Qui totum varijs impleuit laudibus orbem,
Quà Phœbus rutilos iungit Eous equos:
Quà medium ſecat axe diem, quà mergit habenas,
Et lauat occiduo feruida plauſtra ſalo:
Aut vbi Parrhaſia gelidis in vallibus Arcti
Mutant Sithonias vere tepente niues.
Fas erat in tota buſtum tellure locari,
Qui facit vt totam conſpiciamus humum.
Si quis Agenorei quantum patet ora iuuenci
Neſcit, & in Libycis eſt peregrinus agris:
Hoſpes Achamenijs quicunque vagatur in aruis,
Qui ſtupet è mundo nuncia mira nouo:
Percurrat tabulas oculis, & mente THEATRVM,
Nullus in orbe latens angulus orbis erit.
Ipſe dedit Mundum nobis, totúmque retexit,
Ornauítque ſuis expoſuítque libris;
Ingeniíque ſui terris monimenta reliquit,
Quæ nunquam tenebris obruet vlla dies.
Donec erunt Orbes, gemini voluentur & axes,
Et terris riguæ dum ſitientur aquæ:
Humida dum tenui perflabitur aëre tellus,
Et ſilicis venis abditus ignis erit:
ORTELI, *tua perpetuam pro munere tanto*
Scripta ferent lucem quam tuus Orbis habet.

I. Bochius S. P. Q. Antuerp. à Secretis.

R. P. ANDREÆ SCHOTTI SOC. IESV PRESB.

AD ORTELII TVMVLVM

Elegia.

STAT *moles immenſa ſuper, titulúſque ſepulcro*
ORTELI, *patriæ fama decúſque tuæ.*

Caſta

Casta placent Superis, ducta est sine compare vita,
Ast gnati, ingenij sunt monumenta, Libri.
Ecce ferunt calathis flores, pars tura Sabaa:
Vixisti, referunt, SIT TIBI TERRA LEVIS.
Aspergunt alij laticem, pia turba precatur,
Pax sit, ait cineri, molliter ossa cubent.
Pars tumulum condunt, inscripto nomine honoris:
HIC SITVS EST ORBEM QVI DEDIT IN TABVLA.
Fallor? an & stellis torquens lucentibus axem
Luget Atlas, moeret Amphitryoniades?
Si lacrymis posset mors sisti, filáque nossent
Si rigidas Parca vel reuocare manus;
Esset vita super, nec adhuc situs occubet vmbris
ABRAMVS, *radios puluere conficiat.*
At nos, qui amentes auum speramus, obimus:
Cras erimus forsan flaua cinis tumulo.
SALVE *ergo atque* VALE *patria decus, orbis ocelle:*
Ad tua quisquis ades, fausta precatus, Abi.

MANIBVS ABRAHAMI ORTELII VIRI EXCEL. AMICIQVE A PATRE, AB AVO.

IANVS GRVTERVS ANTVERPIANVS,

AD R. P. ANDREAM SCHOTTVM ANTVERPIANVM.

SCHOTTE, *mero pia cui Sapientia nectare linguam*
Ambrosia sed enim cor animúmque fouet:
SCHOTTE, *potens pragnantis ouanti lumine mentis,*
Scripta vetustorum detenebrare Patrum:
Si quisquam vetet vndantes te fundere fletus,
Ac lausum tristi sape ciêre sono;
Munera dum postrema pij largiris amoris,
Funus & ORTELIVM *nocte diéque gemis:*
Is vel Hyperborea penitè defossus abysso,
ORTELII *nunquam nomen in aure tulit;*
Vel celat rigidum medijs adamanta medullis,
Próque oculis ferri fusile pondus habet.
Ipse profectò ad Othoniacos detrusior ocres;
Heic vbi vix tandem languida fama venit.
Tam rari capitis viuo impete lugeo raptus,
Omnis & in pigro deficit ore sonus:
Abiectísque procul lauru de virgine sertis,
Cuncta mea rupi fila repente lyra;
Fila, virûm meritos quibus emetibar honoreis,
Per quos iam superat Graco-Latina Venus;

Certamúsque

Certamúsque hodie veteris splendoribus aui,
Quos Latio Tuscus suppeditabat eques.
Et meritò. nam quei caperer cantare deinceps,
Sic mihi amicorum cùm moreretur apex?
Cunctarúmque eheu virtutum expressa figura
Non fugeret, reditus non meminente, fuga?
Magna loquor, sed vera loquor, neque liuida quidquam
Lingua quod heic falsi crimine carpat, habet.
Vsque adeò vnus eras, ORTELI, *imò vnicus,* Orbi
Huic nostro antiquis moribus atque fide;
Quíque palam faceres, aut aurei semina secli
Nunc quoque relliquias heic retinere suas:
Aut non sic partu Natura effœta frequenti
Viscera, adhuc rarum quin dare posset opus.
Nam velut in cunis Tyrinthia dextera contrà
Excetras specimen præbet Aprile sui;
Sic etiam virtus tua longius anteit annos,
Plantáque cum fructu, vix digitalis eras.
Maternóque sinu sublatum protinus alma
Asseruit Pietas, purpureúsque Pudor.
Séque fibris totum cunctis infudit Honestum,
Candor & illimis simplicitásque teres.
Hinc neque Pythagoræ biuio iuuenalior hæres,
Perstringítue oculos luxuriosa Dea:
Ocyùs angusti sed inis exordia rami,
Téque celebrati fama laboris agit.
Víxque genis noua barbitij succreuerat vmbra,
Cùm tibi fronde sua tempora velat Honor:
Suadet & æternis æri committere punctis,
Spectandum quicquid latior Orbis habet.
Nec mora, cum paruis tabulis membra omnia prodis,
Protinus EVROPE *quæ ferat esse sua.*
Inde ASIAE *baccata repræsentatur imago,*
AFRICAQVE *aspicitur vestis honore sua?*
Quarta nec illa deest mundi noua portio, pridem
MAGELLANE *tuis prodita nauigijs.*
Vidit opus PALLAS, *velutíque in fasce ligato,*
Semina Protagoras protulit ingenij:
Democritíque ideo laribus transcriptus honoris,
Fit Sophiæ subitò rarus alumnus heræ.
Sic hac ingenij deprensus in vngue, MINERVAE
Eligeris propior tempus in omne cliens.
Indulsítque sui illa tibi miracula multa,
A capite ad calcem peruoluisse, pepli.
Tam citò non rapuit vicinas Naptha fauillas,
Succina non paleas, non adamanta chalybs:
Quàm genus inde citò omne bibis sitientior arteis,

Quásque tulit Latium, Gracia quásque tulit.
Quicquid Parnaßi finxère in monte Poëta,
Imbuerúntque sui Bellerophontis aqua;
Quicquid Socraticis pandit Sapientia chartis,
Secúmque Vranie detulit alta polo;
Quicquid honorificum vel contrà, ab origine mundi
Ad lucem hanc gestum est, ínque sago, ínque toga;
Quicquid Suadelâ dixit praeunte Pericles,
Quíque Pericleo calle tulère pedem;
Quicquid in orbe patet, populorum iam modo, quicquid
Absumpsit longi temporis atra lues;
Non secus ac proprium cognoras nomen ad vnguem,
ORTELI, *prorsus bibliotheca loquens.*
Omnia cognoras. Verùm omnia cognouisse
Vtile quid nobis, quos tuus vrit Amor?
Num minus, heu! in te stringit Mors improba falcem;
Communem cunctis cogit & ire viam?
Num minus ex oculis aufers raptim omnia tecum?
Nec quo iungamur postmodò tempus erit?
O caput, ô cerebrum, bona vbi stiparat Olympus
Cuncta, aliis facilè mille futura satis!
O os, ô labium, quod dextera sape Diones
Nectare, at Ambrosia diuite leuit Amor!
O frons, ô cilia, circum qua ludere suerant
Iucundâ Peithûs cum grauitate lepos!
O manus, ô digiti, per quos sibi Dadala semper
Visa fuit Pallas, Mercuriúsque sagax!
O hic & ille oculus, quibus vsque atque vsque libenter
Incubuit Charitum Parthenopea trias!
O cor, ô pectus, Virtutum Dia quadriga,
Mnemosynaq; palam quod coluère Dea!
Omnia vos igitur rapuit vis effera Fati?
Singula vos igitur Morta profana tulit?
Singula Morta tulit certè, tulit omnia fatum,
Illorum in terris nec suus vsus erit.
Rari namque loco thesauri, impostus es astris,
Heic propè vbi Erigones lanx geminata micat;
Físque nouum sydus, radiis quod vbique benignis
Non modò perpetuùm cuncta creata beet:
Verùm etiam stellas reliquas, vt quaq; propinqua est,
Exarmet sensim noxietate mala;
Parturiátque adeò mundi Saturnia secla
Pandotaq; fuget pixidis omne nefas.
Sic tamen ORTELI, *desideriúmque dolórque*
Omnibus es, quorum fidus amicus eras.
Illis pracipuè queis laua parte mamilla
Cordis acetati subsilit vsque vigor.

Tecum

Tecum vnà sanè perijt pars optima nostri,
Et videor membris exul abesse meis.
Tecum, si qua fuit, liquit me fama, iuuentæ
Tecum abijt nostræ lætior omnis honos.
Heu, heu! rarus eras mihi rebus in omnibus, vnâ
Sed tamen imprimis rarus AMICITIA.
Fallor? ita an penito tibi nomina pectore nostra
Scalpserat aurata cuspide magnus Amor
Vt legere ipsa palam quiuis per viscera posset,
Indita eis quanquam nulla fenestra foret?
Hinc me non modò tunc aliquid sine fine putabas
Cùm Sortis veherer prosperiore rota:
Verùm etiam cùm me, vultu illa virago nouerca
Increpitum premeret calce fugace pedis.
Ergo velut prensis in nigro turbine nautis,
Præsidij postquam spes melioris obiit;
Accelerat geminus Pollux, flatúsque secundus
Vertit & actutum perdita corda viris:
Sic curarum inter Scyllas, intérque Charybdeis,
Largiter exilij queis scatet omne mare;
Tu mihi solamen, tu delenimen iniqui
Temporis atque æstus dulce refrigerium.
Vtque vbi ver prægnans redijt, sub vepre senectam
Exuit omnem anguis, pelle recincta nouâ:
Sic maculas omnes mœrorum, hyemésque doloris,
Depulit alloquij vis Zephyrina tui.
Seu me Sequanicis retinebat Gallia ripis,
Seu Rhodani, Ligeris seu magis hospes eram:
Siue fatigantis calcabam lustra Pyrenes,
Alpinas ve niues, Danubium ve gelu:
Denique seu propius NASONIS *busta vagarer*
Credita Sarmaticis non bene busta Getis;
Remigio impigro tua memet vbique secuta est
Littera, felici scripta subinde manu.
Quos non affectus, quæ non ibi signa notabam,
Theseâ nihilo languidiora fide!
Haud aliò fratri frater vincitur amore:
Haud alio natum deperit igne parens.
Hei, quod non fuit illa vtriusque fauentia Fati,
Vrbs simul vt gremio clauderet vna duos!
Tunc mihi non Nisus, non Phintia nomen haberet,
Non quoscunque loquax Græcia laude vehit.
Et tamen, haud vnis, quanquam conuiximus oris,
Sic quoque de nobis fama celebris erit.
Dúmque mea super vlla manebit adorea Musæ,
ORTELIIQVE ORBIS *viuet in ore labor;*
Et nostros rumore secundo extollet amores

 Vistula

Vistula succinifer, lympháque flaua Tagi;
Laudabítque fidem firmam ripa vtraque Rheni,
Cycnifer & Thamesis, populigérque Padus.
O ita dia velis Cypri regina Dione;
Eurynomæ soboles, ô ita terna velis!

EIVSDEM IANI GRVTERI.

SI *Pietas minus vlla pia esse putetur, amico*
Quæ functo lingua munere cuncta negat:
ORTELIO, *heu, Pietas fit tota vel impia; lingua*
Munera cui planè cuncta neganda putat.
Nam quamuis coëant os cuncta ora Orbis in vnum,
Quei queat ORTELIO *promere digna satis?*
Si Pietas minus vlla pia esse putatur, amico
Quæ functo sortis munera cuncta negat:
ORTELIO, *heu, Pietas, fit item tota impia, nulla*
Vtpote cui censet munera posse dari.
Nam quamuis coëant omnes gemmæ Orbis in vnam,
Orbis & omne aurum vindicet vna domus;
Quæ tamen ORTELIO *meritis aliquando parentur,*
Aut auro aut gemmis munera digna satis?
Imò satis vix sint, vix sint satis huic, licet adstent
Cum Libya Europe, cúmque Asia Americe.

EPITAPHIVM.

ABRAHAMI ORTELII.

SI *nequit vnus homo tabulis componere terras*
Separat immenso quas Pater ipse solo:
Et tot inaccessas auidi maris æstibus arcet,
Multorum ORTELI *sedulitate tua*
Instar habes, cuius populatim dedita in oras
Omnes terrarum clara THEATRA *meant;*
Nec secus illustrant Orbem veterémque nouúmque
Quàm nitidi Solis flammicomantis equi:
Tunc cùm sublimes per sidera verna feruntur,
Aut ardent almæ Virginis in speculis.
Siue homini munus dedit hoc fauor ætheris vni;
Vni præ reliquis contulit omne tibi.
AEquiter indultum, tribuit seu pluribus, acri
Qui studio Orbis amant explicuisse situm:
Et fabrè pictos ad verum effingere Mundos,
Is tu pro reliquis omnibus vnus eras.
Vnus eras, dum noster eras: nunc alite leti
Ad Superûm sedes indigitatus abis.

Cur

Cur querar? illa tuæ virtuti congrua sors est.
Sic decuit celsam te Iouis ire domum.
Scilicet vt magni celebres pallatia cæli,
Siderea quamuis luce notanda micent.
Cælicolísque nouum statuas super astra THEATRVM,
Quod Libys obliquo lumine spectet Atlas.
Miretúrque genu flexo vis Herculis alti:
Seq; palam agnoscant par potuisse nihil.
Quum terram ornaris, quid ni Deûm in arce locatus
Cosmographi vero nomine numen agas?
Ecce tibi ponit sollenne Adripia sacrum,
Hic ædem diui quâ MICHAELIS *habet:*
Tótque tuas dotes ne dens grauis atterat æui,
Officiosa parens marmore & ære colit.
Gnosias ecce tibi radiat liquido igne corona,
Vt dignum merito cingat honore caput.
Accedunt patrij nota pietate sodales;
Aptáque Pierio cum grege serta ferunt.
Quos inter Princeps facundi LIPSIVS *oris,*
Defuncto carmen exequiale canit:
Quale nec in densis nemorum Philomela viretis,
Aut fluuij ad salices emoduletur olor.
Insequitur PROSPER *socia face tactus amoris*
Corda tui, & sacris adstruit orsa modis.
Aoniæ PROSPER VVLCANIVS *arbiter artis:*
Munia transcripsit cui sua culta Charis.
Nec cessant VRIENDI *Gandensis mellea plectra:*
Illa fide insolitum suauicrepante sonant.
Dúmque sonant, vocis resonat pia carmina imago:
Vix meminit notas SCALDIS *inire vias.*
BOCHIVS *auctor adest, præsignis Apollinis arcu:*
Clarior à tumulo quo tibi surgat honos.
Hunc Dea Calliope tinctis in nectare telis
Excutit, & mortis spernere iura iubet.
Ipse ego quo possum memori tua funera versu
Prosequor, & rutilis spargo sepulchra rosis.
Hísque tibi numeris veterum de more parentans
Balsama diffundo, vináque mista fauis.
Macte decus Patriæ, cæli nouus incola macte:
Semper ad Atuaticas laus tua viuat aquas;
Inq; peregrinis porrò incluta floreat oris,
Nomen vt ORTELIVM *gens gemini Orbis amet.*

Memoriæ æternæ Sacrum.
Amico optimè de se merito

IANVS LERNVTIVS

beniuolentiæ ergò P. C.

FVNEBRIS ACROSTICHIS

ABRAHAMI ORTELII ANTVERP.

GEOGRAPHI REGII.

A *tropos* ORTELI *disrumpit fila; sepult* O
B *usta parat cineri Vranie: cùm spiritus inte* R
R *imosa innumeros vectus rate, sorte peteba* T
A *Minôe locum; mouet vrnam; tracta leon* E
A *dfuit ex templo Cybele, & stans ante tribuna* L
M *ensor, ait, meus hic, terra, non iudicis orc* I
V *rna expectabit sortem, hoc petet æthera curr* V
S *ic fata;* ORTELIVM *rapit, & cœli inserit astri* S

In obitum eiusdem Cronographicum retrogradum.

OrteLIVs tenet hIC eXangVes CorporIs artVs,
IVngItVr & sVperIs Mens bona CæLI CoLIs.

Fecit IODOCVS DE VVEERT, *vrbis Antuerp.*
Syndicus, & adsessor.

IOANNES BRANTIVS I. C.

GRAPHIARIVS ANTVERPIENSIS.

SOL *oriens orbem radijs fulgentibus ornat,*
Fert lucem, fulgore suo latè omnia complet:
Ast idem Occiduus tenebras adducit, & atra
Inuoluit cælum, & totam caligine terram.
Tu plus, ORTELI, *praestas, nam candidus Orbi*
Quæ studio, ingenióque tuo Ornamenta dedisti
Viuus, multo eadem moriens maiora relinquis:
Sed quem suspiciunt alij, tu despicis vnus.

IN ABRAHAMI ORTELI OBITVM

NICOLAVS OVDARTVS

ECCLESIASTICI PRAETORII MACHLINIAE PRAEFECTVS.

PER *quos se populos extendat Dædala tellus,*
Quos habeat fluuios, quæ iuga, quósque sinus:
Quæ pater Oceanus spaciosa volumina voluat,
Quo foueat terram gurgite, quóve premat:
Deníque quidquid adhuc penetrabile in hoc & in isto,
Præ cunctis viuis viderat ORTELIVS.
Viderat, & radio quoque non fallente notârat;
Nec tamen hoc ipsum credidit esse satis.

Quo

Quo magis exactè satagat, conscendit Olympum,
Scilicet inde ratus conspicuum omne fore.
Verum ibi ut est, manum ei Deus iniicit, atq; ait: undis,
Sátque datum terris; nunc age scribe polos.

MEMORIAE POSTERORVM CONSECRAT.

VIATOR PAVCA HÆC LEGE.
ABRAHAMVS ORTELIVS H. S. S.
PATRIA MIHI ET DOMVS HÆC VRBS FVIT.
TITVLVS ET MVNVS GEOGRAPHVS REGIVS.
DVM VIXI, VIDI VTRAMQ. FORTVNAM PVBLICAM
SED VVLTV EODEM:
MEAM PROPRIAM, VNO ANIMO ET STATV,
MODICVS REI ET SPEI,
FACILEM PLACIDAMQVE MIHI FECI.
QVAM NVNC TERRAM COLO, VIVVS ITEM EXCOLVI
MANV, RADIO, COLORE:
SED MENTE CONTEMPSI.
FATALEM MEAM METAM SINE METV ADIVI,
CVM VIXISSEM ANN. LXXI. M. II. D. IIXX.
MORS OBREPSIT AN. CIↃ. IↃ. XCIIX.
IIII. KAL. IVLII.
TV BONE BONVM VOTVM ADDE,
ET OLIM QVIETO QVIETEM ÆTERNAM
APPRECARE.

P. M. ERGO PARENTABAT.

IOANNES VVOVERIVS
ANTVERPIAN.

LOVANII CIↃ. IↃ. XCIX. IIII. KAL. IVLII.

EPITAPHION ABRAHAMI ORTELII.

QVID *primum* ORTELI, *quid summum pectore promam,*
Quo possim cineri soluere iusta tuo?

 Excitu-

Exciturus eram doctas in carmina Diuas;
Carmina sunt meritis inferiora tuis.
Impendendus erat MVNDVS *sed pectore* MVNDVM
Capisti, laudes non capit ille tuas.
Laudibus ergò tuis melius desistere. Abundè
Laudatur, cui laus nulla sat esse potest.

IOSEPHVS SCALIGER IVL. CAES. F.
Lugduni Batauor. Amico Pos.

PAVLI MELISSI FRANCI, COMITIS PALATINI, & EQ. AVR. CIVIS ROMANI MELOS.

AD IOANNEM MORETVM VIRVM ORNATISS.

TRISTIS *profectò nuncius heu meas*
Percussit aures, & iecur intimum
Consauciauit permolesto
Vulnere rumor acerbus ille,
Quo fluctuosus SCALDIS *inhorruit*
MORETE *primùm, dein vaga cornua*
Rheni, recellentísque Mœni,
Post etiam Nicer inter altos
Volutus ocres: cuius ad aggerem
Postus recliuem, fundito lacrymas
Luctu refertas, funebrémque
Pallidus ORTELIO *cupressum*
Incendo nigris frondibus. Aggemit
Mæstum canenti plurima tibiæ
Dryas, Napæarúmque iuxta
Turba dolens, sociæq; Nymphæ,
Cœtum nouenum non sine Cynthio
Planctum videntes edere maximum.
Montes, supinatæq; valles
Ingeminant fremitûs acutos,
Clarúmque deflent ORTELIVM *diem*
Obisse summum. Non adeò senex
Is defatigârat paterna
Limina, detrierátve cursum
Fatalis horæ: Parca sed inuido
Stamen diurnum pollice discidit,
Nouerca vitæ. Mors sequuta est
Frigida, flebilium querelarum

Et

Et naniarum causa potissima.
Ter mille si fors(autumo)patria
Hostes atroces occidissent,
Haud anima fuerint eorum
Tanti, cadentum strage piabili;
Ruina quantum pectoris vnius
Ploranda: quod quonam retrusum
Posteritas tumulo reponet?
Lustra THEATRVM, *vastáque machina*
Terrestris infrà scilicet ac suprà
Complexa, THESAVRVMQVE *grandem,*
Arte Geographicâ paratum
Laboriosè, plurimáque insuper
Collecta magnâ cum vigilantiâ:
An his recondemus perennes
ORTELIVM *celebrem per annos?*
Frustra tegetur. Viuus ad huc is, &
Nobis superstes permanet, ac de hinc
Pol permanebit; donec orbis,
Donec in orbe capace durant
Res vniuersa, conspicuissimis
Splendorem adepta luminibus viri:
De Sole qualem sortiuntur
Sidera purpurei nitoris.
Tu, doctiorum stella micantior,
MORETE *cura, qua superant boni*
Auctoris, emittenda posthac
AEtherias monumenta in auras.
Tali labore & munere præstito,
Insigniorem tu quoque postero
Famam relaturus sub auo,
Quantum animos releuabis agros!

IN OBITVM CL^MI VIRI
ABRAHAMI ORTELII
COSMOGRAPHI REGII.
I.

QVI *soli geminus Soli, qui totius orbis*
Spectandum cunctis præbuit vnus opus;
Terrarum satur, astriferum nouus Hospes in orbem,
Et verum ad Solem hinc ἡλίος ὀρτὸς *abit:*
Vnde alios Orbi spectandos posthumus Orbes,
Ni prius hic Orbis desinat esse, feret.
Et quid ni tandem Sole orbus desinat Orbis?
Orbum Sole suo quum stet in Orbe nihil.

Cuncta

II.

Cuncta repræsentans magni miracula Mundi,
Mundi miraclum euanuit ORTELIVS.
Scilicet haut aliud, hîc quod lustraret habebat,
Ergo abit, vt Mundi circinet astra noui.
Pellæi imperio Mundus satis haut fuit vnus,
ORTELII *ingenio nec satis vnus erat.*

III.

Stare diu haut poterant Sol atque ORTELIVS *vna,*
Impiger hic cæli circitor, ille soli;
Mutauêre vices, cælique ORTELIVS *oras,*
Terrarum tractus Sol speculator obit.
Acer vterque noui spacium decurrere Regni,
Ille leui ingenio, Sol celeri actus equo.
Omnia rimantur cursu indefessus vterque,
Sole tamen claro plus videt ORTELIVS.
Illum quippe nihil toto latet vndique cœlo,
Multa sed hic Solem [illegible]mata tecta latent.

IIII.

Ex merito tibi qui componat, ABRAME *sepulchrum*
Mundi ocule, & Patriæ sidus, ABRAME, *tuæ.*
Is nequè Pyramidum ductas ad sidera moles,
AEmula Mausoli nec monumenta locet:
Non aras, non templa (licet templa aurea & aras
Ipse etiam in tumulum promeruisse queas)
Solus TERRARVM *tibi qui dabit omne* THEATRVM,
Hospitium merito par dabit ille tuo.

MAXAEMYLIANVS VRIENTIVS
S. P. Q. Gandauensis à Secretis
pijs amici Manibus Fac.

HVBERTI AVDEIANTII BRVGENSIS,
IN OBITVM
ABRAHAMI ORTELII V. CL.
EPICEDIVM.

ORTELI *(tibi Diuûm etenim mea iustáque reddo)*
Amborum ad lacrymas, testis & ordo veni.
Nil lætum, nil dulce canam: plorata Cupressus,
Obnubúntque meum taxea vincla caput.
Ipsa situ sterili Parnasia vellera marcent,
Ingenio ad numeros deficiente suo.

Nempe

Nempe malas vires & singultantia verba,
Omnia lamentis tristibus apta fero.
Et (quis credet enim?) tua funera plangere cogunt,
Subiecta haud aliàs, numina, flere, Deûm.
Ipsa horum genitrix (testor pro millibus ipsam)
Neglecto in mœstum crine fluente sinum;
En sedet, atque habitu lugubria tristia gestans,
Prosequitur fletu corpus inane tuum.
Nulla, dolens, hominum quod habet reuerentia fatum,
Et metus aut melior gratia nulla subit.
Viuitur, & morti nullo discrimine habentur,
Immeritum meritum, quemlibet vrna rapit.
Vah scelus! vnâ animâ non abstinuisse, nefandum est:
Vixit, & in tumulum flebilis vmbra iacet.
Vmbra iacet, radij quo nemo expertius vsu
Subdiderat tabulis climata nostra suis.
Et memini, nomen paßim memorabile Terræ
Condidit, vt lateat pars propè nulla mei.
Seu genium ad Boream precium est, seu discere ad Austrum,
Sólque vbi se condit, promit & vnde, meum.
Europaq; Asiaq; & rerum cetera regna,
Incoram est vni quicquid vbíque datum.
Specter vt in paruo vastißima mole THEATRO,
Omnia digeßit partibus ille suis.
Iuppiter obstupuit, vitro cùm vidit in vno
Ordine cælestes ire, redire globos.
Quod neque Pompeij, structura aut Cæsaris alta,
Nulla operum vincet machina, maius opus.
At debebat enim, qui præbuit esse perennis,
Viueréque æternùm nectare & ambrosiâ.
Conditione sui nimium miserâ ipse malâq;
Quòd licuit curis non superesse suis.
Perpetuis curis, quas, si quicquam auguror, olim
Nec poterunt flammæ, non abolere lacus.
Et dictastis enim Musæ, geniúmque dedistis,
Ipsa suas vires Pallas opémque tulit.
Ignauæ sed enim, quòd non seruastis & illum!
Vnum dulce foret non periisse caput.
AEsonis in veterem cani rediêre iuuentam:
Cur non & vobis Colchidos herba fuit?
Eloquar? at rigidi vetat indignatio Fati,
Flectere quod frustrà voce vel arte parem.
Quóque malum minuam, super hoc solamen adempti est,
Defuncti gremio condo quod ossa meo:
Atque incincta lego nigrâ cum veste fauillas,
Desuper annoso sæpe cadente mero.
Sic iuuat, & clusos cineres quicunque videbis,

Molliter

Molliter hi saltem, da bona verba, cubent.
Desierat. gemitu Matris lamenta sequebar,
Affectu pietas & propè victa mea est.
Credideram lacrymis aliàs me haud posse moueri,
Gnarus & humanæ conditionis eram.
Scilicet hæc series vsu notissima rerum est,
Inq; suas redeunt singula eúntque vices.
Nec tibi securi nox flebilis vlla sepulchri est,
ORTELI *nobis ista dolenda venit.*
Quos crebro adspectu, quos & sermone beabas;
Párque erat in vultu Gratia, in ore Venus.
Et tibi cum libris Musæ, se cana vetustas
Dediderat nummis conspicienda suis.
Serius ORTELIVM, *visebat sæpe iocosus,*
Lucrum erat & vitæ portio posse frui.
Nunc adeò spatijs graderis sublimis Olympi,
Et præcepta tuus spiritus astra colit:
Fama tenet terras; nil Mors tua venit ademptum,
Vnam quando duplex vita secuta fuit.
Et, scio, viluerant hæc inferiora, nec istum
Magnum animum exilis diu capiebat humus.
Liquisti, heu! nobis luctum solùm: hinc datur vmbræ
Cum questu & gemitu nænia multa tuæ.
Macte sed, ô felix, careant neque funera fletu,
Dum, quod erat viuo, sic bene mortuo erit.

AVDENTES DEVS.
Louanij in ædibus D. Iusti Lipsij.

IN OBITVM CL. V. DN.
ABRAHAMI ORTELII,
Auunculi sui obseruandiss.

IVPPITER *vt celsa terram spectauit ab arce*
Descriptam radio nobilis ORTELII;
Scandat & hic nostras, inquit, super æthera sedes,
Diuidat & spatijs hæc mea regna suis.
Ampláque diuorum varijs habitacula Zonis
Denotet, & dubias monstret ad illa vias.
Audijt hæc Pluto, & subitò remoratus euntem est:
Vtq; suas lustres vult, ABRAHAME *plagas.*
Te duce tartareâ mersos caligine tractus
Nosse studet, flocci verba facítque Iouis.
Hinc inter summos oritur contentio Diuos,
Dum sibi vtérque virum conciliare studet.

Vt

Vt tamen incassum rixati diutius essent,
Nec poterat binis vnus adesse Dijs;
Iuppiter ætherium quicquid fuit abripit, alter
Corporeos artus occupat ORTELII.

IACOBVS COLIVS ORTELIANVS
Antverpiæ facieb.

CL. V. ABRAHAMO ORTELIO ANTVERP. TERRIS SVBLATO, CAELIS ASSERTO, AMICO B. M.

FVNVS *vt* ORTELII *vidit, casúmque* THEATRI
Scalda, gemens salsas diffluit in LACRYMAS.
In LACRYMAS *abeunt oculi; cur lumina seruet*
Scalda? perit, Scaldam qui dat vbíque legi.
Nil est quod videat nunc amplius; occidit illi
Sol suus, & lucem qui dedit, vmbra iacet.

II.

O LACRYMAE, *ô gemitus! dolor omnia inurit & haurit*
Flumina, & ORTELII *funera luget humus.*
Scalda superbarum tumidus regnator aquarum
Ingemuit toto flebilis Oceano.
Scalda dato LACRYMAS, *dabis his* ANTVERPIA *ocellos;*
Sol obijt, nubem quò fleat orba, petit.
Gemmeus orbis erat ANTVERPIA *ocellus, alumni*
Nunc cineri & Scalda est fletibus vrna suis.

FRANCISCVS SWEERTIVS F. Pos.

IN ABRAHAMI ORTELI EFFIGIEM FRANCISCO SWEERTIO F. Londino à IACOBO COLIO dono missam.

QVI *facis vt* LACRYMIS (SWEERTI) *reuocetur ab Orco,*
Degat & ante oculos omnibus ORTELIVS:
Ille tuas primùm gratus contendit ad ædes,
Et tibi dehinc hospes si lubet, inquit, ero.

I. C. Ortelianus IIII. DeCeMbrIs.

ABRAHAMVS
ORTELIVS ANTVERPIANVS, REGIÆ MAIESTATIS GEOGRAPHVS, BENEVOLIS LECTORIBVS S. D.

CVM omnibus perſpectum ſatis eſſe credam, quanta ſit cognitionis hiſtoriarum vtilitas, benigne Lector; equidem mihi perſuadeo, neminem pænè eſſe, modò hiſtorias primis (quod aiunt) labris guſtarit, qui neſciat, quàm neceſſaria ſit ad eas rectè intelligendas, Geographiæ (quæ meritò à quibuſdam Hiſtoriæ oculus appellata eſt) cognitio. Multa enim in Hiſtoriis occurrunt, ne dicam pænè omnia, quæ, niſi aliqua locorum cognitione polleas, non ſolùm intelligi bene non poſſunt, verùm etiam contra quàm debeant nonnumquam intelliguntur; vt fit, cùm in aliis, tum potiſsimùm in Regum, Imperatorumq. expeditionibus, in diuerſis gentium migrationibus, & in clariſsimorum virorum diuerſarum Regionum perluſtrationibus, peregrinationibusque. Quod cùm experientia ipſa doceat, non eſt quòd ego hîc latiùs declarem. Hæc verò tam neceſſaria Geographiæ cognitio, vt multi egregij & docti viri teſtati ſunt, ex Tabulis Geographicis longè facillimè peti addiſciique poteſt. Atque vbi aliquantulum harum Tabularum vſui adſueuerimus, vel mediocrem etiam Geographiæ inde cognitionem adepti fuerimus, quæcumque leguntur, Tabulis his quaſi rerum quibuſdam ſpeculis nobis ante oculos collocatis, memoriæ multo diutius inhærent. quo fit, vt tum demum cum fructu aliquo, quæ legimus, percipere videamur. Omitto iam, multo iucundiorem videri, & eſſe, hiſtoriarum lectionem, ſi Tabulis ob oculos propoſitis liceat quaſi præſentem, res geſtas, aut loca in quibus geſtæ ſunt, intueri. Nam quantopere iuuemur, cùm in ſacris literis Iſraëlitarum iter ex Ægypto per mare Rubrum & immenſam propè ſolitudinem in terram promiſſam factum legimus, ſi Palæſtinæ Tabula inſpecta, id quaſi præſentes videamus; quemuis exiſtimo ſæpius experiri. Quæ cùm ita ſint, quantopere impediantur, retineanturque, imò retrahantur etiam ſæpè in ipſo curſu, hiſtoriarum ſtudioſi, facilè eſt videre, cùm vel omnes Regionum deſcriptiones non poſsint haberi; vel, ſi haberi quidem poſsint, cariores ſint, quàm vt quiuis poſsit, præſertim cùm plurimi ſint tenuioris fortunæ, coëmere. Multi enim ſunt, qui delectantur quidem Geographia vel Corographia, in primis verò Tabulis, quæ de Regionum deſcriptionibus, delineationibusque variæ exſtant: ſed, quoniam aut non habent quod iis comparandis impendant; aut, ſi quidem habeant tantum, quanti illæ valere ſolent, impendere nolunt, ab iis abſtinent; nec ſibi ipſis ſatisfaciunt. Sunt etiam qui cùm habeant quo emant, emere quàm lubentiſsimè vellent, niſi locorum anguſtia obſtaret, quo minùs latæ Chartæ explicari & inſpici commodè poſsint. Nam, vt verum fatear, magnæ illæ & amplæ Geographicæ Chartæ conuolutæ, non ita commodæ ſunt; nec, cùm aliquid fortè legitur, inſpectu faciles. Omnes verò ordine parieti expanſas adfigere volenti, opus eſſet non modò ampliſsima latiſsimaque domo, verùm etiam Regio quodam Theatro. Hæc ego ſæpenumerò expertus, cogitare cœpi, quæ ratio inueniri poſſet hiſce, quæ iam dixi, incommodis medendi, vel vt diminuerentur aliquo modo; vel, ſi fieri poſſet, vt omnino è medio tollerentur. ac tandem viſum eſt, hac ratione, quam in hoc libro noſtro (cui, vti ſperamus, ſingulisque optamus, quiuis facilè locum inter ſuos libros dare poterit) obſeruauimus, fieri poſſe.

Quo verò intelligas, quid à nobis in hoc Theatro noſtro præſtitum ſit, quídve de eo tibi ſit exſpectandum; id tibi hîc paucis explicandum eſſe duxi. Primò nobis animus fuit repræſentare tibi quicquid in vllis Geographicis aut Corographicis Chartis hinc inde tam recenter, quàm nuperrimè multis abhinc annis (quo factum eſt, vt earum etiam multæ nunc inueniri nequeant) in lucem editis, vmquam habueris, vel etiamnum habeas. quod vt præſtaremus, hac ratione ſumus opus aggreſsi. Omnium Regionum, quarum Geographicæ Tabulæ exſtant, vnam nobis (quarundam enim ſunt plures) noſtro iudicio omnium optimam propoſuimus: quæ tametſi eſſet aliquantum magna & lata, in eam tamen formam contraximus, vt noſtro operi conueniret, ac vno tota abſolueretur folio: vel, quemadmodum aliquoties factum eſt, vti videre licet, vno continerentur plures: nulla tamen, ne vel minima re omiſſa, quæ erat in maiore obuia, nulláve mutata:

tãta: nisi quòd sæpius, quæ in primis vix legi poterant, ea ita in nostris expressérimus, vt legi facilè à quolibet possent. Interdum verò, vbi res ipsa admonuit, & locus tulit, quorundam locorum vulgaribus nominibus adscripsimus antiqua. quod vti putamus nobis bona ipsorum Auctorum venia licuisse, sic speramus, priscarum historiarum lectoribus obseruatoribusque fore non ingratum. In Tabulis, quæ Auctorum nomina habent, nihil (vt diximus) est à nobis immutatum, exceptis duabus aut tribus Belgicarum Regionum maritimis oris, quas mare, pòst quàm ab Auctoribus descriptiones earum editæ sunt, multùm mutauit, quemadmodum (exempli gratia) in Flandria, è regione Zelandiæ, non longè ab oppido Watervliet, vbi maris beneficio, post eius loci descriptionem editam, Continenti multùm accreuit: nos, pro vt hoc tempore is locus est (accepta eius Topographia à clarissimo nobilissimoque & stemmate & literis viro, D. MARCO LAVRINO, istius loci Domino) formam, Regionis ipsius hodierni situs declarandi studio, mutauimus. In alijs verò, quæ nullum habebant Auctoris nomen, fuimus paulo audaciores: in quibus & mutauimus aliquoties pro nostro iudicio quædam, & quædam detraximus, & quædam etiam nonnumquam, pro vt res videbatur postulare, adiecimus. Quarundam etiam Regionum, ad seriem nostram aliquo modo complendam, nouas primi pro nostro modulo Tabulas confecimus, vt quàm paucissimæ, quoad hoc tempore fieri posset, deessent. In istis, quas diximus, Auctorum nominibus additis, contrahendis, ea fide vsi sumus, vt non modò à Lectore nos gratiam speremus inituros, verùm ab ipsis etiam auctoribus. aut ita saltem egisse, vt neminem meritò pudere huius nostræ, quæcumq. etiam est, posit, imò hanc paruam nostram non minùs quàm illam magnam pro sua & agnoscere possit & habere. Studuimus enim & ipsis Auctoribus hoc nostro labore, si non gratificari, saltem non displicere. Nec aliorum hoc tempore mores sumus imitati, qui, vt noui aliquid in lucem videantur edere, nil faciunt aliud, quàm huiusmodi Auctorum opera & labores mutare, atq. ex bonis sæpè aliquid quod bonum non est, vulgo pro bono venditare, quibusdam nunc adiectis, nunc detractis, & ipsorum Auctorum nominibus dissimulatis, vel apposito suo, vel ficto quopiam, quò nouitatis gratia placeat vulgo, vendique possit; vt pecuniam quouis modo corradant. Nos enim insana illa auri fame non sumus ad hunc laborem impulsi, sed nostra ad studiosos harum rerum adiuuandos propensa voluntate, posthabita omni ex alieno labore vanæ gloriolæ aucupandæ occasione. Quid enim erat opus, cùm aliorum, quæ exstent Tabulæ, nostro satisfacerent operi, nouas facere?

Erunt autem fortassis, qui plures in hoc nostro Theatro particulares Regionum descriptiones desiderabunt, (quemadmodũ quiuis naturæ ductu optabit procul dubio patriæ suæ descriptionem hîc exstare) verùm ij sciant, eas, quæ hîc non habentur, non esse aut nostra negligentia omissas, aut quòd iis sumptus impendere veriti fuerimus; sed quia aut nullas vmquam viderimus, aut ad nostras manus numquam vllæ venerint. Quòd si est quispiam, qui huiusmodi vel habeat, vel sciat haberi posse, eum oratum etiam atque etiam velimus, vt nobis earum copiam faciat; certò promittentes, eas nostro sumptu, non sine gratiarum actione, & honorifica nominis sui mentione, separatim exsculpendas curaturos, vt huic deinde libro, suo loco, aut vbi quisque volet, adiungi possint.

De ordine quoque in tabulis his collocandis à nobis obseruato, ratio quoque tibi, candide Lector, reddenda videtur; vt si sint fortè, quibus aliter collocari debuisse videantur, ijs hac nostra exponenda vel satisfaciamus, vel nos, quod officium postulare videbatur, saltem excusemus. Primò omnium, Tabulam vniuersum terrarum Orbem complexam exhibemus; deinde eius præcipuas partes, veluti sunt, Europa, Asia, Africa & America: naturam secuti, qua semper antè, quàm partes sint, totum aliquod, cuius illæ sint, necesse est esse. His subiecimus harum partium singulas Regiones, ab Occidentaliore Orbis parte exorsi, Ptolemæum Geographorum Principem, & ceteros pænè omnes imitati. Sicque Americæ prouinciæ primò prodeunt: exin Britannicæ insulæ, pòst Hispaniæ, deinde Galliæ. Hinc Germaniam petimus: cuius Regionibus perlustratis, ex Heluetia transimus in Italiam huic contiguam, singulas eius quoq. visuri prouincias. Inde in Græciam nauigauimus. vnde in Slauoniam profecti, singulas Prouincias, quibus vsus est linguæ Sclauonicæ (vti sunt Hungaria, Transsyluania, Polonia, Scandia, & Russia,) perspeximus. Hoc modo Europa absoluta, ad Isthmum, qui inter fontes Tanais, & Oceanum Septemtrionalem, Europæ ac Asiæ terminum, venimus; eoq. in Asiam. quam contemplati, in Africam per angustias, quæ sunt inter intimum sinus Arabici recessum, & Mediterranei maris Sirbonim lacum, descendimus. Vnde per Ægyptum, Barbariamque ad fretum Gaditanum peruenimus. quo traiecto, domum, vnde eramus egressi, tandem reuertimur, viatori similes, vel peregrinanti cuipiam, qui Nationibus singulis, & Regionibus, longo ordine, quo sibi inter se coniunctæ sunt, nulla præterita, perlustratis, tandem, vnde exierat, lætus atque incolumis redit.

Hactenus de ipsis tabulis; nunc de Tabularum auersa parte dicemus. Quoniam visum nobis

 est,

eſt, ingratum Lectori aut Spectatori fore, foliorum terga ità vacua videre & omnino inania; ſtatuimus ibi ſingularum Tabularum breuem quandam declaratiunculam adſcribere, eodem modo quo in ipſis Tabulis diximus à nobis eſſe factum; nullius, qui nobis vſui fuerit, nomine omiſſo aut diſsimulato. In fine, hiſce adiecimus omnium, quotquot vel nouimus, vel habuimus, Auctorum nomina; è quibus ſingularum Regionum plenior cognitio (ſi quiſpiam requirat) peti poſsit. Quapropter Geographiæ candidati habebunt hîc, his Auctoribus ordine adſcriptis, & Auctorum Tabularum Geographicarum Catalogo, quem libro præfiximus, ac his ipſis demum Tabulis, quandam quaſi officinã omni inſtrumentorum apparatu inſtructam; è qua, ſi forſan vel ad librum aliquem, vel ad Regionum deſcriptiones ſibi deeſſe quippiam ſentiant, leui, imò nullo negotio videre poſsint, vnde id peti queat.

Hæc ſunt quæ putauimus Lectori eſſe indicanda. Supereſt, vt ſingulos oremus, ne alio animo hunc laborem noſtrum excipiant, quàm quo à nobis & inchoatus eſt & abſolutus, ac tandem in lucem editus. Vale, & fruere; atq. FRANCISCI HOGENBERGI, FRRDINANDI AMBROSIIQVE ARSENIORVM artificioſis manibus, quorum trium indefatigabili diligentia ferè omnes hæ Tabulæ cælatæ ſunt, bene faueto. Antverpiæ Ambivaritorum. M. D. LXX.

ORNATISSIMO VIRO D. ABRAHAMO ORTELIO, AMICO CVM PRIMIS CARO.

OPVS tuum, ornatiſsime Orteli, perſpexi; laudo diligentiam & ornatum, quo auctorum labores decoraſti; laudo fidem, qua ſingulis, quod ſuum eſt, integrum reliquiſti; plurimum enim refert, cuiuſq. proprios partus dignoſcere, quo veritas Geographica collatione erui poßit, quã, qui paßim tabulas fingunt, multi Geographiæ planè ignari, miris modis corrumpunt; dum ſine ordine, ſine proportione, ſine diſcretione tam falſas & deprauatas quàm genuinas & veras deſcriptiones in vnũ corpus congerunt, vti in multis videre eſt tabulis quæ ex talibus nobis prodeunt, in quibus poſteriores nonnumquam etiam ab eodem auctore factæ, corruptiores ſunt prioribus; quod filum ſi ſequerentur omnes, neceſſe tandem eſſet vniuerſam Geographiam inextricabilibus erroribus inuolui & obſcurari. Quamobrem non exiguã laudem meritus eſt, qui optimas quaſque regionum deſcriptiones ſelegiſti, atque in vnum veluti enchiridium redegiſti, ídque ſine alicuius diminutione, vt integra & perfecta cuiuſque opera paruo ære comparare, exiguo loco reponere, atque adeò quocumque lubeat circumferre liceat. Velim per otium quæ recentiùs prodeunt adderes, vti ſunt particulares illæ Lazij, quibus Ditiones Regi Hungariæ hæreditariæ deſcribuntur, quæ à Ioanne Maiore, Bibliopola Viennenſi, circumferuntur, & quædam aliæ. Has Tabulas hac editione in hoc opere inſeruimus. *Hoc enim omnino mihi perſuaſum habeo, opus hoc tuum ſemper vendibile permanſurum, qualeſcumque tandem regionũ deſcriptiones à quoquã recudantur; propterea quòd docta antiquitas, etiamſi non vndiquaque ſit abſoluta, ſemper in pretio eſt. Ceterùm, quòd me, mi Orteli, ceteris neotericis præfers in hoc mũdi Theatro, id pro abundantia amoris tui erga me dictũ accipio: non enim ego mihi talem præeminentiam vmquã arrogare auſim; cùm multi ſint, qui tametſi paucas, eruditiores tamẽ quàm ego deſcriptiones fecerint; qui ſi tuæ ſententiæ reclament, quid facies? tuum erit ipſam defendere, qui tuliſti; non meum, qui in propria cauſa iudex eſſe non poſſum: quòd ſi defendas, & vincas; tua erit hæc gloria, non mea: nam qui culmen artis oſtendere & demonſtrare poteſt, ipſum teneat neceſſe eſt. Hæc ita tecum amanter diſſertare, aut potiùs garrire, ſi nunc mihi donabis, mi Orteli, tuæ beneuolentiæ erga me ſeriò ſummas ago gratias: & ſi qua in re tibi gratum facere & reciprocam beneuolentiam teſtari potero, paratiſsimum promptiſsimumq́; me inuenies. Bene vale. Duysburgi, 22. Nouembris, 1570.*

Tuus integerrimè

GERARDVS MERCATOR.

CATALOGVS AVCTORVM
TABVLARVM GEOGRAPHICARVM
QVOTQVOT AD NOSTRAM COGNITIONEM HACTENVS
peruenere; quibus addidimus, vbi locorum, quando, & à quibus excusi sunt.

Adelbergus Sauracherus, *Heluetiam in lucem dedit; Basileæ* 1584.
Ægidius Bulionius Belga, *Galliam Belgicam descripsit; quam edidit Antverpiæ Ioann. Liefrinck. Et Sabaudiam cum Burgundiæ Comitatu, euulgatam apud Hieronymum Cock, Antverpiæ.*
Ægidius Tschudus, *Rhetiam, Heluetiamque; Basileæ apud Isingrinum.*
Andreas Pograbius Pilsnensis, *Sarmatiæ Europææ partē, quæ subiacet Sigismundo Poloniæ Regi; Venetijs* 1569.
Andreas Thevetus, *Galliam Parisijs,* 1578. *Ibidem, idem quoque vniuersum Orbem terrarum, sub lilij forma.*
Andreas Velleius, *Islandiæ insulæ tabulam nobis communicauit; in hoc Theatro.*
Antonius Campus, *Cremonensis agri Corographiam delineauit; in hoc Theatro.*
Antonius Galateus, *descripsit multas tabulas Cosmographicas: vt tradit Leander Alb. & testem adducit oculatum Ranzanum.*
Antonius Ienkinsonus, *Russiam; Londini,* 1562.
Antonius Wied, *Moscouiam; Antverpiæ.*
Augustinus Hiersvogel, *Regionum hactenus non visarum (vti titulus habet) Tabulam edidit. continet verò Histriam, Slauoniam, Carinthiam, Styriam, Goritziam, &c. vicinasque regiones; Nurenbergæ, apud Ioannem VVeygel.*
Augustinus Iustinianus, *Nebiæ Episcopus, Corsicæ descriptionem in Tabulam redegit, vti ipsemet inquit in sua Historia Genuensi.*
Bartholomæus Scultetus, *Misniæ & Lusatiæ Corographiam; Gorlitzij anno* 1569.
Benedictus Arias Montanus, *Terræ Canaam descriptiones duas: vnam quæ continet situm eius quem habuit tempore Abrahæ, ante aduentum filiorum Israel; alteram in vndecim tribus distinctam in suo Apparatu Biblico, Antverpiæ excuso, apud Plantinum.*
Benedictus Bordonius, *Italiæ Tabulam; vti habet Leander in sua Italiæ descriptione. & Bernardinus Scardeonius in Historia sua Patauina.*
Bernardus Brognolus, *Veronense Territorium euulgauit; Venetiis* 1564.
Bernardus Siluanus Eboliensis, *Ptolemæi Geographiam recognouit, & nouas tabulas recentiorū nauigationibus respondentes, neque à verbis aut mēte Ptolemæi discrepantes (vt ipse scribit) adiunxit; anno* 1511. *Venetiis.*
Bonauentura Brochardus, *Palæstinam; Parisijs, apud Poncetum le Preux.*
Bonauentura Castilioneus, *Longobardiam. testis Ioannes Antonius Castilioneus, in libello qui De Insubrum antiquis sedibus inscribitur.*
Carolus Heydanus, *Germaniæ Typum; Antverpiæ apud Hieronymum Cock.*
Carolus Clusius Atreb. *Hispaniam, antiquis ac recentibus locorum in ea nominibus inscriptam; quam nos edidimus anno* 1571.
Caspar Hennebergerus Erlichensis, *Prussiam descripsit, quam Georgius Ostergerus edidit Regiomonti,* 1576.
Caspar Vopellius Medebach, *Descriptionem Orbis terrarum; item Europæ totius, ac Rheni tractum; omnia Coloniæ.*
Caspar Bruschius Egranus, *Montis Piniferi (quem Fiechtelberg vulgò nuncupant) Tabulam; Vlmæ apud Sebastianum Francum.*
Christianus Adrichomius Delphensis, *Palæstinam, multis tabulis æneis formis excusam, edidit Coloniæ, per Arnoldum Mylium,* 1590.
Christianus Schrot Sonsbekensis, *Gelriam cum Cliuia, vicinásque regiones; Antverpiæ apud Bernardum Puteanum. Eandem tabulam idem recognouit, edique curauit per Hieronymum Cock, Antverpiæ. Descripsit quoque vniuersam Germaniam, quam idem Cock prælo excudit. Item Danubij tractū. Item Tabulam quam inscripsit Peregrinationem filiorum Dei; Calcariæ, apud Vincentium Houdaen,* 1572. *VVestphaliam quoque; in hoc Theatro. Vidi quoque tabulam manu descriptam ducatus Lutzenburgensis, ab eodem auctore.*
Christophorus Pyramius, *Germaniæ Tabulam; Bruxellis Brabantiæ,* 1548.
Christophorus Saxtonus, *Angliæ regnum descripsit multis tabulis: singulas enim eius regiones singulis foliis expressit. Londini,* 1580. *Idem vniuersum hoc regnum vnica magna tabula; ibidem.*
Christophorus Zellius, *Europæ Typum; Nurenbergæ.*

Collantonius Stigliola, *Regnum Neapolitanum in tabulam descripsit accuratissimè. cuius nobis spem dedit in epistola ad me Roma scripta.*

Cornelius Ædgerus Frizius, *descripsit Archiepiscopatus Coloniensis diœcesim: excuditque Franciscus Hogenbergius, ibidem*, 1583.

Cornelius Antonij, *Regionum Orientalium Tabulam, vti titulus habet (continet autem Daniæ Regnum & circumiacentes regiones) excusam Amstelrodami. Idem descripsit Europam, editam Francofurti ad Mœnum.*

Cornelius à Iudæis, *Galliam à Gerardo Mercatore regionatim singularibus tabulis in volumine descriptam, omnes iunctim vnica tabula, suo nomine edidit. Antverpiæ* 1592.

Daniel Speckel, *Alsatiæ superioris & inferioris Iconem edidit Argentinæ*, 1576.

Dauid Fabricius Esensis, *Frisiam Orientalem descripsit: quam Ioannes ab Oldersum edidit Emdæ.* 1589.

Dauid Zeltzlin, *Topographiam Sueuiæ Ligæ, siue Circuli; Vlmæ* 1562. *Idem Franconiæ circulũ descripsit*, 1577.

Didacus Mendezius, *Peruuiam regionem, in hoc Theatro.*

Diegus Gutierus, *Americam; Antverpiæ, apud Hieronymum Cock.*

Doco ab Hemminga Frisius, (*de quo hæc Pet. Suffridus in Scriptoribus Frisiæ*) *Exarauit tabulam Geographicam totius Orbis, cumprimis magnam & elegantem, nec minus artificiosam.*

Dominicus Machaneus, *huius Verbani lacus Corographiam, à Leandro Alberto citatam legimus.*

Egnatius Danti, *Perusinum agrum; Romæ*, 1580. *Item Vrbis Veteris ditionem; ibidem*, 1583.

Elias Camerarius: *Huius Brandeburgensis marchionatus extat in Gerardi Mercatoris opere.*

Elias Hofman, *territorium vrbis Francofortensis ad Mœnum delineauit, & edidit ibidem*, 1588.

Erhardus Reych Tyrolensis, *Palatinatus Bauariæ tractum; Nurenbergæ*, 1540.

Ferdinandus à Lannoy, *Burgundiæ Comitatus tabulam; quam in hoc nostro Theatro nunc demùm exhibemus.*

Ferdinandus Aluares Zeccus, *Lusitaniam; Romæ, apud Michaelem Tramezzinum*, 1560.

Florianus. *Tabulam Sarmatiæ, Regni Poloniæ, & Hungariæ, vtriusque Valachiæ, necnon Turciæ, Tartariæ, Moscouiæ, & Lithuaniæ partem comprehendentem; Cracouiæ*, 1528.

Franciscus Hogenbergus, *Galliæ Belgicæ tabulam delineauit; & excudit Coloniæ Agrippinæ.*

Franciscus Monachi Mechliniens. *Regiones Septentrionales; Antverpiæ, apud Syluestrum à Parisiis.*

Gabriël Simeoneus, *Alimaniæ tabulam; in libello inscripto, Dialogus Pius & Speculatiuus; Lugduni apud Guilielmum Rouilium*, 1560.

Gellius Parentius, *Spoletinum agrum descripsit. editum Romæ* 1597.

Gemma Frisius, *Vniuersi orbis tabulam; Antverpiæ.*

Georgius Acacius Enenckel, *L. Baro Hoheneckius, Vniuersæ Græciæ adiacentiumque regionum tabulam descripsit, ediditque vnà cum suo Thucydide.*

Georgius Tanesterus Collimitius, *Hungariæ tabulam Lazari (quam Cuspinianus edidit) recognouit.* 1528. *Ingolstadij, ex Academia Apiana.*

Georgius Gadnerus, *VVirtebergensem Ducatum; Antverpiæ*, 1575. *in hoc Theatro.*

Georgius Hoefnaglius Antverpianus, *Gadis insulæ delineatiuncula nostrum Theatrum ornauit.*

Georgius Iodocus Berganus, *Benacum lacum depinxit, teste Leandro Alberto.*

Gerardus Stampelius, Goudanus, *descripsit Kerpensis territorij in Vbijs effigiem; quam edidit Franc. Hogenbergius, Coloniæ*, 1587.

Gerardus Mercator Rupelmundanus, (*nostri sæculi Ptolemæus*) *Palæstinæ, siue Terræsanctæ: item Flandriæ, Louanij. Postea Europæ; deinde Orbis vniuersi ad vsum nauigantium accommodati tabulam, Duisburgi edidit. Excudit quoque Britannicarum Insularum tabulam, ab alio quopiam descriptam. Idem tabulas Ptolemaicas ad mentem Auctoris castigauit, & edidit Duisburgi, anno* 1578. *Plura Geographiæ studiosis non minus vtilia quàm iucunda indies ab eodem euulgantur, atque exspectantur.*

Godefridus Mascopius Embricensis, *Diœcesis Monasteriensis & Osnaburgensis typum; Embricæ edidit per Remigium Hogenbergum*, 1568.

Gregorius Amaseus, *Fori Iulij tabulam descripsit; quam ab auctore se habuisse, inquit Leander in sua Italia.*

Guilielmus Postellus, *Galliæ typum; Parisiis*, 1572. *Ab eodem vniuersalem Orbis terrarum descriptionem habemus; ibidem excusam.*

Henricus Coquus Gorchomius, *Hispaniæ antiquæ tabulam descripsit & edidit Salmanticæ*, 1581.

Henricus Rantzouius, *Daniam descripsit, editam Coloniæ, à Franc. Hogenbergio.*

Henricus Zellius, *Europam, Nurenbergæ. Item Prussiam, ibidem.*

Hermagoras Craft ab Obemburgo, *edidit tabulam Peregrinationis D. Pauli; Zagrabiæ*, 1527. *testis Bibliotheca Gesneri.*

Hieronymus Bellarmatus, *Tusciam; Romæ.*

Hieronymus Bordonius, *Corsicam insulam perlustrauit atque in tabulam redegit, quam vides in hoc Theatro.*

Hierony-

Hieronymus Chiauez, *Americam descripsit, quæ nondum in lucem prodijt. Idem Conuentum Hispalensem, quem iam hoc Theatro in lucem damus.*
Hugonis Cusini, *tabulam comitatus Burgundiæ ex manuscripto edi curaui.*
Humfredus Lhuyd Denbygiensis, *Angliæ regni tabulam; item Cambriæ Corographiam; hoc nostro Theatro anno* 1569. *publicatas.*
Ioachimus Hopperus Frisius, *Frisiæ antiquæ situm delineauit.in hoc Theatro, ad tabulam Frisiæ Occidentalis.*
Iacobus Castaldus Pedemontanus, *Orbis vniuersalis typum, magna forma; eundem minori forma; item Asiæ, Africæ, Hispaniæ, Italiæ, Siciliæ, Corsicæ, Hungariæ, & Pedemontanæ tabulas; Venetijs, & Romæ.*
Iacobus à Dauentria, *Brabantiæ, Hollandiæ, Gelriæ, Frisiæ, Zelandiæ tabulas descripsit, & edidit, Mechliniæ.*
Iacobus Homen Lusitanus, *Europam nauigatoriam descripsit: quæ edita fuit Venetijs* 1569.
Iacobus Surhonius Montanus, *Hannoniam, Artesiam, & Lutzenburgum prouincias descripsit, easque nunc nostro Theatro publicamus.*
Iacobus Zieglerus, *Palæstinæ, Scondiæ, Ægypti, & Arabiæ; libri forma, & in iis Commentaria; Argentorati, apud Petrum Opilionem*, 1532.
Ioannes Andreas Valuassorius, *Italiam, Venetijs.*
Ioannes Antonius Maginus, *Bononiense territorium descripsit, & edidit.*
Ioannes Auentinus, *Bauariæ tabulam; Landshuti, anno* 1533.
Ioannes Baptista Guicciardinus, *Vniuersi terrarum Orbis imaginem, maxima forma; quam Aquila biceps, alis expansis comprehendit, Antverpiæ*, 1549.
Ioannes Bucius Ænicola, *Europam; sub forma puellæ, Parisijs, apud Christianum VVechelum.*
Ioannes Calameus, *Biturigum regionem; Lugduni apud Gryphium.*
Ioannes Grigingerus, *Bohemiæ, Misniæ, Turingiæ, & collateralium regionum tabulam; Pragæ*, 1568.
Ioannes Cuspinianus, *Hungariam; quam Petrus Apianus edidit, vti auctor est VVolfgangus Lazius in sua Hungariæ tabula.*
Ioannes Dominicus Methoneus, *Europam; Venetijs, apud Matthæum Paganum.*
Ioannes Dryander, *Hassiam Cattorum regionem: eam modò hoc nostro Theatro edimus.*
Ioannes Fayanus medicus, *Lemouicorum regionem descripsit: editam Cæsaroduni Turonum*, 1594.
Ioannes Florianus Antverpianus, *Frisiæ Orientalis regionē delineauit: quā nos publici iuris olim fecimus*, 1579.
Ioannes Georgius Septala Mediol. *Ducatum Mediolanensem, & regiones vicinas, Antverpiæ apud Hieronymum Cock.*
Ioannes Haselbergius à Reichnau, *edidit Tabulam quam Expeditionis Turcicæ titulo insigniuit. Regiones nempe Europæ à Constantinopoli versus Occidentem Viennam Austriæ vsque. Antverpiæ, apud Io. Liefrinck.*
Ioannes à Horn, *Germaniæ inferioris tabulam; Antverpiæ.*
Ioannes Honterus, *Tabulas Geographicas edidit libelli forma; sub titulo Rudimentorum Cosmographicorum; Tiguri, Apud Christoph. Froschcuerum.*
Ioannes Ioliuetus, *Galliam; Parisiis, apud Oliuerium Truchetum*, 1560.
Ioannes Mercator, G. F. *Comitatum Mursensem delineauit, & edidit Duysburgi.* 1591.
Ioannes Melenger Halens. *Turingiæ tabulam; VVimariæ.*
Ioannes Pinadellus, *descripsit agrum Taruisinum, & loca adiacentia.*
Ioannes Portantius, *Liuoniæ typum in hoc Theatro habet.*
Ioannes Regnardus Forestius, *descripsit Forestum, siue Secusianorum regionem. at pictoria potius quàm geographica manu.*
Ioannes Scillius Antverpianus, *descripsit & edidit Treuirensem episcopatum. Idem Lotharingiam. Item Lutzenburgensis Ducatus partem, quam Terram communem vulgò appellant: sed hactenus non edita.*
Ioannes Stūfius, *Heluetiæ tabulas, in historiæ Helueticæ volumine Tiguri excuso, apud Christophor. Froschouerū.*
Ioannes Sambucus Pannonius, *Transsyluaniam; Viennæ Austriæ*, 1566. *Item Hungariam, ibidem*, 1570. *Forum Iulij, & Illyricum, hoc nostro Theatro edita.*
Ioannes Schalbeter, *Vallesiæ prouinciæ tabellulam descripsit.*
Ioannes Surhonius, *Veromanduorum regionem; Antverpiæ, apud Christophorum Plantinum*, 1558. *Item Picardiæ, atque Namurci; in hoc Theatro.*
Ioannes Tēporarius, *Blesense territoriū, Galliæ: Cæsaroduni in Turonibus, apud Mauricium Boguerealdū*, 1592.
Iosias Murerus, *Tigurinum territorium, editum est anno* 1566. *testis mihi Iacobus Monauius.*
Iubilius Maurus, *cosmographicam totius Sabinæ tabulam descripsit: vt habet And. Baccius lib.* 5. *de Vino.*
Iudocus Hondius, *Vniuersalem, & Europæ tabulam edidit: Amstelrodami in Batauia.* 1595.
Iulius Iasolinus, *Ænariam insulam descripsit, Romæ editam*, 1586.
Iustus Moers, *VValdechensem Comitatum, Hassiæ prouinciæ partem, descripsit; Marpurgi*, 1575.
Laurentius Frisius, *Chartam vniuersalem Marinam, (vt vocant) alicubi in Germania.*

Laurentius Michaelis ab Hogenkirchen, *Frisiam Orientalem in tabulam deduxit. edita est Antverpiæ, 1579. Item Oldenburgensem Comitatum; quem prodit hoc Theatrum.*
Lazarus Secretarius Cardinalis Strigoniensis, *Hungariæ typum primus descripsit; qui editus est Ingolstadij per Apianum, anno* 1528.
Leander Albertus, *Corsicã, Siciliam, Sardiniã, in libro cui titulus est, de Insulis Italicis, Venetiis impresso,* 1568.
Leonardus Thurneisser, *Brandeburgensem Marcham, quæ nondum prodijt.*
Læuinus Algoet, *Regionum Septemtrionalium typum; apud Girardum Iudæum, Antverpiæ.*
Licinius Guyetus Andeg. *Andegauensium regionem publicauit; Parisiis, anno 1573.*
Liuius Sanutus, *Africã aliquot tabulis descripsit, forma voluminis; Venetiis apud Damianum Zenarum,* 1588.
Lucas Aurigarius, *Scripsit Speculum Nauigatorium, Oceani Occidentalis. Volumen est, continens multas tabulas littorales; Lugduni Batauorum, apud Christophorum Plantinum,* 1584. *Postea quoque Orientalis; apud Cornelium Claessonium, Amstelrodami. Idem Europæ tabulam, qualem Marinam nominant; in qua omnes huius oras maritimas accuratè depingit; ibidem per dictum Claessonium,* 1589. *evulgatam.*
Ludouicus Georgius, *Chinam regionem descripsit; quam hoc Theatro publici iuris fecimus.*
Ludouicus Teisera Lusitanus, *Asores insulas: item Iaponiam insulam: in hoc nostro Theatro.*
Marcus Ambrosius Nissensis, *Liuoniam, vicinasque regiones, Antverpiæ, sed nondum edita.*
Marcus Iordanus, *Holsatus Mathematicus, Daniæ regni typum; Hafniæ, apud Ioannem Vinitorem.* 1552. *Idem Holsatiæ, Slesvig, &c. Hamburgi, apud Ioachimum Leoninum,* 1559. *Et typum Corographicum Itinerum D. Pauli, Abrahami Patriarchæ, &c. VVittenbergæ, apud Ioannem Cratonem,* 1562. *Idem Iutiæ peninsulæ tabulam conscripsit, cuius autographum apud me est.*
Marcus Secsnagel Salisburg. *Ditionem Salisburgensem; Salisburgi.*
Marcus Velserus, *nobilis Augustanus, Vindeliciæ veteris delineationem nobis dedit, in Rerum Augustarum suis Commentariis.* 1594.
Martinus de Brion, *Palæstinam; Parisiis, apud Hieronymum Gormontium.*
Martinus Carol. Cresfeldt, *Huius Isalæ Rheni fluminis ostij delineatiuncula prostat.*
Martinus Helvvig Neissensis, *Silesiæ tabulam, quæ Nissæ excusa est,* 1561.
Martinus Ylacomylus Friburgensis, *Europam. eam alicubi in Germania impressam habemus.*
Martinus Waldseemuller, *Vniuersalem nauigatoriam (quam Marinam vulgò appellant) in Germania editam. Puto hunc eundem esse cum Ylacomylo prædicto.*
Mathæus Ogerius, *descripsit regionem & Comitatum* de La Maine, *Galliæ prouinciam, impressam in vrbe Cenomanorum ibidem,* 1539.
Matthias Cinthius, *Hungariam; Nurenbergæ,* 1567.
Matthias Strubitz, *Magnum ducatũ Lithuaniæ & Liuoniæ descripsit. exstat in Cromeri Chronico edito Coloniæ.*
Natalis Bonifacius, *Aprutium Vlteriorem in publicum dedit; Romæ,* 1587.
Nicolaus à Cusa, *Huius Chartam Germaniæ citat Althamerus.*
Nicolaus Genus, *Huius tabula Regionum Septemtrionalium habetur in Geographia Ptolemæi, à Girolamo Ruscelli in linguam Italicam versa; excusa Venetiis apud Vincentium Valgrisium.*
Nicolaus Germanus, *Huius Galliæ Chartam citat Robertus Cœnalis. Puto hunc eundẽ esse cum Nicolao à Cusa.*
Nicolaus Nicolaius Delphinas, *Europam marinam; Antverpiæ, apud Ioannem Stelsium. Idem Caleti & Bononiæ tabulam, Parisiis. Idem quoque Galliæ Tabulam promittit. non prodijt autem: morte præuentus.*
Nicolaus Reger, *edidit Ptolemæi tabulas gemino schemate, veteri scilicet ac recentiori, vt testatur Robertus Cœnalis in suo Galliæ opere.*
Nicolaus Sophianus, *Græciæ tabulam; Romæ. Eadem postea evulgata fuit Basileæ, per Oporinum.*
Orontius Fineus Delphinas, *Galliæ descriptionem, & Orbis terrarum typum, sub forma cordis humani. Idem Tabulam Regionum, quarum in sacris Bibliis fit mentio. Omnia Parisiis apud Hieronymum Gormontium.*
Olaus Magnus Gothus, *Regionum Septemtrionalium Tabulam; Venetiis.*
Paulus Canius Genuensis, *Neapolitani regni tabulam delineauit. editam Neapoli,* 1582.
Paulus Fabricius Medicus, *Morauiam; Viennæ Austriæ,* 1570. *Idem Austriam promittit.*
Paulus Iouius, *Larij lacus tabulam, cum libello; Venetiis.*
Paulus Roverius, *Taruisinum agrum.*
Petrus Apianus, *Europam: Peregrinationem D. Pauli: & Typum vniuersalem. omnia Ingolstadij.*
Petrus ab Aggere, *Orbis terrarum Typum, Aquila comprehensum; Mechliniæ.*
Petrus Boekel, *Thietmarsorum Regiunculam; Antverpiæ apud Ioannem Liefrinck,* 1559.
Petrus Coppus, *Istriam; Venetiis.*
Petrus Ioannes Bomparius, *Provinciam Galliæ regni sic dictam, publici iuris fecit.*
Petrus Laicstain, *Iudæam perlustrans eius loca descripsit, quam descriptionem Christianus Schrot in Tabulam redegit. Exstat Antverpiæ apud Hieronymum Cock,* 1570.

Petrus

Petrus de Medina, *Hispaniæ Tabulam: Hispali, per Ioannem Gutierum*, 1560. *at valde rudem.*
Petrus Plancius, *Orbis terrarum geographicam & hydrographicam tabulam descripsit.* 1592. *Idem particularis Galliæ, Amsterodami.*
Petrus Rogierus, *Pictonum regionem, vicinorumque limitum, vt Rupellarum, Santonum, &c. Parisiis apud Franciscum Desprez.*
Petrus Turellus, *tabulam Burgundiæ descripsit, vt lego in Bibliotheca Gallica.*
Philippus Appianus, *Bauariæ tabulam; Ingolstadij*, 1568.
Philippus Pigafetta Vicentinus, *descripsit Africam, editam Romæ. Item Congo regnum, ibidem*, 1590.
Prosper Parisius Consentinas, *Magnæ Græciæ, siue Calabriæ topographiam dedit; Romæ*, 1589. *Idem ibidem, Regni Neapolitani tabulam.*
Pyrrhus Ligorius Neapolitanus, *Regni Neapolitani; item Græciæ, & Fori Iulij tabulam, Romæ, per Michaëlem Tramezinum.*
Renatus Andegauensis, *Rex Siciliæ & Neapolis, descripsit Andegauensem Comitatum, & Prouinciam:* Galliæ *regiones. Testis Franciscus Crucemanius in sua Bibliotheca Gallica.*
Rumoldus Mercator, *Ger. F. Germaniam descripsit magna tabula: & edidit, Duysburgi.* 1590.
Sebastianus Cabotus Venetus, *Vniuersalem tabulam, quam impressam æneis formis vidimus, sed sine nomine loci, & impressoris.*
Sebastianus Munsterus, *Basiliense territorium: item Germaniæ typum; Basileæ, quem* Tilemannus Stella *emendauit & locupletauit; VVittenbergæ, apud Petrum Zeitz*, 1567.
Sebastianus à Rotenhan, *Franconiam Orientalem; Ingolstadij, anno* 1543.
Sibrandus Leonis Leouardiensis, *Tabulā Frisiæ Occidentalis, quam in hoc nostro* Theatro *lubentes publicauimus.*
Sigismundus ab Herberstein, *Moscouiæ tabulam, in eius Commentarijs Basileæ excusis, apud Ioannem Oporinum.*
Sta. Por. *depinxit Ducatum Osviecziminensem, &* Zatoriensem; *Venetijs*, 1563.
Stephanus Florentinus monachus Oriuieti, *tabulam dominij Florentini: & aliam Senensis descripsit: Romæ*, 1584.
Stephanus Ghebellinus, *Comitatū Venuxinum descripsit, Galliæ Narbonensis partem. in Gallia excusus est.*
Steph. Tabourotius, *Burgundiæ Ducatum, Galliæ regionem depinxit, sed nondum in lucem prodijt.*
Steph. Keltenhofer, *Campaniæ Galliæ regiunculæ tabulam, suppresso tamen suo nomine: Antverpiæ.*
Thomas Geminus, *Hispaniæ tabulam: Londini.*
Thomas Scepsius, *Ditionis & agri Bernatium delineationem valde accuratam in publicum dedit, anno* 1578. *Argentorati per Bernardinum Iobinum.*
Tilemanus Stella Sigenensis, *Palæstinæ tabulas duas descripsit, quarum vnam inscripsit, Itinerarium Israëlitarum ex Ægypto; alteram, Chorographia regni Iudææ & Israëlis; VVittenbergæ. Item Comitatum Mansveldiensem; Coloniæ, apud Franciscum Hogenbergum. Lutzenburgi item ditionem accuratissimè descripsit, nondum autem edidit. Idem promittit absolutissimam totius Germaniæ descriptionem. diem autem suum obijt postremum, priusquam eam absoluisset. quid in ea huius filius præstiturus, ignoro.*
Vincentius Corsulensis, *Hispaniam, Venetijs, apud Matthæum Paganum.*
Warmundus ab Ygel *à Volderturn descripsit & edidit tabulam comitatus* Tirolensis.
Wenceslaus Grodeccius, *Poloniæ tabulam; Basileæ, apud Oporinum.*
Wilhelmus Bernardi nauclerus *Amsterodamensis, edidit ibidem tabulam trium nauigationum Batauorum versus partes Septentrionales.*
Wolfgangus Lazius, *Hungariæ Corographiam; Viennæ. Item Austriæ; Nurenbergæ. Idem Comitatum Tyrolensem, Styriam, Istriam, & Carinthiam, singulis tabulis edidit. Item alteram Austriæ: sua manu in ære cælatam; Viennæ.*
Wolfgangus Regervvil, *Buchauiæ regionis, siue Fuldensis diœcesis Chorographiam delineauit & edidit; Fuldæ, anno* 1574.
Wolfgangus Wissenburgius Basiliens. *Palæstinam; Argentinæ, apud Ribelium.*
Ysaacus Francus, *Turonum Galliæ regionis tabulam descripsit. quæ edita Cæsaroduni.* 1592.

INDEX

INDEX TABVLARVM HVIVS OPERIS, SIVE INSCRIPTIONVM EARVNDEM.

FESSÆ

NARBO-

QVONIAM VERO PLVRES REGIONES AVT INSVLÆ IN HIS TABVLIS DESCRIPTÆ SVNT, QVAM IN EARVNDEM TITVLIS CONTINENTVR; VISVM NOBIS FVIT OPERAE PRETIVM, EAS HOC ALTERO INDICE ETIAM STVDIOSIS INDICARE.

D Marcha

FINIS.

EPI-

EPIGRAMMATA
DANIELIS ROGERSII ALBIMONTANI
IN THEATRVM ORBIS TERRARVM
ab ABRAHAMO ORTELIO elaboratum.

PRISCA *fides fileat fecli monumenta prioris,*
Plaudat, & inuentis fama fit æqua nouis.
Nec modo Pyramidum iactet faftigia Nilus,
Nec Pharias vltrà Memphis adoret opes.
Roma triumphales taceat quos extulit Arcus,
Marmore nec vario ftructa Trophæa canat.
Nec miram in fpeciem Pœnis digefta columnis
Porticus intonfo concelebranda Deo eft.
Quis nunc decantet Circos, cælóque Coloffos
AEquatos, Parijs cafáque figna iugis?
Singula fic æui quæ attriuit cana vetuftas,
Vt maneat præter nomen inane nihil.
Eft vbi Pompeij gradibus fublime Theatrum?
Dignáque fidereis Amphitheatra tholis?
Cuncta nouo Ortelij cedant ea prifca Theatro:
Quod ftructum ingenio eft, fine carebit opus.

IDEM.

VERA *igitur tandem eft Senecæ fententia vatis,*
Et vera eft vatis dicta fecuta fides.
Tempus (ait) veniet, feros aliquando fub annos,
Laxabit rerum vincula cùm Oceanus:
Atque ingens pateat tellus, & detegat orbes
Puppe nouos Tiphys rector in Hæmonia:
Nec quæ dicta fuit, fit terris vltima Thyle.
Sic ait: en vatis verba fecuta fides.
Emersére freto nuper noua regna fub Auftro;
Ruráque non fictis concelebrata bonis.
Iámque fuas vrbes, & iactat America dotes,
Magellana fuas cui foror addit opes.
Nempe nouus prifco eft orbi fuperadditus orbis,
Et non hæc, alia fidera fede micant.
Laus prima eft Senecæ: Vefpucci eft altera: vates
Ille; ratam fecit vatis at ifte fidem.
Tertia, quæ palmas, Orteli, vincit vtrafque,
Eft tua; qui Phœbi celfa per aftra comes.
Singula defpiciens diftinxti ritè tabellis,
Humanis optans vfibus Orbis opus.
Immortale decus nacti tres: vos colet Orbis,
Illi dum veftra ftabit ab arte decus.

 IDEM

IDEM

ERGONE *Sol toti mundo non ſufficit vnus?*
Sed geminos Soles auctior Orbis auet?
Sunt gemini Soles: lippus, qui non videt: horum
Primus, Apollo vetus: túque Abrahame, nouus.
Qui, quodcumque parat Phœbus mortalibus agris,
Sidera ſigniferi per duodena means,
Deſcriptis terræ praſtas Regionibus omnis,
Et mundo, & priſcis munus id hiſtorijs,
Cuncta videt Phœbus: tu lampade mentis oberrans
Conſpicuis ſpectas omnia luminibus.
Ille dat & vitam natis, lucémque benignus,
Et motu & radijs inferiora regens;
Tu rebus donas animam, ſcriptíſque diſertis,
Et lucem obſcuris reddis abundè locis,
Ille Solum, Cælúmque vagus metitur & Æquor:
Metiris Cælum, cúmque Mari, ipſe Solum.
Quis ſine Sole queat vitam traducere? priſcas
Quis ſine Coſmographo noſceret hiſtorias?
Nil igitur differs (Abrahame) à Sole coruſco:
Téque nouum Solem clarior Orbis amat.
Quid miror? fore te Solem iam fata canebant,
Orthelij nomen cùm pater impoſuit.

IN ABRAHAMI ORTELII
THEATRVM ORBIS.

IN *ſubjugandis quo labore ſudarint*
Regéſque Principéſque pluribus terris,
Vaſtóque non vníus æquoris campo
Remíſque velíſque edomando, ut Eoi
A Solis ortu cuncta penitus extremos
Regna obtinerent involata ad occasûs,
Rerum potiti & gentium univerſarum;
Quis neſcit? At quid omnia arma ad unius
Graphiúmve radiúmve acris ORTELI; *mundum*
Qui victor omnem adeò ſuam in poteſtatem
Redegit? O quem, ô qualem in orbe, & ô quantum
Te te ORTELI *canemus Imperatorem!*

Paulus Meliſſus Francus.

HADRIA-

HADRIANI IVNII HORNANI
IN HOC THEATRVM.

TERRARVM *tractus, cælum, anfractúsque profundi*
Certiùs vt radio scriberet Ortelius,
Raptatum Phœbus supera in conuexa retraxit,
Multiplicíque auxit cognitione virum.
Inde hic despiciens terras, freta, templáque cæli,
Distinxit spatijs omnia regna suis.

IOANNIS POSTHII MED. D.

IMMENSVM *exiguo visurus tempore mundum,*
Egregij tabulas consulat Ortelij.
Omnia queis terræ loca sic depingit, vt ipsi
Perlustrata eadem & singula visa putes.
Quò non humanæ penetrat vis ardua mentis?
Improbus aut quid non perficit arte labor?

IO. VIVIANVS VALENTIANVS
ABRAHAMO ORTELIO SVO.

DIVERSOS *mores solita est spectare vetustas*
In scenis EnnI, Cæcilijq́; senis.
Altiùs hæc repetens Ortelius, vtq́; theatro
Cuncta simul posset picta referre suo:
AEquoris ac terræ tractus induxit, & omnes
Quàm variæ cæli sub regione plagas.
Hinc quibus ad gelidum locus est decliuior axem,
Corda stupent, pigro semisepulta situ.
Effrenes animos alij, sub Sole calentes
Assiduo, nimia mobilitate gerunt.
At bona temperies generosos pectoris haustus
Sufficit. hic roseo gratior aura die;
Hic placidæ mentes; iusti reuerentia; summi
Numinis, & sacræ relligionis amor.
Pérque artes varias hominum sollertia surgit,
Prodens diuinæ semina larga animæ.
Cùm iuuat hæc magnus quà circumfunditur orbis
Ante oculos statuet parua tabella tibi:
Sin propiùs spectare iuuat, distincta reponet
Hic eadem in partes singula quæque suas.

IN EIVSDEM THEATRVM.

ERIDANI *ad ripas, Electride fusus in vmbra,*
Multa dolens positâ flebat Apollo lyra.
Heliades testes, & quæ Phaëthontias arbor
Proxima, funeri causa doloris erat.
Audijt Vranie, & cœlo dilapsa sereno,
Solatur queruli nubila corda Dei.
Ecquid, ait, tanti, Phaëthon tibi vulneris auctor?
Ille semel perijt, deperijsse puta.
Turpe Deo in lacrymas liquescere, flumina plores,
Non tamen extinctum restituisse queas.
Sed queat hoc hominum Phœnix ORTELIVS *vnus,*
Natus adoptiuus, Phœbe, sit ille tuus.
Et bonus & prudens Princepsq́; Geometer ille,
Dignus amore tuo est, dignus amore meo est.
Dixerat, & Phœbo Diua consulta probante,
Adrogat ORTELIVM *pro Phaëthonte suum.*
Nec mora, quum curru rutilis ardente pyropis
Tollit adoptiuum clara per astra virum.
Hinc latè, velut è speculâ, terræ æquora lustrans,
Fluminâque; & reflui brachia curua maris;
AEquatósque polo montes, Syluásque lacúsque,
Ventorúmque domos, quadrifidásque plagas,
Regnorúmque situs varios, populósque repostos,
Et cœlum, atque salum signat, & omne solum.
Dimensúmque Orbem tabulâ compingit in arctâ,
Paruâque tam vastum pagina clathrat opus.
Naturâ indignante, Arti tam multa licere,
Et claudi Iliadem quis nuce posse neget?
Sed non omne caput Phœbi fauor, æquus adoptat,
Ipsáque Tellurem non aquila omnis obit.
Solus id ORTELIVS *lux orbis, &* ἑλιος ὀρτος
Permeat, & titulo & digna parente cluit.
Salue ingens Mundi lumen, radie auree salue;
Belgarum ô salue nobilis Archimedes;
Seu magis Archytas dici cupis, ô bone salue,
Orbis dúmque tuus stabit in Orbe, Vale.

Maximus Æmylianus de Vriendt,
Senatui Gandauensi à Secretis.

NICO-

NICOLAVS RHEDINGER
SILESIVS VRATISLAVIENSIS.

INVENTVM *nuper ſe iactat Iberus ob orbem:*
Ad radium, ORTELI, *ſed nihil iſta tuum.*
Námque vna ſocias veterémque nouúmque tabella,
Et nouus ingenio eſt Orbis vtérque tuo.
Ergo Orbis Matrem, ſi te Natura, vocamus:
Orbis te, ORTELI, *quis neget eſſe patrem.*

IOAN. MATTHÆVS VACKERVS
I. C. CONSTANTINVS.

ORTELI, *pater Orbium nouorum:*
Nouorum? immò etiam vetuſtiorum,
Quos incude noua nouos paraſti,
Arte mirifica: improbo labore.
Pro tantis meritis quid vniuerſi
Orbes perſoluent tibi? quid? ánne
Fallor? an tibi forſan vniuerſi
Iſti Orbes ſtatuent nouum tropæum,
Quum tuo, titulos ſuperbiores
AEtas poſtuma, nomini ſacrando,
Te Plaſtem & Figulum politiorem,
Vel, quod verius eſt, nouum Architectum
Nouorum & Veterum Orbium vocabit?

EX ELOGIIS BELGICIS
AVBERTI MIRAEI
CANONICI ANTVERP.

NON eſt quòd in celebrando ORTELIO deſudem, quem ipſe terrarum Orbis ab illo illuſtratus prædicat. Is ſerò ad ſtudia conuerſus, breui litteras ac linguas per ſe didicit. Nec priuato contentus ſtudio, Europæum pæne Orbem oculis luſtrauit. Ad ſuos vbi reuertit, in vrbe patria Antverpia Orbis ocello Orbis terrarum ſitum, tamquam in erudito puluere, felici radio deſcribere cœpit; paullatimque eò progreſſus eſt, vt in immenſum labor excreuerit, & tamquam publico in theatro *Theatrum Orbis* ſpectandum dederit. Id Regi Catholico Philippo II. oblatum, vſque eò gratum fuit, vt & honorem auctori habuerit, & Regij Geographi titulo decorarit. At quia, vt Domitius aiebat, animus inquies opere paſcitur, dum, quam nactus erat, Spartam exornat, & apis inſtar per omne ſcriptorum genus volitat, eruit *Theſaurum* (ſic enim vero nomine indigetat) *Geographicum*; qui & ipſe in immenſum è Synomia Geographica veteri & noua excreuit. Antiquitatis in primis & amans & peritus in paucis, Romanorum numiſmata aurea, argentea, ærea plurima colligens, *Deorum Dearúmque Icones* inde delineauit. Exotica quoque, ac peregrini Orbis miracula, ab ipſis vſque Antipodibus allata, domi adſeruans, ab Auſtriacis Principibus ERNESTO atque ALBERTO, vt à Cn. Pompeio Poſidonius Philoſophus Stoicus, identidem viſebatur. Omitto ceteros Nobiles atquè eruditos viros, qui hiſce ſpectaculis mirificè capiebantur. Vir ſanè induſtrius & felix, vt qui (quod paucis vſu venit) ſtudiis rem mirè auxerit familiarem; cùm liberali tamen eſſet in amicos, deque ſe bene meritos ingenio. Symboli loco illud de Mundo vſurpare ſolitus, *Contemno, & orno, mente, manu.* Vixit ad ſummam ætatem cælebs & frugalis, dum fatiſcente natura ſtudiisque exhauſta tabeſceret. Conditus eſt in AEde ſacra S. Michaelis Præmonſtratenſium Abbatiæ, vbi ab amico I. Lipſio V. Cl. officij gratia illuſtre poſitum illi Epitaphium viſitur.

Spectandum dedit Ortelius mortalib. orbem,
Orbi spectandum Galleus Ortelium. Pignus

ORBIS TERRARVM.

HÆC TABVLA comprehendit & exhibet totius Orbis terrarum & circumambientis Oceani effigiem; quem vniuersum terrarum Orbem veteres) quibus nouus nempe Orbis nondum innotuerat) in tres partes diuisere: in Africam scilicet, Europam, & Asiam. Sed inuenta America, eam pro quarta parte nostra ætas adiecit: quintamque expectat sub Meridionali cardine iacentem. Gerardus Mercator, Geographorum nostri temporis coryphæus, in sua nunquam satis laudata Vniuersali Tabula, hunc Orbem terrarum in tres continentes distinguit: primam vocat eam, quam Veteres diximus in tres partitos fuisse, & vnde humanum genus origi[illegible] sumpsisse ex sacris litteris constat: secundam, quam hodie Americam vel Indiam Occidentalem vocamus: tertiam dicit terram Australem, quam nonnulli Magellanicam nuncupant, paucis hactenus littoribus detectam. Hunc Orbem continere in circuitu, quo maximè patet, milliaria Germanic[illegible] 5400, siue Italica 21600, antiquitas docuit, idemque recentior asserit ætas. *Atque hæ tot portiones terræ,* (vt Plin. in 11. Naturæ libr. inquit) *imò verò, vt plures tradidère, mundi punctus (neque enim est alìud terra in vniuerso) hæc est materia gloriæ nostræ, hæc sedes: hìc honores gerimus, hìc exercemus imperia, hìc opes cupimus, hìc tumultuatur humanum genus, hìc instauramus bella etiam ciuilia, mutuisque cædibus laxiorem facimus terram. Et vt publicos gentium furores transeam, hæc in qua conterminos pellimus, furtoque vicini cespitem nostro solo affodimus, vt qui latissimè rura metatus fuerit, vltraque fines exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? vel cùm ad mensuram auaritiæ suæ propagauerit, quam tandem portionem eius defunctus obtineat?* Hactenus ille.

Huius Terræ, Occeaniq́ue situm, Regionum dispositionem, sinuumq́ue anfractus, gentiumq́ue mores, & quicquid cognitione in iis ac scitu dignum videbatur, descripserunt ex Veteribus.

PTOLEMÆVS ALEXANDRINVS;
C. PLINIVS SECVNDVS. 3. 4. 5. 6. lib. Natural. Historiæ;
ARISTOTELES DE MVNDO, ad Alexand.
STRABO xvij. libris;
SOLINVS POLYHISTOR;
POMPONIVS MELA;
DIONYSIVS APHER, & eius Commentator
EVSTATHIVS;
APVLEIVS, in libello De mundo,
DIODORVS SICVLVS lib. 5. priorib. Bibliothecæ;
MARTIANVS CAPELLA;
PAVLVS OROSIVS, in fronte suæ Historiæ;
ÆTHICVS: & alius eiusdem nominis cognomento Sophista, nondum editus.
IVLIVS Orator hic primus vocatur ab Casiodoro.
BEROSVS descripsit Orbis Antiquitates;
ANTONIVS AVGVSTVS (si verus est titulus) Itineraria;
SEX. AVIENVS, eius oram maritimam;
STEPHANVS, eius vrbes;
VIBIVS SEQVESTER, ordine Alphabetico, eius Flumina, Fontes, Paludes, Nemora, Montes, Gentes.

Ex recentioribus.

RAPHAEL VOLATERRANVS;
ABILFEDEA ISMAEL, lingua Arabica;
IOANNES HONTERVS; & Hieronymus Oliuerius: carmine vterque:
BARTHOLINVS libro 8. Austriados;
SEBASTIANVS MVNSTERVS;
ANTONINVS Archiepis. Florentinus, in opere Historico Titulo 1. cap. 3.
DOMINICVS NIGER;
IOANNES AVENTINVS, Boiorum Ann. lib. 2.
IOANNES CAMERS, in Solinum;
GEORGIVS RYTHAIMERVS;
IOACHIMVS VADIANVS;
PETRVS IOANNES OLIVARIVS in Melam;
LAVRENTIVS CORVINVS NOVOF.
ANTONIVS VERONENSIS;
GVALTERVS LVDOVICVS, in Speculo Orbis;
ISIDORVS HISPALENSIS;
MICHAEL VILLANOVANVS, in Ptolemæum;
ZACHARIAS LILIVS VICENT.
HIERONYMVS GIRAVA, Hispanicè;
ALEXANDER CITOLINVS, in Typocosmia, Italica lingua;
VINCENTIVS BELVACENSIS in Speculo historial. li. 2.
GVILIELMVS POSTELLVS;
IOANNES MANDEVILIVS & eius comes,
ODERICVS à FORO IVLII;
MICHAEL NEANDER Sorauiensis;
GAVDENTIVS MERVLA, lib. 5. Memorabilium;
FRANCISCVS MONACHI, in Epistola ad Archiepis. Panormitanum.
ANDREAS THEVETVS, FRANCISCVS BELLEFORESTIVS, & PETRVS HEYNSIVS, Gallica lingua sed hic quoque Teutonicis rhytmis.
LAVRENTIVS ANANIENSIS, Italico sermone.
ANTONIVS PINETVS, Gallica lingua descripsit, & Iconibus exhibuit quam plurimas (vt titulus habet) tam Europæ, quàm Africæ, Asiæ, & noui Orbis Regionum, Vrbium, Opidorumq́ue Tabulas.
IVLIVS BALLINVS, celebrium totius Orbis Vrbium Icones edidit, cum earundem breui historica enarratione, Italica lingua. Idem præstitit
GEORGIVS BRVNO, Latinè, at multo ornatiùs diligentiusque
BENEDICTVS BORDONIVS totius Orbis insulas; Item
THOMAS PORCACCIVS: ambo Italica lingua.
WOLFGANGVS LAZIVS, &
IOANNES GOROP. BECANVS, eius gentium Origines & Migrationes;
PETRVS APIANVS, &
BARTH. AMANTIVS, eius inscrip. antiquas; item
MARTINVS SMETIVS, at maiori ceteris fide.
IOANNES BOHEMVS, & ALEXANDER SARDVS, omnium eius gentium populorumq́ue mores & ritus.
Idem fecit
FRANCISCVS BELLEFORESTIVS, Gallicè.

HOMINES HAC LEGE SVNT GENERATI, QVI TVERENTVR ILLVM GLOBVM, QVEM IN HOC TEMPLO MEDIVM VIDES, QVAE TERRA DICITVR. Cicero.
TYPVS ORBI
CIRCVLVS ARCTICVS
ANIAN regnum.
AMERICA SIVE INDIA NOVA. Ao 1492. a Christophoro Colombo nomine regis Castellæ primum detecta.
Noua Fran cia.
Chilaga
Tolm
QVIVIRA regnum.
Totonte ac
Marata
Calicuas
Tagil.
Florida
Estotilant.
Groclant
TROPICVS CANCRI
Archipelago di
S Lazaro.
CIRCVLVS AEQVINOCTIALIS
MAR DEL ZVR.
MAR DEL NORT
Caribana
Peru.
Amazones
Brasil
Chica
Noua Guinea
TROPICVS CAPRICORNI
EL MAR PACIFICO.
Terra del Fuego
TERRA AVSTRA
HOC EST PVNCTVM, QVOD INTER TOT GENTES FERRO ET IGNI DIVIDITVR, O QVAM RIDICVLI SVNT MORTALIVM TERMINI! Seneca.
QVID EI POTEST VIDERI MAGNV
NITAS OMNIS, TOTIVSQVE MVNDI

TERRARVM.
EQVVS VEHENDI CAVSA, ARANDI BOS, VENANDI ET CVSTODIENDI CANIS, HOMO AVTEM ORTVS AD MVNDVM CONTEMPLANDVM. Cicero.
Mongol
Tartaria
Cathaio
China
Turchestan
Samarchand
Corasan
Persia
Arabia
India orientalis
ASIA
Aegyp
AFRICA
Manicongo
OCEANVS AETHIOPICVS
MAR DI INDIE
Lanrechidol mare
Psittacorum regio
IS NONDVM COGNITA
VTINAM QVEMADMODVM VNIVERSA MVNDI FACIES IN CONSPECTVM VENIT, ITA PHILOSOPHIA TOTA NOBIS POSSET OCCVRRERE. Seneca.
IN REBVS HVMANIS, CVI AETER:
OTA SIT MAGNITVDO. CICERO:

EVROPA.

EVROPA vnde hoc nomen acceperit, neque quis nominis auctor exstiterit, ab aliquo mortalium compertum est; nisi quòd dicimus ab Europa Tyria nomen accepisse regionem, inquit Herodotus libro 4. Hanc Plinius altricem victoris omnium gentium populi, terrarumq; pulcherrimam nominat, Asiæ & Africæ aliquando non magnitudine, sed virtute comparatam. Certum est, eam, cùm habitatissima sit, gentium frequentiâ non multo alterutrâ inferiorem esse. Huius latus Septemtrionalius & Occidentalius, Oceano alluitur; Meridionale, mari Mediterraneo ab Africa seiungitur. Deinde Orientem versus, mari Ægeo, (nunc Archipelago) Ponto Euxino (hodie, mare Maggiore) Palude Mæotide (hodie, mare delle Zabacche) Tanai fluuio, (vulgo, Don) & Isthmo, qui est ab eius fontibus, rectà ad Septemtrionem ab Asia dirimitur, Glareano teste. Habetque hoc modo Peninsulæ effigiem, vti ipsa in Tabula videre licet. Huius caput Roma, olim totius Orbis domitrix.

Regiones eius (vt hodie eas appellamus) sunt Hispania, Gallia, Germania, Italia, Slauonia, Græcia, Hungaria, Polonia cum Lithuania, Moscouia, aut significantiùs Russia; & ea peninsula, in qua Noruegia, Suedia, & Gothia. Ex eius insulis primùm occurrit Anglia, Irlandia, Groenlandia, Frislandia, in Oceano sitæ. In Mediterraneo mari habet Siciliam, Sardiniam, Corsicam, Candiam, Maioricam, Minoricam, Corphum, Negropontum; aliasque ignobiliores, quarum singula nomina & situm ipsa Tabula exhibet.

Habet hæc nostra Europa, præter Romanum Imperium toto terrarum Orbe reuerendum, vltra viginti octo; si quatuordecim, quæ Damianus à Goes in sola Hispania numerat, adiunxeris; in vniuersum Regna, Christiana Religione imbuta: vnde huius regionis dignitatem æstimare liceat. Regio vltra modum fertilis: naturalem temperiem, cælumque satis clemens habet. Frugum omnigenûm, vini, & arborum copiâ nullis posthabenda, sed optimis regionibus comparanda est; adeò amœna, cultissimisque vrbibus, pagis, & vicis exornata, vt populorum gentiumque virtute alijs terræ partibus, etsi formâ minor, tamen præstantior habeatur, atque semper habita fuerit, ab omnibus priscis Scriptoribus: cùm ob Macedonum Imperium, tum ob Romanorum potentiam maximè celebrata. Eius laudes apud Strabonem videre licet, qui eam libro tertio, septemque sequentibus libris elegantissimè describit. Vide etiam ceteros veteres Geographos. Ex recentioribus eam inter cetera describere conati sunt, Volaterranus, Sebastianus Munsterus, Dominicus Niger, Georgius Rithaymerus, in suis Geographiis. Sed peculiariter eam descripserunt Pius II. Christophorus & Ancelmus Cellæ.

Multa per vniuersam ferè Europam itineraria, locorumq; distantiis annotatis, litteris mandarunt, Cherubinus Stella, Ioannes Herbaceus, & Georgius Meyerus. Idem Guilielmus Gratarolus fecit in calce libri, qui inscribitur, *De regimine iter agentium.*

GRONLANDIAE PARS
OCEANVS HYPERBOREVS
ISLANDIA
TVLE
DEVCALIDONIVS OCEANVS
MARE SEPT
FARRE insule
SCETLANT insule
ORCADES Insule
HEBRIDES insule
SCOTIA
SVECIA
GOTIA
SVEVICVM MARE
OCEANVS GERMANICVS
Brasil.
Demar
OCEANVS BRITANNICVS
NORMANDIE
BRETAIGNE
AQVITANICVS OCEANVS
CANTABRICVS OCEANVS.
OCCIDENTALIS OCEANVS
MARE
MARE ADRIATICVM
BARBARIA
AFRICAE
FESSA
Germanica
Gallica
Italica

TRIONALE.
OCEANVS SCHYTICVS
SINVS GRAN VICVS
BIARM IA.
CORE LIA.
CONDORA
Pechora
Pustezora
Cingolo
Sybir
Crustuma
KITA IA LA CVS.
Kondori
PERMIA
NOVOGA
VOLOGDA
MOSKO VIA
TVMEN
ASI
AE
TVRCHE STAN
LITVA NIA.
PODOLIA
MOLDAVIA.
WALAC HIA
BVLGARIA
CABAR DI
MARE DELLE ZA BACHE
CATTA CHI.
GEOR. GIANI.
Astracan
Derbent
Bachu
MARE DE BACHV olim CASPI VM.
MARE MAGIORE
BOLLI.
AMASIA
TVRCO MANI
MEDIA.
NATOLIA.
AIDINELLI.
CARMANIA
PARS.
MESOPO TAMIA.
Aleppo
Tripoli
Damasco
SORIA.
Ierusalem
IVDEA
Bagdet
Balsara
ARABIA
CANDIA.
NEVM
BARCHA
AEGYPTVS
Volga Rha vel Edel flu
Tygil olim Tigris flu
Frat, olim Epphrates flu

ASIA.

ASIA diuiditur ab Europa Tanai fluuio, & linea ab eius fontibus tracta ad Granduicum Oceani Septemtrionalis Sinum: ab Africa verò, Isthmo, qui est inter mare Mediterraneum & Sinum Arabicum: cetera Oceanus & maria ambiunt.

Hanc veteres, vt Strabo 11. & Arrianus 5. multifariam diuisêre. Hodie verò ea in quinque partes, secundùm eius Imperia, quibus administratur, nobis non ineptè diuidi posse videtur. Cuius prima pars, quæ Europæ contigua est, & Magno Duci Moscouiæ paret, Mari Glaciali, Obij fluuio, Kytaia lacu, & linea inde ducta ad Caspium mare, Isthmoq; qui inter hoc Mare & Pontum Euxinum est, terminabitur. Secunda erit, quæ magno Chamo Tartarorum Imperatori obedit; cuius fines à Meridie, sunt mare Caspium, Iaxartes fluuius, Imaus mons; ab Ortu & Septemtrione Oceanus; ab Occidente, iam dictũ Ducis Moscouiæ Regnũ. Tertiam partem Ottomannorum prosapia occupat, continetque quidquid terrarũ est intra Pontum Euxinum, Mare Ægeum, (nunc Archipelagus dictũ) Mediterraneumque, Ægyptum, Sinum Arabicum, Persicumque, Tigrim fluuium, mare Caspium & Isthmum, quem inter hoc & Pontum Euxinum videre est. Sub quarta Regnum Persiæ, quod hobie à Sophis gubernatur, comprehendetur; habet Ottomannos (quibuscum continuum ferè bellum gerit) ab Occidente; Magni Chami Regnum à Septemtrione; & in Orientem fermè ad Indum fluuium extenditur: à Meridie verò mari, quod hodie Indicum, olim Rubrum appellabatur, alluitur. Quinta pars ceterum obtinebit, quod Indias nunc, vti & olim nuncupant; quæ non ab vno solo, vt aliæ; sed pluribus Regulis (nam quælibet illius regio proprium fere babet Principem, quorũ nonnulli etiam Magno Chamo vectigales sunt) moderatur. Sed neque hoc prætereundum, quòd loca maritima, quæ sunt à Sinu Arabico ad Promõtorium vsque vulgò Cabo de Lampo dictum, (quod vides ad 30. gradum latitudinis Borealis) ferè omnia Lusitanus possidet, aut sibi tributaria fecit.

Insulæ quæ huic Asiæ adscribuntur, inter ferè innumeras, hæ sunt præcipuæ, Cyprus & Rhodus in Mediterraneo mari. Taprobana & Zeilan in Indico Oceano, vbi quoque patrum memoria à Lusitanis detectæ duæ Iauæ, Borneo, Celebes, Palohan, Mindanao; vbi & Gilolo, cum Moluccis aromatiferis hodie clarescunt. Tum Iapania, & nuperrimè inuenta Noua Guinea; sed hæc vltima, an insula sit, an terræ Antarcticæ connexa, nondum constat.

Non tantùm apud omnes scriptores profanos, vt vocant, huius partis terrarum ob primas in Orbe monarchias, vti Assyriorum, Persarum, Babyloniorum, Medorumque imperia, admodum celebris exstat memoria; sed etiam in sacris litteris ea præ ceteris illustris est. In hac enim non solùm genus humanum à Deo Opt. Max. creatum, ab hoste Satana delusum corruptumque, & à Christo Saluatore instauratum constat; sed omnem ferè vtriusque Testamenti historiam in ea scriptam & completam legimus.

Hanc Asiam Strabo sex, ab vndecimo incipiendo, libris persequitur. Ptolemæus eam tribus, quinto, sexto, & septimo, libris descripsit; item duodecim tabulis, tribuitque illi quadraginta prouincias. Delineant eam Amm. Marcellinus lib. 23. & Diod. Siculus lib. 18. in principio. Ex Neotericis nemo eam in vniuersum singulatim descripsit. M. Paulus Venetus, Ludouicus Vartomannus, & Ioannes Mandeuillius (sed fabulis refertus hic) tantum de ea, quantum eius regionibus perlustrando dignum scitu cognouêre, litteris mandarunt. Vide etiam Iacobi Nauarchæ Iesuitæ epistolam.

Nos quoque eius descriptionem in maiori Tabula ante aliquot annos edidimus.

ASIAE NOVA DESCRIPTIO
EVROPAE
PARS
MOSCOVIA
MARIS MEDITERRANEI PARS
AFRICAE PARS
AFRICA OCCIDENS
AEGYPTUS
SOR IA
ARABIA DESERTA
AYMAN olim Arabia felix
ADEN
MAR ROSSO olim Sinus Arabicus
MAR DE BACHU olim Mare Caspium
ASTRACAN
CASAN
TVRCOMANIA
ARMENIA
DIARBECH
CVSISTAN
FARSI vel Persia
ORMVS
CORASAN
SIGISTAN
SAMARCHAND
TVRCHESTAN
ZAGATAI
TARTARIA
Desertum Apas tachit
Baschirdorum horda
Zibierairoru horda
Chiesanoru horda
Vsezucanoru horda
Ciremisso rum horda
OB DORA
Pechora
Colgoyeue
INDOS
India intra
MENDAO
CAMBAIA
NARSINGA
DECAN
ZEILAN
Zocotora olim Dioscuriada
MAR DE INDIA olim Mare Rubrum
CIRCVLVS AEQVINOCTIALIS
INSVLA S. LAVRENTII
MAGADAZO
Das Compagnos
Don Garcia

MARE SCYTHICVM & TABIN. Plinius et M. P. venetus multas in eo insulas esse dicunt, sed numerum neq; situm tradunt.
Vrbs Quinsai habet vt M. P. Venetus refert 100 mill: pass. in circuitu habetque 12000 pontes.
Parall. 70. Borealis
Parallelus 60 Borealis
Paral. 50. Borealis
Parall. 40. Borealis
Parall. 30 Borealis
Parall. 20 Borealis
Parall 10 Borealis
Parall 10 Australis
Parall 20 Australis
Tabin Pro
ARSARETH
ANIA
ARGON
BELGIAN.
QVINCI
TABOR
CHIORZA
MANGI
XANTON
Desertum Caracoranū.
Mons Althaij
Cambalu
Pons marmoreus 300 pass.
TANGVT
TAINFV
NANQVI
CHEOVAN
CATAIO
TENDVCH
CAINDV
THIBET
SINDINFV
CAMVL
ERGIMVL
CARDANDAN.
CARAIAN
MACIN
TIPVRA
COMATAI
GAVCINCHI NA
CHINA
MOIN
CAMPAA
CAMBOIA
C. Camboia
Bengatera
Aguada
Bemaga
IAPAN Insula
BVNGO
Cangaxuma
Dos ermanos
Taxuma
S. Maria
Islas
Lequiho grande
I. Fermosa
Reis magos
C. de Lampo
Lequiho pequinho
OCEANVS EOVS. siue orientalis
ORIENS
Abroio
La farfana
Volcan del fuego
Laniem
Los Corales
Los Iardinos
Ilhas dos Reis
La Barbuda
Carima na
Ilhas de hombres blancos
I. de Abrigo
Matelotes
Arrecifes
Macadaon
De Cabos
Ponoa des
Mindano
Ilhas de S. Iohan
I dos crespos
Darimo Doarti
Maoo
I. dos Man tiles
R. de S. Lorenzo
R. de S. Augustino
G. Hermoso
NOVA GVINEA
MOLVCOS
I Dedor
Celebes
Borneo.
Natunas
Mompiasi
I Pracel
Palo Saban
Panca re
Ceira
Sunon
Solo
Tidore
Ternate
Pulocambi
Pulocatan
Pulocondor
Darea
Pedir
Achem
Sumatra olim Taprobana
Zonda
Bacomana
Palimban
IAVA MAIOR
Panaga
Chinabalo
Calamba
Quirima
Timor
Teralta
Cum Priuilegio.
TERRAE AVSTRALIS INCOGNITAE PARS

AFRICA.

HANC veteres multifariam diuiſerunt: hodie eam, vt Ioannes Leo tradit, in quatuor diſtinguunt partes; Barbariam, Numidiam, Libyam, & Nigritarum terram. BARBARIAM, quam meliorem cenſent, mari Atlantico, & Mediterraneo; Atlante monte, & Barcha regione contermina Ægypto, circumſcribunt. NVMIDIA, quæ illis *Biledulgerid* dicitur, & dactylos producit, (vnde Arabibus non alio nomine quàm Dactylifera Regio nominatur,) Atlantico mari ab Occidente terminatur; & Atlante monte à Septemtrione: Orientem verſus excurrit ad Eloacat vrbem ab Ægypto centum milliaribus diſtantem: Libyæ deſerta arenoſa illi à Meridie ſunt. LIBYA verò tertia pars, Arabica lingua *Sarra* appellatur; quæ vox idem quod deſertum ſignificat. à Nilo ad Orientem Solem principium habet, indeque ad mare Atlanticum verſus Occidentem pergit: Numidia illi Septemtrionalis eſt: in Meridie Nigritis ſe iungit. Sequitur quarta pars, quam NIGRITARVM terram vocant, nomine aut ab incolis, qui nigro colore afficiuntur; aut à flumine Nigro, qui hanc regionem lambit, ſumpto. Hæc habet à Septemtrione Libyam; à Meridie Oceanum Æthiopicum; ab Occidente Gualatæ; & ab Oriente Goagæ regnum. Aduertendum, quòd hoc modo vniuerſam Africam mari Mediterraneo, Atlantico, Æthiopico, & Nilo flumine conſtringunt; vnde & Ægyptus & Æthiopia Aſiæ adſcribuntur, quas tamen propriè Africæ annumerandas ducimus. Vera namq. Æthiopia hodie Presbyteri Ioannis imperium (quod ab omnibus neotericis Africæ tribuitur) continet. Nobis itaque cum Ptolemæo, potiùs mari Mediterraneo & Oceano, quàm fluuio circumſcribi oportere iudicamus, habebitq. Pæninſulæ formam, Iſthmo, qui eſt inter mare Mediterraneum, & Sinum Arabicum, Aſiæ iunctam. Huius pars Meridionalis veteribus incognita permanſit, vſque ad annum M.CCCC.XCVII. quo Vaſco de Gama primus promontorium Bonæ ſpei prætergreſſus, Africa circũnauigata ad Calecutium peruenit. Hæc pars à Perſis Arabibuſque *Sanzibar* dicitur.

Ad dictum promontorium Bonæ ſpei, incolæ ſunt nigerrimi; quod minimè tacendum duximus, quia cauſam nigredinis, calorem, propinquitatemque Solis omnes eſſe opinentur; atque hîc non magis ſol torreat, quàm ad fretum Magellanicum (ſi cæli reſpectu loci calorem metiri velimus) vbi tamen candidiſsimi eſſe perhibentur. Quòd ſi hanc nigredinem, Solis aduſtioni tribuere velimus; videndum, vnde Hiſpanis Italiſque ille corporum candor, cùm æquè diſtent ab Æquinoctiali cum dictis Bonæ ſpei incolis; hi ſcilicet verſus Auſtrum, illi verò verſus Boream. Qui ſub Presbytero Ioanne degunt, ſubfuſci ſunt; in Zeilan & Malabar habitantes nigerrimi exiſtunt, ſub vna eademque ab Æquatore diſtantia, eodemque cæli parallelo. Et contrà vnde idem clima, Colchidem nempe incolentes, nigro colore, criſpoque capillo deſcribunt Herodotus & Pindarus. Indos colore atros, tamquam Æthiopes facit Herodoti Thalia: item dies hodiernus. Scio Herodotum huius cauſſam facere geniturãm, quam horum non vt cæterorum albam, ſed atram eſſe ſcribit. Cui Poſtellum quoque ſuccinere ſcio, originemq; huius maledictioni Chami tribuit. Ad quod quid dicam non habeo. fides penes auctores ſuos eſto. Sed hoc mirari magis quis poſsit, in tota America nuſquam nigros inueniri, præter paucos in loco *Quareca* illis dicto. Quæ ergo huius coloris cauſſa efficiens? an cæli, an terræ ariditas? an fortaſſe ſoli quædã incognita proprietas? an ipſorum hominũ quædam naturæ innata ratio? an omnia? Sed hæc arcanorum naturæ indagatoribus conſideranda relinquimus.

Hæc regio Græcis Libya dicitur, Latinis Africa, quòd frigoris rigiditate careat: aut (ſi Ioſepho credimus) ab Afro quodam ex Abrahæ poſteris. Aliam nominis rationem habes apud Ioannem Leonem.

Inſulæ huius partis nobiliores (omnes enim nomine hîc exprimere minimè neceſſarium videtur, cùm eas in ipſa tabula videre liceat) ſunt Madagaſcar, & quas Canarias, item Capitis viridis vulgò vocant, tum S. Thomæ ſub Æquinoctiali ſita, quæ ſaccharo diues eſt.

Apud veteres nemo hanc regionem ſigillatim deſcripſit. Sed de ea vide Iugurthinum bellum Salluſtij; Hannonis Africæ circumnauigationem apud Arrianum; & Iamboli, apud Diodorum Siculum: item Melpomenen Herodoti. Barlaami narratio de Interiori Æthiopia, ſeu India, exſtat in Bibliotheca Auguſtana. Ex recentioribus conſule Aloyſium Cadamoſtum; Vaſcum de Gama; Franciſcum Aluares, qui Æthiopiam perluſtrauit. Sed omnium accuratiſſimè eam deſcripſit Ioannes Leo; & Ludouicus Marmolius; item Liuius Sanutus. Promittit & Ioannes Barrius Africæ volumen. De Nilo flumine totius Orbis terrarum maximo, habes litteras Ioannis Baptiſtæ Rhamuſi, & Hieronymi Fracaſtorij.

AFRICAE TABVLA NOVA.
AFRICAM GRAECI LIBYAM APP.
EDITA ANTVERPIAE 1570.
Cum Priuilegio
OCEANVS ATLANTICVS
TROPICVS CANCRI
MAR DEL NORT.
AEQVINOCTIALIS CIRCVLVS.
OCEANVS AETHIO.
BRESILIAE PARS.
NIGRITARVM
LYBIAE DESERTA
GVALATA
GAGO.
GVBER.
MELLI
BILEDVLGERID.
Golfo de las yeguas
Estrecho de Gibraltar
Canarie insule, ol. Fortunatę.
Insule Cap. Viridis, olim Gorgades siue Hesperides
Rio de la plata, id est argenteus fluuius
C. Sierra Liona
C. Verde
C. Blanco
S. Thome
La Ascension
Santa Croce
S. Matheo
Solis
S. Paulo

REGNI PERSIAE PARS
ASIAE PARS.
MEDITER RANEVM.
SORIA
Damasco
Hierusalem
ARABIA DESERTA
Bagdet ol. Babilon
MARE DI MESENDIN olim Sinus Persicus
Ormus
AEGYPTVS.
Cairo
AYMAN olim Arabia felix.
MAR ROSSO, ol. Sinus Arabicus.
Mecha, hic Mahometis sepulchrū visitur
NVBIA Regnum olim Christiana religione imbutum; hac tempestate vix ullam religionē agnoscunt.
BELLO DAFILA
BARNA GASSO.
Babelmandel fretum et insula
Zacototera insul. ol: Dioscuriada
C. de Guardafu olim Aromata prom.
AMAZEN.
MEDRA
Hic longe lateq. imperitat magnus princeps Presbiter Joes totius Africe potentiss. Rex
BELLE GVANZE
FATIGAR
MAGADAZO
OLABI
MARE RVBRVM
MELINDE
VAN GVE
GOYAME.
COTLA
AMBIAN.
CEMEN.
SINVS BARBARICVS, qui et Asperum mare Ptol.
Isolas que hallo Vasco de Acuña
siete hermanos
Abicalo
S. Francesco
S. Michel
y de la galera
C. del Ambar
AGAG.
QVARA.
FVNGI.
CAFATES.
QVILOA.
Amazonum regio.
MOZAMBIQVE
Hec insula ab incolis Madagascar ab Hispanis S. Laurentij, olim Menuthias Ptol. Cerne forte Plin. dicitur
MADAGASCAR.
Baixos de Nazaret
y de Mascarenas
S. Apollonia
y de Don Galopes
ZANZIBAR hec pars Africe meridionalis que veteribus incognita fuit, a Persis Arabibusq. scriptoribus vocatur.
CEFALA.
CAPRICORNI
C. dos corrientes
Baxos de la India
Punta de S. Maria
Punta primiera di nauadad
Baia hermosa y pesqueria de las vacas
C. de Buona speransa
Los Romeros insule
y de Iuan de Lisboa
50
60
70
80
90
100
110

NOVVS ORBIS.

TOTVM hoc Hemiſphærium (quod America, atque ob immenſam ſuam amplitudinem, Nouus Orbis hodie vocatur) veteribus incognitum manſiſſe vſque ad annum à Christo nato M.CCCC.XCII. quo primùm à Christophoro Columbo Genuenſi detectum fuit, humanæ admirationis modum excedere videtur. Conſiderata namque cùm antiquorum in deſcribendo terrarum Orbe diligentia, & ampliſsimorum Imperiorum ad perquirendas Regiones commoditate opportunitateque, tum humani generis dira atq. inſatiabili auro atque argento inhiante cupidine, nihil non tentante, quò iis potiatur quibus hæ Regiones incredibili copia abundant, auro nempe & argento tam diu potuiſſe noſtro Orbi latere, non ſemel mirati fuimus. Sunt qui hanc Continentem à Platone ſub nomine Atlantis deſcriptam opinentur: ego quoque eius mentionem fieri à Plutarcho de Facie in Orbe Lunæ, ſub nomine Magnæ Continentis, puto. Nonnulli Senecam Poetico œſtro percitum, præſagiiſſe huius inuentionem hiſce fatidicis verſibus, opinantur.

venient annis
Secula ſeris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Typhiſque nouos
Detegat Orbes,
Nec ſit terris vltima Thyle.

Quemadmodum & illud Sibyllæ carmen, quod Iacobus Nauarchus inuentum ſcribit anno M.CCCCC.V. in calce Lunæ promontorij (Rochan de Sinna vulgò dictum) ad littus Oceani, quadratæ columnæ inſculptum, regnante Emanuele Luſitanorum Rege:

Voluentur ſaxa litteris & ordine rectis,
Cùm videas Occidens Orientis opes.
Ganges, Indus, Tagus, erit mirabile viſu
Merces commutabit ſuas vterque ſibi.

Sed hoc carmen non eſſe antiquum, ſed noſtro æuo natum; neque Sibyllinum, ſed commentitium; monuit (dum hanc noſtri Theatri ſecundam editionem parabam) me Româ ſuis litteris Cæſar Orlandius Iuriſconſultus, ex Gaſparis Varrerij editis ſcriptis, apud quem ego hoc ipſum poſtea legi. & idem poſtea apud Amil. Reſendium, in Luſitan. Antiquitatibus. Fuiſſe nempe tempore Emanuelis Portugalliæ Regis, cura Hermi Caiadi Luſitani cuiuſdam, marmore inſculptum, eiuſque iuſſu terra obrutum: vbi verò marmor aliquod vitium ex humore terreno feciſſe iudicauerat, ſimulata delectationis cauſſa, inuitat amicos in villam ſuam, vbi prope hoc vaticinium ſcilicet latebat. Cùm igitur accubuiſſent omnes, ecce eius villicus nuntiat mercenarias eius operas incidiſſe in lapidem litteris inſcriptum. Continuò omnes accurrunt, legunt, admirantur, exoſculantur, & tantùm non adorant, &c. Vide ingenium ad ludificandos homines aptum. Marinæus Siculus in ſuo Hiſpaniæ Chronico ſcribit nummum antiquum, Auguſti Cæſaris effigie inſignitum, inuentum eſſe in aurifodinis, miſſumque in rei veritatem ſummo Pontifici, per D. Ioannem Rufum, Archiepiſcopum Conſentinum. crediderim ego eumdem ibidem perditum ab eadem, quæ inuenerat, gente. Ioſephus à Coſta in libro de Natura Orbis, putat hanc Americam ab Indis præter ſententiam vi ventorum compulſis per mare quod hodie *Del Zur* nominant, multas huius adducens rationes, primùm habitatas fuiſſe. Mihi autem vero ſimilius, moto Zenorum Venetorum (quam legendam damus ad tabulam ſequentem MARIS PACIFICI nempe, item SCANDIAE) hiſtoria, hanc hominum Europæorum, vt Groenlandiæ, Iſlandiæ, Friſlandiæque inſulanorum ante multa fortè ſæcula præoccupaſſe: vt qui multo Indis propiores, neque vt tabulæ oſtendunt, tam vaſto & non nauigabili antiquis Oceano ab hac, vt Indi, diſcreti. Quid aliud quoque Norumbega (hoc tractu in Americæ regionis nomen) denotare, quis diuinauerit, innuere, quàm coloniam hic è Norvegia, quod idem ſiue Septemtrionali terra, olim deductam? Oceanum autem à priſcis numquam nauigatum quare crediderim, dico in Theſauro noſtro in OPHIR.

Tota hæc Orbis pars hodie circumnauigata eſt, præter eum tractum qui Septemtrionem adſpicit, cuius littora nondum perluſtrata ſunt. A Septemtrione in Meridiem deſcendit ſub forma duarum peninſularum, quæ tenui Iſthmo diſcernuntur. Ea Peninſula quæ Septemtrionalior eſt, Nouam Hiſpaniam, Mexicanam prouinciam, Terram Floridam, & Terram Nouam comprehendit. Meridionalior verò (quæ terra Firma Hiſpanis vocatur) Peruuiam, Braſiliamque continet. Quarum omnium Regionum cognitionem legere poteſt Geographiæ ſtudioſus apud Læuinum Apollonium, Petrum Martyrem Mediolanenſem; Maximilianum Tranſſiluanum, qui Latina lingua de iis ſcripſerunt. Plura non negligenda etiam videre licet inter Ieſuitarum epiſtolas. item Maffeium de rebus Indicis. Promittit & Poſtellus Commentaria rerum Atlanticarum: idem Fredericus Furius Cæriolanus.

Hi ſequentes ex profeſſo de ea ſcripſerunt, ſed vernacula lingua omnes, quæ vt plurimùm Hiſpanica eſt; ſed Italica interpretati magna ex parte etiam exſtant.

PETRVS CIECVS LEGIONENSIS,
GONSALVS FERNANDVS OVIEDVS,
FERNANDVS CORTESIVS,
PETRVS ALVARADVS,
DIEGVS GODOYVS,
ALVERES NVNNIVS,
NVNNIVS GVSMANNVS,
FRANCISCVS VLLAVS,
FRANCISCVS VASQVES,
ANTONIVS MENDOZA,
FRATER MARCVS NIZZENSIS,
FERNANDVS ALARCHONIVS,
FRANCISCVS XERESIVS,
IOANNES VERAZZANVS,
AMERICVS VESPVTIVS,
FRANCISCVS LOPES DE GOMARA,
HIERONYMVS BENSONIVS, Italicè.
IACOBVS CARTIER, &
ANDREAS THEVETVS, Gallicè ſcripſit,
IOANNES STADENSIS, Germanicè.

AMERICAE SIVE NOVI ORBIS, NOVA DESCRIPTIO.
Vlterius Septentrionem versus hæ regiones incognitæ adhuc sunt.
ANIAN.
SEPT
QVIVIRA.
Quiuira
TOLM.
TOTO
TEAC.
MARATA.
CVLIACAN.
ASTATLAN.
TERLICHICHI
HISPANIA NOVA
Las dos hermanos
Malabrigo
ARCHIPELAGO DI SAN LAZARO.
Los bolcanes
La farfana
Los Monges
Restinga de ladrones
Zamal
Los tardines
OCCIDENS.
MAR DEL SVR, quod
et PACIFICVM
Circulus Æquinoctialis.
NOVA GVINEA.
Insulæ Salomonis.
TERRA AVSTRALIS, SIVE MAGELLANICA HACTENVS INCOGNITA.
MERIDIE

TERRA CORTEREALIS
SAGVENAI
CANADA
NOVA FRANCIA
CHILAGA
NORVMBEGA
MOCOSA
CALICVAS
APALCHEN
LA FLORIDA
CVBA
S.Brandani
Las Açores
Santana
La bermuda
Sept cites
Antillas
Insulæ de C. Verde
S.Paulo
ORIENS.
Cariana
Tisnada
PERV
Paguana
Amazones
Picora
BRESILIA
a Lusitanis Aº. 1504. inuenta
ACVTIA
PARANA
CHARCAS
CHILI
Rio de la Plata
PATAGONES, vel REGIO GIGANTVM
FRETVM MAGELLANICVM
Archipelago del C. desseado
Golfo de S Sebastiano
TERRA DEL FVEGO
Cum Priuilegio decennali Ab. Ortelius delineab. et excudeb. 1587

MARE PACIFICVM
ſiue
DEL ZVR.

HOC MARE etſi veteribus incognitum, innominatum tamen non fuit: à Plinio enim Eoum, ab Oroſio Orientale appellatur. Ptolemęus falsò SINVM MAGNVM vocat, cùm MARE MAGNVM potiùs vocaſſet. eſt enim inter omnia Orbis terrarum maria maximum atque vaſtiſsimum. Apud M. Paullum Venetum deſcribitur ſub nomine maris Cin: & apud Haithonum Armenum (quem veriùs Antonium Curchinum alibi nuncupauimus) Mare Cathai. Nominatum itaque etſi ſit a Priſcis medięque ætatis ſcriptoribus plenè tamen cognitum aut perluſtratum non fuit, priuſquam illud à Ferdinando Magellano, natione Luſitano, nauigatum fuerit. Viderat illud quidem, & tamquam à limine ſalutauerat anno 1513. Vaſcus Nunnius ex ora Peruuiæ regionis. Magellanus autem anno poſt natum Chriſtum milleſimo quingenteſimo & vigeſimo, ſuperato freto à ſe inuento & nomine ſuo impoſito, (quo & hactenus nominatur, Streccho de Magellanes enim omne vulgus nauticum vocat hoc mare, quod an vmquam naues viderat incertum, Herculeo plane auſu aperuit. Hic enim Moluccas inſulas cogitans, ad quas ab Occidente Orientem verſus nauigare Portugalenſes nuper ſolebant; ab Oriente via compédioſiori verſus Occidentem adire cùm ſtatuiſſet, per hoc mare eas adiuit: in quarum vna Machian nomine, leui prælio cōmiſſo occiſus, diem ſuum obiit. Nauigationis autem eius curſus hic fuit. Ex Hiſpali quinque nauibus ſoluens, inter quas vna ſua, non ſine bono omine Victoria nominata, venit ad Fortunatas (nunc Canarias) inſulas: inde ad Gorgones ſiue Heſperidum; (aut, vt nunc appellant, de Cabo Verde) Fretumque: quo inuento atque tranſmiſſo, in hoc mare defertur: vbi dum quadraginta dies vehementi & plerumque ſecundo vento per altum nauigaſſet, nec vſquã niſi pontum, & vndique pontum, conſpexiſſet, tropicumque Capricorni ſuperaſſet, venêre in conſpectum duæ inſulæ, exiguæ & ſteriles, atque inhabitatæ. ibidem tamen quia bonam piſcationem inuenêre, biduo conſumpto eas reliquerunt, Infortunataſque appellauerunt. hodie Tuberonum, & S. Petri nominibus innoteſcunt. Ad priſtinum nauigationis inſtitutum pergit, trimeſtrique ſupra dies viginti ſpacio ad viginti quatuor millium leucarum itineris per hoc vaſtum pelagus cum vectus fuiſſet, ad Æquinoctialem lineam peruenit, atque illinc ad deſideratas Moluccas. Et quia, vt dictum eſt, plerumque vento ſecundo minuſque tempeſtuoſo vſus fuerat, Pacificum hoc mare nominauit. Nunc vulgus nauticum mare Meridionale, ſiue Del Zur nominant. Qui hiſtorias Noui Orbis deſcripſere, aiunt hoc mare circa dictas inſulas Infortunatas profundiſsimum eſſe, & Margaritiferum circa Peruuiæ oram: in eoque eſſe ſeptena millia quadringentas & quadraginta inſulas, ita vt non immeritò quidam hoc noſtro ſæculo eius partem verſus Occaſum, Archipelagum appellauere: quia hoc inſtar Ægæi maris (quod Cycladibus, Sporadibus, multis aliiſque inſulis paſsim ſparſis repletum, & Archipelago vulgo Italico dicitur) inſulis ſit refertiſsimum. In hoc eodem maris fundo narrant Franciſcus Vlloa, & Antonius Pigafetta naſci herbam quatuordecim aut quindecim brachiorum altitudinis: eminereque eandem extra eius ſuperficiem ad altitudinem quatuor aut quinque brachiorum: adeo vt interdum non per maria, ſed per viridantia prata vehi videantur. Locus quoque Ariſtotelis in Admirandis huic non malè conuenit, vbi ſcribit de Phœnicibus, qui Gadyram inhabitabant, dum extra Herculis columnas nauigaſſent, ad regiones quaſdam applicuiſſe vlua algáque plenas, quæ æſtibus maris rigabantur. Idem ferè Iornandes in principio Hiſt. Getarum, vbi ſcribit: Oceanum nulli licuit transfretare, quia reſiſtente vlua impermeabilem, & nulli cognitum adſerit. Sed & ſiluis repletum totum Orientis Oceanum, ſcriptum reliquere Plinius, item Antigonus ex Megaſthene. Et glandiferas quercus gignere mare quod Luſitaniam alluit, auctor Polybius, apud Athenæum 7. item laurum in mari Rubro, idem lib. 4. ex Pythagora. Adde his quæ habet Theophraſtus 4. Hiſt. Plantar. cap. 7. 8. & 9. etiam quæ Ælianus 13. Animal. cap. 3. & Arrianus de Indicis. item Strabo 16. & Plinius 2. cap. 103. idem 6. cap. 22. & 13. cap. 25. Plutarchus in Quæſtionibus Natural. & de facie in Orbe Lunæ. Fidem his faciunt quodammodo Platonis in Timæo fabulæ ſiue hiſtoriæ de Atlantide inſula, cuius pelagus innauigabile dicit, propter limum inibi, ab abſorpta in eo eadem inſula relictum. De naue verò Victoria hæc pauca accipe: Nō vanè dictum, *Conueniunt rebus nomina ſæpe ſuis*, oſtendit iſta: quæ ſub hoc nomine, prima nauigatione, de vniuerſo Oceano ſola inter tot ſæcula victoriam reportauerit. Ex Hiſpania enim ſoluens per fretum Magellanicum Moluccas adiens, Bonæ ſpei promontorio ſuperato, vnde venerat rediens; prima omniū nauium & ætatum, totum circumnauigauit Orbem terrarum. Eadem ſecundò ex Hiſpania ad S. Dominici ciuitatem, denuò domum rediit: ex qua tertio in eandem inſulam. at dum ex ea redire conatur, in itinere euanuit; neque de ea quid actum fuerit, vmquam reſcitum. In cælum ſublatam, & inter aſtra poſitam, tamquam alteram Argum credidiſſet non immeritò antiquitas. Neque inſcitè eam laudaſſet ſummi Poetæ fatidicus hic verſus, *Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo.* Deſinat mirari Plinius, de Paruo lini ſemine naſci, quod Orbem (ſuum) terrarum vltro citroque portet. nos noſtrâ ætate, eo totum terrarum Orbem (noſtrum, ſuo multo maiorem) circumnauigari vidimus. Noſtrum, addo quod penitiùs vt intelligas lector, adi noſtram primam Theatri, & primam Parergi tabulas, & diſcrimen agnoſces.

HVIC Noui Orbis hiſtoriæ hoc loco ſi adiecero de huius inuentione quędam haud vulgo nota, non incommodè vel abſurdum me facturum duco. Omnes noſtri ſæculi ſcriptores hanc Chriſtophoro Columbo, neque immeritò, tribuunt. Hic enim primus cum detexit quodammodo, Chriſtianoque Orbi cognitū reddidit, vſuque & vtilitate cōmunicauit, anno poſt Chriſtum natum milleſimo quadringēteſimo nonageſimo ſecūdo. Reperio nihilominus eius partem Borealē, qua maximè verſus noſtram Europam, huiuſque inſulas Groenlandiam, Iſlandiam & Friſlandiam ſe extendit, Eſtotilamque nominant, luſtratam olim à quibuſdam inſulæ Friſlandiæ piſcatoribus, tempeſtate ad huius littora appulſis: & deinde circa annum milleſimū trecenteſimum nonageſimumque à quodam Antonio Zeno nobili Veneto denuò recognitam: idque auſpiciis Zichmi dictæ Friſlandiæ regis viri illo ſæculo, hocque maris tractu, magni animi, rebuſque bellicis & victoria celebris. De huius hac expeditione extant Franciſci Marcolini Eclogæ ſiue Excerptæ Italicè ſcriptę, ex litteris Nicolai & Antonij Zenorum, nobilium Venetorum, qui in his partibus vixere. Ex quibus hæc ſequentia de huius regionis deſcriptione ſubiicio. Eſtotilandiam dicit omnium humano generi neceſſariarum rerum fertilem. In medio eius eſſe montem altiſsimum, vnde quatuor emergunt flumina, totam regionem irrigantia. Homines eſſe ingenioſos, atque omnis generis artium mœchanicarum peritiſsimos. Litteras & linguam habere propriam. In regis tamen huius bibliotheca conſeruari libros aliquot Latinè ſcriptos, ab iis autem minimè intellectos, ibidem fortè ante aliquot annos à vicinis Europæis cum iis commercium habentibus, relictos. Habent omne genus metalli: at in primis auri, quo maximè abundant. Negotiantur cum Groenlandiæ incolis: vnde pelles, picem, & ſulphur aduehunt. Dicunt incolæ, verſus Auſtrum regiones eſſe auro diuites, & populo frequentes. Apud eas multa & vaſta nemora: ex quibus illis materia fabricandarum nauium, vrbiumque; quarum & arcium ibi magnus numerus. Magnetis lapidis in nauigando vſum iis incognitum. Drogium quoque nominant quandam verſus meridiem regionem, quam Anthropophagi habitant, & quibus carnes humanæ in deliciis ſunt. quibus ſi deſtituantur, piſcationibus, quarum his magnus vſus, viuunt. Poſt hanc, regiones amplas, & alterum quendam Orbem terrarum nouum; ſed gentem barbaram, nudè incedentem: contra frigus autem ſe animalium pellibus tegentem. Nullum his metalli genus: venationibus victum quærūt. Vtuntur haſtis prælongis, in fronte cuſpide acuminatis, arcubuſque. Bellum inter ſe gerunt. Habent primates & leges quaſdam quibus obediunt. Hinc porrò verſus Africum ventum cælum magis temperatum vbi vrbes, & templa idolorum, quibus viuos homines immolant, quorum carnes poſtea deuorant. Hos apud auri & argenti vſus. Atque hæc de hoc terrarum tractu, ex dictis Electis in quibus hoc quoque obſeruatu dignum, tunc temporis noſtris Europæis naucleris magnetis lapidis ductu nauigata hæc maria. Veteriorem enim huius in nauigationibus vſum in hiſtoria exſtare non exiſtimauerim. Atque hæc lubentiùs huic tabulæ adtexui, quòd videam neminem eorum qui Noui Orbis hiſtoriam litterarum monumentis tradidere, vllibi, ne vno verbo quidem, meminiſſe.

Vt melius hęc intelligas, adi huius Theatri tabulas Scandię & Americæ.

SED & de magnete, ſiue pixide nautica hæc quoque accipe. Huius inuentorem eſſe ciuem quendam vrbis Amalfitanæ, nomine Ioannes Goia, Flauium Campanum nominat Alex. Sardus, de Inuentoribus rerum. ſcribunt Itali; & confirmat Antonij Panormitani hic verſiculus, *Prima dedit nautis vſum magnetis Amalphis*, hocque, anno poſt natum Chriſtum milleſimo trecenteſimo. Eſt autem hæc Amalphis, Melfi vulgò, in Lucania vrbs maritima. Goropius noſter huius inuentionem tribuit Cimbris ſiue Teutonibus noſtris; ex eo perſuaſus, quòd 32. ventorum nomina huic pixidi inſcripta, Teutonicè ab omnibus quotquot ſunt naucleris qui ea vtantur, ſiue Galli ſint, ſiue Hiſpani, ſiue alterius nationis, teutonica lingua pronuntiantur. quod verum fateor, ſi Italos excipias. hos enim video hos ventos non noſtra, ſed ſua lingua vernacula & ſcribere & proferre. Nihilominus cùm ſciam omnes Europæos Oceani accolas, qui ſunt Hiſpani, Galli, Britanni, atque Germani noſtrate lingua eos nominare, in eam trahor ſententiam, vt lubens credam, vti inuentū ab Amalfitanis ſiue Italis, ſic quoque eius vſum, idque in ſuo, hoc eſt Mediterraneo mari: ab his autem, noſtratibus Belgis, in primis Brugenſibus innotuiſſe: quorum vrbem id temporis (ante quam nempe omnia commercia in noſtram eſſent tranſlata Antwerpiam) celebre emporium fuiſſe, & ab Italis, potiſsimùm Venetis frequentatum, teſtantur hi dicti Zeni: item Petrus Quirinus, cum Chriſtophoro Fiorauantio & Nicolao Michaëlio, qui hoc noſtro Oceano fœdum illud fecere naufragium, quod typis deſcriptum legimus: teſtis quoque Aloiſius Cadamoſtus, qui in ſuis Epiſtolis (circa ann. 1454. ſcriptis) tradit has Brugas eſſe emporium nullis Septemtrionalis regionis emporiis poſthabendum. Brugenſes itaque huius pixidis vſum ab Italis recepiſſe, & ventorum nomenclaturam, ex Italico in ſuum vernaculum tranſmutaſſe. ab iiſque cæteros dictos Oceani oram habitantes mutuò accepiſſe, non video quis refragari poſſet. De magnetis natura admirabilique operatione, multaque ſcitu digna, lege apud Liuium Sanutum in Africæ ſuæ deſcriptione Italica lingua Venetiis edita.

INSVLAS Salomonias quas in hac tabula circa Guineam nouam deſcriptas vides, lego non ita pridem ab Aluaro Mendanio repertas, dum ſua claſſe ex Limano portu Peruuiano ſoluens, per hunc immenſum Oceanum nauigaſſet: apud Ioſephum à Coſta, lib. 1. cap. 17. de Natura Noui Orbis.

In China regione, Iapania aliisque insulis vicinis, messis multa Christianorum, quorum indies novæ colonię ducuntur, patribus societatis Iesu fidis operarijs.
AMERICÆ SEPTEM TRIONALIOR PARS
Quivira.
Isla de Plata.
Argyra hec forte antiquorum.
Iapan ins. nuper ad Fidem Christianam conversa.
ASIAE PARS
CHINAE REGNI PARS.
Xanton
Paquin
Cequij.
Foquiem
Y. de Ladrones
Las dos Hermanos
Malabrigo
Los Bolcanes
La Farfana
Lequet grande
Circulus Cancri.
MARE PACI
Islas de Lucois.
Philippinas.
Restiga de ladrones
Baxos de S. Bartholemeo
CUM QUO
Los Iardinos
Dos Matalotes
y dos Corales
Y. de los ras
170
180
190
200
210
220
230
La casimana
Nombre de Iesus.
Isola Atreguada.
Las Marias.
S. Catalina.
S. Anna.
Insulæ Salomonis.
Nova Guinea, quibusdam Terra de Piccinacoli.
Los Tiburones
Circulus Capricorni.
Timor
Baixos
SPE ET METV.
GENIO ET INGENIO NOBILI DN. NICOLAO ROCCOXIO, PATRICIO ANTVERPIENSI, EIVSDEMQVE VRBIS SENATORI,
Abrahamus Ortelius Regiæ M^tis geographus lub. merito dedicabat.
1589
TERRA AVSTRA
SIVE MAGELLANIC
DVM DEFECT

MARIS PACIFICI,
(quod vulgò Mar del Zur)
cum regionibus circumiacentibus, insulisque in eodem
passim sparsis, novissima descriptio.
MARIS ATLANTICI,
SIVE MAR DEL NORT
PARS.
Bermuda
Florida
Noua Hispania.
Mexico.
Cuba
Spagnola
Iamaica
S. Ioan.
La Trinidad.
Cartagena
Caribana.
Quito.
Circulus Aequinoctialis.
AMERICAE
MERIDIONA-
LIOR PARS.
Peru.
Charcas.
Chili.
Patagones
Archipe
lagus in
sularum.
Fretum Magella
nicum
Mar
del Nort.
Tierra del Fuego.
Y. de Cocos
Y. de Galapagos
Roca partida
La anublada
Prima ego velivolis ambivi cursibus Orbem,
Magellane novo te duce ducta freto.
Ambivi, meritoq; vocor VICTORIA: sunt mî
Vela, alæ; precium, gloria; pugna, mare.
D VULGO
MINANT
R DEL
ZUR.

NOVA HISPANIA.

FVIT hæc Prouincia ſub Hiſpanorum imperium vi redacta, circa annum Domini 1518. duce Ferdinando Corteſio; qui eam maxima ſuorum, maiore autem incolarum pro libertate pugnantium ſtrage, expugnauit. Regio eſt argento & auro diues: flumina enim in ea quamplurima aureas arenas ferunt. Circa Oceani littora; quæſtuoſa admodum oſtreorum, quæ margaritas pariunt, piſcatio. Lacus ſalſi in ea multi ſunt, quorum aqua Solis ardore in ſal optimum concreſcit. Fertilitas magna Caſiæ fiſtulæ hîc eſt: item fructus generis,quod ipſi Cacao vernaculè appellant, eſtq; amygdalæ inſtar: quod apud ipſos magno in pretio habetur; ex eo namque potum, valde ab eis expetitum, conficiunt. Mare quod regionem alluit, & fluuij quibus irrigatur, piſcibus abundant. Crocodilos etiam flumina nutriunt, quorum carnibus veſcuntur incolæ. hoc animal his locis plerumque viginti pedum longitudinem excedit. Tractus eſt valde montoſus, & rupibus hinc inde celſiſsimis aſperrimus. Diuerſitas eſt magna linguarum his regionibus, adeò vt alter alterum citra interpretem minimè intelligat. Colonias ab Hiſpanis huc traductas habet lector in hac Tabula, primùm Compoſtellam, vbi ſedes Epiſcopalis, & Conſilium Regium. Colima item, quam Purificationis nominant. Guadalajara celeberrima, & caput Regni (nouæ Galliciæ ſcilicet.) Mechoacan, ſedes quoque Epiſcopalis. Cacatula, Ciuitas Angelorũ, metropolis & epiſcopatus. Mexico, ciuitas regalis,aut potiùs omnium Noui Orbis vrbium regina; in ripa lacus, ſiue paludis potiùs, ſita: imò ipſa vrbis area paludinoſa eſt, adeò vt ad eam non niſi per põtes aditus aut exitus pateat. Lacus huius eſt ſalſus, qui longitudine ad ſex leucas, latitudine quinque ſe diffundit. piſcibus caret, præterquam minutulis; quos vermes quis magis aptè poſſet appellare: ex quorum putredine, quæ ardoribus æſtiuis ibidem cauſatur, aër interdum inficitur, ita vt maleſana reddatur habitatio; nihilominus incolis mercatoribuſque adeò frequens eſt, vt quoduis aliud noſtri orbis emporium. ampla enim vrbs, vt quæ trium ferè leucarum itineris in ambitu habeat. lacus alter, qui huic confinis eſt, eſt dulcis, admodumq; piſcoſus. in quo etiam multa opida ſunt. ſunt etiam quamplurima in vtriuſque lacus ripa. Hæc vrbs in archiepiſcopatum erecta fuit Anno 1547. teſte Hieronymo Giraua, à Paulo III. P. M.

Cùm hæc vrbs ab Hiſpanis caperetur, erat annus quadrageſimus poſt centeſimum, ex quo eius prima iacta fuerant fundamina: eratque Montezuma id temporis eius Rex, nonus numero. mirum eam tam exiguo annorum interuallo in tantam amplitudinem magnificentiamq; excreuiſſe. Huius vrbis & territorij circumiacentis naturam, ſitum, & ritus, ſi quis penitiùs cognoſcere deſiderat, Ferdinandi Corteſij Narrationes adeat. exſtant in volumine Nouus Orbis inſcripto; & in voluminibus nauigationum, Italica lingua Venetijs excuſis: ſed in primis Ioannem Gonſalem, qui huius ampliſsimam habet deſcriptionem, in ſuo de China regione libellulo.

Lectori,
Partium longitudinis hu-
ius tabulæ initium non sumi
tur Ptolemaico more ab insu
lis Canarijs, versus Orientẽ,
sed à Toletano Hispanien
sis meridiano, Occiden-
tem versus.
OCCIDENS.
Sinus
Magnus.
MER
Tepecuanes
gens fera et sine legibus
Guachuchules gentes nudę mendicę, sub dio habitant, venationibus tantum intenti
Terra incognita, et mon tibus asperrima
Coringa. prouincia
Xurute prouincia
Cuanos gens fera
Chiapoli prouincia
Michoacan paludes
Las monjas
Insula deserta
Insulę desertę
In palude Mechoacan,
1. Caporitlan.
2. Amazcula.
3. Mezcacula.
4. Tepucuacan.
Xalixcus portus
Tecoalium prouincia, gentes indomitę
Compostella
Guaxacatecus prouincia montosa
CHAPALICVM MARE
Teconiorum prouincia
Tecaxquines, populi.
Argenti et æris fodinæ.
Margaritaru piscatio.
Portus S. Antonij
Portus Natiuitatis.
Portus S. Jacobi.
Lacus salsus
1. Tecomatlan.
2. Tamqueln.
3. Xeyacatlan.
4. Aguacapan.
5. Siuacantepec.
6. Tecymachan.
7. Camala.
8. Tecoftitlan.
9. Coquimatlan.
a. Coxcamatlan.
b. Epatlan.
c. Alimacingo.
d. Marocon.
e. Gualaxo.
f. Cuytlan.

HISPANIAE NOVAE SIVÆ MAGNAE, RECENS ET VERA DESCRIPTIO. 1579.
Cum Imp et Reg. Ma. priuilegio decennali.
ORIENS.
Chichimicas gens, passim vagans sub dio ...
Mexico.
Coatalpanecas
SACATVLA.
Notularum circa Mexico explanatio.
a. Escalpuculco. g. Mexicalcingo. n. Ocellotepec. t. Tisquiquiac.
b. Tucuba. h. Culiacan. o. Ucidapa. u. Xilocingo.
c. Istapalapa. i. Catlavaca. p. Mimiapa. x. Chiconantla.
d. Xunaloaca. k. Misquique. q. Tecayuca. y. Techcistlan.
e. Teutitlan. l. Cinarantepec. r. Chalcontengo. z. Caltoca.
f. Gucytitlan. m. Xequipico. s. Tapalcapan.

CVLIACANA
PROVINCIA.

Cvliacana hæc regio pars eſt regni Nouæ Galiciæ. Inuenta fuit Caroli V. Imp. auſpiciis, anno trigeſimo poſt milleſimum & quingenteſimum. Vna tantùm Hiſpanica colonia hoc tractu eſt, quæ S. Michaëlis nomen gerit. Opidula plura ſunt ab incolis conſtructa, quæ omnia ante Hiſpanorum in hanc prouinciam aduentum ſui iuris erant; nulli Regi aut Principi obedientia. Regio vtcumque rerum neceſſariarum fertilis eſt. Ex montibus argentum in magna copia effoditur. Incolæ bellis & latrociniis dediti. piſcationibus vt plurimum dant operam qui maritima tenent: qui autem interiora habitant, venationibus vitæ præſidia quærunt. Nudi incedunt, verendis tantùm panniculo ex goſsipio conflato coopertis. Varia inter eos linguarum idiomata ſunt. Sub dio ferè dormiunt. Gens pauperrima eſt.

CVBA, ET SPAGNIOLA.

Insvla Cuba, ſic ab incolis dicta, etiam Fernandina & Ioanna ab Hiſpanis vocata fuit: item Alpha & O, ſi Petro Martyri creditur. Eius longitudo ab Occidente in Orientem extenditur ad trecenta milliaria, aut potiùs leucas Hiſpanicas; quindecim & alicubi viginti habet in latitudine. Territorium eſt montibus aſperum, ſed auri & optimi æris diues: Rubiam, quam pharmacopolæ tinctorum cognominant, quod tingendis lanis & coriis apta ſit; copioſè producit. Nemoribus denſis, & fluminibus paludibuſq. dulcium aquarum vbique amœnum: etſi etiam ſtagna habeat ſalſedine à natura infecta. Nemora porcos & boues maxima abundatia nutriunt: flumina auri arenas interdum exhibent. Sex habet colonias Hiſpanorum: quarum primaria eſt, quæ S. Iacobi nominatur; vbi Epiſcopi ſedes. Hauana autem totius inſulæ emporium eſt, & nauale. Duas res admiratione dignas in hac inſula deſcribit Gonzalus Ouetanus: vnam, conuallem quandam inter duos montes ad duo aut tria milliaria Hiſpanica deductam; (campum lapideum veteres, vti in Narbonenſi Gallia, hunc vocaſſent;) quæ lapideos globos producit tanto numero, vt quis multas inde naues onerare poſsit. atque à natura adeò ad ſphæricam formam rotundos factos, vt nihil circino poſsit ab artifice fieri rotundius. Alteram, montem eſſe non procul à mari, vnde bitumen ſiue picis genus emanat, tantamque eius copiam effundit, vt ad mare vſque euoluatur, eique innatet, longiſsimeque inde ſecundùm vndarum fluxum, aut ventorũ flatum diffluat. Hoc bitumen nauibus oppicãdis valde idoneum aiunt.

Spagniola huic verſus Orientem vicina eſt. Hæc à primis habitatoribus Quiſquæia, poſtea Haiti, deinde Cipanga dicta fuit. Hiſpani verò eam Spagniolam, & S. Dominici à primaria eius vrbe appellant. Circuitus huius eſt 350. leucarum. inſula eſt ſacchari ditiſsima, habetq. multas aurifodinas. Mirum eſt quod referunt de quodam animali, inſecti generis, in hac inſula valde frequenti; Cucuio incolæ nominant, magnitudine articulum digiti ferè æquat: quatuorque habet alas; duas valde exiles, alteras duas maiores atque duras, quibus exiliores cooperiat. hoc de nocte, vti apud nos cicindelæ aut lampyrides, lucet; vis eius luminis non tantùm in oculis eſt, ignium modo ſtellantibus, ſed quoque in lateribus, itaque vt volantes hiatu pennarum magis quàm quieſcentes refulgeant. Huius animalis naturæ benignitate quoduis cubiculum obſcuriſſima etiam nocte adeò illuminari tradunt, vt legere quis in eo & ſcribere ſine alterius luminis alicuius ope rectiſsimè queat. item ſi quis horum vnum manibus ferat, tamquam ardentem facem vel laternam baiulans, ceteris eum ſequentibus viam noctu præmonſtrat. Lucem eorundem animalculorum numero augeri, ita vt plures paucis idem maiori præſtent claritate, referunt. Qui harum inſularum prolixiorem deſcriptionem deſiderat, adeat Hieronymi Benzoni Orbis noui deſcriptionem; Petri Martyris Decades de nuper repertis inſulis; & ceteros noui Orbis ſcriptores.

OCCIDENS.
Sciat lector, Auctorem Anonymum, qui hanc Culiacanam regionem, et has insulas perlustrauit, et descripsit regionum longitudines non ut Ptolemeus, aliq. solent, a Fortunatis insulis, versus Orientem sumsisse sed a Toleto Hispanie umbilico, Occidentem, ex eclypsibus ab ipsomet obseruatis deprehendisse
SEPTEMT
SINVS FLORIDAE.
Terræ Florida pars.
Insulæ dictæ testudines.
Roques
Carybdis magna
OCCIDENS
Tropicus Cancri
Hauana
Cuba insula.
Porcus principis
S Iacobi
Baracoa
Cayman Magnus
Caymanes
Iamaica
SINVS YVCATAN
Yucatan
Insula Cucumel
Serrana
Serranilla
HISPANIOLAE, CVBA
RVM CIRCVMIACIE

CVLIACANAE, AMERICAE REGIONIS, DESCRIPTIO.
Cum Imp. et Regio privilegio decennali 1579
Culiacan
Villa S. Michaelis.
Nouae Galitiae pars.
ORIENS.
Tropicus Cancri.
SINVS MAGNVS.
Bermuda.
Anegada.
Sombrero.
Anguilla
S.Iois insula.
Guadalupe
Dominica
SINVS CAREBEVM.
ORIENS.
ALIARVMQVE INSVLA
TIVM, DELINEATIO

PERVVIA.

PARS Americæ Meridionalis ab Hiſpanis diuiditur in quinque regiones, quæ ſunt Caſtella aurea, (vt vocant,) Popaianum, Peruuia, Chila, & Braſilia. Peruuiam olim latiùs ſe extendiſſe ante Hiſpanorum in eam aduentum, quum ſub Ingarum imperio eſſet, ſcribunt Giraua & alij quidam. Nunc eam inter Quito, qua Boream adſpicit; & Plata, ſiue Villa Argentea, à parte Meridionali, conſtringunt. Nomen accepiſſe ſcribunt à flumine & portu Peru dicto. Hanc hodie diuidunt in tres partes, ſecundùm regionis ſitum; in Sierras, Andes, & planitiem. Planam vocant maritimam partem: Sierras montanam: & Andes quæ eſt vltra montes, verſus Orientem.

Primaria huius regionis Peruuiæ vrbs eſt Lima, ſiue Regum, vbi regia ſedes, & Cancellaria totius regni. Eſtque hîc archiepiſcopalis cathedra. Habetque ſub ſe has vrbes epiſcopales, Quito, Cuſco, Guamanga, Arequipa, Pax, Plata, Trugillo, Guanuco, Chachapoia, Portus vetus, Guaiaquil, Popaian, Carchi, S. Michaëlis, & S. Franciſci.

Auri ditiſsimam inter omnes totius Orbis regiones eſſe, arguunt inter multa, hæc pauca. Scribit Franciſcus Xereſius, in Cuſco ædes fuiſſe, cuius area, parietes, & tectum, vndique aureis laminis erant inductæ. Tradit Giraua, incolas Anzermæ prouinciæ, ab imo calcaneo ad ceruicem, auro ad prœlia armari: loricas, thoraces, tibialia, omnia ex auro fabricari. Idem auctor eſt, circa Quito auri fodinas eſſe, vnde plus auri quàm terræ effodiatur. Qui hiſtoriam Atabalipæ regis, litteris tradidere, in eo conſentiunt, eum Hiſpanis pro ſua redemptione obtuliſſe tãtum auri, quantum locus, quo ipſe captiuus detinebatur, capere poſſet. Erat hic viginti duos pedes longus, ſeptemdecim largus: hunc implere promittebat in eam altitudinem, qua ipſe erecto brachio vltimo digito pertingere poſſet, aut ſi mallent (audi quoque regionis inexhauſti argenti vim) eandem bis argento, ad ſummum vſque tectum replere. Hiſpanos, quum primùm hanc regionem occupaſſent, equorum ſoleas ex auro & argento formaſſe, litterarum quoque monumentis conſtat.

Ab Ingis (quæ vox, Regem aut Supremum ſignificat) olim hæc regio gubernabatur, quorum hanc ſeriem apud Diegum ſiue Iacobum Fernandem inuenio. Primus fuit MANGO CAPA. Hunc Peruuiani ab homine ſatum negant, ſed ex petra quadam, quæ circa Cuſcum oſtenditur, procreatum credunt. Hic ex vxore Mama Guaco filium ſuſtulit, nomine SICHEROCA. Patre hic bellicoſior, vicinos multos populos ſubiugauit, & imperij limites promouit. Ex Mama Cura vxore hæredem reliquit LOCVCO PANGVE, Ingam tertium. Hic parta à patre tueri, quàm nouis imperium augere, maluit. Admodum decrepitus, duxerat vxorem Mamam Anauerque; quæ illi filium & ſucceſſorem produxit, quem MAYTA CAPA nominant. Hic Cuſcum prouinciam ſuo regno adiecit. Ex coniuge Mama Yacchidela, filium nomine CAPAC YVPANGVE genuit, ſed nihil memoria dignum fecit. Filium reliquit ex matre Mama Cagna, quem INGA RVCA vocant. Sed neque hic aliquid dignum relatu in vita egit, præterquam quòd matrimonio ſibi copulauerat Mamam Micay: ex qua illi multi ſunt filij nati, inter quos vnus, nomine Yaguar guacinga Iupangue; de quo hanc narrant hiſtoriolam: Puer trimeſtris ætate, ſurreptus fuit à quodam Cacique, vt eum occiderent. inter conſultandum autem an eum interimerent, nec ne; accidit vt huic infanti lacrymando guttæ ex oculis ſanguineæ effluerent: quod iſti prodigij loco interpretantes, de eo interficiendo ſuperſedere. Interea temporis à quodam alio repertus, & patri reſtitutus, adoleuit in virum ſtrenuum & admodum militarem, ita vt ſibi quàm plurimos populos circumuicinos ſubiecerit. Coniunxitque ſibi matrimonio Mamam Chiquiam, ex qua filium primogenitum vidit VIRA COCHAM, & hic illi in imperio ſucceſsit, auxitque id non paruo incremento. Poſt hunc regnauit PACHACOTI eius filius, natus ex coniuge Mama Yunto Cayan. Hic omnes ſuos prædeceſſores in re bellica anteiuit, ita vt victoriâ ſuperauerit plurimas gentes. Hic arcis Cuſconicæ prima iecit fundamenta. Moriens reliquit poſt ſe hæredem TOPA INGA YVPANGVE, filium ex vxore Mama Anabarque, qui non tantum arcem à patre inchoatã abſoluerit; ſed patris gloriæ imitator aliquot regna, vti ſunt Chila & Quito, vicinis ademerit, imperioque ſuo adiunxerit. Vias illas regias, toti orbi admirandas, primus ſtrauit, ab Cuſco nempe, Charcas & Chilam vſque; quibus paſsim diſpoſitis Chaſquis (poſtas vocant noſtrates) magnum fecit huius itineris compendium: horum enim beneficio, centum & viginti leucarum interuallum, trium dierum ſpatio emetiebatur, idque (res noſtris auribus ſtupenda) expedito pedite. (nullum namque his regionibus iumentum, ante Hiſpanorum aduentum, viſum incolis vmquam erat.) Moriens reliquit filios vltra centum & quinquaginta. GVAYNA CAPA autem, quem ex Mama Oclo coniuge genuerat, hæredem conſtituit. Hic etſi patrem habuerit magnanimum, & rebus pace belloque eximium, egregiis tamen hunc rebus geſtis, multis paraſangis poſt ſe reliquit. Multo enim vlteriùs regni Peruuiani fines promouit. Rempublicam in meliorem formam redegit, legeſque multas emendauit, nonnullas de integro ſanxit. Duxerat vxorem Coyam Pilico Vaco; ex qua cùm nullam ſuſciperet prolem, alias multas ſuperinduxit; ex quibus, numero filiorum, patrem non tantùm æquauerit, ſed & ſuperauerit. Inter quos primus natu erat GVASCAR, cuius mater vocabatur Raua Oclo. Idem alium habuit nomine ATABALIPA. Inter hos duos fratres cùm nonnihil diſsidij ortum de regni adminiſtratione eſſet, & Atabalipa in Caſſamalca, Guaſcar verò in Cuſco commorabatur: Atabalipa, educto in fratrem exercitu, ſuperior factus, eum capit, captiuumque Cuſcum perduxit, vbi & poſtea ab eodem interemtus, & ille poſtea ab Hiſpanis exuſtus fuit. Hunc finem ſortiti duo fratres. Rerum habenas accepit MANGO Inga tertius frater, (habuit enim dictus Guayna Capa

PERVVIAE AVRIFERÆ REGIONIS TYPVS.
Didaco Mendezio auctore.
MARE DEL NORT.
AVREA REGIO.
AMAZONVM REGIO.
Rio de las Amazones.
MARE DEL SVR.
Aequinoctialis circulus.
Tropicus Capricorni.
Longitudo huius regionis habet initium a meridiano Toletano, in Hispania.
PE R V VI A RE GIO.
BO GO TA REG.
Isolas de Galapagas
Isola de la plata
La Punta
C. Blanco
Isolas de los lobos
Malpelo
La Gorgona
Isola de las palmas
Isolas de las perlas
Isola del Gallo
C de Passao
Quito
S Lorenzo
Cuenca
Logroño
Camora
Loxa
Iaen
Piura
S. Miguel
Chachapoyas
Trugillo
Santa
Guanuco
Chipanagua
Rio Paucarmayo
Carcaraes
Chane
Itapoan
Mayaco
Moxos prouincia
Cuchos prouincia
Rio de los Moxos
Rio de S. Marcos
Pueblo nueuo
La paz
Potosi
El Serro de Potosi
La Plata
Rio grande
Tiracapa
Morro Moreno
S. Bento
Farallones
Golfo de Lima
Merida
Pamplon
Tunxa
S. Fee.
Popayan
Pasto
El Pongo
Binorina
Cochama
Mara cayo lacus
Sebundoy

SEPTEMTRIO.
Cum Priuilegio.
OCCIDENS.
ORIENS.
LA FLORIDA.
Auctore Hieron Chiaues
Circulus
Cancri
Canal de Bahama
Rio Escondido
Costa Bara
Medanos della Mag dalena.
Rio de las Palmas
Chaque
Chillano
Xualatino
Lacane
Quigata
Vitahaly.
Chalaqua
Cacilachegue.
Aymay.
Cafaqui
Tortugas
Martyrs
Bimini
Bahama

Guxutxi les gens.
Rio de las Palmas
GVAS TECAN Reg.
SINVS MAGNVS ORIENTALIS NOVE HISP.
Salsus lacus
Tamnapal
Tanchipa
Tanpulan
Aquacatlan
Tamoncao
Salinas

pa plures vxores, filiosque.) Hic moriens filium hæredem instituit XAIREM TOPAM Ingam, qui duxit in vxorem Coyam Cuxi Varcay Guascaris filiam. Hic, priusquam diademate imperiali coronaretur, nomen mutauit, vocauitque se MANGO CAPA PACHVTI YVPANGVE. Sed hic se subdidit Regi Philippo, factusque eius vassallus. Hocque factum 1557. Ian. 6. ipso die trium Regum. Promisit de his Ingis, eorumque rebus gestis, Petrus Cieza peculiare volumen: an dederit, ignoro. Atque hactenus de regibus. Nunc de gentis natura genioque addam quædam, ex tribus fide dignis oculatisque testibus. Hieronymus Benzonius Mediolanensis multis annis his regionibus versatus, in libello suo noui Orbis PIO IV. P. M. dedicato, scribit huius Peruinæ incolas acriore atque solertiore à natura ingenio esse dotatos, quàm quilibet alij Indi ab Hispanis deuicti. Et idem alio in loco de iisdem: audi hæc verba, In animum inducere non possum vt credam quod nonnulli de iis referunt, nempe furto deditos esse, ac minima furta legibus eorum suspendij pœna coërceri. Quis credat autem eos furari, quando neque auari sint, neque diuites, nihilque vilius ducant quàm argentum & aurum? quibusque si habere libitum esset, liceret quantum vellent è fodinis, velut aquam è fonte, nullo impediente petere. nisi fortè furari didicerunt ab Hispanis qui eas terras coloniis occuparunt, &c. Bartholomæus Casauus Hispanus Dominici ordinis & Chiapæ (huius Noui Orbis regiæ vrbis) Episcopus, in eo volumine quod inscripsit Indiarum Destructionem, direxitque ad regem nostrum Philippum; vocat gentem pacificam, humilem, mansuetam, neminemque offendentem. & alio in loco, simplicem, apertam, sine malitia, obedientissimam fidelissimamque erga principes suos naturales non tantùm, sed & quibus subsunt Christianis. & si qui alij in Orbe terrarum, ingeniis quietos, minimè rixosos, tumultuantes, aut vindictæ auidos. F. Iodocus de Rijcke Mechiliniensis D. Francisci ordinis, qui primus sui ordinis monasterium exstruxit in Quito, huius regionis vrbe, in litteris, quas dedit ex eadem, ad Guardianum sui ordinis Antuerpiæ, hæc legimus de iisdem, Omnes hi naturales fidem sitiunt, & quamquam barbari sint & sine litteris, attamen natura monstrauit ipsis regimen & consuetudines peroptimas. Inter ipsos pauper non inueniebatur, quamquam omnes pauperes sunt in victu & vestitu. Et paulo post, Apud hos tanta iustitia inueniebatur & rectitudo viuendi, quòd excedunt in rectitudine, regimine, & modo viuendi, illis qui libris & litteris abundant. Idem in alia epistola ad fratres sui ordinis in Flandria, Gens est ingeniosa, audax, & bellicosa, magnam spem de se præbens facilis ad religionem Christianam conuersionis, nisi ab eadem Hispanorum auaritia deterreantur. Has litteras typis editas non puto: ipsorum autem autographorum pro sua humanitate & erga studia nostra fauore, copiam nobis fecit V. CL. Dn. Hadrianus Marselarius Patricius Antverpiensis: illi ex linea materna cognatus. Meminere huius dicti F. Iodoci etiam in suis historis Indicis, Hieronymus Benzonius supradictus, item Petrus Cieza Hispanus.

FLORIDA.

PARS Americæ Septemtrionalis hæc est. Nomen Floridæ, i longa, accepit, à Paschatis festo, quem Hispani Pascha Florida vocant, quòd eo die ad eam primi appulerint, adinuenerintque, anno nempe salutis humani generis duodecimo supra sesquimillesimum, ductore (vt apud Girauam lego) Ioanne Poncio Legionense. Theuetus (sui similis) scribit ita nūcupatam, quod tota viridis esset & florida. Ab incolis autem Iaquasa vocabatur. Coloniam inducere in hanc regionem non semel tentarunt Galli: sed hactenus non potuere, inuitis Hispanis, qui eos inde toties eiecerūt. Gens quæ eam incolit, barbara est, sordida, & inhumana. Vescitur araneis, formicis, lacertis, serpentibus, ceterisque id genus venenatis & insectis. Ipsa regio satis est fructifera, etiam auri diues. De hac regione hæc sequentia ad me Iacobus Colius Ortelianus, nepos meus, ex teste, vt scribit, oculato. Incolæ sunt fusci coloris: regiæ autem vxores arte quadam nigrescunt. Regis est vnicuique vxorem dare, seu vendere potiùs. Si in adulterio vxor deprehendatur, arbori per diem dorso adligata, exsertis brachiis, & disiunctis cruribus, virgis interdum cæsa, pœnas dat. Mulier, tertia postquam peperit hora, infantem ad amnem lauandum portat. Nulla illis securis, vel ligo, nisi lapideus. Vice aratri sunt illis asseres, quibus terram aperiunt, seminantque frumentū vulgò Turcicum, quod bis térue in anno maturam frugem præbet. Habent item phaseolos, &c. Seminant Maio, Iunio, & Iulio; & quodlibet post sex hebdomadas maturum semen refert. Lege de hac regione librum editum à Iacobo Monacho Morgueto.

GVASTECANA.

EST hæc Americæ Septemtrionalis regio, & Nouæ Hispaniæ pars. Incolæ huius sunt pauperes. Circa maris littus, & fluminum ripas, ex piscationibus vt plurimum viuunt; interiùs autem ex semine, mays dicto. Gens est aliàs satis humana. Hispani in eam duas colonias duxere. Alteram quæ Panuco dicitur, à flumine prætereunte: alteram S. Iacobi à Vallibus. Haud procul à Panuco, iuxta Tamatao opidum, mons visitur, in quo duo fontes, quorum alter picem nigerrimam effundit; alter rubeam, sed valde feruentem.

BRITANNICAE INSVLAE.

EA insula quæ hodie duo Regna, Anglicum nempe & Scoticum, continet, cum Hibernia illi ab Occidente opposita, & insulis circumiacentibus, vt sunt Orcades, Mona, Vectis, & cæteræ, à Veteribus communi olim vocabulo Britannicæ appellatæ fuerũt; nomine vti videtur sumpto ab earum maxima, quam singulariter Britanniam dixere. Idque ab eius genuino & antiquissimo autochthonum vocabulo Prydain, vt Humfredus noster auctor est. Hanc etiam Albionem, ab Albione Neptuni filio ibidẽ regnante, aut, vt aliis placet, ab albis rupibus, quæ circa littus sunt, vocarunt. Hanc amplitudine alterius pænè Orbis nomen mereri scribit Solinus. Reginam insularum nominat Matthæus Parisius. Hæc hodie vulgò duobus, Angliæ nempe & Scotiæ, nominibus cognita est: duoque regna in se comprehendit; quæ Tueda & Solueo fluminibus, ac monte Cheuiota discriminantur. Olim in Lhœgriam, Cambriam, & Albaniam diuidebatur. Postea verò cùm esset sub imperio Romanorum, hi eam in tres prouincias distinxerunt, Rufo teste; apud quem sunt Maxima Cæsariensis, Flauia, Prima & Secunda. Ammianus verò Valentiæ etiam meminit. Quinque inhabitari populis scribit Galfridus Monumethensis, Britannis scilicet, Romanis, Pictis, Scotis, & Saxonibus. Sed quia has insulas & earum partes seorsum sequentibus tabulis damus, in quibus de ijs denuo dicendum nobis erit, plura de ijs hoc loco scribere supersedebimus. Vnius tamen viri peregrini Atheniensis de hac Britannia historiam adiicere iuuat; qui est Laonicus Chalcondylas, qui ante annos plus minùs centum in Athenarum vrbe degens, hæc de ea tradidit; quæ si vera an falsa sint, lectorum iudicio relinquimus. In ijs quæ verè & veritati consentanea scribit, mirabimur viri tam longè hinc dissiti diligentiam. Vbi verò à veritate aberrauerit (quemadmodum proculdubio absurda, & à natura regionis alienissima quædam refert) docemur non semper esse vera quæ à quolibet de quibusuis narrantur, aut litteris traduntur. Hunc igitur per eius interpretem Conradum Clauserum audiamus:

BRITANNIA & insulæ tres sunt è Regione Flandriæ, longè lateque Oceanum occupantes. Vna sita est eò loci, vbi maris inundatio siue æstuarium conspicitur. Reliquæ tres sunt vbi aquæ in gurgitem conuersæ reuertuntur. Rectiùs quis dixerit, istas insulas vnam esse; quoniam vna exsistens, & ad eandem sese extendens, iisdem legibus, & moribus iisdem gubernatur; & vni subiecta magistratui, qui, quæ sibi vtilia sunt, prospicit. Insulæ huius ambitus continet quinque maximè millia stadiorum. Eam tenet gens populosa & fortis. Habet vrbes magnas, & opibus florentes, nec non vicos quamplurimos. Rex eam gentem imperio temperat. Londras Regni metropolis & sedes habetur. Sunt in ista regione Principatus non pauci, qui obtemperant Regi, non secus ac in Gallia fieri suprà memorauimus. Nec quisquam Rex facilè his principatum eripuerit; nec etiam præter suas consuetudines statutaque Regi obsequi tenentur. Ea insula plurimas calamitates experta est, gerens inimicitias cum multis Principibus, cum Rege quoque inimicitias suscipiens, & intestinis seditionibus interdum laborans. Profert regio ista vinum nullibi, nec etiam reliquorum fructuum admodum fertilis est. Frumenti autem & hordei & mellis, lanæque plurima est affluentia, adeò vt his longè reliquis regionibus vberior sit. plurimas itaque vestes contexunt. Lingua vtuntur propemodum peculiari, qua nec Germanos, nec Gallos, nel alios finitimos populos referunt. Quotidiano vitæ vsu, moribus quoque & victu nihil à Gallis discrepant. parua ipsis vxorum liberorumque cura est. Itaque per vniuersam insulam hic mos seruatur, quando quis amici domum vocatus ingrediatur, vt primùm cum amici vxore concumbat, vt deinde benignè hospitio excipiatur. In peregrinationibus quoque mutuò vtuntur vxoribus amici. Eadem consuetudine obseruatur * Phrantalorum regione ibi maritima, vsque ad Germaniam. Nec probrosum ducunt, vxores & filias in hunc modum imprægnari. Metropolis eius insulæ viris opibusque potentia reliquas vrbes antecedit, diuitiis quoque & reliqua felicitate omnes vrbes Occidentem spectantes facilè superat: fortitudine & virtute bellica ea gens melior finitimis, & aliis plurimis Occidentis populis censetur. Quantum ad armorum habitum attinet, scuta Italica, & gladios Græcos gestant. Missilibus vtuntur oblongis, adeò vt plerumque ea stantes in terram defigant. Flumen istam vrbem alluit magnum & rapidum, quod in Gallicum mare effunditur ab vrbe stadiis decẽ & ducentis; ibique restagnat adeò, vt facilè nauibus hinc ad vrbem accedere liceat. Et sanè aqua refluit ægrè in fluuium adscendens propter vrbis obiectum, fluens per gurgitẽ, qui est in regione maritima Gegeutiæ. Vbi autem aqua in insula se receperit in gurgitem, naues in sicco destitui constat, exspectantes donec inundatio aquarum solita redeat. Inundatio aquæ excrescit, vbi plurimùm, ad cubitos regios quindecim; vbi verò minimùm, ad vndecim cubitorum mensuram augescit. Nocte igitur & die recedentes, postea remeant aquæ. Luna cùm fuerit in medio cælo horizontis nostri, & eius qui subter terrã est, in cõtrarium motum aquæ discedunt. Hæc hactenus quasi per transennam à longè prospexit, vt ita dicam, Laonicus.

* Flandrorũ fortè.

De his Britannicis insulis præter veteres, vti sunt Tacitus & Cæsar, vide Henricum Huntingdaniensem, Polydorum, Ioannem Maiorem; Iouium; Gregorium Lilium; Robertum Cænalem Perioche 2. de re Gallica 3. Ant. Sabellicum Enn. 10. lib. 5. Gulielmum Paradinum; Galfredum Monomuthensem; Ponticum Virunium; & Bedam: sed in primis Britanniam Camdeni; quam postquam legeris, vidisse putaueris.

OCEANVS VERGIVIVS
Sorlinges
Agnes
S. Mary
S. ylley
S. Helene
S. Martin
The Gulfe
OCEANVS BRITANNICVS.
MARE HIBERNICVM
Corn
wal
Deuon
Deuonshyre
Falmouth
Salcum
Two mans stonen
Portland
Weymouth
Corf Castle
Sout Hampton
Hampton
Dorcester
Salisbury
London
Kent
Cantorbury
Dover
Margat
Sussex
Essex
Suff
Northfolk
Norwich
Cromer
Lincolne
Notingham
Derby
Chester
Lancaster
Wallis.
Nort
Salop
Hereford
S Dauid
Holy head
Man
Yarmouth
Oxford
Warwik
Glocester
Bristol
Cambrige
Bedford
Hertford
Midlesex
Berck
Wilshire
Sommerset
Excester
Plymouth
Bodmin
Brekenoc
Carmarden
Cardigan
Pembrok
Delmownde
Connacht
Sligo
Blacke roche
Arran
Dublin
Waterford
Le yle de Bas
Le 7 isles
Rocbon
Le Valo
Arme
Serk
Quasquettes
Barroch
Aldernex
C de la Hague
Gernsey
Iersey
S. Malo
Bretaigne
Normandie
Picardie
Rouen
Dieppe
Abbeuille
Bologne
Cales
Greuelinge
S. Valeri
Caen
Bayeux
S. Lo
Honfleur
Le Havre
Isle Byle
Les Hongueaux
Isles S. Morcal
Miliaria
OCEANVS

ANGLIAE, SCOTIAE, ET HIBERNIAE, SIVE BRITANNICAR: INSVLARVM DESCRIPTIO.
OCEANVS
Hebrides insulę.
DEVCALIDO:
NIVS
NI:
CVS
GERMA:
Oreades insulę
SCO
TI:
A.
Skye
Leuis
Ila
Mula
Lorna
Arren
Ar gadia.
Lennos.
Bread albayn
Beane Rossen.
Suderland
Cat hn es.
Britannia om̄ insularum Occidentis & Septentrionis maxima & potentiss. est: cuius potiorem hodie par: tem Angliam vocamus, ab Anglis videlicet Saxonum gente, quę sub Valentiniano eam ingressa, tenuit. Hęc veteribus Albion dicebatur, ad differentiam, quum re liquę ōes eo tractu Britannicę dicebantur. Ab Occa: su vicinam habet Hiberniam, hodie Jrlandiam ap: pellatam; & regibus Anglię subditam.
Cum priuilegio

S C O T I A.

SCOTIA, Septemtrionalior Britannicæ inſulæ pars, quæ antiquo vocabulo Albania, & ab incolis auitam linguam retinentibus (quos agreſtes vocant, & interiorem regionem habitant) Albayn etiamnum appellatur, olim à Romanis Britanniam Minorem, & ſecundam dictam fuiſſe, ex Sexto Rufo Lhuydus colligit. Hæc regio Grampio monte aſpero & informi (cuius Tacitus meminit) bifariam diuiditur. Is enim a Germanici maris littore ad oſtia Deæ fluminis, latera Aberdoniæ abluentis, per mediam Scotiam in Hibernicum mare tendens, ad lacum Lomundum ſiſtitur. Hic mons olim Pictorum Scotorumq́ue regni ferè limes erat.

Scotia multo quàm Anglia montoſior eſt, & ſterilior: ſed paſsim habet portus, & aditus marinis aquis peruios. Sic enim maris Oceani brachia hanc ſcindunt, vt nulla domus in ea ſit, vt Ioannes Maior teſtis eſt, quæ ab aqua maris ſalſa vltra viginti leucas diſtet. In vallibus ſunt lacus, paludes, fluuij, fonteſq́ue pleniſsimi piſcibus. In ipſis montibus habet æquatam agri planitiem, pecoris pabulum vbertim ſuppeditantem, ſiluaſq́ue feris plurimùm abundantes. Quorum illa locorum commoditatibus etiam ſuſtentata, minùs vnquam deuinci potuit; cùm ad ſiluas & paludes præſtò vbique gētium ſit profugium, & ad famem tolerandam ferinæ carnis atque piſcium paſtus.

Plurima habet hæc Scotia miranda, quorum partem ex Hectore Boëtho collegimus. In Galloudia lacus eſt Myrtoun dictus, cuius vna pars aliarum aquarum more gelu hyeme concreſcit; altera nullis frigoribus congelari poteſt. Sunt in Caricta regione ingentis magnitudinis boues, quorum caro tenera ſuauisq́ue eſui eſt; ceterùm pingue numquam concreſcit, ſed olei liquidi inſtar ſemper fluens. Oceanus huius littora alluens, diues eſt oſtreis, halecibus, congris, conchis, aliiſq́ue id genus piſcibus maximè ſexatilibus. In Coyl prouincia haud plus decem millibus paſſuum ab Aer oppido, ſaxum eſt duodecim vix pedes altum, extenſum 33. cubitorum ſpiſsitudine, haud immeritò ab incolis Surdum appellatum. Nam quantumuis ingentem ſtrepitum, ſonitumq́ue, vel etiam bombarda edas ab vno latere, ex aduerſo haud exaudiri queat, niſi quàm remotiſsimè abſis, tum enim ſonus facilè percipitur. In Lennos, quæ Ptolemæo Lelgouia dicitur, lacus eſt longè maximus, *Loumond* vernaculè dictus; ſupra 24. miliaria in longitudinem extenſus, octo in latitudinem. Triginta inſulas complectitur, quarum pleræque vicis frequentibus habitatæ templa ſacellaq́ue Diuis dicata habent. Tria in hoc memoratu digna reperiuntur. Nam piſces illic eſui humano ſuaues pinnis carent. Lacus interdum nullo flante vento ita immensè concitatur, vt vel audaciſsimos nautas, quo minùs ſoluant, deterreat. Vnde vento ceſſante naues medio curſu correptæ, cum maximo diſcrimine iactantur; & niſi portus quiſpiam fortè propinquus adſit, plerumque euertuntur. Denique eſt inſula quædam gregibus armentiſq́ue paſcendis vber, ſed quæ natans fluctuanſq́ue quò venti impellant, huc illuc feratur. Conſtans fama eſt, lapidem in Argadia naſci, qui ſi paulo diutiùs ſtramentis ſtupiſve ſupponatur, incendium faciat. Ad Slanis (caſtelli nomen eſt in Buthquhania) antrum eſt admirandæ naturæ. Aqua enim in id inſtillans tractu temporis in candidiſsimum conuertitur lapidem; ac niſi certo annorum curriculo eximerentur, olim iam oppletum illis fuiſſet. Nullus in hac regione mus maior conſpicitur; nec ſi importetur, vitam illic ducere poteſt. In Fifa regione effoditur ingenti numero lapis niger, faciendo igni ſupra modum accommodus. Ad oſtium Fortheæ fluminis in medio mari altiſsimus ſcopulus eſt, ex cuius ſummitate fons aquæ dulcis largiſsimè admirando naturæ miraculo ſcaturit. Ab Edinburgo plus minùs duobus paſſuum millibus, fons, cui olei guttæ innatant, ſcaturit, ea vi, vt ſi nihil inde collegeris, nihilo plus confluat; quantumuis autem abſtuleris, nihilo minus remaneat. Valet hoc oleum contra varias cutis ſcabrities. Hactenus de his. Habet Scotia in regione Driſdalia aurifodinam, in qua etiam id quod vulgò Lazurum dicitur, inuenitur. Habet & ferri, & plumbi quoq. mineras.

Incolæ qui cis Grampium montem Meridionalem partem habitant, ſunt bene morati, & humaniores; lingua vtuntur Anglica. Qui alteram partem Septemtrionem verſus accollunt, genus hominum aſperum ac longè duriſsimum eſt. Silueſtres dicuntur: hi ſago & interiori tunica Hibernico more, tincto croco amiciuntur, nudiſq́ue genu tibiis incedunt. Arma ſunt, arcus & ſagittæ, cum enſe admodum lato. Pugionem ex vno latere tantùm acutum ſub zona ſemper ferunt. Hi lingua Hibernica omnes vtuntur. Sicq́ue duplex eſt in Scotia lingua, & mores gemini. Hos altæ terræ viros, reliquos (ſilueſtres nempe) imæ terræ viros vocamus, inquit Maior Scotus.

Scotiæ vrbium prima eſt Edinburgum, Regia ſedes, vbi caſtellum eſt Puellarum cognominatum, multoties auctorum teſtimoniis celebratum. S. Andreæ, in quo vniuerſitas, & Abredonia altera Vniuerſitas. Eſt inſuper Glaſguenſis vrbs, Archiepiſcopalis ſedes. Et Perth oppidum, quod S.Ioannis villa vulgò dicitur, ſolum inter Scotiæ villas muro cinctum. Caledoniæ ſiluæ (cuius Ptolemæus aliiq́ue meminerunt) vix reliquiæ hodie ſuperſunt; nominis dumtaxat veſtigia apud Sterlingium oppidum exſtant. Hæc de Scotia quæ Regni titulo decoratur: nunc de inſulis circumiacentibus, & ad hoc regnum pertinentibus.

Hebrides magnitudine & numero primas tenent. Boëthus 43. eſſe ait; ſed hîc Monam cum iis ponit, quæ non Scotico regno ſubiecta eſt; ſed Regi Angliæ obedit; neq́ue hanc à veteribus inter Hebrides nominari putauerim. Hebridum prima eſt Arana, (quæ & Botha) Helau, & Rotheſa. Non procul ab his Aliza, auibus Solandis abundans; maiorum anatum genus id eſt. Maxima omnium & nominatiſsima Ila eſt, frumenti ferax, & metalli diues. Mox cumbra, Mulaq́ue, Iuxta has Iona eſt, Regum ſepulturis inſignis. Deinde Leuiſſa. Omnium autem poſtrema eſt Hirtha, polarem habens eleuationem 63. gradus. Hæc earum nomina ſunt apud Boëthum. Ioannes Maior Scotus nominat earum Argylam, Araneam, Awynam, Butham, ſiue Rothſayam, Leſiuoram. In his inſulis ſunt anſeres, illis Clakis dicti (Bernacas eas vocat Sil. Gyraldus) quos Boëthus ex mari & lignis putrefactis prouenire affirmat; & non ex arboribus naſci, vt vulgus ſcriptorum prodit. Etenim, inquit, ſi lignum in id mare proiicias, temporis tractu primùm in eo vermes excauato ligno naſcuntur, qui ſenſim enatis capite pedibúſque atque alis, plumas poſtremò edunt, demum anſeribus magnitudine æquales, cùm ad iuſtam peruenerint quantitatem, cælum petunt, auium reliquarum more, remigio alarum per aëra delati. Poſt Hebrides proximæ ſunt Orchades, quarum præſtantiſsima Pomonia, Epiſcopali ac templo auguſtiſsimo, tum duobus munitiſsimis caſtellis inſignis. Zelandiam vnam earum quoque nominat Ioannes Maior, quinquaginta mille paſsibus in longum exporrectam. Nulla in eis arbor eſt, nullum triticum, exundantibus, alioqui cæteris frumentorum generibus. Serpens aut animal venenoſum nullum gignit. Butyrum ſale conditum in Scotia veneunt. Incolæ cùm abundantia hordei potentiſsimum conficiant potum, & omnium mortalium ſint bibaciſsimi, nullum tamen in eis vmquam ebrium, aut mente alienatum, nullum amentem aut ſtolidum viſum eſſe, auctor eſt Boëthus. Idem de Scetlandicis tradit; ſed hoc de his minùs mirum, quibus nempe potus aqua eſt. Horum Scetlandorum opes vniuerſæ in piſcibus arefactis, ac tergoribus animantium. In Hebridibus Hibernica lingua vtuntur; in Orcadibus verò Gothica. M. Iordanus in ſua Daniæ tabula ait Orcades Danorum Regibus ſubeſſe, cùm tamen has Regni Scotiæ ſub Ducatus titulo ſciamus, Sed vide quæ de his ſcribimus ad Daniæ tabulam. De Scotia & inſulis vicinis, lege plura apud hos quos ſuperiùs citauimus, Hectorem Boëthum, & Ioannem Maiorem, & Ioannem Leſlæum, Scotos.

Miliaria Scotica.
HIBERNIAE PARS
In lacu Lomundo, 1. Horryn 2. Morayn 3. Brokwel 4. Wag 5 Roody 6 Brake
Hebrides insulæ,
Ila.
Mula
Iona
The mulle of Cantyre
Knapdayll.
Lorna.
Loqua
Arren
Dunbreton Fyrth
Bread albayn.
Arga dia.
Lennos
MERIDIES.
Solwey Fyrth
Comber land.
Cheuiota mons
ANGLIAE PARS.
Northumberland.
MARIS
The Fyrth æstuarium.
Eusdalia
Nidisdale
Coyl
Sterlyng
Fifa
Marr

SCOTIÆ TABULA.
Leuis.
Hæbudes,
Skye.
Beane Rosſen.
Suder land
Oceanus Deucalidonius.
SEPTENTRIO.
ORCADES INSULAE
The iles of Orknay.
Vararis æſtus.
Murray fyrth.
GERMANICI PARS
ORIENS.
Cum Priuilegio.

ANGLIA.

ALBIONIS inſulæ pars Meridionalior, quam vulgus Latinum & exteri ferè omnes Angliam vocāt, ab indigenis non vno nomine appellatur; idque etiam diuerſimodè. In duas enim regiones eam diuidunt. Pars eius quæ Orientē, & mare Germanicum ſpectat, ab indigenis Anglis Saxonum populis, qui eam occuparunt, ſua lingua Angliam vel England (quaſi Anglorum terram) indigetant. Occidentalior verò pars, quæ ab hac, Sabrina & Dea fluminibus diſcernitur, & Britannica auitaque lingua vtitur, Wallia, vel Walles, à prædictis Anglis nominatur. Hi verò Britanni ſe ipſos antiquo vocabulo Cambros, & regionem Cambriam; Anglos verò Saiſſons, quaſi Saxones, & regionem veteri nomine Lhœgriam dicunt; nec quid ſit Anglia, aut Anglus, norunt. tanta eſt in horum inſulanorum lingua diuerſitas.

Tota hæc Anglia, aut, vt meliùs dicam, Lhœgria & Cambria, proprio gaudet Rege, cui multi eius regionis Duces, Comites, Principeſque obediunt. Regio eſt quocumque anni tempore temperatiſsima. Cælum craſſum, in quo facilè nubes, imbres, ventique coguntur, atque eo minus frigoris æſtuſque, propter ipſius cæli denſitatem. Compertum namque eſt, etſi Brabantia, Flandria, ciſmariniſque regionibus ſit Septemtrionalior, numquam tamen ibi, vti his locis, tanto gelu ſæuire hiemes. Colles paſsim multi, nullis arboribus conſiti, nulliſque aquarum fontibus irrigui, qui herbam tenuiſsimam atque breuiſsimam producunt, quæ tamen abundè ouibus pabulum ſuppeditat: per eos ouium greges candidiſsimi vagantur, quæ ſiue cæli, ſeu bonitate terræ, mollia & longè omnium aliarum tenuiſsima ferunt vellera. Et quia hæc regio neque lupos, neque vlla animalia rapacia nutrit, videre licet ouium greges interdiu noctuque paſsim errare per montes & valles, perque agros compaſcuos ad paſcendum communiter relictos, aut per fundos, quos poſt collectos fructus, conſuetudine quadam peruetuſta, vicinus quiſque communes habet ad alendum pecus. Hoc vellus verè aureum eſt, in quo potiſsimùm inſulanorum diuitiæ conſiſtunt; nam magna auri atque argenti copia à negotiatoribus, eiuſmodi in primis coëmendæ mercis gratia, in inſulam quotannis vndique apportatur, ibique perpetuò manet; quia aliò terrarum referri, omnibus lege vetitum eſt. Omni etiam pecudum genere abundat, præter aſinos, mulos, camelos, & elephantos. Canum genus nullibi gentium maius ferociuſque.

Habet ſolum fœcundum frugiferumque, vtpote quod abſque frumentis & leguminibus, cuiuſq. generis materiam producit, præter abietem, &, vt Cæſar ait, fagum; nunc tamen eſt paſsim fagus quoque. Semper virens laurus nuſquam his Septemtrionalibus regionibus feliciùs prouenit. Tanta hîc Roſmarini vbique copia, vt hortos inde ſepiant. At vinum non habent, cùm vitis apud hos raró matureſcit, & in hortis magis vmbræ quàm fructus cauſa colitur. Nuſquam gentium maior cornicum multitudo; genus auium ibi maleficum: non enim modò maturas fruges deuorat, ſed cùm naſcuntur, roſtro ſemen euellit, ſic vt agricolis neceſſe ſit per id tempus pueros locare per aruos cum arcubus (quando voce humana non deterrentur) qui eas abigant.

Oceanus qui inſulam alluit, omnis generis piſcium copia redundat; inter quos Lucius eſt, quem Pike vernacula lingua appellant, qui apud illos magno in pretio habetur, eoque eum interdum ex paluſtri aqua in viuaria transferūt; vbi nidore illo opido purgatus, anguillis minutiſque piſciculis paſtus, mirandū in modū pingueſcit. Hic (quod mirari quis debeat) in piſcario foro viuus cùm vendi debeat, ſi opus ſit, ei cultro vēter aperitur, vt illud pingue quod habet oſtēdatur; at ſi minùs vēdatur, eo tamen vulnere affectus haud moritur, quippe plaga filo inſuitur, ac ſtatim pòſt in viuario tincarum glutinoſo cōtactu ſanatur. Sed Oſtrea nec alibi delicatiora, nec plura.

Fert item aurum, argentum, cuprum, ferrum, ſed eius exigua copia; plumbum nigrum, & plumbum album, id eſt ſtannum, in ſuo genere optimum, in magna abundantia hîc effoditur, & ad exteras gentes affertur.

Gens procera ſtatura, venuſta & candida facie eſt, cæſijs vt plurimum oculis, & vt ſono linguæ Italis perſimiles, ita corporum habitu ac moribus ab illis pænè nihil diſcrepant. Veſtimento non multum abſimili Gallico vtuntur. Feminæ niueo candore, inſignique forma, quam longè decentiſsimo veſtitu honeſtant. Victus maxima pars in carne conſiſtit. Cereuiſia, quam ex hordeo cōficiunt, in vſu eſt, potus certè cùm vtilis, tum iucundus; vt qui valde in Belgicis etiam regionibus expetitur, & inuehitur. In prandiis ac cœnis hilarè, nitidè, lepidè atque ampliter viuunt. Bello ſunt intrepidi, optimi ſagittarij, ac in militia moræ haud multum patientes; & idcirco, vbi ad arma ventum eſt, ſtatim de omnibus fortunis alterius partis dimicatur, quia omnia victorem ſequuntur. Sed neque arces ædificant: quin olim conditas, vetuſtateque ruentes, minùs ſarciendas curant. Vrbes habent atque oppida egregia, frequenteſque pagos, & villas magnificas. Primaria vrbs, emporium, & Regia ſedes Londinum eſt, ad flumen Tameſim ſita; pōte lapideo viginti pilis, fornicibus iunctis, ſpectatiſsima. Supra hūc pontem vtrimque domus ſunt ita poſitæ, vt perpetuus fermè vicus, nō pons videatur. Hæc de cæli & terræ, gētiſque natura & moribus, quæ ferè ex Polydori Anglię Chronico cōcinnauimus: is enim accuratè hāc inſulā deſcripſit. Apud Anglos hæc infrà dicta ſpectabilia eſſe, docet his verſiculus: *Mons, & fons, & pons, eccleſia, femina, lana.*

HIBERNIA inſula huic etiam regno paret, & aliæ minores, vti ſunt Vectis, Menauia, Mona, Druydum olim ſedes, quam Angli Angliſeam vocant: & quas hodie Sorlingas appellant. Grenezaia & Gerzaia inſulæ, etſi ſitu propiùs ad Galliam accedere videntur, Anglici iuris tamen eas eſſe conſtat. Hanc Angliam, eiuſque antiquitatem, tam ſingulari diligentia deſcripſit Humfredus Lhuidus, vt ceteri ſcriptores hallucinaſſe in ea deſcribenda videantur. hunc ſecutus eſt Alexander Neuyllius in libello ſuo, Noruicus inſcripto. De veterum Britannorum moribus & legibus ſcripſit Commentarium Daniel Rogerſius, cognatus meus. Idem de Romanorum in Britannia imperio præ manibus habet.

SEPTE
OCEANVS DEV CALIDONIVS.
SCOTIÆ PARS
NIDISDALIA
ANANDIA
GALLOWAY
Skeryes of portrush
HIBERNIÆ PARS
Grene cast
Carlingford
MAN
The calfe of man
MARE HIBERNICVM.
Christophorus Saxton describebat. 1579.
OCCIDENS
ANGLESEY
DENBIGH
MONTGOMER
Cardigan
CAERMARTHIN
Carmarthin
BRECKNOK
GLAMORGAN
Ramsey Insul
Lundye Insul
Hartland point
DEVONIA
Excester
CORNVBIA
Sorlinges Insule
The gulfe
Lezard point
OCE
MERI

ANGLIA, REGNVM
si quod aliud in toto Oceano ditissimum et florentissimum.
Scala miliarium.
ORIENS
BRITANNICVS.
Le pas de Calais
NORFOLCIA
SVFFOLCIA
ESSEXIA
LINCOLNIA
CANTABRIGIA
MIDDLESEXIA
SOVTHAMPTONIA
WILTONIA
BERCERIA
VECTIS Insula

CAMBRIA,

SIVE

VVALLIA.

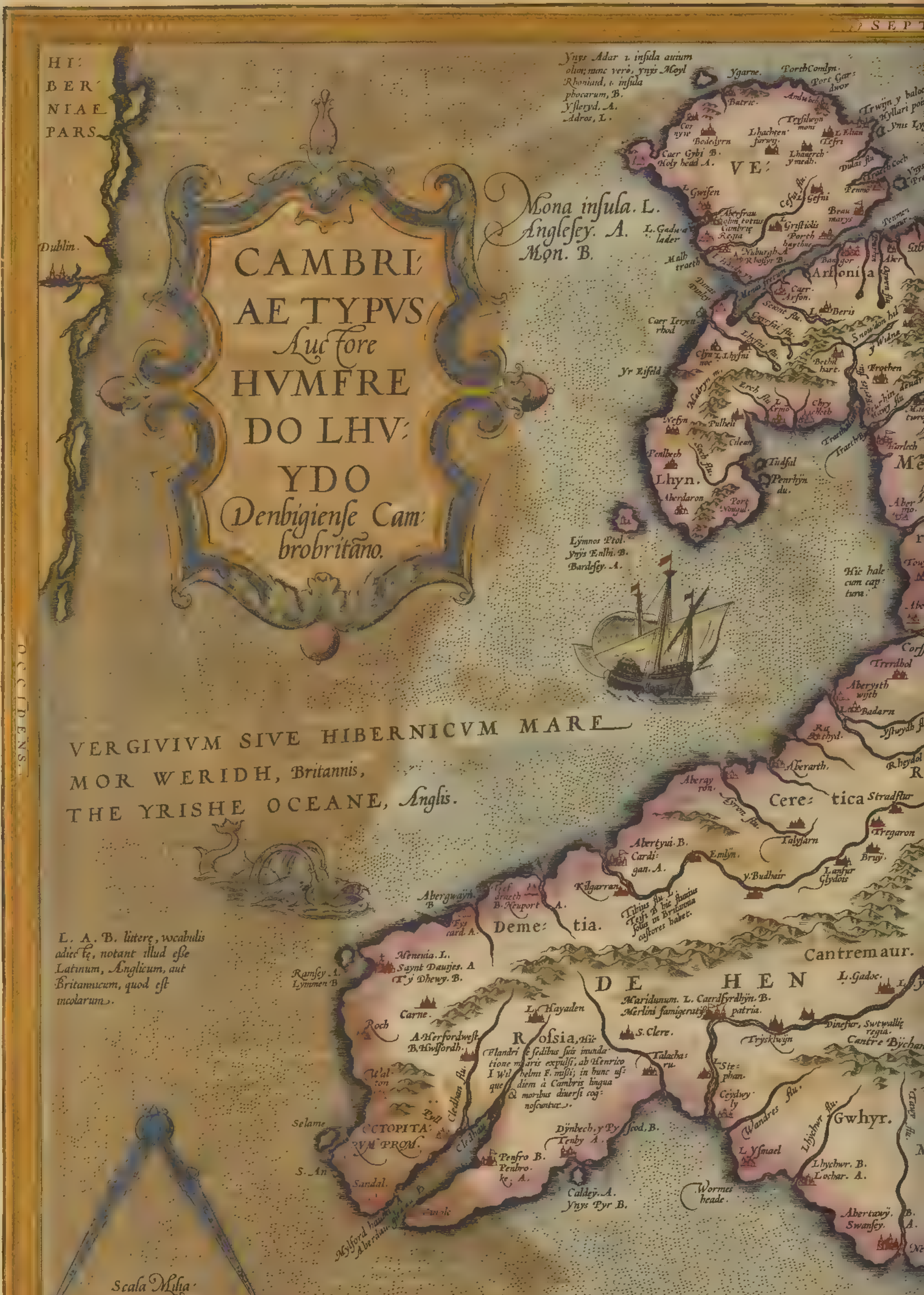
HVIVS Cambriæ hanc enarrationem, ex Humfredi amici noſtri fragmento, quod non ita nuper Birckmannis euulgandum dedimus, Geographiæ ſtudioſis concinnauimus. Hæc tertia (inquit) pars Britanniæ eſt, quæ à Lhoëgria (aut ſi mauis Anglia) Sabrina & Dea fluminibus ſeparatur; omni alia ex parte Oceano Vergiuio ſiue Hibernico cingitur. Nomen habet à Cambro, tertio Bruti filio. Hanc incolæ Cymbri, Angli verò Walliam ſiue Walles vocant. Hæc ſola pars huius Britannicæ Inſulæ ſuis antiquiſsimis incolis gaudet, vt qui gneſij Britanni ſunt; auitaque Britannica lingua vtuntur, & Anglici ſermonis (qui ex Saxonico aliiſque conflatus eſt) prorſus ignari. Hanc Cambriam hodie in tres regiones diuidunt; in Venedotiam nempe, Pouiſiam, & Dehenbarthiam. Sub Venedotia etiam Mona inſula, à veteribus celebrata, & pro antiqua Druidum ſede cognita, comprehenditur. Incolæ Anglos victu & veſtitu imitantur; & cùm ſint laboris impatientes, atque nimium de nobilitate generis gloriantes, Regis & Nobilium famulitio potiùs, quàm manuariis artibus, ſeipſos dedunt. Vnde fit vt paucos per totam Angliam inuenias Nobiles, quorum famulitij, qua in re Angli omnes gentes ſuperant, magna pars non ſit de Cambria oriunda; nam homines lacticiniis maximè educati, agilibus & bene cõpactis corporibus ad omnia munia agenda aptiſsimi ſunt. Præterea animis cùm ſint elatioribus, & in ſumma paupertate nobilitatem generis agnoſcentes, cultui corporum (vt Hiſpani) magis quàm diuitiis aut gulæ dediti, aulicoſque mores citiſsimè diſcentes, ab ipſa nobilitate Anglica ſuis Anglis præferuntur. Nuper tamen vrbes habitare, artes mechanicas diſcere, mercaturam exercere, terram optimè colere, reliquaque omnia munia publica obire non ſecus ac Angli ſolent: hac tamen in re eos vincentes, quòd nullus ſit adeò pauper, quin liberos ſuos aliquo tempore ſcholæ ad litteras diſcendas tradat: & qui ſtudio proficiunt, in Academias mittentes, Iuri ciuili pro maiori parte operam dare compellunt. Vnde euenit, vt maior pars eorum, qui in hoc Regno Ius ciuile aut Pontificium profitentur, Cambri natione ſint. Paucos etiam ex rudiori populo inuenias qui legere & ſcribere proprium ſermonem, citharamque ſuo more pulſare neſciant. Nunc etiam & Sacra Scriptura, & preces Eccleſiaſticæ in hac lingua (quam auitam retinent; alia prorſus ab Anglicana) impreſſæ habentur. Et quemadmodum olim gens (vt Tacitus refert) iniuriarum impatientiſsima, continuis pugnis & homicidiis inter ſe digladiabatur; ita nunc ob legum metum, quibus optimè obediunt, ſupra omnes gentes, litibus & controuerſiis inter ſe, vſque ad omnium bonorum conſumptionem, contendunt. Hucuſque hæc pauca ex Humfredo, ad quem auidiorem lectorem relegamus. Deſcripſit hanc regionem peculiari libello Syluester Gyraldus Cambrenſis. Vide quoque eiuſdem Itinerarium Wallicum. Plura de huius regionis natura, incolarumque genio, cap. 5. lib. 2. Guilielmi Neubrigenſis. Poſſunt his adiungi quæ apud Polydorum, & Robertum Cænalem in Perioche 11. libri ſecundi de re Gallica ſunt.

Cedit hæc Cambria, aut (vt Anglis appellatur) Wallia (vt hoc parergi loco adiiciam) ex veteri inſtituto, Regis Angliæ filio primogenito; ei ſcilicet, qui Regi in imperio ſucceſſurus eſt; diciturque à primo natiuitatis die, Princeps Walliæ; idque eadem ſignificatione, qua in Hiſpania & Luſitania Principem dicunt, & in Gallia Delphinum.

Scribit Galfridus Monumuthenſis, in his Walliarum partibus, prope Sabrinam fluuium, Stagnum eſſe, quod accolæ Linligunam vocant. id, inquit, cùm in ipſum mare fluctuat, in modũ voraginis recipitur, ſorbendoque fluctus nullatenus repletur, vt riparum marginem operiat. at dum mare decreſcit, inſtar montis eructat abſorptas aquas, quibus demum ripas tegit & adſpergit. Interim ſi gens totius patriæ illius aduerſa facie propè ſtaret, recepta intra veſtes vndarum adſpergine, vel vix vel nunquam elabi valeret, quin à Stagno voraretur. Tergo autem verſo, non eſt irroratio timenda, etiam ſi in ripis adſtaret. De Mona inſula habes Humfredi epiſtolam ad calcem huius libri. De eadem Io. Lelandus quoque in Genethliaco Eduardi Cambriæ Principis, ita:

« Hæc ab Anglis vi occupata, Angleſey dici cœpit, id eſt, Anglorum inſula. Polydorus Virgilius, vir « cùm magna lectione, tum iudicio in rebus plurimis ſingulari, aliter ſentit. contendit miris modis ex « Meuania Monam facere. Si nomen, quod vel adhuc retinet; ſi vrbs, quæ è regione ſita eſt, vnde & no- « men Aruone pro Armone habet; ſi traiectus breuiſsimus quidem ille, cuius & Romani ſcriptores me- « minerunt; ſi Penmona promontorium, quæ dictio caput Monæ ſignificat; ſi arborum ingentes trunci, « ac radices ſabulo obtectæ, quæ latè per Monæ littora eruuntur; ſi abietes miræ longitudinis, in vligino- « ſis campis paſsim ſub terra inuentæ, non ſatis probant eam olim Monam fuiſſe, quæ nunc Angleſey vo- « catur: nihil amplius in præſentia dicam, niſi quòd decimo quarto apud Tacitum libro hæc legerim: Ex- « ciſique luci ſæuis ſuperſtitionibus ſacri, &c. Idem Lelandus alibi de eadem Inſula his verſibus: «

Inſula Romanis Mona non incognita bellis,
Quondam terra ferax nemorum, nunc indiga ſiluæ,
Sed Venetis tantum cereali munere præſtans,
Mater vt à vulgo Cambrorum iure vocetur, &c.

CAMBRIÆ TYPVS Auctore HVMFREDO LHVYDO Denbigiense Cambrobritano.
HIBERNIAE PARS
Dublin.
Mona insula. L.
Anglesey. A.
Mon. B.
VERGIVIVM SIVE HIBERNICVM MARE
MOR WERIDH, Britannis,
THE YRISHE OCEANE, Anglis.
L. A. B. literę, vocabulis adiectę, notant illud esse Latinum, Anglicum, aut Britannicum, quod est incolarum.
OCCIDENS.
Scala Miliarium Anglicorum.
Lhyn.
Demetia.
DEHEN
Cantremaur.
Ceretica
Rosia, Hic Flandri e sedibus suis inundatione maris expulsi, ab Henrico I Wilhelmi F. missi; in hunc usque diem a Cambris lingua & moribus diversi cognoscuntur.
Gwhyr.
Hic hale cum captura.
Lymnos Ptol. Ynys Enlhi. B. Bardsey. A.
Caldey. A. Ynys Pyr B.
Wormes heade.
Ramsey. A. Lymmen B.
OCTOPITARVM PROM.
Mylford haven
Menevia. L. Saynt Dauyes. A Ty Dhewy. B.
Maridunum. L. Caerdhyrdhyn. B. Merlini famigerati patria.
Abertawy. B. Swansey. A.
Yr Eifeld
Caer Gybi B. Holy head A.
Arfonia
Aberystwyth
Kilgarran
Abertyui. B. Cardigan. A.
Tibius flu. L. Teifi, in hoc fluuio solo in Britannia castores habet.
Penfro B. Penbroke. A.
Dynbech y Pyscod. B. Tenby A.
A Herfordwest. B Hwlfordh.
SEPT
MER

ORIENS.
DOTIA.
Bala
Ber wijn.
Tegidnes lacus
Cangi, populi
Rhÿ
fonhac
Igenia L.
Flint
Y. Berfe dulad.
Alyn flu.
Cargurle
Wrex ham
Bangor, olī cornobium 2100 monachorum
Gellon
Chirck
Gwayn.
Maylor
Elsmer
Croys Osiwalht B. Oswestbree. A.
Shrauden.
Tanat flu.
L. Fylin
Sabrina flu.
Trelhin B. Pole A.
Vricouium. L. Vrocceftre. A. olim celebris.
Caurs
Matrafal. olim Regia Pouisiæ.
L. Yrfil.
Ceri
PO:
VI:
SIA.
Mont Gomeri. A.
Stret thon
Wenlock
Arwysdh.
Cedewen.
Caer caradoc. A.
Colynwy B. Clun A.
Melienydh
Kingthon. A.
Lentardin
Ludlow. olim Dinan.
Clydbery
Wigmore
Teme. flu.
Tynbury
Troge.
Radnor. A.
Lemster. A.
Bromyard.
Elfel.
Herefordh. A.
Irwon flu.
Burlht.
Brecheinoc.
Euas.
Talgarh
Rei: nuc.
AR TIA.
Wylton
Rosse
Dymoke
Haxley
Ledburi
Maluerne mons
Credley
Vpton
Themis flu.
Aberhodni B. Breknoke. A.
Tombar lum.
Cerik howel
Abergefenni.
Gwent.
Raglan
Si luria.
Strigulia. L. Chepstowe. A.
Dean
Neunam
Caerleon. B. Ciuitas legionum.
Castel newydh. Neuport
Caer phili
Lhandaf Episcopatus
Cowbridg
Caerdhydh B. Cardyf. A.
Sabriana Æstus
Clauda, & Glouernia L. Caer Glost, et Caer Loyw B. Glocestre. A
Cum P
Ceredigion B
Demetia. L.

HIBERNIA.

IRLANDIAM quæ Latinis Græcisque scriptoribus Hibernia, aliis Iuerna, nonnullis Ierna dicta, Incolæ Eryn vocant. Inde exteri ex Anglorum ore, qui secundam vocalem eodem sono quo ceteræ nationes tertiam pronunciant, Irylandt, & postea per contractionem Irlandt fecisse, verisimile est: Eryn enim, & landt, Anglosaxonibus, omnibúsque Germanis nihil aliud, quàm Regio aut terra, Eryn, significat. Ex quo Latinorum Irlandiam conflatam esse, quis dubitat? (Incolitur, teste Orosio, à Scotis) Hanc insulam peculiari volumine descripsit ante quadringentos plus minùs annos Syluester Gyraldus Cambrensis. Sed quia hic liber typis non exstat, eoque in paucorum manibus sit, ex eo tantum, quantum hæc nostra pagina ferre poterit, studiosis hîc communicabimus, non minimam apud eos inituros gratiam nobis persuadentes. Hæc ergo apud eum habentur:

Hibernia, post Britanniam insularum maxima, collateralem habet Britanniam maiorem ab Oriente; solum Oceanum ab Occidente; ab Aquilonari verò parte trium dierum velifico cursu Borealium insularum maxima Islandia iacet. Britannia duplo ferè in quantitate Hiberniam excedit. Cùm enim vtriusque longitudo ab Austro in Boream extensa iacet, illa D.CCC. millia passuum in longum, circiter verò duo millia in latum habet, ista verò à Brendanicis montibus vsque Columbinam, quæ Thorach dicitur, insulam, octo dierum magnis & Hibernicis, 40. scilicet milliarium excursibus, in longum protenditur. Numerus Cantaredorum omnium Hiberniæ est 176. Dicitur autem Cantaredus composito & vulgari vocabulo, tam Britannica, quàm Hibernica lingua, tanta terræ portio, quanta centum villas continere solet.

Hibernia quidem terra inæqualis est, & montuosa, mollis & aquosa, siluestris & paludosa. In summis & aëreorum arduorúmque montium verticibus stagna reperies & paludes; planities tamen habet per loca pulcherrimas, sed respectu siluarum modicas. Gleba præpinguis, vberique frugum prouentu felix terra est. Pecore montes, nemora feris abundant, pascuis tamen quam frugibus, gramine quàm grano fœcundior est insula. Tritici namque grana contracta sunt hîc & minuta, & vix alicuius vanni beneficio purganda. Quod ver gignit, æstas nutrit, vix in messe pluuialis aquositas colligi permittit. Æolicis namque flatibus, & pluuialibus inundationibus præ aliis terris hæc exuberat. Melle & lacte diues est insula. Solinus & Isidorus eam apibus carere asserunt; sed salua ipsorum venia, circumspectius e diuerso scripsissent, vineis eam carere, & apum expertem non esse. Vineis enim semper caruit & caret insula. Apes quidem, sicut aliæ regiones, hæc mellificas habet. In maiori tamen, vt arbitror, copia scaturirent, si non venenosas & amaras, quibus siluescit insula, fugerent examina taxos.

Fluminibus egregiis scinditur & rigatur insula, quorum nomina hæc sunt: *Auenlisius*, Dubel perfluens; *Boandus*, per Mediam; *Banna*, per Vltoniam; per Connachiam, *Linnus*, & *Moadus*, per Kenelcunillam, Slicheam, & Samairam, *Modarnus* verò & *Furnus*, per Keneleoniam. Sunt & alia plurima, quorum quædam ex terræ penetralibus irriguisque fontium venis emersa, alia verò subitò è stagnis erupta, illustres insulam per partes longis excursibus disterminant, & distinguunt. De sub pede montis Bladinæ tres nobiles fluuij nascuntur, qui tres sorores dicuntur, quia trium sororum nomina sunt sortiti, *Berna* scilicet, per Lechliniam, *Eoyrus*, per Ossiriam, *Suyrus*, per Archfinam & Trebacciam; & apud VVaterford in mare descendunt. Slana verò, per VVeiseforde, Boandus, per Mediam, Auenmorus Lismoriensis, & Sinnenus Luniricensis. Inter omnia verò flumina Hiberniæ non immeritò principatum Sinnenus obtinet, tam quantitatis suæ maiestate, longisque terrarum excursibus, quam fœcundissima piscositate. Oritur namque ex lacu quodam maximo & pulcherrimo, qui Connachiam Momoniamque disterminat: duoque brachia ad oppositas mundi partes expandit, vno namque versus Austrum ciuitatem Killeloneniem lateraliter permeans, Limiricumque complectens, centúmque hinc milliaribus & amplius duas ab inuicem Momonias distinguens, Brendanicum in mare se effundens: altero verò nec minore, Mediam & vlteriores Vltomeræ partes a Connachia diuidens, multis variisque meatibus in Oceanum tandem mergitur Borealem. Quartam igitur & Occidentalem insulæ partem à tribus aliis, tamquam mediterraneum flumen, a mari vsque ad mare separat & secernit. In quinque enim portiones ferè æquales antiquitus hæc Regio diuisa fuit, has scilicet, Momoniam duplicem, Borealem, & Australem, Lagemeram, Vltomeram, & Connachiam.

Lacus quoque plurimos hæc terra profert. Marinis piscibus per omnia latera satis abundant maritima. Flumina & lacus suis sibi innatis fœcunda sunt piscibus, & præcipuè generibus tribus, Salmonibus, & turtis, anguillisque lutosis. Murænisque oculosis Synnenus abundat. Sed desunt generosi aliarum regionum & dulcis aquæ pisces: lucij videlicet, perticæ, gobiones, & omnes ferè qui non ex marinis fluctibus originem trahunt. Habent autem econtrà stagna terræ istius trium piscium genera, quæ nusquam alibi reperiuntur. Sunt enim turtis longiores & rotundiores, albis carnibus consertis & sapidis, vmbris persimiles, nisi quòd capite degenerant grossiore. Sunt & alij marinis halecibus, tam forma & quantitate, quàm colore & sapore, simillimi. Sunt & tertij, turtis, nisi quòd maculis carent, per omnia similes. Hæc autem tria genera piscium in æstate tantum, & numquam in hieme comparant. In Media prope Foneram sunt tres lacus ab inuicem non remoti, quorum quilibet piscium istorum suum genus continet, ad quem numquam alij pisces accedunt, licet tamen fluminis interlabentis beneficio vias commeabiles habeant; quinimo si piscis vnius ad lacum alterius deferatur, aut emoritur, aut ad priorem redit.

Hæc Falcones, accipitres, & nisos, præ aliis regionibus copiosè prodocuit. Aquilarum quoque non minor hîc copia, quàm alibi miluorum. In tanta verò numerositate se gruens ingerunt, vt vno in grege centum frequenter inuenias. Sunt & aues hîc multæ quæ bernacæ vocantur, quas mirum in modum contra naturam natura producit; anatibus quidem palustribus similes, sed minores. Ex lignis namque abietinis, per æquora deuolutis, primo quasi gummi nascuntur; deinde tamquam ab alga ligno coercente conchyliorum testis ad liberiorem formationem inclusæ, per rostra dependent. Et sic quousque processu temporis firmam plumarum vestituram indutæ, vel in aquas decidunt, vel in aëris libertatem volatu se transferunt. Vidi multoties oculis meis plusquam minuta huiusmodi auium corpuscula in littore maris ab vno ligno dependentia, testis inclusa, & iam formata. Non ex harum coitu, vt assolet, oua gignuntur, non auis in earum procreatione vmquam ouis incubat. Vnde & in quibusdam Hiberniæ partibus auibus istis, tamquam non carneis, quia de carne non natis, ieiuniorum tempore vesci solent. Aues quoque biformis naturæ, quas aurifrisos vocant, sunt hîc multæ, aquila quidem minores, accipitre maiores, quibus alterum pedem vnguibus armatum, apertum & rapacem, alterum vero clausum, pacificum, solique natatui idoneum, naturæ ludentis opera contulit admiranda. Sunt & auiculæ quas martinetas vocant, merula minores, in modum coturnicum curtæ, sed albo ventre nigróque dorso degenerant. Mirum de his auiculis, quia si mortuæ in sicco loco seruentur, putrescere nesciunt: & inter vestes aliásve res locatæ, eas indemnes à tinea conseruant. Et longè stupore dignius est; mortuæ quoque in sicco suspensæ, rediuiua plumarum renouatione singulis annis immutantur. In Boreali Hiberniæ parte cigni abundant. Ciconiæ verò per totam insulam rarissimæ sunt, & illæ nigræ. Desunt perdices, phasiani, picæ, & philomelæ.

Ferarum quoque cunctas ferè species continet. Habet enim ceruos præ nimia pinguedine minùs fugere præualentes: quantóque minores sunt corporum quantitate, tanto præcellentiùs efferuntur cornuum dignitate. Aprorum nusquam terrarum tantam copiam vidimus. Sunt & lepores multi. Sed omnium animalium, ferarum, & auium corpora, hîc quam alibi suo in genere minora reperies. Est & taxus, & mustela. Sed caret capris, damis, & ericiis. Talpæ nullæ, vel rarissimæ: sed mures infinitissimi. Lupum & vulpem habet: sed omnibus venenosis caret. Habet tamẽ araneas, & lacertas, sed prorsus innocuas. Terræmotus hîc numquam. Vix semel in anno tonitruum audies.

Nunc ad ea quæ digna stupore Natura in his terrarum finibus reposuit. Est lacus in Momonia Boreali, duas continens insulas: vnam maiorem, & alteram minorem: maior ecclesiam, minor capellam habet. In maiorem numquam femina, vel feminei sexus animal aliquod intrare potuit, quin statim moreretur. Probatum est hoc multoties per canes, cattos, aliáque sexus illius animalia. In minori verò nemo vmquam mortuus fuit, vel morte naturali mori potuit. Est lacus in Vltonia continens insulam bipartitam, cuius altera pars probatæ religionis Ecclesiam habens, spectabilis valde & amœna. Pars altera hispida nimis & horribilis, solis dæmoniis dicitur assignata. Pars ista nouem in se foueas habet, in quarum aliqua si quis fortè pernoctauerit, à malignis spiritibus statim arripitur, & nocte tota tam grauibus pœnis cruciatur, vt mane facto, vix vel minimæ spiritus superstitis reliquiæ misero in corpore reperiantur. Hic autem locus Purgatorium Patricij ab incolis vocatur. Est fons in Momonia, cuius aquis si quis abluitur, statim canus efficitur. Vidi hominem cuius pars barbæ limphis istis lota, canis incanduerat, altera parte tota in sua natura fusca remanente. Est econtrà fons in Vltonia vlteriore, quo si quis abluitur, non canescit. Est in Connachia fons dulcis aquæ in vertice montis excelsi, qui die naturali bis vndis deficiens, & toties exuberans, marinas imitatur instabilitates. Est fons in vlteriore & Boreali Vltoniæ parte, qui ob nimiam sui frigiditatem ligna imposita per septennij spatium in lapidem obdurat. Est in Connachia hac quoque fons solis hominibus acceptabilis; iumentis verò, aliísque animalibus pestilens. Est fons in Momonia, qui si tactus ab homine fuerit, statim tota prouincia pluuia inundabit.

Gens huius insulæ laneis tenuiter vtuntur nigris, (quia terræ istius oues nigræ sunt) & barbaro ritu compositis. Caputiis modicis assueti sunt, cubito tenus protensis. Sellis equitando non vtuntur, non ocreis, non calcaribus; virga tamen, in superiori parte camerata, tam equos excitant, quàm ad cursus inuitant. Frenis quidem vtuntur tam chami quam freni vice fungentibus, quibus & equi semper herbis assueti, ad pabula nequaquam impediuntur. Nudi & inermes ad bella procedunt. Tribus tamen vtuntur armorum generibus, lanceis longis, iaculis, & securibus. Gens agrestis, inhospitalis: summas reputant delicias labore carere, & summas diuitias libertate gaudere. In Musicis solùm instrumentis commendabilem inuenio gentis istius diligentiam. Hæc summatim hinc inde ex Gyraldi historia excerpsimus, obseruato eius elocutionis filo. Quæ apud Henricum Hantingdoniensem, Polydorum, Guilielmũ Neubrigensem, Ioannem Maiorem, &c. de hac insula traduntur, studiosus Lector his adiungat. Descripsit hanc insulam Daniel Rogersius carmine elegiaco, ad D. Thomam Rhedigerum. & accuratissimè soluta oratione Guilielmus Camdenus, in sua Britannia. Sed & Richardus Stanihurstius edidit nuper huius insulæ rerum gestarum peculiare volumen. At de S. Patricij purgatorio hæc ex Cæsarij historia memorabilium 12. abiungere libet, Cùm S. Patricius gentem illam conuerteret, & de pœnis futuris dubitarent, precibus obtinuit à Deo locum illum. Est autem fossa humili, muro vallata, & sunt ibi Regulares: non est peccator adeò magnus, cui alia satisfactio iniungatur, quam vt vna nocte in eodem sit purgatorio. Volentem intrare, præmissa confessione communicant, & inungunt, thurificant, & instruunt. Videbis inquiunt, hac nocte insultus dæmonum, & pœnas horribiles, sed non poterunt te lædere, si nomen Iesu semper habueris in ore: Quod si dæmonibus blandientibus, siue terrentibus consenseris, & Iesum inuocare neglexeris, peribis. Quem in vespera ponentes super fossam, locum claudunt, & manè reuertentes, si non comparuerit, vltra non expectatur: Multi ibi perierunt, multi etiam reuersi sunt, quorum visiones à prædictis fratribus conscriptæ sunt, & volentibus intrare ostenduntur.

OCCI
Ex Gyraldo Camb.
MERIDIES.
MONONIA. Mounster.
CONNACIA. Connacht.
Desmownde.
Kery.
Counte Rosse
Corke
Corke counte
C. Kylkenny
Carloo C.
Kyldare.
Dublyn.
C. Waterforde
C. Wexford
Wexford
Toumonde.
The Erle of Tourod.
O Slechtenes.
The Erle of Clan Ricard
O Maddyn
Westmethe
Leyn
Baron of Deluyn.
Estmethe
Baron of Slane.
Tibörray
C Lymbryc.
Conolagh.
Knycht of the Valley
Mac Arte more.
Mac Gylecod.
O Maghounde.
Tvan Mortal.
Baron of Ibercan.
Thabay of Mahoune
Lord Powes
Garald fitz. Iohuz
Cowe and Calfe
Dorsey
Blaskey cite and Isles
Bere hauen
Croke hauen
Cape Clere
Old heade
Yongebar
Arran insule
The baye of Galloway
Shanon flu.
Lacus Rye
Corbes lacus
Bay of Sclere
Saltes
Lamby.
Irlandesey
Hibernicum Ma
sed subfuscas & liuentes gener
Scala milliarium Anglicorum
10 20 30 40 50
ORI

Eryn.
HIBERNIAE, BRITANNICAE INSVLÆ, NOVA DESCRIPTIO.
Irlandt.
Cum Priuilegio
Connachticum Mare, Gyraldo Cambrensi.
HVLTONIA. Quulsterter.
SEPTENTRIO.
Purgatorium S. Patritij, huius Diui precibus hoc loco à Deo constitutum. Syl. Gyraldus.
De hoc Erno lacu scribit Gyrald. Camb. quod olim fons fuerit, sed ob incolarum nefandam cum bestijs venerem, Deo irato, in tantam aquarum diluuiem erupisse, vt totum eum tractum cum hominibus inundatione submerserit. Atq; in rei gestæ Veritatem, hodieq; sereno tempore, etiamnum Templorũ turres sub undis hinc inde conspici.
Hanc insulæ partem Anglis incolendam dedit Elisabetha Angliæ regina; Coloniaque ducta est Dño Smetho equite aurato 1572.
Tre Conel.
Farmanag
Mac Swyne
O: Conner Slego.
Mac Mahaone.
O. Carty
O: Castane.
O: Doghyrdy.
O:Denel.
Mac Dermound
Brenoy.
Tyrone.
Mournele.
Ila insula
SCOTIAE PARS.

ASORES INSVLAE.

INSVLAS in Oceano Atlantico siue Occidentali, quas Hiſpani *Açores* vocant; ab accipitrum auium genere quod iſti *Açor*, multitudinis formula *Açores* nominant, nomen ſortitas, ſunt qui credunt. Eſt qui eas ab *Eſſorer*, Gallico vocabulo, quod ſiccare vel areſcere ſignificat, ſic dictas, ſcribit, ineptitque. Accipitrarias Latinè eas quis vocare poteſt. Et qui Græcè mallet, ἱεράκων. Noſtrates *de Vlaemſche eylanden* vocant, quaſi Flandricas inſulas, quòd ab ijs, Brugenſibus mercatoribus nempe, primùm detectas creditur. Nihil in iis id temporis præter arbores (inter quas plurima cedrus) ſiluasque & varia alituum genera, inuentum perhibent, eosque ibidem colonos miſiſſe, & cultas reddidiſſe. Poſtea ſub Luſitanorum imperio ſe dedidiſſe, cui hactenus parent. Inuentas circa annũ quinquageſimum quintum ſupra milleſimum quadringenteſimũ, refert Ludouicus Marmolius. fol. 48. Veteres has minimè nouiſſe, certum eſt: nominauerintne, incertũ. Nam an eas ſub nomine Caſsiteridum deſcripſerint, ſubdubito. Naues Hiſpanicæ mercibus Indicis onuſtæ, in redeundo ſolent vtplurimum ad has accedere inſulas, priuſquam Vlyſsibonam, aut Gades appellant. Mirandum autem quiddam de harum inſularũ ſolo, aut cælo, ne dicam genio, hoc accepi: Soluentes vtpote ex noſtro hemiſphærio verſus Americã, aut nouum, vt vocant, Orbem, quàm primùm Açores à tergo reliquerint, continuò liberari à cimicibus pulicibusque, atque omni pediculorum homines infeſtantium genere, quod ſtatim, præternauigatis his inſulis, moritur, extinguiturque. Numero ſunt nouem, his vernaculis nominibus: S. Michaëlis, Terçera, S. Georgij, Pico, Fayal, Gracioſa, Las Floras, Del Cueruo, & S. Mariæ, quas ſingulatim enarrabimus.

TERÇERA.

HÆC Terçera vocatur, quòd tertia ſit ordine, ex Hiſpania venientibus. Ab hac vna generatim has omnes vulgus quoque Terçeras nominat. Inſula eſt frumenti & fructuum fertilis, neque vini omnino ſterilis. Magnus incolis prouentus ex rubia quam tinctorum cognominant, qua panni colore rubro inficiuntur. Eius hîc magna vbertas, in primis circa loca quæ vulgo *Los Altares* & *Falladores* appellant. Primaria vrbs eſt Angra, cum promontorio ſeu propugnaculo munitiſsimo, dicto Brazil. Hanc inſulam Hiſpani à noſtro Seruatore Ieſu, *Iſola del buen Ieſu*, quoque cognominant.

PICO.

NOMEN accepit hæc inſula, à monte, quem habet, in formam rotundæ pyramidis acuminato faſtigio in altum definente. Quidquid namque à natura talem ſortitur formam, à Luſitanis *Pico* vocatur. Mons hic altitudinis eſt trium millium paſſuum. Intus cauernoſus eſt, multiſque antris obſcuris excauatus. Solet nonnumquam eiaculari flammas, Aetnæ inſtar. Ad pedem huius montis, Orientem verſus, fons conſpicitur aquæ dulcis, qui interdum ignea fluenta, lapideſque ignitos effundit: tantaque violentia atque impetu, vt eos veluti torrens, per decliuia & ſubiecta loca ad mare vſque protrudat, ibidemque ex horum lapidum mole promontorium effecerit, quod *Miſterij* vulgo nuncupant. Diſtat hoc à dicto fonte XII. M. P. Hodieque ad mille quingentos paſſus ſolito vlteriùs in mare extenditur, ex continuata nempe lapidum hinc deuolutorum congerie. Nugantur qui ſcribunt hanc inſulam à Pico martio aue nomen ſumere.

FAYALA.

A FAGO arbore denominatur hæc inſula. Luſitani enim fagum *Faya* & *Fagutal* (ſiue locũ fagis conſitum) *Fayal* vocant. Supereſſe etiamnum in hac inſula ex poſteritate Flandrorum, qui eas primi inhabitauêre, familias quaſdam, vti ſunt qui vocantur *Bruyn, Vtrecht*, &c. ex viro quodam Luſitano fide digno percepi. Lindſchotanus quoque teſtis oculatus ſcribit in ſuo Itinerario noſtrate lingua edito, in hac eadem torrentẽ fluere, quã Hiſpani *Ribera dos Flamengos* (id eſt Flandrorũ riuulus) nominant, additque omnes huius inſulæ incolas è Belgio oriundos, atque Belgis hactenus bene fauere.

De ceteris, nempe quæ De las Flores, à florum nempe copia: Del Cueruo, à coruis: Gracioſa, ab amœnitate, appellationem ſumſere: aut S. Mariæ, S. Georgij, & S. Michaëlis, à Diuis vtpote ſic nominatis, (Hiſpanis enim hoc familiare eſt, indere locis nomen eius Diui, cui ille dies quo primùm ad eum appellunt, ſacer ſit) non habeo quod addam; præterquam, Theuetum errare in eo, quòd hiſtoriam eius montis quam nos in Pico verè & plenè deſcripſimus, ille falsò & læuè S. Michaëlis inſulæ tribuat. De his inſulis lege quædam apud Hieronymum Coneſtagium, de Vnione regni Portugalliæ cum regno Caſtellæ. Item capite 97. Itinerarij Io. Hugonis Lindſchotani.

Priuilegio Imp. et Reg. Maiest. necnon Ordinum Belgicor. ad decennium.
AÇORES
Inſula del Cueruo.
Puerto del Cueruo.
Punta del gada.
Villa de la punta del gada.
Puerto de la Amorera.
La Calauera.
Puerta y villa de las lageas.
Punta de las lageas.
Inſula de las Flores.
OCCIDENS.
Insula Fayal.
Insula del Pico.
Has inſulas perluſtrauit ſummàque diligentia accuratiſſimè deſcripſit et delineauit Ludouicus Teisera Luſitanus, Regiæ Maieſtatis coſmographus.
ANNO A CHRISTO NATO,
CIↃ. IↃ. LXXXIIII.

Longitudo huius descriptionis sumta est à meridiano I Ptolemæi, Occidentem versus.
S.Georgij.
Insula Terçera.
Abrelojo.
ORIENS.
Insula S. Michaelis.
Ciudad.
Villa franca.
Las Hormigas.
Insula S. Maria.
La Tierra de Nordeste.
La Prainha.
Ysle de Martin Vaz.
Scala Leucarum
5
10
15
20

HISPANIA.

HISPANIA Straboni corio bubulo humi protenſo comparatur. Ea pelago vndique cingitur, niſi qua parte Pyrenæi montis obiectu à Gallijs diuiditur. Habet Hiſpania ab Ortu montem Pyrenæum, qui à Veneris Templo ſiue Promontorio exortus, prope Illiberos (Colibre hodie) in Oceanum procurrit Britannicum, atq. hac parte maximè anguſta eſt; adeò vt ego, dum per Cantabriam iter facerem, inquit Vaſeus, in monte Diui Adriani, niſi fefellit adſpectus, vtrumq. mare me vidiſſe meminerim, Oceanum videlicet, cui eramus proximi; atq. eminus, quãtum oculorum proſpectus ferre poterat, Mediterranei maris albicantes fluctus. A Septemtrione autem clauditur Oceano Cantabrico; ab Occaſu mari Occiduo; à Meridie Freto Herculeo, & mari Belearico.

Diuiditur verò Hiſpania in tres Prouincias; Bæticam, Luſitaniam, & Tarraconenſem. Bætica à Septemtrione clauditur Ana fluuio; ab Occaſu habet eam Atlantici Oceani partem, quæ eſt inter oſtium Anæ & Fretum Herculeum; à Meridie mare Balearicum, quod eſt inter Fretum Herculeum, & Charidami promontorium, quod vulgò appellari dicunt Cabo de Gata. Ab Oriente terminatur linea ducta ab hoc Promontorio per Caſtulonem ad Anam fluuium. Dicta eſt Bætica à Bæti fluuio memorabili, qui prouinciam totam interſecat: qui ortus in ſaltu Tygenſi, decurrit in Oceanum Atlanticum: atque hodie vocatur vocabulo Arabico Quadalquibir, quod ſonat Fluuium magnum. Hæc Prouincia poſteriùs à Vandalis habitatoribus Vandalicia dicta, hodie quoque corrupto vocabulo Andaluſia dicitur. Luſitania habet à Septemtrione Durium fluuium, ab oſtio ipſius, vſque ad pontem, qui eſt contra Septimancas: ab Occaſu eam Atlantici Oceani partem, quæ eſt inter oſtia Anæ & Durij fluuij: à Meridie Bæticam: ab Oriente terminatur à Tarraconenſi, linea ducta ab Oretania veteri, vſque ad pontem, qui habet è regione Septimancas. Luſitania habet à Luſo Liberi Patris filio, & Lyſa eiuſdem Liberi ſocio, cum Luſo Bacchante: vnde nunc à Luſo, Luſitania; nunc à Lyſa, Lyſitania dicitur. Reliqua Hiſpaniæ pars pertinet ad Tarraconenſem prouinciam, quæ à Tarracone ciuitate nomen accepit, eius prouinciæ Metropoli; ciuitate ad excipiendas Principum peregrinationes, vt inquit Strabo, egregiè nata, & in qua Imperatores iuriſdictionem agitabant. Complectitur hæc Regio Murciæ regnum, & Valentiæ, & Arragonum cum Cathalonia, Caſtellam veterem, Nauarræ regnum, Portugalliam Interamnem, Galletiæ regnum, Aſturias, totam Cantabriam. Hæc Vaſeus in ſuo Chronico Hiſpaniæ, apud quem plura. Vide & Marineum Siculum, Marium Aretium, Damianum à Goes, Franciſcum Taraffam, Epiſcopum Gerundenſem, Annium Viterbienſem: & Hiſpanica lingua Florianum del Campo, &, qui eum ſequitur, Ambroſium Moralem: item quos dictus Vaſeus in eodem Chronico cap. 4. Hiſpaniæ ſcriptores recitat. Stephanus Garibayus Nauarræ regnum deſcripſit Hiſpaniæ Chronico lib. 20. Latinè quoque edidit nuper de Rebus Hiſpanicis volumen Io. Mariana. Ex veteribus quoque conſulendi ſunt Cæſar, Strabo, & ceteri, quos Damianus à Goes in libello, Hiſpania inſcripto, indicat: item Panegyricus Latini Pacati, & Claudianus de Laude Serenæ. His Laonici librum 5. qui velit adiungere poterit. Exſtat & libellus Viatorius Alonſi de Meneſes Hiſpanicè ſcriptus, continens totius ferè Hiſpaniæ itineraria, in quibus etiam diſtantias locorum annotauit.

Tria memoranda vulgari nobilitantur prouerbio apud Hiſpanos, vt Nauagierus ſcribit: Pons cui aqua ſuperfluit, cùm ſub pontibus ceteris ſoleat manare, aquæ ductum Segouiæ innuentes. Ciuitas igne circumdata, Madritum ſignificantes, cuius muri ex ſilicibus conſtant. Pons in quo continuè decem millia pecorum paſcuntur, quo Guadiana fluuius denotatur, qui ſe ad ſeptem milliaria ſubter terram immergens, denuo erumpit. Et ſi hoc poſtremum ex vulgi opinione magis, quàm ex rei veritate conſtare, mihi fide dignus & oculatus teſtis eſt Dominus Georgius ab Auſtria, præpoſitus Harlebecenſis; vir in omni hiſtoria verſatiſsimus, rerumque naturalium obſeruator admiratorque ſingularis.

Inſulæ quæ ad Hiſpaniam pertinent, & quorum apud veteres ſcriptores memoria extat, ſunt ad Celticum promontorium Caſsiterides, quæ hodie nuſquam in Oceano apparere videntur: Inſulæ Deorum, quæ & Cicæ dicuntur, hodie Yſlas de Bayona. Londobris, quæ Erythia ab alijs, nunc Barlinguas. Gades, Herculi olim ſacra, vulgò nunc Calez dicunt. Et hæ in Oceano omnes. In Mediterraneo mari verò ſunt Ophiuſa, nunc Formentera. Sunt & Gymneſiæ duæ, quæ & Baleares. hodie diſtincto nomine alteram Maioricam, alteram Minoricam appellant. Huius Minoricæ ora maritima vbique montibus ingentibus ſepta eſt; ſed quà eſt ad portum aditus, radices montium in planiciem extrahuntur, donec tam anguſto interuallo ad alteram littoris partem acceſſerint, vt non niſi leni vento intromittantur naues. Portus Mahon appellatur, pulcherrimus & opportunus; excurrit enim in quatuor ferè milliarium longitudinem, varijs & frequentibus inſinuationibus; quæ facilè naues à maris ſæuitia protegunt. Hinc perpetui montes prominent, è quibus immenſa ligni copia peti poteſt. Ad extremam eius partem in montium altitudine vrbs eſt exſtructa. Maior inſula contra Minoris inſulæ naturam habet oram maritimam planam, montes verò in Mediterraneis regionibus altiſsimos, & magna parte ſteriles. Vrbs in ea eiuſdem cum inſula nominis, ampla & pulchris ædificijs ornata. Tarraconenſium vtuntur legibus, & lingua ac moribus valde cum eis conueniunt. Hanc Balearium deſcriptionem ex N. Villagagnoni libello de Argieræ expeditione mutuauimus. Qui plura de ijs incolarumque moribus ſcire deſiderat, Bernardum Gomæſium de vita Iacobi T. Arragonum regis librum 6. & 7. adeat. Philippum Hiſpaniæ Regem, maximum totius Orbis & omnium ætatum imperium poſsidere, docuimus in noſtro Theatro Germanica lingua excuſo.

CANTABRICVS OCEANVS
OCEANVS OCCIDENTALIS
OCEANVS ATHLANTICVS
Scala leucarum
Estrecho de Gibraltar
BARBARIÆ
ASTV:
RI: AS.
GALI:
TIA.
LE
GIO.
POR:
TV:
GAL:
CASTILI:
NOVA
ALGARBE
SILVIS LIA.
ANDALVZIA
GRANA
Scythicum prom.
Yslas de Baiona
Sacrum pro C de S.Vincête
Magnü pro C de Cascais
Peñon de velez
Ceuta
Tanger
Gomera
Cerquer
Ellim
Bedis

REGNI
HISPANIAE POST
OMNIVM EDITIO-
NES LOCVPLESSI
MA DESCRIPTIO.
GALLIÆ PARS.
GALLICVM MARE
BALEARICVM MARE
BALEARIDES siue GYMNESIAE insulę duę.
PITIVSAE insulę duę
MEDITERRANEVM
AFRICAE PARS.
ARAGONIA
CATALONIA
VALENCIA
MVRCIA
MALLORCA
MENORCA
Marseille
Narbona
Barcelona
Valencia
Cartagena
Formentera insi- ol. Ophiusa.
Yuica insi. oli Ebusus.
Alger
Oran
Cum priuilegio.

PORTVGALLIA
REGNVM.

PORTVGALLIAM impropriè Lusitaniam appellant, cùm alioqui nec tota Portugallia Lusitaniæ finibus circumscripta sit, nec totam Lusitaniam complectatur: illud tamen negari non potest, potiorē Lusitaniæ partē Portugalliæ Regi parêre. Diuiditur verò Portugallia in Transtaganam, Cistaganam, & Interamnem. Transtagana Bæticæ partem carpit, eam scilicet, quæ ab Ana fluuio ad regni limites porrigitur. Interamnem appello Portugalliam, quæ est inter Durium & Minium fluuios, regio non minùs amœna quàm fertilis. Hæc Interamnis tota extra Lusitaniam est, nisi, repudiata descriptione posita, Straboni magis accedamus, qui ait, maximā Lusitanorum partem Callaicos appellatos. Huius regionis longitudo est duodecim leucæ; latitudo, qua maxima est, duodecim; alibi tātùm sex, aut etiam quatuor. Atque in hoc tam exiguo terræ interuallo, præter Ecclesiam Bracarensem Metropolitanā, & Portugalensem Cathedralem, ac alias quinque Collegiatas, reperias plusquam centū triginta Monasteria, quorum pleraque reditus habent amplißimos: præterea plus minùs mille quadringenta sexaginta Parochiales, cum suis Baptisterijs, vt scribit quidam. Certè in ea parte, quæ Bracarensem agnoscit Ecclesiam, octingentæ recensentur. Ex qua re fertilitatem & religionem antiquam gentis facilè agnoscas. De amœnitate verò quid opus est dicere, cùm in ea numerata sint vltra viginti quinque millia fontium perennium? Pontes quadrato lapide elegantißimè constructi, propè ducenti. portus marini sex. quod propterea minimè tacendum duxi, quia bonitas & dignitas huius prouinciæ ferè ignoratur. Huic prouinciæ adhæret ea quam Transmontanam appellant, regio optimi tritici, generosíque vini ferax, in qua est Brigantia, caput amplißimi Ducatus. Hæc ex Vaseo. Numerat & nominat in hoc Portugalliæ regno sexaginta & septem vrbes vel opida Pet. de Medina.

Sub Portugalliæ hoc tempore Algarbiæ regnum (quæ eius pars maritima est versus Meridiem) pertinet. Eius enim Rex se Regē Portugalliæ, Algarbiæ, Guineæ, Aethiopiæ, Arabiæ, Persiæ & Indiæ scribit. Hoc regnū primùm circa annum M. C. initium habuit. Ad ea enim vsque tēpora sub Hispaniæ nomine (vti & antiquitus) censebatur. Sic autem de eo Marineus scribit: Henricus quidam Lotharingiæ Comes, vir in bello fortißimus, è Gallia veniens, magnas aduersus Mauros res geßit. Pro quibus Alfonsus VI. Castellæ Rex permotus, filiam suam notham nomine Tiresiam ei matrimonio collocauit: & Gallecię partem, quæ in regno Portugalliæ continetur, nomine dotis aßignauit. ex eo posteà matrimonio natus est Alfonsus, qui primus Portugalliæ Rex est appellatus: primus qui Vlixbonam à Mauris recepit. Quorū quinque simul Regibus vno prœlio superatis, quinque scutorum insigne facti monumentū posteris reliquit. Oliuerius à Marcha in Annalibus, lingua Gallica editis, paulo accuratiùs huius regni arma depingit. Ait enim primò fuisse clypeum argenteum sine al[illegible]a imagine; [illegible]tea à deuictis quinque Regibus, quinq. cæruleos clypeos impositos; dei[illegible]de his singulis clypeis quinq. argenteos orbiculos additos, in memoriam quinq. vulnerum Domini n[illegible]i IESV CHRISTI, quæ illi inter prœliandum diuinitus in cælo apparuêre; aut, [illegible]lij tradunt, quòd quinque vulneribus mortiferis sauciatus, Deo Opt. Max. opitu[illegible]nte, non occubuerit.

Vide etiam Hieronymum Osorium, M[illegible]eum Siculum, & Sebastianum Munsterum. De huius [illegible]ii origine, lege primi m[illegible]t Decadum Asiaticarum Ioannis Barri. Athenæus lib[illegible] cap. 1. quædam memorat [illegible] fertilitate huius regionis, & aëris optima temperie. Hu[illegible]s regni vrbem primari[illegible]m V[illegible]ßiponam descripsit Damianus à Goes peculiari libell[illegible] De huius Lusitaniæ antiquitatib. exstat libellus And. Resendij.

Lusitanorum imperium hodie quàm latißimè patet; nam ab Herculis columnis vsque ad Chinā [illegible] Leauios. per [illegible] prouincias maritimas insulásq. adiacentes extenditur.

OCEANVS
MERIDIES
ANDALVZIAE PARS
ANTRE TEIO E GVA DIANA
REI NO DO ALGARVE
SERA DE MÕCHIQUE
C. de S. Vincente
C. Tauila
Lepe
S. Miguel
Gibraliaõ
Olua
Palos
Moger
Asigeira
S. Lucar
Chaipionha
Rota
R. Guadalquibir
Baetis fl.
S. M. del puerto
Conil
Barbate
Zata
Triana
C. Seuilla
R. Guadiana
Anas fl.
Tagus fl.
C. Beia
C. Euora
C. Eluas
C. Portalegre
Serpa
Moura
Mertola
Alcouti
Grandola
Alcacere do sal
Setuual
Lisboa
Cintra
GVIDONI ASCA-
NIO SFORTIAE S.R.
E. CARD. CAMER. Achilles Statius.
Sal.
Lusitaniam Vernandi Aluari industria descriptam tibi ob
gentis nostrę patrocinium dicamus, Guido Sfortia: Hinc ho-
mines incredibili virtute ac felicitate profecti, oēs Orbis terrarū
partes obierūt, Africę magnā partem in Prouinciā redegerunt: in-
numerabiles insulas, quarū aut nomen tantum, aut ne nomen qui-
dem vllam extabat, primi patefecerūt, idque occupauerunt:
Asiam terram beatiss. sibi stipendiariam fecerunt: re-
motiss. nationes Jhesu Christi cultum, religionemque
docuerunt. Vale, Romę XIII.
Calendas Junias.
Anno. M.
CCCCC.
LX.
38
39
40

PORTVGALLIAE
quę olim Lusitania, nouissima
& exactissima descriptio, Aucto
re Vernando Aluaro Secco.
OCCIDENTALIS.
SEPTENTRIO
REGNI LEGIONIS PARS.
REGNI CASTELLAE PARS.
ORIENS
C.Coimbra
C.Porto
C.Braga
C.Guarda
C.Viseu
C.Bragança
C.Miranda
C.Batona
Cum priuilegio
41
42
43

HISPALENSIS CONVENTVS,

SIVE

ANDALVZIÆ PARS.

HISPALENSIS Eccleſiæ Diœceſis in ea Hiſpaniæ prouincia continetur, quæ cunctas diuite cultu & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. Bæticam veteres à Bæti fluuio, recentiores Wandaliciam, à Wandalis eam poſteriori ſeculo occupantibus, vocarunt. Cuius quidem conuentus omnium Regionum, atque conuentuum Hiſpaniæ, cùm frequentia & ciuilitate populorum, tum diuitiis, & beata rerum omnium copia feliciſsimus iure cenſetur, fidem etiam accipientibus Græcorum carminibus, qui Elyſias amœnitates & delicias huic tractui adfingunt, qui Oceano occiduo obiectus eſt. longè lateque patet hoc territorium in ducenta ferme egregia oppida, vicis quàm plurimis non annumeratis, vt vnus hic conuentus pluribus oppidis iuridicus nunc ſit, quàm omnes quatuor ſimul in ea prouincia fuere: quos auctore Plinio CLXXV. tantùm iura dediſſe conſtat. Nam quota pars hæc fuerit, ſi centum pagorum millia accenſeantur quæ à diuo Ferdinando Rege in Hiſpalenſi agro quem Axarafium Arabes vocarunt, cum ipſa vrbe in fidem recepta ſunt? Sed ea expulſis Barbaris magna ex parte deſolata ſunt: limites autem vt ab antiqua conuentuum deſcriptione multum receſſere, ita ad Vambæ Regis formulam cunctis Hiſpaniæ eccleſiis præſcriptam propiùs accedunt. habet enim hæc Diœceſis ab Ortu Cordubenſe territorium, ab Occaſu Algarbiorum fines; quà Septemtrionem ſpectat, eam Luſitaniæ ditionem attingint, quæ diui Iacobi magiſtratus appellatur. cetera verò Meridiem verſus Gaditano conuentu, & Oceano clauditur. oppida in ea præcipua quamplurima ſunt, in primis ipſa vrbs regia Hiſpalis ampliſsimo atque amœniſsimo ſitu, & pulcherrimo murorum ambitu ad Bætis oram poſita. Bætis ex ſaltu Tugienſi ortus, & egregias adoptatæ prouinciæ vrbes præterlapſus, iam inde ab illuſtriſsima colonia olim Romulea cognominata, nauigabili & piſcoſo alueo ad Gaditanum Oceanum per ſexaginta paſſuum millia decurrit, ripis vtrimque oliuetis, vineis, & mira hortorum amœnitate florentibus, & iucundiſsimo citriorum odore fragrantibus.

Eſt autem Hiſpalis ædificiis tum ſacris tum profanis omnium Hiſpaniæ vrbium ornatiſsima, cultu, & elegantia ciuium & quodam priuato & quaſi natiuo ſplendore nulli totius orbis ſecunda. pietas in ea, & bonarum artium ſtudia, & nobilitatis exercitamenta apprimè florent. diuitiæ etiam, & opes, quantas nulli vnquam Regno aut Imperio quamuis excellenti, niſi vni forſan Romano, contigiſſe legimus, in eam congeſtæ ſunt. Ipſa enim omnium Europæ vrbium opulentiſsima, quas ab altero pænè terrarum orbe quem prima aperuit, immenſas, nec vllis priùs ſeculis auditas diuitias accipit, in vniuerſum Chriſtianum orbem largè diffundit. ac ipſos etiam Barbaros, qui penitiora Aſiæ atque Africæ Regna colunt, abundè locupletat. centum, & amplius auri milliones per aliquot annos in Baſilica Indici commercij in commentarios bona fide relatos conſtat. vt hinc æſtimare liceat tantundem certè à vectoribus occultatum, ne Rex ad tempus mutuetur, timentibus. quid ſi infinitam, & pænè incredibilem opum vim expendamus quæ ad hæc tempora à principio Atlanticæ nauigationis eò conuecta eſt; binis claſsibus quotannis non alio mercium genere, quàm auro & argento onuſtis, ac eo plerumque ſaburratis ad nos redeuntibus? Sed hæc peregrina & aduenticia quiſquam dixerit. porrò propriis diuitiis adeò pollens eſt, vt Regi ſuo, cuius nomini ac maieſtati deuotiſsima eſt, ſeſquimillionem aureorum in ſingulos annos obſequij & vectigalium ergô libentiſsimè reddat: quantum multi Principes ex integris Regnis corradere vix poſſunt. verſantur ibi hoſpitum & aduenarum mercimonij cauſa innumerabiles turbæ, ac præter hos cenſa ſunt in ea à proximis annis viginti quatuor ciuium millia priuatas domos aut domicilia habentium, in viginti octo tribus diuiſa; quarum prima D. Mariæ titulo, & fano inſignis eſt, quo nullum habet Chriſtianus orbis excellentius, ſi operis amplitudinem & maieſtatem ſacra quadam hilaritate, & pulchritudine venerabilem, & turrim ſummæ celſitudinis, è qua ad ſtatas horas ſignum datur, editiſsimo & operoſiſsimo faſtigio admirabilem ſpectes, vnde in vniuerſam vrbem & latiſsimè circumiacentes campos iucundiſsimus proſpectus eſt. Quid regiæ arcis ornamenta verè Regia deſcribam? qua nullam elegantioris ſtructuræ, aut gratioris voluptatis Hiſpaniæ Reges habent. quid præterea ſumptuoſa Ducum, Comitumque & illuſtrium procerum palatia; quid amœniſsimis fontibus & viretis ornatas ciuium ædes memorem? prætereo antiquos aquarum riuos longè per arcus in varias vrbis regiones deriuatos, & recentiores S. P. Q. H. ingenti ſumptu & induſtria ad Herculanas quas vulgò vocant columnas deductos, & publicæ voluptati dicatos, paluſtri & vliginoſa vaſtiſsimæ amplitudinis area, conſitis arboribus, in pulcherrimum viridarium reformata, & latiſsimis ſpatiis in circi ſpeciem ad decurſiones & voluptarias inambulationes relictis. Iam verò ſuburbanos hortos omnibus deliciis & amœnitatibus referti ſsimos, totque per agros & ad Bætis ripas magnificentiſsimè extructa prætoria quis dignis laudibus proſequatur? è quibus commeantes naues & ex vtroque orbe redeuntes quotidie ſpectare licet. Ipſa enim Hiſpalis Oceani Regina, quaſi amborum ſequeſtra in medio poſita, vtrumque feliciſsimis nauigationibus, & opulentiſsimis commerciis coniungit. longum fuerit vrbani ſenatus & Regij prætorij maieſtatem, & Trianenſem arcem commemorare. Eſt autem Triana egregium ſuburbium, ter mille ferè ciuibus ad vlteriorem Bætis oram habitatum, ſublicio ponte, & multis nauigiis ſtrato, citeriori ripæ atq. vrbi ſeſe coniungens. qui verò aruorum lætitiam & felicitatem omni genere frugum redundantem conſideret, id certè luxuriantis naturæ & profuſiſsimè genio indulgentis opus eſſe dicat, nec vſquam aliàs, vt humanis voluptatibus & commodis gratificetur, æquè delicias opeſque ſuas oſtentantis atque exhaurientis.

Secundùm hanc Cæſariana, quam nunc Xeritium limitaneum vocamus, & Aſtigi colonia Romanorum, Iulia firmitas cognominata, ciuili auctoritate magnitudineque cæteris præſtat. Carmo & Vtraria duo Hiſpalenſium vberrima horrea & cellaria ſuam laudem merentur. Sequitur Marchena ex ſaxorum monumentis neſcio qua fide Martia colonia appellata, & Arcobriga clariſsimæ Pontiorum Ducum familiæ gentilitia oppida. ad hæc Vrſao, quæ & Genua Vrbanorum, nunc Oſſunam vocant, Gironum illuſtriſsimus & opulentiſsimus ducatus inſignis, etiam Academia celebris. Sunt etiam inſignes & oliuitate, meſſe & vindemia Conſtantina, Cazalla, Maronium: & antiquitate celebris, nec vlli frugum laude ſecunda Nebriſa, Aelij Antonij Latinæ linguæ apud nos inſtauratoris, & parentis feliciſsima patria, ad Bætis æſtuaria poſita,

Scala milliarium Hispanicorum, siue leucarum
1579
Pacensis dioecesis pars.
Siluensis dioecesis pars.
PORTVGALLIÆ REGNI PARS.
OCCIDENS.
AND A LV
El Condado.
OCEANI ATLANTICI PARS.
Ad Baetis fluminis ostium, quod olim bifidum erat, Tartessus insula fuit, cum opido cognomine.
Las arenas gordas.
SEPTEN

ratus S. Iacobi pars.
Sierra Morena mons
Cordubensis dioecesis pars.
Malacitanæ dioecesis pars.
Las sierras de Ronda.
Gaditani dioecesis pars.
ORIENS
MERIDIES.
PARS.
Realejo
Olalla
Alanis
S. Nicolas al puerto.
Caçalla
Almaden
Constantina
La puebla de los infantes
Castil blanco
Villa nueua
Cantillana
Alcolea
Lora
Almenara
Villa Verde
Tosina
Peña flor
Palma
Guadal caçer
Rio Guadalquivir
La Rinconada
Guadaxos
La Campana
Venta del palmar
Elevationis poli grad. 37. min. 30.
SEVILLA
Carmona
La Moncloua
Alcala de Guadaira
Mayrena
Fuentes
Ecija
Rio Xenil
Quintos
Gandul
Dos hermanos
Marchena
Clarahal
Paradas
Lagunas
Los Palacios
Vtrera
Los Molares
La puebla de Caçalla
Osuna
Alcanterilla
Coronil
Moron
Armagen
Pruna
Campillo
La torre del albaquima
Teua
Espera
Bornos
Arcos
Villa Martin
Zahara
Hardales
Medina Sidonia
Las Salinas
HISPALENSIS CONVENTVS DELINEATIO,
Auctore Hieronymo Chiaues

ſita, & in ipſo Oceani ſinu quem Bætis iam maris auctu ampliſsimus influit, Luciferi promontorium, Solucar vel Santlucar vocamus, opulentum Gothmannorum ducum Emporium, & Atlantici orbis nauigationibus opportunum. cætera huius Diœceſeos inſignia oppida breuitatis cauſa omitto.

Terra in vniuerſo hoc tractu ad miraculum vſque frumenti, vini & olei, & omnis generis frugum feraciſsima eſt, quibus longinquas & tranſmarinas prouincias replet; & quam meritò Plinius ante Italiæ laudes poſuiſſet, niſi homo Italus patriam anteferre voluiſſet; ſecundùm eum Hiſpania, quacumque alluitur mari, commendata: quod nos de ea Bæticæ parte potiſsimùm intelligimus, quæ ad Hiſpalenſem conuentum ſpectat, eſt enim Oceano & Zephyri lenibus flabris expoſita. Cælum in ea indulgens & feligi quadam hilaritate & temperie ridens: homines ad pietatem & bonas artes nati, ingenio florentes, & acuti, & qui ingenua quadam animorum indole ac virtute præſtantes, quæ Bæticis quaſi peculiaris & gentilis eſt, nec vrbanitatis officiis, nec rei militaris gloria ab aliis nationibus vinci ſe patiuntur.

Hiſpalenſis Archiepiſcopus poſt Toletanum primas fert in Hiſpania: habuit olim à ſuffragiis vndecim Epiſcopos, vt ex Conciliorum ſubſcriptionibus conſtat: Cordubenſem, qui nunc à Toletana ſede ius ſacrum petit. Iliberitanum, qui poſt inſtaurationem Hiſpaniæ in Granatenſem metropolim ceſsit. Ilipenſem, vel Eleplenſem, ab Ilipa vel Elepla, quæ nunc Peñaflor, quod oppidum ſedis honore caret, & Hiſpalenſi Eccleſiæ paret. Tuccitanum, vbi nunc Martos, Auguſta Gemella Colonia appellata, quæ hodie Epiſcopum non habet, & Giennenſi adiudicatur. Malacitanum, qui nunc etiam Hiſpalenſi ſuffragatur. Aegabrienſem, vbi nunc Cabra. antiſtitem non habet, & pertinet ad eccleſiam Cordubenſem. Aſindenſem, vel Aſidonenſem, ab Aſidonia, quæ nunc Medina Sidonia, Gaditano Epiſcopo ſubdita, tranſlata etiam Gadeiſea ſede, aliis Aſidonia, non longè ab eo ſitu, vbi nunc Xeritium eſt, aſsignatur, Sidoniæ hortis hodieque ad Lethes fluminis ripam nomen vetus retinentibus, & Aſidonia Cæſariana cognominata fuit, cuius cognominis non obſcura veſtigia, quamuis à Barbaris corruptum, nomen Xeritij ſeruat, niſi in eo tractu eiuſdem nominis fuiſſe dicamus. habuit etiam Oſſonobenſem, ab Oſſonoba prope Pharum oppidum in Algarbiis, Mauri Exubam fecerunt, quæ pòſt in Siluenſem eccleſiam conceſsit, quæ cùm Hiſpalenſi eſſet obnoxia, patrum memoria Aeborenſi metropolim erectæ contributa eſt à Paulo tertio P.M. Abderitanum, qui in Almeriæ ſedem migrauit, & nunc Granatenſi ſuffragatur. Aſtigitanum, qui Hiſpalenſi eccleſiæ coaluit. Italicenſem, ab Italica nobiliſsima Romanorum non tam ciuium quàm Imperatorum colonia, quæ ad ſextum lapidem ab Hiſpali trans Bætim ſita, Antiſtite Gerontio Martyre Diuo tutelari, venerabilis olim fuit. dedit hæc Traianum, Hadrianum & Theodoſium optimos maximos & Auguſtos rerum dominos. vulgò Hiſpalis vetus appellatur, vaſtiſsimis etiam ruinis vixdum ſuperſtitibus, miſerabili humanarum rerum exemplo, eo magis dolendo, quòd pulcherrimi & ampliſsimi amphitheatri moles, quæ diſiecta ſupereſt, veteris magnitudinis & nobilitatis memoriam facit funeſtiorem.

Habet hodie Hiſpalenſis Antiſtes epiſcopos Suffraganeos Malacitanum, Gaditanum & Fortunatarum inſularum. Huius eccleſiæ maieſtatem dignitatemque & opulentiam breui compendio dicere non poſſumus. hoc fuerit ſatis, quantum ex collegiaſticis rationibus colligimus, ipſi Antiſtiti centum & ampliùs aureorum millia annui reditus cedunt. Primarij templi ſarta tecta triginta & ampliùs millia: Senatus verò eccleſiæ centum & viginti milia fert, quæ in canonicos 40. & vndecim prærogatiuæ dignitatis ſacerdotia, itidem in viginti portionarios, quos vocant, totidemque ſemiportionarios ſodales diſtribuuntur, ea lege, vt canonici & dignitates ex diurno canone ad bina millia aureorum quotannis accipiant, portionariis quadrante minus, ſemis portionariis triens ex dimenſo reddatur. Horum poſt præſulem ſumma auctoritas penes decanum eſt, cuius dignitas quinque millibus aureorum cenſetur. Sunt præterea in ea eccleſia Sacrifici viginti, quos à numero vicenarios vocamus, qui nocturnis diurniſque pſalmodiis aſsidui ducenos & ampliùs aureos merentur: & ducenti alij ſacerdotes, qui ex priuatis ſacellis ſatis commoda ferunt ſtipendia. beneficia ad hæc per omnem Diœceſim opima ſexcenta ferè, quorum multa ſingulis, & binis etiam aureorum millibus cenſentur: minorum verò ſacerdotiorum, quas capellanias vocant, duo millia fermè numerantur. Sunt etiam in hac Diœceſi innumera monachorum & ſacrarum virginum monaſteria, in quibus multum religio viget, & in illis etiam litterarum ſacrarum ſtudium cum magno reipublicæ noſtræ commodo, multa ex his ſena aureorum millia annui reditus ferunt. certè vnum Carthuſianum, quod ad Bætim in ipſo Hiſpalis proſpectu magnificentiſsimè exſtructum eſt, ſupra viginti quinque millia refert. Longum ſit etiam hoſpitales pauperum domos recenſere, cùm in vna Hiſpali tantùm vltra centum viginti numerentur egregiè dotatæ, vt multæ octo millibus aureorum, nõnullæ quindecim millibus annuis locupletatæ ſint. Hæc de hac regione D. Franciſcus Paciecus Licentiatus. De Hiſpali, eiuſque territorio, multa quoque Nauagerius in ſuo Itinerario.

VALENTIAE REGNVM.

HEDITANOS *populos in Hiſpania Tarraconenſi habet Ptolemæus. Edetaniam regionem vocat Plinius. Sidetani videntur apud Strabonem, & Sedetani apud Liuium, (Sedetanos, & Sedetaniam regionem nouit quoque Plinius, ſed alios ab his, vt patet lib. 3. cap. 3.) In hoc Editaniæ tractu Valentia eſt vrbs, etſi eam Ptolemæus Conteſtanis, populis vicinis, adſcribat. Ab hac vrbe totus hic tractus tamquam ab vrbe primaria nomen habet, comprehenditque veterum Hedetaniam, Conteſtaniam, & partem Ilercaonum. Regni titulum hæc regio accepit circa annum ſalutis ſeptingenteſimum & octuageſimum octauum, vt mihi auctores ſunt Petrus Methinenſis, & Petrus Antonius Beutherus.*

Regionis ſitus eſt ad Mare mediterraneum, irrigatúrque Turia flumine, vt à Salluſtio, Priſciano, & Vibio vocatur: Durias à Pomponio: & Turium à Plinio. Hodie eum, recepto à Mauris Arabico vocabulo, Guatalabiar appellant; quod aquam puram & limpidam ſonat Latinis. fluuius eſt non admodum profundus; ſed vltra modum, ob ſemper virentes ripas, roſis varióque genere florum coloratas, amœnus. nemoribus hîc à fonte ſuo vſque ad oſtia vtrimque à natura pulcerrimo aſpectu veſtitur: vbique vitex, platanus, pinus, aliæq́; numquam fronde carentes arbores: ita vt verè de eo hoc Claudianus, Floribus & roſeis formoſus Duria ripis. *Eſt & Sucro fluuius, quem Xucar nouo nomine vocant. Duo, præter ceteros, ſunt mōtes in hoc regno: alterum Mariolam nominant, alterum Pennam goloſam, (rupem cupedinariam Latinè diceres) ad quos magnus herbariorum medicorúmque aliunde confluxus: ſtirpium namque herbarúmque rariorum in ijs magna copia. Habet & argēti fodinam, qua Valentia Tortoſam itur, in loco Buriol dicto. Lapides reperiuntur aureis venis lineolíſve interſtincti, in loco qui Aioder nominatur. Ad promontorium Finiſtrat ſunt ferri mineræ, item iuxta Iabea locum. Circa Segorbiam lapidicinæ veſtigia: vnde marmora Romam olim deuehi ſolcant. In Picacent alabaſtrū effoditur, & paſſim alumen, rubia, calx, & gypſum, in magna copia. Sed maximus regionis prouentus ex fictilibus, quas ipſi porcellanas nominant: an veteribus murrhina ſint, incertum. Hæc tam adſabrè & tanta elegantia pluribus in hoc regno locis efficiunt, vt cum præſtantiſsimis Italiæ (quorum tanta eſt apud omnes exiſtimatio) de præſtantia contendere non reformident. Qui plura de huius regionis præſtantia omniúmque rerum, vtpote ſacchari, vini, olei, fertilitate, ſcire deſiderat, Bernardinum Gomeſium adeat 9. 12. & 13. lib. Vitæ Iacob. 1. Arragonum regis.*

Inter regni huius vrbes Valentia primaria eſt, & Epiſcopalis ſedes: cuius Epiſcopum habere annuè tredecim millia ducatorum aureorum, teſtes ſunt Marinæus Siculus, & Damianus Goeſius. Inter omnes Valentias in Europa ſitas, hanc Magnam appellari à Gallis ſcribit Bernardus Gomeſus. Duodecim enim millibus domorum conſtat, præter ſuburbana & hortenſia, quæ numero fere vrbana exæquant. Scribit Petrus Medina in hac vrbe eſſe ſupra decem millia puteorum aquæ viuæ. Eius autem exactam deſcriptionem, vide apud Io. Marianam lib. 12. cap. 19. Hiſpaniæ. Elegans adeò eſt vrbs, vt trito prouerbio vtantur Hiſpani, quo dicunt, Barcelonam diuitem, Cæſarauguſtam ſaturam, Valentiam formoſam. Coloniam Romanam hanc vocat Plinius. tribus millibus paſſuum remota à mari, vt idem prodit. Hanc priſco æuo Romam appellatam à Romo Hiſpanorum rege, Annius ex Manethone, & Beutherus ex Annalibus tradunt: fides ſit penes illos. In antiqua inſcriptione nominatur COLONIA IVLIA VALENTIA. *Romæ nomen retinuiſſe, addit idē Beutherus, donec eam Romani ſibi ſubiugauère. Hi eam amplificatā & nobilitatā, Valentiam nuncupauerunt, vocabulo idem ſignificante. Concilium hic habitum fuit, anno à Chriſto nato quadringenteſimo ſexageſimo ſexto. Vrbs antiquitate venerabilis eſt, & vbi ad noſtram vſque ætatem multa perdurant antiqua marmora, Romanis inſcriptionibus inſculpta, quarum quædam videri poſſunt apud dictum Beutherum, & Ambr. Moralem.*

Ager huius vrbis maxima ex parte à gente è Mauris oriunda, & paternum ſiue auitum ſermonem ac ferè vitæ morem adhuc retinente, colitur. quod à clariſsimo viro Frederico Furio Cariolano Valentino accepi.

Cum priuilegio ad decennium 1584.
MVRCIAE PARS.
CASTEL
Murcia
Oribuella
Insula Valentiæ in Castellæ regione
Almansa
Yella
Villena
Caudet
Ayora
Xalanse
Alicante
Isla de S. Pola
Illicitanus sinus: Puerto d'Alicante
Sucronensis sin
Artemisium, siue Dianium prom. quod et Hemeroscopium, et Ferraria.
MARIS MEDI
Scala leucarum Hispanicarum
1 2 3 4 5 6 7 8 9

PARS.
ARRAGONIAE PARS.
TIAE REGNI,
olim
NORVM SI PTO
EDETANORVM
MO CREDIMVS
TYPVS.
TERRANEI PARS.
ARRAGONIAE ORA.
Teruel
Requena
Caudete
Vtrel
Senarcos
Camarena
Puebla de Valuerde
Cedrillas
Montagudo
Villaroya
Fortanet
Alcala
Mora
Eltoro
Bexit
Alcubles
Villar
Liria
Benisano
Porta celi
Sogorbe
Xelda
Altura
Carrica
Figueres
Villa nueua
Xerica
Benimalefa
Villa formosa
Lucena
Vista bella
Val de monleon
Villa franca
Cantabuja
Mirabel
Holocan
Bordon
Castellore
Cueuaz
Fronjon
Alboredes
Portel
Mota
Torre Sarques
Benifal
Culla
Ares
Sinteres
Villores
Morello
Albocacer
Torre del dumengo
Les coues
Salsadella
S. Matheo
Seruera
Benicarlo
Hostaleis
Canar
Borriol
Castello
Oropesa veja
Benicasi
Cabanes
Pobla
Villa bella
Onda
Alcora
Almasora
Ruuidos
Limites nouus inter Valentiam et Arragoniam
Limes vetus inter Valentiam et Arragoniam
Cabo de Colomeras
Punta del Cyrer
Torre de Oropesa
Seco flu.
Cabo forbat
Cenia flu.
Guadalauiar flu.
Durias flu.
Moruedre flu.
Millas flu.
Salines
Atalaya

GADES.

SVB Gadibus duas insulas videntur comprehendere Strabo, Plinius, & alij nonnulli. Mela, Solinus, Dionysius, Ptolemæus, vnam tantum, quam & Gadiram vocant, cum eiusdem nominis vrbe. Qui duas faciunt, vnam Maiorem, alteram Minorem vocant. Hanc Erythiam & Aphrodisiam vocatam scribit ex Philistide, Timæo, & Sileno, Plinius, & ex Pherecyde Strabo, quibus quoque Iunonis insula appellata fuit. Illa vocata fuit peculiari nomine etiam Erythia, atque Cotinusa ab incolis, Gadir à Pœnis, & Tartesson à Romanis, eodem Plinio auctore. Hodie vna tantummodo exstat insula, (eaque Oceani alluuionibus valde diminuta,) quam Hispani *Cadiz*, & corruptè *Caliz* vocant. Nostrates nescio qua ratione *Calis malis* cognominant. In Minore, Gadium fuit opidum: in maiore, Iulia Gaditana Augusta; quæ antea, vti ex Strabone videtur, Neapolis dicebatur. Hanc hodie Cadiz, vti insulam, vocant. Episcopalis hæc hodie vrbs, cuius Præsul etiam Algeziræ titulum vsurpat.

A Tyriis Phœnicibus hanc insulam ab initio nauigatam & excultam, ex antiquissimorum scriptorum monumentis palam est. In hac Geryones postea habitasse à quibusdam existimatur, cuius armenta Hercules Ægyptius vel Tyrius abduxerit. In altero eius cornu, huius Herculis templum fuit, conditoribus, religione, opibus, & vetustate illustre. Cur sanctum sit (inquit Mela) ossa eius ibi sita efficiunt. In altero Saturni templum fuisse, Strabo auctor est. In Herculis templo hoc, Alexandri Magni imaginem conspexit Cæsar, referente in eius vita Suetonio. Erat & fons ibi potui aptus, qui contrario affectu, sub exundatione maris deficiebat, & eodem defluente implebatur. In eodem templo æreas columnas octo cubitorum fuisse, idem tradit, quibus inscriptus est sumtus factus in templi exædificationem. Iunonis fanum ibidem quoque agnoscit idem ex Artemidoro. Senectutis etiam templum, item Mortis, in ea describit Dionysius, & idem aras Anno, Mensi, Arti, & Paupertati. Herculis columnas in hac ostendi tradit Isidorus, & nasci in ea arborem, similem palmæ, cuius gummi infectum vitrum Ceraunium gemmam reddit.

Incolæ nauigandi peritia olim claruere, atque ab hac auita marium perlustrandorum ratione minimè hac nostra ætate degenerant. Præcipuus autem eorum quæstus ex salis confectione, & thynnorum constat piscatione: eorum enim hîc sollennis captura. Hos frustulatim dissectos, & sale conditos, atque in cadis repositos, per omnem ferè Europam venales distribuunt.

Hanc insulam, extremum versus Occasum noti orbis terminum, credidit antiquitas; vnde Silius 1. *Atque hominum finem Gades*, &c. Et idem 17. *Terrarum finis Gades, ac laudibus olim Terminus Herculeus Calpe, Bætisque lauare Solis equos dulci consuetus fluminis vnda.* Solem hic enim ex diurno labore fessum, Oceano se immergere atque requiescere fabulata est, vnde, *Solisque cubilia Gades*, quoque apud Statium. Nautæ nostrates etiamnum hodie huius insulæ promontorium versus Occidentem (quod ab incolis S. Sebastiani vocatur) *Het eynde der VVerelt* nominant, quasi dixeris, Mundi vltimam metam. Hanc vetustam inscriptionem in hac repertam, profert ex Cyriaco Anconitano Apianus, in suo Inscriptionum volumine: HELIODORVS INSANVS CARTHAGINENSIS AD EXTREMVM ORBIS SARCOPHAGO TESTAMENTO ME HOC IVSSI CONDIER, VT VIDEREM SI ME QVISQVAM INSANIOR AD ME VISENDVM, VSQVE AD HAEC LOCA PENETRARET. Fictitiam autem & nouam esse docet Ant. Augustinus, Dialogo vndecimo de Nummis antiquis. Plura apud Strabonem & Philostratum de hac insula. De eius vrbe apud Brunum in suo Vrbium volumine.

GVIPVSCOA.

CANTABRICI Regionis Hispaniæ portio est Guipuscoa, contigua regno Nauarræ, & Pyrenæis montibus, qui eam à Gallia discriminant, Biscaiam etiam Cantabriæ partem habet ab Occidente. Incolæ apud Ptolemæum Varduli nominantur. Quidam eam hódie Lipuscoa, & Lepuisca vocant, sed corruptè, vt scribit eius incola Stephanus Garybaius. Cognominant eam non immerito quædam huius regionis archiua, murum siue propugnaculum regnorum Castellæ & Legionis. Regio est montuosa, vbique ferri & chalybis ferax, adeò vt nullibi terrarum ferri maior sit abundantia aut præstantia. Vnde hinc omne genus ferramentorum vtensilium in vicinas regiones, magno incolarum emolumento, exportatur. Bellica quoque instrumenta, vt sunt bombardæ, arcubalistæ, sclopeti, (nouæ res nouis vocabulis significandæ mihi sunt) loricæ, enses, &c. hîc tantâ copia & bonitate parantur, vt non tantùm ab omnibus expetantur, sed & omnibus vbertim suppeditentur. Gens quoque ipsa bellicosissima. Martis officinam, regionem, & incolas eius operarios, verè quis dixerit. Qui maritima tenent, nauigationi operam vt plurimùm dantes, ex piscium, quos *Baccalaos* vocant, captura; & balenarum, quarum adipem in ahenis decoctam, liquidamque factam, in cadis impositam, longè lateque distrahentes, quæstum faciunt. Sal quoque hîc coquitur, in loco qui Salinas inde dicitur, illudque cum auena aut lini semine, nescio qua de causa, miscentes.

Vrbs metropolis in ea Tolosa est, ad Araxis & Oriæ fluuiorum confluentiam. Aliæque sunt Placentia, vbi fabrorum ferrariorum copia: Motrico, aut potiùs Monte de Trico, sic dicta à scopulo Trico, huic imminente: S. Sebastiani portus, quæ huius regionis capacissima, optimeque exstructa. Commercium hîc multarum & variarum gentium. Hæc primò *Hicuru* dicebatur, postea *Don Bastia*, & corruptè *Donastia*, quod idem sonat quod S. Sebastianus. *Don* namque Cantabris idem est quod *Sanctus*, vel *Santo* Castellanis. Vocatur autem hæc ipsa vrbs vulgo ab incolis *Vrumea*. At cùm hæc regio linguâ omnino differat à ceteris Hispanis, vsu venit vt quamplurima loca duo vel plura nomina secundùm linguarum differentiam sortiantur, quorum quædam hîc enumerare non inutile historiarum lectoribus duxi. Sunt itaque hæc ciuitatum synonyma.

Salinas, Gaza,
vtrumque idem sonat quod sal Latinis.
Mondragon, Arrasale.
Monreal, Dena.
Aspeitia, Vrazueitia, & Saluatierra de Traurgui.

Olite, Arriuerri.
Renteria, Villa neuua de Ojarcum.
Penna Oradada, Puerto de S. Adrian.
Elicaur, Licaur.

Marquina, Elgoyuar.
Azcoytia, Vrazgoitia & Miranda de Traurgui.
Araxa, Arayça.

Aralar mons, dicitur quoque Arara. Et Vidoso fluuius etiam Vidorso, Alduida, & Beyouia. Hic fluuius medius est inter Galliam & Hispaniam. In describenda hac regione satis prolixus est Stephanus Garybaius, quem consule, lib. 15. cap. 9. 10. 11. 12. 13. & 14. Florianus del Campo nonnihil quoque de ea, lib. 1. cap. 2. Scribit in suo Itinerario Nauagerius, hoc tractu tantum ferri & chalybis effodi, vt singulis annis octoginta millia ducatorum inde quæstum faciant. Verba hæc Plinij huc pertinere puto, quæ habet lib. 34. cap. 14. Cantabriæ maritimæ parte, quam Oceanus alluit, mons prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materie (ferro nempe) est.

CARPETANIA.

IN vmbilico Hispaniæ hæc regio situm habet, quam Plinius & Liuius Carpetaniam nominant. Carpetanos populos nouit Strabo, & Carpitanos per i Ptolemæus. Hos Carpesios vocat Polybius; & etiam alicubi Liuius. Caput horum Toletum est. cuius descriptionem vide apud Nauagerium, Petrum de Medina, & Georgium Brunum. Totam Carpetaniam non profert hæc tabula, sed partem tantùm, quæ à Toleto versus Orientem vergit. De Toleto hîc addam, quia alibi me legisse non memini, quæ habet Rogerus Houedenus 2. Annal. Angliæ, apud quem Tulette dicitur, de qua apud ipsum hæc verba: Est in eadem ciuitate mons quidam, de quo quotidie sumuntur plus quàm mille camelorum onera, & tamen numquam decrescit: quia quamuis spelunca fiat profundissima, tamen cras implebitur, si pluuia ceciderit super eum. Et terra inde sumta defertur per circumiacentes prouincias, & venditur ad lauandum capita & pannos hominum, tam Christianorum quàm paganorum. Vixit hic dictus Rogerus circa annum millesimum ducentesimum.

CAR
PETANI
Æ PARTIS
DESCR.
1584.
Septemtrio.
Meridies.
Occidens.
Oriens.
TOLETVM
Toledo
Scala milliarium
Tagus flu hodie Tayo.
Monasterium S. Hieronymi Las Cizlas
Legones separum hic magnus prouentus.
Echetaff.
Oumanes.
Perle.
Coubas.
Pinto caseo opt. celebris
Carana.
Torejon. salsamentorum piscium emporium
S. Martin de Vega
Val de Moro.
Palamero.
Vellescas.
Yeles.
Hasayna
Morata
Taroma flu.
Cinchon
Villa Conejo.
Colmenar.
Tayo flu.
Villa longa.
Pantoja.
Boroa.
Sesena
Esquivias nobiliss. hinc vinum
Espartinas
Cauana
Cobezas
Castillo de Aquala
Magana
Almeda.
Olyas
Monsejon
Vill'a Seca.
Anouer.
Molinos de Belille
Cast. de Hugard
Val de caua
Glycerisse maximus hic prouentus
Venta de Vela
Villa Mejor
Puente
Casa del monte.
Antigola
Alpajes.
Oreja
Villa Rubea
Ocaña Olcades hic olim habitasse cre dit Nebrissensis
Ceruelos.
Yepes

Terra firma
Puerto S. Maria.
Rotta
OC
OR.
S
M.
Los puercos.
Castillo S. Philippo
Cadiz urbs. olim Gades
Hic olim fuisse vrbem volunt
Punta de S. Sebastiano
OCEANVS
ATLAN
Torres de Hercules
Longitudo vnius milliaris Hispanici, siue leucae.

Septemtrio.
CANTABRICVS OCEANVS.
Vardulorum, siue
GVIPVS COAE REGIONIS TYPVS.
BISCAIAE PARS.
Occidens.
Oriens.
REGNI NAVARRAE CONFINIA.
PARTE DE ALABA.
Meridies.
NVS GADITANVS, nunc
Baia de Cadiz
La Barra
TVRDETANIA Strabonis a qua diremtam hanc insulam ait angusto freto
ISO
LA.
Castillo
Puente de Suaço
Insula S. Petri
VS.
HANC INSVLAM PERLVSTRABAT, ET SVA MANV DE PINGEBAT GEORGIVS HOEFNAGLIVS ANTVERPIAN. BELGA.
Dum extendar.

GALLIA.

QVICQVID terrarum à Rheno per Oceanum, Pyrenæos montes, mare mediterraneum, & Apenninum montem vsque ad Anconam clauditur, communi appellatione Gallia Latinis veteribus appellatur. Pyrenæis enim iugis ad Occasum includitur, & ab Hispania secluditur; Ad Septemtrioné & Boream, Gallico Britannicoque Oceano, ad Orientem autem Solem, Rhenus illi paribus pænè spatijs & Alpibus in Oceanum, quibus Pyrenæum iugum ex interno mari ad exterum procurrit: qua Meridiem spectat, Narbonense illi protenditur pelagus. A candore autem populi nuncupata est Gallia. Nam montes, & rigor cæli, ab ea parte Solis ardores excludunt; quo fit, vt candida corpora non colorentur. Hinc Græci Gallos, Galatas vocant, propter lacteum gentis coloré: γάλα enim eis est, quod nobis lac. à quo nomine Latini Gallos deflexêre. Hanc etymologiam omnes ferè scriptores probát: sunt tamen qui hanc derident; atque eam potiùs à pluuia, quæ Hebræis Galah, & antiqua Britannorum lingua Glau dicitur, nomen habere putant, quasi impluuiati vel inundati ab ipso diluuio (cùm gens antiquissima sit) vocétur. Huius Regionem olim in Cisalpinam, & Transalpiná diuisêre. Cisalpinam dixerunt, quam hodie ferè communi vocabulo Lombardiam vocamus, quæ Italiæ pars est; Transalpinam, quæ his quinque metis, Rheno nempe, Oceano, Pyrenæis montibus, Mediterraneo mari, & Alpibus finitur. Hanc Transalpiná, Cæsare in suis Commentarijs teste, triplicé fecêre; Belgicam, Celticam, & Aquitanicam. Belgicam, quæ Oceano, Rheno, Matrona, & Sequana fluminibus includitur, hodieque maiori ex parte lingua Teutonica vtitur, & Germania inferior vocatur. Celticam, siue Lugdunensem, quæ Garumna, Matrona, Sequana, & Rhodano, fluminibus continetur. Hæc nunc Francia dicitur. Celtæ enim à Francis Germaniæ subacti; Franci Occidentales cœpêre dici, à quibus ipsa prouincia denominatur. Aquitanicam, Aremoricam antè appellatá, quæ à Garumna ad Oceanum, & Pyrenæos montes extenditur. A Circio verò Septemtrionali vento Occidentem versus Oceanum habet, qui Aquitanicus sinus dicitur, ab Occasu Hispaniam, à Septemtrione Lugdunensem prouinciam, à Meridie Narbonensem. Corporibus hominum, & lingua à cæteris differt, hodieque Gasconia dicitur.

Hîc Gallorum antiquus terminus. Sed Gallorum regio, quæ hodie regni nomine gaudet, atque vernaculo vocabulo Franciæ regnum vocant, non tam latè patet, sed tantum versus Septemtrionem angustior est, quantum illi linea ab Argentorato ad Rhenum sito, Iccium portum (hodie Cales) vsque ducta adimit; comprehenditque omnem eum terrarum tractum, qui hac linea, Oceano, Pyrenæis, mari Mediterraneo, Alpibusque montibus continetur.

Peculiares huius regni prouincias enumerat Postellus in libello suo Vniuersitatis, hoc modo: Ab Ortu habet Prouinciam, Sauoiam, Suiciam, Bressiam, Borgoniam, Lorraniam, Campaniam, Haynauum, Cliuiam, Flandriam; ab Aquilone Picardiam, Normaniam, Britanniam; ab Occasu rursus Britanniam, Angiersam, Poictauiam, Sanctongiam, Vasconiam, à Meridie rursus Vasconiam, Biernjam; Russilonem, Delfinatum, Velaiorum, Forestanorum, Aluernorum, Lemouicorum, Perigordorum, & Angolesmensium ditionem. Post Pictauos rursus sunt Bourgesij, Bourbonesij, Beauiolij, Lugdunenses, & rursus sub Borgondis Francomitatus, Auxerrij, Niuernenses, Berrij, Tursij, & super Angiersos Vendosmij, Beausij, Gastinenses, & post Senonas Valoisij, & iuxta illos Perchij, Driusij, & ad Britannos Mansij. Atque his nominibus hodie hæ prouinciæ nominantur. Sed, etsi hîc Postellus Sauoiam, Suiciam, Lorraniam, Haynauum, Cliuiam, & Flandriam inter huius prouincias censet, non sunt tamen hodie sub huius regni imperio; quæque enim suum habet Principem peculiarem huic regno minimè obedientem.

De Rege Galliæ duo memoranda tradit Villanouanus: Primum, quòd sit in Remensi Ecclesia vas chrismate perenni redundans, ad Regis vnctionem in coronatione cælitus demissum. Alterum, quòd Reges ipsi solo contactu strumas siue scrofulas curent.

Gallias omnes descripsit integro volumine Robertus Cænalis; deque ijs vide etiam Gilbertum Cognatum Nozorenum; Ioannem Marium; Chassanæum lib. 12. De Gloria mundi; Postellum in libello Vniuersitatis; Aimoinum in fronte Historiæ Francorum, Sebastianum Munsterum; Belleforestium; Theuetum; & ceteros orbis descriptores. De hac Gallia, eiusque gentis natura, multa quoque apud Laonicum Chalcocondylam Atheniensem, lib. 2. Ex veteribus ante omnes Cæsarem. Diodorus lib. 5. & Ann. Marcellinus lib. 15. multa de hac Gallorum regione non contemnenda habet. Scripsit & Claudius Champierius Lugdunensis vernacula lingua opusculum de præcipuorum totius Galliæ oppidorum originibus; Symphorianus huius pater eius flumina; aquarumque & fontium miracula. Lutetiam Parisiorum descripsit carmine Eustathius à Knobelsdorf; Champierius verò Lugdunum.

GALLIAE REGNI POTENTISS: NOVA DESC
ANGLIAE PARS
MARE BRITANNICVM
OCEANVS
OCCIDENTALIS
OCCIDENS
HISPANIAE PARS.
Basse Bretaigne
Les landes de Bretaigne.
Haulte Bretaigne
Normandie
Bessin
Constatin
Le maine
Le perche
Anjou.
Touraine
La beausse
Gastinois
Picardie
Boulonois
Ponthieu
Caux
France
Nantes
Poictou.
Berry.
Niuernois.
Bourbonois
Limosin
Xanctoigne
Perigort.
Auuergne
Forest.
Albret
Quercy
Guienne
Armaignac
Languedoc
Geuoudan
Vellay.
Gascoigne
Biscaye
Bearn.
Bigorrue
Comminges
Conseras
Pirenei montes
Montaigne du Sault
Nauarre
Arragon.
Pampelona
Perpignan
Narbonne
Thoulouze
Bordeaux
La Rochelle
Rouen
Orleans
Angers
Limoges
Bourges
Bayonne
Rennes
Vannes
Calais
Amiens
Chartres
Cahors
Agen
Condom
Carcassonne
16 17 18 19 20 21 22 23 24
MERI

IPTIO, IOANNE IOLIVETO AVCTORE
GERMANIAE
PARS.
Candido
lectori S.D.
Gallia tota iam olim non ob
opes solum, & virtutem belli:
cam, quibus semper prestitit,
verum etiam ob continentiã
& disciplinam, quę summum a:
pud illos locum habuit celebris
fuit. Nam & artium illustri:
um, et Gręcę etiam linguę pe:
ritia excelluit, matre vt arbi:
tror Maßilia Gręca vrbe, in ma:
ritima ora Prouincię sita, ad quã
quondã disciplinarũ gratia uel ex
ipsa Vrbe Roma mißi sũt
qui docerētur.
Cum priuilegio.
Brabant.
Cleue
Liege
Henegou
Luxembourg
Tirasche
Retelois
Lorraine.
Champaigne
Westrich
Elsas.
Schwit: ser: lant.
La franche conte
Brece
Sauoye.
Alpes mon tes.
Piem: ont
Lom bar: die.
Daulphine
Valentinois.
Dioys.
Prouuence
ITALIAE
PARS
10 20 30 40 50
Milliaria Gallica communia
RE MEDI: TER: RANEVM
IES. 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35

BRITANNIA,
ET
NORMANDIA.

REFERT hæc tabula partem Galliæ, olim Lugdunenſis dictæ, eam nempe qua maximè ſe verſus Oceanum exporrigit Occidentalem. Armorica veteribus nominata. In qua Neuſtria, vt poſterior eam nominauit ætas, corruptè pro Veſtria, & meliùs Weſtria. (quidam Weſtraſia) quaſi dicas, Regio Occidentalis. Error pronunciationis ſcriptioniſq. inde, quòd Galli digamma carentes, in ſcribendo V. eo loco ſubſtituêre; & quia hæc eadem hac forma u. quoque interdum pingitur, haud multo n. diſsimili, tandem Neuſtria monſtrum ex Weſtria enatum, veriſimile. In hac Neuſtria hodie Britannia & Normandia regiones, quas hac tabula exhibemus NORMANDIA ſic dicta à Nordmannis populis, (quaſi dicas viris Septentrionalibus, *Nord* enim Septentrio, *mannen* viri ſonat) hoc eſt Danis Norwegianiſque: qui poſtquam hanc regionem vi occupaſſent, ſedem in ea ſub Imp. Lothario poſuere, fixereque. De huius ſitu & natura en hæc Gaguini ex libro VII. verba: Eſt Normannia vna metropoli & ſex vrbibus, quatuorq. & nonaginta munitiſsimis opidis atq. arcibus potens: pletiſq. vicis frequens ad ciuitatum ſpeciem exſtructis: quam ſexto vix die expeditus pertranſeat. Piſcium & pecorum ferax: frumenti vberrima: pomorum atque pirorum tam paſsim conferta, vt hinc potum gens ſibi affatim exprimat: & ad exteros copioſè fructus exportet. Lanificij plebs ſtudioſa, & bibax etiam pomatij, quod ſiceram vocant. Gens omnis ſuapte natura callida: nullis exteris legibus obnoxia: moribus ſuis & conſuetudine, quam pertinaciſsimè tuetur, viuit: doli quidem & litis apprimè gnara: quo fit vt cum illa ſocietatem aut negotium ſortiri exteri reformident: alioquin doctrinæ & religioni dedita. bello inſuper idonea & fortis, cuius egregia in exteros geſta plurima referuntur. Hæc ille. Plura de gentis natura Henricus Altiſsiodorenſis 5. Vitæ D. Germani. Abundat, vt Cœnalis refert, omnibus rebus ad vitam humanam neceſſariis, præter vinum, quod hîc non creſcit. Huius primaria vrbs eſt Rothomagum, (vulgò Rouen) quæ habet Senatum doctiſsimum, qui toti prouinciæ ius dicit. ſunt etiam in ea potentes mercatores, ob quorum traiectiones & mercaturas nomen vrbis longè lateque apud multas gentes eſt cognitum. In hac vrbe templum eſt D. Mariæ Virgini dicatum, altiſsimaque turri ſpectabile, in qua campanam totius Galliæ maximam ferunt, quadraginta millium nempe librarum, quod indicant hi vernaculi verſus quibus ipſa eſt inſcripta:

Ie ſuis nommée George d'Amboiſe,	*Et ſi qui bien me poyſera*
Qui plus que trente ſix mil poiſe:	*Quarante mil y trouuera.*

Fuit hic Georgius huius vrbis archiepiſcopus circa annum milleſimum quingenteſimum, qui dum conſideraret hanc ſuam diœceſim adeò olei penuria laborare, vt vix ſufficeret tempori Quadrageſimali, huius loco eis butyri vſum conceſsit, ea tamen conditione vt ſinguli penderent obolos ſex Turonenſes. ex qua collata pecunia exſtrui curauit dictam turrim, quæ inde Butyri turris (*ſiue la Tour de beure*) vulgò hactenus nuncupatur. Huius vrbis Antiquitates & memoratu digna, deſcripſit peculiari libello F. Noelus Taillepied, Gallica lingua. Atq. hæc de Normandia. BRITANNIA huic ad Occidentem annexa, vltima eſt Galliæ ad Oceanum regio. Hanc olim Aremoricam dictam ſunt qui putant. Armoricas ciuitates ſcio Cæſarem in huius oram maritimam deſcribere. Sed Britannos vocat huius regionis incolas, Plinius, & Sidonius, qui eos ad Ligerim collocat. Brittones apud mediæ ætatis ſcriptores, & hactenus vulgò nominantur. Peninſulam Galliæ Lugdunenſis ſpectationem vocat hanc regionem, aptiſsima deſcriptione, dictus Plinius. Cornu Galliæ aliquando dictam lego in Fragmento Hiſtoriæ Francorum; à forma, vti exiſtimo. Contendit Rob. Cœnalis Armoricos ex nominis occaſione, qua ſcilicet Hermiones dicuntur, per alluſionem quandam ſibi deſumpſiſſe ea quæ nunc geſtant inſignia, vulgò dicta Hermines; caudis muſtelarum à natura inſita coloris atri in area candida, adludendo ſcilicet ad Hermionum nomenclaturam. Regionem hanc, idem aridiorem dicit, neq. admodum frugiferam: milij potius quàm farris feracem. Agros, Landas vocant incolæ, inquit. rectiùs Eremorica dicenda videtur quàm Armorica. Nam & grandioribus leucis ſua opida diſterminant, nempe trimilliaribus: quod quidem ſterilitatis non leue præbet indicium. Hinc & Brutanniam dictam fuiſſe à brutis alendis coniectura eſt non prorſus abiicienda. Sic enim multa eorum opida à gregibus & armentis nomen accepere. Eſto huius rei exemplum Pulliniacum, à pullus equinis: Filiceriæ (hodie Fulgeriæ) à filicetis. (Foulgeres) Quin & Rhedones rhedis ad res per longa vaſtaque itinera conuehendas dictos, tradit antiquitas: & id potius crediderim, quàm quòd à Bruto primum nomen acceperint. Hæc Cœnalis, penes quem huius ſtetque cadatq. fides. Plura de his regionibus apud eundem, & Belleforeſtium: ſed inprimis Bertrandum Argentræum, qui Gallica lingua ingens de ea ſcripſit volumen. Vide quoq. Eliam Vinetum ad Auſonij Idyllium de Cupidine cruci adfixo.

CENOMANI.

CENOMANOS Plinius 3. cap. 9. in Volſcis iuxta Maſsiliam deſcribit. item, vt & Ptolemæus, circa Brixiam, in Italia Tranſpadana, hos nouit quoque Strabo. Sunt alij Cenomani in Gallia Lugdunenſi Ptolemæo, ſic quoque Plinio 4. cap. 18. & Cæſari 7. Gall. at hi duo poſtremi eos Aulercos prænomine appellant. Suntque hi quorum deſcriptionem hoc typo proponimus. Horum regio hodie ab incolis *La Mans* vocatur. Situm huius regionis, eiuſque opidorum lege apud Theuetum, Belleforeſtium, item Cœnalem, ex quo hoc dignum de fluuio & lacu quodam huc adferendum duxi. eius verba en iſta, (de Sarta huius regionis flumine) Vbi ad Pontem Noianum Sarta deuenerit, vulgò Noien, aduſque Malicornium opidum, quàm feliciter & ad miraculum vſque piſcoſus comperiatur, vel ex hoc vno coniici poteſt; quòd non paucis antè diebus aut annis irretitus fuerit carpio præter ſpem communemque expectationem ad vlnæ quantitatem procerus, accedente etiam palmari quantitate, pendebat eius lingua (ſi vera eſt publica fama) libras ſex: id adteſtante monumento epiſcopali Palatinæ domui inſcripto. Aiunt non procul ab his locis in Sagonio tractu inexhauſtum eſſe lacum, ex cuius profunda lacuna ſuſpiciendæ craſsitudinis carpiones extrahuntur (nomen illi vadum Stratenſe) Strata enim Vadam claudit, vulgò Gay Chaucey, adeò vt piſcis vnicus, mediocri familiæ vnius hebdomadæ circulo ſufficere poſsit: id quod in aulico comitatu in opido Bleſenſi experimento didici. Hoc Rob. Cœnalis in Gallica ſua hiſtoria.

CENOMANORVM
Galliæ regionis, typus.
Auctore
Mattheo Ogerio.
La Mans.
ORIENS.
Vendomois.
Le Bas Vendomois.
Le pais de Fertois.
LA VAV DV LOIR.
Vignobles.
Landes.
LA MANS.
PAIS DE SONNOIS.
FRESNAI.
BEAVMONT.
CONTE DE LA SVSA.
DVCHE DE BEAVMONT.
BARONNIE DE SABLE.
SABLE.
LE PAIS DE CHARNIE.
Pais du desert.
Le bas pais du Mayne.
CONTE DE DOMFRONT.
LA DVCHE MAYENNE.
CONTE DE LA VAL.
LA VAL.
SEPTEMTRIO.
ALENÇON.
Andegauensium pars.
Britanniae pars.
Scala milliarium
1 2 3 4 5 6 7 8
OCCIDENS.

Neuſtria.
BRI TANNIAE, et NORMANDIAE TYPVS. 1594.
Cum privilegio decennali
ORIENS.
FRANCE.
SEPTEMTRIO.
MERIDIES.
OCEANVS BRITANNICVS, vulgo Gallico Manche; Anglico vulgo Sleyfe: Teutonico Kaniel. quaſi dicas Canal. eſt enim canalis inſtar, inter Galliam et Angliam.
ANIOV, Sive ANDEGAVENSES.
MER OCEANE
PICARDIAE.
NOR.
Caux.
Le Perche.
La Beaulse.
Bessin.
Augé.
Contantin.
MAN.
Haulte BRETAIGNE.
Baſse.
Cornuaille
ANGLIAE PARS.
Cap de Lezard
Gallica com munia.
Rouen
Paris
Chartres
Angiers
Nantes
Breſt
Jarzay.
Granzay.
Belle Jsle
Gallica communia.
5 10 15

PICTAVIA.

INTER Galliæ Aquitanicæ populos sunt quos Pectones Ptolemæus & Plinius vocant. Pictones per i, in prima syllaba Cæsar & Strabo: Pictauos Ammianus Marcellinus. Pictonicam regionem vocat Ausonius. Horum regionem recentiores etiamnum Latini hodie Pictauiam nominant. Incolæ se ipsos vernacula lingua Poicteuins, & regionem Poictou, atque vrbem primariam Poictiers, quæ fortasse Augustoritum Ptolemæi erit. A Pictis nomen habere etsi sint qui affirmare non vereantur, fabulosum puto; Pictonum enim quàm Pictorum nomen vetustius esse, ex classicis scriptoribus palàm est. Hæc Pictauia hodie in Inferiorem & Superiorem diuiditur. Inferiorem appellant, quæ versus Occasum in Oceanum Aquitanicum desinit: Superiorem, quæ Orientem respicit, ad Turones vsque & Bituriges. A Meridie contingit Santones, Angolesmenses, & Lemouices. Britanni & Andegauenses sunt illi à Septemtrione proximi. Tellus & frugum pecorísque fertilissima; vino frumentóque diues, & piscium abundans. Sed auium & ferarum in primis hîc ingens copia. eóque venatio hîc & aucupium frequens.

Comprehenduntur in hac Pictauia ducentæ supra mille diœceses, aut potiùs parœciæ, sub tribus Episcopatibus, Pictauiensi nempe, Luçonij, & Maillezais, vt vulgò sonant. loca celebriora præter hæc, sunt (incolarum nominibus ea profero) Roche sur Yon, Talmont, Meroil, Vouuant, Meruant, Bressuire, Lodun, Fontenay le conte; atque hæc in Superiore, quam diximus. Inferior habet Nyort, Partenay, Touars, Moncontoul, Hernault, Mirebeau, Chalstelleraudt, &c. Primatum autem inter hæc Pictauia siue Poictiers obtinet, omnium Galliæ vrbium post Lutetiam amplissima, maxima ex parte Clanio flumine viuo circumdata. Antiquitatem huius satis testantur Theatrum (vulgò Arenas, Palatium Gallieni, & aquæductuum fornices quæ supersunt, quos Arceaux de Parigné *vulgus vocat; Romanorum in hoc loco Imperij vestigia. Ante horum tamen aduentum alibi hanc vrbis aream fuisse ex Ammoinij & Adonis scriptis quis suspicari possit. Hi enim loci veteris Pictaui dicti meminere, in quo inter Carolomannum & Pipinum Reges Francorum regnum diuisum fuisse narrant. Videtur & in hac tabula locus Vieu Poictiers (quasi vetus Pictauia dicas) nuncupatus, ad eundem fluuium Clanium, versus Chastellerault. Talmont, aut veriùs Talon du Monde, (Calcaneum mundi Latinè diceres,) opidum, Galli sic appellant, quod in remotissima huius regionis parte ad Oceanum sita sit: quasi ideo pro vltimo orbis terrarum loco censeri debeat.*

Sunt in Oceano huic vicino hæ insulæ quoque; Oleron, Vliarius Plinij, quæ Charantoni fluminis ostio opponitur; sic enim appellat Ausonius illud flumen quod hodie Charente dicunt, & Canentelum Ptolemæi videtur, Insula de Rez, e regione Rupellarum, quæ vini ferax, quod inde nomen fert. Insula Noir vel Marmonstier, vbi salis magnus prouentus. Insula Aulona, sed peninsula potiùs in ipsa tabula. hæc sal & vinum quoque præbet. vti etiam alia, quam Chauet vocant. Insulam Dei, tabula quoque ostendit: item quæ Diuæ Mariæ Bouinæ nomen gerit. A S. Hilario Aquitaniæ Apostolo hanc regionem ad Christianam fidem conuersam tradunt Ecclesiastici scriptores. Huius descriptionem diligentiorem potest lector in Cosmographico opere videre, quod Belleforestius edidit, qui eundem ad Ioannis Boucheti Annales Aquitanicos relegabit. item Antonium Pinctium, in sua vrbium descriptione. Sed & Theuetus consulendus est. Scripsit autem peculiarem libellulum de hac regione Ioannes de la Haye, Gallica quoque lingua.

POIC
ANIOV.
MER OCEANE
Occidens.
La Rochelle.
AVNIS.
XAN:
TONGE
Mares Salant.
Oleron.
Niort.
Congnac.
Sainctes.
Pons
Taillebourg.
Marans.
Fontenay.
Maillezay.
Lusson.
Secondigni.
Partenay.
S. Maixent
Mortaigne
Tiffauges.
Montagu
Roche sur Ion.
Talmont
Soubize.
Iarnac
Milliaria Pictonica communia et magna.

TOV.
Cum Imp. et Regiæ M^tis priuilegio ad decennium. 1579.
PICTONVM VICINARVM-QVE REGIONVM FIDISS DESCRIPTIO.
Auctore Nobili Dño Petro Rogiero Pictone, Regiæ M^tis Galliaæ consiliario, etc.
TOVRAINE.
BERRI.
Bridiers.
LIMOV:
SIN.
Haulte et basse Marche.
Chastelherault.
La Haye en Tourayne.
La Guierche.
La Roche de Pozay.
Le Blanc.
Argenton.
S Benoist du Sault.
Le Dorat.
Belac.
Lymoges.
Bourganeuf.
Peyrat.
Poictiers
Chauuigny.
Montmorillon.
L'isle Iourdain.
Consoulant
Briguoeil.
S Iulien.

BITVRIGVM
REGIO.

*B*ITVRIGVM *meminerunt ferè omnes veteres Geographi. Plinius hos Liberos vocat. Idem & eos Cubos cognominatos scribit. Hodie hanc regionem diuidunt in Superiorem & Inferiorem. Horum vrbem primariam, quam hodie* Bourges *vocant, olim à Cæsare Auaricum appellatam putant. Theobaldus Fagotius eius ciuis scribit, agrum extra ciuitatem valde frugiferũ, atque omnium ferè rerum quas Gallia habet fertilißima, nihil desiderari. Vrbem esse vetustam, idq́; in ea quædam egregia monumenta testari. Omnium rerum mercatura & nundinationum frequentia commendari. Esse ibi Academiam in omni disciplinarum genere ornatißimam; adeò vt litterarum decus, atque doctißimorum virorum Emporium dici posit. Sed de huius vrbis origine, & nominis etymologia, Ioannem Calamæum audiamus, qui de ea hoc modo scribit:*

Anno ab orbe condito M. DCC. XCI. *Gomer Gallus deductam in Bituricensium ditionem coloniam, in vrbe primaria Biturigum constituit, incolis à Noa auo suo Ogygis nomine honoris causa imposito; quod ab incolis postea pro fauore & amore erga fundatorem suo ex Ogygis genere procreatum mutatum est; qui se Bitogyges dixerunt, quod Armenorum lingua, Ogygis posteros significat. Verùm, vt consuetudine corrumpi vocabula plerumque solent, dum, vt familiaria fiant, aut magis propria, iis aliquid vel adimitur, vel mutatur; ea, aut potiùs Principis (quod faciliùs crediderim) Biturigum, qui Biturix cognomen habuit, voluntate factum est, vt Bitogyges ditio, & præcipua Bituricensium vrbs deinde Bituriges dicta sit. Inter alias autem de hac re opiniones, vna est eorum qui Biturim quasi Biturrim, à duabus antiquis turribus, quæ olim in ea vrbe fuerunt, dictam arbitrantur; vnde Grammatici cuiusdam antiqui tale carmen exstat;* Turribus à binis, inde vocor Bituris. *Hæc Ioannes Calamæus in suo De origine Biturigum volumine; vnde hanc Tabulam mutuati sumus.*

LIMANIA.

LONGITVDO totius regionis, quam ab alimoniis nonnulli Alimoniam, alij verò à pingui vel limoso solo Limaniam dictam putant, (portionemq́ue Auerniæ continet) & quam hic integram ob temporis breuitatem, & vallium montiumq́ue conglomerationes, sinuosiq́ue soli orbiculares flexitudines ostendere, locorumq́ue interualla punctim metiri nequiuimus, à ponte veteris Briuatæ Ganatum vsque (frugibus, vino, melle, pecudibus, iumentis, croco, nucibus, oleribus, pascuis, nemoribus, fontibus, fluminibus, balneis, bitumine, lacubus, argentifodinis, familiis insignibus, locis munitis, mercimoniisq́ue refertæ) leucarum circiter viginti, latitudo verò ferè octo. At nos feraciorem cultioremq́ue dumtaxat secuti partem, leucarum longitudinem paulominus octo, latitudinem pænè septem complexi sumus, inferiorem hanc collocandis in oppidis & vicis seruantes mensuram. Sic auctor in Dialogo pio & speculatiuo (vt inscriptio habet) Italicè à se scripto, vbi hanc Tabulam videre licet. in infima huius Tabulæ parte, mons cum opidulo Gergoie nominato se offert. hoc Gergouia in Aruernis est, ad Elauerim fluuium: de quo Cæsar 7. Belli Gallici multa.

REGIONIS: BITVRIGVM EXACTISS: DESCRIPTIO PER D. IO: ANNEM CALAMAEVM.
SEPTENTRIO.
MERIDIES.
OCCIDENS.
BEAVLSE
TOVRAINE
SOVLOIGNE
SOVLOIGNE BITVRIGVM
HVREPOIS
LA MARCHE DE LIMOSIN.
ROMARANTIN
Gian
Bourges
Vierzon
Chasteau neuf
Issouldun
Argenton
Le Blang en berry
Chastillon
Sancerre
Creuse minor fl.
Cher fl.
Souldre maior fl.

...enis, unde vocor Bituris.
NIVER-
NOIS.
Loire fl. olim Ligeris
Neuers
ORI ENS.
Allier fluuius
Molins.
Cum priuilegio.
...ula leucarum Gallicarum

LIMANIAE TOPOGRAPHIA
GABRIELE SYMEONEO AVCT.
SEPT ENTRIO
MERIDIES.
OCCIDENS.
ORIENS.
Elauer fl.
Randan
Monpensier
S. Clement
Clementelle
Pui guillaume
Aigueperse
Turet
Faucomene
Bussiere
Duore fluuius
Conbron de
Sardon
Motte antique
S. Andre
Chasteau guion
Les martres
S. Ignat
Mon guagon
Paludes.
Rion
Enesat
Maringues
Charnat
Allier fl. Elauer apud Caesarem in comment.
La Veine
Borassol
Entraigues
Bedat fl.
Tissonier
Buro
Puisseduore
Monferran
Cleremont
Paludes.
Artier fl.
Lusat
Beaumont
Beauregard
Corcore
Cornon
Gergote
Orset
Dieu y soit
S. Germain
Billon
Gondole
Scala mi liarium

ANDEGAVENSIVM
DVCATVS.

ANDEGAVENSIVM regio & populi, ſunt Ptolemæo in Gallia Lugdunenſi. Regionem hodie Anjou, & incolas Angeuins vocant. Olim hic tractus Comitatus nomine, ſed anno 1350. Ducatus elogio decoratus fuit. Habet ab Oriente confinia Turonenſium, & Vendoſinæ regionis, vt vulgo appellant: verſus Occidentem attingit Britannicam regionem: Pictones, vernaculè Poictou, eum à Meridie adſpiciunt: à Septemtrione verò Comitatus Maine & Laual dicti, illum tamquam limites premunt.

Regio eſt amplitudine non vſque adeò inſignis, fertilitate tamen nulli in Gallia regioni cedit: vino enim, quod inde Andegauicum (vulgo *Vin de Anjou* dicitur) palmam inter omnia ferè huius regni vina meretur. Sed nec aliarum rerum, quæ ad neceſsitatem aut voluptatem vitæ humanæ expetuntur, ſterilis eſt: vt quæ fluminibus, montibus, nemoribus, pratiſque paſsim exornatur. Pecude, armentis, & piſcibus fœcunda eſt. hoc flumina & prata præſtant. Ex montibus marmora, nec non illud genus lapidis cæruleum & fiſsile effoditur, quibus templorum ædiumque tecta contra cæli iniurias muniuntur. vulgus Ardoiſes nominat.

Tam multis fluminibus, torrentibus, fontibus, piſcinis, paludibus, & ſtagnis hæc regio irrigatur, vt ab hac aquarum copia ſint qui nomen olim Æguadam vel Aguadam habuiſſe opinentur; Aquitanica enim lingua aquam Aigues nuncupant. Nobiliora flumina inter cetera ſunt: Ligeris, quem Loire accolæ indigetant, & proprio elogio patrem fluuiorum Galliæ cognominant. In eum hoc tractu influunt Vienne, Diue, Thouets, Layon, Leure, Guiuatte, Mayne, Seure, Loir, (alius fluuius à Ligeri; hic enim in illum ſe exonerat, & iunioribus Latinis Ledus dicitur.) Autyon, Oudon, Maeynne, Brionneau, Loſſe, & Erdret, &c. adeò vt quadraginta plus minùs amnes in hoc tractu confluant.

Vrbes habet præclaras, inter quas excellit ea quæ Angiers nomen habet; quæ fortè Ptolemæi Iuliomagus eſt. Hæc huius regionis primatum obtinet; in vtraque Meduanæ fluuij ripa exſtructa, ponte lapideo coniungitur. Antiquitatem eius arguunt vetuſtæ quædam Theatri ruinæ, quæ vrbi imminent: vulgus eas Brohan vocat. Hic interdum numiſmata antiquæ notæ reperiuntur. Ludouicus II. in ea Academiam conſtituit, anno 1389. Sunt præterea Saumurium, Bellefortium, Bauga, &c. Hæc ferè ex Belleforeſtij Munſtero Gallico in huius Tabulæ enarrationem huc tranſtulimus. Theuetum his, qui velit, poteſt adiungere.

SEPTE
OCCIDENS.
MERID
La forest de la Guierche.
Pons Dauid dictus Ande quemfluum a Britannia separans.
Fontaine couuerte.
S. Michel
Bram.
La rowandiere.
S. Arblon
Senonne
Lourfaie forest.
Pouance.
Carbaili.
La premiere.
Armaille.
S. Michel du bois.
Chanueaux.
Chalain.
CRAON.
S. Clement
Renaze
Cogne.
La chapelle hedlin.
Chaze henry.
Bouchans.
Oudon flu.
SEGRE
Chateau Gontier
Entrames.
Maison celles.
Villiers Charlemaigne.
Boyere forest.
Force.
Parne.
Ruille.
Longne foye.
Fromentiers.
Aze.
Bazouges.
Laygne.
Ampoigne.
Chemaze.
Molieres.
Chastellain.
S. Denis d'Anioion
S. Nicolas de Sable.
Durtal.
Baracé.
Montreul.
Tierce.
Briolay.
Villeuesque.
ANGIERS.
S. Barthelemy.
S. Leonard.
Trelaze.
Lion Dangiers
Gene.
Vern
Brain.
La poueze.
Becon.
Le loroux.
CANDE.
Angre.
La Cornouaille
S. Augustin des bois
S. Symon.
INGRANDE
Chantoce.
S. Germain
S. Georges
Sauenieres
Rochefort.
Dance.
BRISSAC.
Chalonne.
S. Aubert de Luigne
Chaudefons.
Chanzeaux
S. Lambert du latay.
La tumelliere.
Le pouvre raye
Le menil
S. Laurens de la plaine
S. Quantin.
Nueil.
S. Laurens du mottay
Les Mauges.
La chapelle aubry.
Jalais.
Chemille.
Beaupreau
MONTREVEAV
LE PETIT
Bouzille
La chapelle S. Fleurent
S. Florent
Lyre
Drain
S. Laurens des autiers
S. Remy.
CHAMPTOCEAV
Landes de mont
La Varenne
La chaussere.
La Tour Landry
Vezins.
Coron
Andreze
S. Philbert
Le May
Tillers
Ville dieu.
S. Macaire
Cholet.
S. Germain.
La renaudiere.
Montfoucon
S. Andre
La Segumere.
S. Crespin.
Poictou.
La Seure fluuius.
Ligeris flu nunc Loyre.
Ligeris
BRITANNIAE PARS
Milliaria communia.
Milliaria grandia.

Anjou.
ANDEGAVENSIVM DITIONIS VERA ET INTEGRA DESCRIPTIO.
Licino Guyeto Andegauensi auctore.
Cum Priuilegio. 1579
ORIENS.
La Maine.
La Fleche
Bavge
Beavfort.
Saumur
Montrevl Bellay.
Passavent
Vihers.
Loudun
Marche

AGER PARISIENSIS,

vulgò

INSVLA FRANCIÆ.

IN Itinerario quodam Galliæ, hanc agri Parisiensis descriptionem lego. Insula Franciæ à S. Dionysij vrbe vsque ad Rossy & Montmorency extenditur: atque adeò omnem terram intra Sequanæ fluuij sinus & volumina, versus Normandiam ab vnâ, & Picardiam ab alterâ parte, complectitur. Nomen (teste Andreâ Thueto) ex eo accepit, quòd Franci ex Germaniâ venientes, primas his in locis sedes fixerint, ac duces ipsorum titulo ac nomine regio exornari ibidem cœperint; tum etiam quia Matrona, Sequana, & Isara totam ferè ambiant & claudant. Non omnis tamen tractus, quem fluuij isti cingunt, ad Insulam hanc pertinet, sed qui Parisijs magis vicinus. Ego insuper credam hanc diuisionem factam, quando filij Clodouæi regnum inter se partiti, imperium eius limitarunt, & finibus suis incluserunt, qui Parisijs agebat, & solus rex Franciæ vocabatur. At verò nulla diuisionis huius ratio modò habetur, cùm Picardiæ, Briæ, aliarumque prouinciarum aliquot vrbes eâdem comprehendantur. Sed Belleforestij sententiam pariter audiamus: Post obitum magni regis Clodouæi, noua diuidendæ Galliæ forma inuenta est: nam ex vno plures nati sunt reges, & is solus Franciæ rex dictus, qui Parisijs præsidebat. vnde Insula Franciæ verum ac vetus dominium est regum; etsi in stirpe Pipini negligi cœpit, ac postea ditionem & Comitatum Parisiensem hereditatis loco accepere, qui vniuersæ Franciæ coronam.

L'Isle de France.
PARISIENSIS AGRI DESCRIP.
PICARDIE.
Fr. Guilloterius Biturix Viu. describebat, et CL V. Petro Pithoeo I.C. dedicabat.
OCCIDENS.
SEPT
LA FRANCE.
PARIS
SENLIS
Cum Privilegio decennali Imp. Reg. et Brab. 1598.
Scala Leucarum
Chantilly
S. Fermin
S. Nicolas
Ville metrie
Courteuille
La forest de Chantilly
Gouuieux
La Chaussée
Mont Gresin
Pont armé
Coye
La Morlaye
Le Lys
Royalmont
Beaumont
Chaumontel
Orreylaville
Herivaux
Lusarche
Viarmes
Noisy
Asnieres
Campagne
Isl-Adam
Nesle
La Basse forest
Presle
Nerville
Stors
Mery
Meriel
Auuers
Pontoise
Maubuisson
L'Aumosne
S. Oën
Eragny
Hen
Sergi
Conflans
Andresy
Poissy
Achères
S. Sebastien
La Muette
Le Mesnil
Vaux
Carrieres soubz le bois
S. Germain en laye
Port au pec
Maisons
Sartrouville
Le Marais
Bezons
La Borde
Houille
Montesson
Carriere S. Denis
Chatou
Croissy
Bois de la traiheso
La chaussée Chateuuanes et Bougival
Argenteuil
Cormeilles
Montigny
Franconuille
Arbelay
Pierre laie
Cernay
Le Plessis bouchard
Frepillon
Taverny
Le Val
Pessaucourt
Villiers l'Adam
Bethemont
S. Leu
S. Pris
Chauvry
Baillet
Moisselles
Ecouen
Le Mesnil Obry
Villiers le bel
Gonnesse
Bonoeil
Sarcelles
Piscot
Moulignon
Ermon
Soisy
Andely
Margency
Mont Morency
Groslay
Deuil
Montmagnye
Pierrefite
Garges
Dugny
Le Bourget
Stain
S. Denis
Aubervilliers
Le landy
Mont martre
La Chapelle
La Villette
Pantin
Clichi la garenne
Villiers
Nully
Les bons homes
Chaliot
Passy
Autueil
Boulogne
Madril
Longchamp
S. Cloud
Meudon
Fontenay
Vanure
Yssy
Grenelles
Vaugirard
Mon Rouge
Baignenx
Columbe
Asnieres
Corbeuoye
Nanterre
Ruel
Puteaux
Surene
Buzanval
Mal maison
Epinay
Seine fluvius
Seine flu.
Oyse flu.

VALOIS.
LA GOELE.
LE MVLTIEN.
L'AVLNAY.
PARISIS.
LA BRIE.
ORIENS.
MEAVX
S. Vincent
La folie
Ormoy le Dauiau
Fouchere
Clos Bernard
Auger S. Marc
Viliers
Rozieres
Baron
Proy
Nre Dame des Champs
Berggny
Ville neufue
Boisy les Gombrils
Nanteuil
Cuuergnon
Chailly
Verfigny
Antilly
Collinance
Fontaines
Cheneuieres
Seruiller
Mitois
S. Hoen
Crouy
Chalepont
Fresnoy les Gombrils
Ogne
Renonuill
S. Supplex
Roziers
Estauegny
Milly
Montaby
Vers
Eue
Silly
Cheureuille
Noyon
Morte fontaine
Orcheleux
Follemprise
Othye
Le Plessier
Doy
Chap fleury
Rosay
Beaumarchais
Lagny le sec
S. Patu
Orsey
Pizeu
Fontaine les Nonains
Moussy le neuf
Mont Crespin
Rouures
Goele
Bregy
S. Faron
Borey
Estrepilly
Cusy
Moussy le vieil
Fecpais
Dammartin
Chabre fontaine
Fourfery
Torsy
Congy
Vuantes
S. Souplet
Mesnil Madame Rance
Ville neufue
S. Marc
S. Patu
Stain
Thieux
Iuilly
Le Plessis
Miery
Compans
Nantouillet
Iterny
Mont lyon
Aetonne
Varette
Maussigy
Mory
Chiaux
Vineuil
S. Mesmes
La Trasse
Pomsy
Monceleux
La Villette
Sablonnieres
Choisy le temple
Cregy
Aulnay
Bois le vicomte
Messy
Charny
Fontenay
Seuran
Gressy
Clichy
Rougemont
Vaujour
Ville Parisis
Souilly
S. Saturny
Beauuoir
La Cauche
Rubel
Moulin neuf
Ville neufue
Claye
Beau guernier
Trillebardou
Chenoy
Verbusson
S. Fiacre
Fublene
Charmentrel
Nanteuil
Bolmy
Ville
Villeuodé
Liury
Fresnes
Precy
Mareuil
Les Raisins
Montauban
Mont fermy
Quincy
Iambelene
Isle
Conde
Couilly
Bondis
Clichi
Anet
Marne flu.
Montigny
Ebly
Pont au Dames
Boigny
Haure
Couberon
Monjay
Crecy
Rosny
Maison Mahault
Le Pin
Bourdeaux
L'hermitage
Merlan
Brou
Montry
Ville momble
Torigny
Daumart
Lesche
Bailly
Mont fermeil
Pompone
Lutan
Bry
Gagny
Ville neufue
Vere
Lagny
Chalifer
Coupevré
S. Tibault
Chapprin
Maison rouge
Nully
Chelles
Monteurin
Le Chesne
Torsy
Rantilly
Chery
Ville neufue le Comte
Forest de Crecy
Polagy
S. Maur
Bussy
Serry
Verlangy
Marne flu.
Noisy le grand
Gournay
Noisiel
Le Buisson
Conche
La Motte
S. Hill
Cheneuieres
Gentoy
Sussy
Bussy S. Martin
Iossigny
Ville neufue S. Denis

TVRONENSIS DVCATVS.

TVRONVM regio haud nimis ampla, quia vicinis vndique prouinciis ſtringitur. Ad Occaſum proximos ſibi Andegauenſes habet, atque ex parte Pictones: ab illis Saumurij confinibus, ab iſtis Creuſa fluuio ſeparatur; ſuper quem ſita vrbs Chinon, imperio Turonenſi ſubiecta. Ad Meridiem etiam Pictones, quà Creuſa ad portum Pilenſem defluit, Guienenſes à Turonibus diuidentem; item Berruyenſes, à quibus Chaſtillon ad Agnerem fluuium ipſos diſterminat. Ad Ortum iuxta Ligerim, à prouinciâ Bleſienſi & parte Biturigum flumen Cher eoſdem diuidit; ad Septentrionem denique, à Cenomanorum & Vindocimenſium regione, Ligeris. ſupra quem exſtructa eſt ciuitas ipſa Turonum, eamque amplectitur & cingit à parte ſuburbiorum S. Lazari. Idem ille fluuius ad S. Annæ oppidum & Riche ſuburbia deflectit: nam ad Orientem, Occidentem, ac Meridiem Agnerem attingit, & ad Septentrionem, omnem terram quæ ad Andes & Cenomanos vergit. Ducatui atque imperio Turonenſi hæ ſubſunt vrbes: Chinon, Lodun, Touars, Langeſtz, Ambaſia, Loches, Chaſtillon ad Agnerem, Montrichard; alia inſuper Baronum loca & arces. ſed quas nominaui vrbes, celebriores ſunt, & velut præcipua membra totius Ducatus. De ſingulis infrà latius, cùm de metropoli præmiſero. quæ ad veterem Primatum Lugdunenſem pertinet, tertia eorum pars, quæ illi contribuuntur. nam ſub tertiâ Lugdunenſi, diuiſione receptâ Diocœſium, comprehenduntur Turones, Cenomani, Andegaui, Rhedones, Nannetes, Curioſolites, Venedi, Leonenſes, Trecorenſes, Dolani, Malouienſes, Briocenſes. Turones itaque tam antiquos, eorumque vrbẽ tot gentium caput, inter primos Galliæ populos Iulius Cæſar cognouit; atque alij pariter Galliæ veteres deſcriptores. Ptolemæus, ad Ligerim fluuium Turones nominat; Ammianus in Secundâ Lugdunenſi ponit. At in Cæſare crebra magis eorum mentio, & aperta ſatis, in fine libri II. de Bello Gall. *His rebus geſtis, omni Galliâ pacatâ, tanta huius belli ad Barbaros opinio perlata eſt, vt ab nationibus, quæ trans Rhenum incolerent, mitterentur legati ad Cæſarem, quæ ſe obſides daturas, imperata facturas pollicerentur. Ipſe in Carnutes, Andes, Turones, quæ ciuitates propinquæ his locis erant, vbi bellum geſſerat, legionibus in Hiberna deductis, in Italiam profectus eſt.* Hinc coniicias non fuiſſe Romanorum hoſtes, ſed ſigna Cæſaris ſecutos. Gregorius Turonenſis, Senatores Romanos, haud ſemel eos appellat; nam ciuitatis iure gaudebant, quo amiciſsimos tantùm, & arctiori quodam fœdere ſibi deuinctos Romani donarunt. Turones ex opulentiſſimis regni habentur, cùm propter agrorum vbertatem, quos delicias & hortos Regum vocare meritò ſolent, tum optimam Reipublicæ formam, ciuiumque induſtriam; mercaturæ in primis amãtium, ad quam flumen nauigabile haud parum conducit: ſed & ſericum conficere pridem cœperunt, quo non præſtantius aut ſubtilius Italia ſubmittat. Ad Orientalem Turonum partem, Ligerim Ambaſia attingit; ſtructa loco optimo, amœniſsimo, & puriſsimi aëris, adeò vti hanc potiſsimùm ad ſeceſſum Reges ſibi delegerint. Monrichardi vrbem in plano ſitam, hinc rupes & ſiluæ muniunt, illinc prata & campi amœniores cingunt. extra vrbem domus etiam ſubterraneæ conſpiciuntur, & ſuper eas horti ac vineta. Loches ad Agnerem flumen, arcem pænè incomparabilem habet, ſi amœnitas, magnitudo, munitio, ac ſitus denique ſpectetur; ſitus inquam, tam ab ingenio humano, quàm loci ipſius naturâ inexpugnabilis. Pautruy, Chaſtillon, Cormery, Beaulieu, aliaſque ditionis huius vrbes Belleforeſtius deſcripſit, quem lege.

Les Isles de Loire,
1 Chaumont
2. Des Chams
3. S Iehan
4. Le Chaßelier
5. Tribon et du Ianover
6. Mahondeau
7. Roche corbon
8. Torcay
9. Vaugon est
10 Maille
11. Buyßon Bretenay
12. Drovineau
13. Bec decher
14. Volete
15. S Martin
16. Cappel blanche
17. Petit S. Martin
18. Sauget
19. Les Isles de chose
20. Monsoreau.
PARTIAE D'ANIOV.
ANIOV.
PARTIE DV POICTOV.
Perlustrata & descripta hec regio est ab Ysaaco Franco Regio Aedili, nec non in ea provincia Viarum magistro.
Anno Domini CIↃ.IↃ.XCII.
Lelacan flu.
Loire flu.
Le Cher flu.
Indre flu.
Vienne flu.
Vede flu.
Eschandon flu.
Tours
Le Lude
Chasteau en aniou
La Marchere
Ville Dieu
Les Hermites
Monthodon
Le Serrain
Ambillou
Bretenay
Brehemon
Artigne
Ingrande
Chousay
Saugny
S. Louant
Chinon
Monsoreau
Crauant
Roncee
Crousolles
Montgoguyer
Villeperdue
Le Lorouxe
Sorignay
Monbazon
Ballan
Chambray
Beaumont
Loudun
Champigni sur Vede
Richelieu
Poncay
Courcoy
Chastellerault

Touraine.
TVRONENSIS DVCATVS et CONFINIVM GALLIAE CELTICAE DESCRIPTIO.
Complectitur hic ducatus latitudo ab æquinoctiali versus Arcticum ad 47. gradum, 49 minutos porrigitur. Longitudo vero ab Occidente in Orientem ad 21. gradum & 27 minutos extenditur.
Scala Leucarum.
LE BERRI.
BERRI.

TERRITORIVM BLESIENSE.

TERRITORII Blesiensis termini, ad Ortum sunt Aurelia & pars Vastini, ad Occasum Turones, ad Meridiem Solonia & pars Biturigum, ad Septentrionem Vindocimum & Beaucia. At ciuitas Blesiensis, quà Beauciam respicit, partim in colles & rupes ascendit, partim in planitiem porrigitur. quæ viarum difficultatis est caussa. etsi nihil hæc incommoditas famæ aut decori vrbis officiat, nec viatori desiderium minuat crebriùs eam adeundi. nam fertilitas & prouinciæ totius amœnitas gratiosam, atque optimi aëris temperies populosam facit. Quod ad fertilitatem frumenti, vinorum, aliarúmque frugum, quæ in vita humana vsum maximè expetuntur, nullis certè prouinciis Blesiensis hæc cedat. nam tota nemorosa est, & plena siluis, vinetis, fluminibus, riuis, stagnis, ac fontibus. vnde maxima quædam pinguedo terræ huic insita est, & caloris temperies, in collibus vrbi vicinis, vineas magis nutrit. Itaque Beauciæ & Soloniæ commoditatum particeps, vtramque his ipsis superat. nam frumentorum, haud minùs quàm Beaucia, abundans, vinorum, frugum, & aquarum copiâ meritò præ illâ gloriatur. Cum Soloniâ amœnitatem communem habet: à quâ etsi Ligeris tantùm fluuij latitudine diuidatur, nullum tamen ab arenis eius fertilitatis suæ incommodum sentit. Ac proinde Beauciæ illa pars, in quâ Blesia sita est, maiorem quàm alibi lignorum aquarúmque copiam; Solonia, quà ipsam respicit, fertilitatem vberiorem huic vni debent. Itaque verbum vetus, quo habitatio in Soloniâ, hereditas in Beauciâ optima perhibetur, ad Blesiam minimè spectat. Aëris saluberrimi temperiem testentur innumeri viri principes, qui grauissimis morbis oppressi, in hanc potissimùm prouinciam, valetudinis restaurandæ gratiâ se contulerunt. sed & Regij infantes in Blesiensi vrbe nutriuntur, vnde Regia ipsa dicta. Inter præclaras prouinciæ huius raritates, vna maximè eminet, qualem nec in vniuerso regno facile deprehendas, terræ scilicet quam Lemniam vocant fodina, eiusdem cum verâ Lemniâ potentiæ atq. virtutis. Huius totius descriptionis Belleforestius nobis auctor.

LEMOVICES.

LEMOVICVM prouincia duplex est, Superior atque Inferior, etsi vni imperio vtraque subiecta. Illam ab hac diuidunt arces Masseri, Flumina Bredasque, Vezerre, & regionis Marche. A Puy, primo in viâ Parisiensi pago, vsque ad Bredasque flumen Superior sese extendit, spatio nouendecim leucarum, seu milliarium Franciæ quadraginta. que eius longitudo, à Vareille (quæ milliari vno à Souterrane distat) vsque ad dictum flumen eadem omnino apparet. A Vienna fluuio quem Vignanam incolæ vocant, itemque à Vezerra cancrorum plenissimo, aliísque minoribus riuis plurimùm irrigatur, vt tota humida sit & aquosa, ac proinde pecudibus atque armentis, quæ magno numero ibidem aluntur, inprimis opportuna. Primaria eiusdem Superioris prouinciæ vrbs, Lemouicum, inter celeberrimas ac vetustissimas totius Galliæ censetur; sita partim in valle, quà fluuium Viennam, & finitimam huic S. Stephani vrbem ac ædem respicit; partim in crepidine quadam collis, quà S. Martialis vrbem attingit. Longior autem multo quàm latior est, à Septentrione ad Meridiem sese extendens; muris ac fossis satis munita; aquis maximè affluens, quæ ex præclaro quodam fonte deriuantur, in summitate ipsius vrbis constituto: qui & equis potum suppeditat, & purgandis plateis inseruit. At verò veterum mœniorum rudera, quæ in proximis vinetis conspiciuntur, vrbem olim, quàm nunc ampliorem fuisse ostendunt. Siquidem Romani primi eam inuasere; deinde Gothi, testante Sidonio Apollinare, cùm singulas Aquitaniæ vrbes ab iis oppugnatas aut dirutas recenset. Franci etiam miserè eandem afflixere; post eos Carolus Martellus diripuit atque vastauit; ad denique Angli postremam cladem intulere. Nihilominus hoc æuo, pro rata amplitudinis suæ parte, inter opulentissimas regni ciuitates æstimatur; optimè morata atque constituta propter curiæ ibidem principatum, ærarij regij quæsturam, vicecomitis iurisdictionem, ac denique consulum in caussis mercatorum concilium, quam Bursam vulgò vocant. Hæc, & plura de hac regione, Belleforestius.

Blaisois.
BLESIENSIS
TERRITORII
hanc tabulam, describebat Ioannes Temporius Blesis, anno Messiæ nati 1592. epoche Christianæ 1590. Mundi 5610.
Scala Leucarum
5.
10.
SEPTENTRIO.
MERIDIES.
OCCIDENS.
ORIENS.
MANS.
TOVRAINE.
BERRI.
BLOIS.
ORLEANS
BOVRGES
Le Blaisois contient en longitude d'Occident en Orient, depuis S. Ouin iusques a Brinon 25. lieuez en latitude de l'Equateur vers le Nord, depuis Chasteauroux iusques à Rabestan 40. lieues.
La cincture de la terre est divisée en 360 degrez, a chascun degre donnons 25. lieues. Toute la terre contient 9000. lieues.

LEMOVICVM TOTIVS ET CONFINIVM PROVINCIARVM QVANTVM AD DIOE-
CESIM LEMOVICENSEM SPECTANT NOVISSIMA ET FIDISSIMA DESCRIPTIO.

Homere Demosthene et Archimede ensemble
Lymoges á nourry oú la Vertu s'assemble,
Muret, Dorat, Fayen, trois excellens Esprits:

Muret son Demosthene et Dorat son Homere.
Fayen son Archimede ayant sa ville Mere
Sa Prouince et son Plan heureusement compris.

IOACHIN BLANCHON.

CALETES

ET

BONONIENSES.

DE hoc tractu Bononiensi sic dicit Robertus Cœnalis, de re Gallica libro II. Perioche III. De Gessoriaco Morinorum portu rectè cum Meiero dixerim, verè dici Boloniam maritimam, à qua ad Douerium portum Angliæ, breuissimus est traiectus. Gessoriacum autem nauale (quod falsò Gandauum Bilibaldus affirmat) potiùs crediderim esse Castellum, nunc Cassel. Sunt qui alio nomine Petressam vocant, & Scalas, vulgò Scales. Porrò ex Boloniæ situ facilè est coniectare, an Iccius portus dici debeat. Qua in re ne quis hæsitet, illud ex Strabone sciendum: Interiectum maris ab Iccio in Angliam, trecenta viginti, nec ampliùs, stadia complecti; quæ ex æquo constituunt milliaria quadraginta. Porrò Tabulæ recentiores designant à Bolonia ad Douerium milliaria Anglicana sexdecim, nempe Italicis longiora, à Calesio verò octodecim. Quo liquidò constat, à Bolonia in Angliam traiectum esse breuissimum. Differunt itaque portus Gessoriacus, & Gessoriacum nauale: quod nouissimum si quis Casletum dixerit, nolim cum eo contendere. Hæc ille.

Hanc ipsam Boloniam his verbis depingit Arnoldus Ferronius, qui Pauli Æmilij historiam Gallicam ad sua vsque tempora deduxit. Est autem Bolonia & inferior, quam vocant, & superior. Bolonia inferior, vicus non septus mœnibus ante Anglorum aduentum. Ibi fanum Diuo Nicolao sacratum, & aliud Franciscanorum Sodalium. Mare Anglicum, vicum alluit: prope fanum Sodalium, quod non longè abest à mari, facillimus traiectus in Angliam. Abest à Bolonia superiore centum ferè passus, & eo quid fortè ampliùs. At Bolonia superior, cincta mœnibus validissimis. Ibi fossæ prætaltæ, muros ambientes. Totus ille locus sabulosus, ex eo genere, quod sabulum feruens maritimi homines vocant. Vnde Boloniæ nomen à feruenti sabulo, Gallico nomine, inditum putant, tametsi vetus esse nomen ex Amm. Marcellino videamus. Hactenus Ferronius. De his consule etiam Diuæum.

VEROMANDVI.

HVNC tractum, quem olim Veromandui inhabitarunt, hodie adhuc retento antiquo nomine *Vermandois* vocant. Hinc duo flumina Soma & Scaldis originem sumunt. Hîc olim, teste Roberto Cœnali, fuit Augusta Veromanduorum, nunc diruta, restante pro reliquiis cœnobio. sedes olim Episcopalis, sed sub Medardo eius Pontifice Nouiodunum translata, vt Car. Bouillus auctor est. Locus tamen etiamnum hodie antiquum nomen tuetur, atque *Vermand abbaye* appellatur. Ex quo errare videntur ij, qui S. Quintini fanum (vt hodie vocant) Veromanduorum Augustam esse opinantur. Vide de iis populis sententiam Petri Diuæi, in libello Antiquitatum Galliæ Belgicæ.

CALE TENSIVM ET BONONI ENSIVM DITI ONIS ACCVRA TA DELINE ATIO.
SEPTENTRIO.
MARIS
Scala leucarum Gallicarum.
OCCIDENS.
COMTE DE BOV LON OI S.
Ardres
Boulongne
Estaples.
Greuelinge.
Le Vernol.

SEPTENTRIO.
VEROMANDV ORVM EORVM QVE CONFINI VM EXACTISSI MA DESCRIPT.
Ioanne Surhomo Auctore.
CAM BRE SIS.
CAMBRAI.
VER MAN DO IS.
S. QVINTIN.
PERONE.
ARTE SIAE PARS.
OCCI DENS.
PI.
PARS.
DIAE
ORIENS.
CHATEAV EN CAMBRESIS.

PICARDIA.

PICARDIAE vocabulum vti vetuſtum non eſſe, omnes rei Gallicæ ſcriptores affirmant, ita eius originem aut rationem nemo eſt qui ſe ſcire fatetur. A Begardis initium habere haud audet aſſerere Cœnalis. negat omnino Belleforeſtius, vt qui Picardorum memoriam, Begardorum nonnihil antiquiorem putat. Sunt qui apud hos bellici illius teli genus, quod vulgò Picas vocant, vſum inuentum, indeque nomen ſortitos, ſuſpicantur. Hoc in confeſſo eſt, Picardiæ nomen quondam latiùs patuiſſe; Arteſiam enim, Flandriæ partem ad Liſam amnem vſque, Bolonienſem Comitatum, ſub Picardiæ vocabulo comprehenſas legimus. Ea regio quæ hodiæ Picardiæ proprio titulo gaudet, eouſque ſe minimè extendit, vti in hac tabula conſpicitur.

Hæc regio pars Galliæ Belgicæ eſt; olim ab Ambianis, Belluacis, & Veromanduis, (ſiue, vt Ptolemæus legit, Romanduis) habitata. Somona fluuius, quem Phrudim Ptolomæi putant, totum hunc tractum irrigat, omniumque frugum agrum fertilem, vrbeſque rerum copia diuites, facit. Adeò enim frumenti fœcundus eſt, vt vulgus id trito prouerbio Pariſiorum horreum vocitet. Vinum non fert; ſed id potiùs incolarum ignauiæ ſocordiæque, quàm ſoli intemperiei, aut cæli iniuriæ imputandum, ſunt qui cenſeant.

Vrbes in eo inter ceteras præclaræ, ſunt Ambianum, vulgò *Amiens*, antiquitate, & epiſcopali ſede nobilis. Hæc Somona fluuio circumquaque ambitur. hinc nonnulli ſunt, qui eam Ambianum ab ambitu aquarum dictam nugantur. munitiſsima eſt, ſi quæ alia, in vniuerſa Gallia. Vulgus eam ab Alexandri Magni militibus conſtructam putat. Sub huius diœceſi Abbeuilla deinde eſt, cuius nomen recens eſſe, ipſa etymologia docet: Abbeuille enim nihil aliud quàm Abbatis villa Latinè ſonat. ex abbatia enim primùm in vrbis magnitudinem & formam excreuit. Hæc hodie Comitatus Pontieu nomine, primaria ciuitas eſt. Habet hic Comitatus nomen à multitudine pontium; regio enim paludinoſa admodum, & ſtagnis inuia, multis in locis eſt. Pecquini eodem tractu viſitur: à quodã Pignone Alexandri Magni milite primario conditum, ſi fides vulgo ſit. Eſt S. Quintini fanum in Veromanduis, Auguſta Veromanduorum à multis credita, Comitum Veromanduorum aliquando domicilium, atque eius regionis caput. Perona, bellicis cladibus ſæpius fatigata, omnibus innotuit. Guiſa etiam, propugnaculum, verſus Lutzemburgum videtur. vnde Guiſianorum familia nomen ducit. Sunt aliæ minùs celebres ciuitates, vt Corbeium, Roium, Nella, Hana, Caſtiletum, Mondiderium, &c.

In libello Gallico, qui viarum Galliæ titulum præfert *(Chemins de France)* Picardia in tres partes diuiditur, in Inferiorem, Superiorem, & Veram ſiue Propriam. & in ea, Vermandois, Retelois, Tartenois, & Tiraſcha (malo his incolarum vernaculis vocabulis vti, quàm noua Latina facere) regiunculæ. Hæc propria, hac noſtra tabula continetur.

PICARDIAE, Belgicæ regionis descriptio.
Joanne Surhonio auctore.
Cum Imp. et Reg. priuilegio decenn. 1579.
Britannici maris pars.
Baillage de Hesdin.
VIMEVX COM.
PON
THIEV.
SAN
TERR
Normandiæ pars.
OCCIDENS.
BEAUVOIS.
Champagnæ pars.
Abbeuille
Amiens
Corbie
Mondidier
Somme flu.

Scala milliariorum.
1 2 3 4 5 6
Cambray
Cambresis.
Chasteau en Cambresy.
HANNONIAE PARS
ORIENS.
VERMANDOIS
TERRACHE.
Landsy
Guise.
S. Quintin
Perone.
Noyon
Chauny
Compiegne
LAONNOIS.

PROVINCIA.

PARTEM Galliæ, quam Narbonensem & Bracchatam vocauit antiquitas, sub nomine Prouinciæ comprehendit Cæsar & Plinius. Huius portio, quæ nempe inter Rhodanum & Druentium flumina, Alpes, Varum amnem, atque Mediterraneum mare continetur, hoc nomen hactenus ab incolis retinuit: PROVENCE enim vulgo vocatur. Arelatense regnum aliquando dictum, Petrarcham auctorem habeo. Media ætas hunc tractum Prouinciam Viennensem tertiam vocauit. Habet collimitaneas regiones, ab Occidente eam quam Languedocam appellant; à Septemtrione Delphinatum; ab Oriente Pedemontanã dictam: à Meridie nullam, sed dictum mare Mediterraneum, insulasque Sthœchades. Hec pro fertilissima totius Galliæ regione semper habita fuit; habeturque in hunc vsque diem. vt, quæ Straboni aliisque testibus proferat omnia fructuum genera quæ in Italia nascuntur. Si Belleforestio fides, sacchari hodie ferax, circa Yeres opidum. mãnam hic quoque colligi, idem auctor est. Vrbes huius primariæ sunt Massilia, antiqua Græcorũ Phocensium Ionica colonia, quæ ex tribus, vt Cæsar v. Ciuil. partibus mari adluitur: reliqua parte habet aditum à terra. Strabo scribit portum habere theatri forma, etiam naualia & armamentarium. Eratque in ea Ephesium, siue Dianæ Ephesiæ fanum: item Apollinis Delphinij. Huius incolas trilingues fuisse, vt qui Græcè, Latinè, & Gallicè loquebantur, refert ex Varrone D. Hieronymus. De hac vrbe plura apud Trogum XLIII. & Panægyricum Constantino Magno ab Anonymo dictum. Arelatum vulgo Arles, ad Rhodanum fluuium; quæ Ausonio Arelas, & Gallula Roma dicitur. item duplex Arelas: idque vt annotauit de hoc poëta optimè meritus doctissimusque Vinetus, quia à flumine olim intercidebatur; nunc simplex est, longeque alia facie, vt quæ tota in ripa fluminis est quæ Italiam respicit. Hanc multarum ciuitatum decus facit Ammianus. Coloniam Romanam ductam à Tiberij Imp. patre, docet Suetonius. Burgundionum aliquando regiam fuisse, adserit Procopius. Aquæ Sextiæ, sic dictæ, vt apud Strabonem legimus, quòd Sextius is qui Salyes subegit, hanc sibi & aquis calidis quæ ibi sunt cognominem condidit. hodie Aix corruptè vocatur. Has aquas autem in frigidas mutatas suo tempore, idem putat Strabo. quod & Rob. Cœnalis hodie adtestatur: nec iam esse famæ prioris. Parlamentum, vt vocant, huius regionis hîc. De hac Gabriel Simeonius scribit se numquam locum amœniorem, neque gentem humaniorem vidisse vel frequentasse. Est & Cabellio olim, nunc *Cauaillon*. Tarascon, quod nomen retinet. Carpentoracte, vulgo *Carpentras*. Vasio, quod *Voison*: idem cum Foro Vocontior. vt quidam arbitrantur. Taurentum, & Telo Martius, quod nonnullis hodie *Toulon* interpretatur. Forum Iulij, nunc *Frejus*. Olbia, quæ fortè *Yeres*. Antipolis, *Antibe*. Segusteron, *Cisteron*. Vintium, *Venze*. Glanatica, *Glandeues*. Dinia, *Digne*. Tecolata, quod *S. Maximini* putant. Grinnicensis, *Grasse*. omnes antiquitate nobiles. Est & quod S. Baume nominant. asperrimo in monte situm, in eoque spelunca, in qua Mariam Magdalenam pœnitentiam egisse, vitamque finiuisse, incolis persuasum. Videt præterea lector ad Rhodani ostium ab vna parte tractum *La Craux* vocatum, ab altera *La Camargo*. hunc fertilem ad miracula vsque, frumenti, ferunt. sicque dictum existimat Belleforestius à Castris Marij hîc olim fixis. Illum omnium rerum sterilem, & nihil præter lapides ostendentem: Lapideus campus meritò ob id à veteribus vocatus. Insulæ huic regioni adiacentes Stœchades sunt, ab ora Ligurum, vt habet Pomponius, ad Massiliam vsque dispersæ. Plinio tres numero sunt, quas singulatim nominat. Strabo quoque tres earum memorabiles dicit, & duas exiguas, memoratu, vt scribit, indignas. Corallium laudatissimum circa has nasci, Plinius testis. idque hactenus, Belleforestio teste. At in huius regionis laudem descripsit peculiare volumen Petrus Quinqueranus Episcopus Senecensis.

Conterminus est huic regioni ab altera parte Druentij fluminis tractus ille Pontificij iuris, quem vulgo Venacin, siue Comitatum Venuxinum & Veneticum appellant. in qua Auenio, Academia celebris; vbi & sedes aliquando Pontificia. à Clemente nempe v. anno millesimo trecentesimo, vsque ad Gregorium II. per annos nempe sexaginta. Gallicam Occiduamque Babylonem tunc vocabat Petrarcha. Præter cetera huius vrbis suspicienda, vulgò fertur in ea esse res admirandas numero septem: easque singulas septies. scilicet septem palatia; septem xenodochia; septem parochias; septem feminei generis monasteria; septem collegia; septem conuentualia, & septem portas. Hinc haud procul quoque Vallis Clusæ ad Sorgæ fontem, locus à Fr. Petrarcha celebratus, quem Heliconem & Parnassum suum nominare solebat. Hoc à mundanis curis sibi elegerat diuerticulum. vir mihi (vt hoc addam) non è vulgo scriptorum, sed quem non immeritò Senecam Christianorum appellare audeam.

PROVINCIAE,
Regionis Galliæ, vera
exactissimaq; descriptio.
Petro Ioanne Bompario
auctore.
LANGVEDOC.
DAVLPHI
OCCIDENS
CONTE DE SAVLT.
LE BERONMONT.
LA CAMARGO.
LA CRAV.
Mer de Martigue.
Marseille
Les Pomegues
Les Tignes.
Aix.
Toulon
Cum Privilegio decennali
Imp. Reg. et Brab. 1594.
Miliaria
Provincia.
Gallic.
Italica.

MARIS MEDITERRANEI PARS.
ORIENS
Campsant
S Clement
Embrun
Durance flu.
Mont clar
Le Castellar
Nice
Vintimiglia
C de S Sospir
La Grenille
Goulfe de Grimault
C de S Vincent
Les sardinieres
Teste de can
C de Ibelbe
C de portes
Ramatuelle
S. Trompes
Formigue
Lyle du Titan
Entraigos
Tenda
Draguignan
Frejuls
Raphean
Grasse
Vence
Antibeau
S. Honorat
S. Marguerite

GALLIÆ NARBONENSIS ORA MARITIMA.

HVIVS Tractus loca celebriora describit Guilielmus Paradinus his verbis: Arelatem Sextanorum Coloniam fuisse tradunt scriptores. Ea ciuitas ad Rhodanum vndique septa est paludibus; in quibus hodie præferoces aluntur boues. Olim nobile Emporium fuisse, Strabo auctor est his verbis: Narbo (inquit) amplissimum eius regionis Emporium, supra exitum Ataxis fluminis, Narbonensemque lacum, iacet: Rhodano autem adiacet oppidum, Emporiumque non paruum, Arelate. Arelate vicinæ sunt aquæ calidæ, apud quas Sextius, vt idem Strabo ait, oppidum sui nominis ædificauit, vocauitque hoc Aquas Sextias. Condendi oppidi consilium fuit, vt illic Romanum collocaret præsidium. Illic cæsos fuisse Cimbros a Mario, scribit D. Hieronymus. Arausio (hodie Orange) Cabilonensium imperio olim insignis; in qua Theatri ingentis ruinas, & stupendi operis murum quadrato affabrè lapide vidimus, & cui, haud scio, an Gallia vniuersa similem habeat. Est & ad portam qua Lugdunum spectat, Arcus triumphalis cum insculpta equestri pugna, quam diu magna voluptate spectauimus. Huc & Nemausum pertinet, Amphitheatro antiqui operis visendum, (Arenas vocant.) Mirum illic ostendi subterraneum meatum, qui per transuersum Rhodanum sub ipso alueo ductus, in procul dissitam perueniat ciuitatem. Est & Basilica Plotinæ, quam Hadrianus Imp. exædificauit, auctore Spartiano, &c. Hæc ex Paradino. Sed accuratissimè descripsit hanc vrbem, iconibusq; eius antiquitates ob oculos ponens, Ioannes Poldo Albenas; idemq. locorum vicinorum situm, & antiquas appellationes diligentissimè perquirit. De hoc vide quoque apud Strabonem lib. 4. Vide etiam Guntherum Ligurinum poëtam. Huius tabulæ archetypum sua manu descriptum nobis communicauit D. Carolus Clusius Atrebas, amicus noster.

SABAVDIA.

SABAVDIA, regio est Cisalpina, cuius Princeps, qui Dux Sabaudiæ vocatur, etiam Pedemontanam (quam vocant) regionem possidet. Metropolis in ea est Camberinum (Ciuaro olim dicta, si Cœnali credendum est) in qua Senatorius ordo, Parlamentum vocant, sedem habet. Hanc regionem à Sebusianis populis, aut, vt alij, a Sabatiis vadis, nomen accepisse putant. Bouillus verò aliam huius nominis originem adfert, hanc nempe: Fuisse, inquit, hanc regionem olim præ locorum angustia, (vtpote inter Alpes sita) & habitatorum paucitate, totam à latronibus obsessam, qui prætereuntes aut iugulabant, aut spoliabant. Tum nobilis quidam eam regionem ab Imperatore in titulum Ducatus obtinuit, qui cunctos ex ea prætereuntibus infestos vi armorum summouit, & viam peregrinis securissimam præbuit. Hinc Saluam viam (quæ prius Mala via, vulgò Maulvoie vocabatur) eam in posterum, vulgò Saulvoie, vocari iussit: inde Latini Sabaudiam fecêre. Hæc Carolus Bouillus. Fabula sitne, an historia, fides eius sit apud auctorem. SAPAVDIÆ certè vocabulum, scio non semel in libro Notitiarum nominari, inter Narbonensis Galliæ prouincias.

Sed libet hic quoque adiungere eius descriptionem ex Paradini historia quam de ea edidit. is ita: Regio quæ hodie Latinis Sabaudia (vulgo *Sauoie*) vocatur, veteres *Allobrogum* ditionem vocauere. continetque totum eum tractum quem olim Sabbatij, Ingauni, Intimelij, Hiconij, Tricorij, Vocontij, Lepontij, Latobrigi, Medualli, Centrones, Catoriges, Veragri, Nantuatij, Salassi, Tharantasij, & Seduni occupauere. Hodieque mutatis nominibus hæ regiones, vt populares indigenæ eas nominant, in ea comprehenduntur, Savoia, Comitatus Geneuensis, Marchizatus Susæ, Comitatus Moriennæ, Dominia de Tharentaise, Brengeois, Foucigni, Chablais, Val de Oste, Païs de Vaul, de Geis, aliæque nonnullæ. Habet Sabaudiæ ducatus sub se Pedemontanam regionem, Principatus titulo decoratam. item regionem Bressanensem, in qua sunt Comitatus Varaz, Montreueil, Pont de Vaulx, Bagey, &c. Antiquorum monumentis constat totum hunc tractum olim Regni titulum habuisse: idque temporibus Hannibalis, qui à Bronco & eius fratre de huius tractus regimine disceptantibus arbiter factus, discordiam sedauit, maiorique natu, qui à iuniore regno pulsus erat, imperium restituerat: vt refert Liuius lib. 21. Betultum, aut, vt alij legunt, Bituitum, eorum regem à Q. Fabio Maximo captum, scribit L. Florus. Cottium etiam regem (à quo Cottiæ huius tractus Alpes) meminere plurimi auctores, tempore Augusti Imperatoris. Plura de hac regione lege apud Philibertum Pingonicum.

VENVXINVS COMITATVS.

VENVXINVS hic Comitatus, aut vt vocat Cœnalis, VENETICVS (quem vulgò Venayscin appellant) & terram Papæ, quòd Romano pareat Pontifici, in Gallia est: pars eius regionis quæ nunc Prouincia appellatur, quondam Narbonensis Secunda. Primaria huius vrbs Auenio Cauarum, ad Rhodanum sita. Pontificij iuris est, fuitque Pontificum aliquando sedes. In hoc Comitatu sunt tres episcopatus, Carpentoractensis, Caballicensis, & Vasionensis, totidemque loca vbi ius dicitur: quæ sunt dicta Carpentoracte, Lisla, & Vaurias. Arausiacus Principatus in hac tabula etiam comprænhenditur, sic dictus ab Arausione (Orange) metropoli, Ptolemæi & Sidonij scriptis clara. Plinius & Pomponius eam Secundanorum cognominant. COL. ARAVSIO. SECVNDANOR. COH. XXXIII. VOLVNT. legitur in antiquo lapide. Apud Belleforestium, & Theuetum de his plura.

GALLIA NARBONENS.
LANGVEDOC.
Septemtrio.
PROVENCE.
VIVARETZ
Occidens.
HISPANIAE PARS.
Volcarum stagna
Campus lapidosus, Straboni Le Craux, Gallis
Maguelone domus est cum templo episcopi Monspeseliensis, olim sedes episcopalis eiusdem et dicebatur episcopatus Magalonensis In medijs stagnis est.
MARE GALLICVM.
Archiepiscopatus
Episcopatus
Oppida
Pagi
Scala milliarium Gallicor.
Meridies.
Carcassone
Narbone
Beziers
Pezenas
Montagnac
Castres
Nismes
Beaucaire
Tarascon
Arles
Orange
Carpentras
Avignon
Cavaillon
Salon
Languillade

SABAVDIAE DVCAT.
Auctore Aegidio Bulionio Belgae.
Scala milliarium
DIAE COMITATVS
BVRGVNDIAE DVCATVS PARS
Bresse
Dombe
Lyon
Occidens.
DELPHINATVS PARS
PROVINCIAE PARS.
Lacus Lemannus
Chablais
Petit Bernart
Tarantaise
SALASSI POPVLI
La Morienne
Blagonois
Brianconnois
Mons Senis
PEDEMONTII PARS
Turino
Chamberi
Grenoble
Romans
Seyssel
Rhosne flu.
Lac de Bourget
Lac de Nicy

VENVXINI COMITATVS NOVA DESCR.
Auctore Stephano Ghebellino.
Cum Priuilegio ad decennium.
SEPTEMTRIO
DELPHINATVS PARS.
AE PARS.
PRO: VINCI:
ORIENS.
LAN: GVE: DOC.
OR: AN: GE.
Scala milliariorum Gallicorum.
Mont Ventour.
Montelimart
Donzere
Pierrelate
Candeceles
Griga
Rousse
Firoli
Lenes
Pilles
Chameret
Grillon
Richeances
Baumes de Traucy
Nions
Piegon
Le Buix
Vinsobre
Bouschet
Visan
S.Maurice
Ville
Faucon
Merindole
Sonilion
Rellonet
Elgues flu.
S.Roman Vienois
Monlaus
Brantolz
Boso
Sues
Duron
S.Iault
Palux
Rochegude
Iuletz
Boison
Ros
Nre Dame D.Splen
La Garde Partol
S.Cicile
Rasteau
Vaison
Entrechaux
Mondragon
Darbous
Cayrana
Seguret
Crestet
Beaumont
Mornas
Piolene
Vebaux
Serignan
Sablet
Prabion
S.Esteuan
Suzete
Malauerne
Fontaine
Chasteauneuf de redortier
Grosel
Corchan
Gocordon
Eque flu
La Plane
Violes
La Baume
Gigondas
Montmirail
Baugnot
Martignan
Orange
Codolet
Malcfay
Ouueze flu.
Baumes
Latour du preuost
Tonquieres
Vacqueycas
Meine flu.
Aulbignan
Caromb
Bedouin
Sault
Crillon
Caufans
Courthezon
Flusin
Limon
Maudent
Nesque flu.
Roquemaure
Lers
Serce
Monnoieron
Lauriol
Fauon
Masan
Villes
Chasteau neuf du Pape
Rhosne flu.
Monteux
Carpentras
Blaxuas
S.Mesarnies
Bederides
Pont de Sorgue
Malemort
S.Saturny de Tarz
Entraiques
S.Raseau
S.Dedier
Venasques
Baucet
Lambeca
S.Andre
Velleron
Ville neuf
Farques
Pernes
La Roche
Musi
Gincas
Auignon
Toson
Saumane
Spaige
Vauclyse
S.Rutz
Monfaues
Chasteau neuf
Thore
Lisle
Gordes
Roussillon
Monte verge
Durance flu.
S.Chaman
Laigues
Gardon flu.
Velorgues
Gour
Apt
Barbentane
Commaos
Bonpas
Cabrieres
Baumotes
Chasteau renard
Noues
Tour de Sabran
La Coste
Coloa flu.
Rhodanus flu.
Grauesons
Maubec
Valabregus
Cabanes
Bounieux
S.Anduol
Robion
Oppede
Trilles
Tarascon
Hourgon
Cauaillon
Merindol
Beaucaire

LOTHARINGIA.

LOTHARINGIÆ nomen quondam latiùs patuit: complectebatur enim ferè omnem eam regionem, quæ inter Rhenum Scaldimque flumina, Vosagumque montem iacebat. Hæc tota diuidebatur in Superiorem & Inferiorem. Hæc Inferior Brabātiam, Hasbaniam, Geldriam,& Cliuiam sub se habebat. In Superiori erat Episcopatus Leodiensis, Lutzēburgensis ac Limburgensis ditio: Mosellanus etiam ducatus, Palatinatus ad Surā,& Hundsrugensis tractus:atque hodiernus hic,quē hac tabula exhibemus,Lotharingię ducatus,nomē vetus hactenus retinet, habetq. à Lothario Ludouici Pij F. cui hæc regio sorte obtigit. media inter Westrasiam (siue vt imperiti nominant Noastriam) quæ Carolo, & Austrasiam quæ H. Ludouico fratribus obtigere. Hunc itaque paulo latiùs describere operæpretium duximus, non nostris, sed Symphoriani Campegij Lotharingorum medici quondam celeberrimi verbis: is enim ita de eo; LOTHARINGIA ab Oriente Rheni Alsatiam tangit, à Meridie autem Burgundij limites, ab Occidente Campaniam habet Cisalpinam, à Septemtrione Arduenna silua terminatur. Plaga hæc tametsi alpibus cælo vicinis cingatur, nihil tamen vicinarum eget alimoniis, vsque adeò fertilis est & opima: gregibus, armentis, pratis, frumento, vino, stagnis piscosis, siluis peraltis, balneis salutiferis, salinis, ferro, ære, plumbo, stanno, argento, gemmis, speculis, calcidoniis, & variis fluminibus irrigata: quorum quatuor præter cætera clariora sunt. Primum siquidem Mosa Meridiem versus è Vogeso monte (à quo bona magnaque Lotharingiæ pars Vogesia nuncupatur) emanans, Nouicastelli (quod huiusce horæ opidum & situ & loci amœnitate, atque aëris temperie est conspicuum) fines perlabitur, ducatum Barrensem à Lotharingia dirimens, quodam Rheni ostio emergitur, priusquam in æquoris fauces erueret. Alterum Mosella inter Orientem & Meridiem non longo interstitio à Romerico monte ortum habens: quod opidum cœnobio virginum Vestalium non nisi nobili sanguine satarum impensis prouentibus annuis donato,decoratum est. Hinc circiter sex milliaribus distant balnea semper natura calida, ad quæ complures diuersis irretiti ægritudinibus vndique confluunt. Extemplo Spinallum, Chermas, Tullum, (quod priscis temporibus Leuca appellatum est) Mediomatrices, (quos nunc Metenses vocamus) velocibus perlabitur vndis: nec multò post in Rhenum cadit, confluuio quo ibi Germaniæ ciuitas Confluentia denominatur: Inter hæc duo fons est instar maris bipartitus, non longè à Vitello opido, vnde Vena fluuiolus scaturit: nunc arenosus, modò cœnosus, sepiusque horridior rusco, & proiecta vilior alga. cuius fluentum æstiuus Cancer ferè combibit desiccatque: præter lacunas quas ingenti aquarum copia efficit profundissimas. Tertium flumen Murtha, quod rupibus argentifodinarum circumquaque indies emergere conspicimus, atque in Deodatensem vallem irrumpere, in qua fons D. Godeberti, qui multis morbis curandis diuino quodam munere salutifer ab omnibus vna voce perhibetur. Perfluit is fluuius Murtha opidum Deodatense, subinde Rauonum, Luneuillam, opida,me herclè & natura valloque ac mœnibus altis expugnatu apprimè difficilia. Deinceps S.Nicolaum pagum vbique locorum cùm abundantia mercium, tum miraculorum iugi assiduaque coruscatione famatissimum ac celebratissimum. Mox Nanceium opidum Lotharingiæ primarium, multa vi atque munitione munitum. Imprimis duplici fossa immensæ profunditatis, binisq; mœnibus cingitur. Quatuor item propugnaculis, cunctis admirationem adferentibus,nec non machinis bellicis, & tormentis æneis pænè infinitis ad eius tutamen fulcitur. Murtha deniq; Mosellam incidit. Quartum flumen Sartha ab Oriente permeans Wastrasiam prouinciam dominio Lotharingiæ morigeram,visitat Sarrhacastrum,Sarrhapontem,& prope Treuirim à fluente Mosellæ recipitur.

Lotharingia etsi vndique singularibus rebus scaturiat, multis tamen omissis,potiores aggredi nobis constitutum est. In primis etenim habet montes Pyrenæis montibus vniuscuiusque speciei metallorum abundantiâ præstabiliores: in quibus, vt cætera omittamus, pleræque sunt argentifodinæ, tanta argenti copia abundantes,vt incredibile sit memoratu, quantum toti Lotharingiæ adferant emolumentum.

Sunt & Salinæ in quibus sal subtilissimum, gustu suauissimum, ac niue Scythica albius generatur: quæ suo valore quotannis centum millia Francorum Duci, omnibus deductis, afferunt.

Est & materia qua specula & vitrinæ fabricantur, cuius profectò præstantia cæteras totius Europæ prouincias facilè antecellere satis est in confesso: cùm alibi huiusmodi non inueniantur.

Ad hoc quoque miræ magnitudinis nascuntur Calcidoniæ, ita vt ex vno frusto permagnum calicem apud Tullensem antistitem fabrefactum (aut me Dij eradicent) egomet sum conspicatus.

Deinde est & lapidis Lazuli (quem vulgò Azurum vocant) qui inter laudatissimos quosque colores omnium consensu facilè obtinet palmā. præstabilis minera, ex qua fossores haud paruum sibi contrahunt incrementum.

Sunt & præterea in valle Vogesa fontes (inter res memorabiles non omittendi) gemmarum & margaritarum adeò feraces, vt ferè maior Germaniæ pars solis his gemmis vtatur; quæ à quibusuis vel exteris artis lapidariæ peritis non solùm comprobantur, verùm & Indicis & Orientalibus lapillis, nec perperam, præferuntur.

Est postea stagnum, quod (ita me Dij ament) quatuordecim milliaria in suo ambitu complectitur, carpionibus immensæ magnitudinis conspicuum:trium namque pedum longitudinis,& vnius pedis latitudinis ferè vniuersaliter comperiuntur: qui gustus suauitate, cæteros, mea quidem sententia, totius Europæ stagnarios carpiones facilè antecellunt. Hoc enim stagnum tertio quoque anno retiaculo piscatur: cuius piscatura Lotharingo Duci sedecim Francorum millia adferre, vel in cunis iacentibus est compertum.

Adde quòd & Lotharingia opima est frumento, vino, armentis, gregibus, ligno, præstabilibus equis, qui ferocitate Turcos, velocitate Hispanos, magnitudine Anglos antecellunt. proceris viris, mulieribus inexhaustæ formositatis: &, vt paucis omnia complectar, omnium rerum quæ ad victum & vitæ cultum pertinent, nulli cedat. Hactenus hæc Symphorianus.

Scripsit de Lotharingiæ ducum stemmatibus, rebusque gestis satis magnum volumen nuperrimè Franciscus Roseus. Nos quoque in nostro Itinerario quædam huius regionis scitu fortè non indigna euulgauimus.

Lorraine.
LOTHARINGIAE NOVA DESCRIPTIO.
Westereych confinia.
Sarwerden
Treuirensis prouinciae
Warnet waldt
Crehange
Metz
Lutzenburgi pars.
Barrrois.
Terre de la Vaiure.
Boys de S.
Benoys.
Marcheinville

Scala milliariorum
Lotharingicorum.
1587.
Cum Priuilegio decennali
pars.
Vogesus
mons.
Le boys de
Mortaigne.
La haulte
de Ruppy.
Le boys
Doleyne.
Le boys de
la Voyge.
Le forest
de la Voyge.
Burgundiæ
comi-
tatus
pars.
Boys de
Heyde.
Boys de Mondon.
MERIDIES.
Raon
Blamont
S.Diey,
Ormont
Remiremont
Espinal
Ormes
Fontenoy
Grignoncourt
Vaucoleur
Le Sanc-
toy.
Bellemont
Luxeul

BVRGVNDIAE COMITATVS.

BVRGVNDIA duplex eſt: altera Inferior, quæ & Regia, vocatur: hæc Ducatus nomine gaudet; olim Æduorũ regio: altera Superior, quæ & Imperatoria, appellatur: & Comitatus nomine cenſetur. & vulgò FRANCE COMTE, (id eſt liber Comitatus) nominatur. Hanc quondam tenuerunt Sequani. Eam hæc tabula continet. Confinia huius ſunt à Septemtrione Lotharingia, Germaniaque Superior; ab Occidente Inferior Burgundia; Heluetij claudũt illi latus Orientale; & à Meridie Allobroges & Secuſianos adſpicit. Diuiditur hodie in tres diœceſes, ſiue præfecturas; Superiorẽ, Inferiorem, & Dolanam: quarũ ciuitates ſunt in Superiore, GRAIVM. hæc inter præcipuas huius Burgundiæ cõputatur. in ipſa Araris ripa ſita eſt, variarũ opum diues, & magnificarum ædium ſpectabilis. habet ex altera parte patentes & omnium rerũ copia fœcundiſsimos campos. VESVLIVM. ſunt huic fortiſſima mœnia, & ædes luculenter exſtructæ: vitiferũ habet ſolum. MOMBOSIVM, IVSSVM, PALMAM Dubidi fluuio imminentẽ, PORTVZONAM ſecundùm Araris littus poſitã, CROMARVM, MONTEM IVSTINI & FACOGNEIVM. Inferioris ſunt SALINAE, ampliſsima ciuitas, à ſalſis & altis fontibus nominata & celebris: fit enim hîc ſal candoræ præſtãs, quod hinc in finitimas regiones curribus exportatur, vnde regioni maximũ vectigal. ciuitas in magna & anguſta valle, SCODINGA dicta, in longum extenſa, inter montes horrendæ altitudinis vinũ apricis in locis fundentes locum habet. munitiſsima eſt, & celſiſsimis turribus, duabusque arcibus firmata. ARBOSIVM, peramœno hoc loco ſitum, atque omnium rerũ copia, in primis optimi & ad vetuſtatem durantis vini, florẽs ac celeberrimum eſt. magnis circumquaque ſuburbiis impeditur: foſsis cingitur, ſed hortẽſibus. circum ſe ſunt montes, adſpectu fontium ac vinetorum arborumq. copia ſuauiſsimi. hinc Arboſium dictum, quòd arboribus conſitum ſit. POLICHNIVM non incõcinnum opidum, mœnibus & turribus pulcherrimis munitũ: intus adiacente arce, Grimonia vocata: hinc ſiluoſis, illinc vitiferis montibus ſeptum, quorũ montium vinum eſt laudatiſsimum. PONTARLVM in ima duorum montium planitiæ, ſecundùm Dubidis fluuij littus poſitum. iuxtà eſt arx Iura munitiſsima, in iugo editiſsimo mõtis collocata, adeò vt inexpugnabilis videatur. NOZARETHVM, aërio colli impoſitum, vmbilicum huius regionis agnoſceres. ædes in ea ferè omnes lapideæ ſunt: Princeps regionis hîc arcem habet, quam Plumbeam nominant, ex eo quòd plumbo intecta ſit. nundinæ hîc habentur quater in anno. Prioribus ſæculis, antequam hoc opidum mœnibus cingeretur, Nucillum appellabatur, à corylorum nucum prouentu; omnino enim inter coryleta iacebat. CASTRVM CAROLI, à Carolo Imp. cui ob res geſtas Magno cognomen fuit, ædificatum atq. nominatum, ſitu nobile & validũ eſt. MONS MOROTI in monte non arduo, vitibus conſito. ORGELIVM mercimoniis florens. incolæ ſunt induſtrij & negotioſi, lanificio operam dantes. ager minimè ferax: aſsiduis enim collibus & rupibus aſper; quod prouerbio locum dedit, quod dicitur habere cãpos ſine gramine, fluuios ſine piſcibus, montes ſine ſiluis ac nemoribus. Dolanæ ſunt, DOLA, regionis huius totius celeberrima, omnium ſtudiorum, in primis iuris, nutricula, ad Dubim fluuium pulcherrimo loco ſe offert; põtibus, mœnibus & ſtupendis propugnaculis ſumptuoſa. ædes, templa, gymnaſia, vt operum magnitudine, ita architecturæ artificio non mediocriter adſpicientium oculos oblectant. QVINGIVM vetuſtiſsimũ opidum in Lupæ ripa ſitum. ORNATVM inter excelſiſsimos montes Lupa piſcoſo fluuio interluitur. LOYA, pagus ampliſsimus. ROCHAFORTIS opidulum: VERCELLAE mœnibus ruina deformibus. Eſt item in hoc Comitatu VESONTIO, vrbs Imperialis, & vtriuſque Burgundiæ metropolis: cuius quia pro eius dignitate deſcriptionem hæc pagina non capiat, & Gilbertus Cognatus, Paradinus, item Georgius Bruno in ſuis ciuitatum voluminibus hoc ſatis accuratè præſtitere; de ea hîc aliquid dicere ſuperſedimus. eorum enim ipſorum labores omnibus ſtudioſis facilè ad manus cùm eſſe poſſunt, ad ipſos eos remittimus. his dictis, ſi velint, Robertum Cœnalem adiungant. Vtinam ſtudioſos ſua ſpe non fefelliſſet Cognatus! promiſit enim librum illuſtratæ & reparatæ veteris Burgundiæ, vnà cum eius chorographia, additis vetuſtis & recentioribus locorum vocabulis. fruſtra autem hactenus eum exſpectamus. Edidit autem his diebus de hoc Comitatu ingens & peculiare volumen Ludouicus Golluſius, Gallica lingua.

ALLEMAIGNIE.
Ferrette.
Suisses.
Elsace.
Lorraine.
SEPTEMTRIO.
Montaignes de Voge
Bourgoig
Langrois.
Basfigni.
1589.
Cum Privilegijs Imp. Regis, et Brabantiæ. ad decennium.
Scala Milliarium Burgund.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
Rhenus flu.
Brisach
Schlestadt
Mulhausen
Pourrentruy
Franquemont
Neufchastel
Iura
Montbeliart
Beffort
Besanson
Dole
Gray
Vesoul
Lure
Luxeul
Clervaulx
Champlite
Ausonne
Sone flu.
Doubs flu.
Langrez
Chaumont

Sauoye.
Pais d'Aulx.
Lac de Geneue.
Hugo Cusinus, siue Cognatus patriam suam sic describebat.
Geneue
Sauoye.
Rhosne flu.
Rodanus flu.
MERIDIES.
Daulphine.
La Bresse.
Viscon: te d'Au: sone.
Beau: joulois
Charlois.
Araris fluuius
Saone flu.
Macon
Chalon
Au ergne
BVRGVN: DIÆ COMITATVS.
OCCIDENS.

BVRGVNDIÆ
DVCATVS.

IN ea Galliæ Lugdunenſis parte quam olim Ædui tenuere, hodie Ducatus Burgundiæ eſt, cuius limites Campania & Vellaunodunenſes à Septemtrione; ab Occidente Niuernenſes & Borbonnenſes: à Meridie reſpicit Lugdunenſes. Rhodanus fluuius eam verſus Orientem à Sabaudia & Burgundiæ Comitatu ſeparat. Vrbs huius regionis primaria quondam erat Auguſtodunum, nunc autem Diuio vel Diuionum, vt Gregorius Turonenſis libro 3. eam vocat, incolis Dijon, in qua ſupremum huius Ducatus Tribunal, ſiue, vt recẽtiores loquuntur, Parlamentum. Sita eſt ad Oſcarum fluuium (Ouſche vernaculè) piſculentum, in agro fertili & admodum fœcũdo, vini quoque nobiliſsimi in adiacentibus montibus feraci: vt habet dictus Turonenſis, qui eam elegantiſsimè deſcribit. Ab Aureliano Imp. conditam hanc, ſunt qui credunt, etſi alij ſint qui eam multo antiquiorem aſſerant. Vrbs hodie munitiſsima, & ſitu naturali, & artifice manu contra omnem hoſtilem impetum, aliquot propugnaculis nuper exſtructis, obfirmata. Belna (Beaulne) vrbs ſecundum locum obtinet, cuius vina Belnenſia ab huius territorio ſic nominata, nemo non laudat. Hæc vrbs ædificiis pulcerrima, & arce à Ludouico XII. exſtructa, inexpugnabilis reddita. Eſt in ea Xenodochium, ſiue hoſpitale, vt vulgus vocat, quod ſtructura adeò excellit, vt regiæ quamlibet magnificæ componi poſsit. Cancellaria hic quoque, ſiue Iuris præfectura, ſedem habet. In huius agro Ciſtertienſe Cœnobium extructum fuit circa annum 1098. à Duce Othone; loco nemoroſo atque vliginoſo, quod à ciſternis nomen ſortitum credunt. Habetque hoc monaſterium ſub ſe mille octingenta alia monachorum, totidemque virginum monacharum clauſtra, teſte Belleforeſtio.

Sequitur Auguſtodunum, (quod prius Bibracte nuncupatum fuiſſe, ſunt qui opinentur, nulla tamen veterum ſcriptorum auctoritate ſatis nixi) Auſtun hodie dicitur. Vrbem hanc quondam ampliſsimam & populoſiſsimam fuiſſe, ex auctoribus, imprimis Cæſare, omnibus conſtat. Viſuntur etiamnum hic magnæ theatri, præterquam ſtatuarum, columnarum, aquæductuum, pyramidum, ruinæ; aliaque innumera vetuſtatis monumenta. Effodiunturque inſuper quotidie numiſmata, vaſculaque, & alia id genus antiquæ ſupellectilis fragmenta. Duo excidia pertulit hæc vrbs memorabilia: prius bello Gallico, duce Cæſare; poſterius circa Gallieni Imp. tempora. Reſtauratam autem poſtea à Conſtantino Claudij F. Eumenij Panegyricus indicat, qui eam Flauiam Heduorum appellat. Hodie adhuc ſuperbis vndique templis, ædibuſque publicis coruſcat.

Deinde eſt Matiſcona Cæſaris, aut Matiſconenſe caſtrum Antonini, vbi Legionem x. locat idem. Maſcon hodie appellatur. Hæc quondam Comitatus titulo celebris fuit. Ponte hæc vtramque Araris ripam iungit. Hîc primum cœpit Dominica dies Chriſtianorum feriis celebrari: vt docet ex Guntrami edicto, Paradinus. Hiſtoriam huius vrbis Matiſſanæ (vt ipſe legit) peculiari & eleganti libellulo deſcripſit Philip. Bugnonius. Cabillonum (Chalon) etiam ad ripam eiuſdem Araris, antiquitus Orbandale nominatam, tradit Petrus Saniulianus. Ab Antonino hic Legio XIIII. ſtatuitur. Guntrami aliquando regia fuit, quam tamen Lotharius Ludouici Pij Aug. F. poſtea euertit, incendioque conflagrauit tanto, vt illic fuiſſe ciuitatem nemo agnoſceret. Hodie nihilominus eximiè felix, & conuehendis mercimoniis idonea. Eſt & Semurium in Mandubiis opidum non inelegans, loco edito. Sunt & alia, vt Chaſtillon, Flauigni, Soloigne, Noiers, & cetera, quorum omnium deſcriptionem quia hæc pagina non caperet, ad Belleforeſtium horum locorum diligentem topographum, ſtudioſos relegamus. Vnum tantum his addam, ex dicto Saniuliano. Is, contra omnes ferè omnium hactenus opiniones, Burgundici vocabuli etymon non à Burgis paſsim ſtructis deduci ſinit, ſed à loco quodã ſingulari Burg Ogne dicto. In agro Langrenſi circa Tiliam fluuium inter Luzam & Thilcaſtellum, refert planitiem quandã oſtendi, quam incolæ non alio nomine quàm Vallem Ogne indigetant, Val d'Ogne, in eaque valle olim burgum vel vrbem admodum celebrem extitiſſe. Hinc nomẽ & originem habere Burgundiones, vel vt vernaculè ſonant, Bourgognons, citra omnem hæſitationem affirmare minimè veretur: atque falli eos qui hos ex Sarmatia, Scandiáue, aut à Mœotidis paludibus, in hanc regionem, tamquam populos vagabundos deducere audent, ſed aborigenes indigenáſue potius huius tractus vel loci eſſe, omnibus perſuaſum cupit.

Burgundiæ limites olim latiùs patuiſſe ex ſcriptoribus liquet. ſunt enim qui eius terminos à Meridie mare Gallicum ſtatuunt; ab Oriente Alpes, Rhenumque: à Septentrioneque Vogeſum montem: ab Occidente Ligerim & Sequanam fluuios. A Regibus tunc gubernatam, cuius ſedes Arelatum erat, claſsici teſtantur ſcriptores. Bipartitam factam Burgundiam, & in Ducatum atque Comitatum erectam circa annum trigeſimum quartum ſupra milleſimum, Æmiliani annales perhibent. De Burgundis ſcripſere ex profeſſo, Paradinus, & Nicolaus Vignierius Latinè: & Petrus Saniulianus Gallicè. De veteribus Æduis, vide Nazarij panegyricum Conſtantino Imp. dictum.

BVRGVNDIAE INFERIORIS, QVÆ DVCATVS NOMINE CENSETVR, DES.
1584.
CVM PRIVILEGIO IMPERIALI ET BELGICO AD DECENNIVM.
SEPTEMTRIO.
NIVERNOIS.
OCCIDENS.
Armançon fluuius.
La Cure fluuius.
Serain fluuius.
Tanlaÿ.
S.Villemÿ.
Iroy.
Auxerre.
Tonneres.
Creuant.
Noiers.
Montot.
Stoain.
Chablies.
Ioux.
Vromenton.
Arsy.
Girole.
Aualon.
Le Vaulx.
Chastelet.
Vezelaÿ.
Lacure.
Iulli.
Leigne.
Seuenoy.
Rauieres.
Rochefort.
Rogemont.
Mombard.
Toullon.
Sauigne.
Iouansy.
Chasteau Gaspart.
Quincerot.
Lysle.
Tisy.
Monreal.
Genoully.
Semur.
Saulieu.
La Roche.
Beaunoÿ.
Villarnoua.
Rouraÿ.
Conforgion.
Aligny.
Dombres.
Latornelle.
Meneslaire.
Lucanÿ.
Plain.
La Bralute.
Le Iam.
Pesu.
Pays de Combraille.
Arroux flu.
BOR BONNOI

Scala milliarium Burgundicorum.
1. 2. 3. 4. 5.
BASSIGNY.
ORIENS.
FRANCE CONTE.
Visconte d' Auxonne.
Digion.
Beaulne.
Chalons.
Verdun.
Seure.
Dole.
Ausonne.
Argilly.
S.Seigne.
Viteau.
Selogne.
Saone flu.
Dubis flu.
Doxe flu.

GERMANIA.

GERMANIA Europæ terrarum maxima latiſsimaque eſt regio, multis diſtincta nominibus; cuius termini ab Auctoribus, vt quiſque ſui temporis rationem ſecutus eſt, adeò variè deſcribuntur, vt triplicem quaſi Germaniam, ſecundùm eius ætatem facere videantur; Veterem nempe, Mediam, & Recentem. Veterem vocabimus Beroſianam, quam Rheno, Oceano, Tanai, Ponto Euxino, Danubio, eiuſque accolis circumſcribit. Media erit, quam Tacitus, Ptolemæus, & Plinius, coætani ferè, cognouerunt, quæ cùm ex ipſis auctoribus ſatis nota ſit, non opus videtur hîc denuo eam deſcribere. Recentiorem verò Germaniam, ſua lingua, hoc eſt, Germanica; (quam primam in orbe terrarum fuiſſe doctiſsimus Ioannes Goropius Becanus in ſuo de Originibus volumine ingenioſè admodum & eruditè oſtendit) terminabimus. Itaque omnem eum tractum, qui hodie hac lingua vtitur, Germaniæ nomine comprehendemus. Eritque hoc modo eius maxima longitudo ab Iccio portu, quem hodie Cales vocant, & qua maximè in Occaſum vergit, vſque ad Viſtulam fluuium verſus Orientem. Latitudinem habebit à mari Germanico Venedicoque ad Alpes vſque. Singularum eius regionum hæc ſunt nomina; Flandria, (quæ extrema eſt ad Occidentem) Brabantia, Zelandia, Hollandia, Friſia, Dania, Megapolis, Pomerania, Pruſsia (quæ vltra Viſtulam fluuium ad Venedicum mare ſe extendit.) Deinde Marca antiqua & noua, Saxonia, Weſtphalia, Geldria, Cliuia, Iuliacum, Colonienſis Epiſcopatus, Haſsia, Turingia, Miſnia, Luſatia, Sileſia, Morauia, Bohemia, Franconia, Diœceſis Moguntinenſis, Lutzenburgum, Treuirenſis ditio, Palatinatus, Alſatia; Wirtenbergum, Sueuia, Bauaria, Auſtria, Stiria, Carinthia, Tirolis, Heluetia, hoc in tractu verſus Galliam vltima. Sunt etiam plura regiuncularum nomina, ſed quæ non ita magni ſunt momenti, aut ſub dictis intelliguntur. Etſi Bohemia Germanica lingua minimè vtatur, ſed Slauonica: quia tamen in media Germania ſita ſit, & eius Rex inter huius Sacri Imperij Electores locum habeat, pro Germanica regione habetur.

Hæc Germania, quæ hodie Romani Imperij titulo reuerenda eſt, pulcherrimis munitiſsimiſque vrbibus, caſtris, pagis, incoliſque adeò referta eſt, vt nec Italiæ, nec Galliæ, neque Hiſpaniæ cedere debeat. Habet frumenta, vineta, amnes piſcoſos, quibus facilè cum fertiliſsimis regionibus certare poſsit. Sunt fontes aquæ dulcis, ſunt thermæ calidæ; ſunt mineræ ſalis plurimæ. Metallorum autem, nempe auri, argenti, ſtanni, plumbi, æris, & ferri copia, nullis vnquam ceſſura eſt regnis. Quin etiam vrbanitas, & morum ciuilitas, veſtitus honeſtus, rei militaris peritia, apparatuſque bellorum, & nobilitas nullibi maior. Hæc illa eſt quæ olim, vt Cornelius Tacitus teſtatur, in vniuerſum aut ſiluis horrida, aut paludibus fœda fuit. Tantum æui longinquà valet mutare vetuſtas, vt inquit Poëta.

Hanc ex Neotericis magna diligentia deſcripſerunt, Beatus Rhenanus, Munſterus in ſua Coſmographia, Franciſcus Irenicus, Ioannes Auentinus in Boiorum annalibus: obiter Bilibaldus Pirckeymerus, Ioannes Bohemus Aubanus, Gerardus Nouiomagus, Chonradus Peutingerus, Chonradus Celtes poëta, Iacobus Wimphelingius Seletſtadienſis, Aimoinus in fronte libri hiſtoriarum Francorum, & Henricus Pantaleon in principio libri primi Proſopographiæ. Sebaſtianus Brand multa per eam Itineraria, locorumque diſtantias, & fluminum decurſus annotauit. Carmine deſcripſit Rhenum fluuium Bernhardus Mollerus, eundem Magnus Gruberus ſoluta oratione. Ioannes Herold de ea duos libellulos edidit, vnum de Germaniæ veteris, alterum de Rhætiæ littoralis antiquiſsimis nonnullis Romanorum ſtationibus: Gaſparus Bruſchius de monaſterijs Germaniæ, volumen in lucem dedit. Ex veteribus hanc diligentiſsimè deſcripſit Cornelius Tacitus peculiari opuſculo; quod doctiſſimis commentariis illuſtrarunt Andreas Althamerus, & Iodocus Willichius, & nuper doctiſsimè I. Lipſius. Plures Germaniæ ſcriptores, quos nos non vidimus, enumerat Franciſcus Irenicus libr. 1. cap. 2. Exegeſeos Germaniæ. Sed libet Laonici Chalcocondylæ hominis peregrini, Athenienſis nempe, hæc quædam de hac regione eiuſque gente attexere. Is enim libro 2. interprete Clauſero, ita: Iſta natio gubernatur melioribus legibus, quàm nulla earum vel regionum vel gentium, quæ reſpiciunt « ad Septemtrionem vel Occidentem. Diſcreta eſt in vrbes præclaras & florentes, quæ proprijs legi- « bus & quàm proximè ad æquitatem accedentibus reguntur. Diuiditur in Principatus, ſubiectaque « eſt Sacerdotibus & Epiſcopis adhærentibus Romano Pontifici. Vrbes quàm maximè ad æquitatem « conſtitutæ in Superiore & Inferiore Germania, ſunt Noreberga, vrbs opulenta; Argentina, Ham- « burgum, &c. Genus hominum magnum eſt, longè lateque per vniuerſum Orbem imperat: magni- « tudineque ſecundum poſt Scythas Nomades habetur. Itaque ſi concordiæ ſtudioſi eſſent, & ſub vno « degerent Principe, planè eſſent inuicti, mortaliumque fortiſsimi. Sunt, quantum ad corpus attinet, « perquam ſani, & nullius rei indigentes. Nec eſt gens, quod ſciam, quæ melioribus regatur legibus. « Hæc, & plura, de hac regione atque gente, ibidem, cui lubet, legere poteſt.

OCEANUS GERMANICUS.
OCCIDENS
ANGLIAE PARS
GALLIAE PARS
Deutschlanndt
GERMANIAE TYPUS.
Per Franciscum Hogenbergium concinnatus
Anno partæ salutis CIↃ. IↃ. LXXXVI
Ubiorum Coloniæ.
Cum Gratia et Priuilegio.
Scala miliarium Germanicorum, continens minima, mediocria, maiora et maxima.
DENEMARKEN
HOLSATIA
FRISIA OCCIDENTALIS
FLANDRIA
BRABANTIA
HANNONIA
LUXBORG
LOTHARINGIA
ALSATIA
BURGUNDIA
SABAUDIA
HASSIA

MARE GERMANICVM, nunc Oostse.
ORIENS.
SINVS HADRI ATICI PARS.
SCLAVONIA
Vistula flu.
Crakow
Warschaua
Dantzig
Magnifico, Nobili, ac Praecellenti viro ac Domino, D. Constantino a Lyskirchen, florentissimae Agrippinensis Reipub. Consuli Seniori, Franciscus Hogenbergius nuncupat.

GERMANIA CISRHENANA,

QVÆ VVLGO

GERMANIA INFERIOR.

EXHIBET hæc Tabula non totam Germaniam inferiorem, ſed huius dumtaxat partem; eam nempe, quam Philippus Caroli V. Imperatoris filius in ea hæreditario iure poſsidet. Continetque hac ſeptemdecim ditiones; Ducatum Brabantiæ, Limburgi, Lutzenburgi, & Geldriæ, Comitatum Flandriæ, Arteſiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci; & Zutphaniæ, Marchionatum ſacri Imperij, Dominia Friſiæ, Mechliniæ, Vltraiectenſis, Tranſiſulanæ, & Groeningæ. Regiones, ſi quæ aliæ, cultiſsimæ, vt in quibus (teſte Lud. Guicciardino) numerantur 208. vrbes muris, aggeribus, aut foſsis munitæ, & plus quàm 6300. pagi templis turrigeris inſigniti, præter villas, caſtella & arces, quorũ in his non exiguus eſt numerus. Habetq; hic tractus (initium ſumẽdo ab Orientali maritima parte; ad fluuium Amiſum, vulgo *Eems*, huius ad Oceanum terminus) hos Principes vicinos: Comitem Friſiæ Orientalis, Epiſcopum Monaſterienſem, Ducem Cliuiæ, Archiepiſcopum Colonienſem & Treuirenſem, & demum Regem Galliæ, vſque in oram maritimam ad flumen Aa, quod huius terminus eſt ad Occidentem. Aër etſi in eo plus æquo humidus videri poteſt, incolarum tamen ſanitati, nec non digeſtioni admodum conducere putatur, vt qui homines longæuos, præcipuè in Campania Brabantiæ parte, nutrit. Fluminibus irriguis vndique perlabitur. Nemoribus ſiluiſque, quantum voluptati aut venationi ſatis eſt, aut regionis decor exigit, ſparſim ornatur. Montes non habet, niſi circa Lutzenburgum & Namurcum, nec non in Hannonia, vbi vſpiam collibus attumulatur. Fertilis eſt frumenti, & fructuum omnis generis, etiam herbarum, quarum in Medicis vſus eſt. Prouenit hic quoq. magnâ fertilitata herbæ illud genus, quod vulgò Buckwey (Bockwey corruptè pronunciat vulgus) vocant. quaſi dicas fagus paſcua: ſemen enim ſiue fructus, (quamuis forma minor) nucleus triangulus, omnino ſimilis fagi arboris. Forma itaque fagus, at non arboreſcens: ſed humilis, vt paſtu animalium cedat. adeò vt verè ſit fagus paſcua, aut ſi mauelis χαμαιφηγος nominanda. Hæc herba autem an veteribus nota, herbariorum cura ſit. Nonnullis tamen ſabuloſis in locis, quæ incolæ ob ericæ herbæ inibi frequentiam, Ericeta vocant, veluti ſunt in Brabantiæ Campania, &c. minùs ferax, ſed huiuſmodi Ericeta mirum quam læta paſcua pecoribus præbeant, adeo vt nuſquam gentium (etiam vicinarum regionum teſtimoniis) carnes guſtum ſuauiorem habeant. Hunc tractum veriſsimè deſcripſiſſe Plinium 17. cap. 4. mihi perſuaſerim, cùm inquit: *Quid laudatius Germaniæ pabulis? & tamen ſtatim ſubeſt arena tenuiſsimo ceſpitum corio.* Animalia humano generi noxia non producit.

Has omnes regiones deſcriptas, exteri ferè omnnes (maxima ignorantia, partem pro toto accipientes) vno nomine Flandriam, incolaſque Flandros indigetant, cùm Flandria pars tantùm ſit, aut vna harum regionum; vti in Tabula videre eſt. Proinde hi non minùs errant, quàm illi, qui Hiſpaniam deſignaturi, Caſtellam, Andaluſiam, aut aliam huius regionis prouinciam loquātur: aut de Italia locuturi, Tuſciam, aut Calabriā, &c. nominẽt: vel de vniuerſo Galliæ regno dicturi, Normandiam, aut, &c. tantùm ſonent, atque eo modo de tota Hiſpania, Italia, aut Gallia dixiſſe videri velint.

Has regiones ſuis doctiſsimis ſcriptis celebrant Ioannes Goropius Becanus in ſuis Beceſelanis, Petrus Diuæus Louanienſis, Hubertus Thomas Leodius. Ioannes Caluetus Stella Hiſpanus, ſcripſit ſua lingua Itinerarium Philippi Hiſpaniarum Regis per omnes has regiones, in quo multa lectu digna, quæ ad cognitionem harum regionum & ciuitatum facere videntur, inſeruit. At qui pleniorem, immò abſolutam harum notitiam ſibi comparare deſiderat, Ludouicum Guicciardinum legat; & non legiſſe, ſed oculis eas perluſtraſſe ſibi perſuadebit. Nuperrimè etiam Dauid Chytræus doctè fuſeque ſatis in ſua Saxonica hiſtoria.

Quia hic Tractus ferè bilinguis eſt (Gallica enim & Teutonica multis in locis indifferenter vtitur) & ab Hiſpanis aliiſq. exteris nationibus ob mercimonia & negotiationes: aſsiduè frequentatur, fit vt quàm plurima loca, veluti ciuitates, oppida, & flumina plura habeant nomina: quiſq. ſuo enim eis idiomate, multum interdum ab illorum vernaculis diſcrepantia, vocabula indit. Atque ob hanc ſynonymiæ ignorationem nonnullos ſcriptores, alioqui non indiligentes, in errores minimè tolerabiles incidiſſe obſeruari, vt inter ceteros Dominicum Nigrum in ſua Geographia, qui Anuerſam in loco Tarauannæ ponit, & Antorpiam, (quam tamen malè Antrocipiam in exemplari apud Henricum Petri excuſo vocat) ad Tabudæ ripam triginta leucis à Tarauanna diſtantem deſcribit, cùm Antorpia & Anuerſa vnam eſſe eandemque vrbem omnes noſtrates norint. Idem Machliniam & Malines, Leodium & Liege, Nouiomagum & Nimega, Traiectum ad Moſam & Trait (pro qua Treciæ perperam legitur) duo diuerſaq. oppida putat; cùm vnum & idem ſint. Raremutium vocat vrbem, quam quoque magna oſcitantia Liege dici ait; alio loco tradit Raremutium quoque Rhamon appellari. at ex eius delineatione colligo, eum cum ſuo Raremuti & Rhamone eam velle vrbem, quam populari lingua Ruermonde vocamus. Sic Rhenen Gelriæ ciuitatem, quæ in Rheni ripa ſita eſt, ob nominis affinitatem putat eamdem eſſe cum Rhemenſi Epiſcopatu, qui in Campania eſt, Galliæ regiuncula. Sed huic viro in noſtris regionibus minimè verſato condonandum æſtimo. Ne tamen Geographiæ ſtudioſi in ſimilibus vadis hæreant, hæc nonnullorum locorum ſynonyma vulgaria, huic paginæ annectere volui.

Antvverpen *vernaculè, inde nos Latinè Antuerpia & Andouerpia facimus: Germani* Antorff *vocant; & inde illi Latinè Antorpia; Itali* Anuerſa *dicunt, Hiſpani & Galli* Enberes & Anuers.

Aken *noſtratibus*, Aix *Gallis*, *Aquiſgranum Latinis.*

Hertoghenboſche, *Gallus* Boiſleduc *dicit, Siluam ducalem inde faciunt Latini.*

Loeuen, *Louanium Latinis vocatur.* Louuain *Gallis.*

Lille, *vernaculè;* Rijſel *vocant Teutones: Inſula Latinum vulgus nominat.*

Liege *vernaculè*, Luyck *Teutonicè*, *Leodium Latinè eſt.*

Coelen *indigenis, ſed* Coloigne *Gallis. Colonia Agrippina veterum.*

Dordrecht, *contractè eam quoque* Dort *vocamus. Dordracum Latinis.*

Machelen, *inde Latinè Mechlinia*, Malines *dicunt Galli.*

Tournay *incolis*, Dornick *Teutonicis*, *Tornacum Latinis.*

Arras *Gallicè*, Atrecht *Frandricè dicitur. Atrebatum doctioribus nuncupatur.*

Mabeuge, *Latini Malbodium appellant.*

Trenen, *Galis* Tilemont *eſt.*

Namur, *Brabanti* Namen *appellant. Namurcum Latini.*

Maeſtricht, *& contractè* Tricht, *inde Gallicum vulgus* Trait *dicit: Traiectum ad moſam antiquis auctoribus dicitur.*

Viſet *vocant incolæ, ſed* VVeſet *Teutones.*

S.Truyen, *Gallicè*, Centron *nomen habet.*

Thionuille *Gallis*, Ditenhofen *Germanis*, *Theodonis villa ſcriptoribus Latinis.*

Terrevvanen *&* Terrenborch *Flandris*, Terouenne *Galis*. Taruanna *apud veteres habetur. olim Epiſcopalis ſedes, nunc nomen tantùm.*

Gulick, *vocant Galli* Iuliers. *Iuliacum veteribus dicitur.*

Mons, *Flandri* Bergen *dicunt.*

Geersberge, *quod & S. Adriani vocari audio*, Grammont *à Gallis nominatur.*

Ioudoigne, *Brabanti qui Teutonica vtuntur lingua*, Geldenaken *appellant.*

Gemblours *abbatia cum vrbecula eſt. Gemblacum Latinis eſt.*

Soigni *Gallicè*, Senneke *Flandricè.*

Halle, *vocatur à Gallis* Noſtre Dame de Hault.

Cortrijck, Courtray *Gallis*, *Cortracum Latinis.*

Coomene, Comines *Gallis.*

Maeſe *fluuius*, Meuſe *Gallicè appellatur: Eſt Moſa Latinè.*

Schelt *fluuius Teutonib.* Eſcault *Gallis*, *Scaldis Iulio Cæſari & Plinio eſt.*

Liege, *fluuius Gallis:* Leye *Flandris dicitur.*

OCCIDENS.
ANGLIAE PARS.
Rye
Douer
TIO
Esscales
Cales
Boulogne
Tournehem
Borborch
Duynkerke
Diepen.
Crotoy
Abbuille
Dourlens.
Amyens
Corbie
Compiegne
Noyon
Perone
Cambray
Douay
Bethune
Armentiers
Yperen
Brugge
Oostende
Dixmuyden
Rousselare
Cortryck
Oudenarde
Gendt
Aelst
Valenchienes
Bouchain.
Mons
S.Geleyn
Halle
Nivelle
Wauere
Gemblours
Fleru
Fontaines
Bins.
Beamont
Walcourt.
Chimay
Florennes
Marienborgh
Charlemont
Dinant
Namur
Bounes.
Rochfort
Marche
Ardenna
S.Hubert
Houfalise
Bastoigne
Bysteyden
Wapach
Salm
Masseres
Mouson
LVTZE
BVRG.
Chyni
Linchamp
Orchmont.
Fumay
Beauraing
Capelle
Guyse
La Fere
S.Quintin
Bohan
Chastelet
Pas
Papalmes
Arras
Lens
S.Eloy
Lilers
S.Pol.
Hesdin
Terwane
Fouqueberg
S.Omar
Monstreul
Cresfy
Luran
Pontoyse
Beauuoir
Gisors
Andeli
Cailly
Roan
Acques
S.Valori
PI CAR DIA.
FLANDRIA.
ARTESIA.
CAMBRESIS.
HANNONIA.
NAMVR.
VERMANDOIS.
GALLIAE
FRANCE
CHAMPAIGNE
Milliaria Germanica, Magna Communia, et parua.
MERIDIES.

SCRIP
NIAE INFERIORIS.
SEPTENTRIO. Noordt.
ORIENS. Oost.
DE ZVYDER ZEE
Texel
Vlielant
Scagen
Alckmaer
Egmont
Harlem
Leyden
Delft
Hage
Rotterdam
Amsterdam
Horn
Enckhuysen
Marken
Vrck
Ens
FRISIA Occidentalis.
Leewarden
Dockum
Collum
Franicker
Bolswaert
Sneeck
Harlingen
Sloten
HOLLANDIA
Goude
Woerden
Vtrecht
Naerden
Amersfoort
Harderwyck
Elburg
Campen
Hattem
Swol
Hasselt
Meppel
Steenwyck
Vollehove
DRENT.
Ruynen
Rolde
Bylen
Coeuoerden
Dam
OVER YSSEL
Omme
Harden berg
Deuenter
TWENT
Almeloe
Ryssen
Oldenzeel
Ootmarsum
Lochum
Zutphen
Borkelo
Grol
Arnhem
Wageningen
Nimmegen
Cleue
Grauen
Goch
Calkar
Santen
Wesel
Dinslaken
Essen
Kempen
Duesseldorp
Werden
Ratinge
Nuys
Berge
Venlo
Straelen
Gelder
Ruremond
Maestricht
Bilsen
Stockhem
Herl
Hoochstraete
Turnhout
Oosterwyck
Bos
Eyndhouen
Helmont
Oirschot
Breda
Gorcum
Vianen
Leerdam
Tiele
Bommel
Nieuport
Schoonhouen
DE VELUWE
Keppel
Brederode
Dortrecht
Dalem
Renen
Warendorp
Dulmen
Notelen
Coesfelt
Steenforde
Wessel
Loon
Horst
Cuyck
Dulken
Vacht
Berck
Orsoy
Lanck
Ordinge
Keyserswerd
Rhijn fl.
Colonia
Duren
Waesfelt
Apel
Ysel fl.

LVTZENBVRGVM DVCATVS.

REGIO hæc Lutzenburgensis, nomen, quod cum pluribus commune habet, à primaria sua ciuitate Lutzenburgo sortitur. vnde autem illa sic dicta fuerit, obscurum est. Sub Comitatus titulo primùm, postea in Ducatus dignitatem, qua hodie adhuc vtitur, euecta fuit. hoc aliqui VVenceslao Romanorum Regi, alij Carolo quarto tribuunt; Conradus autem Vercerius Henrico septimo adscribit, primo ex ea familia Romanorum Imperatori. Primum huius comitem Sigifridum fuisse, in schedis manu exaratis reperi: eumque filium fuisse Tacuini Tucis Mosellani.

Fuit olim Lutzenburgum Treuirorum portio. Situs eius ab Arduennæ siluæ termino quatenus hodie appellationem obtinet ad Mosellam fluuium (amnem ab Ausonio non paucis versibus celebratum) finitimarum ditionum his limitibus cingitur; Gallico, Lotharingico, Metensi, Treuirico, Namurcensi, & Leodio. Regio est vt plurimum montosa, & nemoribus passim obsessa; in ceteris satis culta: indiesque siluas multis in partibus exscindi, solumque in fœcundissimos agros conuerti vidimus. Gens potiore ex parte Germanica, regione tamen Gallicam spectante, eius quoque nationis moribus linguaque vtens. Habet in circuitu hic Ducatus, vt tradit Guicciardinus, septuaginta milliaria nostratia. Sunt in ea Comitatus septem, plures Baroniæ, vt vocant, & Nobilium magnus numerus. vrbes muris lapideis munitæ viginti tres, præter eas quæ bellorum furiis incendiisque ab iis denudatæ conspiciuntur. centum sexaginta octo supra mille pagos. arces quoque aliquot non parui nominis.

Vrbs primaria Lutzenburgum, aut si mauis Lucemburgum; vtroque enim modo, sed sine delectu aliquo, scriptum reperio: orthographia enim, vti & etymologia, incerta est. Sunt qui eam ab Elza flumine, hanc vrbem percurrente (Alizontia fortè Antonini) quasi Elsenburg, & corruptè Lelzenburg dici putant. alij eam ad Melusinæ præstigiatricis historiam anilem referunt. sed huiusmodi nec probare nec refellere animus est. Hîc Consilij supremi sedes & tribunal. Vrbs est satis munita, sed inæquali situ. partim enim in monte, partim in infima & præcipiti valle extructa, disparili admodum formâ se spectandam præbet. Sequitur Arlunum, iugo collis impositum, opidum satis elegans, & vbi hodie multa antiquitatis monumenta eruta, quæ Comes Petrus Ernestus hinc ad ædes suas amplissimas, quas habet in pomœrio vrbis Lutzenburgensis, transferri curauit. Lunam deam hîc olim gentilitio more cultam, & inde nomen habere, quasi Ara Lunæ putant. Sunt qui fabulantur, à ceteris planetis has eius vrbes quoque nominatas; Iuosium nempe (vulgo Iuoix) à Ioue: Sathenacum (Soleure) à Saturno: Virtonium (Verton) à Venere: Maruillam (Maruille) à Marte: Malmedium (Malmedi) à Mercurio. Quidam autem hanc vltimam, Montem maledictum interpretantur; atque sic dictam arbitrantur, eo quòd Valentinianus Imp. ibi amiserit exercitum. Deinde est Rodemachera. Thionis-villa, in ripa Mosellæ: præsidium hoc totius regionis, & contra hostilem quemuis impetum opidum tutissimum. Grauemacherum & Coningsmacherum opidula ad eundem fluuium sunt. Dierichum ad amnem Suram est. Echternachum, abbatia nobile. item Vianda. Bastonacum quoque opidum, emporium totius regionis ferè, Arduennæ siluæ imminet. Sunt & Nouum-Castrum, Danuillerium, Roccha, & Durbis, vrbeculæ minimè negligendæ. Item S. Viti vrbs, Marza, Chinium, & Ferta: quorum omnium amplior descriptio est apud Ludouicum Guicciardinum. Adromari montis meminit Regino, lib. 2. circa Theodonis villam; vbi Carolum Magnum venationibus exercitatum scribit. Plura de hac regione in nostro Itinerario.

LVTZENBVRGENSIS DVCATVS VERISS. DESCRIPT.
Iacobo Surhonio Montano auctore.
Cum Priuilegio Imp. & Regie Maiestatum.
NAMVRCI PARS.
LEODIENSIS EPISC. PARS
OCCIDENS.
Ardenna silua
FRANCIAE PARS.
LEODIENSIS.
Dinant
Rochefort
Chyney
Mariebourg
Simay
Charlemont
Maubert fontaine
Bouillon
Esdan

Milliaria magna, quorum XV. & minora, quorum XX. gradum efficiunt.
ORIENS.
TREVIRENSIS ARCHIEPISCOP.
Eyfalia.
Gerolstain
Prume
Schoneck
Malmedy Abb.
Staulo Abb
Durbuy
La Roche
Hoffalize
Bastoigne
Clerff
Viandẽ
Nurburg
Bitburg
Kilburg
Trier
S. Mathias
Echter nach
Arlun
LVXEMBOVRG
Longwy
Thionville
Rademachern
Sirck
Mosella fluuius
Metz
DE BARROIS.
S. Lorent.
Tichemont
Conflan
Virton
Dudelang
Demeringhem
Grauen Machern
Remich
Boser ville
Sar flu.
Metrich
RIDIES.

GELDRIA.

GELDRIA antiquorum Sicambrorum (vti ferè omnes ſcriptores conſentiunt) ſedes habet, à Septemtrione Friſiam, & ſinum Germanici maris, vulgò *Suyderzee*: ab Oriente Cliuiæ Ducatum, à Meridie Iuliacum attingit: Brabantia & Hollandia eam ab Occidente reſpiciunt. Regio eſt campeſtris, montibus omnino carens; ſed paſsim ſiluis ac nemoribus ornata. Omnium rerum eſt fertilis; præcipuè frumenti fœcunda, & ſupra modum paſcendis pecoribus ob pratorum vbique viridantium luxuriem apta, adeò vt ex vltima Dania emacerata armenta huc ſaginanda mittantur. Tribus celeberrimis fluuijs, Rheno nempe, Moſa, & Vahali irrigatur. Continet in ſe Comitatū Zutphanienſem; nec non eum tractum, quem Velaniam, vulgò *de Veluwe* vocant. Eſt autē Velania pæninſula, quæ inter Rheni oſtium, quod Arnhemium præterfluit, & Iſalam interiecta, ad mare etiā protenditur, mediocris fertilitatis, nemorū, montium, & collium copia non infrequēs. Plurimi huius inſulæ incolas, Caninefates eſſe cōtendunt.

Habet Geldria viginti duas vrbes muris & foſsis munitas, & ſupra trecentos pagos. NOVIOMAGVM ad Vahalim ſita, in ea metropolis eſt. vrbs eſt populorum frequentia, ædiumque ſplendore inſignis, iure item feriundæ pecuniæ nobilis: ciues vt plurimùm negotiationi operam dantes, ſunt ditiſsimi. Huius territorium regni titulo decoratur. Sequitur RVREMONDA vrbs, vbi Rura fluuius ſe in Moſam exonerat, exſtructa. Epiſcopali noſtris diebus dignitate ornata fuit. ZVTPHENVM, ad oſtium Bercheli amnis, quò ſe in Iſalam infundit, ſitum. Comitatus nomine gaudet. Habet Canonicorum diues collegium: Epiſcopus Monaſterienſis eccleſiaſtico iure illi imperat. ARNHEMIVM, in ripa Rheni iacet. Supremum huius regionis ius, & Cancellaria (vt vocāt) hîc locùm obtinet. Eccleſiaſtici huius vrbis Vltraiectenſi Epiſcopo obediunt. HATTENVM deinde vrbs bene munita, ad Iſalam fluuium. ELBVRGVM, in littore ſinus maris Germanici, quem *Zuyderzee* vulgò indigetant. HARDEROVICVM, ad eundem ſinum. Sunt præterea WAGENINGVM, TIELA, BOMMELA, BRONCHORSTVM, DOESBVRGVM, DOEDECHVM, SHERENBERGA, proprio gaudens Principe, ſub Comitatus honore; LOCHEMVM, GROLLA, BREDEVORDA, GELRIA, quæ fortè nomen regioni dedit; STRALA, VENLONVM, oppidum arte & natura munitum, in Moſæ ripa conſpicitur; WACHTENDVNCHVM, HERCVLIS vrbecula in Ducatu Iuliacenſi. Præter hæc ſunt quædam non infimi nominis oppidula, quæ etſi hac tempeſtate, aut bellorum furiis, aut temporis iniuria, muris ſint nudata, vrbium tamen immunitatibus vel priuilegiis (vt vocant) fruuntur. horum nomina ſunt Keppela, Burgum, Gendra, Bateburgum, Monſfortis, Echtum, Culeburgum, & Burenum; quæ duo peculiarē habent quæque dominum; vt quoque Bateburgum. Sub Othone III. eius Comite, hæc regio maxima ſumpſit incrementa; Ruremundam enim, Arnhemium, Harderovicam, Boemeliam, Goch & Wagening oppida, tunc temporis villas, muris cinxit; & ciuilibus priuilegiis conſecrauit. In Annalibus Ioannis Reygersbergij, vernacula lingua ſcriptis, inuenio hanc regionem ſub Carolo Caluo Ponthis nomine cognitam, atque in Dominium anno D. CCC. LXXVIII. ab eo erectam. Deinde anno M. LXXIX. ab Henrico III. hoc Dominium Ponthis, Comitatus titulo ornatum; atque Gelriæ Comitatum nominatum: primumque Comitem fuiſſe Ottonem Naſſouium. Comitatus titulo vſque ad Reinhaldum II. inſignita fuit: ſed cùm huius Reinhaldi non ſolùm virtus, ſed & potentia vicinis regionibus formidabilis eſſet, ac fama iuſtitiæ, pietatis, & fidelitatis ipſius erga Romanum imperium increbeſceret: Francoforti in publicis Comitiis à Ludouico Imperatore Dux conſecratus eſt; præſentibus Rege Galliæ, Rege Angliæ, & Electorum Collegio, anno Chriſti milleſimo trecenteſimo triceſimo nono.

Sunt qui narrant tempore Caroli Calui Imperatoris, verſus eum locum vbi Gelria oppidum eſt, immane quoddam & venenoſum animal, illiſque locis inuiſum, ſub eſculo arbore delituiſſe, miræ magnitudinis, & inauditæ atrocitatis. Beſtia illa agros deuaſtauit, pecora & animalia minora deuorauit, & ne ab hominibus quidem abſtinuit. Vicini rei nouitate & atrocitate finibus ſuis exceſſerunt; ſeſeque in ſolitudines abdiderunt. Dominus quidam de Ponth filios duos habuit: hi partim rebus propriis conſulentes, partim vicinorum calamitatibus ſuccurrentes, ſumma calliditate ac audacia animal aggreſsi, diuque luctati, tandem interfecerunt. Ille verò haud procul à Moſa ad ripam Nerſæ in rei memoriam arcem exſtruxit, quam Gelre appellauit, eo quòd interfecta beſtia crebro clamore & horrendo mugitu *Gelre Gelre* ſæpius ingemuiſſet: hincque incepiſſe Geldriorum nomen aſſerunt. Hanc originem nominis quamuis mihi fabuloſam, plurimi recipiunt, licet nonnulli autem à Gelduba, vel à Gerlaco, ſecundo eorum Præfecto, Geldros appellari exiſtimant. Hæc ferè ex Chronico Gelriæ Henrici Aquilij. Plura ſuppeditabit Franciſcus Irenicus. Sed pleniſsimam huius delineationem inuenies apud Guicciardinum in ſua Germania Inferiore.

WESTPH ALIA
Milliaria parua
Milliaria mediocria hec scala continet
Maxima quinque milliaria hic gradus designat
BENTH:
EM.
TWENT.
TRANSI: SALANA
PROVIN: CIA.
SEPTEN TRIO
CO: MI: TATVS. ZVT: FA NIAE.
DV: CA: TVS
GEL
Die Veluwe
ZVYDER ZEE
Germanici Maris sinus
EPISC: TRAIECTE: SIS PARS.
PARS HOLLAN: DIAE.
Cum priuilegio.
Zwol
Campen
Deuenter
Arnhem
Amersfoort
Utrecht
Naerden
Marken
Elburg
Harderwijck
Enschede
Oldenzeel
Almeloo
Borken

GELRIAE, CLIVIAE, FINITIMORVMQVE LOCORVM VERISSIMA DESCRIPTIO
Christiano Schrot Auctore.
BERGIAE DVCATVS PARS.
COLONIENSIS EPISC: PARS.
IVLIAE DVCATVS.
VALKENBORCH.
LEODIENSIS PROVINCIÆ PARS.
MERIDIES
OCCIDENS
MOERS.
KESSEL
HOORN
Maestricht
Aken
Duren
Ruremond
Venlo
Wesel
Duisborg
Dusseldorp
Colen

LEODIENSIS
DIŒCESIS.

LEODIENSES quos hodie vocamus, gentem Germanicam esse, & quondam Eburones dictos fuisse, communis & constans opinio est. Antiqui nominis vestigium hodie adhuc conseruatur in vico *Ebure*, germanico milliari ab vrbe Leodio. Crediderim hunc ipsum locum à Dione lib. XL. describi sub nomine Eburonia. Illud tamen certum est, Leodiensium ditionem hodie multo latiùs extendi, quàm olim Eburonum. Eburonum meminere Strabo, Cæsar, & Florus. Eburos eos vocat Dion. Eburonates etiam posteri, barbarè. Seipsos nunc vernacula lingua (quam Gallicam corruptam maxima ex parte habent) *Liegeois*, Germani *Lutticher*, & *Luyckenaren* appellant. Eburonum & Leodiensium vocabuli etymon qui cognoscere desiderant, ad Ioannis Goropij monumenta, & Huberti Leodij libellulum relegamus.

Occupat hæc regio magnam Lotharingiæ antiquæ partem, continet namque sub nomine suo Leodiensis diœcesis, Ducatum Bolionium; Marchionatum Francimontij; Comitatum Hasbaniæ, (aut *Hasspengow*) & Loots; multasque Baronias, vt vocant. Numeranturque in hoc tractu, præter Traiectum, cuius media pars Duci Brabantiæ paret, viginti quatuor vrbes muris munitæ, & mille septingenti pagi, templis turrigeris ornati, multæque Abbatiæ & Dominia. Vrbium nomina hæc sunt, Leodium, ad Mosam, vbi episcopi sedes, & vnde regioni nomen: Bolionium, Francimontium, Loots, Borchworm, Tungri, Hoium, Hasselt, Dinãtum, Masacum, Stochum, Bilsenum, S. Trudonis, Visetum, Tuinum, Varem, Beringum, Herck, Bree, Pera, Hamõtium, Sineium, Fossa, & Couinum, vt eas enumerat & nominat Guicciardinus. Traiecti partem, vt & hoc addã, huic diœcesi accessisse ex donatione Pori, cuiusdam Louaniensis Comitis, scribit Placentius. Huius vrbis territorium vocatur Comitatus Moselandiæ, in archiuis Abbatiæ S. Seruatij, hîc ab Arnulpho rege anno 889. exstructæ. Nunc hic Comitatus vulgò Hasbania vocatur.

Regio est admodum amœna, omniumque rerum fertilis & fecunda, imprimis versus Boream, qua se Brabantiæ iungit, ibi frumenti & omnis generis fructuum valde ferax, nonnullis in locis etiam vinum ferens. Versus Meridiem verò, quà Lutzemburgum & Galliam attingit, paulò sterilior, montibusque asperior: & nemoribus (Arduennæ enim saltus totius Galliæ, auctore Cæsare, maximi, hîc passim cernuntur reliquiæ) horridior. Hæc facies soli exterior; intus autem & in visceribus, metallorum & varij generis marmorum vbique diues est; item carbonum lapideorum, quibus loco lignorum ignes exstruunt, atque hæc omnia ea bonitate & præstantia, vt trito prouerbio dicant, se habere, panem pane meliorem; ignem igne calidiorem; & ferrum ferro durius. Ex ferro sanè, quo non alio, neque meliori omnes circumuicinæ vtuntur prouinciæ, magnum huic regioni vectigal. Neque alio igne, nempe violentiore, fabri ferrarij, ceruisiarumque coctores, fornaces ardentes in toto hoc Belgico tractu fouent, quàm his Leodiensibus carbonibus, qui eius sunt naturæ, vt aqua eius flammam intensiorem reddat, oleum verò eam extinguat. Huius ignis aut fumi odor, etsi eo insuetis nonnihil grauis videatur, asperso paululum sale, minus aut omnino nihil sentitur. Sed de his in Namurci & Hannoniæ tabulis plura.

Hanc regionem ad fidem Christianam conuersam tradunt à Sancto Materno, primo Tungrensium Episcopo, circa annum à Christo nato centesimum primum. Episcopalis enim sedes, quæ nunc Leodij est, tunc Tungris erat, mansitque vsque ad annum quadringentesimum nonagesimum octauum, quo tempore, à Sancto Seruatio Traiectum ad Mosam translata fuit; mansitque ibidem vsque ad tempora Diui Huberti Episcopi anno septingentesimo decimo tertio, quando hic eam Leodium transtulit, vbi etiamnum visitur. Plura lege apud Guicciardinum, Hubertum Leodium, & Placentium. Adde, si lubet, Lotharingiam Francisci Roserij.

LEODIENSIS D
IVLIAE DVC. PARS.
GELDRIAE PARS.
BRABAN
TIAE PARS.
Kempen landt.
Septentrio.

OECESIS TYPVS.
Scala Milliarium Leodiensi
LVTZENBURG. DVCATVS PARS.
Meridies.
GALLIAE PARS.
Ardenna silua
Ardenna silua
Cum gratia et priui:
legio decennali, A. Ort.

BRABANTIA.

BRABANTIAE Ducatus, Mosa, Scaldi, Sabi, & Tenera fluminibus ferè circumscribitur, adeò vt nusquam hos fluuios transsiliat; sed neque etiam vbique attingit, cùm cis Mosam Leodiensis prouincia magnam huius tractus partem occupet. Habetque (vt pleniùs eius terminos describamus) Hollandiam & Geldriam à Septemtrione, Leodiensem Diœcesim ab Oriente, Namurci Comitatum, nec non Hannoniam ad Meridiem respicit: Flandria illi ab Occidente est, Scaldique fluuio ab ea ex parte dirimitur. Regio est perquam nobilis & amœna, vberique gleba, frumenti & omnis generis fructuum feracissima: in primis versus Meridiem vltra Demeram fluuium. versus Septemtrionem enim, eo tractu saltem, quæ incolis Campania indigetatur, paulo sterilior est, & arenosa magis. Tamen hæc pars non omnino infructuosa existit. adeò vt Iacobus Spiegelius ad Guntherum Ligurinum annotauerit agricolas Brabantinos tam industrios esse, vt siticulosissimas arenas cogant triticum ferre. Armentis namque ouibusque, quorum plurimi (quod apud Homerum de Libycis scriptum legimus) cornuti, gratissima pabula affatim suppeditat. Indiesque etiam agricolarum industria, & indefatigabili labore adeò excolitur, vt vbi quondam nihil præter incultos, arenisque obductos campos videre erat, hodie in agros frumenti feraces conuersos, maximo incolarum commodo, cernas. Est in eadem tractus versus Ortum, *Peele* dictus, cuius terræ (quod Plinius de Gabiensi & Reatino agro prodidit) ad ingressum tremunt, neque transitus per eum curribus aut equis admittit, nisi hyemis tẽpore, cùm frigore & glacie huius soli corium rigescit atq; obduruit.

Continet hæc regio Marchionatum sacri Imperij, (cuius metropolis est Antuerpia) Marchionatum à Bergis, Ducatum Arschotanum, Comitatum Hoochstratanum, Megem; & Cantecroium, à Carolo Quinto nuper erectum, &c. Sunt in ea nemora & saltus, quæ multiiugis ferarum generibus abundant: quorum maximè insignia, vocantur vernaculè Grootenhout, Grootenheyst, Meerdael, Zauenterloo, & omnium maximum Soenien, septem miliarium ambitu pagos & monasteria in se comprehendens. Venatio, & aucupium, si hæc quinque dicta nemora excipias, quæ Principis priuatis voluptatibus inseruiunt, omnibus liberum est. Gens hilaris, adeò vt vix grauem senectutem sentire videatur; quæ res ioco (quod Adagij vice vicinis in ore est) locum dedisse putamus, quo dicunt: Brabantus quo natu grandior, hoc stultior. Aëris hìc maxima salubritas: nam grassante maxima sæuitia in circumiacentibus regionibus pestilentia, Brabantos ab ea intactos mansisse, non semel magna cum admiratione experti sumus.

Habet hæc Brabantia viginti sex ciuitates vallis fossisque & muris circumdatas. Suntque hæ: ANTVERPIA ad Scaldim sita, Emporium non solùm Germaniæ, sed totius Europæ celeberrimum: vrbs, si quæ alia, aduersus hostiles impetus munitissima: & turri Fano Diuæ Mariæ imposita ex candido marmore, miræ, imò stupendæ altitudinis, clara. AEdes prætorias magna impensa recenter extructas in ea videre licet, cuius in tota Europa vix similes reperias. BRVXELLAE, vrbs fontium perennium scaturigine nobilis: hìc Principis sedes est, eoque aulicorum frequentia, nobiliumque virorum magnificentia spectabilem se reddit. LOVANIVM, amplissima vrbs, hortos, vineta, pascua intra mœnia claudit: Musarum domicilium propriè diceres, obque id Academiam omnium scientiarum refertissimam ibi constituit Brabantiæ Dux Iohannes IIII. anno M. CCCC. XXVI. Huius territorij beneficio, hoc honoris Brabantiæ accedit, quòd de vindemia gloriari quoque potest. Sequitur MECHLINIA, Concilio regio, quod Parlamentum vocant, insignis, à Carolo Burgundo eius Duce instituto, anno Christi M. CCCC. LXXIII. BVSCVMDVCIS, vrbs minimè negligenda, ludo litterario excellens, & pugnaci populo quondam celeberrima. TIENA, ad amnem Geta, vnde casei, qui inde nomen habet, magnus prouentus. Estque hic templum S. Germani. Canonicorum collegio ornatum. LEVVA, optumâ cereuisiâ nobilis. NIVELLA. est in hac vrbe Canonicatus feminei sexus, in quam dumtaxat nobili sanguine oriundis Heroinis aditus patet. Quæ his præest, harum Heroinarum suffragio, consensu tamen Principis, & approbatione Pontificis eligitur, Dominaque Niuellæ vocatur. Atque penes hanc, huius vrbis & eius territorij ius temporale & ecclesiasticum, vt appellant, est. ARSCHOTVM ad amnem Demeram situm, olim Marchionatus titulo, postea à Carolo V. Imp. Ducatus elogio dotatum. BERGA ad Somam, à fluuiolo sic dicto, quod eam irrigat, cognominata, oppidum aliquando nundinis felix, nunc verò ob Antverpiæ vicinitatem minùs ab exteris mercatoribus frequentatur. MEGEM ad Mosam sita. BREDA, oppidum luculentum, ædificiis perpolitis ornatum. Hic Comitum Nassouiorum Basilica, tanta elegantia atque nitore à peritissimo Architecto inchoata, vt ad finem perducta, omnibus Principum huius regionis ædibus facilè anteponendam iudicem. TRAIECTVM ad Mosam, ampla vrbs, populosa & diues: quæ etsi extra Brabantiæ fines posita videatur, Ducem tamen Brabantiæ pro domino agnoscit. STEENOBERGA in maris littore. hoc olim Emporium admodum florens fuisse fama refert, hodie verò ad nihilum ferè redactum, luget. LIRA, elegans oppidum & amœnum, adeò vt multorum huius tractus nobilium in otio degentium, à curis & turba recessus sit. VILEVORDVM, hic arx munita, & principis carcer est. GEMBLOVRS, siue Gemblacum. Abbas huius oppidi, profani æquè atq; ecclesiastici iuris hoc loco supremus est. IVDOIGNA, olim ob aëris salubritatem Principum huius regionis incunabulum. HANVTVM, quondã Comitatus, vt fertur, loco fertilissimo situm. LANDEN, vetustissimum Brabantiæ oppidũ nonnullis putatur. HALEN, bellicis furoribus pænè excisum iacet. DIESTA, ad profluentis Demeræ fluminis vtramque ripam exstructa, vrbs spaciosa, & lanificio, incolarum maximo emolumento, dedita. SICHENVM, ad eundem fluuium oppidum non ignobile. HERENTALS, lanificio quoque vitam parat. ENDOVIA, in meditullio fere Campaniæ ad Dommelam amnem. HELMONT, cui castrum adiacet.

Sunt quoque quædam in ea loca, quæ libera vocamus, siue, vt vulgò vocant, *Vrijheden*: quæ loca etsi muris & fossis non sint munita, tamen cùm priuilegiis Principum, & immunitatibus vt cætera oppida gaudeant, ea hìc quoque enumerari digna videntur: *Oosteruicum, Orschotum, Turnhoutum, Hogestrata, Duffela, VValem, Merchten, Asche, Vuerna, Duisbosch, Hulpen, VVaure, Braina, Genappium, Gheela, Arendonchum, & Dormala.* Pagi septingenti, templis turrigeris & campanis decorati, inter quos quamplurimi sunt dignitatum titulis nobilitati. Sub Brabantiæ iure etiam sunt quædam vltramosanæ, vt sic dicam, regiones, vt puta, Ducatus Limburgicus, Comitatus Dalemius, status Valkeburgicus, &c. Habet præterea plura non contemnenda loca; sed ea omnia hic enarrare, non est nostri instituti. Edidit Ioannes Seruilius libellum de Geldrogallorum in hanc Brabantiam coniuratione: vbi haud pauca ad huius regionis cognitionem conducentia quoque reperies. Sed apud Ludouici Guicciardini Germaniæ inferioris regionum descriptionem, ea omnia legere licet, imò oculis lustrare: tam diligenter ab eo descripta videntur. Huius antiquitates & res gestas præ manibus habet vir doctus Dn. Ioan. Gerartus amicus noster. à quo hæc omnia propediem absoluta magno desiderio expectamus. Huius regionis incolæ olim fuerunt Ambiuariti & Aduatici. De quibus vide Ioannis Goropij Becani Becceselana.

BRA
DES
GEL
DVCA
TVS
DRIA
Dlandt van Kesel.
De Peele
Peellandt
Maeslandt
Kempen
landt.
Tlandt van Loen.
LEO
Tlandt van Rijen.
Breda
Antwerpen
Bergen op Zoom
Helmont
Cuyck
Zeelant
Bommel
Tilborch
Turnhout
Heerentals
Liere
Sittaert
Voorn.
PARS.
Flackee.
Over Flacque
FLANDRIÆ COMITATVS
Beveren
Rupelmonde
Calloo
Lillo

TIAE
TIO.
Landt
Ouer Maese.
MACHLINIAE VRBIS DOMINIVM.
Mechelen
ENSIS EPIS
COPATVS PARS.
NAMVR
CI
COMI
TA
TVS PARS.
Stemmate et eruditione claro Dn. Hadriano Marsselario, patricio Antwerpiensi; Ab. Ortelius dedicab. L. M.
HANNONIAE
COMITA TVS PARS.
Cum Imp. Reg. & Brabantiae privilegio decennali. 1591.
Scala Milliarior.
1 2 3 4 5

NAMVRCVM.

NAMVRCI regio hodie Comitatus titulo nobilitatur. An hæc à primaria eius ciuitate, an ciuitas ab illa nomen traxerit, incertum apud noſtrates relinquitur: quemadmodum quoque ipſius vocabuli origo. Namur enim incolæ, *Namen* Teutones pronunciant. quid autem naturâ ſignificet, neſciunt. qui enim olim eo in monte, vbi hodie arx, quæ Namurco opido imminet, conſpicitur, idolum, Nanus nomine cultum, reſponſa aut oracula dediſſe, & poſtea illud idem, Chriſtiana nempe religione illuceſcente, obmutuiſſe, atque ita ex Nano & muto, Namurcum factum prædicant, fabulas narrare, neque vlla boni ſcriptoris auctoritate niti, reor. Neumur olim dictum (quaſi nouus murus Latinè dicas) ſcribit Meierus.

Huius regionis vicini ſunt Leodienſes, Brabanti, Hannonienſes, & Lutzelburgenſes. Moſa & Sambra fluuij nauigeri eam irrigant. tractus non eſt montoſus, neque etiam planus, ſed collibus conuallibusque potiùs hinc inde attumulatus. Nemora, quorum maximum eſt quod Marlaigne indigetant, ſparſim venationes ſuppeditant nobilibus. Ferax rerum quibus vitam humanam tueri eſt neceſſarium. Ferri fodinæ hîc multæ ſunt. eruuntur quoque lapides atri, aut potiùs carbones lapidei, quos nos Teutones *Steen-kolen:* incolæ, quemadmodum & Eburones (apud hos enim æquè reperiuntur) Hoille nominant; λιθάνθρακες vocant eruditi. Horum lapidum mira eſt natura: cùm cetera namque omnia oleo inflammeſcant, iſti affuſa aqua inardeſcunt, oleo autem exſtinguuntur. His indigenæ, vicinæque regiones (hinc enim in proximas regiones exportantur) luculentos ignes in ædibus exſtruunt: ferrifabri quoque ferrum faciliùs quàm alia quauis materia molliunt. Sunt hîc quoque lapicidinæ, ex quibus nigra, ſubruffa, item variegati coloris duriſsima marmora exciduntur, quibus circumiacentium regionum ædificia templaque magnificè exornantur. vnde huic tractui non paruæ diuitiæ accedunt.

Habet hic Comitatus quatuor vrbes mœnibus firmatas, Namurcum, Bouinum, Carolomontium, & Vallencuriam. NAMVRCVM, vti diximus, primaria eſt ciuitas, epiſcopali ſede nuper ornata: ſita admodum opportunè in duorum fluminum, Moſæ ſcilicet & Sambræ, confluentia: vtriuſque fluminis ripas pontibus lapideis connectit. Hîc conſilium totius regionis. BOVINVM in ripa quoque Moſæ fluminis læua eſt, opidum pulcerrimis ædibus, frequẽtiaque incolarum, olim ſpectabile; nunc autem bellorum rabie toties deformatum, non adeò elegãs. CAROLOMONTIVM arx eſt, ſi quæuis alia, inexpugnabilis, ad ripam item Moſæ à Carolo V. Imp. ædificata & nominata: ad pagum Giuet dictum, in montis faſtigio viſitur. Neque VALLENCVRIA eſt contemnendum opidulum. Sunt inſuper ſub huius Comitatus nomine, præter Abbatias quamplurimas, pagi octoginta duo, inter quos quidam, vt Floreu, Vaſciæ, Samſon, &c. amplitudine & elegantiâ vſque adeò præeminent, vt cum opidulis certare poſſent. Hæc regio olim ſub Marchionatus titulo cenſebatur: circa annum autem M. CC. in Comitatum conuerſa fuit.

Gens admodum eſt bellicoſa, principique ſuo deuotiſsima. Gallica vtitur lingua. Hanc regionem, vt ceteras Belgicas, accuratè deſcripſit Lud. Guicciardinus.

NAMVRCVM,
Comi: tatus.
BRABANTIAE
HANNONIAE PARS
LEO
DIENSIS
DIOECESIS.
HANNONIAE PARS
Scala milliariorum.
Niuelle
Houthain
Gonensau
Gemtines
Courtil
Giblou
Sombreff
Marbais
Liberchee
Brunehault
Tongren
Gosseliers
Lambusart
Tamines
Sambre flu.
Chastellet
Montegny sur Sambre
Lodelinsart
Le Charnoy
Marchien au pont
Walcourt
Florennes
Philippe ville
Franchimont
Chaumont
Bethleem
Jamaigne
Vognee
Corenne
Agimont
Perwez
Threbacx
Fosse
Libines
Brogne
Marlaigne silua
Mariamme

LEODIENSIS DIOECESIS.
LUTZENBURGENSIS DUCATUS PARS
Iões Surhon describ.
Cum Imp. et Regiæ Mtis priuilegys. 1579.
SEPTEN.
ORIEN.
MERIDI.
OCCIDEN.
MOSA FLV.
Mehaigne flu.
Tourine
Waleff
Vault Lambert
Aygremont
Floen
Hermal
Vignamont
Aymoin
Feumal
Mouha
Coutuin
Vaunosdame
S. Estienne
Ouhe
Ausy
Nouille
Le Sart
Hu.
S. Linau
Le Sart S. Aubin
Yahin
Oubin
Iaua
Andenalle
Anden abbay
Gonselle
Gros
Coutize
Froidbize
Sorille abb.
Iamaigne
Gome
Hauelang
Hedomont
Haylo.
Ohey
Yasilez
Noion
Duruille
Monthegny
Hauelny
Schaltin
Felen
Emptines.
Seinchi
Auenchon
Amatoy
Chiney
Rulen
Hauelen
Tetschen
Boch flu.
Achy
Spontin
Halloy
Thieboinon
Conioul
Lignon
Corbion
Achin
Tauy
Ronnault
Selle
Sorines
Dinant
Chasteau de Selle
Walsin
Lesch flu.
Fursy
Vance
Crehen
Branchon
Wasseiges
Ambresin
Chiple
Latin
Hosdain
Falays
Boneff abb.
Meffle
Emptines
Acoche
Burdines
Vodon
Hanesche
Hambruine
Seron
Haurech
Forny
Beaurenart
Mozey
Warnet leuesqz
Machlet
Pomtaches
Forseilles
Harmont
Hingeon
Franquwaret
Le Sart Helmau
Fernemons
Wille waret
Sonsoy
Malroy
Some
Selin
Namesche
Samson
Halten
Hestrud
Maserolles
Le Sart Bernard
Aruille
Faulx
Grampre
Speame
Gesues
Houtuille
Soren le tony
Courielle
Corelle
Floree
Maulen
Yaune
Rouchin
Wauremont
Asses
Hierbesay
Le trip
Murchy
Champlon
Bonen
Marche
Lermitage
S. Hubert
Loyr
Wiede
Andoy

HANNONIA.

SCRIBIT Leſſabæus hanc prouinciam (neſcio qua auctoritate) olim Pannoniam à Panos cultu vocatam; deinde Saltum Carbonarium: poſtea Picardiæ Inferioris titulo cognitam dicit. Sed tandem Hannoniæ nomen, quo hodie innoteſcit, ab Hania flumine, quod mediam regionem ſecat, obtinuit. *Hainault* incolæ, & *Henegow* Germani appellant. quod ſonat veteri incolarum lingua, Haniæ ager. *Gow* enim Germani agrum nominant. Aliud huius regionis etymon prodit Carolus Bouillus in ſuo de varietate vulgarium linguarum libello.

Habet hæc Hannonia Flandriam cum Arteſia ab Occidente; Brabantiam à Septemtrione: quà Orientem Solem adſpicit, ſunt illi iidem Brabanti, cum Namurcis & Leodienſibus vicini: à Meridie Campaniam Gallorum Regis prouinciam attingit. Regio eſt, ſi quæ alia hoc tractu, nemoribus, lacubus, fontibus irriguis, pratis & paſcuis admodum amœna. Gens bellicoſa, & erga Principem fide & officio incomparabilis. Libertatem vernaculo & trito prouerbio iactare ſolent, quum dicunt, *Pays de Hainault tenu de Dieu & du Soleil.* quod Nicolaus Brontius in quodam libellulo à ſe de huius regionis laudibus edito, hoc interpretatus eſt diſtichò: *Solus ab hac tellure Deus nutu aſtra gubernans, Lucidus & Titan ius ſibi iure petunt.* Habet regio in longitudine plus minus viginti, in latitudine ſedecim milliaria. In eo ambitu comprehendit viginti quatuor opida, & plus quàm nongentos quinquaginta pagos aut villas, vt Guicciardinus auctor eſt. Robertus Cœnalis in ea bis mille ducen- villulas turri campanaria, vt vocant, inſignitas numerat. Titulo Comitatus hodie ornata eſt: & habet in ſe Principatum, vt hoc dignitatis vocabulum vulgò ſonat; octo Comitatus, duodecim Pares, vt hodie appellant, 22. Baronatus, 26. Abbatias, alioſque dignitatis titulos; quos apud Guicciardinum videre licet.

Vrbes in ea primariæ, ſunt Montes & Valencenæ: hæc ad Scaldim flumen, quà id nauigia ferre incipit, ſita, amplitudine & vallatis mœnibus inclyta eſt. Plebs mercimoniis & negotiationibus vt plurimum indulget; magnumque ſibi emolumentum ex eo panni genere, quod vulgus Fuſſettas, & in hac vrbe magna quantitate texitur, atque hinc in remotiſsimas orbis regiones auehitur, parat. Illa fluuiolo Trullæ inſidet; mediumque regionis ferè occupat. Vrbs admodum munita, atque aduerſus hoſtium inſultus tutiſsima. Plebs opulenta, plerumq. rem faciens ex telæ quodam genere quod vernaculè Sayam appellant: cuius ibi ingens copia conficitur. Sunt præterea Condatum, Halla, Angia, Malbodium, Aueſnæ, Belluſmons, Chimacum, Quercetum, Binchium, Mariæ Caroli V. Imp. ſororis à curis diuerticulum, atque exſtructis ibidem ædibus planè magnificis, quondam in deliciis habitum, ſed poſtea ab Henrico II. Gallorum Rege incendio & ruina fœdatum. Eſt item Bauacum, vulgariter Bauais, quod nonnulli Baganum vel Bagacum Ptolemæi eſſe arbitrantur. nonnulli illud Belgium Cæſari in ſuis Commentariis dictum volunt. Hubertus Leodius tamen non exiſtimat Cæſaris temporibus tam potens fuiſſe, ſed ſub Diuo Conſtantino Imp. potiùs floruiſſe: idque ex numiſmatibus, quæ ibi magna quotidie copia, huius imagine ſignata, effodiuntur, colligit. Viſitur in huius foro columna lapidea, ſub qua ab incolis inchoare omnia eiuſmodi viarum capita referuntur, quæ ab eo loco in omnes Galliæ partes, & ſublimi atque recto tramite exporriguntur. Has Brunehildi opera conſtratas fama loquitur. Eius quoque nomenclaturam in hunc vſque diem ſeruant. *Chemins de Brunehault*, Gallicum vulgus; Germanicum verò *de Kaßije* vocat. Durant vſque hodie harum viarum plurimis in locis veſtigia, ſed interrupta. Hæ id præſertim miraculi habent, vt ſcribit Bouillus, quòd ſublimiores ſint vicinis vtrimque agris: quòd inter inſignia Galliæ opida rectiſsimum iter conficiunt: quòd ſilicinis lapillis, qui etiam vicinis in agris deſunt, ſternuntur: adeò vt vel ab humo ebulliuiſſe ſilices, vel æthere ſublimi eos pluiſſe quis iudicet, vel alia quàm humana manu & opera vndecumq. toto orbe lectos, in eiuſmodi viarum ruderationem quis demiretur. Sunt quoque in huius regionis limite verſus Moſam fluuium, qua in Galliam iter patet, Carolo-mons, Mariæ-burgum, & Philippo-villa, in hoc tractu contra Gallorum irruptiones fortiſsima præſidia: à Carolo V. Imperatore, Maria eius ſorore, & Philippo eius filio exſtructa & denominata.

Diues eſt hæc regio ferri & plumbi fodinis. Effodiuntur hîc quoq. diuerſa marmorum genera, vt ſunt album & nigrum, item pluribus coloribus variegatum, ad Regum & magnatum ædes & ſepulchra ornanda valde accommoda. Calx viua hîc etiam ex terra eruitur. Item carbones lapidei & atri, bituminis indurati natura, quibus incolæ loco lignorum in exſtruendo foco vtuntur. Conflantur hîc quoq. vitreæ illæ laminæ pellucidæ, quibus omnem cæli iniuriam ex templis & ædibus propellimus, hæque præ aliis, quæ alibi locorum fiunt, palmam præſtantiâ ferunt. Omne item vitreorum vaſorum genus & ſuppellex hîc conficitur. Vide plura apud Ludouicum Guicciardinum, & Iacobum Leſſabæum, qui peculiarem libellum de hac regione conſcripſit. Hubertus Thomas Leodius quoque, in ſuo de Tungris & Eburonibus libellulo, non contemnenda de hac recenſet.

1 2 3 4 5
Scala miliarium Hannoniæ quæ sunt unius horę itineris.
FLANDRIAE PARS
Pays de Haynault tenu de Dieu et du Soleil.
OCCIDENS.
De Schelde flu.
Tournay
L'Escault flu.
Scarpe flu.
Marchiennes
Bois de S. Amand
Douay
Arleux
Bouchain
ARTESIAE PARS
CAMBRESIS.
Cambray
Chasteau en cambresi
Leuze
Condet
Quesnoy
Amand
Nivelle

NOBILIS HANNONIÆ COMITATVS DESCRIP.
Auctore Iacobo Surhonio Montano.
BRAPANTIAE PARS.
NAMVR
LEODIENSIS EPISCOPATVS PARS
ORIENS.
Maubeuge
Thuin
Chinay
Mariebourg edific 1546
Theoracia silva
Fania silva
Mosa flu.
Sambre flu.
Halle
Enghien
Binch

ARTESIA.

ATREBATES Galliæ Belgicæ populos fuisse non ignobiles, testis est ipse Iulius Cæsar. Gens est bellicosa, vetus nomen adhuc retinens. Ipsa metropolis, Latinè Atrebatum, quæ quondam ipsius Flandriæ etiam primaria ciuitas fuit, hodie Gallicô vocabulo *Arras* nuncupatur, vnde adiacens regio vniuersaq. prouincia Artois, quasi Arratois, per Syncopen effertur. Hinc recens Latinum nomen Artesiæ vulgo formatum. Tota regio veteri Comitatus titulo insignita à Rege S. Ludouico fuit: vocabaturque primus eius Comes Robertus, huius frater, teste Vignierio. Satis latè patet, nam à Cameracesij, Picardiæ, Hannoniæ, & Flandriæ finibus ad mare vsque Oceanum protenditur. Olim regno Franciæ subiecta, nunc beneficio pacis inter Carolum V. Imperatorem, ac Franciscum I. Galliæ Regem anno 1529. initæ, sui iuris facta est. duas habet insignes ciuitates, Atrebatum, & Fanum sancti Audomari: oppida sunt, Aria, Hesdinum, Lentium, Bethunia, Bapalma, Fanum sancti Pauli, Lillerium, Pernæ; quæ loca omnia Regi Catholico parent. Ciuitas Bollonia, Caletum, Guisnea, & Ardea, (quæ etiam eiusdē Comitatus sunt) Regi Franciæ seruiunt: nam Morinum iam deletum est. Habet & complures arces seu castra, præter innumera nobilium castella, quibus pro domibus vtuntur. Episcopatus duos insignes ab antiquo comprehendit, Atrebatensem ac Morinensem: sed post deletum funditus Morinum anno 1553. hic posterior in tres sedes diuisus est, Audomarensem, & Yprensem pro medietate, & Bolloniensem ex altera parte. Balliuuatus seu Castellanias maiores, tamquam ipsius Comitatus membra aut partes primarias, nouem habet, Atrebatensem, Audomarensem, Morinensem, Ariensem, Hesdiniensem, Lentiensem, Bapalmensem, Auenensem, Bredenardensem, & Aubigniacensem. Subest autem Atrebatensi Castellaniæ Bollonia, Fanum sancti Pauli, Pernæ, Bethunia, Lillerium; Caletū verò, Guisnea, & Ardea veteri iure ad Audomarensem iurisdictionem pertinēt. Habuit similiter Comes Atrebatensis alios inferiores Comites sibi vassallos, Bolloniensem, Sancti Pauli, Arcquensem, Blangium, Faucquenbergium, & Syneghensem. nunc etiam Principatus Espiniensis, nec non Marchionatus Rentiaci titulis auctus fuit. Quo autem modo Bollonia iurisdictione Atrebatensi sese exemerit, ex historiis liquidò constat. Nam postquam quidā Comes Bolloniensis crimine Maiestatis erga Regem Franciæ sese obstrinxisset, eaque de causa Rex manus in ipsum Comitatum iniecisset, ius feudi erga Atrebatensem agnoscere recusauit. Quare Atrebatensis sibi iura feudalia in Comitatum sancti Pauli (qui antea à Comite Bolloniensi mouebatur) dimisso medio directè accepit, dictitans se nolle feudo & subfeudo priuari: atque hactenus eo iure vsi sunt vtrimque Principes, vt scilicet Bolloniensis non amplius Atrebatensem, nec sancti Pauli Bolloniensem agnouerit. Verùm ea de re posteriori pacis tractatu anni 1559. nonnihil altercatum est, ideoq. res ad Commissarios relata, indecisa superest, retenta tamen penes Catholicum possessione, Vulgo autem creditur Caletum (qui hodie portus continentis terræ est Britanniæ vicinior) Iccium portum à Cæsare dici: vnde ex Belgio in Britanniam soluerit. Verùm si res penitius inspiciatur, alium fuisse portum videre est, Sancti videlicet Audomari oppidum, quod olim fuisse Oceani portū, atque sinum maris latissimum, vel præalta littora, quæ ipsam ciuitatē quasi cingunt, demonstrant, aliaque innumera argumenta & antiquitatis vestigia, quæ apertè terram adiacentem salo marique subfuisse (vel nullo loquente) conuincunt, nec non constans in hodiernum diem fama declarat. Quinimo & nomen vetus ipsius ciuitatis, quod Sithieu est (nam S. Audomari recens esse nemo est qui nesciat) id arguit. Quasi dicas sinum vel portum Iccium. Ipsumque portum apud Morinos fuisse, quos & Virgilius & Lucanus extremos hominum vocant. Hæc præterea ita se habere, plurimis argumentis tam ex transitu quàm reditu Cæsaris ex Britannia attētus lector facilè deprehendet. Nec spatium triginta millium passuum, aut circiter, quo ibi insulam à continenti distare describit, quò minùs id crediderim impedimento esse potest; cùm maris æstus (maximè in tanta loci angustia) facilè aut addat aut detrahat. quamuis etiam ipsum maris spatium ibi à terra continenti ad insulam vsque, non admodum discrepet. Hæc de Iccio portu dicta sufficiant. penes alios iudicium esto. Habet insuper hæc prouincia tres Episcopatus, Atrebatensem, S. Audomari, & Bononiensem. Abbatias virorum 21. Feminarum 7. præter cœnobia quàm plurima. Plures similiter fluuios habet; celebriores sunt, Lysa, Scarpa, Aa, Canchia, & Authia, præter alios riuos etiam nauigabiles.

Numerus pagorum & villarum totius prouinciæ ingens est. Solum ipsum omnium frugum & maximè frumenti feracissimum & abundantissimum est. vnde veteri lingua Gallica Atrech (quod solum panis significat) dictum nonnulli scripsere. Siluis etiam & nemoribus non caret, sed præcipuè qua parte ad Meridiem & Occidentem spectat. Atrebatum indumenta tamquam preciosa celebrat D. Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum. Birros Atrebaticos celebrat Vopiscus in Carino Imp. Pluisse autem lana apud Atrebatios suo tempore, auctor est idem Hieronymus, & alij auctores. Hanc regionem pulchrè, vt cetera quoque, describit Guicciardinus.

OCEANI BRITAN:
NICI PARS.
GVINES.
COM.
COM:
TE
DE
BOVLLENOIS
Comte de
S. Paul.
Bailliage
de
Hesfdin.
PONTH'EV.
OCCIDENS
Bredenarde
Pais
Cales.
Boulogne.
Estaples
Renty
Illustri ac amplissimo viro Domino Christophoro ab Assonleuille, equiti aurato Domino ab Alteuilla R. M.tis consiliario primario,
Ab Ortelius in hanc formam comprehen debat, et dedicabat.
Scala milliarium
1 2 3 4 5 6

ATREBATVM REGIONIS VERA DESCRIPTIO.
Iohanne Surhonio Montensi auctore.
ORIENS
Pais de la Loeue.
HANNONIAE PARS
CAMBRESIS.
Douay.
Lens
Bethune
Arleux
Bouchain
Cambray
Bappames.
Pas.
Lescluse
Pecquencourt
Creuecoeur
Escault flu.
Scarpe flu.

FLANDRIA.

TRACTVM Europæ extremum, Britannicæ insulæ obiectum, inter Galliam, Germaniam, & Oceanum, incolæ Germaniam inferiorem appellãt: Galli, exteríque ferè omnes, vno nomine Flandriam vocãt. Verùm Flandria non tam latè patet. nam quæ vera Flandria est, etsi quondam terminos laxiores complexa sit, hodie tamen Brabantia, Hannonia, Artesia, & Oceano finitur. Hanc in tres partes diuidunt, in Teutonicam, Gallicam, & Imperatoriam, quam & Proprietariam (quòd nunquã Superiorem præter Flandriæ Principẽ agnouit) nominant. Teutonica Flandria has habet vrbes; Gandauum, Brugas, Ypram, Curtracum, Aldenardam cum Pamelia, Neoportum, Furnas, Bergas, Slusam, Dammum, Bierfletum, Dixmudam, Casselum, Dunkerkam, Greuelingam, Burburgum, & Hulstum. Gallica; Insulas, Duacum, Orchianum. Imperatoria; Alostum, Teneramundã, Gerardimontium, & Niniuam. Flumina eius celebriora sunt; Scaldis, Liza, & Tenera. Regio maximè compascua, in primis Occidentem versus. Boues, equósque præstantissimos, belloque aptos, gignit. Caseo, butyroqúe abundat. Tritici admodum fœcunda & nobilis. Populus ferè mercaturam exercet: atque ex lino (cuius hîc maxima fertilitas & excellentia est) lanaque (quæ ex Hispania & Anglia huc aduehitur) pannos lineos, laneósque magna copia cõficit, latissiméque distrahit. Habet hæc Flandria XXVIII. ciuitates muro cinctas: M. C. L IIII. pagos, præter Arces, Castella, & nobilium Ædes. Inter quas est Gandauum maxima ciuitas. de qua Erasmus Roterodamus in epistolis ita: Non arbitror (inquit) quaqua patet Christiana ditio, ciuitatem vllam reperiri, quæ cum hac conferri queat, siuè spectes amplitudinem vrbis ac potentiam, siue politiam, siue gentis indolem. hæc Erasmus. Tria milliaria nostratia in ambitu continet. Tribus fluminibus irrigatur, quibus in viginti insulas habitatas distinguitur. Brugæ, multitudine atque elegantia ædium, omnes Germaniæ inferioris ferè vrbes antecellit; emporium olim tam celebre, vt Flandriæ nomen (inquit Iacobus Marchantius) per eam occasionem vicinas regiones velut obfuscauerit. Ypra, flumen Hypram habet, fullonibus aptissimum. creuitque lanificio in vastam olim magnitudinem, donec ab Anglis & Gandauensibus obsessa, disiectis amplissimis suburbiis, magnoperè diminuta fuit.

Quemadmodum triuiali parœmia Mediolanensis inter omnes Christianitatis Ducatus eminere dicitur, ita & hunc Flandriæ Comitatum ceteros antecellere prædicant. Habet quoque quasdam prærogatiuas: veluti quòd eius Princeps, se Comitem Flandriæ Dei gratia scribat; quod cum solo Rege commune habet. Nulli enim Principum Christianorum, extra vnum Flandrum, hoc datum esse, scribit Meyerus; cùm aliis omnibus solitum sit addere, Dei clementia, Deo adminiculante, &c. Habuit olim plura Regno peculiaria: vti sunt Cancellarius, Magister equitum, Cubicularius, Pocillator; item duo Mareschalli, atque duodecim, vt Gallia, Pares. Huius regionis insignia olim fuêre scutũ cærulei coloris, quinque aureis intersectum oblongis areolis, altero paruulo rubri coloris in vmbilico refulgente clypeolo. Hodie niger leo in campo aureo est; quem, vnà cum ceteris Belgicis Principibus qui simul cum Philippo Elsatio in Syriam expeditionem parabant, pro insigni sumsisse creditur: eo enim tempore, hi Principes, qui erant Flander, Louaniensis, Hollandus, Lucemburgius, Limburgius, Brabantus, Zelandus, Frisius, Hannonius, &c. (mutatis pristinis insignibus) leones, coloribus inter se differentes, sibi cepêre.

Fuit hæc regio pro maiore parte ab exordio sub clientela Regum Franciæ; nunc verò libera, & sui iuris; vindice Carolo V. Augusto, Flandriæ Comite: qui seruitutem illam pactione Madritia in totum aboleuit. Descripsit hanc regionem Ludouicus Guicciardinus accuratissimè, sed doctissimè Iacobus Marchantius. Vide & Iacobi Meyeri Flandricarum rerum Tomos decem.

Facies huius tractus sub Guidone Dampetra, Flandriæ Comite. qui obijt anno M.CCC.IIII.
WALCHEREN.
Middelborch
Vlissingen
BORSELE.
SVITBEVERLANDT.
Hulst
Axele
MARE GERMA
NICV
Oostende
Nieupoort
Dixmuyde
Iperen
Poperinge
Belle
Greveling
Cales
Borborch
Armentiers
La Loeue.
PICARDIAE PARS.
Vrbes.
Arces.
Monasteria.
Pagi.
Cum privilegio ad decennium. 1590.
ARTESIAE PARS.
1 2 3 4 5 6

ZELANDIÆ PARS.
Middelborch
Vlissingen
Suytbeverlant.
Hansuaert
Valkenisse
De Honte.
Den Dullaert.
Saeftingen
Moere
Antwerpia
Axele
Hulst
Moere
Maldegem veldt.
Ardenborch
Middelborg
GANDAVUM Gendt
Dendermonde
Michelen
Brussel
Aelst
Ninoven
Oudenaarde
Geertsbergen
Tielt
Cortrijcke
Engien
Tournay Dornick olim Nerviorum sedes.
Peule.
Orchnes
Vicongne
Dovay
HANNONIAE PARS.
BRABANTIÆ PARS.
Ad autographum Gerardi Mercatoris, in hanc formulam contrahebat, parergaq; addebat Ab. Ortelius.

ZELANDIA.

LEVINVS Lemnius Zirizaus, in libello De occultis naturæ miraculis, hæc habet inter alia de suis Zelandis: Regionem hanc maritimam veteribus olim non fuisse incognitam, ex Cornelio Tacito colligi potest; non hoc equidem, quo nunc innotescit, nomine; sed ex vsu ac vulgata illa alloquendi consuetudine ac compellatione, qua populares atq. indigenæ inter se sunt vsi. itaque MATTIACORVM illos nomine designat, cùm inquit: Est in eodem obsequio Mattiacorum gens Batauis similis, nisi quòd ipsi terræ suæ solo acriùs animantur. Quo indicat, tametsi Batauis siue Hollandis, à cauitate terræ sic denominatis, vicini sint ac finitimi, ita vt inter illos referri debeant, vulgari tamen nominis appellatione discretos, atq. Oceano propiores, magis feroces esse; vt reuera sunt; ac viribus, ingenio, solertia, versutiis, calliditate, fallaciis, captionibus, negotiandi peritia, ac conquirendi industria superiores. Quòd autem Mattiaci nominentur, non à loco, aut Duce aliquo, sed à populari appellatione, atq. vsitato loquendi more enatum est, nempe à *Maet*, quæ vox in quotidiano sermone, ac congressu familiari, omnium apud nos actionum, contractuum, periculorum, ac totius voluntatis, consilij, laboris, socium comitemq. sonat, omniumq. rerum, quas inter se exercent, participem ac consortem, &c. Nam Zelandiæ nomen recens est, ac veteribus incognitum, à terra ac mari cõflatum, quasi dicas, Terram, ac solum maritimum: mari enim vndiq. cingitur, multisq. insulis distincta est, nempe quindecim, tametsi paucis ab hinc annis magnam cladem huic regioni Oceanus intulit, cuius sæuitia atq. immanitate, magna Zelãdiæ pars, diuulsis ac dissipatis funditus aggeribus, salo oppressa est, atq. mari æquata: subsistunt tamen insignes aliquot insulæ, quarum tres præcipuè cum Oceani æstu continenter luctantur, atq. immensis sumptibus aduersum barbarum hoc atq indomitum elementum ægrè se tuentur. Inter has primùm ex alto in portum delatis se offert Walachria, vel ab eius cultore sic denominata, vel (vt coniicio) à Gallis, qui hanc oram frequentabant, qui Belgica voce etiam nunc *VValen* vocantur; aut ab ea parte Britanniæ, in qua versus Occidentem consistunt Walli, apud Anglos præcipuæ nobilitatis viri, à Gallis etiam oriundi, quod idioma eorum adhuc indicat, &c. Hinc Aquilonem versus, aut ab Ortu solstitiali opposita est Scaldia, à præterlabente Scalde flumine sic nominata, &c. Suytbeuelandia, quæ à solo Austro opposito sic denominata est, spatiosissimo amœnissimoq. versus Flandriæ ac Brabantiæ oras tractu exporrecta, tametsi paucis ab hinc annis maximam iacturam passa, dimidio iam sit angustior. Hactenus ille. Harum Insularum vrbem primariam Middelburgum Tritthemius in Annalib. Francor. Mesoburgum nominat: Mattiacum vocat Meyerus, Latinè potiùs, quàm verè. Reliqua lege apud dictum Lemnium, qui omnes eius insulas, opidaq. elegantissimè describit. His, si velis, adiungas Lud. Guicciardinum, & horum absolutam habebis cognitionem. Exstant quoque harum insularum Annales vernacula lingua à Ioanne Reygersbergio scripti. Sed corollarij vice, adde Adriani Barlandi vrbium Germaniæ inferioris descriptiones. De huius incolis vulgò celebrantur hi versiculi:

Crescit nequitia, simul crescente senectâ; In Zelandinis non fallit regula talis.

Harum insularum situs est inter Mosæ & Scaldis fluminum ostia, à Septemtrione Hollandiam, ab Oriente Brabantiam, versus Meridiem Flandriam vicinas habent regiones, ab Occidente mare Germanicum respiciunt. Horum populos à Procopio Arborichas vocari scribit Iacobus Meyerus. Sed Abroditos hoc loco debere legi apud Procopium, putat Petrus Diuæus.

Has ipsas esse insulas, mihi omnino persuasum, ad quas Cæsar VI. Gall. partem copiarum Ambioricis Eburonum Principis se profugasse tradit; quæ, vt habent eius verba, in insulis sese occultauerant, quas æstus Oceani efficere consueuerat. Easdem quoque descripsisse Lucanum. I. his versibus verisimile est, *Quaque iacet littus dubium, quod terra fretumque Vendicat alternis vicibus, cùm funditus ingens Oceanus, vel cùm refugis se fluctibus aufert. Ventus ab extremo pelagus sic axe volutat, &c.* Et quæ olim idem 9. de Syrtibus, huc nunc non malè quoq. adferre quis posset, vbi sic infit: ——*primam mundo Natura figuram Cùm daret, in dubio terræ pelagique reliquit: Nam neq. subsedit penitus quo stagna profundi Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus: Ambigua sed lege loci iacet inuia sedes.* Sunt autem hæ nostræ insulæ peruiæ, hominum autem, & artis, non naturæ industria.

SEPTENTRIO.
OCCIDENS
Goeree
Outdorp
Bommenee
Scouwen.
Duuelant.
Zierick Zee
Roompot.
Oresant.
Noort Beuelant.
Woltersdijc
Domburch
Veere
Westcapelle
Kille
Walcheren.
Middelburch
Armuyden.
Duerlo
Oude Vlissingen.
Vlissingen.
Wielinge
Dullaert.
Zuyt Beuelandt.
Borsele
Honte.
Scaldis fl.
Bresken
Nieuwer hauen
Cadsandt.
Nieuvliet
Oostburg
Ardenburch
Sluys
Heyst.
Westcappelle
Bier vliet
Axelo.
Hagen.
Zaemslacht.
Boistenblijde.
Peerboome Steelant
Westdorp
Watervliet.
Bochoute.
S.Ians ten armen.
Comitatus
Flan driae

ZELANDICARVM INSVLARVM EXACTISSIMA ET NOVA DESCRIPTIO, AVCTORE D. IACOBO A DAVENTRIA.
Miliaria Zelandica sed parua 3000 paßuum
Cum priuilegio
Comitatus Hollandiæ pars.
Brabantiae Ducatus pars.
ORIENS
Delft
Rotterdam
Schiedam
Dordrecht
Willemstat
Breda.
Bergen op Zoom
Steenbergen
Oosterhout
Dongen
Antwerpen
Lillo
Gorichom
Woensdrecht.
Scaldis fl.
Marke fluuius.

HOLLANDIA.

ERASMVS ROTERODAMVS BATAVVS his verbis hanc ſuam deſcribit Hollandiam: Conuenit inter pleroſque doctos, nec id refragantibus coniecturis, eam Rheni ad Oceanum inſulam, cuius Tacitus lib. 20. meminit, eſſe, quam nunc Hollandiam vocant; terram mihi ſemper & celebrandam & venerandam, vt cui vitæ huius initium debeam. Atque vtinam illi nos tam poſsimus honeſtamento viciſsim eſſe, quam illa nobis non eſt pœnitenda. Nam quod Martialis eam gentem ruſticitatis inſimulat, quòd eandem Lucanus trucem vocat, aut nihil ad nos pertinet, aut etiam laudi vertendum arbitror vtrumque. Siquidem quæ gens non aliquando fuit rudior? Aut quando Romana gens laudatior, quam cùm præter agriculturam & militiam nihil artium noſſet? Quod ſi quæ quondam in Batauos dicta ſunt, contendet aliquis ad huius temporis rationem pertinere, quæ maior laus Hollandiæ meæ poterit tribui, quàm ſi dicatur à Martialis iocis abhorrere, quos etiam ipſe nequitias appellat? Vtinamque Chriſtianis vel omnibus aures eſſent Batauæ, quo peſtilentes illius Poetæ facetias aut non admitterent, aut certe his non caperentur. Quòd ſi quis id ruſticitatem vocare velit, nos conuicium haud illibenter agnoſcimus; videlicet cum integris Lacedæmoniis, cum priſcis illis Sabinis, cum laudatiſsimis Catonibus commune. Lucanus autem (opinor) ita truces appellat Batauos vt Virgilius acrem Romanum. Alioqui ſi mores domeſticos ſpectes, non alia gens eſt ad humanitatem, ad benignitatem propenſior, cuique minus adſit vel feritatis, vel truculentiæ, ingenium ſimplex, & ab inſidiis, omnique fuco alienum, nullis grauibus obnoxium vitiis: tantùm ad voluptatem, præcipuè conuiuiorum, aliquanto deditius. Cuius rei cauſam eſſe puto, miram rerum omnium exuberantiam, quibus voluptatis ſtudium irritari ſolet: idque partim ob commoditatem importationum, quòd non ſolùm occupat duo nobiliſsimorum fluminum oſtia, Moſæ, Rhenique, verùm etiam quòd aliquanta ſui parte Oceano alluitur: partim ob natiuam regionis vbertatem, vt quæ paſsim nauigabilibus ac piſcoſis interluatur fluuiis, paſcuis vberrimis abundet. Ad hæc auium infinitam copiam, paludes ſaltuſque ſuppeditant. Proinde negant aliam inueniri regionem, quæ ſimili ſpatio tantum oppidorum contineat, mediocri quidem magnitudine, ſed incredibili politia. In domeſticæ ſupellectilis nitore, palmam vni concedunt Hollandiæ, negotiatores quibus pleraque pars Orbis eſt peragrata. Mediocriter eruditorum nuſquam gentium frequentior numerus. Ad exquiſitam eruditionem, præſertim antiquam, quòd non perinde multi perueniant, aut vitæ luxus in cauſa eſt, aut quòd apud illos plus honoris habetur egregiæ morum integritati, quàm egregiæ doctrinæ. Nam ingenium non eſſe negatum illis, plurimis conſtat argumentis: quamquam mihi ſanè quàm mediocre contigit, ne dicam exiguum, vt cetera pleraque. Hactenus Eraſmus in Chiliadibus.

Regio eſt hæc Hollandia vbique ferè mari, Moſæ Rhenique oſtiis inſtar peninſulæ ſepta, non admodum ſpatioſa, vt quæ ſexaginta milliaribus noſtratibus in orbem tantùm pateat. Continet tamen vndetriginta vrbes muris cinctas, quæ ſunt, DORDRACVM, ante centum quinquaginta plus minùs annos inſula maris inundatione facta: hæc quatuor fluminibus alluitur. Vrbs eſt potens, ciuibus locupletiſsimis habitata, & pulcherrimis ædibus tam publicis quàm priuatis exculta. Magnus hic mercatorum confluxus. eſt enim hic ſtabulum (vt ſic vocem, quod vulgo *ſtapel* vocant) Rhenenſis vini, frumenti, materiarum, aliarumque mercium quę Rheno Moſaque in has regiones nauigio venalia importantur. HARLEMVM: ampliſsima hæc eſt totius Hollandiæ vrbs, ſita loco peramœno. Mœnia egreſsis ſtatim occurrit nemuſculum, quo ciues ſe feſtis diebus à labore & curis refocillent, idoneum. Vrbs eſt lanificio nobilis, vbi quotannis dena duodenaque millia pannorum confici compertum eſt. Hic artem imprimendorum librorum primùm inuentam, incolis & ciuibus perſuaſum eſt. DELFIVM, à foſſa, quam *Delft* vulgò appellant, nomen habet. Lanificium hic quoque ciues exercent. Optima hic etiam cereuiſia coquitur, quæ plurima in Zelandiam aſportatur. Tulit hæc magnam ignis cladem anno 1536. incendio namque pars maxima ciuitatis conflagrauit. LEYDA, ad Rhenum, non longè ab eius olim oſtio, quod nunc arena obſtructum cernitur. Oppidum huius regionis vetuſtiſsimum putatur; à Legione enim Romana hic olim hibernante nomen habere credunt. Nonnullas antiquitates etiamnum ibidem videre licet. GOVDA, ad Iſalam amnem, quo Gouda fluuius (à quo vrbs nomen habet) euoluitur, ſita. Incolis frequens eſt. AMSTERODAMVM, ad ſinum Tia vocatum magnificè exſtructum: emporium eſt his partibus populoſiſsimum. Per ſingulas ferè plateas, Venetiarum inſtar, nauigio ſi mauis quàm pedeſtri itinere, negotia ſua quiuis obire poteſt. Magnus hic nauium quotidie ex Noruegia, Liuonia, ceteriſque Septemtrionalibus regionibus, item ex Hiſpania, Gallia, Anglia, &c. appulſus, adeò vt interdum claſſem ducentarum, nec non trecentarum nauium onerariarum (quas *Holchas* vocant) eò ſimul confluere videas. Ideoque ſecundum ea vrbs poſt Antuerpiam, in mercatura nempe, locum habere, vulgo perhibetur. ENCHVSA, ad litus maris, quod vernaculè *Suyderzee* appellant, ſita. Nauium maximarum fabrica, etiam exteris innotuit. HORNA, ad eundem ſinum poſita. Nundinæ hic celebrantur menſe Maio, vbi butyri caſeique maxima, ad miraculum vſque, copia diſtrahitur. ALECMARIA, hic locus caſei butyrique prouentu cęteras huius regionis ciuitates antecellit. PVRMERENDVM, arce Comitum Egmondanorum clarum eſt. EDAMVM, fabricandis nauibus, & optimis caſeis, etiam nomen meruit. MONICHEDAMVM præterea, WESPA, NARDVM, & WOERDA. Dein ADAQVAS VETERES, *Oudevvater* dicunt. Cannabis in huius territorio magna fertilitas, adeò, vt hic ferè omnia retia, funes atque rudentes (quibus Hollandi Zelandique in piſcationibus vtuntur) conficiant. SCHOONHOVVM, quaſi Ad bellos hortos dicas. Hic Salmonum (quorum hic etiam ſtabulum, vti vini diximus Dordraci eſſe) aſsidua piſcatio. Poſtea eſt ISELSTENVM, VIANA: Itē LERODAMVM, ASPERA, & HVECKELEN, tres vrbeculæ in orbem ad amnem Linga ſitæ, quingentis paſsibus dumtaxat ab inuicem diſtantes. GORICHVM, & WORICHVM, ad ripam Vahalis fluuij è regione extructa ſunt. Habet Gorichum arcem adſpectu venuſtiſsimam. Annonariam hanc ciuitatem quis rectè dixerit; tanta hic quotidie rerum humano victui neceſſariarū nundinatio, quæ hinc in vicinas regiones, Antuerpiam in primis, nauigijs aſportantur. Sunt deinde HVESDEN, ROTERODAMVM, SCHIEDAMVM: & vtrumque MONTEM, alterū à Diua Gertrude, alterū à ſeptenario numero notū eſt, *Seuenbergen* & *Geertruydenberge* enim appellant. Alia quædam oppida olim muris clauſa: quæ etſi hodie iis, aut bellorum furoribus, aut aliis incommodis nudata conſpiciantur, nihilominus ſuis antiquis immunitatibus & priuilegiis gaudent. Eius generis ſunt, *Medemblichum, Beuerovvicum, Muida, Neoportus, Vlaerdinga, &* *Grauesanda*. Supra quadringentos inſuper pagos, inter quos ſupereminet *Haga*, quam Comitis cognominant. Hic pagus Guicciardino creditur amplitudine, opulentia, venuſtate, & amœnitate ceteros Europæ pagos antecellere, habet enim duo millia domorum: inter ceteras Regiam ædem, ad arcis ſimilitudinem vallo & foſſa munitam, in qua Principis ſummum tribunal. Propè eſt nemus opacum, auium cantu, & ferarum adſpectu & oculis & auribus iucundum. Comopolim potiùs appellauerim, & cum Creſiphonte pago in Aſſyria ad Tigrim fluuium ab omnibus ſcriptoribus celebrato comparare auſim: de quo Strabo ſcribit, eum pagum vrbis potentia & magnitudine eſſe, ibique Parthorum Reges hiemare ſolere, Seleucię vrbi parcentes.

Habet Hollandia quoque ſuo ſub imperio aliquot inſulas: vti ſunt, *Voorn*, cum oppidis *Geervliet & Briela, Goereda*, cum oppido cognomini: *Somerſdyck, Teſſala*, & aliæ plures. Diœceſis item Traiectenſis, quæ quondam ſuis Epiſcopis parere ſolebat, in qua quinque vrbes quoque numerantur, ſe Hollandiæ gubernationi ſub Carolo V. Imp. dedidit. Hæc dicta Hollandia adeò mari ambitur, fluuiiſque, lacubus, ac foſsis diſpeſcitur, & tamquam in areas diſtinguitur, vt nulla vrbs neque pagus ſit, quò non naui & curru vehi poſsis. Neque in tota regione locus, ex quo nō trium horarū ſpatio ad mare excurrere facile ſit. Deſcripſit hanc Ollandiam (vt ipſe vocat) Chryſoſt. Neapolitanus, eleganti epiſtola ad Comitem Nugarolum. De eadem vide hiſtoriam Batauicam Gerhardi Geldenhaurij & Cornelij Aurelij: item Petrum Diuæum, ſed ante omnes Had. Iunij Batauiam. De admirabili huius regionis copia atque abūdantia lege Lud. Guicciardinum. Ruinarum Armamentarij Romani, quod arcem Britannicam vocant incolæ (qui ſunt in littore Oceani Germanici ad pagum *Catvvyck op zee* appellatum, non longè à Leyda oppido) marmorearumque inſcriptionum ibidem inuentarum effigiē, olim ſeorſum in lucem dedimus.

De regione Traiectenſium, quæ hodie ſub Hollandica quoque iuriſdictione eſt, & hac tabula etiam continetur, conſule hiſtoriam Lamberti Hortenſij Monfortij.

FRISIAE OCCIDENTALIS PARS.
Cum priuilegio
DE ZVYDER ZEE
SEPTENTRIO
OCEANI GERMANICI
Miliaria Holland. parua, mediocria, & magna.
HOLLANDIAE
QVORVM CATTH
SEDIS NOVA DE
TIO, AVCTORE
BO A DAVENT
Harlingen
Workum
Staueren
Enckhuysen
Medenblick
Hoorn
Alckmaer
TEXEL
VLIELANDT
WIERINGE
MEERS DIEP
WEST VLIELANDER DIEP
SCELLINCK
Vrck
Campen
Voorst
DE BEMSTER
DE SCERMER

DVCATVS GELDRIÆ PARS.
DVCATV BRABA
TIAE
PARS.
PARS
MERIDIES
VAHALIS FLV.
BOMMELER WEERT
DE LANGHE STRAET
Amersfoort
Vtrecht
Amstelredam
Haerlem
Leyde
Haghe
Delft
Rotterdam
Schiedam
Dordrecht
Goude
Gorichom
Worcum
Hoesden
Culenburg
Vianen
Asperen
Montfoort
Oudewater
Naerden
Weesp
Wijck te Duerstede
Rhenen
Wageningen
Vlaerdingen
Briele
VOORN
FLACKEE
DIE MAESE
Staelduynen
Graue sade
S. Geetruden berghe
Steenbergen
Browers hauen
LANT VAN SCOWEN

FRISIA.

FRISIOS antiquiſsimam gentem circa Rheni oſtia ad Oceanum olim habitaſſe, vbi hodie etiamnum ſedem retinent, ex antiquorum monumentis liquidò conſtat. Ptolemæus namque eos ſupra Buſactores inter Vidrum & Amaſium flumina deſcribit. Tacitus, qui eos clarum nomen inter Germanos habere, & ad Oceanuum Rheno prætexi ait, in Maiores & Minores diſtinguit, ex modo virium. immenſos lacus, à Romanis claſsibus nauigatos, eos ambire dicit. Idem Tranſrhenanos quoſdam Friſios nominat: quos Romanorum magis auaritiæ quàm obſequij impatientes fuiſſe addit. Hos Tranſrhenanos à Clodio Albino Imperatore fuſos, tradit in huius vita Iulius Capitolinus. Friſiorum inſulas, in ipſo Rheno, habet Plinius; & Friſiabones populos inter Helium & Fleuum Rheni oſtia.

Manifeſtum eſt itaque, Friſios Amiſium fluuium antiquitus non tranſiliiſſe. Hodie verò eorum nomen latiùs Orientem verſus extenditur; ad Viſurgim amnem ferè. atqui hos apud veteres Geographos ſub Chaucorum nomine deſignari, extra controuerſiam eſt. Sed & vlterius, in ipſa Dania, in Dietmarſiæ regiunculæ finibus, ſunt quos vulgò *Strandt-vrieſen*, quaſi littorales Friſios dicas, indigetant. hi Sigulones fortè Ptolemæi erunt. Friſiam Eydorenſem ab amne vicino, item Friſiam Minorem, nominant hanc Saxo Grammaticus, & Albertus Crantzius, qui eam Friſiorum ſobolem facit. Cornelius Kempius in ſuo de Friſia opere totam Friſiam in ſeptem Zelandias (quas dicas maritimas terras) diuidit. Primam vocat quæ eſt ab Occidente Fleui fluminis, & *VVaterlandt* hodie dicitur: Secundam Weſtergoe, quaſi dicas Occidentalis terra: Tertiam Oeſtergoe, id eſt Orientalis. Haſque tres ſub vno nomine Friſiæ Occidentalis comprehendi ait. Quarta eſt verſus Iſalam fluuium, in qua Dauentria, Svvolla, Haſſeletum, Stenouica, & Vollenhoua vrbes. Quinta territorium Groningenſe continet. Sexta Friſiam quam vocant Orientalem. Septima eſt à Weſera fluuio, trans Albim, vſque ad Eydoram fluuiolum. Aliàs autem diuiditur hæc regio Friſiorum in tres: in Orientalem nempe, Occidentalem, & Intermediam, quam Groningenſem appellant.

Friſiorum oppida tria ponit Ptolemæus; Manarmanis, Phleum, & Siatutanda: apud Tacitum Fleuum caſtellum (idem fortè cum dicto Phleum) eſt: & Cruptoricis ſtipendiarij villa. item Baduhennæ lucus: in quo nongentos Romanorum confectos, & aliam quadringentorum manum, poſtquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuiſſe queritur. Idem Herculis columnas apud eoſdem supereſſe teſtatur. Gētis magnanimitas, & de ſe virtutis fiducia, ex Verriti & Malorigis eorum « Principum hiſtoria clara eſt. hi enim (Tacitum audi) profecti Romam, dum aliis curis intētum Nero- « nem opperiuntur, inter ea quæ Barbaris oſtentantur, intrauêre Pompeij Theatrū, quo magnitudinem « viſerent. Illic per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum conſeſſum caueæ, diſcrimi- « na ordinum, quis eques, vbi Senatus percunctantur, aduertêre quoſdam cultu externo in ſedibus Se- « natorum: & quinam forent rogitantes, poſtquā audiuerant, earum gentium legatis id honoris datum, « quæ virtute & amicitia Romana præcellerent, NVLLOS MORTALIVM ARMIS AVT FIDE AN- « TE GERMANOS ESSE, exclamant: digrediunturque & inter patres conſidunt. quod comiter à vi- « ſentibus exceptum, quaſi impetus antiqui, & bona æmulatio. Nero ciuitate Romana ambos donauit. «

Plinius apud Friſios herbam Britannicam (ſic vocatam) naſci ſcribit; folia habentem oblonga nigra, radicem nigram. ſuccus eius exprimitur & ex radice. Florem vibones vocant: qui collectus priùs quàm tonitrua audiantur, & deuoratus, ſecuros in totum reddit. hæc herba non neruis modò, & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque & ſerpentes. an hæc herba hodie etiamnum cognita ſit, & quo nomine, ex rei herbariæ peritioribus doceri cupio.

An huius loci indigenæ ſint hi populi, an fortaſsè à Phrygibus Aſiaticis originem & nomen, vt plurimi volunt, traxerint, aut ab aliis; (Phrygos enim Strabo etiam in Illyrico, circa Ceraunios montes, nouit;) doctioribus diſcutiendum relinquo. Aniles horum annales autem non poſſum non ridere, qui hos è Freſia, Indica regione, in hanc terram veniſſe tradunt. Si nugis delectarer, mallem cum Hanibaldo hos nomen habere ab eorum rege Phriſo Clodionis filio. Apud mediæ ætatis ſcriptores, Gallicos in primis, Friſones video appellari, à *Friſons* nimirum vocabulo, quo Gallicum vulgus eos appellare conſueuit. Nomen antiquum hactenus retinent. *Frieſen* enim vernacula lingua & à ſe, & ab omnibus Germanis vocantur.

Ad Chriſtianam religionem conuerſi fuêre à D. Bonifacio Archiepiſcopo Moguntinenſi; ſub Zacharia Pontifice Romano. Exſtat hiſtoria de Rabodo Friſiorum Duce, qui cùm aqua luſtrali in Chriſtianorum cœtum inaugurandus eſſet, rogabat quò locorum aui & proaui eius conceſsiſſent: & cùm intelligeret eos omnes cum cacodæmonibus in malam rem abiiſſe; pedem retraxit, dicens ſe velle cum maioribus ſuis eſſe. An ab hoc Rabodo nomen vernaculū *Raboudt* deriuatum? quo vulgò hominem nequā & perditum notamus. De Friſiis in vniuerſum ſcripſit peculiarem librū Suffridus Petrus Friſius, & Cornelius Kempius, aliique. Omnium autem doctiſsimè Vbbo Emmius Friſius Gretenſis.

O C E A N I
T. Vlie
Midlants
Hoorn
Scellinck
Boerdiep
Hollum
Amelandt
Scolbach
De Lauwers
Twadt
Grinde
Dockum
Bildt
Harlingen
Franeker
Leeuwerden
Oestergoe
Beetsterswaage
Sloten
ZVYDER ZEE
Blanckeham
Steenwijck
Vreeken
Emeloirt
Ens
Voorst
Genemuiden
Grafhorst
Campe
Hasselt
Swartesluys
Meppel
Rouveen
Assen
Rolde
DRENT.
Groeningen
Coeuoerden
Gramsberch
Hardenberg
DLANT OVERYSSEL
Dalfsen
Omme
Heem
Ysel fl.
Vidrus fl.
Zwol
Hattem
Elborg
Harderwijck
GELDRIAE PARS.
Heerde
Wesere
Windesem
Raelt
Heldorn
Olst
Eep
Voorsten
De Velulbe

Oost ende West Vrieslandts beschryvinghe.
VTRIVSQVE FRISIORVM REGIONIS NOVISS: DESCRIPTIO.
1568.
Twadt
Dornum
Esens
Witmond
EESENER LANDT
YEVER LANDT
Norden
Westrackum
Hage
Beerum
Coldinne
Meerhusen
Bruckzetel
Goens
Rosthusen
Aurick
FRISI ORIEN:
Horsten
Emden
Dollaert
Knoek
Rarkum
Barge
Strackholt
Barthe
Wesenser meer
Freeburg
Bagbant
STALIJS.
Logeberum
Den Oert
De Loe fl.
Normore
Stichusen
Detrem
De Gasthe
Vplenger
Appen
OVERLENGER LANDT
RYDER LANDT
OLDENBORGER LANDT.
BVTIAGER LANDT.
Aschendorp
Meppen
Haes fl.
Lingen
Eems flumius.
WESTPHALIAE PARS.
Wedde
Reegen
Juyst
Norderney
Baltrum
Spykeroge
Wangeroge
Olde com
Yeure
Knypens
De Jade fl.

FRISIA OCCIDENTALIS.

FRISII hodie diuiduntur Amisia fluuio in Occidentales & Orientales. Occidentalis Frisia, quam hîc ob oculos ponimus, Frisiæ nomen quasi proprium sibi antiquissimo iure vindicat; semperque præstantior fuit habita. Olim enim regio diademate claruit, ad Caroli Magni vsque tempora: à cuius obitu variis hic tractus agitatus fuit molestiis, tametsi & ante quoque eiusdem tempora durissimum Danorum ac Norwegianorum senserit imperium. quin ipsius Oceanus, perpetuus huic terræ infestissimus hostis, eam non segniter inundãdo, alluendo, lacerandoque exercuit, nec dum inducias agens. Denique ab Episcopis Traiectensibus, Hollandiæque Comitibus grauiter olim afflictos Frisios, nemini obscurum esse puto. sed tandem sub Carolo V. Cæsare, Principe verè pacifico, halcyonios dies est adepta. Diuidunt eam hodie trifariam, in VVestergoam nempe, Oestergoam, & Septemsiluas: quæ rursum distinguuntur in viginti nouem Gretanias (vt ipsi patria lingua vocant) seu Sedes iudiciales. Describitur quoque in hac tabula Groeningensis inclytæ vrbis territorium: item tractus quem Ommelandiam vocant. his Transisalana, cum Drenta Tuentaque iungitur; regiones pingui gleba exuberantes, ac pagis & ædificiis excultissimæ, pecorumque læto prouentu gaudentes.

Vrbes huius Frisiæ sunt numero tredecim, GROENINGA, Rodolphi Agricolæ natalibus clara; DAMMA; LEVVARDVM, cum arce; hîc totius regionis Curia siue Senatus supremus, & Cancellaria, vt vulgo dicitur; DOCCVM, Gemmæ Frisij celeberrimi Mathematici patria; FRANICHER, nobilium huius regionis recessus & domicilium; BOLSVARDVM; SNEECHA, vnde Ioachimus Hopperus, vir literis & dignitate celebris, oriundus; ILSTA; SLOTEN; HARLINGA, ad Sinum maris Germanici, quem *Suyder-zee* vocant, portum habet, quem valida arx ab omni hostili insultu defendit. VVORCHVM, & HINDELOPEN, ad eundem Sinum apparent: vltimò STAVERA est, vrbs quondam potens, hodie verò Oceani inundationibus toties damnum passa, non ita florens. Sunt præterea in ea quadringenti & nonaginta pagi, quorum nonnulli priuilegiis dotati, colonis & diuitiis affluunt: & magnus numerus monasteriorum, adeò vt modò splendore opidorum, agrorum cultura, cœnobiorum claritate nulli cedant. Quod verò in hac regione præter sola nobilitate claros, quorum ædes & prædia hîc cernantur, nulli reperiantur Barones vel liberi domini, id partim accidit ob calamitates prædictas, partim quòd olim sola sua libertate contenti, externorum Principum aulas non sunt sectati.

Pet. Oliuarius ait in suis annotationibus in Melam, vbi loquitur de Occidẽtali Frisia, se nunquam vidisse regionẽ tam angustam tot habere Parochias. Fuerunt (inquit) nonnulli, qui caussam tot templorum hanc afferunt: narrant contentionem olim inter nobiles illius tractus de loco in illis templis ortam, nam omnes volebant habere primum locũ; & cùm hæc contentio indies increbresceret, decreuerunt, qui poterant, in suis pagis proprias erigere Parochias; & sic quisque primum sibi locum propria sua sede capiebat: atque hinc tot templa. Hæc ille, apud quem plura. Vide quoque Saxoniam Alb. Crantzij. Sed qui ampliorem huius Regionis cognitionem desiderat, legat Ludouici Guicciardini descriptionẽ Germaniæ inferioris. Ælsius Edouardus Leon Frisius hanc regionem descripsit quoque Heroico carmine, ad D. Viglium Zwichemum: & prolixè admodum peculiaribus libellis Cornelius Kempius, & Suffridus Petrus. Huius antiquitates promisit nuper vir doctiss. Hieronymus Verrutius.

FRISIA OCCIDENTALIS
Noordt Zee
SVYDER ZEE
OCCIDENS
HOLLANDIÆ PARS
Amelandt
Schellinck
Twadt
Lieuwerdt
Franicker
Harlingen
Dockum
Sneeck
Sloten
Staueren
Enchuysen
Steenwijck
Vollenhoue
Ouer ysel
Tiucke meer
Dockemer diep
Sheeren feen
Blanekenham
Yselham
Scarwolt
Emelgirt
1
2
3

FRISIAE ORIENTALIS PARS.
Twadt
Emden
Den Dollart.
Groeningen
Drent
Antiquae Frisiæ situs sub Augusto Imperatore, ut fertur.
SIBRANDVS LEONIS LEOVARDIENSIS DESCRIB.
Cum privilegio Imp. et Reg. Mtis ad decennium 1579.

FRISIA
ORIENTALIS.

FRISIOS olim hunc tractum non inhabitasse, sed Cauchos, in confesso est. Horum meminit præter Strabonem, Dionem, Suetonium, Paterculum, Æl. Spartianum, Ptolemæus: qui eos in Maiores & Minores distinguit, vt quoq. Plinius. Maiores Ptolemæus inter Visurgim & Albim collocat: Minores inter Amasium & Visurgim; vbi hodie hi Frisij, quos Orientales vocamus, habitant. De Cauchis hæc Plinius libro decimo sexto, capite primo: Sunt verò in Se-" ptemtrione visæ nobis Cauchorum, qui Maiores Minoresque appellantur." Vasto ibi meatu bis dierum noctiumque singularum interuallis effusiùs in" immensum agitur Oceanus, æternam operiens rerum naturæ controuersiam: dubiumque terræ sit," an in parte maris. Illic misera gens tumulos obtinet altos, aut tribunalia structa manibus ad experi-" menta altißimi æstus, casis ita impositis: nauigantibus similes, cùm integant aquæ circumdatæ: nau-" fragis verò, cùm recesserint: fugientesque cùm mari pisces circa tuguria venantur. Non pecudem his" habere, non lacte ali, vt finitimis, ne cum feris quidem dimicare contingit, omni procul abacto fru-" tice. Vlua & palustri iunco funes nectunt ad prætexenda piscibus retia: captumque manibus lutum" ventis magis quàm sole siccantes, terra cibos, & rigentia Septemtrione viscera sua vrunt. Potus iis" non nisi ex imbre seruato scrobibus in vestibulo domus. Et hæ gentes, si vincantur hodie à populo" Romano, seruire se dicunt. Ita est profectò, multis fortuna parcit in pœnam. Hæc de his Plinius; qui eos libertatem, Romanorum tyrannidi præferre admiratur. aut inuidet potiùs. Non enim vsque adeò mirandum videtur, liberam gentem ante omnia libertatem suam tueri: quam ita præclaram dicit is, Plini, quem tu ipse extra omnem ingenij aleam positum prædicas, vt ne mortem quidem in ea repetenda fugiendam suadeat; eamque non solùm ab hominibus, verùm etiam à bestiis expeti, atque omnibus rebus anteponi meritò perhibet.

Hæc regio quondam in multas Satrapias fuit diuisa; quæ singulæ à singulis Principibus administrabantur, ad Frederici III. Imperatoris tempora vsque; qui quendam nomine Vlrichum toti huic regioni præfecit, eumque Comitis titulo insigniuit, anno nempe post Virginis partum millesimo quadringentesimo & sexagesimo quinto.

Solum huius tractus rerum necessariarum adeò diues est, vt vicinarum regionum ope minùs indigere videatur. imò multis vsque adeò abundat, vt equis, bobus, pecoribus, carnibus porcinis, lanis, butyro, caseo, hordeo, auena, fruméto, fabis & pisis, item sale, vt eorum quotannis magnam copiam cum aliis longè distantibus locis communicent. Duas tantùm habet hic Comitatus vrbes muro cinctas, quæ sunt Emdena & Aurichum. quarũ Emdena, ad Amasij fluminis ostium sita, totius regionis emporium est, frequentatione negotiatorum celebre cum primis & illustre. facit hoc portus cõmoditas, qui vsq. in ipsam vrbem tanta altitudine se insinuat, vt in vrbis interiora naues variis mercibus onustas velis minimè deductis intromittat. Huius vrbis ornaméta sunt Principis regionis ædes sumptuosæ, templum magnificum, domus prætoria, & ciuium domus admodum elegantes. Aurichum ferè à nobilibus habitatur, ob siluas & nemora quæ huic ferè ab omni parte imminent, in quibus se venationibus & aucupio oblectant. Est in huius vrbis agro, teste Kempio, locus Iyl dictus, muris vndique cinctus, arbustis consitus, leporibus & hinnulis percõmodus: in quo quasi in viridario siue leporario quodam fouent maximum horum animalium numerũ, quæ proposita pœna capere nemo audet: sed Comitibus operam venationi daturis in voluptatem pro tempore seruãtur. In eodem huius Aurichi territorio est collis paulo eminentior, vulgò *Obstalsboom* dictus, in quo tribunal totius gentis. vbi quondam sub dio solebant bis in anno conuenire ex septem Zelandijs, atq. ibidẽ omnes huius regni controuersias per probatißimos & consuetudinum iurisq. peritißimos dirimere. Arces præterea, villæ & prædia non pauca. Pagorum tantus est numerus, vt alter alterum interdum contingat. horum maxima pars cùm ædium platearumque splendore, tum incolarum, tam indigenarum quàm peregrinorum frequentia adeò excellunt, vt cum multis Germaniæ vrbibus de dignitate certare possent.

Gens aut mercaturã exercet, aut mechanico aliquo artificio ætatem terit, vel agricultura quæstum facit. cum vicinis aduenisque Germanica vtuntur lingua, inter se autem peculiari & genuina, à peregrinis minimè intellecta. Vestitus honestus; etiam rusticorum: ita vt ex vestitu eos pro oppidanis quis duceret. Femineus sexus habitu multum ab aliis differente gaudet. Totam capitis comam in vnum cirrum cõponunt, eumque multis argenteis deauratisque sphærulis vel nodulis ornatum, in tergum dependere sinunt. Caput ipsum in æstate reticulo ex rubri coloris serico contexto, argentoque deornato redimunt. hyeme autem capitium ex panno viridi induunt, quo totum caput adeò cooperiunt, vt oculos tantùm adspiciendos præbeant: *Hatte* vocant hoc genus vestimenti. Palla siue vestis exterior, quæ à capite ad talos vsque plurimis minutisque plicis striata est, argẽteis deauratisque laminis tam frequentibus vndecũque rigescit, vt exuta, etiam erecta consistat. hæc constat ex rubro, interdum quoque ex viridis coloris pãno. Sunt in hac Orientali Frisia Comitatus alij duo, alter Esens, alter Ieueren, à primariis eorũ opidis sic vocati. De huius Frisiæ situ, natura & moribus lege Vbbonẽ Emmium.

FRISIA ORIE
MARIS GERMANICI PARS
Norder diep
Norder Ny
Wichter diep
Boeler diep
Het watt
Iust insula
Borckum insula
Oster Embse
Wester Embse
OCCIDENS
Ooster Marsch
Norder gebiede
Wester Marsch
Berhumer ampt
Het Moer, oft Veenen
Broeckmer landt
Pillsumer wadt
Greet
Emden
Monsterium
Pagus sine templo
Pagus cum templo
Pagus cum arce
FRISIÆ OCCIDEN
Veterum Frisiorum habitus
Den Dollaert
De Golthorne
Reiderlant
Lems fluuius

LIS
Harlee
Het Watt.
Wanger
Knypensen
Iada flu
But iada
Stadtlant
Harlinger landt.
Westerhusen
FRED
BORCH
LANDT.
Wyserholt
Westerstede
Spekendorp
Middelst
Hagerhaue
Ellens
Dar Meer
STICHT TE
BREMEN
ORIENS
Nieborch
RIDERIAE PORTIONIS
facies, ante inundationem, qui post ea sinus maris factus est.
AMASIS FLVVIVS.
Stickhusen
Tamendorp
Teenhusen
Porzhusen
Joannes Florianus describebat.
MERIDIES

D A N I A.

DANIÆ deſcriptionem ex Saxone Grammatico hanc accipe: Dania mediis pelagi fluctibus interciſa, paucas ſolidi continuiq; tractus partes habet, quas tanta vndarum interruptio pro varia freti reflexioris obliquitate diſcriminat. Ex his IVTIA granditatis inchoamentiq; ratione Danici regni principium tenet, quæ ſicut poſitione prior, ita ſitu porrectior, Theutoniæ finibus admouetur. A cuius complexu fluminis Eydori interriuatione diſcreta, cum aliquanto latitudinis excremento, Septemtrionem verſus in Norici freti littus excurrit. In hac ſinus, qui Lymicus appellatur, ita piſcibus frequens extitit, vt non minus alimẽtorum indigenis, quàm ager omnis exoluere videatur. Huic etiam FRESIA minor adiacet, quæ à Iutiæ prominẽtia ſubſidentium camporũ ac gremij deuexioris inclinata receſſu, maximos frugum prouentus beneficio Oceani inundantis aſſequitur. Cuius refluxionis vis, plus vtilitatis an periculi incolis afferat, ambiguum extat. Siquidem tempeſtatis magnitudine perruptis æſtuariis, quibus apud eos maritimi fluctus intercipi ſolent, tanta aruis vndarum moles incedere conſueuit, vt interdum non ſolùm agrorum culta, verum etiam homines cum penatibus obruat. Poſt Iutiam, inſula ad Orientem verſus FIONIA reperitur, quam à continẽti anguſti admodum æquoris interiectus abrumpit. Hæc ſicut ab Occaſu Iutiam, ita ab Ortu Sialandiam proſpectat, conſpicua neceſſariarum rerum vbertate laudandam: quæ amœnitate cunctas noſtræ Regionis Prouincias antecedens, medium Daniæ locum obtinere putatur, ab extimæ remotionis limite pari ſpatiorum intercapedine diſparata. Ab huius Ortiuo latere, Occaſiuum Scaniæ media pelagi diſciſcit interruptio, optimam prædæ magnitudinem quotannis piſcantium retibus adigere ſoliti. Tanta ſiquidem ſinus omnis piſcium frequentia repleri conſueuit, vt interdum impacta nauigia vix remigij conamen eripiat: nec iam præda artis inſtrumento, ſed ſimplici manus officio capiatur. Cæterùm Hallandia ac Blekingia ab integritate Scaniæ, ceu rami duplices ex vnius arboris ſtipite promeantes, Gothiæ, Noruagiæque longè declinationis ſpatiis diuerſiſque receſſuum interſtitiis adnectuntur. Hactenus Saxo Grammaticus. Vide etiam Albertum Crantzium; M. Adami Hiſtoriam Eccleſiaſticam, & Sebaſtianum Munſterum.

Daniæ regi obediunt Norvvegia regnum, & Gotlandia inſula. Item (ſi Marco Iordano creditur in ſua Daniæ tabula) inſulæ Groenlandia, Iſlandia, Hetlandia, Feroa, & Orcades. Sed Orcades ad Scotiæ regnum ſub Ducatus titulo pertinere, ſuprà diximus. Gotlandiam quoque inſulam regi Sueciæ parêre Olaus auctor eſt, ſed falsò, vt mihi perſuadeo.

GOTHIA inſula agrum habet armento, equis, & bobus aptum: multa ibi venatio, & piſcatio: pulcherrimo marmore, & omnibus rebus humano vſui neceſſariis diues eſt. In ea eſt Visbui præclarum oppidum, olim emporium ſi quod aliud Europæ celeberrimum. Extant etiamnum ruinæ marmoreæ, teſtantes veterem claritatem: hodie adhuc Cœnobio Benedictini ordinis inſigne: in quo eſt bibliotheca circiter duûm millium & auctorum & codicum veterum. hæc Olaus Magnus, & Iacobus Zieglerus.

CIMBRICA CHERSONESVS.

CIMBRICA Cherſoneſus, ex qua Cimbri ante natum Chriſtum annis 105. in maximum Italiæ terrorem ſe effuderunt, ab Albi flumine ad Aquilonem 80. prope milliaribus porrecta, multas amplas & inſignes prouincias complectitur. Pars Daniæ regni eſt, quam M. Adamus Daniam Ciſmarinam nominat. In huius ex Saxonia aditu ſita eſt Holſatia: quæ veteribus, quod à reliqua Germania per Albim fluuium ad Boream diuulſa ſit, atque intercluſa, Nordalbingia eſt dicta: ac Romani Imperij pars ac limes ſemper fuit: eamque ob cauſam Imperator Henricus Auceps ab hinc annis 650. circiter, limitaneam præfecturam in vrbe Sleſwicenſi, nonnihil Imperij limites prætergreſſus, conſtituit. Continet Holſatia tres regiones præcipuas; Wagriam, Stormariam, & Dithmarſiam: ex quibus Imp. Fredericus ante annos 106. Ducatum effecit. Sequens regio ab Eidora fluuio, qui Holſatiæ limes eſt, Kodingam vſque ducatum Sleſwicenſem (ſic à metropoli & peruetuſto emporio Sleſwigo dictum) complectitur. Anterioribus enim tempororibus hæc regio ducatus Iutiæ dicebatur, quem Waldemarus Abelis regis Daniæ pronepos primus in feudum accepit ab Erico rege, circa annum 1280. Exſtincta autem regum ac ducum ſtirpe maſcula, & ducatu Sleſwicenſi cum regno in vnum corpus redintegrato ac conſolidato, Margarita trium regnorum regina ducatum Sleſwicenſem permiſit Gerardo comiti Holſatiæ, hac conditione, vt à rege Daniæ collatum beneficium recognoſceret. Cetera pars Cimbricæ Cherſoneſi Iutia Borealis dicta Norwegiam verſus ſe extendens, iuxta Scagam, ob ſyrtes & vadoſum iis in locis mare nautis celebre opidum, in cuneum coarctata deſinit. Habet autem hæc regio circa Aleburgum emporium maximam latitudinem: ibi enim ſinus Lymford illapſus, ac totam Iutiam, Occidentem verſus, penetrans exiguo relicto ſpacio Wenſuſlam ditionem à reliqua parte diuellens, penè inſulam reddit, ac vaſto tandem alueo dilatata aliquot inſignes inſulas ſuo faciens ambitu, multis ſinubus ſeu ramis dimiſsis, varias prouincias ſuo interlapſu diſtinguit ac limitat. In hoc ſinu ſita eſt inſula quam Imp. Ottho 1. circa annum Chriſti 960. cùm totam peruaſiſſet exercitu ſuo Iutiam, Ottoniam vocauit. & huius inſulæ traiectus hodie Otheſunt vocatur. Dicitur autem nunc ea inſula Tyrhalm. quod nomen ei Tyram Haraldi regis matrem indidiſſe ratiocinor: quæ poſt diſceſſum ex Iutia Imp. Otthonis omnem à Sleſwico regionem Septentrionem verſus vallo muniri fecit. Exſtat hodie in ea inſula pagus qui Odby dicitur: quo in loco Iutios Imperatorem ſuperaſſe creditur. Hæc hactenus auctor huius tabulæ, ſua manu adſcripſerat.

DANIAE REGNI TYPVS.
CORNELIVS ANTONIADES DESCRIPSIT.
Cum Priuilegio.
SEPTEMTRIO.
MERIDIES.
OCCIDENS.
Scala Milliariorum Danicor.
10
20
30
40
50
60
70
Norwegiae pars.
Suediae pars.
OCEANI GERMANICI PARS.
CODANVS SINVS.
CODANVS SINVS.
BALTICVM MARE.
GERMANIAE PARS.
CIMBRICA CHERSONESVS.
Iutlant.
DENEMARKEN.
Fuinen.
Seland.
Hallandia.
Sconia.
Bliekeer.
Slefwyck.
Holstein.
Ditmers.
Eyderlant.
Strant Friesen.
Pomeren, vel POMERANIA.
Meckelenburg.
Rugen.
Loilant.
Femeren.
Falster.
Muen.
Bornholm.
De Belt.
De Sont.
Lubeck
Tsoen water.

CIMBRICAE
CHERSONESI
nunc
IVTIAE
descriptio, auctore
Marco Iordano.
Cum privilegio decenni
1595
Septemtrio.
NORVEGIAE
PARS.
SVE
DIÆ
PARS.
GERMANICI
MARIS
Orientis.
Meridies.
De Helmes
De Trendel
Lefs.
Anout.
Wedder
Kyholm
Samps
Samsoe
Alroe
Gernoe
Belt.
Wensussel
Wesita pe
ninsula.
WENS
Norder Iud
lant.
Blaulandt.
Suder Iud
land.
DVCATVS SLESWICENSIS
Sildia
Milliaria Germanica.
De Belt.
Langeland.
Seeland.

HOLSATIA.

De hac Holſatia, ſic Crantzius cap. 27. lib. 5. Saxoniæ, Holſatia nomen ſuum habet mutuatum de lingua vernacula, quia terra nemoroſa & ſaltibus occupata, ad differentiam vicinarum partium, quæ paluſtres & paſcuæ ſunt. Incolæ eius dicti ſunt inter Saxones *Holtſaten*; hoc eſt inter nemora ſiti: cùm è diuerſo paluſtres dicantur *Merſchudt*. Inde Holſati, Holſatia Latina nomina facta ſunt: vt ſolent Galli & Itali de ſuis quoq. vernaculis vocabulis locupletare linguam Latinam. Terminos autem habet hæc terra ab Oriente Bilenam fluuium; ab Occidente Storam, à Meridie Albim; ab Aquilone verò Eidoram, qui limes eſt ab olim Danicæ nationis. A quo flumine Orientem verſus genus habitabat olim Wandalorum, qui Wagrij dicebantur. vnde terra illa olim dicta eſt Wagria: ab vrbe veteri olim populoſa, nunc raris habitatoribus vicus eſt, ſine clauſura, ſine muro & vallis, ædibus paluſtri iunco, ruſticis, in Ortum porrecta ad Travenam fluuium. Ea tamen huius regionis portio, quæ à Bilena ad Albim tenditur in Storam fluuium, Stormaria olim dicta, ab eo flumine, parum loci reliquit veteri Holſatiæ, à Stora ad Eidoram. Nam Thietmarſi populus paluſtribus locis habitans, liberum ſe aſſerit. Hæc de Holſatia ſuo tempore Crantzius. Ex quo apparet hanc Holſatiam in Thietmarſiam, Wagriam, & Stormariam diuiſam. Idem Crantzius & alij, hos Holſatas quoque Tranſalbianos & Nordalbianos nuncupant, à ſitu nimirum, quòd trans Albim, aut Septentrionaliorem Albis fluminis partem incolunt. Northuidos hos quoque nominat Ado; ſub quibus comprehenſi, vt addit & ſcribit idem Helmoldus, Sturmarij, Holſati, & Thietmarzi.

Paulo aliter deſcribit eam Auctor anonymus, qui de bello Thietmarſico libellum edidit. Is enim dicit Holſatiam omnem (vti nunc vocatur) continere Sleſuicenſem Ducatum, Wagriam, Stormariam, Thietmarſiam, & Iutiam; minoreſque aliquot regiones & inſulas; vt Angliam, Suuantiam, & Cimbricam Cherſoneſum olim dictā fuiſſe. Sed hæc deſcriptio nimis generalis eſt. nam idem auctor ſtatim ſubdit, Holſatiam ſpecialiter iis quatuor fluminibus (quibus Crantzio coarctatur,) terminari. etſi Annonius monachus, vt ipſe addit, loco Eidoræ, vallum illud quod incolis Denwerck dicitur, à Septentrione ſtatuat. Atque hæc ea eſt Holſatia quam hac noſtra tabula exhibemus. Cimbros pugnaces populos hunc tractum olim inhabitaſſe, claſsicis maximiſque auctoribus conſtat.

In Wagria Crantzius numerat has vrbes: Aldenburgum, Lutkeburgum, Nieſtadium, Todeſlo, Zegeberg, Plone, &c. In Stormaria Hamburgum, Reinoldesborg, Niemunſter, Itzeho, &c. Thietmarſia vrbes non habet. villis namque tantùm & pagis habitatur. & de ea ſuprà ſuo loco diximus. De regione Sleſuicenſi lege Chytræi Saxonicam hiſtoriam. Ibidem multa de huius membro Hamburga vrbe.

VVANDALICAE
INSVLÆ.

Pomeraniae ſunt tres inſulæ, Rugia, Vſedamia, & Wollinia, tribus emporiis celebres, Vineta, Arcona & Iulina. Vinetam celebre Vſedamiæ emporium Conradus II. Cæſar, Salignus cognomine, auxilio Canuti Danorum regis anno poſt natum Christvm 1036. deſtruxit; cùm per annos ducentos quinquaginta floruiſſet: quòd Chriſtianos ibidem mercaturam exercenteis indignis modis tractarunt. Non autem fuit ſita, vt Crantzius affirmat, iuxta oſtia Diuenouij vel ad orientalem exonerationem lacus recentis. Inde enim diſtat verſus occaſum per ſeptem miliaria, duobus miliaribus ab inſigni caſtro Wolgaſto verſus ortum. Hodie rudera conſpiciuntur in mari triginta ſtadiis à littore vel à caſis piſcatoriis in Damerow. Tantæ magnitudinis qualis Lubeca exiſtimatur. Circa finem hiemis, glacies ex vicinis locis marinis in illis ruderibus cumulatur, & conſpicitur nonnunquam inſtar caſtri. In qua Phocæ ſubolem edunt, & enutriunt, æſtiuo tempore mari Baltico tranquillo in ſilicibus magnis, & ex aqua eminentibus Phocæ quieſcunt. Quæ multum detrimenti adferunt piſcatoribus vicinis: quòd Eſoces & alios piſceis hamo captos vorant.

Arcona, Quæ hodie à nautis vulgò Ormunde dicitur. Fuit in peninſula Rugiæ Wittow, vel Witmunde, vt Batavi appellant, propter littus altum cretaceum. diuiditur hæc inſula in multas inſulas & peninſulas: habet viginti octo eccleſias. Deſtruitur Arcona à Waldemaro rege Daniæ, anno 1168. Rugia produxit olim Otocarum Regem Romanorum, & totius Italiæ atque alios præclaros duces belli, ex hiſtoriis celebratos, & congeſtos per Franciſcum Irenæum. Noſtro tempore protulit doctos nobiles, qui Regibus & Principibus fuerunt à conſiliis.

Ivlinenses poſtremò floruerunt. Qui Swenonem primum huius nominis Regem Daniæ ter in nauali prœlio ceperunt: qui ter ex illorum captiuitate liberatus eſt. Situm fuit Iulinum in eo loco & vicinia vbi hodie oppidum Wollinum eſt: ſicut monimenta in vicinis locis teſtantur. Anno poſt natum Christvm 1124. Diuus Otto Epiſcopus Bambergenſis, Pomeranorum Apoſtolus, in hoc emporio baptizauit homines 22000. Hoc loco à principibus Pomeraniæ conſtituitur primò ſedes Epiſcopalis; & hic Albertus primus Epiſcopus Pomeraniæ locum tenuit. Iulinenſes autem relabuntur ad Idolum Trigilaff Christo valedicentes: propterea ciuitas igni cæleſti periit. Waldemarus etiam ſtatim poſt conflagrationem, biennio poſt deſtructam Arconam, Iulinum funditus deleuit. Eſt hodie Griſtoa inſula in conſpectu Reipub. Caminenſis. Hæc è Colberga ad me, D. Petrus Edlingus. Vide Saxonem, Helmoldum, & Crantzium.

HOLSATIAE DESCRIPTIO.
Marco Iordano Holſato auctore.
OCEANVS GERMANICVS.
De Weſt See.
MARE BALTICVM.
De Belt.
OCCIDENS.
MERIDIES.
SLE
SW
I
CK.
H
OL:
STE:
N.
Laland.
Femeren.
Alſen.
Tunderen
Apenrade
Riſing mor.
Flensborch
Angelen
Slefwick
Oldenborch.
Wagria.
Rensborch
Stormaria.
Hadelen.
Keding.
Bremerland.
Oldeland.
Luneborch.
Lubeck
Hamborch
Albis fluvius.
De Elue.
De Eyder
De Heuer
Cum gratia et Privilegio.
Scala Milliarium

RVGIAE, VSEDOMIAE, ET IVLINAE, Wandalicarum insularum Vera descriptio.
1584.
ORIENS.
OCCIDENS.
SEPTEMTRIO.
MERIDIES.
Balticum mare.
Oost see.
Pomeraniae. pars.
IVLINA, uel Wollinsche insel
IVLINVM, Wollin
VSEDOMIA insula
RVGIA.
Das Frische haff.
LACVS RECENS
Caminsche haff.
SVEVVS flu.
VINETA.
ARCONA
Wittow.
Der Troch
Bergen
Wolgast
Gryfisch walde
Stralsundt
Reinchberg
Wiskenhagen
Stettin
Dam
Dammische see.
Vidrus flu.
Helena, monasterium
Camp. monasterium.
Barth
Cum priuilegio decennali.

THIETMARSIA.

MARSORVM, qui à Marſo originem trahunt, meminit Strabo; eoſque ante multa ſæcula ex locis Rheno finitimis, in profundam atque paluſtrem regionem migraſſe memorat. Horum poſteri Theutomarſi, ſiue, vt vulgò pronuntiant, Thietmarſi, ante CCCC. annos, antiquiſs. Stadienſium familiæ paruerunt, quorum multos fraude oppreſſerunt; ſeque in libertatem, eiecta omni Nobilitate, vindicarunt. Vicit eos Henricus Leo Saxoniæ Dux. Sed eo ab Imperatore Frederico proſcripto, rex Daniæ vvaldemarus terram occupauit, cumq. Thietmarſorum opera contra Adolphum Holſatiæ Comitem, & Lubecenſes vteretur, defecerunt ad hoſtes, à quibus Rex apud pagum Bornhouet profligatus fuit. Ita denuò libertati reſtituti, ne Anarchi viderentur, Archiepiſcopum Bremenſem Principem profeſsi ſunt; ſed nec tributa ſoluerunt, nec iuſsis ipſius vnquam paruêre. Sæpè ab Holſatis tentati, ſemper eos repulerunt. Imperator Fridericus III. terram Ducatus titulo contulit regi Daniæ Chriſtiano primo: cuius filius Ioannes, cùm anno M. D. ipſis bellum inferret, omnibus ſuis copiis cæſis, vix cum paucis fuga elapſus eſt, amiſſa maxima parte Holſaticæ nobilitatis. Ab eo tempore inſolentiores victoria facti, plurimum negotij Holſaticis Principibus fecerunt. Adolphus filius regis Daniæ Friderici, hæres regni Noruegiæ, Dux Sleſuici & Holſatiæ, indignè ferens illorum petulantiam, anno M. D. LIX. milites conſcribit, cui rex Daniæ Fridericus II. & Ioannes frater, ſocia arma iungunt. Collectis omnibus copiis, capitur Meldorpium, cum tota parte auſtrali. Deinde interiectis paucis diebus, per vallum Tilenbrugge copiæ ducuntur: quibus Thietmarſi ex Hemmingſtadio ante opidum Heydam obuiam proficiſcuntur, expulſuri pugna milites ex itinere defatigatos: ſed aliquoties repulſi, prœliumque renouantes, demùm cæduntur, fuganturque, & oppidum inceditur. Cæſa ſunt eo die Thietmarſorum tria millia. Dux Adolphus, cùm militibus continendis, qui ſe iam in fugam coniecerant, ſtrenuè operam nauaret, vulnus accepit. Fuit is dies XIII. Iunij. Hac clade accepta, Thietmarſi regi & Principibus ſupplices facti, veniaque impetrata, in gratiam redierunt: atque ita Thietmarſia, quæ per multa ſæcula libertatem ſuam armis tutata eſt, Holſatiæ Principibus paret. Hæc auctor in ſua tabula, quam hîc noſtro operi inſeruimus. Sed lege Saxoniam Alberti Crantzij. Prodijt etiam nuper libellus Chriſtiani Cilicij Cimbri, in quo hoc bellum, & alia quæ ad cognitionem huius tractus non parum conducunt, deſcribuntur.

OLDENBVRGVM.

HABET hæc regio nomen ab vrbe primaria Oldenburg. Albertus Crantzius in ſua Metropoli 3. cap. 15. ſcribit hunc Comitatum eſſe ex omnium vetuſtiſsimis: Widekindum enim Saxoniæ Ducem (qui vixit Caroli Magni tempore) inter huius Comites nominat, lib. 2. c. 30. Irenicus tradit vrbem à Carolo inſtauratam, Eccleſiamque illic in honorem S. Ioannis Baptiſtæ dedicatam, conſecratamque ab Adalgargo Epiſcopo. In eo autem eum errare puto, quòd hanc ciuitatem inter Wandalicas numerat, iuxtaque mare eam deſcribat. Hæc namque alia eſt ab illa; in Wagria nempe, Holſatiæ regione. Hanc Wandali Stargard, Dani Branneſiam, quique pro ſuæ linguæ proprietate, vocauere, vt idem Crantzius aſſerit. Auctor huius tabulæ putat, Ambrones (quos quondam cum Cimbris in Italiam profectos, & à C. Mario cæſos, tradit Plutarchus) hinc originem habuiſſe, eorumque nomen adhuc exſtare apud gentem quam Amerlander appellant. Idem de Alanis Saxonibus ſentit, quos ad ſtagnum Alanum, in hoc tractu, & ab vtraque parte fluminis Alanæ vſque ad arcem Oriam habitaſſe credit, hodieque Lengener, vtputa Alani; & Auerlenger, quaſi Vltralanos vocari. De Comitibus huius regionis quædam habet Andreas Hoppenrodius, in ſuo Stemmatum libro. Sed optimè de ea Dauid Chytræus in ſua Saxonica hiſtoria.

THIETMARSIAE, HOLSATICAE REGIONIS PARTIS TYPVS.
Auctore Petro Boeckel.
SEPTENTRIO.
MERIDIES.
OCCIDENS.
ORIENS.
Miliare Thietm:
HOLSATIAE PARS.
Thoeningen
De Eyder fluuius
OCEANI GERMANICI PARS
Albis, De Elbe fluuius.
Ritzebuttel
HALEN.
KIEDINGE
Niewerck
Meldorp
Heyde
Lunden
Weddingste
Wesselinburen
Nordhorste
Brunsbuttel.
Paludes
Dickhusen
Werven
Busen
Steller zee
Delbrug
Burg
Marne
Edellaken
Bordorper zee
Kuden
Buekelenborch
Terminus regionis

OLDENBVRG COMIT.
Septemtrio.
Germanicum
Mare.
Het Wadt.
Wangeroge
Butiada, uel Rustingia Supe rior.
Rustringia.
Dat Brack.
Iadi flu.
Vilurgi ost.
Bremensis Episcop.
Frisia Orientalis.
Occidens.
Oriens.
Ala Norum Saxonum Regio.
Rim Moer ia.
Stadium.
Oldenborg
Stedingia.
Monasteriens. Episcop.
Hoien Com.
Mill. parua, mediocria, et magna.
Meridies.
Cloppenborg
Laurentius Michaelis describ.

VV E S T P H A L I A.

HÆc regio inter Visurgim & Rhenum fluuios posita, extendit se versus Meridiem Hassiam ferè vsque; latus suum Septemtrionale autem cum Frisiis coniungit. Fluuij qui eam irrigant sunt, præter alios ignobiles, Amasis & Lupias. Regio est satis frugifera, sed earum rerum quæ magis alendis gregibus quàm hominibus conducunt. Arborum fructus generat varios, vt sunt poma & nuces, item glandes, quibus saginantur porci, his enim in primis abundat, & horum pernas fumo exsiccatas longè lateque apud exteros distrahunt: nomen enim inter cupedias mensarumque delicias merentur pernæ VVestphalicæ, vt vocant. Has etiam crudas edere, incolis non insuaue est. Fertilior est circa Susatum & Hammonem; & fertilissima in ditione Paderbornensi ac Lippiensi. Compascua est Monasteriensis diœcesis, item is tractus qui alicubi Visurgim fluuium respicit. Nemorosa est per totam Surlandiam, & Bergensem Comitatum; metallis non caret in ditione Coloniensi, & Comitatu Marchico. Gentem habet regio venustam, elegantis & proceræ staturæ, fortem robustamq. corpore, & audacem mente. Militiam habet copiosam, promtamque ad arma, & mox paratam.

Comitatus & domus illustres quæ huic regioni adscribuntur, sunt ex Roleuingij sententia, Comitatus de Benthem, Teckelenborg, Marcka, VValdecka, Spigelberg, Dinstlaken, Oldenburgum, Diepholdum, Rauesburg, Limburg, Arnsburg, Ritburg, Lippe, Buren, Rekelinchusen, Ludinchusen, Steenuorde, Horstmaria, Borchlo, Brunckhorstum, Gemme, & Cappenberg: quibus addit Hamelmanus, Delmenhorst, Lingen, & Sterneberg. Populi sunt in hac regione Surlandi, atque ij in tractu Coloniensi, & Comitatu Marka: Bergenses, qui à montibus nomen habent, & subsunt duci Cliuensi: Emeslandi, in ditione Monasteriensi, accolæ Amasis fluuij versus Frisiam. Slachterlandi, atque hi in eadem ditione, prope Cloppenburg: & Norlandi (quasi dicas Septemtrionales) in tractu Osnaburgensi: item Delbruggij, in diœcesi Paderbornensi.

Veræ VVestphaliæ ciuitates primariæ sunt Monasterium, Dusseldorpium, VVesalia, Oldenburg, Osnaburgum, Minda, Heruordia; & minoris nominis, VVidenbrugge, & Coesueldt.

VVestphaliam, veterem & veram Saxoniam nonnulli vocant; putantq; olim à Cheruscis populis inhabitatã, quorum principẽ fuisse Arminium illum, à quo cæsum Quintilium Varum cum tribus legionibus, scribũt Tacitus & Velleius.

Hanc regionem descripsit peculiari opusculo Hermannus Hamelmannus, ex quo summariam hanc huius typi enarrationem contexui. is suos auctores nominat VVernerum Roleuingium, Gobelinum, & alios minùs claros, mihi hactenus incognitos. Studiosus lector potest his Crantzij Saxoniam adiungere. item Dauidis Chytræi Historiam Saxoniæ, vbi huius docta & ampla descriptio. De hac regione hoc prouerbium rhytmicum vulgo dicitur:

Hospitium vile, — *Sunt in VVestphalia;*
Cranck broot, dun bier, langhe mile, — *Qui non vult credere, loop da.*

Qui olim Saxones,
postea se Ostpha:
los et Westphalos
dixere: Visurgi
flumine distinctos:
Ostphalorum au:
tem Vocabulum in
Saxonum denuo eu:
anuit. At Westpha:
li in hodiernum
usque diem nomen
retinet. Vetusque
tanquam spurium
respuentes.
SEPTENTRIO
Ferden.
Bremen
Episcop.
Mynden
Diepholt.
Bottinger
Landt.
Olden
burch.
Cloppenburg.
Moer.
Lynghen.
Oost
Frieslandt.
Westfrieslandt.
Eemser
land.
Amasi flu ostium
Christianus Schrot Sonsb. descripsit.
Cum Privilegio

WEST-
PHALIAE
TOTIVS, FINI-
TIMARVMQVE
REGIONVM
ACCVRATA
DESCRIP-
TIO.
Cum Imp et Regie Mtis priuilegio decennali. 1579.
MERIDIES.
Padelborn.
Lyppe.
Marck Comitatus.
Episcop
Die Fest.
Rekelinck.
Berge
Comitat.
Cliuiae Ducatus.
Coloniensis Dioecesis.
Scala milliarium Westphalicorum.

SAXONIA.

Etsi hæc Tabula Saxoniæ titulum præ ſe ferat, totam tamen Saxoniam non continet; nam vera & antiqua Saxonia olim comprehenſa fuit inter Albim & Rhenum fluuios, ſecundùm eius longitudinem; latitudo verò, à mari Germanico, & Eydora amne, vſque ad Haſsiam & Turingiæ confinia pertingebat. Huius vmbilicus & centrum ferè erat Brunſwicum. At hodie non ita naturalibus limitibus, vti ſunt flumina aut montes; ſed ſecundùm Principum dominia aut imperia terminatur. Itaque hodie Saxonia duplex eſt, diuiditurque in Superiorem & Inferiorem. Superior eſt, quæ hac Tabula exhibetur. hæc titulo Ducatus ornatur: eiuſque Dux vnus eſt ex illis Principibus qui Imperatorum electionibus præſunt. Huius præcipua opida ſunt; VVitteberga & Torga. De Saxonia, eiuſque antiquitatibus, exſtat integrum volumen Alberti Crantzij. De ea quoque non contemnenda M. Adamus lib. 1. Hiſtor. Eccleſiaſticæ. Hamelmannus quoque libellum edidit, De Saxonum & VVeſtphalorum hiſtoriis. Item VVitichindus & Munſterus etiam legendi ſunt ab his qui eorum ſitum & res geſtas ſcire deſiderant. Nuperrimè quoq; de eadem doctiſsimè ſcripſit Pet. Albinus Niuemontius: & tandem Dauid Chytræus.

De Marchia Brandeburgica, Luſatia, & Voithlandia regionibus, quas hæc Tabula quoque deſcribit, hæc pauca accipe: Hæc Marchia, vna ex illis prouinciis quæ olim à VVandalis inhabitatæ fuerunt, diuiditur hodie in Veterem & Nouam: hanc perlabitur Odera fluuius, illam verò Albis. In veteri, primaria ciuitas eſt Brandeburgum, quæ regioni nomen dedit. Noua habet Frankofurtum, ad Oderam cognominatum, ad eius differentiam quod ad Mœnum fluuium ſitum eſt. Hìc Gymnaſium eſt; emporium quoque bis in anno nundinis clarum. Eſt & Berlinum, vbi Principis ſedes. Hunc à Marchia Marchionem vocant; is quoque ex Electoribus Principibus vnus eſt.

Voithlandia regiuncula his Marchionibus obedit. Hanc Æneas Siluius Aduocatorum terram vocat, & Prætorianam, ex eius etymologia vocabulũ fingens, cùm *Voyt* Germanicè Aduocatum ſeu Prætorem ſignificet. Nomen ab eo ſortita, quòd quatuor olim Romani Imperij Prætoribus ſuberat. Huius celebriora opida Gaſpar Bruſchius hoc modo apud Munſterum deſcribit: Curia Regnitiana (vulgò Hoff) à præterfluentibus fluuiolis, ac in Salam ibi cadentibus dicta, ciuitas ampla ac populoſa, magnifico S. Michaëlis templo, ac potentiſsimo monialium cœnobio, duobus item xenodochiis opulentiſsimis conſpicua. Plauhenium, ciuitas & arx. Olſenitzium opidum, cum adiacente arce Voytzbergenſi. Reliqua opida ſunt; Adorffum, VVeidonium, pulchrum opidum, cum adiacentibus quibuſdam cœnobiis, Milfurto & Corona alba, Gerouium, Scletzium, & quidquid eſt locorum inter Curiam & Cygneam ad Halleſtram amnem ſitum. Habet in ſua vicinia celebrem illum montem quem Piniferum vocant, in quo quatuor fluuiorum, ad quatuor mundi cardines mirabili Naturæ maieſtate permanantium, fontes: Egræ videlicet, Mœni, Nabæ, & Salæ. Marchiæ Brandenburgenſis accuratam deſcriptionem VVolfgangus Iobſtius litteris mandauit.

Lvsatia duplex eſt, Inferior & Superior: Saxoniæ etiam tribuitur, Ritheymero teſte. Inter Albim, Oderam, & Bohemiæ montes interiacet. Fuit aliquando coniuncta cum Miſnia: tandem Bohemi, qui regnum ſuum vndique conabantur extendere, eam ad ſeſe traxerunt. Incolarum ingenia, mores, & lingua, parum à Sileſiis differũt: ſed vnica ferè appellatio, & diſtincta Præfectura, facit diſcrimen. Ipſum vocabulum Luſatiorum, affine eſt voci Elyſiorum, vel Lygiorum, quorum ſedes in illa vicinia fuiſſe certum eſt, inquit Ioachimus Cureus. Vrbs præcipua eſt Gorlitzia, deinde Sittauia, & aliæ. Niſſa fluuius eam rigat. Hãc regionẽ nuper peculiari libellulo deſcripſit Gaſpar Peucerus carmine elegiaco. Miſniæ & Thuringiæ enarrationem vide infrà propriis ſuis Tabulis, quas peculiares in hoc Theatro ſuo loco habent. Harum regionum typicam delineationem, ex Tabula Geographica Ioannis Crigingeri, quæ Pragæ excuſa eſt anno 1568. huic noſtro operi inſeruimus.

SAXONIAE, MISNIAE, THVRINGIAE, NOVA EXACTISSIMAQ; DESCRIPTIO.
SEPT
OCCIDENS
ME
SAXONIA.
THVRINGIA.
MISNIA.
VOITLANDIA
Cum priuilegio
Hildesheim.
Braunswig.
Wapenbuttel.
Konigslutern.
Helmstadt.
Kuttingsleben.
Wolfenbutel.
Heßentham.
Schoningen.
Hamelen.
Artzheim.
Goslar.
Gandersheim.
Einbeck.
Osterwick.
Halberstadt.
Magdaburg.
Clausa.
Burg.
Hohen Zegatz.
Gomern.
Mockern.
Northeim.
Hoiersberg.
Procopsberg.
Norten.
Gotlenburg.
Endresberg.
Whena.
Auffm Hartz.
Quedelburg.
Blanckeburg.
Bernburg.
Calbe.
Aken.
Linda.
Wemingroda.
Stolberg.
Northausen.
Duderstadt.
Heilichstadt.
Worbis.
Mansfeldt.
Eisleben.
Halla.
Landsberg.
Querfurdt.
Merseburg.
Leypzig.
Weissenfels.
Naumburg.
Mulhausen.
Thomas bruck.
Erpfhurdt.
Gotha.
Isenach.
Schmalkalden.
Schwalingen.
Arnstadt.
Ilmenaw.
Wimar.
Orlamunde.
Saalfeldt.
Rudelstadt.
Gera.
Zeitz.
Ronneburg.
Weida.
Altenburg.
Chemnitz.
Glaucha.
Zwicka.
Plaun.
Elsterberg.
Hoff.
Adorf.
Elbogen.
Carlsbadt
Egra.
Feichtelberg.
Gfres.
Sala fluuius.
Wefer flu.
Elster flu.

MARCHIA.
NIDER
LAVSS
NITZ.
OBER
LAVSS
NITZ
SLESIAE.
PARS.
ORIENS
Oppida notat,
Pagos significat,
Metalli fodinas.
Berlin.
Bernaw.
Spandaw.
Coeln
Koppenick.
Fursten feldt.
Strausberg.
Reitwin.
Costrin.
Moncheberg.
Lebus.
Arnsdorff.
Franckfurt.
Reivzig.
Paradiß.
Furstenberg.
Grunberg.
Wartenberg.
Guben.
Crossen.
Naumburgk.
Freistadt.
Sagan.
Sprotta.
Luben.
Lignitz.
Goltberg.
Nimmersat.
Kupferberg.
Buntzel.
Naúburg.
Lemburg.
Greiffenberg.
Gorlitz.
Lauben.
Bautzen.
Camitz.
Kamitz.
Dresden.
Pirna
Konigstein.
Tetschen.
Aussigk.
Leutmeritz.
Albis
Praga
Spree fluvius
Odera fluvius.
Oder fluvius.
Neiß fluvius
Bober fluvius
Queiß fluvius.
Katzbach fluvius.
Bober fl.
Albis fl.
Hic sunt gemisfodine.
Pars.
Mediocria.
Magna.
H E
M I
A E
P A R S.
I E S

MANSVELDIAE COMITATVS.

MANSVELDIA veteris Saxoniæ portio, putatur nomen à Manno ſecundo Germanorum Rege ſortitũ, cùm Manſveldt nihil aliud ſonet, quàm ſi dicas Manni campus. quam etymologiam ſtabilire videtur Aſcania, locus huic proximus, quem Aſcenez Germanorum patris nomen referre nonnullis perſuaſum eſt. Eſt hîc propè etiam Aſcher leuben, quaſi dicas Aſcenez domum. Eſt quoque ibidem lacus ab Aſcene denominatus. Habet hic tractus ab oriente Salam fluuium, territorium Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, & Diœceſim Merſeburgenſem; Turingia illi à Meridie eſt, ab Occidente reſpicit Comitatum Swartzeburgenſem, Stolbergenſem, item Sangerhuſi, Anhaldiæ, & Aſſeburgij Principatus: adeò vt hi Comites à Manſveldt (qui etiam nobiles domini à Heldrungen vocantur) hos habeant Principes vicinos, Archiepiſcopum Magdeburgenſem, Epiſcopum Merſeburgenſem, Electorem Saxoniæ, Landtgrauium Turingiæ, Ducem Saxoniæ, Epiſcopum Halberſtadienſem, Principem Anhaldiæ, Dominum Bernburgenſem, Comitem Swartzeburgenſem, & Stolbergenſem, Dominum à VVerther, & Dominum ab Aſſeburg.

Quãdo hæc regio, aut à quibus Comitatus titulo decorata ſit, ſe neſcire fatetur Andreas Hoppenrodius, in ſuo de Saxonum Principum genealogiis libro. Hic tamen, & cum eo Cyriacus Spangeberg, eius antiquitatem ex eo aſſerit, quòd eius Comes Hegerus nomine, illius celeberrimi Arturij Britannorum Regis coætaneus fuerit, atque vnà cum ceteris huius Regis Heroibus Menſam quam vocant rotundam celebrauerit. vixit hic Arturius circa annum Chriſti 542. Quòd ſi cuipiam hæc de Tabula rotunda hiſtoria nimis fabuloſa videatur, exſtat nihilominus in Angliæ Regni meditullio ferè, opidum Manſveldt dictum, ſitum inter fluuium Trentam & Rotheram, non procul ab vrbe Notingam.

Continet hic Comitatus in ſe quatuor alios Comitatus; Arnſtet ſcilicet, VVipra, VVethin, & Quernfurt. hi olim proprios & peculiares habuerunt Comites, nunc verò præter Comitem à Manſveldt neminem agnoſcunt. Eſt in hoc Comitatu quoque Palatinatus Saxonicus. Sunt alij præterea nonnulli Principatus, quos in tabula videre licet. Primariæ vrbes ſunt, Manſveldt, Eyſleben, VVypra, & Leimbach.

Regio eſt admodum metallifera. Fodiuntur hîc Saxa fiſsilia illa, quæ vulgus *Scheyfferſteyn* vocant, cuius generis vix alibi in toto terrarum Orbe reperiri ſcribit Munſterus. Sunt lapides illi cupro prægnantes, itaque vt igne aduſti maceratíque cuprum reddant, atque id non ſine maxima argenti copia. Sed hoc mirandum Naturæ ludentis ſpectaculum eſt, quod idem ſcribit; eſſe nempe in hac regione ampliſsimum lacum, cuius piſcium, ranarum, aliarumque reptilium formas atque figuras adeò accuratè in ipſis quoque his dictis ſaxis effigiatas atque à natura depictas cernimus, vt prima fronte illas dignoſcere, atque ſingulas ſuis nominibus exprimere queas. Huius quædam habeo dono accepta ab illuſtriſsimo huius regionis Comite Petro Erneſto, Lutzenburgenſi Gubernatore.

In lacu huius regionis, quem propter ſalſedinem *Geſaltzen* vocant, ſi retia piſcatorum altiùs immittuntur, prorſus aduruntur: non ſecus ac ſi flammâ fuiſſent concremata, vt refert Seuerinus Gobelius, in ſua Succini hiſtoria. Idem ſcribit, prope Iſlebiam ſuccini maſſam humani capitis magnitudine aliquando inuentam.

Promittit huius regionis commentaria Cyriacus Spangeberg, in quibus ſingulæ ciuitates, arces, pagi, montes, ſiluæ, flumina, lacus, fodinæ, &c. deſcribentur; additis earundem antiquitatibus, originibus & hiſtoriis.

OCCIDENS
S A C
HALBERSTAT
BALLENSTEDE Graffschaft
ASCANIEN Graef
GERNRODE STIFT
RAMBERG
ANHALT FVRSten thumb
GERNSCHWENDE
MELIBOCI montis pars
CHERVSCI
WIPPRA Graffschafft
ARNNSTEIN
STOLBERG Graffschaft
Stolberg
MORVNGEN Heerschaft
Questenbergh
Berga
Rossla
Kelbra
AVVE
GVLDE N
D
Rotenburgh
Walhausen
Sangerhausen
VOCKSTET Herschaft
Im Riet
Franckenhausen
HALETTA
R
I
SVNDERS HAVSEN Heerschafft
Kindelbruck
Heldrungen
BICHLINGEN GRAFSCHAFT
Teuriocheme vel Thuringi
Franc: Hogenb: sculpsit.

MANSFELDIAE COMITATVS DESCRIPTIO.
auctore
Tilemanno Stella Sig.
ANHALT
KOTENER LANDT
WETIN
Graffschaft
HALL
ERCZSTIFT
SAXEN
Hermunduri
Die Susse See.
Der saltzen See
SCHRAPELAVV
FREIHERSCHAFT
QVERNFVRT
Graffschaft.
MERSBVRG
Stift
THVRINGI
FREIBVRG
AMPT.
ORIENS
Scala Miliariu Germanicoru.

HASSIA.

HASSIAM regionem, quæ quondam Comitatus, hodie verò Lantgrauiatus titulo ornatur, olim Cattos inhabitasse, (etsi reclamet Crantzius, qui ex Cattis Saxones facit) omnibus ferè nostri sæculi scriptoribus persuasum est. Habet hæc regio Turingiam ab Oriente; à Meridie Franconiam; Westphaliam ab Occidente respicit; à Septentrione verò sunt illi Dux Brunsuicensis, Episcopusque Mindensis, aliique Principes vicini. Regio est rerum ad vitam degendam conducibilium ferax. Vinum autem non fert, nisi qua Rhenum attingit. Marpurgum & Cassela vrbes in ea primariæ habentur. hæc principis sede ditescit, illa ab academia nobilitatem accipit. Sunt sub hoc Lantgrauitatu plurimi alij Comitatus, vt Catzenelebogum, Ziegenheymum, Nida, & Waldeck; quorum idem Latgrauius se dominum scribit. Quæ Helius Eobanus Hessus in carmine gratulatorio Victoriæ Wirtembergis ad Philippum Lantgrauium, pauca de huius regionis genio & situ, incolarumque moribus tradidit, corollarij loco subiicere placuit.

Qualis Hyperboreum prospectans Thraca Booten
Gradiui domus ad Rhodopen, Hemumq; niualem
Cricumfusa iacet, gelidis assueta pruinis,
Gignit in arma viros duratos frigore, quiq;
Aut Hebrum, Nessumq; bibunt, aut Strimonis vndas:
Talis & ipsa situ, talis regione locorum
Et fluuiis siluisque frequens, & montibus altis
Hassia: naturæ similes creat alma locorum
Ceu natos in bella viros, quibus omnis in armis
Vita placet: non vlla iuuat sine Marte, nec vllam
Esse putant vitam, quæ non assueuerit armis.
Quòd si tranquillæ vertantur ad otia pacis,
Otia nulla terunt sine magno vana labore:
Aut duro patrios exercent vomere colles,
Aequatósque solo campos rimantur aratris
(Namque & planicies segetum fœcunda patentes
Explicat innumeras, & plena messe colonos
Ditat, & ipsa sibi satis est,) aut ardua siluæ
Lustra petunt, canibúsque feras sectantur odoris,
Venatu genus assuetum, genus acre virorum;
Aut leges & iura ferunt, aut oppida condunt
Fortia, non solum bello munimina, verùm
Quæ deceant in pace etiam, oblectentq; quietos.
Quid sacros memorem fontes? quid amœna vireta?
Quid valles ipsis certantes frugiferacis
Vallibus Aemoniæ? dulces quid vbique recessus
Musarum loca, consessu loca digna Dearum?
O patriæ gelidi fontes, ô flumina nota,
O valles, ô antra meis notissima Musis! &c.

HENNENBERGENSIS PRINCIPATVS.

HENNENBERGENSIVM Principum territorium, pars Franciæ orientalis, quomodo in longum & latum se olim extenderit, ex hac descriptione Chorographica cernere licet. Habet ad Orientem & Septentrionem Thuringiam, & Saltum ab ea prouincia nomen sortitum, cuius cacumina Thuringiam & Franconiam in hac Ditione disterminant. A Meridie fluuium Mœnum & Episcopatus Bambergensem & Herbipolitanum. Porrò Occidentalem partem cingit mons, qui ab incolis vocatur *die Rhon*, à qua parte respicit etiam Diœcesin Fuldensem & Hassiæ Prouinciam.

Ditio hæc abundat feris, piscibus, alitibus & ceteris rebus ad vitam degendam necessariis: est quoque metallifera, præsertim ferri, quod magna copia maximo indigenarum emolumento hinc ad alios exportatur. Irrigatur per fontes Visurgis fluuij, qui in eo tractu vocatur *die VVerra*, sed rectiùs *die VVesser*, cui adstipulatur nomē cœnobij *Vesser*, quod etiam Francisco Irenico, & VVolffgango Lazio testibus, ab aquis deriuatum esse creditur.

De initio autem vel origine Familiæ Hennenbergiacæ, incuria tunc temporis Scriptorum, nihil certi constat, nisi quòd tempore Artilæ & Caroli Magni, nomen Hennenbergensium (qui & Comites Franciæ, & Burggrauij VVurtzeburgenses) claruisse apud Authores inuenitur. Sic etiam Henrico Primo imperante Gottwaldus & Otto Hennenbergiaci, contra Vgrorum impresṡiones, eidem strenuam nauarunt operam. Duo quoque huius familiæ BOPPONES, anno Christi 941. & 961. Pontificatui VVürtzeburgensi non sine magna laude præfuere.

Deducitur autem vera Genealogia à Boppone, qui Anno 1078 Henrici Quarti Imperatoris partes secutus, in prælio proximè Melrichstadium aduersus RVDOLPHVM Sueuum commisso, fortiter pugnans occubuit. Huic successit filius Gottebaldus, Fundator Cœnobij Vesseræ, Ordinis Præmonstratensium: Illum excepit filius Bertholdus: Hunc Boppo: Eundem alius Boppo, qui in recta linea sibi inuicem successere. Hic Boppo suscepit ex secunda coniuge IVTTA Thuringica, Hermannum, cuius filius Boppo absque prole defecit. Ex prima verò coniuge Elisabetha Saxonica, procreauit Henricum, qui reliquit tres filios, nempe Henricum, Hermannum & Bertholdum: Henricus genuit Bopponem, & hic Bertholdum, qui absque liberis decessit.

Hermanno verò in rectâ linea successerunt, Henricus filius, Hermannus nepos, Fridericus pronepos, Georgius abnepos, Fridericus atnepos: Hic Fridericus habuit filium Hermannum, qui suscepit ex Margaritha Brandenburgica, Bertholdum & Albertum, fratres, qui ambo absque prole decessere Anno 1549.

Tertium ex fratribus Bertholdum autem, excepit filius Bertholdus, qui ob ingenij animique excellentia dona, & virtutes, ab Henrico Lutzelburgense, consentiente Electorum Collegio, in senatum Principum Imperij allectus est, anno 1310. Ob eademque, & quòd esset tractandis negotiis prudentissimus & fidelissimus, simulq; felicissimus, Ludouico etiam Quarto, Successori in Imperio extitit longè gratissimmus: Cuius tempore integra Ditio iuxta hanc Chorographicam descriptionem, eiusdem & reliquorum tunc superstitum Principum & Comitum Hennenbergensium paruit Imperio.

Henrico verò filio sine prole mascula extincto, magna pars eiusdem territorij, per coniugium trium Filiarum, Catharinæ, Sophiæ & Elisabethæ, ad Comites Prouinciales Thuringiæ & Misniæ Marchiones, Burggrauios item Noribergenses, & Comites VVürtenbergenses deuenit, quibus duobus posterioribus alienantibus, Pontifex Herbipolitanus inde suam Diœcesin non parum adauxit. Alter verò Bertholdi primi Principis, ex Adelheida Hassiaca, filius Iohannes genuit ex Elisabetha Leuchtenbergica filium Henricum, qui ex Mechtilda Badense VVilhelmum primum, hic ex Anna Brunsuicense VVilhelmum secundum procreauit, quem ex Catharina, Comitissa ab Hanaw, sequitur filius VVilhelmus tertius, & hunc matre Margaretha Brunsuicense VVilhelmus quartus.

Hic VVilhelmus sustulit ex Anastasia Electoris Brandenburgensis Alberti filia, septem filios, & sex filias, videlicet VVilhelmum & Casparum, qui infantes obierunt: Iohannem, præsulem Fuldensem: VVolffgangum & Christoferum, qui cœlibem vitam transegerunt: GEORGIVM ERNESTVM, & BOPPONEM: Huic, post obitum primæ Coniugis Elisabethæ Brandenburgicæ, adiungitur toro Sophia Luneburgica, decessit absque liberis anno 1574. 4. Martij, Princeps pius, prudens, magnanimus & humanus: Ille GEORGIVS ERNESTVS, mortua Coniuge Elisabetha Brunsuigiaca, ducit Elisabetham VVürtenbergicam, & tandem finiente anno 1583. Decemb. die 27. nulla relicta prole, in Christo piè obdormiuit, ætatis anno 73. vltimus huius Familiæ Princeps. Hennenbergica hic descripta ditio, hoc tempore diuersis principibus, videlicet domui Saxonicæ maiori ex parte, reliqua autem episcopatui Herbipolensi, & Lantgrauiis Hassiæ parent. Vberiorem & exactiorem huius Familiæ descriptionem qui volet, ex Genealogia Domini Sebastiani Glaseri quondàm Cancellarij Hennenbergiaci cognoscere poterit.

HENNEBERGENSIS DITIONIS. vera delineatio.
Cum Privilegio decennali. 1594.
FVLDENSIS DITIONIS PARS.
Durin: ger Waldt
ORIENS.
BAMBERGENSIS DIOECESIS PARS.
DIOECESIS PARS.
MERIDIES.
Scala milliarium.
Lauchreden.
Gersten gaw.
Berka.
Eisenach.
Marcksula.
Waltershausen.
Fach
Saltzungen
Barchfelt.
Breitungen
Schmalkalden
Georgental.
Ortruff.
Ilmenaw
Wassungen.
Meinungen.
Henneberg
Themar.
Schleusingen
Hilperhausen.
Rombilt.
Rotach
Neustadt.
Straufl.
Konigshouen.
Nider lauer.
Bulhausen.
Burglauer
Munerstadt.
Boppenlauer
Maspach.
Dundorf.
Rannungen.
Sultzfeldt.
Sternbergk.
Hilpurgk.
Coburgk.
Honstein.
Ermershausen
Rottenstein.
Konigsbergk.
Schweinfurt.
Meinburg
Bamberg
Werra flu.

HASSIAE DESCRIPTIO, IOANNE DRYANDRO AVCTORE.
SEPTENTRIO.
MERIDIES.
ORIENS.
OCCIDENS.
MOGVNTINENSIS DIOECESIS.
NASSOW COM.
YSENBERG COM.
Furstendom an der Lhon.
Graf: schaft.
Wederaw.
Herschaft.
Caßell
Martpurg
Ziegenhayn
Rhenus fluvius
Lhon flu.
Moenus flu.

TVRINGIA.

HÆc Regio olim fuit Regnum,hodie Lantgrauiatus titulo decoratur. Sita est inter duo flumina, Salam & VVerram: habet Herciniam siluam (quam Hartz vocant) à Septemtrione, & Turingensem (vt dicunt) saltum à Meridie. Longitudo regionis latitudini par, duodecim milliarium. In hoc tam exiguo spatio, vt mihi aliquando retulit Hugo Brinckhorstius Anglus, vrbis Erdfordiensis ciuis, sunt duodecim Comitatus, & totidem Abbatiæ, (quas *Gefurstete Abtyien* vocant) centum quadraginta quatuor ciuitates, & totidem opidula, (vulgò *Mercktflecken*;) bis mille pagi, & centum quinquaginta arces. Regio admodum fertilis, frumentoque præ omnibus aliis Germaniæ partibus (adeò vt Georgius Agricola eam Sumen Germaniæ appellare non vereretur) fœcunda. Magnus hîc Isatidis herbæ (*VVeedt* hodie dictæ) prouentus, quæ hinc magno incolarum emolumento ad alias regiones transfertur. Lanarum infectoribus hæc inseruit. Hunc tractum Sorabos olim inhabitasse ferunt. Reynerus Reyneckius, in suo de Mysnorum origine libro, hos Tyringetas quasi Tyringotas putat, indeque eius vrbem Gotham nomen sortitam fuisse non dubitat. Descripsit hanc regionem peculiari libro Zacharias Riuander Germanico idiomate.

Metropolis huius regionis est Erdfordia, quæ maxima Germaniæ vrbs censetur. Omnes ferè huius vrbis plateas limpidissimo & viuido torrente Gera irrigari, ciuium maximo commodo, spectauimus. In ea est tumulus cum Monasterio ordinis S. Benedicti, Diuo Petro dicato. In ea est quoque Beatæ Mariæ virginis templum, à Bonifacio Moguntinensi Episcopo constructum. Hoc templum habet campanam (vt barbaro vocabulo hodie Ecclesiastica tintinnabula ærea vocant) magnitudine in tota Germania celebrem.

MISNIA.

HANC Regionem describit Ioannes Garzo Bononiensis, hoc modo: Hæc ad Albim flumen posita est, ab ortu Solis haud longè absunt Vindali, à Meridie Bohemi, à Septemtrione Saxones, ab Occasu Libonotria est: cui fines Sala & Muldauus amnes præscribunt: vltra Salam Thuringi sedes habent. In ea multæ opulentissimæ ciuitates, munitissimaque castella. Hanc olim Calucones, Danduti, Ptolemæo teste, inhabitarunt, Libonotriam verò Herthanæ, Eudosi, Varini, atque Suardones tenuerunt, qui postea in vniuersum Serabi dicti fuerunt. Regio in omni frugum genere fœcunda est, vt toti ferè circumiacenti regioni ad abundantiam sufficiat; huic non frumenti modò est magna copia, verùm etiam vini, mellis, pecorisque. Hæc ille.

Vrbs primaria huius est Misna, vnde nomen regioni. hanc Albis fluuius alluit, habetque arcem munitissimam. Dresden, vbi Principis sedes, ad Albim quoque sita vrbs, vtraque fluuium ponte iungit. Torga, cereuisia quæ ibi coquitur, & ab ea nomen habet, nobilis. Deinde Lipsia, emporium iis locis ditissimum: ter in anno huc ad nundinas mercatores ex longè hinc distantibus locis confluunt; habet quoque Academiam haud negligendam, anno M.CCCC.VIII. ibidem ex Praga Bohemiæ (vti Munsterus habet) translatam. Opidum magnificis exstructum domibus, æde Senatoria magnis impensis nuper restaurata conspicuum. Plebs lauta, humana, & comis. Sunt & opidula, Zeitz, Schreckenberg, & Friberg, aurifodinis ditissima. Hermanduros hîc olim consedisse, Munsterus cum aliis auctor est. Gentis huius regionis originem, res gestas, migrationes, & imperia, doctissimè nuper descripsit Georg. Fabricius Chemnicensis Latino idiomate. & Reynerus Reyneckius Steinhemius, sed Germanica lingua. idem Pet. Albinus Niuemontius, amplissimè. De Luzatia, in hac tabula quoque comprehensa, diximus supra, ad Saxoniæ tabulam.

TVRINGIÆ NOVISS. DESCRIPT. per Iohannem Mellinger Halens.
SAXEN.
OSTERLAND
VOITLAND
HESSEN.
Duringer waldt
Septentrio.
Meridies.
Erfurdt
Weimar
Iena
Gota
Isenach
Mulhause
Saltzungen
Scala miliarium Germanicorum
Cum Priuilegio

MISNIAE ET LVSATIAE TABVLA
Descripta à M. Bartholem. Sculteto Gorlit.
Oriens.
Occidens.
Septentrio.
Meridies.
SILESIAE PARS.
BOHEMIAE PARS.
LVSATIA SVPERIOR
LVSATIA INFERIOR
MARCHIAE PARS.
SAXONIAE PARS.
TVRINGIAE PARS.
VOITLANDIA.
OSTERLAND
ALBIS FLV.
Oder flu.
Neiß flu.
Elbe flu.
Sala flu.
Egra flu.
Dresden
Praga
Zittaw
Gorlitz
Bautzen
Naumburg
Lauben
Lißa
Egra
Erfurdt
Weinmar
Arnstadt
Gothen
Halle
Torgau
Wittenberg
Freiberg
Leiptzig
Jena
Salfeldt
Carolsbadt
Joachimsthal
Fichtelberg
Duringer Walt
Scala miliarium Germanicorum

BRANDEBVRGICVS
MARCHIONATVS.

MARCHIONATVS BRANDEBVRGICVS extenditur in longitudinem ad LX. milliaria Germanica. Ab Occidente finitur Saxoniæ, Misniæ, & Megalopolensium regionum limitibus. A Septemtrione Stetinos, Pomeranos, & Cassubios respicit. Poloniam & Silesiam versus Orientem Solem contingit. Bohemiam, Lusatiam, & Morauiam habet à Meridie. Diuiditur in antiquam, Mediam, & Nouam. Comprehendit hic Marchionatus quoque in se Dominium Cotbusij: in Inferiore Lusatia, Peilzij, Bescouiæ, & Storkouiæ; Ducatum Crosi, in Silesia; Comitatum Ruppini, Stolpij, & Vieradij. Habet quoque regiunculam Prignitz. Habet & tres Episcopatus, Brandeburgensem scilicet, Hauelbergensem, & Lubusium in Media Marchia situm. Item vltra Oderam fluuium Sternebergum vrbem & regiunculam. Incipit Marchia antiqua à Solitudine quam Luneburgensem cognominant, & ad Albim fluuium vsque protenditur. Confinia item habet cum Magdeburgensi, Halberstadensi Diœcesibus, & Megalopoli. Huius incolæ olim fuere Senones Sueui, nec non alicubi Angriuarij cum Teutonibus. In hoc tractu sunt septem non parui nominis vrbes, hæ nempe, Tangeramonda ad Albim, quo Angra vel Tonagra aquam suam euomit, sita; quondam Caroli 4. Imp. sedes. Stendalium, quæ huius Marchiæ ciuitas primaria est. Est hîc templum (*Thumstift* vocant) D. Nicolai Canonicorum regularium Ordinis Cistertiensium. Soltwedelum in duas ciuitates, Veterem & Nouam, diuisa. Gardeleben cum arce Eischnippa vocata. Item Osterburgum, Werbum, Senohusum à Senonibus populis fortè sic nominatum. Minùs celebria sunt Arnburgum cum arce ad Albim situm, Bisemarchum, Bostera, Bucka non procul ab Albi exædificatum, Kalba, & Neflinga, quam quoque Letzolingam appellant. Præter hæc habet septem monasteria cum sæcularibus iurisdictionibus vt plurimum opulenter dotata, aliaque mulierum cœnobia, vti sunt Arentsehum, Damka, Diestorfum, Krewesa, & Niedorffum. Latitudo huius longitudini par, octona Germanica milliaria non excedit; in eo tamen numerantur 465. non ignobiles pagi. Media Marchia ab altera Albis parte initium sumit, & extendit se ad Oderam & Sueuum (vulgò Spre) fluuios. Irrigatur Hauela, aliisque parui nominis riuulis. A Sueuis olim habitata fuit. Ager est admodum fertilis, frumento in primis. Nemorum, piscinarum, & pascuorum copia. Vineta etiam habet, ab Alberto eius Marchione (cui Vrsus cognomen fuit) hîc primùm consita. Brandeburgum eius ciuitas princeps est; hanc Hauela fluuius in duas partes, Nouam & Veterem, dirimit; nomenque habet à Brandone Francorum quondam Duce. Hic totius regionis tribunal. Multa sunt huic vrbi priuilegia & immunitates, ab Imperatoribus, Regibus & Principibus olim ei concessa, cuius indicio est statua pedestris in Nouæ vrbis parte posita; gladium euaginatum dextra tenens, quam Rolandum ciues vocant. Non procul ab hac vrbe regiuncula est Hauellana, ab Hauela flumine, quod eam circuit, cognominata. Item Leninum Monasterium Cistertiensis ordinis. Brandeburgum sequitur Rathenauium ad Hauellam; Spandauium cum propugnaculo ad Sueuum fluuium exstructo; deinde Colonia, & Berlinium, duo opida à Sueuo fluuio ab inuicem separata. hic hodie Principis Aula. Berlinum, nomen sortitum ab Alberto *Ber* (id est Vrsus) cognominato, aut, vt alij malunt, ab vrsis feris hoc loco, cùm eius fundamenta iacerentur, stabulantibus. Colonia, à carbonariis hic quondam magna frequentia habitantibus, vel potiùs à Latino vocabulo Colonorum, nuncupata videtur. Francofurtum ad Oderam, inter Hanseatici fœderis vrbes olim connumerata, quo nomine etiamnum nullum vectigal apud Lubecenses, aliasque huius fœderis ciuitates pendere dicitur. Ternis nundinis singulis annis frequens. Collegium siue Academia hic est, anno 1506. à Ioachimo Marchione eius nominis primo institutum. Prope huius vrbis Carthusianorum cœnobium riuulus est, ex colle vitifero emanans, quicquid in eum inciderit, in lapidem indurescere compertum est. Alia præterea oppida sunt, vt Brietza, Fidæ cognomen habens; item Belitza, Bernauium vbi præstantissima ceruisia coquitur. Bellinum ad fluuiolum Rhenus dictum, hic traiectus est; Mittenwaldum, Monachobergum, Bisenthalum, Blumoberga, Brandeburgensis diœcesis, Botzauium, cum arce; Falkenhagum, cum arce, Templariorum quondam statione, Fryenwaldum, & Oderobergum. Hic Marchio Albertus eius nominis secundus arcem in medio fluminis exstruxit, quo præternauigantes portorium soluere coguntur. Deinde Fridlandia, virginum cœnobium, cum vrbecula; Frisachum, Brandeburgensis diœcesis, Gereswaldum, Grimmitzum, Gruneheyda, Grunewaldum, & Koppenicum, quatuor Principis viuaria, cum adiunctis arcibus. Hochelbergum pagus; Landsbergum, minus cognominatum; cum arce perueteri, Lichenum opidulum; Liebenwaldum cum viuario; Nawena; Putstamum opidulum cum arce; Neustadium, Eberswaldum, & non longè ab eo Chorinum monasterium Cistertiensis ordinis, Mulrosa opidulum & pagus, Sarmundum, Sconbecum cum viuario, Stransberga, Trebinum, Bernauichum opidulum, Zendenichum Vestalium cœnobium; Zossa opidulum cum arce, Stendelum, Suetum; Wrusenum opidum non procul ab Odera fluuio: Lietza, Selowium opidulum, multique pagi & vici. Hæc Marchia Media continet 28. milliaria in longitudine, totidemque in latitudine.

Noua Marchia à Media disiungitur Odera flumine, eo tractu quo Warta fluuius prope Costrinum aquas suas in illud exonerat. Hoc flumen Warta ex Polonia originem sumit; irrigatque hunc tractum ad Lansbergum vrbem, Zandocum opidulum & Sonneburchum. Primi nominis vrbs in hac Marchia Costrinum est, à Marchione Ioanne Ioachimi primi filio restaurata, & maximis impensis munita, atque in Principis sedem delecta. Aliæ sunt Landsbergum ad Wartam, Regiomons, Bernwaldum, & Bernsteinum opidulum cum arce, Bernawicum, & Berlinicum aut Nouum Berlinum opidum. Deinde Arnswaldum vrbs, Thamum opidulum, Soldinum quondam huius primaria vrbs, Furstenfeldum opidulum, Dramburgum, Driesenum, Falkenbergum vrbs cum arce, in Pomeranorum confinibus sita: item monasterium Vestalium Himelstettum dictum, Kalis pagus, Kartaw, Lepena, vrbeculæ, Morgenwaldum cœnobium, Morinum opidulum, Nuburgus pagus, Nurnbergum, Reizcum cœnobio Rhodo, Quartzen nobilium ædes, Sciffelbenum opidum, optima ceruisia & armamentariis artificibus excellens. Præterea Osemundum, Sconflies, Woldenbergum opidulum, Sciltbergum pagus, Zeden opidulum cum virginum cœnobio, & Zandocum opidulum ad Wartam fluuium. Circuitus huius Marchiæ Nouæ plus minùs est 24. milliarium. Habet in vniuersum Marchia Brandeburgica cum iis regionibus quas eius iuris esse diximus, 55. insignes vrbes, 64. opida, 16. opidula, quæ *Marcktflecken* vulgò vocant. 38. arces, siue nobilium ædes. 10. viuaria, 17. cœnobia, tam virorum quàm mulierum. Coralium, aetiten, scistum, aliasque non ignobiliores gemmas producit hæc regio. Hæc ex libello Germanico Wolfgangi Iobsti. Lector, si lubet, adde his quæ apud Irenicum & Munsterum sunt. & quæ nuper edidit Dauid Chytræus in suo Saxoniæ chronico.

BRANDEBVRGENSIS
Marchionatus hic primum erectus fuit ab Henrico I. Imperatore, a° 923. fuitque eius primus marchio nomine Henricus. Olim enim sub ducibus Saxoniæ erat.
M.CCCCC.LXXXVIII.
MARCHIA ANTIQVA.
Prignitz.
Megalopolensis pars.
OCCIDENS.

RCHAE DESCRIPTIO.
Frisch haff.
Pomerania
Pars.
marck.
MEDIA.
MARCHIA
NOVA.
ORIENS.
Stern bergk.
Crossen ducatus.
SILESIÆ PARS.
Cotbuss dominium.
Stetin
Stargard
Falkenburgk
Kalis
Arnswalde
Landsperg
Kustrin
Franckfurt
Crossen
Guben
Naumburg
Wartenberg
Schlawn
Oder flu.
Warte flu.
Notez flu.
Milliaria Germ. comm.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

BVCHAVIA,

VEL

BVCHONIA.

COMTINET hic Germaniæ tractus Fuldenſem Abbatiam: de cuius origine & ſitu hæc ſunt in Coſmographico opere Seb. Munſteri: FVLDA metropolis eſt eius in Germania regione, quam olim Buchoniam, alij Buchauiæ ſiluam, ſeu ſolitudinē appellabant, à fago nimirum, vnde hodie Fagoniam hanc & Fagunetum dicimus. Equidem id nominis à fago obueniſſe Regiunculæ, vel huius opidum Fagus, quod vulgò Fag ſeu Fach vocant, atteſtatur: cui ciuitati Taurus mons præaltus affinis eſt. Ceterùm regionis huius ſitus exſiſtit inter Thuringiam, Franconiam, Haſsiam, & VVederaugiam, cumque ſingulis harum regionum (ipſo veluti in centro locata) fines iungit. Opidis, caſtris, villis, fluuiis, ſtagnis, nemoribus, agris, hortis, pratis, fontium bonitate, totius denique fundi fertilitate (vt harum quidem regionum aſperiorum natura fert) haudquaquam aſpernanda Germaniæ pars, etſi non vitifera. Habet fluuios Fuldam, (quæ præterlabens ciuitati nomen dedit) Hunam, Guerram, & Vlſteram. Omnis regio verò ſiluis cingitur, quercu fagoque ditiſsimis. Viculos ciuitati proximos pleroſque Cellas cognominant, in argumentum veteris & feliciter exaugeſcentis Benedictini ſodalitij. Præcipuum verò huius regionis decus atque ornamentum eſt peruetuſta illa & planè auguſta Baſilica S. Saluatoris, quam longè celeberrimam memoria Diui Bonifacij reddidit, cuius auſpicio Fuldana ciuitas primùm & cōdita & aucta, vaſta antè ſolitudo. Baſilica enim hæc antiquiſsimi monaſterij, prior opido, conſtructa fuit anno CCCCCC LV. Imperatore Pipino, Caroli Magni patre. Vide plura apud dictum Munſterum. Multa quoque de huius Abbatiæ origine, Abbatumque eius rebus geſtis, ſunt in Chronographia Valentini Muntzeri, Germanicè edita: in qua tradit, aream huius Fuldenſis ciuitatis antea *Eulenloch* (quaſi dicas noctuæ antrum) nominatam. & vbi nunc monaſterium S. Petri viſitur, olim *Eulenbergh* (id eſt noctuæ mons) dictum.

VVALDECCIA

COMITATVS.

COMITATVS hic Haſsiæ portionem occupat, regionem agris fœcundam, variis fluminibus irriguam; quorum quod maximè clarum eſt, Edera vocatur, piſcoſum valde: dicitur id flumen aureas quoque arenas ferre. eſt deinde Dimila amnis, item Tvviſta, & Ahra, nec non Vrba & Ither. Terra eſt vini frumentiq́. ferax. effoditur quoque ex ea argentum, argentum viuum, æs, plumbum, ſal, & alumen. Loca præcipua ſunt Waldeccia vrbs & arx, vnde regioni nomen. Aſtinchuſa, Dudinchuſa, Landauia vrbs cum arce, Mengerhuſa vrbs quoque cum arce, Comitum hîc hodie ſedes: Rodenum vrbs & arx, in cuius territorio venationes ſunt multæ: Wetterburgum arx, inter Tvviſtam & Ahram amœniſsimo ſitu: Wildunga vrbs, quæ nouo & veteri nomine & loco diſtincta eſt: iuxta quam fodinæ metallicæ; ex quibus magna vis auri, æris, & ferri quotidie eruitur. ſunt & hîc fontes acetoſi. Coquitur hîc etiam optima cereuiſia, qua præſtantiorem non habet hæc regio. Eiſenburgum arx, cuius ager vt Wildungæ aurū & ferrum ſuppeditat. quo effodiuntur quoque lapides, quibus ignem focumq́ue tamquam carbonibus fouent. Eilhuſia arx, ſitu ſpectabilis: ab Vrba amne diuiditur. Corbachia vrbs munita: Neuburgum arx & opidum: Ither arx: & Werba monaſterium, &c.

HASSIAE PARS.
SAXONIAE PARS.
BVCHAVIAE, siue FVLDENSIS DITIONIS TYPVS.
Wolfgango Regrwill auctore.
.1574.
HANNAVIAE PARS.
Wertheim comitatus pars.
Henneberg comitatus pars.
FRANCONIAE DVCATVS PARS.
Scala milliarium Germanicorum Buchauiæ.
Reidefelisch pars
Salh flu.
Hammelburg
Westen
Trimburg
Obertol
Reusenberg
Hunsfelt
Kallenortheim
Fladingen
Frankeheim
Kalbuch
Larbich
Vacha
Buchenau
Mengers
Engelrod
Rebsheim
Walrot
Salez flu
Soczbach
Reichenbach

WALDECCENSIS COMITATVS
DESCRIPTIO ACCVRATISSIMA.
Desenberg.
Mallspurg.
ORIENS
Beurn
Waldeck.
Korbach.
Frankenberg.
Halsiae con finia.
MERIDIES.
Læbenstein
Moers describ.
Anno . 1575 .

BRVNSVICI
ET LVNEBVRGENSIS
DVCATVS.

QVæ hæ regiones sub vno hodie sunt principe. Vtraque ab vrbe in ea primaria nomẽ sibi sumpsit, à Brunsvico nempe & Luneburgo. BRVNSVICVM conditam scribunt circa annum octingentesimum & sexagesimum à Brunone Ludolphi filio, qui hunc vicum (audi Crantzium) priùs inchoauerat, qui & ex illo dictus est Brunonis vicus, iam diu Brunsvicum. insigne opidum, in media Saxonia: ad riuum Onacri, qui influit Visurgim. Cuius opidi parua priùs initia. multas per tempora habuit accessiones: & per vices amplificatum, nunc in eas excreuit vires atque opes, vt facile Principibus suis titulum indiderit, qui exinde vocantur duces Brunsvicenses. Sed hoc longè postea. nam primo Domini tantum nominabantur; sub Frederico autem Imp. anno 1235. renouato titulo duces facti fuere. Est hæc vrbs ex Hansæ societatis vrbium septuaginta, vna. Ab hac, in conuentu harum vrbium Lubecæ habito anno 1381. disclusi fuère, ob sæuissimam tumultuationem, qua senatus sui partem maximam occiderant, partem vrbe eiecerant. mansereque ab ea desiuncti per annos octo: donec publicam pœnitentiam & satisfactionem peregerunt. Ex quo tempore denuo admissi fuere ad eandem Hansæ communionem: hoc est, ad participationem priuilegiorum quæ in quatuor emporiis, in Flandria Brugis, in Anglia Londini, in Norvegia Bergis, in Russia Nouogardiæ permissa sunt olim mercatoribus, ab retrò principibus, & terrarũ gubernatoribus, vniuersis eius communionis participibus. Tutelaris huius vrbis Diuus est sanctus Anthor confessor, Treuirensis quondã Episcopus. cuius corpus dum in mœnia perduci non posset, monasterium erectum est sub titulo S. Aegidij, tum propè mœnia, nunc verò (prolatis finibus vrbis) iisdem inclusum. Hæc ex Crantzij Saxonia atque Wandalia. Encomium huius vrbis est apud Pium II. Europæ, cap. 32. LVNEBVRGVM vrbs, in monte quem Calcarium vocant, anno post Christum natum millesimo centesimo nonagesimo ferè extructa. sic dicta, non (vt fabulantur imperiti) ab idolo Lunæ, quòd ibi sacrauerit Iulius Cæsar, aut nescio quis alius; hoc enim fabulosum; sed à vicino loco Lunæ ad riuum Elmenou, vbi nunc degunt sanctimoniales ab aliquot seculis. Vrbs munitissima est; cincta fossis & vallis. Occupantur eius ciues potissimùm negociatione salis. Habentur enim hic vberrimæ atque ditissimæ salinæ, ex quibus his quæstus vberrimus. magna enim copia sal hìc coquitur, atque terra marique Hamburgum, Lubecum, ad aliaq. loca distrahendum defertur. Fuère primùm inuentę hæ salinæ anno post Christum natũ 1269. Vrbem hanc Luneburgũ eiusq. agrũ descripsit peculiari volumine Lucas Lossius. De Hildesia, quæ quinq. miliaribus distat à Brunsvico, edidit proprium libellum M. Antonius Moekerus eius ciuis.

Est in hac Tabula ad Weseram siue Visurgim fluuium Hamelen vrbs, de qua historiolam hanc habe ex litteris clariss. viri D. Arnoldi Fretaghij medici ad me: cuius hæc sunt verba: Incidi nuper in Saxonem, & Saxoniæ historicum. Is narrabat ante annos trecentos triginta, Hamelij in ducis Ericis ditione accidisse, vt cùm fors murium lues in ea vrbe vehementer grassaretur, circulator quidam eò veniens, suam ciuibus operam in abigendis muribus offerret: erat hoc iis, vtpote his quibus nil tutum ab hoc animantium genere erat, gratissimum. ille pactus cum ciuibus, pulsũ tympani omnes ex vrbe educit. petit promissum salarium. negatur. egreditur vrbem minitabundus, atque post anni decursum reuertitur, suoque per vrbem pulsato tympano, eadem qua antea mures, ciuium liberos satis multos numero educit, ad vicinum quendam collem, ibique statim cum omnibus quos eduxerat disparet. puella quædam è puerorum numero à longè, seu ex itinere defessa, seu ita statuente Deo, subsistit: domumque reuersa, narrat sciscitantibus quid vidisset, quòd cum ludione pueri collem subiissent. Quisque igitur suos repetitum pueros eò se, sed frustra, confert. Neque ab eo tempore sciri potuit quid de pueris factum esset. Hæc cùm legissem, rem iudicaui aut fabulam, aut, vti verè est, obstupescendam. Inter confabulandum feci huius apud alios mentionem: adfirmant omnes, aiuntque annum diemque & numerum exeuntium consignatum esse senatus Hamelensis annalibus: hodieque apud eos adhuc in more positum esse, vt in contractibus pactisque quæ scripto consignantur, & antiquioribus litteris scribuntur, scriptum inueniatur hac verborum formula, *Von onser kinder ausgangh.* i. ab egressu liberorum nostrorum. Aiuntque, plateam seu vicum, per quem educti sunt pueri, in huiusce rei memoriam à veteribus *die Bungloese strass* nuncupatam: esse ibi nefas pulsare tympanum. Si fors huius historiæ meministi, ea tibi inde à me reuocato in memoriam. Tu si quid habes quod me magis iuuare possit, per occasionem & ocium communica. Vale, & tuum Fretaghium ama. E Groninga Halberstadiensi, 4. Idus Nouemb. CIↃ. IↃ. LXXX.

NVRENBERGENSIS
AGRI DESCRIPTIO.

EX Pighij Hercule Prodicio, huius vrbis originem atque descriptionem adferre libet; qui de hac ita: Cùm Hunni latißima populatione vastarent Europam, & ab iisdem barbaris premerentur etiam Norici, incolarum præcipuas quasdam familias in Hercyniam siluam, velut in latebras, profugisse; & vbi Pegnesus & Regnesus amnes confluunt, opportuno loco sedem fixisse; atque in colle vicino naturâ loci firmo, & ab incursionibus tuto, rudi opere castellum muniisse, tradunt Noricorum annales. Auctam deinde multitudinem esse ex vicinis agricolis, ac Hercyniæ siluæ pastoribus: atque diuersorum morum ac artium ex colluuie non diu post in opidi magnitudinem excreuisse locum. Sed cùm fera gens sine duce, sine legibus viuens, rapinis, ac latrociniis dedita, diu infestas redderet vicinas prouincias: visum fuisse Impp. Germanis veteranorum coloniam eo deducere, & castrum præsidio munire, latrocinia compescere, & inquilinis leges viuendi præscribere. Henricum Bauarum ciuitatis formam constituisse primùm, templum S. AEgidij ornasse, iura dedisse, atque castrum ampliore muro cinxisse, quidam tradidêre. Conradum II. Imperio coniunxisse. Popularem gubernationem ab initio fuisse demonstrauit. Vna tantùm ciuili discordia atque seditione, Caroli IIII. tempore in Aristocraticam esse mutatam: eiusdemq. tunc auspiciis rerum gubernacula in potestatem patriciorum peruenisse: & eosdem hactenus tam æquo iure temperasse rempublicam, vt vix vlla memorabilis secessio, aut perniciosa discordia in tanta plebeiorum hominum multitudine, ac gentium diuersitate suborta fuerit. In vrbe tres ordines esse, patrum videlicet, mercatorum, operariorum siue plebis. Familias esse veteres & honoratiores viginti octo, ex quibus semper senatus corpus, siue patrum collegium suppletur: idémque constare sex & viginti viris. Ex his tredecim magistros ciuium appellari, & de R. P. consultare: alios tredecim populari lingua Scabinos dici, & fastis ferè diebus iurisdictionem inter ciues exercere, assidentibus semper stipendiariis iurisconsultis tribus. Leges auitas sic velle, ne quis professione iurisperitus, aut titulo doctor, ad senatum, aut R. P. gubernacula admittatur. Ex bifariam sic diuiso collegio consules vtrimque singulis mensibus renouari, vt vnus semper ex vnaquaque parte semel in anno, per mensem integrum lunarem, cum insignibus summi magistratus prodeat: atque illa per lunationes tredecim cum annua Solis conuersione in orbem redeant. Esse quinque viros ex eodem ordine, qui crimina inquirunt, diiudicant, & noxios puniunt. Esse prætorem suburbanum, qui rusticis ac paganis R. P. subiectis ius dicit. Quæstores item ærarios ex eodem ordine duos annuatim creari, senio, fide, ac probitate conspicuos, qui vectigalium ac redituum totius ciuitatis curam gerunt, pecunias publicas recipiunt, ac dispensant. Dictos omnes magistratus, cæterósque alicuius potestatis, ex senatu & solo patriciorum ordine constitui. Ducentos dumtaxat ex tribus ordinibus ac tota ciuitate quotannis nominari, qui semel in anno, & vbi res arduæ postulant, à magistratibus conuocati coeunt, & in commune consultant. Mercatorum ordinem, licet amplißimum, à publicis oneribus liberum esse, atque immunitatibus multis gaudere: ideóque priuatas opes negatiombus variis ex Europa non solum, sed etiam extremis orbis terrarum regionibus ac insulis eò velut in horreum congeri. Operariorum atque opificum, qui postremus & plebeius est ordo, nulla admitti in vrbe conuenticula vel conciliabula, publica aut priuata: non epulas solennes, aut conuiuia festiua multorum, nisi religionis aut exsequiarium caussa. Paci etenim publicæ id perniciosum arbitrari, eò quod sæpius compertum est, factiones seditionésque periculosas pullulare ex similibus plebeiorum congreßibus, dum ebrij inter se de R. P. disputant: easdémque multis vrbibus libertatem ademisse, calamitates ingentes attulisse. Quòd si quæ inter plebeios simultas aut dissensio fuerit orta, non ad artium decanos, aut operariorum primarios eam deferri, sed ad ipsum senatum: qui confestim duos arbitros legit, qui rem cognoscant & priuato colloquio pacem & concordiam tentent. Quæ si conciliari nequit, controuersiam ad senatum reuocari, ibidemque partibus, caussa diiudicata, non sine graui multa silentium imponi. Magna seueritate pugnas, rixas, iniurias, & vim priuatis illatam, quietis publicæ seruandæ caussa compesci: ita vt in quinqueuirali illo iudicio Minoa & Rhadamanthum suas vrnas assiduè mouere quis diceret. Hæc ille de huius vrbis origine, magistratu, & republica. Plura apud eundem non satiato Lectori legenda restant. Ager huius vrbis sterilis & arenosus est, industria autem colonorum fertilior. In eodem agro Altorffium est, vbi antè paucos annos R. P. Nurenbergensis academiam instituit. Ipsa Nurenberga interluitur amne Pegnicio, cuius ripas multi lapidei pontes iungunt. Eius ambitus patet octo millium spacio. Cingitur duplici muro, in quo sunt 183. turres, præter castella & propugnacula. Exstat amplißima de huius vrbis origine, situ, moribus, & institutis, libellus Conradi Celtis poetæ laureati.

SEPTEMTRIO.
STADE: LANDT.
FERDENS. EPISCOP.
OCCIDENS.
WEST: PHALIAE PARS.
MERIDIES.
BVRG. DVC. AT. PARS
Lunen: burg.
Lunenborger heyde
Brauns: wijck.
Hannover
Paludes
Scala milliarium Germanicor. communium.

ORIMBERG. AGRI, FIDISSIMA DESCRIP.
SEPTENTRIO.
MERIDIES.
ORIENS.
Mensura unius milliarij.
Habet urbs Nurenberga plateas et vicos 52. puteos aquarum 16. fontes ex arborum truncis emanantes 12. pontes lapideos 11. publica balnea 13.
Erlange
NVRNBERG
Lauff
Hersbruck
Schwabach
Burgthann
Rotenpach
Wendel stayn
Am Schmaltz perg.
Zum Brantt
Dormetz
Ilhoven
Ramperßdorff
Krotenpach
Katzwang
Wolckersdorff
Oberferride
Linterberg
Nerret
Kornburg
Pillenreut
Schwartzach flu
Pegnitz flu
Swabach flu
Redmitz flu
ilegio decen-
. Reg.
rabantiæ
500.

FRANCONIA.

FRANCONIA partim plana eſt,& partim montoſa: montes ipſi haud difficiles ſunt, ager non admodum pinguis; nam plerumque arenoſus eſt. Multis in locis conſiti colles vineis,gratū producunt vinum; maximè verò apud Herbipolim (vulgò *VVirtzburg.*) Multæ ſiluæ, & multa venatio eſt. Terra in multos partita eſt dominos, quamuis Epiſcopum Herbipolenſem Ducem Franconiæ dicant. Maguntina Eccleſia & Bambergenſis plurima obtinent loca. Palatinus quoque Comes haud paruam occupat partem. Marchiones Orantes in ea ſunt. Multæ præterea ciuitates Imperiales apud Francones florent.

De Norimberga dubium eſt, Franconiæ an Boiariæ cedat: ipſum nomen indicat ad Boiarios vrbem pertinere. Norimberga enim Noricum montem ſignificat; ob quam rem patet, Noricorum ciuitatem fuiſſe. Noricis autem Boiariæ ſucceſſere: & nunc ea portio terræ Boiariæ, quæ inter Danubium & Norimbergam iacet, Noricum appellatur. Ciuitas tamen in Parœchia Bambergenſi eſt, quæ ad Francones pertinet. Ipſi Norimbergenſes nec Boiarios, nec Francones videri ſe volunt; ſed tertium quoddam ſeparatum genus. Vrbs ea nobilis, magnificis operibus publicis ac priuatis ornata eſt. Amne Pegnitio interlabitur, in agro ſterili & arenoſo condita, atque ob eam rem induſtrioſo populo: omnes enim aut opifices ſunt, aut negotiatores: hinc multæ illis diuitiæ, & magnum in Germania nomen. Aptiſsima Imperatorum ſedes, libera vrbs, & in medio ferme Germaniæ ſita.

Inter Bambergam & Norimbergam Forchaim iacet, famoſum niueo pane opidum. Incolæ patriam fuiſſe Pilati putant. Hæc hactenus Pius II. in Europæ ſuæ deſcriptione. Conſulæ etiam Ioannem Aubanum, Hermannum Comitem Nuenarium, Munſterum, Rithaymerum, Hunibaldum, Abb. Tritthemium, & Ioannem Auentinum, qui eius vrbem primariam VVirtzburgum, olim Pœoniam vocatam autumat.

MONASTERIENSIS
EPISCOPATVS.

DE hoc Epiſcopatu hæc habet Sebaſtianus Munſterus in ſua Coſmographia: CAROLVS Magnus tertiam Epiſcopalem Eccleſiam erexit in Mediterraneis Saxoniæ, nunc VVeſtphaliæ, in Myningrode, loco, qui poſtea ab inſigni ibi fundato monaſterio, Monaſterium fuit denominatus; ordinauitque ibi Epiſcopum Ludgerum,natione Friſium. Cuius ſucceſſor Hermannus dedicauit & cōſecrauit monaſterium & Eccleſiam trans aquas, in titulum & honorē Beatæ Mariæ virginis; quod monaſterium breui ita creuit, adeoque factum eſt celebre, vt nomen dederit & ciuitati & Epiſcopio, ita vt paulatim abolito veteri Mingardeuordēſi vocabulo, inceperit dici ciuitas & Eccleſia Monaſterienſis, quod nomen præualuit in hodiernum vſque diem. Hactenus ex Crantzio Munſterus. Vide de hoc Epiſcopatu, & Oſnaburgenſi, Saxoniam Alb. Crantzij, & VVeſtphaliæ commentaria Hamelmanni.

Hæc vrbs maximam anno 1533. cladem ab Anabaptiſtis accepit, qui eam, ciuibus expulſis, inuaſerunt; Regeque ex eorum colluuie creato, eam contra eius Epiſcopum, Archiepiſcopum Colonienſem, & Ducem Cliuenſem, qui illam valido exercitu obſederant, per annum quaſi tenuerunt. Sed Epiſcopus tandem cum ſuis ſuperior factus, ſupplicium de illis, Regeque illorum (vti meruerant) ſumpſit.

FRANCIÆ ORIENTALIS (VVLGO FRANCKENLANT) DESCRIPTIO, AVCTORE, SEBAST. A ROTENHAN.
ORIENS
OCCIDENS.
SEPTENTRIO.
Scala miliarium
2
4
6
Voytland.
Culmbach.
Bamberg
Coburg
Cronach
Hilperhausen
Schweinfurt
Wirtzburg
Kitzing
Ochsenfurt
Neustat
Nurenberg
Sultzbach
Amberg
Auerbach
Forchaim
Karlstat
Gemündt
Werthaim
Miltenburg
Aschenburg
Spesshart
Gelnhausen
Salmüster
Wederaw.
Hana
Franckfort
Eberbach
Rottingen
Bernhamer wald
Hassperg silua
Maresfeld
Lichtenau
Greuental
Duringer waldt
Schmalkalden
Mainingen
Schwalingen
Fuld
Ander Puchen
Mergenthem
Landen
Swabach
Pegnitz

MONASTERIENSIS ET OSNABVRGENSIS EPISCOPATVS DESCRIPTIO.
Auctore Godefrido Mascop Embricense.
FRISIA
COMITATVS OLDENBORCH
AMPT DVL: MANHORST.
Hengster holt
Oldenborch
Dulmanhorst
Wilshusen
Kloppenborch
Meppen
Haselun
Friesoute
Vechta
Diesholt
Die Dummer
COM: DIEFHOLT
TWENT
BENTHEM COM.
Benthem
Lingen
TERRIT: LING:
OSNA: BVRG: DIOC:
Osnabrug
Quackenbrug
Fuerden
Melle
Iborch
COMIT: RAVENSB:
Rauensborch
Saßenborch
COM: RIDBORCH.
Ridborch
Ottenstein
Vreden
Statloen
Borcken
Ransdorp
Metel
Horstmar
Coesfelt
Dulman
Telgeth
Waerendorp
Warendorp
Drensteneurden
Alen
Hamme
Cappenborch
Werne
Libborch
Lyp
COM: LYP.
DAT VESTH VAN RECHLICHVSEN.
TLANDT VANDER MARCK
De Lippe fl.
De Ems fl.
De Hont fl.
Magna Communia Parua milliaria
Cum priuilegio.
Vrbs.
Aedes Principis.
Vrbs, cum Aedib: principis.
Pagus.
Monasterium.
Pretorium, siue Villa.
Pagus, cum Pretorio.

BOHEMIA.

IN Iohannis Dubrauij historia Bohemica sic de hac regione habetur: In Germania sita est Boiemia: ea fines ab ortu Solis ad Marcomannos & Quados, ab occasu ad Noricos protendit. Meridionalem eius plagam Pannonia superior, nunc Austria dicta, occupat, sicut Saxonia & Misnia Septemtrionalem. Vniuersam Hercynia silua perpetuo ambitu cingit, clauditque circum vndique ad Amphitheatri faciem. Vnde æqua ei ferè longitudo atque latitudo, atq. vtraque paulo ampliùs ducentis millibus passuum extenditur. Carolus Boiemiæ Rex, qui deinde imperio etiam orbis præfuit, in regiones illam duodecim descripsit, quarũ vni dumtaxat vocabulum à flumine Vultauia, quod Pragam interfluit, indidit. Reliquas vndecim ab oppidis cognominauit, sed nonnulla eorum adeò aspera prolatu habentur, vt nisi Boiemus sit, aut sermonis Boiemi gnarus, ægrè illa alio ore enunciauerit. Inter oppida Boiemiæ insigniora numerantur Marcomanniam versus, quæ hodie Morauia appellatur, Mutha, Chrudima, Hradecium reginæ, Pardubicium, Lytomissium. Inde à limite Noricorum, quos Bauaros cognominant, Glatouia, Domazlicium, Misa, Tachouia eminent. Ab eo verò latere, quod ad Austriam spectat, locum primum obtinet Buduicium, Crumlouia, Trebonia, Hradecium Henrici: sicut à Misnia, Pons, Cadana, Chomutouia, Austia. Nam Quadis, nũc Slesitis, Hiaromirium, Glacium, Curia, & quædam alia opida proximant. Introrsus porrò celebrantur, Cuthna, Colonia, Pelsina, Verona, Zatecium, Launa, Slana, Lytomericum, Taborium. Ceterùm omnibus antestat Praga, tanta magnitudine vrbs, vt vna tres amplissimas vrbes complectatur, Veterem, Nouam, & Tertiam, quam Paruam vocant, à duabus prioribus flumine Vultauia disiunctam. Aedificia in singulis, tam priuata quàm publica, dignitatis plena, & magnificentiæ. Duas præterea possidet arces: alteram Vissegradum appellant. quondam Regum sedes, nunc bellorum ciuilium iniuria, vasta, & pænè desolata. Contrà, illa altera arx, quæ minorem Pragam despectat, quemadmodum dicitur, ita iure optimo haberi debet Regia. Quippe non arcis modò, sed vrbis potiùs speciem repræsentare videtur: tantum videlicet loci, mœnibus, ædificiisque occupat. Palmam inter publica opera ferunt templum & palatium; illud Caroli, cuius statim mentionem fecimus; hoc Vladislai Regis, nuper vita functi, opus. Quantum autem inter vrbes Praga, tãtum inter flumina Albis flumen (vt rectè Tacitus ait) inclytum & notum supereminet. Sed hoc idem Tacitus de illo parum exploratè, quòd in Hermunduris oriri addiderit. Non enim apud Hermonduros Albis, sed apud Boiemos oritur, in montibus, quos illi ipsi Boiemi Cerconessos appellant, Septentrioni obtentos, & Morauis vicinos. Ex quibus ille profluens, magnam Boiemiæ partem, ac ferè meliorem irrigat: & postquam cæteros indigenas fluuios, nempe Vultauiam, Egram, Sasauam, Gisceram, Misam exhausit, auctior aquis factus, inde ad Misnios & Saxones, postremò in Oceanum, nomine vbique suo euoluitur, Salmone pisce in primis fœcundus. At minores in Boiemia fluuij, riuulique, alicubi ramenta auri prouoluunt, alibi conchulas alunt, è quibus vniones eruuntur. Fontes autem calidi, aliquot in locis erumpentes, non modò lauandi voluptatem, sed auxilia etiam medendi hominibus afferunt. Porrò ipsum solum adeò frugum ferax, & copiosum est, vt & has vicinis quoque regionibus largè suppeditet. Vina tamen parciùs exhibet; & quæ nata ibi sunt, languidiora apparent, quàm vt ætatem benè ferre queant. Contrà croco in Boiemia sato insunt cuncta, quæ in peregrino preciosa habentur, succus, color, & odor. Iam illa rara ac prorsus beata telluris dos, quòd ex venis eius tanta vbertate argentum affluit, vt nisi parum aliquid silicis ad eas venas se admisceret, nihil extra argentum haurires, cùm alibi argentariæ valdè dites esse perhibeantur, in quibus metalla, quarta sui aut quinta, vel, cùm felicissimè media parte argentea, inueniuntur. Quin aurũ quoque ipsum tale statim, quale natiuæ venæ ferũt, in puteis effoditur, qui de loco Giloua cognomen suum trahunt. Tenet fama, Regibus Boiemiæ sæpiùs inde allatas fuisse micas aureas, puti auri, quarum singulæ pondo denum librarũ graues erant. Sed nec vilioribus metallis destituitur, nempe stãno, plumbo, ære, ferro. Ostentatque præterea carbunculum, calaim, amethystum, ex cotibus suis metallicis abruptũ. Cæterùm secundùm metalla nõ alia res magis Boiemos, quàm piscinæ, quæ Cyprinos pisces alunt, locupletat: id quod aliàs ostendimus, edito De piscinis libello. Nunc mors incolarum reddentur. Igitur vt verba ad compendium conferam, tum morum, tum ipsius habitus, quem corpore Boiemi præ se ferunt, leo animalium generosissimus, cuius sideri Boiemi subiacẽt, quasi quandam imaginẽ exprimere videtur, si vel celsam Boiemorum proceritatem, vel latum & validũ pectus, vel rigidam fuluisq; comis vestitam ceruicẽ, si deinde vocis sonum arduum, si oculos micantes, si robur & fiduciam virium intueri volueris. Solet item leo contemptu in alia animantia, & nonnullo fastu turgere, ægreq. exarmari, præsertim si per ferociam eum aggrediare. Nec ab hac parte Boiemus degenerat, sed contemptum libenter erga alios verbo factoq; ostentat suum, ipsamq; adeò arrogantiam incessu, gestu, pompa, prodit. Est & feroculus, cùm fastidiosè tractatur: insuper ausis perinde vt leo promptus, atque in his exsequendis firmus & validus, interim tamen ambitiosus & gloriosus. Rursusque, vti leo, cibi auidus, atq. in eo condiendo instruendoque immodicè effusus. vicini præterea Saxones eundem docuerunt, nocturno certare mero, putere diurno. Sed neq. in cæteris quoque moribus Boiemi longè à Germanis diuortunt, propter eandem vicinitatem. Hactenus Dubrauius, apud quem etiam gentis origo antiquæq; sedes docentur. Cereuisia in hac regione optima, quam albam cognominant, coquitur. Sermo gentis Slauonicus est, seipsos Czechos, Germanos Niemeckos sua lingua vocant. Huius regni titulo quoque subsunt Morauia, Silesia, & Lusatia regiones. Egra etiam ciuitas anno 1315. Bohemorum hypotheca facta fuit. Vide de hac regione plura apud Aeneam Siluium; deque eius populis lege quoque Mart. Cromerum, libro primo historiæ Polonicæ. His adde (si lubet) Munsterum, Rithaimerum, Crantzium in descriptione Wandaliæ, Sabellicum En 10. lib. 2. Scripsit nuper septem libros Bohemaidos Panthaleon Candidus. Pragam huius regni vrbem primariam peculiariter descripsit Georgius Handschius. Hanc typicam delineationem sumpsimus ex tabula Ioannis Crigingeri, Pragæ anno 1568. edita.

Regni huius vrbium aliquot nomenclaturas ex Munstero hic adducere libuit. Omnes namque ciuitates huius regionis aliter ferè Bohemus, aliter Germanus pronunciant.

Bohemus.	Germanus.
Praha,	Prag.
Plzen,	Pilsen.
Budiciovvize,	Budwis.
Kolim,	Coeln.
Cheb,	Eger.
Strzibre,	Mißz.
Hora,	Kuttenberg.
Tabor,	Taber.
Zatetz,	Satz.
Litemierzitze,	Leitmeritz.

hæ ciuitates regi immediatè subiectæ sunt.

Bohemus.	Germanus.
Launy,	Laun.
Rockovvinck,	Rakowinck.
Klattovvy,	Glataw.
Beraun,	Bern.
Most,	Bruck.
Hradetz,	Gretz.
Auscy,	Aust.
Myto,	Maut.
Dvvuor,	Hoff.
Laromertz,	Jaromir.

Bohemus.	Germanus.
Dub,	Ath.
Piela,	Wiswasser.
Gilovvij,	Gilaw.
Krupka,	Craupen.
Loket,	Elbogen.
Hanzburg,	Hasenburg.

hæ ciuitates Proceribus regni subdita sunt.

Albis fl. *Germanis* Elbe/Bohemis *Labe* vocatur.

Moltam fl. Bohemi *Vltavva* appellant.

REGNI BOHEMIAE DESCRIPTIO.
MISNIAE PARS
VOIT LANDIAE PARS.
OCCIDENS.
PALATINATVS
Cum privilegio
Leutmeritz, hic colles sunt vine[is consiti]
Launa, hic ager optimi tritici et fructuũ est feracissimus
Rakonick, habet opt. cereuisiam
Hic optimas habent ferri fodinas.
Glattaw, prestat opt. caseis.
Prabalitz, salis emporium.
Passawer Wald
Danubius fl.
Passaw
Regenspurg
Pilsen
Carlsbadt
Egra fl.
Mieß fl.
Watta fl.
Albis, Elb fl.
Schlan
Beraun
Satz
Aussig
Tachaw
Chamb
Grauenaw
Weldaw

SILESIAE PARS.
MORAVIAE PARS.
AVSTRIAE PARS.
Bohemiæ longitudo latitudoq; penè par, nam rotundam faciem ex circumiacentibus montibus accipit, cuius diametrũ trium dierum itinere expedito absoluitur: quorũ montium quę ad Septentrionalem plagã vergunt Sudetę appellantur, ardui sane ac pręcipites, vbi Gabrita silua ingens extenditur, qui montes cum alijs Danubio proximis vnde Albis fl. se proripit in coronam coeunt, quos vndiq; profundissima nemora latissimè occupant: Hercinia enim silua vniuersã Bohemiam comprehẽdit.
Scala miliarium.
Teuffels grund
Fons Albis fl.
Aupa fl.
Trautenaw.
Neiß fl.
Glotz
Landeck
Habichswerda
Wunschelburg
Politz
Humole
Reinertz
Lesin
Nahod
Jaromir
Hoff
Arn
Radisch
Mitterwaldt
Konigingretz
Reichenaw
Neustete
Worlitz fl.
Lititz
Zampach
Uber das Gesencke
Albis fl. Elb. germ. Labe Bohemis.
Pardubitz, prestantissimos gladios hic fabricãt.
Przelautsch
Chrudim
Maut
Roßenburg
Behemische Tribel
Lanskron
Littomissel
Richenburg
Nowrad
Zwitta
Neustete
Muglitz
Tribaw
Prisen
Hausenick
Litta
Olmuntz
Schwiß
Prin
Waidstein
Hoelb
Tornaw
Saboth
Trosky
Buntzel
Strentza
Kosti
Lisse
Altnbuntz
Gitschin
Bischowe
Kopidelno
Zschelakowitz
Pawsim
Limpurg
Konitzgehora
Chlumetz
Newesk
Podiebrod
Behemisch Broda
Chaurim, olim Casurgis
Alt Colin
Planeis
Gauprecop
Kuttenberg. Argentifodinę.
Czasla
Schibran
Ronoff
Lichtnburg
Cloner. Jenewitz
Preslawitz
Hubern
Potwortz
Studens
Setsch
Schelakowi
Linska
Politzka
Jngerwitz
Wodian
Bitta
Furwitz
Lipnitz
Bila
Kreutzberg
Para
Nitzcheratz
Hompolitz
Thorm
Deutschen Broda
Prinslis
Patzow
Boritz
Horzebnick
Steken
Polm
Sara
Stein
Neustettel
Merseritz
Limibitz
Pilgram
Lobskirchen
Igla
Kemnitz
Sobeslaw
Drisch.
Doltsch
Goldberg
Trebitz
Neuhauß
Pockaws
Platz
Fistais
Gamitz
Freling
Droskowitz
Weltschin
Cromelaw. habet argenti fodinam.
Rosenberg

S I L E S I A.

IOANNES Crato, Imperatoriæ Maieſtatis Conſiliarius & Medicus primarius, hæc nobis de hac ſua patria, ex ſuis Sileſiæ Commentariis collecta, in Geographiæ candidatorum gratiam communicauit.

De Sileſiorum appellatione non eſſe tantopere inquirendum, nec ab Elyſiis vſque eam deducendam, facilè exiſtimare poſſunt ij qui regionem iſtam, quam nunc tenent, Quados incoluiſſe, ex veterum ſcriptis perſpectum habent. Idem autem Saxonibus & antiquis Germanis Quad, quod Polonica ſeu Sclauonica lingua Sileſium dicimus, ſignificat. Fuit enim gens quæ ex variis locis in iſta confluxit, belli magis quàm pacis ſtudioſa, plura deſtruens quàm exædificans, & dominorum impatiens. Primus verò Rex, quem dominum habuit, Boleſlaus Polonus fuit. Is natus eſt anno à Chriſto nato 967. matre Bohema, Ducis Wenceſlai ex fratre nepte. Huic filius Mieſlaus fuit, qui Rixam Comitis Erenfridi Palatini filiam, Imperatoris Othonis III. ex ſorore Melchitide neptem, anno milleſimo & primo in vxorem duxit; ac primus coronã Regiam ab Othone III. accepit. Eo verò demortuo, cùm Poloni per ſeditionem Imperatoris neptem atque filium Caſimirum è regno eieciſſent, Conradus Imperator Bohemo Sileſiam cum conditione tributi numerandi adiudicauit. Is fuit Vuratiſlaus, qui haud dubiè Vuratiſlauiæ vrbi, quæ vulgò Breſlavv appellatur, nomen dedit. Sed de hoc nihil affirmare auſim. Illud minimè dubium, Sileſios nequaquam Polonis addictos fuiſſe, cùm ſe, Ioanne primo Rege Bohemiæ, qui Caroli IIII. Imp. pater fuit, hoc agente & perficiente, Bohemis adiungerent. Sunt qui à Principe Ligio, eo loco vbi eſt Vuratiſlauia, vrbem Budurgim Ptolemæo dictam, fuiſſe conditam aſſerunt, qua auctoritate, vel potiùs opinione ducti, neſcio. Nam Mieſlaum Poloniæ ducem, quem ab Othone III. Imperatore primum Regem creatum, & anno à nato Chriſto 965. Chriſtianiſmum amplexum, ædificaſſe in inſula, quam Odera efficit, ædem ſacram Ioanni Baptiſtæ ligneam anno 1048. Hiſtoriæ certæ teſtantur. Ex quo colligere licet, nihil tum temporis eximium fuiſſe Vuratiſlauiæ. Addo & hoc, quòd Gotefridus, ſacræ illius ædis Præſul primus, homo Italus, Smogram pagum vrbi Vuratiſlauiæ prætulit, atque in eo ſcholam atque collegium ſuum habuit. Hoc ipſo autem tempore aliarum vrbium Sileſiæ præcipuarum, Lignicij, Glogouiæ, Lubenæ, &c. fundamenta iacta eſſe coniicitur; nam ex monumentis & Annalibus nihil certi oſtendi poteſt, cùm in tota Sileſia omnium vetuſtiſsimæ literæ Frederici ſecundi Cæſaris, quæ anno milleſimo ducenteſimo ſcriptæ ſunt, exſtent; reliquis vel incendiis, vel vaſtationibus, quæ immanes fuerunt, direptis atque perditis. Virtute autem Frederici Barbaroſsi, & Sileſia pacata eſt, & inter filios Vladiſlai Regis Poloniæ ita diſtributa, vt à regno Poloniæ non diuulſa eſſe videretur. Sed cùm Poloni Sileſiam à Germanis compleri, & Principum voluntatem ab eis minimè abhorrere animaduerterent; neglectis Principibus Sileſiæ legitimis regni hæredibus, Vladiſlao Loctico, in primis Germanis infenſo, honorem regium detulerunt. Hæc res occaſionem præbuit, vt ſe in fidem Regis Bohemiæ Ioannis, qui Henrici ſeptimi Imperatoris filius fuit, & ducta vxore filia Wenceſlai Regis Bohemię, regno potitus erat anno milleſimo trecenteſimo ſecundo, conferrent. Itaque ab hoc Ioanne Lucelburgio duodecim Regibus Bohemia Sileſiæ paruit: quorum ſex Romani Cæſares fuerunt, vnus genere Bohemus, vnus Pannonius, quinque ex familia Auſtriaca, duo Poloni, ſed ſanguine Materno Auſtriaci. E Polonica autem ſtirpe remanſerunt in Sileſia Principes hoc tempore ſuperſtites Lignicenſes & Teſchnicenſes; Munſterbergenſes enim è ſtirpe Regis Bohemi Georgij originem ducunt. Ceterùm Vuratiſlauia, quæ Metropolis Sileſiæ eſt, cùm anno milleſimo trecenteſimo quadrageſimo primo tota conflagraſſet, & in cinerem verſa fuiſſet, ex lapide in eam formam ædificari cœpta eſt, qua hoc tempore perpaucis vrbibus Germaniæ, ordine, elegantia ædificiorum, amplitudine platearum, conſpicitur. De aliis verò ornamentis verioribus Reipub. nihil attinet dicere, cùm vniuerſæ Germaniæ perſpectum ſit, vix in vlla regione tot ſcholas optimarum diſciplinarũ doctoribus inſtructas reperiri, & cultura ingeniorum excellere. Non debeo de meis ciuibus nimium magnificè aliquid dicere, ſed reuera, nulla, propemodum regia atque aula eſt, nulla clara aut laudata R. P. in qua Sileſiorum eruditioni & virtuti non ſit locus. Nobilitas etiam etſi agrorum culturæ & œconomiæ dedita eſt, ad bellicas tamen artes ita inſtructa, vt illorum fortitudine reliquias Pannoniæ defenſas æqui rerum æſtimatores numquam ſint infitiaturi. Frumenti regio ferax eſt, ac rarus in ea locus qui non ſingulari ſtudio & diligentia ab hominibus noſtris excolatur. Piſcinis abundat. Odera fluuius inſignis ad Ortum & Septemtrionem eam alluit, cùm Sudetes ad Meridiem à Bohemia diſterminent. Sed ſitum monſtrat tabula Chorographica. De Sileſia ſcripſerunt Æneas Siluius, atque alij quidam rerum atque locorum ignari. Sed Laurentius Coruinus, patria Nouoforenſis, potuiſſet certiora in medium afferre, niſi ea ætas fatalibus quibuſdam tenebris inuoluta fuiſſet. Hæc hactenus de ſua Sileſia Ioannes Crato. Habet hæc Sileſia in ſe duodecim Ducatus; Epiſcopatum vnum, cuius Epiſcopus reſidentiam ſuam habet Niſſæ, interdum Vratiſlauiæ, vbi eſt eccleſia cathedralis, & collegium canonicorum. Sunt & quatuor Baronatus. Eruitur in hac regione circa Strigam & Lignitium terra ſigillata, ſic dicta, vt olim Lemnia, quia huic par viribus. qua mihi non ſemel pro ſua humanitate amicitiaque donauit vir eximius Iacobus Monauius ciuis & patricius Vratiſlauienſis, patriæque ſuæ decus.

Annales Sileſiæ ſcripſit nuper Ioachimus Cureus, in quibus huius regionis, & eius vrbium opidorumque ſitum, antiquitatem, Reipublicæ adminiſtrationem, & res geſtas tanta diligentia deſcribit, vt eius abſolutam hiſtoriam ſtudioſus hinc petere poſſe videatur. Franciſcus Faber eandem carmine deſcripſiſſe, mihi Iacobus Monauius auctor eſt.

SILESIAE TYPVS
A Martino Helwigio Nißense descriptus. et Nobili doctoque viro Domino Nicolao Rhedingero ded.
BRANDE
FRANCKFVRT
BVRG. MARCH.
LVSATIAE PARS.
BOHEMIAE
Hercynia silua.
OCCIDENS.
KROSSEN
GLOGAW
SAGAN.
GORLITZ
BAVDZEN
LIGNITZ
ORTTRANT.
RVLAND
KAMITZ
BISCHOFSWER
Odera flu.
Spree flu.
Guben
Naumburg
Sommerfeld
Grunberg
Freistad
Sprotaw
Lauban
Goldberg
Jawr
Striega
Reichenbach
Risenberg
Hirschberg
Schonaw
Greiffenberg
Fridland
Sprenberg
Senfftenberg
Lubben
Sitta
Zulch
Paradis
Schwibosin
Wartenberg
Fraustad
Neustedlen
Polkowitz
Luben
Parchwitz
Nickelstad
Kosteplotz
SWEINITZ
Neurode
PAR
37
38
39
52
51
50

ONI AE
PARS.
PETERKAW
OPPELEN
RATIBOR
TROPPA
TESCHEN
NEISSE
SMORGA, Prima Silesioru schola. 966.
ORIENS.
MORA VIAE PARS.
Cum privilegio decennali.
Scala milliariorum.
41
42
43
52
51

M O R A V I A.

MORAVIAM ſic deſcribit Ioannes Dubrauius in ſua hiſtoria Bohemica: Morauiam veteres Marcomaniam vocabãt, quia fines Germaniæ, quà Danubio in Pannoniam pergitur, terminabat. Quippe Germanis Marck, limes dicitur, atque inde Marcomanni limitum finiumq; accolæ appellati. De quibus Arrianus in commemoratione Germaniæ: Earum gentium, inquit, poſtremi ſunt Quadi ac Marcomanni; deinde Iazyges Sarmatarum gens, pòſt Getæ, deinde Sarmatarũ magna pars. At inpræſentiarum quoniam circumſcriptos Mora fluuio habet fines, ab eodem fluuio incolæ Moraui, & ipſa regio Morauia appellatur. Iam, vt non ſe habet, tribus è partibus iuga montium, aut ſiluæ ſaltusque, aut fluuij limitant ab Oriente ab Vngaris, ab Occidente à Boemis, à Septemtrione à Sleſitis. Nam à Meridie Auſtriam verſus plana eſt, & alicubi Thayſa flumine, alibi riuo quodam ignobili ab ea dirimitur. Amnium in Morauia, princeps Mora habetur, qui Olomuzium principem ciuitatem circumfluit, & ab illa in Pannoniam defluens, in Danubio tandem ſe ſuis & aduentitiis aquis auctus exonerat. Nam & Nigram, & Suittvvam, qui Prunnam ciuitatem, dignitate proximam Olomuzio; dein Thayſam, qui Znoynam, obitu Sigiſmundi Cæſaris memorabilem; poſtea Iglan, qui Igliniam ciuitatem præterfluit, Mora recipit, ac Danubio mox reddit. Cæterùm Odera fluuius haud procul Olomuzio ortus, ſuo vocabulo vſque in Oceanum delabitur. Sunt qui illum à Ptolemæo Viadrum vocari autumant. Oderam vocant ab aucupibus vocabulo mutuato, qui ſpeculas auibus ſpeculandis captandiſque conſtitutas, Odri appellant: hodieque huiuſmodi ſpeculæ in Morauia ad fontem Oderæ ab aucupibus conſtituuntur. Sed tamen nec Hanam præterire libet, quamuis tenuibus interdum aquis fluentem, attamen eós agros rigantem, quibus non alij in Morauia à frumento fertiliores, ita vt frumentarij coloni à largo frumenti velut vbere, iure ſuo illos ſumen Morauiæ appellent: in illis præterea ſæpius quam in aliis numiſmata M. Antonini, Commodique, & aliorum nonnullorum Cæſarum, tam aurea quàm argentea exſerantur. Quæ ſanè fidem bellorum cum Marcomannis olim in Morauia geſtorum manifeſtam faciunt.

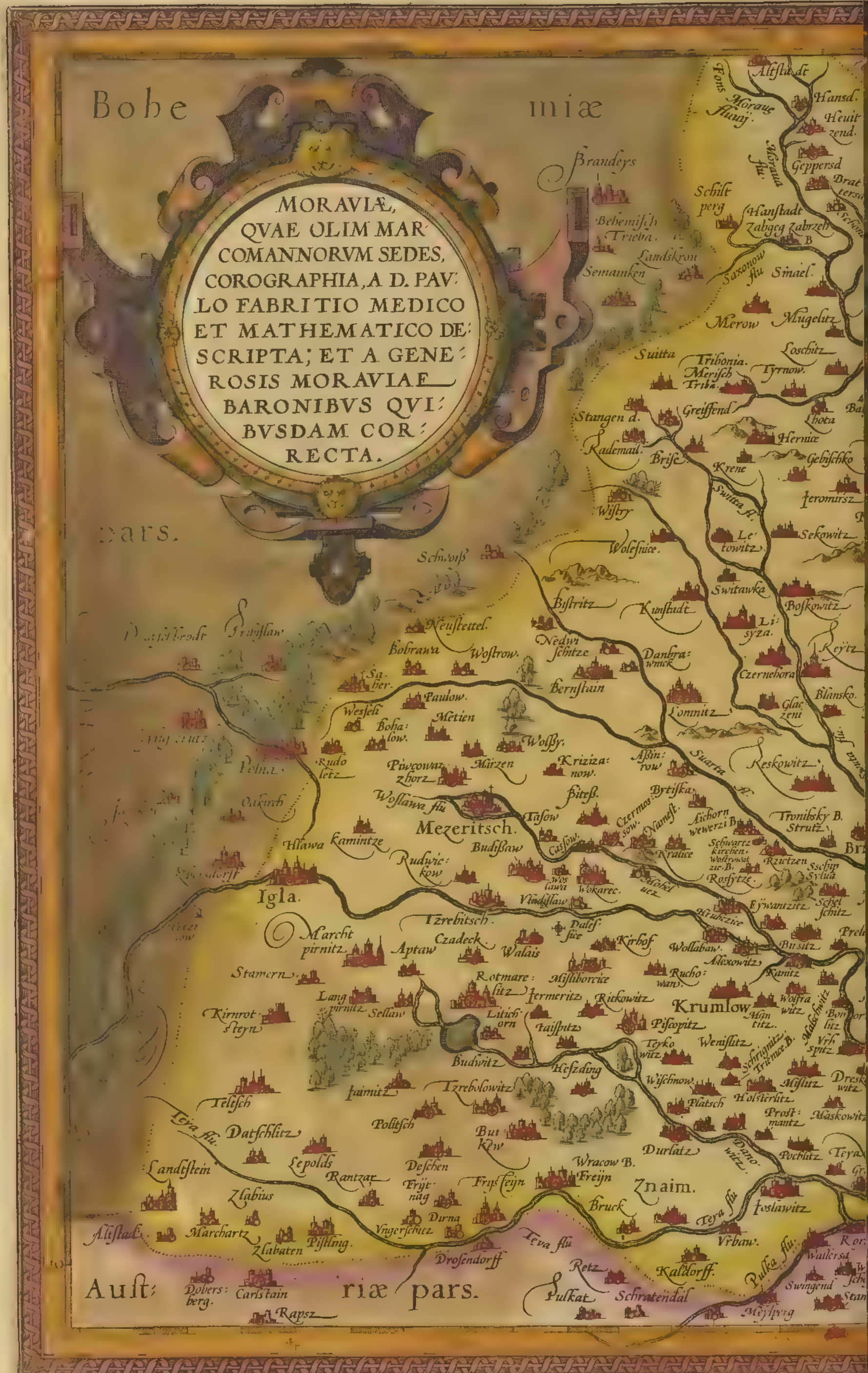
Hoc verò iam mirabitur aliquis, vt eſt profectò admiratione dignum, inueniri in Morauia thus & myrrham, non ex arbore deſudante vt alibi lectam, ſed è ſolo terræ erutam, vno tantùm in loco, cui Gradiſco nomen, in quo ad hunc diem thus non ſolùm quod maſculum vocant à ſimilitudine teſtium, ſed quod alia præterea virorum mulierumque membra oſtentat, effoditur. Nuper autem Venceſlaus veterum Procerum familia, eorum qui à Quercu cognominantur, clarus, dum in agro ſuo Sterenbergenſi fundamenta aggeri Piſcinario molitur, corpus hominis integrum inuenit, quod nihil niſi myrrha erat, quam ille per amicos diſtributam, noſtri etiam tum priuati memor, nos plus media parte lacerti humani donauit, quo aliquoties pro ſuffitu vſi ſumus.

Regionis poſitio quatenus interiùs patet, campeſtris, campique ſunt molli & pingui ſolo, ideoque ſegetibus valde idonei; ſicut colles vinetis, propter terram vineis magis quàm in Bohemia amicam; itaque & bonitate & vbertate vini antecellit. Culta verò tota, cultoribuſque adeò referta eſt, vt nullum gregibus armentorum, quæ niſi in ſolitudinibus commodè paſci nequeunt, locum reliquerit. De cetero, Moraui ſermone, ritibus, moribuſque perinde morati vt Bohemi ſunt. Hactenus Dubrauius.

Anno 895. hanc regionem Chriſtiana fide erudiit S. Methodius, curante hoc Arnulpho Imperatore. Sub Henrico IIII. Imperatore, An. 1086. adiudicata eſt, ſimul cum Luſatia & Sileſia, Regno Bohemico. Sermo genti mixtus eſt, Bohemicus tamen præualet, nam Germanica lingua in vrbibus tantum inter Optimates in vſu eſt. Regio, vt ſcribit Dubrauius, vini ferax eſt, ſed generis dilutioris; & quod potorem (vt Ritheymerus inquit, & nos quoque experti fuimus) non omnium rerum cura eximit. Numiſmata, quorum hîc mentionem facit Dubrauius, apud nos ſunt, hoſtium ſpoliis inſignita, cum inſcriptione DE MARCOMANNIS. Oderæ fluminis vocabulum Dugloſſus in ſua Polonica hiſtoria ſcribit Heneta lingua inundationem aut rapinam ſignificare. Olomuzium, huius regionis Metropolim, & ſedem Epiſcopalem, deſcribit Stephanus Taurinus in ſua Stauromachia. De Morauia vide, præter Dubrauium, Æneam Syluium in ſua hiſtoria Bohemica.

Hant typicam Morauiæ deſcriptionem Fabricij, ſed aliquot eius regionis Nobilium cura poſtea correctam, huic noſtro operi inſerendam pro ſuo erga noſtra ſtudia fauore & liberalitate, D. Io. Crato, Maximiliani II. Imp. Conſiliarius & Archiatros, tranſmiſit. Idem hunc Catalogum, quo quædam huius regionis loca Germanicæ appellationis Bohemicè interpretantur, nobis communicauit.

Germanicè.	Bohemicè.	*Germanicè.*	Bohemicè.	*Germanicè.*	Bohemicè.
Behemſche Triebaw,	*Trzebovva Czeska.*	Droſendorff,	*Droſdovvice.*	Selowitz,	*Zidlochovvice.*
Landskron,	*Landſkraun.*	Freyen,	*Vranovv.*	Brin,	*Brno.*
Schirmberg,	*Semanin.*	Schtignitz,	*Trztenice.*	Olmutz,	*Holomane.*
Sciltperg,	*Sſiltperck.*	Holſterlitz,	*Hoſteradice.*	Proſtnitz,	*Proſlegevv.*
Hanſtadt,	*Zabrzeh.*	Miſlicz,	*Moriſlavv.*	VViſcha,	*VVyskovv.*
Zwittaw,	*Svvittavva.*	Ioſlwitz,	*Iaroſlaivvice.*	Auſterlitz,	*Slavvkovv.*
Merheriſche Tribaw,	*Trzebovva Moravvska.*	Dayex,	*Diakovvice.*	Kremſier,	*Kromerziz.*
Neuſtadt,	*Novvy Mieſto.*	Gruſtpach,	*Hruſſovvamy.*	Vngeriſchbrod,	*Vherskybrod.*
Deutſtbrodt,	*Niemeckybrod.*	Maydpurgk,	*Devvczihrady.*	Gœding,	*Hodonin.*
Iglau,	*Czihlavva.*	Auſpitz,	*Huſtopecz.*	Lumpenburg,	*Brzetiſlavv.*
Budwers,	*Budegovvice.*	Nuſlau,	*Noſyſlavv.*	Altmarck,	*Podivvin.*
VVeiſſenkirch,	*Hranitza.*	Tiſchain,	*Itza.*	Oſtra,	*Oſtracia.*
Plos,	*Pzin.*	Schwartz VVaſſer,	*Strumen.*		

MORAVIÆ,
QVAE OLIM MAR-
COMANNORVM SEDES,
COROGRAPHIA, A D. PAV-
LO FABRITIO MEDICO
ET MATHEMATICO DE-
SCRIPTA; ET A GENE-
ROSIS MORAVIAE
BARONIBVS QVI-
BVSDAM COR-
RECTA.
Bohe miæ pars.
Auſt riæ pars.
Igla.
Mezeritsch.
Krumlow
Znaim.
Brandeys
Landskron
Merow
Mugelitz
Neuſtettel.
Bernſtain
Kunſtadt
Boſkowitz
Czernehora
Blansko.
Hlawa
Kamintze
Budiſsaw
Trebitsch
Aptaw
Czadeck
Walais
Kirhof
Wollabaw.
Rotmare litz
Budwitz
Teltſch
Datſchlitz
Landiſtein
Zlabius
Marchartz
Zlabaten
Piſting
Droſendorff
Teya flu.
Retz
Kaldorff.
Schratendal
Pulkat
Carlstain
Rapsz
Wracow B.
Freijn
Bruck
Durlatz
Polit ſch
Jaimitz
Stamern
Kirnrot ſteyn
Sellaw
Taiſpitz
Piſcopitz
Holſterlitz
Wiſchnow
Platſch
Jeromirsz
Sekowitz
Switawka
Krene
Wiſtry
Wolesnice
Biſtritz
Paulow
Metien
Wolſſy
Mirzen
Pirnitz
Tasow
Rudwie kow
Vinteſlaw
Wokarec
Ejwanitz
Poczlitz
Foslawitz
Vrbaw.
Pulka flu.
Swittawa fl.
Suarta fl.

TRIO.
Si: lesiae.
pars.
Iegerndorff Krnow. B.
Benitsch
Troppaw Oppowa B.
Katibor
Oder flu.
Oppa flu.
Römerstadt
Vrbs. Opidum. Monasterium. Arx
Pagus. Vrbs cu arce. Pagus cum arce
Sternberg
Polnisch Ostra
Fulneck
Ostraua
Alt Titschen
New Titschen
Frideck
Gradisch.
Fistritz
Theuitz
Veselitke
Keynitz
Weyskirch. Hranice B.
Leszina
Rosnow.
Olmuntz
Kreen
Leupnick
Keltz
Meseritsch
Helfenstein.
Sehezin
Drewohostitz
Bistritz
Belansko
Iohannowa
Kropini
Starawesz
Holischow
Sasowit
Luckow
Schlusawitz
Wisowitza
Zlin
Krem sier
Kurowitz
Malenowitz
Klobiuck
Napagedla
ORIENS.
Welherad
Brunow.
Branckowitz
Cimburg
Vngerisch brodt
Spekowitz
Hradisch
Bilnitza
Korczan
Kunowitz
Hawer schit.
Swetlow.
Bonow
Bistritz
Fons, aquam ferui: dam continue ebulliens.
Nemotitze
Buchlowitz
Welkosch.
Ostra
Weseli
Seralitze
Zauka
Welky
Hungariae pars.
Strasnitz
Petrow.
Branetz
Papitz
Kobily
Tzekowitz
Neudorff
Rakowitz
Przikluck
Niklasburg
Lumpen burg.
Falckenstain
Hernbaum garte
Kaßeldorff
Reyntal
Lichtenwart
Marck flu.
1. 2. 3. 4.

AVSTRIA.

AVSTRIAM sub nomine Pannoniæ superioris his verbis describit Georgius Rithaymerus, in suo De situ Orbis terrarum compendio: Pannonia superior ad Solis ortum Leythæ fluuio iungitur. Ptolemæus huic Rabonem ab Ortu terminum statuit: Onaso fluuio, & Norico ad Occasum. Sunt qui Cætio monte ab eo cardine finiunt, Teium fluuium & Morauiam à Septemtrione: nam eò vsque hodie protenditur. Ab ea parte, qua decurrit Sol, Montana Styriæ.

Gleba vber & fertilis omni genere frugum, & quæ minimo impendio colitur. Vili etiam & strigoso equo agricola in eo tractu, qui campus Transdanubianus siue Marchianus dicitur, vbi olim Chetuari & Parmecampi fuerunt, terram arat. Marga, citra quam agri in Bauaria infœcundi, & macri sunt, quid sit, Austriacis incognitum est. Crocum ita generosum gignit, cum quo nullum aliud de bonitate certare potest. Vinum naturæ amicum. Zinziberis esse feracissimam in monte iuxta Hamburgum opidum, in medio Austriæ Pannoniæque, scribit Althamerus ad Taciti Germaniam.

Vrbes & antiquæ, & nobiles multæ; maximè tamē insignes, Styra, Vadenhoffum, Melicum, Castellum, antiquitus Claudionum; Cremisium, Cetro castellum, hodie Zeisselmaur, Santohippolytus, Neuburgum duplex, alterum à cœnobio, à frumento alterum dictum; Petronella nunc vicus, magnæ olim vrbis, id quod rudera & ruinæ indicant, vestigium; noua ciuitas, Pruck ad ripam Leythæ fluminis situm, Hamburga: omnium tamen maximè insignis Vienna, olim Flauiana, siue Iuliobona dicta, studio litterarū admodum nobilitata, & qua nulla alia præstantium Mathematicorum feracior fuit. Eam vineta coronant. Ædes ciuium magnificæ, vt vel Principes hospites accipere possent, & quæ fenestris patentibus ventos accipiunt, & transmittunt; nec vmquam aëre pigro & manente, eo quòd singulæ singulas areas habent, ingrauescunt. Frequens alienarum nationum ad hanc conuentus. Rerum, quæ tuendæ hominis vitæ necessariæ sunt, magna copia.

Flumina Austriæ sunt Danubius, olim regionis terminus, nunc medius eam secans; Onasus, Traunus, Erlaphus, qui ad Cellam templo Virginis matris insignem ex lacu amœnissimo oritur; Traisius, Ypsius, Melicus, Marchia, Teius, qui Morauiam ab Austria disiungit. Cambus vario genere piscium nobilis; Leytha, & in quo scitissimi saporis cancri, Suegadus. Hactenus Rithaymerus.

De origine vocabuli huius regionis hæc refert Lazius in suis rerum Viennensium Commentariis: Austriæ nomen recenti sæculo natum est, ante annos circiter quadringentos, ab Austri (vt credo) venti flatu, qui ista in regione frequens est: vel ob similitudinem Germanicæ appellationis *Ostenrich* (quod verisimilius mihi videtur) quod nomen Orientali regnorum suorum limiti Francorum reges indiderant, ceu & Occidentali *VVestenrich*.

Habuit hæc Regio olim Marchiones, postea Duces, deinde Archiduces, quibus hodie paret: vti videre est in dictis Lazij Commentariis. Huius regionis insignia olim erant quinque Alaudæ aureæ, in cælestino clypeo pictæ: sed Lupoldus Marchio hoc nomine Quintus, à rei euentu ab Imperio concessa noua vsurpauit insignia, rubro & albo coloribus distincta: quòd ita totus suffusus sanguine in expugnatione Ptolemaidos fuisset, cingulo tenus dumtaxat (quod album corpus intersecabat) à cruore immunis. Cetera vide apud Munsterum, & Cuspinianum. Austræ etiam descriptio exstat apud Bonfinium in fine lib. 4. Decadis 4. rerum Hungaricarum. Pius II. in sua Europæ descriptione citat historiam propriam huius regionis à se descriptam; nobis tamen eam videre hactenus non cōtigit. Idē pulcherrimè in suis epistolis descripsit huius regionis metropolim Viennam.

AVSTRIAE DESCRIP.
per
WOLFGANGVM LAZIVM.
SCALA MILLIARIVM AVSTRIACORVM.
AVSTRIA
INFERIOR
BAVARIAE CONFINIA.
STIRIA
EPISCOP. SALTSBVRGESIS.
Danubius flu.

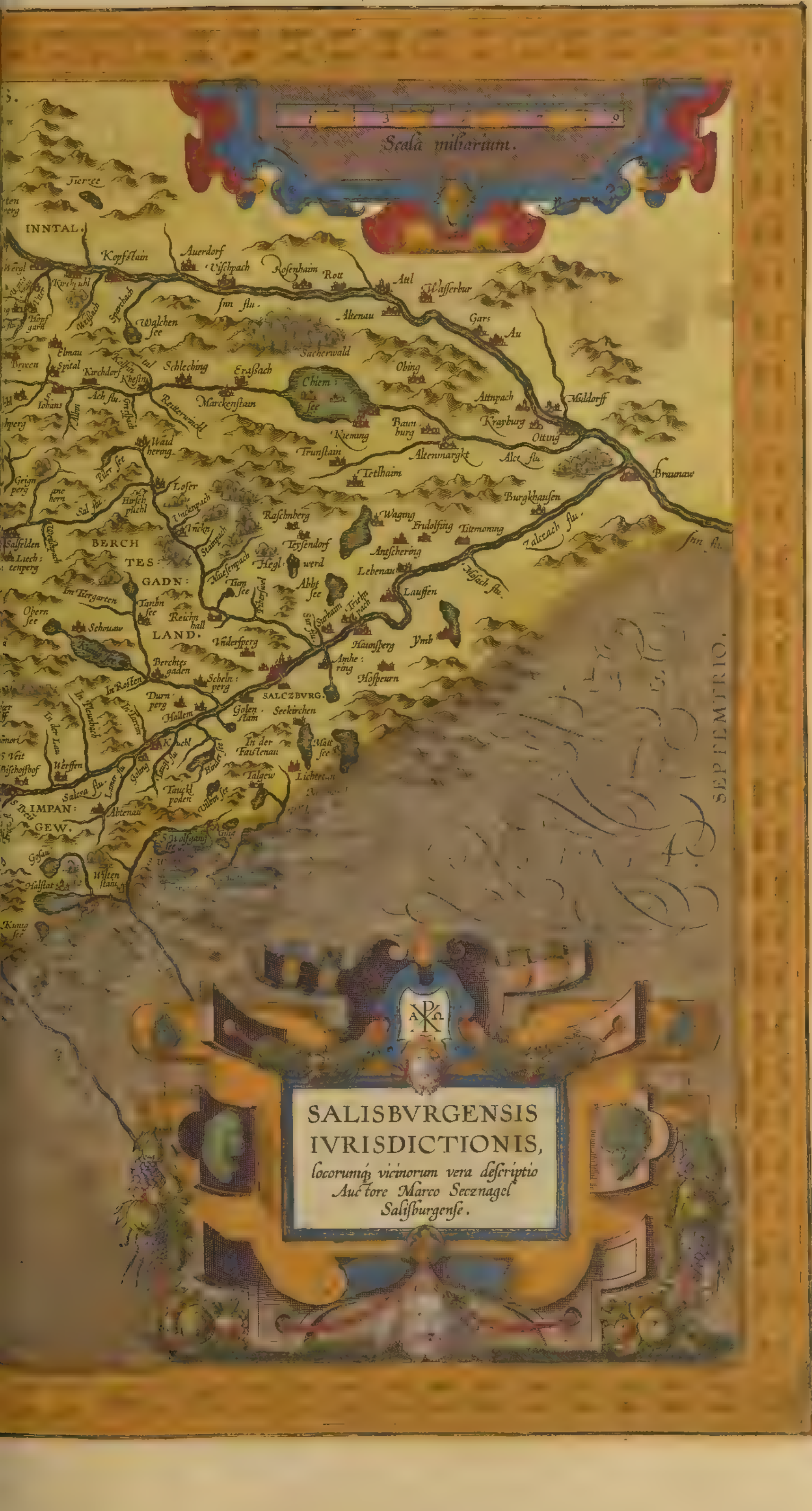
STIRIA
INFE RIOR.
CILIAE PARS.
HVN GA RIAE PARS.
ORIENS.
Newsidler see.
Posing
Presburg
Hamfeldt.
Khamperg.
Windischpuchl.
Danubius flu
Tra flu.
Seldnhoue
Studenitz

SALISBVRGENSIS DIOECESIS.

FRANCISCVS IRENICVS, ex quinque Epiſcopatibus Bauariæ hunc primum vocat; eiuſque vrbem Cathedralem, (quam Æneas Siluius Metropoliticam vocat,) cuius hîc picturam addidimus, his verbis deſcribit Munſterus: Germanos IVLIVS CAESAR aggreſſurus, in faucibus montium arcem munitiſſimam exſtrui curauit, vt milites ad eam refugium, & ſatellites ex ea iuuamen haberent. Et inde caſtrum Iuuauienſe, Germanicè *Helfenberg*, appellatum eſt. Fluuius quoque cui adiacet, Iuuauius dictus, arci nomen dediſſe à quibuſdam putatur, à quo & ciuitas inde condita Iuuauia dicta eſt. Habet hæc vrbs paludes, planiciem, colles, & montes. Paludes præbent paſcua; montes aucupia, & venationes nonnullas. Cùm autem hæc ciuitas olim floruiſſet, temporibus Attilæ Regis Hunnorum ſuſtinuit incurſiones, vaſtationes, & incendia. Poſtea circa annum ſalutis D.XX. cùm Diuus Rupertus ex regia ſtirpe Francorum ortus, VVormatienſem rexiſſet Epiſcopatum, & poſt obitum Regis Childeberti à ſede VVormatienſi pulſus eſſet; Thedo Dux Baioariorum Ratiſponæ eum cum gaudio ſuſcepit, baptizatuſque eſt ab eo vnà cùm Proceribus & populo. Et circumiens Rupertus Epiſcopus per Noricum vſque Pannoniam, prædicanſque CHRISTVM, plurimos ad fidem eius conuertit. Veniens autem ad Iuuauium fluuium, vbi olim Iuuauia ciuitas fuerat, ſed tunc collapſa, virgultis operta, & deſolata; contemplanſque locum Cathedrali ſedi idoneum, proprietate eius à Duce obtenta, exſtirpatis arboribus & vepribus, repertiſque ædificiis, Baſilicam in honorem D. Petri conſtruxit. Quin & cœnobium ordinis S.Benedicti cum munificentia Ducis inſtituit, rexitque Eccleſiam Epiſcopalem annos 44. &c. ceteros eius Epiſcopos & Archiepiſcopos enumerans. Vide etiam Auentinum, qui putat hanc vrbem Ptolemæo Pœdicum eſſe. Vrbs hæc in mediis alpibus ſitum habet. Sunt qui eam à ſale, quod in eius vicinia, & prope Reichenhal effoditur, Saltzburg dici autumant. Huius territorium omnis generis metallorum diues eſt, vtpote auri, argenti, æris, & ferri. Reperitur hîc quoque vitriolum, ſulfur, alumen, & antimonium. Sunt quoque marmorum lapidicinæ. VViguleius Hund edidit Catalogum Epiſcoporum huius vrbis. Iuuauiæ meminit Antonini Itinerarium. Sed Helfenberg vocabulum vetuſtius eſſe Iuuauiæ, putat Gaſpar Bruſchius: atque ex eo Iuuauia factum, quod idem ſignificat. Pighius ſcribit, in huius vrbis templo ſe legiſſe hos verſiculos:

Tunc Hadriana vetus, quæ pòſt Iuuauia dicta,
Præſidialis erat Noricis, & Epiſcopo digna
Rudberti ſedes, qui fidem contulit illis
Chriſti, quam retinet, Saltzburgum ſerò vocata.

Qui patriæ adfert ingenio suæ
Illustre nomen, Laudibus excolens
Dignus fauore est, præmioque
Quem sequens veneretur ætas
Cum Marcus ergo fecerit hoc opus
Grato tuum, te quæso, foue sinu
Salczburga ciuem, ges tiensque
Pos teritatis honore cinge.
MERIDIES.
Braunegken
Toblich
Fontes Draui.
Windisch matray
Kienburg
Kreuczberg
Leunberg
STALL.
Saxeburg
Ortnwurg
Spittal
Gmund
Villach
Ossiach
Werd
Klagnfurt
S Veit
Gurck
Friesach
Altenhofer
Velckamarek
Wolfsperg
S Andre
Lauemundt
Dolach
Stall
Kacberg
Ranten
Dravus flu.

Scala miliarium.
SALISBVRGENSIS
IVRISDICTIONIS,
locorumq; vicinorum vera descriptio
Auctore Marco Secznagel
Salisburgense.
SEPTEMTRIO.
INNTAL.
Kopfstain
Auerdorf
Vischpach
Rosenhaim
Rott
Attl
Wasserbur
Inn flu.
Altenau
Gars
Au
Walchen see
Sucherwald
Schleching
Erasach
Chiem see
Obing
Marckenstain
Attnpach
Muldorff
Kraybürg
Otting
Braunaw
Trunstain
Altenmargkt
Alcz flu.
Tetlhaim
Burgkhausen
Loser
Waging
Tittmoning
Zalczach flu.
BERCH
TES:
GADN:
LAND.
Lebenau
Lauffen
Ymb
Hausperg
SALCZBVRG.
Seekirchen
Hallem
Werffen
IMPAN:
GEW.
Halstat

B A V A R I A.

BOIARIA, aut, vt aliis placet, Bauaria, olim Narifcis, Vindelicis, & Noricis populis inhabitata fuit. Narifcos, qui hodie Nardge vocantur, à ceteris Danubius diuidit. Norici initium capiunt à flumine Oeno, vergunt ad Orientem & Auftrum, ad Hungariam & Italiam vfque. Vindelici continentur fluminibus Lyco, Danubio, Ifara, Oeno; necnon Alpibus, quas Ptolemæus Penninas vocat. Hæc pars tota hodie Bauariæ ducibus paret; totaque in Bauariæ vocabulum defiit.

Bauaria diuiditur in Superiorem & Inferiorem. Superior fubdita eft Alpibus, Auftroque. Hæc crebris impedita eft paludibus, lacubus ingentibus, fluminibus rapidis, filuis afpectu horridis: præter vrfos, apros, ceterafque huiufmodi feras, centenarios ceruorum alit greges, quos abfque confenfu Principis venari crimen eft. Pecuariis, pecoribufque pafcendis magis idonea eft. Pomiferarum arborum fœcunda, trimeftris dumtaxat frumenti, non tamen omnis, maximè ferax, rariùs habitatur. Vrbes huius funt, Monachium ad ripam Ifaræ, fplendidifsima præclarifsimaque vrbs, & Ducis fedes. Hæc continuò leones nutrit. Inter omnes Germaniæ vrbes pulchritudine antecellere nonnullis perfuafum eft. Ingolftadium, publico litterarum gymnafio ornata. Sunt præterea Frifinga Epifcopalis ciuitas, VVafferburgum, Nuburgum, Rofenheimum, Auensburgum, &c.

Inferior Bauaria fertilior eft, crebriùs frequentiufque habitatur; & propter Danubium, Ifaram & Lauarum amnes, vitium ferax. Huius vrbes funt, Reginoburgum, quæ Ratisbona aliis, Augufta Tiberia olim, ad Danubium fita; cuius ab altera fluminis parte fuburbium ponte lapideo infigni cum ea iungitur. Patauium, vulgò, Paffaw, ad oftium Oeni fluminis in Danubium, Epifcopatus titulo infigne, Straubinga, Landshutum, Dingelfingum, Ofterhofum, aliæq. plures.

Eft hæc regio in vniuerfum fatis ferax: fale, frumento, pecore, pifcibus, filuis, volucribus, pafcuis, feris, & omnibus quæ ad victum, cultum, & vfum vitæ fpectant, fatis fuperq. abundat. Sues glandibus filueftribufq. pomis tanta copia nutrit, vt veluti Hungaria boues, ita hæc fues plurimis Europæ regionibus fuppeditet. Diftrahuntur, diuenduntur que in alienas regiones, & deferuntur, fal, pecudes, frumenta: vina aliunde, ex Italia, Hiftria, Rhætia, Rheno, Nicro, Pannoniaque conuehuntur. Sed nulla Germaniæ prouincia pluribus cultioribufque vrbibus illuftratur. Suis enim limitibus (vt Philippus Apianus in fua Bauariæ tabula fcribit) continet 34. vrbes, 46. oppida (*Mercktflecken* ipfi appellant.) 72. monafteria; præter innumeros pagos, arces, & nobilium ædes. Salzburgum in ea Metropolis eft, & Archiepifcopatus multos fub fe habet Suffraganeos, vt Tridentinum, Patauienfem, Viennenfem, &c.

Populi agri & pecoris magis quàm belli cultores, neque mercaturæ multum dediti, tantùm Baccho & liberis operam dant; rarò natale folum relinquunt. Hanc gentem condidit Alemanus Hercules, vndecimus rex Germaniæ Magnæ. Nomen eius in hoc tractu conferuant pagus & arx Almonftain, & fluuius Alemanus. Olim hæc regio à proprio Rege ad Arnulphi Imperatoris vfq. tempora adminiftrata fuit; eum, vt Parthi Arfacem, Ægypti Ptolemæum, ipfa Cacannum nominauit. Deinde duces habuit, quos adhuc tenet. Marcus quidam difcipulus S. Pauli hanc regionem ad Chriftianam fidem conuertit, eiufq. primus Epifcopus fuit in Laureaco, qui Epifcopatus poftea Patauium tràflatus eft. Hæc ex Auetino, Munftero, & Ioanne Aubano Bohemo.

NORICI PARS
GER
MAGN
PALATINATVS
Nurnberg
Amberg
Regensburg
Kelhaim
Landshut
ALEMANI
NARISCI
VINDELICI
SENONES
LICATII
BREVNI
LAVNI
RHETIAE,
SIVE SVEVIAE PARS.
Schwaben
Augspurg
Schwabach
Haidenhaim
Harburg
Danubius flu.
Schongau
Füessen
München
Weilheim
Freising
Dorffen
Ebersperg
Landsperg
Wolfsteìn
Neuburg

Cum Privilegio
BAVARIAE,
OLIM VIN-
DELICIAE,
DELINEATI-
ONIS COM-
PENDIVM
Ex tabula Philippi
Apiani Math.
Scala miliarium Germanicorum, continens
minima, mediocria, maiora
et maxima
Herciniae Siluae Pars.
Danubius flu.
Baiern.
NORICVM RIPENSE
CHAMABI
PARS

NORTGOIA,

VEL

BAVARIÆ PALATINATVS.

BAVARIÆ altera pars, quæ vltra Danubium Bohemicam excurrit ſiluam, vocatur noſtro æuo (ſicut & olim) Nortgoia, habens Nurenbergam Metropolim; vnde regioni, ſecundum quoſdam, datum nomen. Et licet Nurenberga non ſit peruetuſta ciuitas, tamen caſtrum eius in edito colle ſitum, quod olim Caſtrum Noricum fuit appellatum, eſt antiquum. Habet hæc regio plurima oppida, monaſteria, & villas, potiſsimùm Amberg, anno Chriſti trecenteſimo ſupra milleſimum muro cinctum: Avverbach, Sultzpach, Caſtel Monaſterium; (vbi olim Principes Nortgoiæ ſuam habuerunt curiam.) Eger, Beierut, Eiſtet, Napurg, Neuvvenſtadt, Ruvvenkelm, Kemnat, Kruſen, Greuenvverdt, Eſchenbach, Weiden, Pernauvv, Pleiſtein, Herſpruck, Rurbach, Neumarckt, Turſenrut, Elbogen, Cham, Schonſee, Kunſperg, Stauff, &c. Quæ pro maiori parte ſunt Principum Palatinorum. Siquidem Ludouicus Imperator & Dux Bauariæ fecit anno Chriſti M. CCC. XXXIX. huiuſmodi diuiſionem, vt ex tota Bauariæ prouincia Palatinis Principibus cederet Nortgoiæ regio, præter oppida quædam Imperialia: multa etiam pertinentia ad coronam Imperij, olim fuerunt Principibus Bauariæ impignorata.

In hac regione inter Bambergam & Nurenbergam, ad Orientem, verſus oppidum Eger, ſitus eſt mons magnus dictus Fichtelberg, ex quo profluunt quatuor inſignes amnes, Mœnus, Nabus, Sala, & Eger. Complectitur autem mons iſte in circuitu ſuo circiter ſex milliaria, & extrudit varias metalli ſpecies: gignit & optimum cæruleum colorem, quem vulgò Lazurum vocant. Inuenitur quoque in ſummitate montis ſtannum; & multæ foueæ, ex quibus olim metalla fuerunt eruta: in ſumma, tota illa Regio turget mineris, potiſsimùm ferri, vnde Nortgoienſes annuatim magnam vim pecuniæ colligunt. Eſt aliâs terra dura & aſpera, licet quibuſdam locis ſatis proferat frumeti, abundetque paſcuis pro pecorum ſaginatione. Includit quoque hæc Regio Nordtgauienſis vnum ex quatuor Lantgrauiatibus, qui olim ab Imperatoribus fuerunt inſtituti, nempe Luchtenbergenſem, accepitque denominationem iſtam ab arce Luchtenberg, etiam ſi Principes dominij illius curiam ſuam teneant in opido Pfreimbdt: & quandoque in Grunsfelden. ſitum eius opidi vides in tabella deſignatum. Comes qui hodie regioni præſidet, vocatur Georgius, ſi rectè memini, ſatus ex progenitoribus Alberto & Frederico. Non creuit iſte Lantgrauiatus in tantam potentiam vt ceteri tres, qui temporum ſucceſſu multum aucti ſunt, ditione & potentia; maximè autem Haſsiæ Landtgrauiatus. Hactenus Sebaſtianus Munſterus. Vide etiam Pium II. De origine Palatinatus huius Regionis, lege Franciſcum Irenicum. Huius regionis vrbem primariam Nurenbergam elegantiſsimè deſcripſit Conradus Celtes poëta. & nuper Pighius, in Hercule Prodicio. Montem Piniferum, quem Fichtelberg vocant, deſcripſit Gaſpar Bruſchius Egranus peculiari libello.

ARGENTINENSE

TERRITORIVM.

ARGENTORATENSIS tractus meminit Liber Notitiarum. Nomen ſumit ab vrbe primaria Argentorato, aut Argētina (quæ vulgo Strasburg) vt alij eam vocāt. Eſtque hic tractus pars Alſatiæ, eo in loco vbi quondam Triboces vel Tribocci habitauerūt, vt credunt Rhenanus & Munſterus, aliique. Sub Treuirenſibus olim fuiſſe ex litterarum monumentis conſtat. Poſtea Comites habuit: (non tamen in ea ſignificatione qua nunc hoc vocabulum in vſu eſt) ſub Duce tamen Magontiacenſi, quod oſtendit dictus lib. Notitiar. Lantgrauiatus titulo hodie nobilis eſt. Præter multa commendanda quæ ſunt in hac vrbe, elegantiſsima eſt ſummi templi turris, cuius altitudo tanta eſt, vt ea non ſolum ceteras totius Germaniæ, ſed ni fallor, totius Europæ ſuperet. Pedum eſt, vt Munſterus ſcriptum reliquit, quingentorum & ſeptuaginta quatuor. Viennenſes in Auſtria, ſuam, templo D. Stephani impoſitam, putant præſtare ceteris celſitudine, ſed ea (vt Cuſpinianus tradit) tantum quadringentorum octuaginta eſt. Turris D. Pauli Londinenſis in Anglia, à terra pedes 534. in altitudinem adſcendit: referēte Guil. Camdeno. Noſtra Antuerpiana D. Virginis, quadringentos habet, & ſexaginta ſex. An verò pedes architectonici harum vrbium mēſura æquales ſint, nec ne, inueſtigent harum rerum curioſi. Forma alioquin atque elegantia noſtram Antuerpiam ceteras omnes anteire, me qui omnes has deſcriptas aliquando præſens vidi, affirmare audeo. De hoc tractu Argentinenſi lege Beat. Rhenan. lib. I. Rer. Germanicar.

SCALA MILIARIVM GERMANICORVM.
2 4 6 8 10 12 14 16 18 20 22
SEPTENTRIO
OCCIDENS.
MERIDIES
BOHEMIAE
Moenus flu.
Bamberg.
Eger
Plan
Amberg
Nabpurg
Kalmountz
Ingolstatt
Straubing
Nidern Baiern
PALATINATVS BAVARIAE DESCRIPTIO,
ERHARDO REYCH TIROLENSE AVCTORE.

ARGENTORATENSIS AGRI DESCRIPTIO.
Ex tabula Danielis Spe.
Septentrio
Oriens
Meridies
Scala milliarum
Ortenauw
Hanhoffen
Offenborff
Strasburg
Hochfelt
Ostthoffen
Grauenstat
Erstein
Benfelt
Kraft
Altenheim
GEROLDSECK
Offenburg
Lautgrab

VVIRTEMBERGENSIS DVCATVS.

Regionem hanc describit Ioannes Pedius Tethingerus in Commentario De eius regionis gestis, his verbis: Regio Wirtenbergensis in prima ferè Superioris Germaniæ parte, tractum Sueuiæ feliciter occupat, ad Nicri potissimùm ripam sita; (Charitinorum quondam fuisse sedem putant.) cuius ditio latè patet. ad Solis ortum Sueuos, Vindelicos, & Noricos attingit; ad Occasum Comitis ad Rhenum Palatini, Principis Electoris, & Marchionis à Baden limites: inde Nigræ siluæ iuga complectitur; ad Meridiem montes Arbonæ pariter ac Sueuicæ prominent Alpes. ita vocant incolæ montes eius Regionis editiores. Versus autem Septemtrionem Francos habet vicinos, & non ita procul Othonis siluam. Wirtembergensis itaque ditio nec alibi commodè magis initium sumit, quàm vbi Nicer ortus, qui sublimiter montuosis Arbonæ iugis leni fonticulo, in Wirtembergensi Ducatu proximè ad pagum Schuuenningen, oppido Vilingæ vicinum, sitienter ebullit, à fonte Danubij non ampliùs quingentos passus. Ab ipso statim ortu Rotuillensem percurrit agrum, læua Hercyniæ caput, dextra Sueuicas Alpes linquens, Wirtembergensem Ducatum flexuoso meatu perlabitur (interiacentibus ita sparsim nonnullis nobilium castris, & Imperat. Romanorum oppidis) ab origine sua plus minus itinere quinque dierum, crebris hinc inde fluuiolis accrescens, ac iam nauigabilis, apud Heydelbergam in Rhenum festinè defertur.

Vniuersa Regio pro glebæ natura tam cultu quàm fructu non vbique conformis. Ea namque pars qua Necharus oritur, & quæ confinis Hercyniæ, tum quæ Sueuicis (inter Danubium & Nicrum sitis) Alpibus est contermina, subaspera quidem, vitibus inimica; pecorum cultui satis idonea. Ager in Alpe lapidosus, at frugis abundè ferax; item per Nigræ cacumina siluæ, rubro colore tellus arenosa, quæ frumento tamen satis abundat. Vtrobique gens ea magno colendis bobus opere vacat. ad Hercyniæ saltus hæ præfecturæ Ducatui subditæ memorantur: Hornberga, Schultachium, Dornstadium, Nagultum, Wildberga, Kalua, Thermæ feræ, Neuéstadium. per Alpes aut illis vicinæ præfecturæ, Balinga, Vrachium, Blaubeira, Heidenheim, Geppinga, Tuthinga iuxta ripam Danubij. quo veluti quodam interuallo separantur. At vbique Wirtembergiacæ ditioni confines in orbem, quasi gyro latè circumducto, sese recipiunt ad Nicro vicina loca. Vbi verò Necharus in campestria diffunditur, ibi non aëre solùm, sed agricultura quoque terra mitior: nusquam non amnes admodum piscosi, fonticuli salubres, lacus amœni, gratæ conualles, vndique Bacchi colles, herbida prata, fertiles agri, siluarũ nemorumque viridaria, quibus inest plurima fagus, numerosa quercus, innumeræ per saltuosa nemora feræ, pascua latè florea; pecoris omnigeni vis vndiq; magna, copiosus vbiq; vini, fruméti, pomiq; prouentus. Aër æstate cõmodus, hieme téperatus.

Ad tortuosi Nicri marginem longè lateque florent vrbes celebres: quædam mediocri magnitudine, quædam paruæ quidem, sed ædificio cultuque spectabiles. In superiore Nicri Regione, Hernberga, Tubinga, Nurtinga, Kurcha: deinde Stutgardia, quæ velut medio telluris eius dominio condita, Metropolis existit, & Regia Wirtembergorum Principum. ceteras vrbes opibus, ædificiis, hominum frequentia & magnitudine excellit. Per inferiorem Nicri plagam florent hodie Waiblingia, Schorndorphum, Vinidauium, Bacnaugia, Brackenaugia, Binnica, Bessica, Bietica, Winsbergia, Mœgimilium, Laupha, Grieninga, Vahinga: proximè ad Stutgardiam Bebelinga, Lenberga, Cannostadium: quæ vrbes præfecturis singulæ suis pollent, vicis, viris, & armis validæ. Adde quòd per vniuersum Ducatum populus armis, humanitate, constantia, religione spectatus. Oppida non ita (quod suprà dixi) grandia, sed magnificè condita: quædam loco, quædam industria satis munita. Pagi frequentes, plerique ad instar oppidorum culti; ligneis, at adfabrè structis ædibus. Arces natura, loco, manuque munitæ, captuque difficiles; alteram profectò Laconiam Sueuis inesse diceres. ea est virorum domi bellique præstantia.

Nomen habet hic Ducatus à Wirtemberga veteri specula, quæ nunc in vmbilico eius dominij sita, non ita procul à Stutgardia, montuoso tamen editiore loco, neque munimine neque structura formidabilis hosti. Sed pro maiorum consuetudine, quibus ferrea, quàm terrea magis placuere mœnia, loci potiùs amœnitate spectabilis, antiquitate solùm commendatur, iucundo fruitur in orbem prospectu, suprà fagiferi virgulta nemoris, infrà fertiles vitium colles, &c. Hanc speculam Wirtembergi proximi Comites multis retro sæculis incoluerunt: inde nomen, genus, insignia (quod res ipsa loquitur) adepti. Sunt qui Wirtenbergos Heroes è Tuscis aut Rhætis ortos autument: sunt qui de Gallis oriundos affirment. vtri quis accedat opinioni, susque deque habeo. nam de re prorsus incerta nihil assero. constat externos fuisse; de Italia ne an de Gallia venerint, incertum, &c. Hæc Pedius.

WIRTENBERG.
DVCATVS
Accurata descriptio; In qua omnia eius Opida, Monasteria, pagi, nemora; flumina et riuuli alicuius nominis, diligentißimè exprimuntur.
Auctore Georgio Gadnero
SEPT
Hie stosst die Churfurstlich Pfalltz herann
Palatinatus Rheni confinia.
Rhenus flu.
OCCIDENS.
Pfortzhaim
Maugraffschafft Baden
Schwartzwalld
Di ober Herschaft Hohenberg.
Rotweill
Baar
Nellenburg
ME

Herschafft Limburg
Gaildorff
Stift Ellwang
Alts Gemunt
Awlen
Lorch
Schorndorf
Gmundt
Schornworffer Vorst
Kirchamer Vorst
Auracher Vorst
Haidenhaimer vorst
PFALTZ
Giengen
Hermering
Brentz
Ulmisch Gebiet
Die Rauch Alb.
Schwaben.
Ehing
Alta
Zwifal tri.
Lusting
Neuensta ter vorst
Murtz flu
Remms fluss
ORIENS.
1 2 3 4 5

SVEVIÆ CIRCVLVS.

QVI Germaniæ Imperium in Ligas siue Circulos (vulgò *Kreis*) diuiserunt, hunc Sueuiæ ordine quartum fecere, decem enim numerantur. Sueuiam olim regnum fuisse, ex historiarum monumentis constat, deinde in Ducatum redactum. Hodie verò nemo Germaniæ Principum Ducis Sueuiæ titulo ornatur: sub multis enim Principibus diuisa est. Pars domui Austriacæ iure hæreditario accessit; Dux Wirtenbergensis plurimam partem occupauit. Multæ in ea sunt ciuitates liberæ & imperiales, multæ quæ Ducibus Bauariæ subiiciuntur. Huius gentis, tamquam nobilissimæ & antiquissimæ in Germania, nemo veterũ scriptorũ non meminit. Ad Albim & Sueuum fluuiũ eam olim habitasse ex Ptolemęo, Strabone, aliisque auctoribus liquet. Hodie autẽ Germaniæ suprema portio est, ad Alpium enim iuga pertingit. Boiariis, Frãconibus, & Alsatensibus circumhabitatur. Quondã hæc regio Alemania, à lacu Lemano (vt quidam existimant) dicta fuit.

Regio est (vt eam pulchrè describit Ioannes Aubanus, in suo De moribus gentium pulcherrimo libello) partim plana, partim montosa. Ager fertilis, cuius nulla pars inculta iacet, præter quam aut lacus, aut montes vel siluæ occupant. Nemora in ea multa; & ob id genti venatio frequens, aucupium peculiare, frumentorum abundantia, pecorum magna vis. Tota prouincia salubritate gaudens, celebratissimis vrbibus, vicis & castellis referta. Arces excelsæ, natura & arte munitæ. Circa montes ferrum, argentum, & metalla procreat. Gens populosa, fortis, audax & bellicosa; præstantissima Germanorum à Plutarcho dicta. Cuius gloria eò vsque creuisse memoratur, vt virtute & armis imperium Orbis meruerit: illudque vltra vnius sæculi spatium magnificentissimè tenuit. Hæc Ioannes Aubanus, apud quem eius gentis mores, viuendique ritus legere licet.

Augusta Vindelicorum, & Vlma, hodie in ea maximè celebratæ sunt vrbes. Est præterea Campodunum, Memminga, Werda, Nordlinga, & aliæ, quæ apud Munsterum habentur. Danubius, totius Europæ maximus fluuius, hic originem auspicatur, regionemque mediam irrigat. Hic sexaginta tribus fluminibus auctus (quæ Cuspinianus ex Collimitij traditione numero & nomine describit) in Pontum Euxinum vastis sex ostiis euoluitur. Cuius singula ora tanta sunt, inquit Plinius, vt prodatur in quadraginta millia passuum longitudinis vinci mare; dulcemque intelligi haustum. De hac Sueuia & eius populis consule veteres Geographos; ex Neotericis verò, Ioannem Aubanum Bohemum, Munsterum, & Irenicum, qui scribit Nauclerum proprios libros, & Bernonem quendam Abbatem multa volumina de his scripsisse. In superiori parte huius tabulæ vides regiunculam vulgo Kreichgey. hanc peculiari libellulo descripsit Dauid Chytræus.

BASILIENSE TERRITORIVM.

CONTINET hæc tabella eum tractum, in quo olim Rauraci, & Sequani CisIurani, sedem habuere; item Eremum Heluetiorum. Rauraci olim multorum sententia inter Rhenum, Byrsam, & Arolam fluuios, iisque montibus qui à Iurasso huc pertingunt, cõprehensi fuere. Hodie magna ex parte ditionis Basiliensium est. In eo adhuc pagus est, ad Rhenum, miliari Germanico ab vrbe Basilea distans, nomine *Augst*, Metropolis quondam huius populi, & Augusta Rauracorum dicta. Nunc autem in pagum ignobilem desiit. Multa tamen ruinarum vestigia, antiquitatem eius etiamnum testantia, in eo superesse vidimus. Regio est rupibus aspera & crebris siluis occupata; habitatoribus tamen frequentissima, & culta; adeò vt quoque in montibus, præter læta pecorum pascua, quibus abundat, optimi vini & frumenti feracissima sit.

Sequani CisIurani, à Iura monte, ad Rheni fluminis vsque oram olim pertingebant. Hodie hæc pars Sungoia, & Alsatia superior nominatur, Principibusque Austriacis pro maiori parte obedit.

Brisgoia; & Nigra silua, vulgò *Swartzwald*, alteram Rheni partem obtinet. Hic Eremus Heluetiorum à Ptolemæo statuitur. Brisgoia vrbibus & pagis admodum frequens est, & frumento diues. Plebs ferè ex vindemia victum parat. Ius huius regionis inter Archiduces Austriæ, & Badensium Marchiones partitum est. Vide de hoc tractu apud Munsterum plura. Vrbem Basileam accuratissimè descripsit Christianus Vrstisius, peculiari libello. item Æneas Siluius, qui postea Pius II. P. M.

ORIENS.
OCCIDENS.
SEPTENTRIO.
BASILIENSIS TERRITORII DESCRIPTIO NOVA,
Auctore Sebastiano Munstero.
Miliaria Germanica duarũ horarũ itineris
Der Schwartzwald.
EREMVS HELVETIORVM.
Argöw.
Fricktal.
RAVRACI.
Brißgöw.
Sulenhart.
SEQVANI CISIVRANI.
Obern Elsaß.
Ochsenfeld.
Sungöw.
IVRASSVS MONS
BASEL.
Rhenus flu.
Lentzkilch
Neuwenstat.
Durach
Waldshut
Baden
Bremgarten
Hapspurg
Lauffenberg
Seckingen
Rinfelden
Fryburg
Brysach
Bernaw
Schonaw
Mumpff
Liechstal
Arisdorff
Landskron
Altkirch
Blumenberg
Pfirt
Massmunster
Sultzmat
Newenburg
Munster

Circulus siue Liga SVEVIAE, Vulgo Schwabische Kraiß.
Dauid Seltzlin describebat. 1572.
Scala Milliarium Germanicorum communium.
Bodensee.
Dinckenthal Alb.
Marggraf schafft.
Albuch
Riess.
Spaichertal.
Heeberg
Kempten
Lindaw.
Bregentz
Chur
Humelwald.
Greinaw.

HELVETIA.

HELVETIOS (qui Eutropio aliquando Quadi dicti fuère) in quatuor Pagos diuisos fuisse scribit Cæsar. Hodie verò in tredecim partes, quas Cantones seu Angulos vulgò vocant, partiuntur. Heluetiam nunc *Switscherlandt* & *Eydgnoschaft*, à fœdere quo inter se iuncti sunt, appellant.

Hanc regionem totius Europæ esse altissimam, ex eo nonnullis visum est, quòd tota ferè in alpibus (huius Europæ editissimis montibus) sita sit; & quòd maxima Europæ flumina, Rhenus, Rhodanus, & Padus, hinc emanantia, tamquam excelsiori loco, ad varias mundi plagas decurrunt. Hæc regio ferè ex montibus præruptis, conuallibus, & eò lacubus, & fluuiis limpidissimis, constat. Hi montes perpetuis niuibus albicant, adeò, vt procul aspicientibus nihil nisi saxa durissima promittant; prata tamen postquam incenderis, pinguissima inueniuntur. In iis pascuntur cùm greges, tum vaccæ, è quibus magna emolumenta ad incolas redeunt. Nam serum inde, (vt Osvvaldus Molitor scribit) caseus, butyrum, aliaque lactaria tanta fiunt copia, vt non tam Heluetia iis rebus expleatur, quàm finitimæ quoque nationes. Transuehuntur namque in Sueuiam, vltra Iuram montem, in Italiam, multaque alia loca. Et quod vix credi possit, vt idem pro comperto testatur, ex viginti bobus hic fructum annuum esse centum coronatorum, præter sumptum omnem quem in familiam, famulos & famulas distribueris. Hinc est quod tantus populus in tam angusto loco enutriri potest.

Tredecim huius regionis Cantones (vt vulgò vocari dicimus) sunt, vt Glareanus eos enumerat, Tigurum, Berna, Lucerna, Vria, Suicia, Siluania, Tugium, Glarona, Basilea, Friburgum, Salodorum, Scafusia, & Abbatis-cella. Apud hos administratio & cura est totius regionis. (Heluetia enim Anarcha, neque vlli Principi subiecta est. Hi cùm aliquid euenit quod ad vniuersam regionis Rempublicam attinet, conueniunt, atque de eo quod consultum videtur, decernunt. Alioqui enim singuli suas ciuitates gubernant. Hæ itaque ciuitates fœdere inter se consociatæ sunt, vnde *Eydtgnoßen*, id est, fœdere iuncti, nominantur. Huius fœderi se iunxerunt Rotvuilenses, Sangallenses, Doggenburgij, & Lepontij.

Sita est Heluetia, vt crassa eam Minerua describamus, inter Rhenum, & S. Claudij montem, Lacum Geneuensem, (quem Lemanum auctores vocant) & Italiam. Habet itaque ab Oriente, Tirolis Comitatum; à Meridie, Mediolanensem Ducatum, & Pedemontium regionem. Sabaudiam versus Occidentem attingit. Reliqua eius pars Burgundiam, Galliam, & Germaniam superiorem vicinam habet.

Diximus Heluetiam multas inter montes complecti valles; inter quas quædam, quæ à summis alpibus in Italiam ducunt, à peculiaribus hominum generibus inhabitantur. Ægidius enim Schudus scribit, eos qui vallem Augustanam, vbi olim Salassi populi, incolunt, omnes ferè esse institores. In Cesia valle vt plurimum habitare latomos, vel cæmentarios. Ex Oscela valle prodire cuspidum siue cultrorum fabros, & qui tornatili artificio scutellas ex ligno cõficiunt. Omnes vallis Vegetiæ incolas esse fumarios, atque hinc per totam Germaniam, Galliam, Italiam, in Siciliam vsque euagari sordidum illud genus hominum, quod caminis repurgandis vitam parat. In Galancha valle omnes sunt resinarij, & sportularum textores. At hi mendicantium more regionatim oberrant; ceteri verò singuli sua arte viuunt.

Præter ea quæ de hac regione apud Cæsarem, Strabonem, & alios veteres habes, plura leges apud Ægidium Schudum; Vadianum; Franciscum Nigrum Bassanensem; Munsterum; Henricum Glareanum, & Osvvaldi Molitoris in eum commentaria; & tandem Ioannem Stumpfium, qui ingens volumen de ea conscripsit. His poteris adiungere Ioannis Rhellicani commentaria in Cæsarem. Iosias Simlerus de Vallesia regiuncula, & de Alpibus edidit opusculum. idem de tota Heluetia opus præ manibus habet. Promittit etiam Rhetiæ descriptionem Nicolaus Stupanus Rhætus. Reipublicæ huius Regionis statum & administrationem vide in Methodo historica Ioannis Bodini. Bernatium politicam gubernationem peculiarem accuratè describit Antonius Pinetus, in sua vrbium Chorographia. De antiqua Heluetiorum lingua altercantur Ægidius Schudus, Henricus Glareanus, & alij. ego non alia, quam hactenus vnquam vsos, existimo. Sed linguarum idiomatis studiosos ad Ioannis Becani Becceselana remittimus.

MER
ORIENS.
SEPT
LOM B ARD: I A QVE OL IM GALLI: A
AT: Q VE TO: GAT: A
Cremona
Mediolanum
S. Maria de Sarona
Anglería
VERBINVS
LARIVS LACVS
BORMIVM
PES CLAVIVM
Iulie Alpes
Rhenus posterior
Rhenus anterior
Adule alpes
GOTHART
TIRO
LIS PARS.
Arlberg
Lacus Lucerinus
Lacus Tigurinus
Zurich
ACRONI
LACVS
Lindau
Bregentz
Costantz
VINDELICI
Schwaben
Nellenburg
Hercinia silua
Scala miliarium Heluticorum
1 2 3 4 5 6 7 8

Pedemontanę Regionis pars
HELVETIAE DESCRIPTIO,
AEGIDIO TSCHVDO AVCT.
Heluetiorum fines habent in longitudine CCXL. millia passuum, a
it Cęsar libro I. quod & hodie verum est. Nam sunt à medietate
lacus Acronij Geneuam vsque, miliaria Heluetica vt ipsi computant
XXX. In latitudinem autem inter Renum vel Juram versus fi
nitima Alpium LXXX. millia passuum, quę X. vel XI. miliari
a Heluetica efficiunt. Continet autem miliare Heluetícum, vt nũc
vtuntur, spacium duarum horarum equestris; duarumque & dim
dię pedestris itineris. Computantur ergo octo millia passuum
Italicorum pro vno miliario Heluetico.
Cum priuilegio.
Cottię Alpes
BARDVNI. POPVLI
Valle de Osta.
Val de Oste
Augusta pretoria
Alpes Poeninę
SALASSI POPVLI
Duria, Doria fluuius
Gratianopolis
SABAV:
DIAE
PA:
OCCIDENS.
ALLOBROGI POPVLI.
Alpes Graię
Tarentasia
SEDVNVM Sion.
OCTODVRVM Martenach
S. Mauritz AGAVNVM
LEMANVS LACVS
Pays de Gauot
Pais de Chabeul.
Geneua
Rodanus fl.
S. Germain
Colonia.
Losanna
Morse
Rolle
Nions
Aubona
S. Claudij mons.
Neoburgensis Lacus
Yuerdun
Pontarles
BVRGVNDIÆ PARS.
Sungów
Montbelgard
SEQVANI
Besanson
Dole
Sone fl. Arar fl.
Verdun

TIROLIS
COMITATVS.

COMITATVS Tirolensis adiunctus fuit domui Austriacæ anno M. CCC. LX. à Rodolfo Alberti filio Austriæ Duce. Hic Comitatus argentifodinis (in primis apud oppidum Schvvatz) adeò diues est, vt non modò Ducatui valde opulento præferri, sed etiam Regno comparari posse videatur. Nam (vti Cuspinianus auctor est in sua Austria) pendit suo Principi quotannis ordinariè tercentum millia aureorum nummûm. Insuper est in ea æris metallum omnium præstantissimum, cùm vix alibi adeò ductile reperiatur. Habet hæc Regio sedem in ipsis ferè alpibus, inter Bauariam & Italiam. Præcipuæ in ea vrbes sunt: Oenipons, vulgò Inspruck, sedes Principum eius ditionis: vbi etiam Camera & Parlementum est eius regionis, & regionum Austriacarum. Ibique tectum prætoriæ domus, magna impensa deauratū, admirati sumus. Deinde Bolzanum emporium; & ipsa arx Tirolis, vnde Regio nomen obtinuit. Item Tridentū, nostro tempore Concilio œcumenico ibi habito clarum. hoc Ducibus Austriæ & ex parte suo Episcopo paret, estque situm in confinibus Germaniæ & Italiæ, vnde bilingues ferè omnes incolæ sunt. Halla. hîc sal coquitur, quod inde in circumiacentes regiones auehitur. Brixia Episcopatus; & Brunnecka oppidum cum arce, quod huius Episcopi est. Schvvatz. hîc quotannis maxima argenti copia ex terra (vt diximus) eruitur. Verona, &c. Sed quod minimè tacendum duximus ex Munstero: Est mons nomine Nansberg, tribus miliaribus à Tridento distans: extēdit se in longitudinem duodecim milliaribus, in latitudinem tribus. in eo sunt CCCL. Parochiales ecclesiæ: XXXII. Castra. Præter sal & aromata, in eo proueniunt omnia affatim, quibus vtitur humana natura. De hoc autem Comitatu vide plura apud eundem. Tridentinas res doctè fuseque descripsit duodecim libris editis, Ianus Pyrrhus Pincius Mantuanus.

GORITHIA, KARSTIA,
CHACZEOLA, CARNIOLA,
HISTRIA, ET WINDORVM
MARCHIA.

DE Windorum Marchia, Histria, & Goritia, infrà dicendum erit, eoque de iis scribere hîc supersedebimus. De Carniola, Karstia, & Chaczeola (vt verum fatear) vix habeo quod scribam. Pauca tamen, ne Lectorem sua exspectatione præter solitum frustremur, historiæ & naturæ omniparentis operum admiratoribus non ingrata, hoc loco dicemus.

Est in hac tabula locus, quem incolæ Czyrcknitzerſee vocant, ab oppidulo ei vicino Czyrcknitz appellato. A Strabone Lugæûm palus (Lazio teste) vocatur. In Carnis situs est. Hic locus (sic eum voco; nam an eum lacum, viuarium, an aruum rectiùs appellauerim nescio) vt idem Lazius habet, annis singulis frumētum, piscationem & venationem exhibet. Sed libet eius descriptionem paulo accuratiùs ex Georgio Wernhero hîc describere: Clauditur is circumquaque mōtibus; patet ad sesquimiliarium, minùs laxa latitudine. Plerisque in locis decem & octo cubitos altus est; & vbi minimùm profundus est, æquat iustam humani corporis mensuram. Ex montibus circumpositis riui quidam ignobiles procurrunt suo quisque alueolo; ab Orientali quidem plaga tres, ab Australi quatuor. Singuli quo longiùs fluunt, hoc minùs scatent aquis, terra nimirum ipsos combibente, donec postremò absorbeantur scrobibus saxeis, ita natis, vt humano opere excisæ videri possent. (Argonautarum nauigationis subter terram argumenta hæc putat Lazius.) Hîc aquis ita redundantibus, vt recipi non possint, fit vt regurgitent scrobes, neque solùm nihil aquæ admittant, sed etiam quicquid receperint, effundant tanta celeritate, vt refluxus impetum equiti quamuis expedito & fugienti ægrè effugere liceat. Itaque quacumque pateat locus, diffunduntur aquæ, & lacum efficiunt. Hæ aquæ non minùs ferè celeriter recedunt, quàm accesserunt, sed non per scrobes illas tantùm, sed vniuersa penè terra eas non aliter recipiente, quàm si per cribrum diffunderentur. Quod cùm fieri sentiunt accolæ, continuò grandioribus eius meatibus, quo ad fieri potest, obstructis, agminatim aduolant ad piscationem, quæ ipsis non modò iucunda, sed etiam perfructuosa est. Nam hi pisces sale conditi magna copia apud vicinos exportantur. Porrò siccato lacu fit messis, qua parte solum consitum, & idem rursus conseritur, antequam inundet. Graminis ita est ferax, vt post vigesimum diem secari soleat. Quis hîc ludentis naturæ miracula non suspiciat?

Rhetiæ alpestris descriptio, in qua hodie
TIROLIS COMITATVS.
SEPTENTRIO.
OCCIDENS
MERIDIES.
Bauariæ pars.
MONACVM
INSPRVCK
MERAN.
VALLIS VENVSTA.
PIRENEVS, hodie BRENNER mons.
BENACVS LACVS, hodie Lago di Garda.
VERONA
VINCENCIA
Lombardiæ pars.
Ex tabula Wolfgangi Lazij,
quam Joan Maior Viennensis edidit.

GORITIAE, KARSTII, CHACZEOLAE, CARNIOLAE,
HISTRIAE, ET WINDORVM MARCHAE DESCRIP.
Karst.
Peuca prou
Im seck
Vallis Cosana.
Sagoria prou.
Dalma tiæ pars
Teufels garten.
TERGESTVM
TERGES: TINVS Sinus.
Histria
Carnero Piccolo.
SINVS DALMATICVS.
VEGIA.
ARBI.
Carnero Grande.
OSERO
Cigola
MARIS HADRIATICI PARS
MERIDIES.
Hęc tabula concinnata est ex corographijs Wolfg. Lazij, cui: infima Histrię pars ex alteri: us descriptione addita est.

ITALIA.

ITALIA *Prouinciarum orbis primaria, vti nomen pro temporum rerumque vicißitudine sæpius mutauerit; nam & Oenotria, Ausonia, Hesperia, Saturnia, &c. dicta fuit; sic etiam eius termini & fines varie ab auctoribus describuntur: posterioribus tamen seculis hi statuti: Flumen Varus, inde linea per alpes Cottias, montem Adulam, alpes Rhæticas, adiunctaque iuga porrò ad amnem Arsiam, Histriæ terminum: Hoc vnum latus, cetera maria alluunt. Ptolemæus eam in peninsulæ formam describit, quam maria tribus lateribus circumfundunt, vno vallant Alpes. Priscis scriptoribus aßimilatur querno folio: recentiores eam integri cruris humani non inconuenienter à coxendice ad imum vsque pedem effigie pingunt. Habet Italia dorsum, &, ceu in piscibus esse videmus à capite in infimam partem, spinæ formam, Apenninum: qui mons ex Alpibus, qua ab Infero mari recedunt, oriundus, cùm recto propemodum cursu Anconæ vrbi appropinquare, in mare Superum ferri, & ibi finiri videatur; tamen inde rursus ab eo mari recedens, per mediam Italiam in Brutios, ac Siculum fretum fertur. Olim in hac regione* M.C.XCVII. *vrbes exstitisse Ælianus auctor est. Guido presbyter Rauennas, ex Igino, qui ante sexcentos annos de vrbibus Italiæ scripsit, septingentas dumtaxat fuisse eius temporibus scripsit. Hanc Italiam Blondus in octodecim regiones diuidit; Leander, nouemdecim. Suntque nomina,*

Antiqua,	Recentia.	*Antiqua,*	Recentia.
LIGVRIA	*Riuiera de Genua.*	APVLIA DAVNIA	*Puglia Piana.*
ETRVRIA	*Toscana.*	SAMNITES	*Abruzzo.*
VMBRIA	*Ducato di Spoleto.*	PICENVM	*Marca Anconitana.*
LATIVM	*Campagna di Roma.*	FLAMINIA	*Romagna.*
CAMPANIA FELIX	*Terra di Lauoro.*	ÆMILIA	*Lombardia di qua dal Po.*
LVCANIA	*Basilicata.*	GALLIA TRANSPADANA	*Lombardia di la dal Po.*
BRVTII	*Calabria inferiore.*	VENETI	*Marca Treuigiana.*
MAGNA GRÆCIA	*Calabria superiore.*	FORVM IVLII	*Friuli, & Patria.*
SALENTINI	*Terra d'Otranto.*	HISTRIA.	*Istria.*
APVLIA PEVCETIA.	*Terra di Barri.*		

Vmbilicum totius Italiæ in agro Reatino, Cutilium lacum constituit Plinius, ex Varronis sententia. Huic lacui vicinus est ager Rosellanus (Rosæa rura Velini, Virgilio) totius Italiæ fertilißimus; qui tantæ fertilitatis erat, teste Varrone, vt pertica in eo relicta, postridie non appareret propter herbam; ob idque Italiæ sumen dictus. Olim dixere Campum Stellatem, totius Italiæ solum amœnißimum; nunc verò, loca circa Bononiam & Mutinam, Blondo auctore. Sabellicus, Italici nominis principibus vrbibus, ex vulgi prædicatione, hæc epitheta adscribit: Dites Venetiæ, Mediolanum ingens, superba Genua, pulchra Florentia, Bononia ferax, Rauenna vetus, Roma sancta, & Neapolis nobilis. Sed huius Italiæ elogium, tanta, quanta ipsa ceteris in Orbe regionibus præfulgeat, verborum maiestate à Plinio exaratum, non possum non hoc loco, priusquam ex ea discedam, parergi loco apponere. Sic is enim lib. 3. cap. 5. de ea inquit:

ITALIA omnium terrarum alumna, eadem & parens, Numine Deûm electa, quæ cælum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, & tot populorum discordes ferasque linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuiterque vna cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta nobilitas omnium locorum, quos quis attigerit, tanta rerum singularum populorũque claritas tenet. Vrbs Roma, vel sola in ea, & digna tam festa ceruice facies, quo tãdem narrari debet opere! Qualiter Campaniæ ora per se, felixque illa ac beata amœnitas? vt palàm sit, vno in loco gaudentis opus esse naturæ. Iam verò tota ea vitalis ac perennis salubritas cæli temperies est, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxij saltus, tam opaca nemora, tam munifica siluarum genera, tanta frugum & vitium olearumque fertilitas, tam nobilia pecorum vellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumque vbertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumque terrarum commercio patens vndique, & tanquam ad iuuandos mortales ipsa auidè in mare procurrens. Neque ingenia, ritusque ac viros, & lingua manuque superatas commemoro gentes. Ipsi de ea iudicauere Græci, genus in gloriam suam effusißimum, quotam partem ex ea appellando Græciam magnam.

Descripserunt hanc regionem ex veteribus C. Sempronius; M. Cato; Polybius lib. 2. & diligentißimè, vt cetera, Strabo. Ex recentioribus Blondus, Ioannes Annius Viterbiensis, in Commentariis in Berosum & ceteros auctores cum eodem impressos; Pontanus libro 1. Gestorum Alphonsi Regis; Volaterranus, Sabellicus, Bernardus Saccus, & Dom. Niger; sed absolutißimè Leander. Galliam Cisalpinam, quæ non minimam Italiæ partem comprehendit, Gaudentius Merula pulcherrimè descripsit.

MARE LIGUSTICUM
OCCIDENS
Maris
Mediterranei
SARDINIAE PARS
Caprara
ELBA
Venetia
Genua

ITALIAE NOVISSIMA DESCRIPTIO AVCTORE IACOBO CASTALDO PEDEMONTANO.
CROVATIA.
LICHA.
IAPRA.
BOSSENA.
DALMATIA.
ALBANIA.
GOLFO DI VINETIA
nunc
SICILIAE INS. PARS.
pars

FORVM IVLII.

FORI IVLII *nominis originem, inquit Leander, diuersè prodiderunt scriptores. Quidam id à Iulio Cæsare putant fluxisse. Blondus ab vrbe Foroiulio denominari, videtur asserere. Regionem etiam hanc Aquilegiensem ab illius metropoli vocatam, monumenta litterarum produnt. Ad extremum, Patriam dictam constat Venetis; quod nomen in hunc vsque diem quoque manet. Olim Liburniam vocatam scribit Blondus: at vnde, nec quando, nec qua de causa, docet. Primùm rerum hîc potiti Euganei, Veneti, Troiani, Galli, posteáque populus Romanus; sub quibus constanter stetit, donec integra fortuna maiestásque nominis Romani fuit: qua demum inclinante, in Barbarorum in Italiam irrumpentium maximéque Longobardorum potestatem venit, mansítque vsque ad Caroli Magni tempora. Postea imperium regionis apud Aquilegiensium Patriarchas fuit, donec tandem Veneti (qui fines imperij hac in parte protulerunt) eam totam suæ ditionis effecerunt, eáque adhuc hodie potiuntur.*

Situs regionis est huiusmodi: incipit à planitie mari apposita, móxque paulatim crescens, primùm in colles, tandem in montes altißimos euehitur, qui propemodum vndique fines adeò claudunt, vt hæc vallata montium iugis planities tamquam muro, theatrum videatur, faucibus autem vnis pateat, per quas, vti porta, Sontij fluminis traiectu ab Taruisio aditur. Ceteros itaque terminos Alpes vbique premunt; ideóque nisi per maritimos portus, aut conualles montium, seu ipsos vertices, accessum præbet. Portus habet in ora quàm plurimos. Sunt in hac nobilißima regione campi lati & irrigui, maximéque fertiles; abundat enim vitibus generosißimi succi, quarum vinum Plinius in vinorum censura primo loco celebrat, Pucinúmque vocat, à loco. Montes qui ad hanc regionem pertinent, omnibus ferè metallorum generibus fœcundi sunt, nempe ferro, plumbo, stanno, ære, argento viuo, argento ac auro. Marmor etiam habent candidum, nigrum, varium; lapillos carneolos, beryllos, &c. item crystallum. Fructus hic omnigeni, pomáque nobilißimi saporis; siluæ tum ligno materiáque, tum venatu magnificæ; prata nitidißima, pascuáque gregibus pecudum vtilia. Cœlum temperatum. Agri cunctis rebus, tam necessitati mortalium, quàm deliciis & voluptati opportunis, per se abundant. Indigenæ quoque non solùm ad humanitatis artes, sed etiam ad mercaturam aliáque luculenta viuendi instituta quàm aptißimi sunt. Vrbes in ea maximè celebres, sunt; Aquilegia, vbi Patriarchatus. hanc ditem Mela cognominat: domicilium olim Imperatorum, adeò vt altera Roma diceretur. XII. M. *paß. in ambitu habuit. In ea aliquando censa sunt* CXX. *millia ciuium. Felicitas vrbis præcipuè à negotiorum frequentia procedebat, quoniam ex cunctis propemodum Orbis partibus ob summam loci opportunitatem, & aditum tam mari quàm terra commodißimum, merces conuehebantur. Desiit id autem summum mercaturæ studium, vnà cum ipsius ciuitatis fortuna, caput dein efferentibus Venetis, qui negotiandi rationem omnem ad se traxerunt; adeò vt ex florentißima frequentißimáque nunc propemodum ad solitudinem sit perducta. Vtina, quæ & Vtinum, campestri loco sita, munitißimam habet arcem, in colle hominum operis facto;* XL. *stadia hodie in circuitu complectitur. Tergeste in littore maris, colonia Romanorum. Goritia, quæ olim fortè Noreia. multa hîc supersunt vetustatis monumenta. Ciuitas Austria (olim Forum Julium fuisse multi perhibent) in faucibus mōtium natura loco munitißimo sita est. mediam percurrit amnis Natiso, ponte lapideo nobili iunctus. S. Danielis oppidum in præcelso difficilíque monte situm. Portus Gruarus, in dextra Liminis ripa. Dein Spilimbergum, Maranum, Mons falconis, & cætera quæ apud Leandrum videre licet, ex quo hanc summariam enarrationem descripsimus. Scripsit Ioannes Candidus Historiam Aquilegiensium; cuius operis ac laboris socium esse Gregorium Amasæum, scribit Leander. De antiquitatibus vrbis Aquilegiæ exstant quoq. Sabellici libri sex.*

FORI IVLII ACCVRATA DESCRIPTIO.
Cum Priuilegio.
IVLIAE ALPES.
Trauiso, luogo di passo, doue si paga la muda al Re de Romani.
Mal Borghetto
Valle doue fu fatto quel straggio.
Spada.
Dogna
AMONAE
Paluzza
Pont a Fella.
Tre ponte
Adauur
Sudri.
Priola.
La Chiusa
Monte Mauro
Forno di sopra
Forno di sotto
Agrons
Riuiei.
Nonta.
Feltron.
Tolmezo
Mozzo
Venzon, terminus ditionis Venetorum.
Ampezzo
TAGLIMENTO FLV.
Origine delle Colme
Lago de Chiauaz.
Gemona
Braulins.
MARCHIAE TREVIGINAE PARS.
Metuno
Osopo
Susans
Ledra flu.
Buia
PINZANO
S. DANIEL
C. Nuouo.
Toppo.
Cosa flu.
Spilimbergo.
Solumbergo.
TAGLIAVENTO
Valua zon.
Zoppola.
Codroipo.
Sterpo.
Flambro.
Lesernico
Arys
Belgrado.
Varmido.
Madrisio.
Presnicco.
S. VIDO
B. de Sesto.
Cordouado.
Gusano.
Pahegai
Sbruaca.
Fratina
Saluarolo.
PORTO GRVARO, Romatinus Plinio.
LATISANA.
Concordia.
Tagliamento flu.
Palada de lemene.
Caorle
P. de Caorle
P. Bassioge.
Porto de Taiamento.
P. de Liuenze.
P. S. Margarita.
P. de Piaue
Muran.
VENETIA
Torre de caligo
Piaue flu.
Ponte di Piaue
TARVISIO
Colalto
S. Saluador
Agardazzo
Fraigna
Val de Maria
CENEDA
Coneiano
Scala milliarium Italicorum 1000 passuum
10
20
30

IAPIDES, ET CARNI.
Ex Bibliotheca Nobilis et doctissimi Ioannis Sambuci, Imperatoriæ Mat.s Historici.
1573.
CARNIOLAE PARS.
Castel Looch
LVBIANA.
Bacia de Idria.
Vernich
TOLMINO.
Idria flu.
Hic Argentum viuum effoditur.
S. Gaidrut
Lorano.
Rocrai.
Resdret
S. CROCE.
VIPAO.
MALIGRAT
Origine de la Lubianizza.
POSTOINA
Bosco de Modrussa
Canal di Roncina
Lisonzo flu.
Vipao flu.
Raifinberch.
S. ANZOLO.
COMEN.
GORITIA
Dorumberch
RENZANO.
Rubia
Castagniauiza
Dobordo
F. TIMAO.
Duino
Pucino.
S. Seruo
NOVIGRAT
Grugnano.
TRIESTE
PREM.
Senfechia
Clana, confin de la Coruatia, et qui finisce il confin de la Iapidia.
Ledaniza
C. Bel forte.
Chuzeri
Ponta del Carmaza
S. Seruo
Buccari
S. Zorzi
MVGIA
Cirnicao
Lauriana
Fiume
Vegia
Monte fermun
RASPA
Trissana
FIADONA.
Oengranto
Ponta Grossa
ISTRIA.
CAPO DE ISTRIA
Porzole
Piemonte
Cherso
FLANATICVS SINVS.
S. Remo
Carsana
ISOLA
Buoch
Barbana
P. de S. Maria
P. Largo
Golfo de Carner.
Promontore.
Emona
Costaria
S. Loren zo
Moarcan
Mebulin
PIRANO.
HVMAGO
CITTA NVOVA
PARENZO
POLA
Merlere.
Olmi.
Ponta de Saluori
ROVIGNO.
S. Nicolo
Brigliona
Ponta del Compadre.
TERGESTINVS SINVS.
Lizonso flu.
P. de Canale
P. de Grado.
P. de Ansfora.
P. de Buso.
P. S. Andrea.
GRADO
AQVILEIA
GRADISCA.
Mont falcone
S. Paulo
Sacileo
SEP.
ORI.
OCC.
MER.
40

VERONÆ VRBIS
DITIO.

CENOMANORVM vrbs eſt hæc, in Gallia Ciſalpina, ſiue, vt hodie vocant, Lombardia; Venetorum ditionis: in vtraque Atheſis ripa magnificè exſtructa, at quatuor pontes ripas iungunt. Idem fluuius, vti eam pæne mediam diuidit, ſic eandem quoque circumquaque cingit: itaque hic fluuius ciuitati cuſtodiæ, ornamento, & vſui eſt. Ager vrbis eſt præcipuæ bonitatis, multa gignens in vrbem conuehenda; olei vim maximam, frumenta incolis in mercaturam ſuperabundantia, vinorum varietatem atque præſtantiam, pomorum omnis generis copiam, & lanam ceteras Italiæ ſubtilitate ſuperantem. Vrbs eſt ſitu optimo & amœno, ſplendidis ornatiſsimiſque ædificiis, tam priuatis quàm publicis, exornata. Habet multa inſigniaque vetuſtatis monumenta: inter quæ amphitheatrum, quod vulgus Arenam vocat; inter omnia quæ in Italia aliiſque Europæ partibus exſtare creduntur, integerrimũ, minuſque temporum iniuria, aut barbarorũ furore laceratũ. Item arcus triũphalis, in cuius inſcriptione hæc vrbs, COLONIA AVGVSTA VERONA NOVA GALLIENIANA nominatur. Sunt & alia antiquitatis veſtigia, quæ hîc breuitatis cauſa omittimus.

Ditio ſiue ager huius vrbis patet in longitudine, à Baruchello opidulo Riuam vſque (quæ eſt in vltimo Benaci lacus receſſu) 65. milliaria Italica: in latitudine, quæ ſumitur à Turre confinium ad vſque Riuoltellam 40. Comprehenditque in vniuerſum 1443378. campos, (ſic Italicum vulgus menſuram qua agros dimetiuntur, nominat, iugera Latinè interpretatur Seardeonius.) quorum 1223112. fertiles, 220266. verò ſteriles ſunt: qui tamen indies colonorum diligentia feraciores redduntur.

Eſt in hoc tractu altiſsimus mons, (tabula eum inter Benacum lacum, & Atheſim fluuium oſtendit) Baldum vocant. Herbilegis hic maximè notus eſt, qui ad hunc vndique confluentes, multa herbarum radicumque genera, in medicinis neceſſaria, & vitæ humanæ opitulantia, colligunt.

Eſt etiam hic in valle quodam Policella dicta, locus Negarina nomine; vbi ſaxum duriſsimum viſitur, in quo mammæ ad iuſtam muliebrium formam ſculptæ; ex quarum papillis perpetuæ ſtillant aquæ: quibus ſi lactans mulier papillas aſperſerit & lauerit; exiccatus aliquo, vt fit, vel morbo, vel alio caſu, illi lacteus humor reuocatur. Sunt & aliæ huic tractui aquæ, non minus ornamento à natura quàm vſui attributæ. Sed auidiores huius territorij cognoſcendi lectores habent Blondi & Leandri Italiam; eos conſulere licebit. Scripſit & Torellus Sarayna de Veronenſium antiquitatibus, origine, politiis, viriſque illuſtribus, &c. integrum volumen. Lacum Benacum carmine deſcripſit Georgius Iodocus Berganus, libris quinque. Veronæ vrbis, & Benaci lacus laudem lege in Oratione funebri Iul. Cæſ. Scalig.

VERONAE VRBIS TERRITORIVM, à Bernardo Brognolo descriptum.
Septemtrio.
TIROLIS COM.
VAL
PE DE PETRARCHA
VAL POLI.
LAGARINA.
LAZVDCARIA.
RIVIE
Monte Baldo.
Malsesene
Lago de
Mori
S.Marco
Brentonego
Torbole
Limon
Campo
Bolca
S Pierro
La ficta
Rouere
Gryman
Cazi

VALLE DEL VERONESE.
FERRARESE.
VERONA.
MANTOA
BRESCIANO.
BENACVS.
PADVS flu.
cidens
Montagnana
Orbana
S. Andrea
S. Felice
Castagnara
Villa Bona
Carpi
Legnago
Porto
Bonauigo
Isola porcariza
Sanguene
Concamarise
Villa fontana
Salizola
Nogara
Isola Scala
Villa franca
Pescara
Pescatina
Sermion
Betola
La laguna
Bussolengo
Sona
Valezo
Borghetto
Defenzano
Castiglione
C. Nouo
Calderon
Caldero
Gombion
Zeuio
Bouolon
Cerca
Asparo
Casaleuon
Melara
Ostiglia
Caorso
Lonato

MEDIOLANENSIS DVCATVS.

LEANDER in deſcriptione ſua Italiæ (poſt prolixam huius Ducatus gubernationis deſcriptionem) hæc de eius vrbe primaria Mediolano refert: Vrbs eſt Mediolanum opportuno admodum ſitu; quo, præter agri ipſius vberrimas fruges, è Gallia Ciſalpina res omnes, tam ad vſum humanæ vitæ quàm ad delicias vtiles, comportari queant. Spatium complectitur ampliſsimum, vſque adeò quidem, vt inter maximas Europæ totius vrbes cenſeatur. Suburbia longa lataque admodum habet, quibus plurimùm augetur, pleriſque tam ingentibus, vt cum magnis Italiæ ciuitatibus certent. Superioribus tamen annis ſtrages vaſtas pertulere, ob perpetuorum inter Carolum V. & Gallos ac Venetos bellorum incendia, quibus propemodum maiori ex parte ſubuerſa dirutaque ſunt, quamquam nunc continuo ſtudio reficiantur. Vrbem, ipſaque ſuburbia, latæ aquarum foſſæ cingunt; per quas vndiq. nauigiis annonæ copia defertur tam magna, nihil vt non vili hîc pretio fiat. Summam mehercules admirationem habet, omnium rerum, quæ ſunt ad vſum mortalium vtiles, huius vrbis inſignis abundantia copiaque. Tam multa hîc, & tam diuerſa artificum genera, tantaque frequentia, planè vt referri niſi difficillimè haud poſſet; vnde & vulgi natum verbum celebre, Qui Italiam reficere totam velit, eum deſtruere Mediolanum debere; nimirum, quo ex his ſedibus artificum examina per omnes Italiæ partes ſpargantur. Habet vrbs ædificia mirè ſplendida magnificaque; nominatim Ædem perauguſtam ampliſsimamque, quam DOMVM vocant, immenſo ſumptu, ac tam admirabili arte factam, vt paucis omnino Orbis terrarum vniuerſi templis conferri poſsit, ſiue magnitudinem & artificium, ſiue pretia marmorum & opera ſpectes: etenim non ſolùm vndique foris intusq. cruſtis niuei marmoris intecta nitet, verùm etiam mirabilibus ex marmore ſtatuis arte ſumma elaboratis eſt ornata. Præterea ſunt nobilia Fana permulta, inter quæ Gratiarum ædes, ſodalitatis Prædicatorum, è regione munitiſsimi caſtelli Portæ Iouiæ ſita; ſumptuoſum in primis Hemiſphærium à Ludouico Sfortia factum habens; ſub quo cum vxore ipſe poni volebat, ſepulchro ibi ex marmore nobili conſtituto. Cœnobium huic Fano inſigne cohæret Prædicatorum, cum præclara bibliotheca; cumque nobili triclinio, cœnæ Chriſti & Apoſtolorum admirabili pictura decorato, quod eſt Leonardi Vincij Florentini opus, ſummam artem auctoris omnium picturæ peritorum cenſura probans. Priuatorum in vrbe domus ampliſsimæ permultæ conſpiciuntur. Eſt & Arx portæ Iouiæ, munitiſsimum præcipuumq. totius Europæ propugnaculum, quod vlla profectò vi capi numquam potuit. Sed alia multa præter hæc præclara ædificia Mediolanum habet, quæ breuitatis cauſa præterimus. Hactenus Leander, qui cetera eius territorij oppida locaque eleganter depingit. Vide de his etiam apud Volateran. in ſua Geographia, Georgium Merulam, Bernardum Arlunum, & Bonauenturam Caſtillioneum, qui de Inſubribus, eorumq. priſcis ſedibus, antiquitatibusque peculiarem edidit libellum. Scripſit & Bernardinus Corius lingua Italica Hiſtoriam Mediolanenſium. Laonicus Chalcocondylas quædam de huius vrbis felicitate tradit, inter alia quoque fabellulam de dracone Mariangelorum temporibus hanc vrbem vaſtante, ex qua huius vrbis inſigne originem deduxiſſe veriſimile eſt, eleganter deſcribit. Procopij ſententiam de hac vrbe addere lubet, qui ſcribit hanc poſt ceteras vrbem Romam facilè præire magnitudine, ciuium copia, & reliquis fortunæ bonis.

LIGVRIA, quæ in hac Tabula etiam integrè deſcribitur, Varo & Macra fluminibus, Apennino monte, & mari Liguſtico (quod vulgo Leoninum dicitur) circumſcribitur. Hanc hodie Ripam Genuenſem, ab eius metropoli Genua, Vocant. Hæc vrbs aliquando ad Tanaim vſque imperij ſui fines produxit; Theodoſiam enim (hodie Caffa) ſuæ ditionis effecit; Cyprum, Leſbum, Chium inſulas, & Peram Thraciæ vrbem in poteſtatem redegit. Hodie toti Liguriæ, & Corſicæ inſulæ imperat. Emporium celebre, cuius ciues potentiſsimi, mercatura & negotiationibus per omnes ferè Orbis partes maximum ſibi nomen atque diuitias compararunt. Genuenſium Hiſtoriam diligenter deſcripſit vernacula lingua Auguſtinus Iuſtinianus, Nebiæ Epiſcopus; & nuperrimè Petrus Bizarus, & Hubertus Foglietta, lingua Latina. Habet etiam quædam de eadem vrbe, Fr. Petrarcha in ſuo Itinerario ſacro. Laonicus, lib. 5.

DVCATVS MEDIOLANENSIS, FINITIMARVMQ; REGIONV DESCRIPTIO, AVCTORE IOANNE GEORGIO SEPTALA MEDIOLANENSE.
Scala miliarium Italicorum
10
30
Cum priuilegio.
PROVENZA
TVSCANAE PARS.
LVNEZANA.
PARMA.
Genua
Sauona.
Albenga.
Varus fluuius
Niza
Monico
Villa franca.
Isola di S. Vemo.
Sestri.
Cinque terre.
Por Vener.
Spetia.
C Corsa
Magra flu
Serchio fluuius
Arnus fluuius
PISA.
Massa.
Carara.
ALEXANDRIA.
TERTONA.
PLACENSA.
Trebia flu.
Parma flu.
Lenza fluuius.
Brisell.
Gisastalla

Orsere.
S.Pietro.
S.Blanger.
Sune.
S.Rome
S.Troble.
Cast. de grangis.
Raymond.
Fribongo
Villa franca.
VAL DE PRABORNA.
Ciro.
S.Luca.
Sosta
Talcasto.
S.Vincent.
Mongiouetto.
Impraborna.
Valposa
Vespia.
Briga.
BERNA
Bruzon.
M. ROSIO.
Villa.
M. MACHVGNAGO
Borgo
M. SEMPANO
Sempiono
Cumes.
Rhodanus flu.
LVCERNA
Lagno.
S.Martino.
Prsumello.
Anzino.
Vanzone.
Bugnaca
Impaini.
M. GLACERO
M. FORMAZA.
Formazo.
Creugna.
Carpertogna
Fobello.
Messeran.
Varallo.
Bomdo sule.
Varzo.
Vgenia
Cro.
Buronzio
Rocha.
Alaugno.
Pola.
Trontano.
P.May.
VAL PREMIA.
Roasenda.
Borgo.
Orta.
Omagna
DOMO.
Margoso.
Palanza.
Lexa
Lago Maior
Arona
Canaro.
Biandera.
Angiera
Porto
Conar.
Sesto.
Varan.
Goura.
NOVARIA
Oleze.
Soma.
Gallare.
Castano.
Biumio.
Varese.
Lugano
Sonuigo.
Soldo.
Belinzana
C.Seprio.
Busto.
Castion.
Buffalora.
Legnan.
Trada.
Apiana.
Codelago.
Laio.
Brien.
Menasio.
Isola.
Musso.
COMO.
Lago de Como.
Serono.
Lomazo.
Rho.
Berlasina.
Cantu.
Incino
Balsamo
Desio.
Cara.
MILANO.
LECCO.
Monza.
Mandelo.
Mera.
Introbio.
Pagnoua.
Premana
VAL DEL BITIO.
Coder.
Visorano
Diuersino
Chiauenna.
Bondo.
Bruio
Gorgonzola.
Inzago.
Tagio.
Mortirono.
Borogna.
Mediolago.
Villa.
VAL BREMBANA.
Valnigra.
BERGAMO.
Cologna.
Serina.
VAL SERIANA.
Martinengo.
Tauarna.
Castion.
Clison
Riua.
Casar.
Louer.
Volpina.
Lago de Iseo.
Iseo.
Pian.
Sali.
Carmignon
Chiar.
Chocaio.
Adello.
Manerbi.
Tornaso.
S.Iacobo.
Bagnole.
Villa.
Nani.
Iosen.
BRESSA.
Nicolera.
VIZANA.
Bio.
Gambara.
Castagnedol.
Calcina
Gauardo.
Chise fluuius.
Salo
Idri
Bigolino.
Lodron
VAL RENDENA
Tenri.
S.Maria campri.
Stenico.
VAL DE SARCHA.
VAL DE SOL
Maleto.
Vermdio.
Oxana.
Adimaro.
M. TONALE.
Valle.
Edolo
Olio fl.
P.di legno.
Sanior.
M. MIROCVLO.
Brenze
Bren.
Prian.
Mela fl.
TROPIA.
M. BRAIO
Bormio
Cepino.
Sandalo
Grosoto
Vriga.
Stazona.
Tiran
Ambrio.
Sondrio
Socco.
Brusch.
TIAE
Sonuigo.
ORSI
Albera
COVRA
Fruno
GOTARDO
Alidorf
Vrania
Vnder Wald

CREMONENSIS AGER.

VRBIS *huius antiquitatem constare, ex eo qui dixit,* Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ, *omnes intelligunt. Sed longè antea coloniam Romanam factam, anno nempe Vrbis conditæ* D.XXXVI. *tradit Liuius, aliíque. Sita est hæc vrbs in Gallia Cisalpina, sub Cenomanis populis, vt Ptolemæus; vel in decima Italiæ regione, vt Plinius perhibet, ad ripam Padi fluminis. Agrum habet planum, omnis generis frumenti, etiam vini, fertilem: cetera, quæ humano generi ad vitam tuendam expetuntur, beneficio fluminis, affatim in vrbem afferuntur. Multas calamitates perpessa est, frequentibus afflictata ruinis: Primùm Antonianis temporibus, quando ab Augusto Imp. rerum potito ager est militibus datus: Deinde Vitellianis, apud Bebriacum peracta pugna, cùm quadraginta millia armatorum irrupere; calonum, lixarúmque amplior numerus, vt Tacitus refert, quàm omnia sacra profanáque in igne considerent. Solum Mephitis templum stetit ante mœnia, loco seu numine defensum. Gothorum quoque tyrannide, deinde Longobardorum sub Gedulpho Rege, Anno à Christo nato* D.C.XXX. *euersa. Frederici etiam Aenobarbi vim pertulit, deiectis vsque mœnibus. Post hæc bellũ ciuile inter Guelfos & Gibellinos in ea exarsit, anno* M.CCC.XII. *Tandem sub Mediolanensium Vicecomitibus & Ducibus aliquantisper vires resumendo refloruit. atque hactenus sub iisdem feliciter & tranquillè reipublicæ statum conseruat. Habet hæc vrbs arcem, si quæ alia in Italia, munitissimam, hostibúsque formidabilem. Est in ea quoque turris altitudinis admirandæ, in primis si cum Italicis conferatur: vnde vulgari eam prouerbio & rhythmo celebrant, cùm aiunt: Vnus Petrus in Roma, vnus Portus in Ancona, vna turris in Cremona. Huius vrbis Annales nuper descripsit Ludouicus Cauitellius, eius patricius. Auctor ipsius huius tabulæ edidit librum de huius vrbis antiquitate, rebúsque gestis.*

CREMAE TERRITORIVM.

EST Crema Venetorum opidum, præsidium & arx, in confinibus Mediolanensium. Hoc, vt Leander scribit, sub eorundem Venetorum imperio ita creuit incolarum frequentia, ædificiorumq́ue elegantia, vt maximè inter Italiæ nobiliora loca nomen meruerit. vnde vernaculo adagio dicunt, Barleta in Puglia, Pratum in Tuscana, Crema in Lombardia: horum trium in Italia locorum nobilitatem, splendorem, & diuitias, denotantes. Veneti sæpiùs tentauere ex hoc opido ciuitatem facere: incolæ tamen hactenus restitere, verentes, ne, quod iam inter maximi nominis opida censetur, vix tum inter ciuitates mediocres nomen sit habiturum. Situm est in amœna planitie; loco amplum & spaciosum, mœnibus munitissimum; opibus inclytum, populo frequens, & rebus ad vitam mortalium necessariis affluens: habet enim territorium fœcundum, cultura diligenti multo fertilius redditum: multiq́ue aquarum riuuli, piscium vario genere repleti, agros irrigant. Scribit Blondus, hoc opidum à Friderico Barbarossa, post afflictam Cremonam, in eius ciuitatis damnum opprobriumq́ue exædificatum. Sunt alij, teste Leandro, qui putant à ciuibus Parasij vrbis, ab Episcopo Mediolanensi ob hæresim destructæ, conditum: Cremæq́ue nomen illi inditum, in crematæ patriæ memoriam. Iudicium lectoribus relinquo.

AGRI CREMONENSIS TYPVS.
BERGOMATIVM DITIONIS PARS.
CREMAE DITIONIS.
LAVDAE POMPE
PARS
AE DITIONIS PARS
PLACENTIAE DITIONIS CONFINIA.
OCCIDENS.
BRESCIA Venetorum ditionis.
PADVS FLVVIVS.
Po fiume
Adda fluuius
Ollio fiume
CREMONA
PIACENZA
CREMA, Venetorum ditionis
Soncino
Picighiton arx
Castelleone
Sorefina
Pizzighettone
Bußeto Palaui
Ponte Vicho, Respub. Venetorum
Quinzano, Venetorum republicæ
Scala Milliarium Italicorum
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

SEPTENTRIO.
Bressanensium confinia.
Mediolanensium confinia
ORIENS.
MERIDIES
CREMA
Lectori
Ne tabula hoc loco omnino vacua extaret, hoc Cremę territorium à quodam patrię studioso descriptum hic studiosis exhibere placuit.
Asola, Venetorum ditionis.
MANTOA
Caneto, Mantuanorum ditionis
Marcaria, Ducis Mantuani
Ollio flu.
Ollius flu.
PADVS FLVVIVS.
Cizollo, Reginensium diocesis.
Guastalla Dni Cęsaris Gonzage
Torresella, Parmensium ditionis.
Cella, Cremonensis diocesis.
Antonius Campus pictor Cremonensis descripsit, 1579.
Cum Priuilegio.
Colorni, Dni Francisci Seuerini.
Brisello, Ducis Ferrariensis.
Parma flu.
Lenza flu.
DITIONIS PARS.
Casal maiore
Viadano
Sabio
Lodi

BRIXIANVS AGER.

AGER Brixianus partem eius tractus occupat quem olim populi, Cenomani dicti, tenuere: patetque eius longitudo ad octingenta ſtadia, ſiue centena millia paſſuum: in latitudine ad quadringenta ſtadia, ſiue millia paſſuum quinquaginta: teſte Helia Capriolo: ſitusque eſt inter Benacum, Sebinumque lacus; Alpes, & Ollium fluuium. Hunc eundem agrum ſcribit Ioannes Planerius inter amœniſsimos Galliæ Ciſalpinæ campos maximè eſſe memorabilem. Habet enim, vt tradit Baptiſta Nazarius, in ſe aurum, argentum, æs, plumbum, ferrum, alumen, marmor porphyreticum, & aliud ex atro & viridi variegatum, quod ſerpentinum vocant; ophiten Plinius: aliosque lapillos pretio nobiles. etiam marchaſitem, quem pyriten vocauit antiquitas. Vrbs Brixia, vnde huic tractui nomen, hactenus quodammodo vetus vocamen retinet: Breſcia enim incolis appellatur, quam eandem propter eius opulentiam elegantiamque trito & vulgari prouerbio Sponſam vrbis Venetæ cognominant. Nemo veterum fere ſiue Hiſtoricorum, ſiue Geographorum, huius non meminit. A Gallis Senonibus ædificatam, ſcribit Trogus. Caput Cenomanorum dicit Liuius. Plinius in Epiſtolis hæc de ea ad Iunium Mauricum, *Brixia eſt illa, quæ ex noſtra Italia multum adhuc verecundiæ & frugalitatis antiquæ retinet, ac ſeruat.* Ducatus titulo quondam inſignitam, lego apud Diacon. 5. Long. cap. 36. At quia nemo recentiorum (ne dicam quoque veterum) hanc vrbem doctiori aut luculentiori ſtylo deſcripſerit, quàm Pigius in Hercule ſuo Prodicio: de eadem hunc eundem audi: Brixia, quæ ad radices montis eſt poſita, antiquitate amplitudineque ædificiorum cum multis vrbibus Italiæ certare poteſt. De hac autem epigramma non inelegans tale prodidit Iulius Cæſar Scaliger, noſtri ſæculi poëta præclarus: Quæ pingues ſcatebras ſpecula deſpectat ab alta Poſtulat Imperij Brixia magna vices. Cælum hilarum, frons læta vrbi, gens neſcia fraudis. Atque modum ignorat diuitis vber agri. Si regeret patrias animis concordibus oras, Tunc poterat dominis ipſa iubere ſuis. Propter diſſenſiones etenim vrbs olim Gallorum & Inſubrum vicinorum iugo oppreſſa, varias paſſa eſt calamitates: nunc tandem ſub Venetorum Imperio quieta floret opibus, ac mercatura frequenti, rebus omnibus adfluens, ſolertis ingenij populo ac nobilitate magna frequens. Agro item olei, vini, frumentorum, fructuumque omnis generis excellentiſsimorum fertiliſsimo locuples: habetque metallorum venas fœcundas, in primis ferri & æris: vnde maximus ciuitati redit quæſtus. T. Liuius aliique magni auctores tradunt, Brixiam regum Romanorum tempore à Gallis Cenomanis eſſe conditam, quam poſtea Romani, Tranſpadana Gallia in poteſtatem redacta, ſuæ ditionis item fecerunt. Conſtat ex Liuio, fidem populo Romano conſtantiſsimè quondam præſtitiſſe, atque præcipuè difficillimis Annibalici belli temporibus. Coloniam Romanorum factam eſſe volunt bello ſociali confecto, cùm Veronam & alias trans Padum vrbes Cn. Pompeius Strabo Pompeij Magni pater colonias deduceret. Nec diu poſtea, C. Cæſaris auſpicio ſimul cum aliis Tranſpadanis ius Romanæ ciuitatis accepit, atque ſub Impp. Romanis deinde, quamdiu Imperium in Italia ſtetit, admodum floruiſſe conſtat. Teſtimonio ſunt antiquitatis monumenta varia, quæ adhuc in eadem vrbe, vicinoque territorio paſsim reperiuntur: nimirum pulcerrimæ marmorum inſcriptiones, ſtatuæ, ſtatuarumque tituli, atque illuſtrium hominum epitaphia plurima, ex quibus vrbis illius amplitudo priſca facile colligi poteſt. Hactenus Pighius. De hac vrbe peculiare opuſculum ſcripſit Baptiſta Nazarius, in quo omnes huius agri antiquorum lapidum inſcriptiones recenſet. Totam huius vrbis hiſtoriam comprehendit Helias Capriolus libris duodecim. Non pauca quoque de eadem Gaudentius Merula, in libello de Ciſalpinorum antiquitate ac origine, & Chryſoſtomus Zanchus, de Orobiorum ſiue Cenomanorum origine. nec non Leander Albertus. & nuper And. Baccius lib. 6. de Vinis Italiæ. Eſt in hoc territorio etiam Quintianum opidum, viginti millibus paſſ. à Brixia Meridiem verſus ſitum, prope Ollium amnem: de quo opuſculum nuper edidit huius ciuis Ioannes Planerius; qui illud litteris & armis celebre facit, in quadam epiſtola ad Paullum Manutium. An hoc Quintianum ſit, cuius Optatus Afer meminit, doctioribus inueſtigandum relinquo.

Secat hoc territorium per medium quodammodo Mela vel Mella fluuius Virgilio cognitus: etiam Catullo, hoc verſu, *Brixia Cygnæa poſitus in ſpecula, Flauus quam molli percurrit flumine Mella.* Hic Mellæ nomen retinet in hunc vſque diem. Non percurrit tamen ipſam, vti videre eſt, vrbem, ſed haud procul inde, ipſius agrum. Fluuiolus qui vrbem perfluit, hodie Garza vocatur. at antiquitus eundem quoque Mellam dictum autumo. Dicamque Mellam, cùm vrbem appropinquare incipiat, ſe in duo diffundere, nomen vtroque alueo olim retinente, inſulamque amnicam (vt Nilus, exempli gratia, Heracleopolitem) efficere, denuoque eodem nomine in vnum confluere, & in Ollium ſe poſtea exonerare.

Sed priuſquam ex hac tabula diſcedam, de eius lacubus hìc addere aliquid libuit. Benacum lacum (quem Catullus Lydium vocat) nomen habere putat Capriolus à Benaco vrbe, in eius ora olim exſtructa, & cuius veſtigia hactenus exſtant in pago Toſcolano dicto, quem vides circa ripam eius Occidentalem, ad eiuſdem nominis torrentem. Huius vrbis teſtimonium conſeruatur in antiquo lapide, cuius inſcriptionem exhibet in ſua Ortographia Manutius. Hodie hic lacus Garda vocatur, ab eiuſdem nominis arce, illi quondam dicto Benaco, in altera ripa, Orientali nempe, oppoſita. Hic lacus, vt ſcribit ad Cardinalem Polum in quadam epiſtola Alexius Vgonius, optimis piſcibus longè aliis præſtat: amœniſsimis collibus circumſeptus eſt. vndique fontes ſcatent. hac illa nemora, prata virentia, vineæ, oliuæ, abietes, lauri, cedri. opida præterea, rebus omnibus neceſſariis referta, in modum coronæ illum ambiunt: ita vt nihil omnino ei deſit ex hiſce rebus, quæ loca campeſtria (viſu quidem pulcerrima, & vſu grata atque iucunda) efficere poſſint, &c. Cùm hæc ſcribo, redit in mentem ſermo quem memini me aliquando de hoc lacu cum doctiſsimo optimoque & iucundæ memoriæ viro Domino Benedicto Aria Montano habuiſſe; (vidimus enim vterque eundem, etſi non ſimul,) in quo alter alterum obteſtabatur, ſe numquam in vita vidiſſe locum ſitu amœniorem, vel adſpectu pulchriorem, ita vt minùs mirabamur, Catullum ſuam Sirmionem, & Lydij huius lacus vndas ſuo venuſto carmine tam impensè laudaſſe. Alius lacus eſt in hac tabula Sebinus aut Seuinnus (vtrumque enim apud Plinium lego) ab Ollio flumine factus. hunc hodie nominant Iſeo: ab opidulo eius nominis in huius ripa conſtructo. Eſt quoque lacus Idro nunc dictus. quo autem hic nomine, aut vllo, à veteribus cognitus fuerit, mihi ſanè non liquet. Scio à docto quodam viro pro Brigantino Plinij haberi. à qua ſententia nos diſſentire, diximus in noſtro Theſauro.

TIROLIS COMITATVS PARS.
Riuiera
Alpes.
RHÆTIAE LIMITES.
Bresciano
BRIXIANI AGRI TYPVS.
Brixia, Cygnęa ſuppoſita in ſpecula.

MANTVANI DVCAT. PARS.
LACVS BENACVS
CREMONENSIS AGRI PARS.
MEDIOLANENSIS DVCAT. PARS.
BERGOMATIVM CONFINIA.
CREMAE TERRITORII PARS.
Mantoa.
Mincius flu.
BRESCIA.
Crema.
Ollius flu.

PEDEMONTANA REGIO.

TAVRINORVM regionem nunc Pedemontium vocamus, tamquam pedem montium; quoniam ad radices Alpium eſt, quæ Galliam Sabaudiamque ab Italia diuidunt. Fines ponemus ab Oriente, Padum; à Meridie, Ligurum Alpes; ab Occidente, Galliæ Alpes; à Septemtrione, Duriam ripariam. Agros habet amœnis fructiferiſque collibus plenos, qui frumentum, aliaſque fruges, & optima vina, cum nobiliſsimis fructibus producunt. Vrbibus, opidis, pagisque perhoneſtis nitent.

Ducatus Taurinus ſub Longobardis appellabatur, à quibus in Prouinciæ formam, cui Dux præerat, redactus eſt. Longobardorum verò imperio deleto, primùm in Italiæ Regum, quos Imperatores Cæſares inſtituêre, poteſtatem venit: pòſt in Regulorum diuerſorum, diuque ſeculis vltimis ditioni Principum, Comitum, Ducumque Sabaudiæ fuit habita, donec anno M. D. XXXVI. partem eius Franciſcus I. Franciæ Rex cepit. (nunc verò Sabaudiæ Duci reſtituta eſt.) Metropolis eſt ciuitas Taurinum, ad oſtium in Pado Duriæ; quam Ptolomæus, Plinius, & Tacitus Auguſtam Taurinorum vocant. Priſcis temporibus hanc nobilem fuiſſe vrbem, vel hinc intelligere licet, quòd Colonia Romanorum erat. Iacet ad montium radices, forma quadrata, cum portis quatuor, nobilitate ciuium maximè clara, ſplendidis etiam ædificiis ornata, inter quæ ſummum templum. Gymnaſium habet omnium diſciplinarum: mirificeque rebus omnibus ad vſum vitæ neceſſariis & vtilibus abundat. Agro eſt perbono ac fertili, maximè verò verſus Orientem & Auſtrum, cum vallibus ferri copia fœcundis. Taurinum Longobardorum ſedem fuiſſe Paulus Diaconus perhibet. His, vſque ad captum bello Caroli Magni Deſiderium Regem, paruit: deinde autem in Italia Regum, Imperatorum, Montisferrati, Marchionum, & Sabaudiæ Regulorum (quibus hodie etiamnum paret) fuit. Ad Padi fontem verſus Ripellum & Paiſana, ſunt marmorum nobilium lapicidinæ.

Ad capitis Padi dextram incipit planities quædam amœna, Vallis Padi dicta, vel (vt incolæ vocant) Luſernæ; ab opido nimirum, quod habet, Luſerna. Procurrit in longum millia XXX. latitudinis ad ſummum IIII. In aditu eius Orientali capite, Mambrinum eſt; in exitus fine verſus Occidentem, Crux lapidea præcelſa. Coloni vulgò nominantur Chriſtiani, ſed ritus & cæremonias Chriſtianorum haudquaquam ſequuntur; imò perquam nefaria flagitioſaque colunt inſtituta: quale præ cæteris eſt, quòd menſtruo tempore diem obſeruant, quo cuncti in Ædem conuenientes, poſt Antiſtitis impuri ac ſceleſti concionem, exſtinctis obſcuro noctis luminibus, in venerem deteſtabili, ac prorſus à ſanæ mentis nemine non vituperato exemplo, promiſcuè ruunt. Hæc ex Leandro delibauimus, qui plura habet. Lege quoque de hac regione Dominicum Nigrum.

Paradinus in ſua Sabaudia ſcribit, Principatum Pedemontanum continere in ſe præter vrbes inſignes & magnitudine celebres, quæ ſunt quinque numero, plus minùs quinquaginta opida munita, pulcherrimaque: tum municipia ducenta, muris, propugnaculis, & turribus vallata. Habere etiam multos Comitatus, Marchionatus, Baronatus, alioſque multos Satrapas, omnes Duci Sabaudiæ obtemperantes.

Vides in hac tabula etiam Montisferrati deſcriptionem, quæ hodie Mantuanis Principibus paret; de qua hæc Blondus: Ad Tanarum amnem ora incipit celebris, nunc Monsferratus appellata, cuius fines ſunt hinc Padus, inde Apenninus; & Tanarus ipſe à fronte ſua ad oſtia quibus fertur in Padum, & ſuperiori in parte Montes Moncalerio proximi, vbi Pedemontium incipit. Ferratenſiſque ora penè omnis Marchionibus eſt ſubdita in Italia nobiliſsimis; qui ex Conſtantinopolitanis Imperatoribus oriundi, 150. annis eam oram poſſederunt. Hactenus Blondus. Vide de hac quoque Merulam libro ſexto Hiſtoriæ Vicecomitum.

PEDE
MONTA
NAE VICI
NORVMQVE
REGIONVM
AVCTORE IA
COBO CAS
TALDO DE
SCRIP.
MARE LIGVS
Cum priuilegio
PARTE DE SAVOIA
PARTE DEL DELPHINA
PARTE DI PROVENZA
PARTE DEL TERITORIO DE NEZA
MON CENIS GRANDO
Brianzon
Ambrun
Pinarol
Carmagnola
Monaco
Vintimiglia
S Remo
Isola de Arbenga detta la Galinara
Arbenga

miliarium Italicorum
MILANO
Nouara
Vercelli
Tortona
Voghera
Pauia
Trin
Casal S. Vas
Valenza
Nizza
Gauazo
Vigleuano
Mortara
Lumello
Carbonara
Pancarana
Pinarolo
Castelnouo
Bobio
PADVS FL.
PO FL.
TORTONESE
MONTE APENINO
Sauignone
Gabella
Montegino
Torigia
Dargogna
Sella
Rapalo
S. Margarita
Porto Fin
CODEMONTE
Sauona
Arbizola
Varagi
Sestri
Voltri
La lanterna
Molo
GENOA
Nerui
Quarto
Quinto
Reco
Sori
Ticum
ORIENS

PATAVINVM TERRITORIVM.

AGER Patauinus (quæ Marchiæ Treuiſanæ portio) olim latiùs, nunc his terminis continetur: A Meridie Atheſis fluuius procurrit; à Septemtrione Muſo paruus amnis dilabitur; ab Oriente æſtuaria Venetiarum; ab Occidente autem Colles Euganei, & ager Vicentinus. Vnde hoc carmen peruetcri vrbis Patauinæ ſigillo inſculptum legitur: *Muſo, mons, Atheſis, mare, certos dant mihi fines.*

Patet omnis hic circuitus centum & octoginta paſſuum millia: in quo ſpatio ſunt tercentum & quadraginta ſeptem villæ ſeu pagi. Patauio municipali iure hoc tempore ſubiacent ſeptem inſignia oppida, quæ ſunt: Montinianum, Caſtrum Baldum, Atheſte, Mons Silicis, Sacci oppidum, Campus S.Petri, & Cittadella. Item ſex vici, Miranum, Ortacum, Titulum, & Liuianum, Arquadum Franciſci Petrarchæ ſepulcro celeberrimum, Conſyluium, & Anguillaria. Sunt præterea in hoc territorio Euganei colles Poëtis decantati; & iuxta hos Aponus vicus & fons, cuius Claudianus & Martialis meminere; Item Caſsiodorus in epiſtolis vbi Theodoricus Rex eos reſtaurandos curat. Huius agri Patauini tanta eſt fertilitas, vt ex abundanti frugum copia vicinis quoque ciuitatibus, abſq. vlla ſuorum ciuium inopia, quæ ad vſum vitæ neceſſaria ſunt, largè multa ſuppeditet. Generoſitas vini magna eſt. Venationes, aucupia, & piſcationes frequentes. Adeò fluminibus irrigatur, vt (maximo incolarum commodo & vtilitate) nullus agreſtis vicus vltra quinque paſſuum millia diſtet à flumine. Hanc omnium rerum mirabilem copiam atque abundantiam vulgò triuiali prouerbio demonſtrant, dicentes: *Bononia la graſſa, Padua la paſſa.* ac ſi Latinè dicas, Patauium fertilitate, Bononiam (quæ fertiliſsima eſt) ſuperare. Hæc de territorio, nunc de ipſa vrbe, quæ huic nomen dedit. Hæc in plano ſita eſt vndique amnibus irriguo. Vrbs admodum munita, lata & profunda foſſa aquis repleta, validiſsimis muris cincta, & populo frequens. Pomœrium habet amplum, adeò vt hoſtis non habeat quibus eam obſidens protegi queat. Habet prætorium ſpecioſiſsimum & plumbeis laminis opertum. Gymnaſium totius Europæ celeberrimum, à Carolo Magno (vti ferunt) inceptum, & à Frederico II. anno M.CC.XXII. ſtabilitum, & poſt XL. annos à Pontifice Vrbano IIII. confirmatum. Habetur item in hac vrbe Hortus (quem Medicorum cognominant) ſphæricus & amplus, omni exoticarum herbarum medicinalium genere conſitus, pro inſtruendis iuuenum ingeniis in re herbaria; opus ſingulare & egregium. Ciuium inter præcipuas artes eſt lanificium, quod eſt quotannis ſexcenta librarum millia, & amplius. Hæc ferè ex Bernardino Scardeonio, qui de huius vrbis ſitu, territorio, antiquitatibus, & viris claris, rebuſque memoria dignis, integrum volumen edidit, hunc auidus Lector conſulat; eique, ſi volet, Leandrum de ſua Italia iungat. De paludoſis huius tabulæ locis quos ad oram maris depictos cernis, legendus eſt Caſsiodorus 12. Variar. ad Tribunos maritimorum.

TARVISINVS AGER.

MARCHIAM Taruiſinam, & decimam Italiæ prouinciam Blondus in ſua Italia conſtituens, in ea Feltriam, Bellunum, Cenetam, Patauium, Vicetiam, & Veronam vrbes clariſsimas collocat; cuius caput Taruiſium ei nomen dedit. Hanc vrbem Silis fluuius amœniſsimus alluit, claritate, & leuitate nulli inferior, qui, decem millia paſſuum ab ea ortum ducens, nauigabilis in Adriaticum mare influit. Plurimis etiam in ea ſcaturientibus irrigatur aquis, ac validiſsimis muris cincta, & populo frequens eſt: nobiliſsimis quoque ædificiis cum diuino cultui, tum ciuium vſui paratis ornata. Habet Taruiſium agrum amœniſsimum, atque iucundiſsimum, ad hominum, animaliumque neceſsitatem opportunis rebus vndique circumfertum: nam in eo eſt planities magna, quæ non ſolum omne genus frumenti, vinique nobiliſsimi ſummam vim fundit, verùm etiam paſcuis, & pecoribus abundat. Sed neque arduos montes habet, neque infœcundos. Item colles vitibus, oleis, aliiſque fructiferis arboribus conſitos, & venationibus ferarum opportunos. In quo quidem agro numerantur multa inſignia oppida: nam ab Oriente, & Septentrione ſunt, Opitergium, Coreglanum, Sarrauallis, Motta, Portus Buffaleti, Sacile. quibus adduntur Comitatus Sancti Saluatoris, Collis alti, Sancti Pauli, Cordiniani, Vallis Marini, Cæſareæ, & Mellis: ab Occidente verò, & Meridie Baſsianum, Aſylum, Caſtrum fratrum, Nouale, & Meſtre. Item in eo vici nonnulli exſtant ac villæ, ſeu pagi quamplurimi. Sed, qui huius Territorij ſitus, antiquitates, & viros claros, reſque memoria dignas cognoſcere deſiderat, adeat doctiſsimum Ioannem Bonifacium, qui nuperrimè eius hiſtoriam abſolutiſsimè deſcripſit. Extat quoque Ioannis Pinadelli Taruiſini, AGER TARVISINVS, carmine deſcriptus, ſed nondum editus. Hactenus auctor ad ſuam hanc Tabulam. cuius venia confido me poſſe ex Zachariæ Lilij Orbis Breuiario hæc addere, TARVISIVM vrbs Venetiæ inſignis, cuius nomen prior inter vetuſtos habet Plinius. Totilam quintum Gothorum regem & quidem præſtantiſsimum genuit. A quo dignitatem inchoaſſe videtur, quam nunc habet, videlicet, vt tota Venetiæ regio Marchia Taruiſana nuncupetur. Nam idem rex magno exercitu comparato totam Italiam armis ſubegit: Vrbemque Romam ingreſſus diripuit & incendit. Quidam verò prodiderunt vrbem Taruiſij à Troianis conditam fuiſſe, quam fluuius Silis amœnis interfluit vndis, & in Adriaticum mare decurrit. Eſt autem ciuitas ipſa mœnibus, arce, & aquis munitiſsima: pontibus, priuatis ciuium ædibus ac templis Deo dicatis ornatiſsima, variiſque mercibus inſignis. Frumento, vino, & oleo abundans. Piſcibus & fructibus copioſa. Caſtellis & vicis plurimis referta. Quin etiam vrbem ipſam ornatiſsimam reddunt viri religione, probitate, moribus, omnique genere laudis præſtantiſsimi. Hæc Lilius.

OCCIDENS.
VICENZA
PADVA
Cittadella
Castelfranco
MERIDIES.
SEPTENTRIO.
Il Treuisano.
VENETIA
Milliaria
PATAVINI TERRITORII COROGRAPHIA, IAC. CASTALDO AVCT.
SINVS HADRIATICI PARS.

TARVISINI AGRI TYPVS
Auctore Io. Pinadello Phil. et I.C. Taruisino.
Cum privilegio decennali.
SEPTEMTRIO.
MERIDIES.
ORIENS.
TRIDENTINA REGIO.
Alpes Tridentinæ.
Patauini agri pars.
Forri Iu: lij pars.
Golfo di Vinetia, olim Sinus Hadriaticus.
Scala milliarium Italicorum
Bosco del Montello
Treuiso
Vinetia
Murano
Feltre
Conegliano
Serravalle
Ceneda
Oderzo
Motta
Porto Buffole
Castelfranco
Mestre
Padoa
Cittadella
Piave flu.
Sacile
Pinadello
Polcenigo
Caneva
Cordignan
Colalto
Mel
Zumelle
Castel Novo
Burban
Brenta flu.
Po di Malamocco
Malamocco
Po di Lio Mazor
Po di Iesolo
Torcello
Il Dolo
La Mira
Stra
Mirano
Noale
Asolo

LACVS COMENSIS, OLIM LARIVS.

LARIVS LACVS, *(quem hodie Lago di Como ab opido ſibi adiacente vocant) à Laro aue, Græcè ſic dicta, & Latinis Fulica, quibus abundat, nomen accepit. A Septemtrione in Auſtrũ ad 60. millia paſſuum producitur; vndiq; coronatur montibus, quorũ cacumina, caſtanearũ arborum nemora habent; latera, vineæ oleæq́; radices verò, ſiluæ; in quibus ferarũ venationes frequentes. In margine autem lacus, Caſtella conſidunt; inter quæ in Meridiolani ripa, Comum eſt, clarũ opidum à Gallis Orobiis, aut, vt quidam vult, à Cenomanis conditũ. Romanam Coloniam poſtea à Diuo Iulio ibi deductã, in quibus quingenti illuſtres fuère Græci, auctor eſt Strabo; ex quo Nouum Comum appellatũ eſt; in amœniſsimo loco poſitum, adeò vt ad ſolas delicias excogitatum videatur: nam à frõte pulcherrimum lacum, à tergo campeſtria culta, & omni genere fructuum feraciſsima habet; accedit etiam aër ſaluberrimus, iucundiſsimuſq́. De ænea ſtatua ex hac vrbe quondam rapta, vide Caſiodorum 2. Variar. cap. 35. & 36. Hoc opidum duos Plinios æternitate viros dignos nobis protulit, in quorum memoriam hæc elogia in fronte ædis Diuæ Mariæ Virginis, pietatis ergô, à gratis ciuibus marmori inciſa, anno 1558. ex Italia redeuntes, legimus,*

A dextra valuarum.

ORDO POPVLVSQVE COMENSIS C. PLINIVM SECVNDVM, MACTVM INGENIO VIRVM, DIGNATIONE CLARVM, DOCTRINA ADMIRABILEM, VT QVI OLIM IMP. CÆS. VESPASIANORVM AMICITIAM MERVERIT, OFFICIA MAXIMA GESSERIT, AC SCRIPTORES VNIVERSOS COPIA ET VARIETATE SVPERAVERIT, MVNICIPEM SVVM INCOMPARABILEM STATVA ET ELOGIO ORNAVERE.

Tantus honor dulciſque iuuat me fama Secundum,
At mage conciues hæc poſuiſſe meos.

A ſiniſtra valuarum.

C. PLINIO CÆCILIO SECVNDO, QVI CONSVLATV, AVGVRATV, MILITIÆ GESTIS, AC ORANDIS CAVSIS, POEMATIB. ET HISTORIIS CONFICIENDIS, CÆSARE TRAIANO AVGVSTO LVCVLENTISSIME LAVDANDO, ADFICIENDAQ. IMMENSA LIBERALITATE PATRIA SVA, EIDEM IMMORTALE CONTVLIT ORNAMENTVM, ORDO COMENSIS CONCIVI SVO DESIDERABILI, HONORE ACCEPTO MONVMENTVM POSVIT M. CCCC. LXXXXVIII. KAL. MAI.

Functus eram ſed tum veteri præclarus honore:
Viuebam, perij, nunc quoque vita mihi eſt.

Sed quare non addã de hoc lacu eiuſdè etiam Plinij lib. 2. ad Caninium hæc verba? Studes? an piſcaris? an ſimul omnia? Poſſunt enim omnia ſimul fieri ad lacum noſtrũ. Nam lacus piſcem; feras ſiluæ, quibus lacus cingitur; ſtudia altiſsimus iſte ſeceſſus adfatim ſuggerunt. Idem Epiſt. 4. ad Licinium Suram, fontis cuiuſdam miri hiſtoriam ad hunc lacum habet. Hunc Lacum Paulus Iouius elegantiſsimè deſcripſit integro libello, ex quo etiam hanc tabulam noſtro vſui excerpſimus. depingit item accuratè Caſsiodorus, libro Variarum 11. ad Gaudioſum. Deſcripſit & Benedictus Iouius res Comenſium: ſic quoque Thomas Porcacchius. Sed vide etiam Leandrum in ſua Italia, & Dom. Nigrum in ſua Geographia.

VRBIS ROMÆ TERRITORIVM.

DE vrbe Roma, quondam Orbis Imperatrice, eiusq́ue territorio, quia hic locus amplam pro eius dignitate deſcriptionem non admittit, atque omnino de ea tacere, quàm pauca dicere, præſtare videatur, auctores, qui eam ſcriptis ſuis celebrarunt, hîc enumerare, ſat viſum fuit. Quorum ex vetuſtioribus ſunt: Q. Fab. Pictor, Sex. Ruffus, & P. Victor. Ex recentioribus Blondus eandem in ſua Italia; Fabius Caluus Rauennas, Barth. Marlianus, Andreas Fuluius, Georg. Fabricius, Lucius Faunus, Andreas Palladius, Pyrrhus Ligorius, & Lucius Maurus. & nuperrimè Io. Iacobus Boiſſartus. Collegit & deſcripſit Iacobus Mazocchius eius antiqua epigrammata, Ful. Vrſinus familias, & Vlyſſes Aldroandus eius ſtatuas. Hubertus Goltzius non minori artificio, quàm diligentia, maximiſq́ue impenſis, eius Faſtos æneis Tabulis, libri forma expreſsit.

LARII LACVS VVLGO COMENSIS DESCRIPTIO, AVCT. PAVLO JOVIO.
Excurrit Larius a Meridie in Septentrionem, pronior tamē in Oriente
COMVM, duorum Pliniorum patria
Bushinius mons cum specula et templo Deiparę Virginis.

TERR TORI ROMA NI DE SCRI
HETRVRIA
LATIVM
MARIS MEDITE
ROMA
Tiberis fl.

Lacus paruus.
Milliaria Italica.
Cultonius ager genero so vino celebris
Hic candidi marmo ris fodinæ
Trocia vallis.
Saxina vallis.
Dacium
Sūmolacus
Suricum
Domasum
Gera
Grabadona
Adducum
Coderia mons.
Nonatum
Mera fl.
Olonia turris
Colecum
Bellanum
Correnum
Burgus Franconis
Delebium
Morbonium
Vulturrena vallis.
Hic argenti viui fodinæ sunt.
Lubiana
Roncina
S.Croce
Cernizo
S.George
Vipao fl.
Rosel.
Scenasechie
S.Angelo.
Cumen
S.Sergo
Reyffenbergo.
Gradisca
Gorita
Cormona
Ciuidal d'Austria. ol Forum Iulij.
Vipulzano
Sauorgnano
Buy
Sterpo
Codroipo.
Aquileia
Marano
Motta
Saluarol.
Caorle
Tagliamento fl.
TERGESTINVS SINVS.
Grado oppidū & insula.
S.Maria de berbana.
Profecho ol Pucinum, hinc vina a Plinio tantopere laudata
Triest ditionis Ducum Austriæ
Muglia
Risano. ol. Formio
ISTRIAE
PARS.
Capo d'Istria ol Iustinopolis
Isola
Piran
Humaga
Dragogna fl.
Golfo Largon
Punta de Saluori
Porto busacco
Sacile
Polcenigo
Idria fl.
Isontio olim Sontius
FORI IV.
LII, VVL
GO FRIV
LI TYPVS

T V S C I . A.

TVSCIAE (*quæ olim Hetruria*) *termini sunt, ab Oriente Tiberis; ab Occidente, Macra fluuij; à Meridie, Inferum mare; à Septemtrione, Apenninus mons. Terra pernobilis, pulchra lautáque est. Indigenæ ad omnia summo, pacis bellíque temporibus, ingenio; promptißimo non minùs ad studia litterarum, quàm negotiationes. Gentem cæremoniis & cultui diuino maximè semper addictam fuisse, ex priscis auctoribus constat. Oram Tyrrheni maris, saltus maiori ex parte occupant hoc æuo, quemadmodum & ætate Vopisci, vt ipse in Aureliani vita perhibet; maximè verò trans Arnum aliquantò, vsque vltra Plumbinum. Interior regionis pars est ferè montosa.*

IN *ea hæ sunt vrbes, maximè præ ceteris memorabiles; Florentia, Sena, Luca, Perusia, Pisæ, Viterbum, &c.* FLORENTIA *sita est in vtraque Arni fluminis ripa, quatuor pontibus iuncta; splendore ac elegantia summa est, quamobrem vulgò Florentia bella nominatur, vt quæ flos videatur Italiæ. Nobilißimis enim ædificiis tum diuino cultui, tum ciuium vsui paratis, nitet. In primis est admirabile Fanum D. Mariæ Floridæ, totum ex marmore crustatum, cum Hemisphærio stupendi operis; iuxtà turris stat eximia tintinnabulorum, tota item marmorea; modicóque pòst interuallo vetèrrimum Martis templum, forma rotunda, magno ingenio constructum, & nunc D. Ioanni Baptistæ sacrum. Valuas habet ex ære, fusili opere, tam raro artificio factas, eas præsertim, quæ contra Fanum D. Mariæ Floridæ sunt, vt omnes omninò, quibus ingenij vis adsit vlla, reliquæ in Europa tota similes esse nusquam arbitrentur. Sed omnia huius vrbis ædificia, tam sacris quàm publicis rebus destinata, enumerare hoc loco non datur. Qui cetera velit, Leandrum consulat.*

SENA *iacet in colle, præcelsis cincta crepidinibus tophinis, frequentia nobilium ædificiorum nitens; in quibus ædes maxima D. Virgini matri sacra, splendidis ac sumptuosis, quæ in tota Europa sunt, Fanis adnumerãda; siue pretium marmoris, ex quo tota cõstat; siue excellentiam operis ac artificij, quo facta, spectes. Præterea, sunt ædes amplißimæ quadrato lapide structæ, Pij II. Pontif. opus, aliáque multa pernobilia ædificia. Spatiosi ornatíque fori commendationem prætermittimus, cum insigni fonte Branda, semper nitentibus aquis copioso.*

PERVSIA *colli insidet Apennino; maiori agri parte fructiferis & amœnis assurgente collibus, vini nobilis, olei, ficuum, pomorum, aliorúmque optimorum fructuum fertilibus. Subter vrbem ad Asisiam, item Tuder versus, iuxta Tiberim, campi sternuntur iucundi, tritico, ceteróque frumento copiosi. Naturâ loci vrbs præmunita est, nobilibus ædificiis, tum priuatis ciuium, tum cultui diuino dicatis, nitens: itémque nobili ac largo fonte, qui medium vrbis habet. Populus frequens, & animis ingeniísque summis: nec minùs ad litteras quàm ad arma promptus.*

PISA, *vrbs olim felix, & admodum beata, non solùm ante rei Romanæ florem, sed etiam illa iam vigente; ac item postea multis annis fuit. Docent id insignes victoriæ nauales quas habuit, quibus & insulam Sardiniam suæ ditionis fecerunt. Panormum Siciliæ Saracenis eripuerunt: & ex eius belli spoliis templum maximum, quod* DOMNVM *vocant, Episcopíque splendidas ædes ædificare cœperunt. Gymnasium habet omnium disciplinarum, anno post Christum* M. CCC. IX. *institutum.*

VITERBVM *iacet amœno spatiosóque loco, iugis Cyminiis à tergo imminentibus, plurimis haud pœnitendis operibus nitens; inter quæ fons est insignis, & maxima cum admiratione spectantium copiosus.*

LVCA *in planitie sita est, non procul à collibus, ædificijs perhonesta. Gens lauta, prudens, ingeniosa; vt quæ libertatem sibi diu sapientißimè conseruauit integram, etsi finitimorum bellis haud rarò fuerit petita. Reliqua quære apud Leandrum.*

Descripserunt hanc regionem olim Myrsilus Lesbius, M. Cato in originibus; & eorum Commẽtator Ioannes Annius Viterbiensis, qui etiam seorsum de antiquitatibus Hetruriæ edidit libellum; Guilielmus Postellus, Volaterranus, atq; è peregrinis Laonicus Chalcocondylas lib. 6. &c. Ioannes Campanus pulchrè Transumenum lacum litteris mandauit.

LOMBARDIAE PARS, seu GALLIAE CISALPINAE
Apennini montes
LIGURIAE PARS
OCCIDENS
Mugelo
Carfagnana
Fiorenza ol. Fluentia
Pistoia
Prato
Luca
Pisa
Arnus fl.
Liuorno
Volterra
Empoli
Piera piana
Monte Carlo
Lago Bientina
Meloria insula ol. Lamellum
Gorgona
Capraia
Porto Baratto ol. Populonia Prom.
Piombino
Palmaiola
Troia
Portus Traianus
Monteri
MARE THVSCVM, SIVE TYRRHENVM
Elba, olim Ilua.
Insula inexhaustis chalybum generosa metallis
Hic Magnes lapis reperitur.
Marcilana
Feraio
Longaro
Rio
C. Corso
CORSICAE INSVLAE PARS
MERI

THVSCIAE
DESCRIPTIO AVCTORE
HIERONYMO BELLARMATO.
Me Ianus tenuit primus. formataque ab illo
Imposita leges populis. & nomina Ponto,
Inferno, & Supero: missos auxique colonos,
Imperiumq; Italos trans fines, foedera natis
Dum seruata meis, sed me discordia preceps,
Romuleæ genti domitam seruire coegit:
Quę decus antiquę longo post tempore linguę
Auxilij male grata mei, male grata laborum
Abstulit, & mansit nomen quod Thura dedere.
Archades aut Lydi quod vel mutare Pelasgi
Non ausi sacras quibus has concessimus oras.
Thuscia dixi.
Cum priuilegio
VMBRI.
SABINI
FALISCI.
VEIENTI.
GRAVISCI.
ORIENS.
LATII PARS.
INFERVM
Lacus Thrasumenus
Lago di Perugia
Vulsinus lacus.
Perugia
Cortona.
Viterbo
Roma
Ostia
Porto
Tiberis fl. olim Albula
Monte Argentato.
Mons Argentarius
Porto Hercole
Orbetello.
Ciuita vechia
Corallum hic nascitur.
Montuniata
Giannuti

FLORENTINVM DOMINIVM.

DE vrbe Florentia audi Blondum Flauuium, is enim in Illustrata sua Italia de ea hæc verba, Huius vrbis origo refertur in Syllanorum militum, quibus is ager à Sylla assignatus fuit, aduentum: & quia primas illi sedes ad Arna fluenta ceperint, Fluentiam inde primò dictam volunt. Et quidem Plinius; apud quem primùm eius loci mentio facta est, Fluentinos dicit profluenti Arno appositos. Venerunt verò hi milites ad annum conditæ vrbis sexcentesimum & septimum supra sexagesimum: vnde initium Florentia habuisse videtur ante Christi Dei nostri aduentum annos circa octoginta tres. Multis ea ciuitas per Gothorum tempora incommodis agitata est. Nec tamen à Totila aut alio quopiam tunc aut aliàs vnquam destructa fuit. Idque quod de reædificatione à Carolo Magno facta aliqui sentiunt, non probamus; quum gesta Caroli ab Alcuino eius præceptore scripta, tantummodo dicant illum Romam euntem, bis in Florentia Dominicum Pascha celebrasse. Seruata verò est ab ingenti desolationis, quod incurrerat periculo, vnius ciuis Farinatæ Vbertini virtute, cum Pisanis Senensibusque & aliis Etruscis in conuentu apud emporium habito, Florentiam destruendam esse censentibus, Farinata licet longo postliminio in ipsam patriam reuersus, eam se dixit, quam non ædificasset, se viuo, ab illis destrui non passurum. Itaque Florentia acceptis vi, & in se populariter traductis Fesulanis, ad annum salutis quartum & vigesimum supra millesimum, plurimùm opibus & gloria est aucta. Quo item anno Henricus I. Imp. ecclesiam S. Miniatis ad muros Florentiæ ædificauit. Arsit verò Florentia duobus incendiis, paruo in temporis spacio, ad annum salutis sextum & septuagesimum supra vndecies centenum. Ex eo ferè tempore primùm per Priores artium & Vexilliferûm iustitiæ, sicut nunc fit, gubernari cœpit. fuitq́. inter primos Vexilliferos ex nobili genere Stroza vnus, basilica insignis, quæ per nostram ætatem curante Philippo Brunalitio nobilissimi ingenij Florentino stupendi operis fornice est ornata, gloriosæque Virgini dicata: anno salutis duodecies centeno & nonagesimo quarto inchoata est: & quarto abinde anno Palatium item superbissimum, quod inhabitant priores, ædificari cœpit. Quintoque postmodum anno productum est pomœrium, & mœnibus quæ nunc exstant est ampliata. Hactenus Blondus. Pistorium fuisse primam vrbem quam Florentini imperio suo subegerint, tradit ex Aretino Leander in sua Italiæ descriptione. Ibidem de huius vrbis varia imperij forma, hæc huius verba: Postquam à Carolo Magno instaurata fuit, binos consules annali magistratu creauit, addito centũ patrum senatu. Hæc reipublicæ species dein mutata, Decemuiri creati, quos Antianos vocabant, anno M.CC.XX. vt Volaterranus tradit. vel vt Blondus M.CC.LIIII. Libertate postea M.CC.LXXXVII. anno, ab Imp. Rudolpho senis aureorum nummûm millibus, vt auctor est Platina, redempta, Decemuiri ad Octouiros redacti, dictique Priores artium, cum vno Iustitiæ Confalonerio. qui magistratus bimestris tantum erat. dein legebantur alij. Hæc forma ciuitatis quantum ex historiis colligere potui; ter ad hunc diem immutata fuit. Primùm anno M.CCC.XLIII. quum Florentini Lucam L.millibus aureorum nummûm à Mastino Scaligero emerant. amissisque bello copiis auxilium à Roberto rege petere coacti, Gualterium Gallum Athenarum ducem præfectum accepere, qui magnis artibus ac fraude occupato vrbis Dominatu in Curiam profectus; Priores cum ceteris magistratibus ab imperio deposuit. Nec diu tamen retinere tyrannidem potuit. etenim hortante Angelo Accieuolo prædicatorum ordinis, vrbis episcopo, populus arma sumsit, exactoque tyranno, Prioribus & Confalonerio magistratum restituit. Altera mutatio temporibus Alexandri VI. P. M. euenit, cùm eius filius Cæsar Borgia dux Valentinus, Petrum, Ioannem, & Iulianum Medices, Laurentij filios exules reducere nequicquam conatus, demum id effecit vt Petro Soderino Confaloneriatus perpetuus daretur. qui vnà cum Prioribus artium bimestri tempore pro veteri more creatis, prudentissimè Remp. gessit: donec à Raimondo Cordona Ferdinandi Arragoniæ Neapolisque regis legato, Ioannem Cardinalem Medicem cum Iuliano fratre restituente pulsus, anno M. CCCCC. XII. redditaq́. tum forma magistratuum prior, ad annum M. CCCCC. XXX. durauit. Interea quanquam vrbs arbitrio nutuque Pontificum Maximorum, Leonis X. qui Ioannes Medices erat, & Clementis VII. qui Iulius Medices Iuliani primi filius nothus, regeretur, Cardinale Cortonense tutelam curamq́. Hippolyti ex Iuliano secundo nati, & Alexandri filij nothi ex Laurenzino Petrique secundi nepotis hîc gerente, nihilominus tamen veteres ex more magistratus creabantur. Eo igitur anno, quum libertatem ante triennium Romæ Clementem VII. in Hadriani mole obsidentibus Cæsarianis, ciuitas arripuisset, & in ea retinenda perseueraret, Philippus Auraniæ princeps cum Imp. Caroli V. legionibus, postulante Clemente, nepotem suum Alexandrum, quem iam antè ducem Pennensem appellauerat, in vrbem reduci, eam annonæ penuria conflictatam in Caroli ditionem compulit. Carolus ex voto Clementis Alexandrum mox Priorem perpetuum creauit. Ita magistratus Priorum & Confalonerij sublatus. Deinde cùm Imp. Carolus Alexandrum ducem Florentinum, tradita illi in matrimonium filia notha Margarita, creauisset, anno M.CCCCC.XXXV. biennioq́. pòst ante diem VII. Id. Ianuarij Laurentius Medices, Petro Francisco genitus, quò patriam, vt aiebat, in libertatem vindicaret, eum misera cæde trucidasset, Dux illi suffectus est Cosmus Ioanne Medice natus. Hactenus Leander. Cui addam Ioannis Pinadelli amici mei verba hæc: Cùm notum Pontifici Pio V. esset Cosmum Medicem illo tempore Florentinorum ducem magnam operam pro religione posuisse, pecunia etiam liberalissimè in bellis contra hæreticos exhibita, anno M. CCCCC. LXX. mense Februarij ad Vrbem venientem, in Aula regia (*locus in Vaticano sic dictus*) coronauit. & in Magnum Ducem cum suis successoribus creauit. in cuius corona Pontifex illa verba inscribi voluit, PIVS QVINTVS PONT. MAX. OB EXIMIAM DILECTIONEM, ET CATHOLICÆ RELIGIONIS ZELVM, PRÆCIPVVMQVE IVSTITIÆ STVDIVM, DONAVIT. Atque hæc hucusque de huius vrbis magistratu atque imperio.

Libet hîc attexere historiolam, quia rara, neque ab hoc tractu prorsus aliena. eam habet Siffridus Presbyter, in Georgij Fabricij Rerum Misnicarum volumine, vbi hæc: Otho III. Imp. cùm esset apud Mutinam ciuitatem cum vxore sua, ipsa Imperatrix cuidam comiti se prostituere voluit: sed cùm ille consentire nollet, illa indignata, prædictum comitem apud Imp. adeò infamauit, vt eum Imp. sine audientia decollari præciperet. Qui antequam decollaretur, rogauit vxorem suam, vt indicio candentis ferri post mortem, eum comprobaret innocuum. Adest dies, in qua Cæsar se pupillis & viduis exhibebat iudicaturus. Adfuit & fœmina, comitis secum caput habens; quæritque qua morte sit dignus, qui iniustè aliquem occidisset. Quo respondente, capitis priuatione. Illa ait, Tu es ille vir, qui maritum meum ad suggestionem vxoris tuæ iniustè occidi mandasti. Quod dum illa per candens ferrum probasset, Cæsar in manus fœminæ se tradidit puniendum. Interuentu tamen Pontificis & procerum, decem dierum inducias, deinde octo, deinde septem, quartò sex à vidua accepit. Tunc Imp. caussa examinata & cognita, vxorem suam viuam cremari fecit, & dans viduæ quatuor castra, vitam redemit. Castra hæc sunt in episcopatu Lunæ in Etruria: & vocantur ab induciis dierum, Decimum, Octauum, Septimum, Sextum. Hæc iste. quæ hîc adiicere placuit, quòd horum castrorum apud neminem alium mentionem fieri intellexerim. nec quoque in hac tabula, accuratè tamen à suo auctore delineata.

Stato di Parma.
Stato di Ferrara.
SEPTE
LOMBARDIAE
Apennini montes.
Liguria.
Lunigiana
Stato di Ferrara
Cafagnana.
Stato di Luca.
MARIS TYRRHENI PARS.
OCCIDENS.
Lucca
PISA
Liuorno
Volterra
Gorgona
Meloria
Capraia
Scala mill. Italicorum
5 10 15 20
Elba

HADRIATI CI SINVS PARS.
ROMAGNA.
Stato di Bologna.
Stato della Chiesa.
Stato d'Vrbino.
VMBRIA.
Apennini montes.
Stato della Chiesa.
Lago di Perugia
Val di Chiana.
Stato della Chiesa.
SIENA.
FLOREN TINI DOMI FIDELISSIMA OVA DESCRIPTIO.
D. Stephano Monacho Montisoliueti.

PERVSINVS AGER.

AGRO Perusino, etsi multas adiuerit & lustrauerit regiones Ioannes Campanus, nullam tamen aliam cultiorem amœnioremque se cognouisse vnquam, scribit. Vasta omnia & mõtuosa procul intuentibus: cùm autem propiùs accedas, nihil tum cultu agrorum, tum benignitate cæli, tum & terræ vbertate felicius. Tiberis fluuius hunc agrum medium secat, rigatque. A quo paululum recedens vrbs Perusia est, in ipso monte Apennino sita, ab Achæis olim (vt Trogus testis est) condita: & ex XII. Etruriæ ciuitatibus primaria. Hanc Augustum Imperatorem à se Augustam nuncupasse, litteræ cubitales portis incisæ, ostendũt. Vrbs est natura loci munitissima, ædificiis sacris prophanisque, & populo ornatissima. Hæc sola inter omnes Italiæ vrbes (vt de ea tradit Blondus) felicitatem nacta est penitus inauditam, quæ eandẽ penè status & rerum conditionẽ, quam ante conditam vrbem Romam; & postmodũ Roma sub Regibus, Consulibus & Imperatoribus, atque tyrannis agente, habuit, nunc retinet. Passa est tamen varias & vix tolerandas agitationes. A Fabio Maximo nãque Cos. vt Liuius refert, eius ciuium quatuor millia & quingẽti occisi fuere. Triumuirorũ tempore Augustus eam obsedit, & ad vltimam famem compulit, vrbemque cepit, diruitque; crematąque fuit tota, excepto tãtùm Vulcani fano, vt Appianus auctor est. Postea eadem septem annis crudelissimi Tolitæ obsidionem passa est; atque tandem direpta, &c. Hodie Pontificibus Romanis paret, & celebri gaudet Academia, quæ circa annum M. CC. XC. florere cœpit; vt placet Middendorpio. Claruere in ea auorum nostrorum tempore Bartholus & Baldus Iurisconsulti celeberrimi.

Est in huius territorio quondam Romanorum clade nobilis Trasumenus lacus, quem Plestinum cur nominet in suis Annibalicis Appianus, ignoro. Complectitur hic, vt habet dictus Campanus, in suo ambitu circiter triginta millia passuum. Lucidus est & perspicuus, nec recipit alienas aquas, nec refundit suas. Insignis huius aquæ suauitas: adeò vt viuo manare fonte videatur. Tribus insulis adornatur, quarum duæ sibi ferè contiguæ, ad septentrionem vergentes: vna Maior, altera Minor vocatur. Hæc inculta & deserta, tantùm templum fert in acumine. Illa, quæ ad Cortonensem spectat agrum, ducentis propè familiis habitatur. Tertia, quæ versus Meridiem consistit, & maior ceteris, frequens hominibus est. Harum incolæ solis ferè piscationibus incumbunt. Frumentum vix serunt. Vineta autem plantare non negligunt. Lignatum pabulatumque in finitimos campos siluasque egrediuntur. Harum trium insularum mentio fit in archiuis Ludouici I. Imp. vbi eas MAIOREM, MINOREM, & PVLVENSEM vocat. Video eas hactenus vetera nomina retinere. Littoris oram nulla interfusa stagna aut paludes impediunt: hæc oliuetis abundat, quæ in collibus qui circùm lacum exornant; mira fertilitate conspicua. In planicie verò inter lacum & colles, canabis & lini tanta copia, vt ne in reliqua quidem Etruria maior. Paucis in terris meliora vina: poma quoque suauissima. Piscium genera in lacu non sunt multa, copia tamen inaudita, qua ceteros Italiæ lacus antecellit: cuius piscationes toto fiunt anno, (etiam ipso Brumæ tempore, quod nullus alius admittit in Italia lacus.) Hi pisces aduehuntur hyeme ad Etruscos, Vmbros, Picentes: Romam quoque plurima quotidie iumenta comportant. Lucium hic piscari vario colore, & quasi viridibus aspersum maculis, ait idem Campanus, de quo mira refert; eum nempe coire cum serpentibus, indeque illum hunc varium sortiri colorem. Item remansisse aliquando lucium in sicco, quem cùm vulpes capere contenderet, alterum pedem eius dentibus esse deprehensum; atque ambos inuentos esse mortuos. Hunc lacum aliquando totum arsisse, tradit Plinius 2. cap. 107.

Agri Florentini fines.
Contado di Castello.
Agri Florentini fines.
Marchionatus Castilionensis.
TRASVMENVS LACVS. qui PLESTINA ab Appiano dicitur, in Annibalicis.
Piano di Marte.
Piano di Carpine.
Paterno.
Materno.
Ager Senensis.
Orvieti territorij fines.
Milliaria Italica, mille passuum communium
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

PERVSINI agri; exactissima nouissimaque descriptio: auctore Egnatio Dante.
Vbinatium limites.
Nuceriae pars.
Asisij fines.
Asisi D. Francisci patria.
S.Maria de gli angeli.
Bastia.
Cam pagna.
Valfabrica.
Poggio di Sotto.
PERVGIA.
Torre di colle d'albero.
Castellina.
Casa castaldo.
Col di Mincio.
Tupino flu.
Chiagio flu.
Bettona abb.
Col di Maggio.
Diruta Cast.
S.Piero badia
S.
M.
OC.
OR.
43

SENAE VRBIS TERRITORIVM.

CÆSAR Orlandius Iurisconsultus Senensis, hanc tabulam, vnà cum eius Vrbis summario, ex libro à se (vti in suis ad me literis fatetur) de eius origine scripto, Theatro nostro inserendam Roma misit.

SENA, ciuitas adeò antiqua, vt eius origo apud probatos auctores nullibi reperiatur. Nam quod à nonnullis scribitur, eam fuisse conditam a Gallis Senonibus, qui Brenno duce anno ab V.C. 363. spatio septem mensium (vt Polybius & Plutarchus scribunt) eadem Vrbe potiti fuerunt; nullo certò, aut saltem probato auctore constat. Etenim Io. Saresberiensis, primus huius opinionis auctor, (qui ex eo quòd operi suo Policratici nomen indidit, propterea Policrates, seu Policarpus à plerisque appellatur) lib. 6. cap. 17. nullum huiusce suæ opinionis testem adducit. Ipse autem lib. 8. cap. 23. se Hadriani Quarti Pontificis maximi familiarem fuisse testatur. Apud omnes autem constat, Hadrianum hunc ab anno 1154. vsque ad annum 1159. in solio B. Petri sedisse, & proinde huius Iohannis testimonium de orgine Senæ longè ante ipsum conditæ, recipiendum non esse.

De hac ciuitate meminit Cornelius Tacitus lib. 20. Annalium, Coloniam Senensem eam appellans. Quæ verba de alia Sena, quæ etiam hodie in Piceno exstat, & Senegallia vulgò appellatur, nequaquam intelligi possunt, vt aliqui falsò opinantur. Siquidem tempore Taciti & Plinij, ea ciuitas Piceni, non iam amplius Sena, sed Senogallia, seu Senagallica, vel Senagallia appellabatur. Quod ex verbis Plinij & Claudij Ptolemæi liquidò constat. Plinius enim Coloniam Senensem inter mediterraneas Etruriæ colonias disertè enumerat, idemque paulo post etiam Senegalliam in sexta regione Italiæ collocat. Ptolomæus verò, non solùm in Latinis, ac typis excusis, sed etiam in Græcis, iisdemque antiquissimis, & manu scriptis codicibus, Senam inter mediterraneas Etruriæ ciuitates, Senam verò Gallicam (sic enim eam appellat) inter alias Senonum ciuitates, prope Anconam & Fanum fortunæ, recenset.

Episcopatus dignitatem quo tempore primùm hæc ciuitas adepta fuerit, quamquam adhuc non satis exploratum sit, illud tamen certò constat, quòd inter 46. plus minùs Episcopos, omnes vrbi Romæ propinquos (qui in prima Rom. Synodo sub S. Hilario Rom. Pontif. eius nominis primo, anno à natali Christi 465. conuenerunt) interfuit etiam Eusebius Episcopus Senensis. Itemq; in secundo Concilio Lateranensi, sub Martino pariter primo, anno 652. ab eodem natali celebrato, inter 125. Episcoporum subscriptiones, leguntur etiam hæc, videlicet; Maurus Cæsenatis Ecclesiæ Episcopus. Maurus Episcopus S. Senogalliensis Ecclesiæ. Maurus Episcopus S. Senatis Ecclesiæ. Eodem loquendi modo, quo etiam Clusinus, Roxellanus, & Fauentinus Episcopi, eorum Ecclesias Clusinatem, Roxellatem, & Fauentinatem appellant. Pariterque inter eundem ferè numerum 125. Episcoporum, qui subscripserunt epistolæ Agathonis Rom. Pontificis, quam Legati ab eo ad sextam œcumenicam Synodum Constantinopolitanam celebrandam missi, anno 673. secum attulerunt, legitur etiam subscriptio huiusmodi, videlicet; Vitalianus Episcopus S. Ecclesiæ Senensis. Quo fit, vt cauillari non possit, quod Episcopus Senensis sit idem qui & Senogalliensis: vel quod pro Episcopo Senate, legi debeat Episcopo Cæsenate. Tum quia ex Plinio & Ptolemæo suprà citatis perspicuè constat, quòd etiam eorum ætate Sena illa Piceni, non iam ampliùs Sena, sed Senogallia appellabatur: tum etiam quia supradicto Concilio Lateranensi, non solùm Senatis, sed etiam Sæsenatis, & Senogalliensis Ecclesiarum Episcopi, vno eodemque nomine appellati, subscripserunt. Et insuper secundæ & quartæ Synodis Romanis, sub Cælio Symmacho circa annos Domini 498. conuocatis, subscripsit etiam Venantius Episcopus Senogalliensis.

Cæterùm Pius II. Pont. Max. an. 1459. (quo etiam anno idem Pius Pontifex creatus fuit) Sena oriundus, Ecclesiam Senensem ex Episcopali in Archiepiscopalem erexit, illique Suanensem, Clusinensem, Crassetanensem, & Massanensem, Episcopos, in Suffraganeos assignauit, eorumque Ecclesias eidem Archiepiscopos subiectas esse decreuit.

Hæc Cæsar Orlandius de patriæ suæ origine & antiquitate nobis misit; idque non alia (vti scribit) ratione, quàm vt Blondi, & nonnullorum recentiorum scriptorum, qui de ea contrà quàm res se habet scripserunt, opinio prorsus (si fieri possit) euellatur.

Montem Argentarium eleganter describit Claudius Ptolemæus Senensis, libro 6. epistolarum ad Gabrielem Cesanum.

MARCA ANCONÆ.

OLIM hæc Regio Picenum vocata fuit, hodie Marcam Anconitanam ab eius vrbe primaria appellant. Quondam quoque Marca Firmiana ab eius oppido dicta fuit, vt Blondus prodit. Ab Isauro flumine vsque Druentum amnem, inter Hadriaticum mare, & Apenninum montem exporrigitur. Picenos, Vmbros, & Senones hunc tractum quondam incoluisse, litterarum monumentis constat. Habet hæc Regio agrum fertilem, omnis generis frugum copiam producentem; sed lignarijs quàm frumentarijs fructibus longè est præstantior. Silius eius laudem præcipuam in oleis prædicat.

Vrbs eius primaria (vti diximus) Ancona est, à situ nomen habens; quòd in Cumero promontorio, tamquam cubitus in Hadriaticum mare promineat. Vnde huius vrbis antiqua (quæ ex terra interdum eruuntur) numismata cubito calamum manu tenente, insignita conspiciuntur. Habet hæc vrbs portum antiquitate venerandum, à Traiano Imperatore exædificatum, quod ex eius marmorea inscriptione ibidem ostenditur. Est & AElia Ricina, quod & Ricinetum, hodie id oppidum Recanari vocant, in monte situm est, cuius nundinas (quibus certis anni temporibus gaudet) ex omnibus penè Orbis partibus frequentatas vidimus. Non longè ab hinc est diuæ Mariæ Lauretanæ fanum, validissimo muro cum vico illi adhærente cinctum. Cuius delubri magnificentia ac loci religio tanta est, vt, in ipso statim introitu nemo non in admirationem rapiatur. Fanum hoc omni bellico instrumento, tum ad defendendum, tum ad feriendum, ne à piratis diripiatur, egregie munitum est. Vicus ferè cauponibus, stabularijs, calcearijs, alijsq; id generis hominibus constat, à quibus hic toto anno ex omnibus propemodum regionibus votorum causa maximo numero confluentibus necessaria subministrantur. Est & oppidum cum arce Fabrianum. huius incolæ ferè ex charta nobili, quæ inde Fabriana nuncupatur, victum parant. Sunt præterea alia præclara in hac regione opida, quorum descriptionem apud Leandrum luculentam habemus. Hanc regionem carmine descripsit Franciscus Pamphilus.

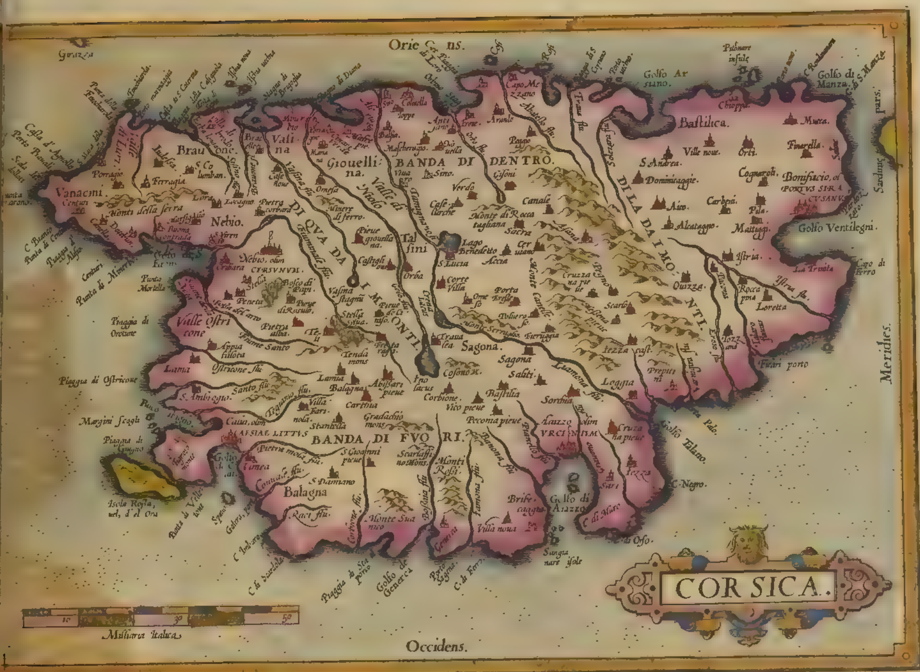
Apenninus mons hoc loco, vbi huic regioni imminent, editissimis iugis se ipsum superat, in quibus Antrum illud horribile est quod Sibyllæ cognominant (Grotta de la Sibylla *vulgò) atque Campos Elysios fingunt. Vulgus enim in hoc Antro Sibyllam quandam somniat, quæ hic regnum amplum magnificum Regijsq; palatijs plenum, hortis amœnissimis consitum, lasciuientibusq; puellis, & omnis generis deliciarum copia abundantem possideat. Atque hæc omnia cōmunicari cum ijs qui eam per hoc antrū (quod omnibus pateat) adeunt. Postquam verò per annum in eo permanserint, liberam egrediendi facultatem (si velint) eis à Sibylla largiri prædicat, atque ex eo ad nos reuersis, felicissimo deinceps toto vitæ tempore vti asserit. Hoc Antrum nostratibus quoque innotuit, sub nomine* Vrow Venus bergh, *quasi dicas, Dominæ Veneris montem. Inde versus quidam rhythmici Teutonici vulgò cantitantur de quodam paruo Daniele (sic enim cantio eum vocat) qui postquam toto in hoc antro anno mansisset, eius vitæ tandem pœnituit, eoq; hanc suam Venerem deserens, Romam proficiscitur, Pontificemq; adit, & peccatum confitetur. Pontifex hoc peccatū minimè veniale credens, baculum quem fortè effetum & aridum ad manus habebat, in terrā defigens, sua illi peccata remissum iri dicit, quàm primùm hic baculus rosas ferret. Daniel ex hoc responso de sua salute desperans, mæstus abiuit, denuoq; (duobus ex sorore nepotibus secum ductis) ad suam Venerem reuertitur. Triduum verò pòst visus est baculus efflorescere: quæsitus vbique terrarum Daniel, sed nusquam apparuit. Creditur enim, eum reliquum suæ vitæ terminum in antro hoc finiuisse. Hæc huius cantilenæ historia, digna cuius fides huic suæ Sibyllæ, aut Veneri imaginatæ, deferatur.*

CORSICA.

CORSICA Maris Mediterranei insula, varijs olim populis inhabitata fuit. Hodie bifariam in duas partes eam distinguunt. Plagam qua orientem Solem respicit, Latus interius; partem verò huic obuersam, Latus exterius vocant. Pars quæ Italiæ propinquior est, Cismontana; & quæ versus Sardiniam excurrit, Vltramontana dicitur. Incolæ tamen alter alterum Vltramontanum, se ipsum verò Cismontanum, ad montium situm respicientes, appellant. Insula est ab omni parte aditu difficilis, cùm præruptis vndique collibus comprehensa sit. Interiùs similiter magna ex parte montosa, ideoque frumenti non adeò fertilis est; vino tamen commendatur, quod hinc Romam exportatur, Corsicumq; à loco nomen habet. Gignit & equos feroces, & canes venaticos spectatæ magnitudinis. Musmo quoque animal, Plinio auctore, hic est, arietis genus, quod lanæ loco villum fert caprinum. Mosoli hoc hodie vocant. Hoc animal tamen a Strabone in Sardinia describitur. Incolas pro strenuis militibus Italia habet. Mel amarum veteres hic inueniri scribunt. Hæc insula primùm à Thyrrhenis occupata fuit, deinde à Carthaginiensibus: his eam eripuerunt Romani, qui eam tenuerunt vsque dum Saraceni eos expulerunt. Hos ex ea profligarunt Genuenses. Tandem capta à Pisanis, Pontificibus cessit. Vltimò ad Genuensium iura rediit, quibus hactenus obedit. Hanc insulam tam accuratè, ex Augustini Iustiniani commentarijs, describit Leander Albertus, vt omnino nihil in ea desiderari posse videatur.

Septentrio.
Fio
rentino.
Cum Priuilegio.
SIENA.
BORBONE.
VESCOVADO
VAL D ORCIA.
MONTAGNATA.
MAREMMA DI QVA AL FIVME.
MAREMMA DI LA AL FIVM
PIANO DALMA.
Lago de Castiglione.
PRILIS LACVS
MONTE ARGENTARO.
THVSCI MARIS PARS.
Occidens.
SENENSIS DITIONIS ACCVRATA DESCRIP.
1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.
Meridies.
Ad Montem Argentarium olim thynn
captura fuit, teste Strabone; et
hodie hic maxima copia piscantur
it huius montis Rutilius Claudius
tianus in suo Itinerario.

CORSICA.
Occidens.
Meridies.
Millaria italica
BANDA DI DENTRO.
BANDA DI FVORI.
DI QVA DA I MONTI.
DI LA DA I MONTI.
Sagona.
Balagna
Golfo Ventilegni.
Bonifacio, ol PORTVS SIRACVSANVS
Bastilica.

MARCHA ANCONAE, OLIM PICENVM. 1572.
Meridies.
Septentrio.
Oriens.
Occidens.
Apenninus mons.
Monte de la Sibilla.
ABRVZZO.
Regni Neapolitani limes.
ROMAGNA.
SABINI
Vrbino.
ANCONA
Golfo di Venetia, olim Hadriaticus sinus.

APRVTIVM.

IN REGNO NEAPOLITANO prouincia est quam vulgò Abruzzo vocant, Latini Aprutium; vnde, vti in obſcuro, ita nō à Brutiis, vt quidam fortè putauêre, indubitatum. Sunt qui ſcribunt ab apris ſic nominari, quòd ſaltuoſa ſit regio, & porcis ſcateat ſilueſtribus: ſunt qui ab aſperitate montis Apennini, hoc tractu horridi admodum atque præcipitis. Melior pars credit nominis antiqui Prætutianæ reliquias in eo hactenus ſupereſſe. Hanc regionem enim quondam Samnites habitaſſe, & inter eos hos Prætutianos, cum Pelignis, Marucinis, Ferentinis, Veſtinis, Marſis, Caracenis, & Albenſibus, ſibi perſuadent Volaterranus, Blondus, Dom. Niger, Leander, & Scipio Mazzella. Terminos huius hodie faciunt mare Hadriaticum à Septemtrione; Trontum, olim Truentum, à parte Occidentali; Fortorum, quondā Frento flumina, à parte Orientali: à Meridie habet Apenninum mōtem: quamuis & vltra hunc aliquibus in locis ſeſe extendat. Hanc autem Alfonſus Magnanimus Arragoniæ Rex diuiſit in duas, in Aprutium Citeriorem nempe & Vlteriorem: quam Vlteriorem ſolam hæc tabula comprehēdit. Diuiditur hæc à Citeriore, flumine Peſcara, ab antiquis Aternus dicto. Tradit Scipio Mazzella in ſua regni Neapolitani accuratiſsima deſcriptione, hanc regionem eſſe ſitu naturaque munitam, & incolis ſtrenuis habitatam: eius agrum eſſe vini & armenti fecūdum. Vrbes huius primariæ ſunt Aquila, Interamna, Amatrica, Atria, Pinna: & quondā Amiternum, atque Furconium: ex cuius ruinis Aquilam hinc quinque millibus diſtantē ædificatam in colle ſcribunt Volaterranus & alij. Vrbs hæc ſita eſt in agro omnium rerum fertiliſsimo: vt cuius braſsica capitata (cauli capucci vocant) triginta, interdum quadraginta libras adpēdere tradit Mazzella; adeò vt non fruſtra Martialis dixerit, *Nos Amiternus ager felicibus educat hortis.* Croci in huius pomœrio tam inſignis prouentus, vt inde ſingulis annis pretium quadraginta millium ducatorum aureorū recipiant. Forum hîc rerum venalium celebratur quotannis à populis circumiacentibus. Habet cētum & decem templa. Circa hanc vrbem deſcribit Blondus ſaxum, ſub quo fons olei, Petronici vocati, manat: quod oleum à multis petitū addit: at diligentiùs à Teutonis Hungariſque colligi & aſportari, quàm ab ipſis Italis. Idem ſupra hanc vrbem, circa Aterni fluminis fontem dicit ſibi ab accolis oſtenſam pyrum colli innatā, taliter faſtigiato, vt aqua pluens in eam arborem, triplici facta diuiſione in tres magnos amnes, diuerſas petētes regiones, Velinum, Truentum, & Aternum, dilabatur. Amiternum autē olim vrbs in hiſtoria celebris, & nobilis hiſtorici Salluſtij patria: hodie eius fundamenta tantùm apparent. Reliquias tamen hîc adhuc theatri, templorū, turriumque oſtendi, ait Blondus. Tradit Mazzella ibidē hactenus exſtare Saturni fanum, ſepulcrū Druſi filiæ, & in marmore ſculptū triumphum Samnitum, de Romano exercitu ſub iugum miſſo, ad Furcas Caudinas. Teramum, Interamnia olim dicta, quod inter tres amnes, Tordinum nempe, Vitiolam, & Fiumicellum, poſita. Eſt hæc huius prouinciæ ciuitas primaria; cuius Epiſcopus multis titulis dignitatibuſque ornatus eſt: eiuſque dominus Ducis nomine gaudet. Adria antiqua Romanorum colonia, hodie Atri. Sunt qui Hadrianum Imp. hinc oriundum dictumque putant: item mare Hadriaticum. Furconium olim magnæ famæ Epiſcopatus: cuius Epiſcoporum mentio frequens in Conciliis habitis ab hinc octingentis annis Romæ, aut alibi in Italia. Hodie tantùm eius veſtigia apparent: à Longobardis enim destructa fuit: & eius Epiſcopatus Aquilam tranſlatus ab Alexandro IIII. Inſigne huius regionis eſt Aquila argentea coronata, inſiſtens tribus montibus aureis, in campo Azuri, ſiue Cyaneo, vt habet Scipio Mazzella. Plura cognoſcere de hac regione qui deſiderat, dictos ſuprà à nobis ſcriptores adeat.

APRVTII
VLTERIORIS
DESCRIPTIO.
1590.
Ducatus
Spole
ti
pars.
OCCIDENS.
APENNINVS
MONS.
VMBRI.
Rieti
Italiæ vmbilicus
Ascoli
Aquila
Val Como.
PELIGNI.
NATALIS BONIFACIVS SEBENICENSIS DESCRIBEB.

Tronto flu. Terminus Reg. Neapol. Truentum olim dictus.
Vibrata flu.
Salinello flu. Summum olim.
SINVS HADRIATICI QVI HODIE GOLFO DI VENETIA PARS.
Trontino flu.
Chiratro flu.
Vomano flu. qui olim Vomanus.
Piomba flu. Matrinus forte olim
Salino flu. qui Tifernus olim.
Piscara flu. Aternus olim
ORIENS.
Colonella
Segura
Contraguerra
Gabiano
Conappoli
Torre
S. Homero
Tortoreto
Poiomorello
Montone
Bellante
Mosciano
Ripatone
Tauerna
Giulia noua
S. Atto
Cologna
Notaresco
Castel alto
Morro
M. Pagano
Guasdia
Fonzella
Vomano flu.
Celino
S. Giacomo
Casole
Silari
S. Vitorino
Scorrano
Atri
Bacucco
Castagna
Piomba flu.
Borza
Bisente
MARVCINI.
Sino flu.
Apignano
Telice
Civita S. Angeli.
Hosteria
Castrolento
Montesecco
Castiglone
Colle corvo
Moscufo
Loreto
Tavo flu.
Farindola
Civita di Penne
Spoltore
Salino flu.
Catignano
Monte bello
Alano
VESTINI.
Vicoli
Nocciano
Rosziano
Scafo
Cugnolo
Caspineto
Lanora flu.
Piscara fortezza regia
Casa noua
Civitella
Pianella
Chietti citta regia
Aprutij Citerioris pars.
Detranico
Tocco
Ponte S. Clemente
4
8
12
Cum privilegio decennali, Imp. et Reg. Mtm

REGNVM
NEAPOLITANVM.

VNIVERSVM hoc regnum hodie continetur inter Hadriaticum & Tyrrhenum mare, ab amne Truento, & Fundis, vſque ad Fretum Meſſanæ: continetque nouem opulentiſsimas amœniſsimasque Italiæ regiones. Eæ ſunt, Latij pars, Campania felix, Lucani, Calabria, Magna Græcia, Salentini, Apuli Peucetij, Apuli Dauni, & Aprutium.

Vrbs, quæ regno dedit nomen, lautiſsima ciuitas Neapolis, maris littori & amœniſsimorum collium radicibus appoſita eſt: aërem habet placidiſsimum & mollem, agrum iucundiſsimum; eoque hac ætate Principes, illuſtresque viri non minori frequentia quàm olim, Neapolim concurrunt: etenim vniuerſi ferè regni huius Reguli maiorem anni partem hac in vrbe exigunt, ædesque ſplendidiſsimas fermè omnes habent: vnde Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Equitum, Doctorum, Baronum, ac nobilium hominum plena confertaque adeò eſt, vt pauciſsimas Orbis terræ ciuitates huic exæquari incolarum nobilitate poſſe cenſeam. Vrbs ſpatium amplectitur magnum, inter mare, amœniſsimosq. colles ædificata magnificè, mœnibus firmiſsimis, præſertim haud pridem iuſſu Caroli V. Imp. conſepta, munitaque. Ædes cùm Diuorum, tum hominum ornatiſſimas ac ſplendidiſsimas, arcesque pænè inuictas habet. Ædes præ ceteris ampliſsimæ ſunt, Ducis Grauinenſis; item Salernitani Principis. Viæ ciuitatis perelegantes, directæque. Curiæ quaternæ, quas Sedes appellant; Capuana, Nidenſis, Montana, Diuique Gregorij; quò Principes, Duces, Marchiones, omnesque ceteri ordines ad conſultandum de rebus publicis conueniunt. Arces fortiſsimæ ſunt hæ: Caſtellum nouum. hoc Alfonſus primus inſtaurauit, operibusque maximis ſepſit, adeò vt firmiſsimis Europæ totius propugnaculis adnumerari meritò queat. Caſtellum hinc Capuanum, quod nunc conciliis habendis, & imperij ciuitatisque negotiis attributum eſt. Item Caſtellum Oui, modico, extra vrbem ſpatio, in ſcopulo (Meagrum veteres appellabant) cinctum mari. Præter hæc, Caſtellum Santemerenſe eſt in rupe, mœnibus vrbis imminente, ſuperioribus annis à Carolo V. mirificè communitum. Extra muros Auſtrali parte moles in mari, opus arte ſumma factum conſpicitur, ad Portus commoditatem atque tutelam, nauibus ex omnibus ferè orbis partibus perpetuò pleni. Gymnaſium etiam omnium diſciplinarum Neapolis habet; ad quod ſtudioſorum ex toto regno maximus fit concurſus. Vbertus Folietta libello, quem Brumanum inſcripſit.

Extra magnificentiſsimam hanc ciuitatem, ager amœniſsimus atque iucundiſsimus eſt, non ſolùm rebus ad hominum animaliumque neceſsitatem, ſed etiam ad voluptates atque delicias opportunis vndique confertus. In primis omne genus frumentum, vinique nobiliſsimi ſummam abundantiam fundit, adeò, vt qui non viderit, tantùm vnius iugeri cum frumenti, tum vini vbertatem eſſe poſſe, haud facilè credat. Colles item hoc in agro feraciſsimi, plenique nobiliſsimorum fructuum; & aliqui theatrorum inſtar areas planas cingentes, venationibus ferarum opportunas. Præterea circum Neapolim horti amœniſsimi cultiſsimiq. medicis, ac eiuſcemodi generoſis arboribus, ornati, dulciſsimoq. riuulorum vndique diſcurrentium murmure reſonantes ſunt. Nec vſquam abeſt odorum ſuauitas, quòd paſsim abundantia myrti, lauri, gelſamini, roſmarini, roſæ, &c. adſpirat. Breuiter, horum locorum amœnitas, elegantia, delectatio, vix intra modum humanum conſiſtere mihi profectò videtur: vt mirari nemo debeat, cùm olim, tum hac ætate, præcipuos homines vitam hîc degere ſolitos. Hæc ex Leandro excerpſimus; apud quem plura: qui hanc vrbem eiusque territorium atque regnum tam abſolutè deſcribit, vt Lectorem ad alium auctorem, præterquam Scipionem Mazzellam (qui peculiari volumine, ſummaque diligentia, hoc regnum Italica quoque lingua delineauit) minimè relegare viſum fuerit. Exſtat quoque libellus Alexandri Andreæ, de bello inter Philippum Hiſpaniæ Regem & Paulum IIII. Pontificem maximum geſto, ex quò his non ſatiatus Lector, quædam de hoc regno non aſpernanda paſsim inueniet. libellus hic à Hieronymo Ruſcello editus eſt lingua Italica. Sed & Ioannes Baptiſta Caraffa, Pontanus, & Pandulphus Collenutius, huius Neapolitani regni hiſtorias deſcripſère: in quibus multa quoque de regionis ſitu tradunt. Gabriel Barrius accuratè admodum ſuam Calabriam litteris comprehendit, & Sanfelicius Campaniam.

Maris Hadriatici siue Superi pars, nunc
Diomedeę insulę, nunc S Maria de Tremiti.
Inferi maris
LATIVM NOVVM
Sinus Formianus
Sinus Puteolanus
Sinus Amiclanus
LACVS FVCINVS
HERNICI
MARSI
PELIGNI
VESTINI
SVPERAEQVANI
CAMPA
SAM
PICE
NVM
TREBVLAN
CININENSES
SABINI
ABO RIGI NES
CARSEOLANI
Palmaria
Ventotiene
Borca
Gaeta
Ascoli
Cum priuilegio.

fo di Vinetia
Ionij pars:
Maris
Sinus Tarantinus
S. Andrea.
Porto Cesareo
Capo di Leuco
Porto di S. Gioanni
Achotus
Brundusium
Hydruntum
Castrum
Monopoli
Bari
Molfetta
Barletta
MESSAPIA ET
PEVCETIA.
PEDICVLI
COMPSANI.
Sinus Pestanus.
Sinus Scyllaceus.
Lacunium Pro: nunc Capo dell' alice.
Dioscoron
Calypsus vel Ogygia.
Carcinum Prom:
Cocintus vel Carcinium Pro.
Epizephyriu Pro.
Sinus Napetinus.
Sinus Hipponiatis
FRETVM nunc el Faro
MAMERTINVM. di Messina.
SICILIAE PARS.
SEP.
ORI.
MER.
OCC.
ANI VERISSI
ANTIQVORVM ET
TRADITIONEM DE
HO LIGORIO AVCT.

APVLIA.

HVIVS Regionis hanc enarrationem ex Antonij Galatæi libello de ſitu Iapygiæ concinnauimus: Hæc quod ad terrarum ſitum attinet, temperatiſsimam Orbis partem ſortita eſt. Variis nominibus à diuerſis Auctoribus ſubinde appellatam fuiſſe conſtat. Ariſtoteles & Herodotus Iapygiam dixêre, Peucetiam alij; alij Meſapiam; alij Magnam Græciam; alij Apuliam; alij Calabriam, (namq. nunc Calabria, Brutia quondam dicebatur.) Fruges, olera, fructus præſtantiſsimi hîc ſunt. Auena huius regionis cum hordeo, & hordeum tritico aliarum certare poteſt. Melones optimi ſaporis, & citria vbique bene proueniunt; Herbæ Medicis vtiles omnium efficaciſsimæ. Cælum ſalubre, ſolum non aridum, neq. paluſtre. Sed hæc tanta munera quibuſdam etiam malis videntur mixta: nam & hic Natura Arachneum animal gignit nocentiſsimum, cuius venenum fiſtulis & tympanis pellitur. Sunt & Cherſydri ſerpentes; & Bruchi quoque; quæ omnia tactu fœdant. Huius regionis vrbes olim fuêre, Tarentum; hæc ſedet ſuperba inter duo maria piſcoſiſsima; oblongæ inſulæ habet formam. Vrbs omnium iudicio inexpugnabilis. Callipolis vrbs ſita eſt in extremo promontorio longè in mare procurrenti, ſed arctiſsimo iſthmo, adeò vt in aliqua parte vix curribus peruius ſit. Munita eſt, & rupibus ſepta: à continenti vnicus eſt aditus, in quo caſtellum eſt munitiſsimum. Hydruntum, hæc totius peninſulæ, & aliquanto amplius nomen Metropolis, ſuo (vt puto) merito adepta eſt. hæc vetuſtate & ciuium fide, atque animi magnitudine ſatis nobilis. Portum habet ſatis commodum, ſed ab Aquilone minimè tutum. Olim minutiſsima erat, nunc ferè æquata ſolo. Agrum habet lætum: fontibus ſcatentem, ſemper virentem. Ex hoc loco Ceraunі Epiri montes facilè cernuntur. Hic terminus eſt Maris Hadriatici & Ionij, Plinio auctore. Brunduſium, inclyta vrbs, portũ habet toto terrarum Orbe notiſsimum; interior portus turribus & catena clauditur; exteriorem hinc atq. hinc ſcopuli & inſularum obiectus protegit, ſed oſtium eius opera Alphonſi ita obſtructũ eſt, vt non niſi paruis nauibus & biremibus pateat. Vrbs quondã populoſiſsima, nunc ferè deſerta. Hæ ſunt maritimæ vrbes præcipuæ. Sed qui omnium, etiam mediterraneorum nomina, ſitus, antiquitates, & res geſtas, cognoſcere cupit, ipſum doctiſsimi Galatæi libellũ de hac ſua patria euoluendum ſuadebimus; hisq; ſi addiderit Leandri deſcriptionem, nihil amplius deſideraturum Lectorem in hac re credimus.

CALABRIA.

CALABRIAM exactiſsimè deſcripſit Gabriel Barrius Francicanus libris quinq. Romæ, mendoſiſsimè excuſis. ex quibus hæc excerpſimus. CALABRIA Italiæ regio, quæ in extremis eius finibus, vt lingua porrecta inter vtrumque fretum Inferum Superumque interiacet. Incipit è mari Infero, quod Græci Tyrrhenum vocant, à Talao flumine: à Supero mari, quod iidem Ionium nuncupant, à Syri amne. Et protenditur ad Euripum vſque, Rhegiumque. Atque Apennini montis iugo in longitudinem ſecta, duo cornua emittit: Leucopetram dextra, Lacinium ſiniſtra. Quæ tum montuoſa, tum campreſtris, Latij inſtar, aquarum ſcaturiginibus irrigata. Quidquid mortalibus eſt neceſſarium hæc terra ipſa per ſe abundè gignit, nulliſq. adſcititiis bonis eget, ſed per ſe ſibimet ſuppeditat. Eſt quippe vniuerſum Calabrum ſolum felix & amœnum, non ſtagnis impeditum, ſed liberum & herbidum, pabulis accommodatum. vbi cerealium inaudita fœcunditas viget, & viui ac perſpicui fontes emanant. Montes in ea ſunt frugiferi, & aprici, pinguéſque colles frugibus, vitibus, arboribúſque impendio apti, ac benigno ventorum flatui expoſiti: Valles amœnæ & frugales. exſtant & opaca amœnáve nemora ſingulari voluptate conferta. Paſcua item pabulaque ibi florentiſsima ſunt, teneris herbis floribusque virentia, perennibus riuis irrigata. Ac præter cetera prouenit ibi ſponte ſua medicæ herbæ ingens copia, qua armenta gregéſque ſaginantur. Habetque nobilium herbarũ ad morbos pellendos copiam. Proueniunt & paſsim nobiles plantæ, vt platanus, vitex, terebinthus, oleander, ſiliqua ſilueſtris, arbutus, item crocus ſilueſtris, rubea tinctoria, glycirhiza, tubera. Nec deſunt tepentium calidarumque ſcaturigines aquarum morbis curandis opportunæ. Effluunt & multis locis fontes ſalſam aquam manantes, ex qua fit muries. Irrigatur & multis fluminibus, iiſque piſculentis. Mare quoque ex vtroque latere piſcoſum eſt: variis clariſque piſcibus, tum thynnis, xyphiis, & murænis fœcundum. ibi multis locis corallium optimum, album & rubrum naſcitur. Venatio & aucupium nobilia ſunt & varia: nam multigenæ quadrupedes ſtabulantur, & alites nidificant vt apri, cerui, capreæ, lepores, vulpes, lynces, lutræ, ſciuri, martes, meles, viuerræ, hiſtrices, erinacei, teſtudines, tum aquaticæ, tum terreſtres. ex alitibus phaſiani, perdices, coturnices, gallinagines, palumbi, cornices, &c. accipitrum etiam plurima genera. Nec caret armentis gregibusque. Equi præterea peroptimi ibi generantur, eximiæ pernicitatis & magni. Metallis olim nequaquam caruit, & in præſens iiſdem exuberat: cùm ſit tota metallifera, vbi aurum, argentum, ferrum, ſal foſsile, marmor, alabaſtrites, cryſtallus, marchaſita, minium, chalcantum, alumen, ſulphur, &c. Sunt frumenti genera plura, triticum, ſiligo, far, ſecale, triminum quod turcicum vocant. item hordeum, oryza, & ſiſami copia ingens. Affluit & omnis generis leguminibus. Redundat vino & oleo; ac melle: & his porrò optimis. Exiſtunt & paſsim horti nemoroſi malorum aureorum, limonum, & citrorum. Fit & ſerici probatiſsimi copia ingens, quod inter Italica ſerica bonitate obtinet principatum. Goſsipij item plurimum hic. Sed quid de cæli clementia ac temperie dicam? habet nempe terras hyeme æſtateque vernantes. At præter ea quæ dicta ſunt, id vnum maximum de huius regionis temperie ac cæli clementia argumentum eſſe poteſt, quod aereum mel, quod manna vocant, paſsim ſtillat, ac legitur. ita vt quod Iſraëlitæ in deſerto pro miraculo longè admirabantur, hic felix ipſa Natura ſua ſponte præſtat. Honeſtatur inſuper nobilibus crebriſque emporiis, quæ paſsim in annos ſingulos celebrantur. Seruatur hic alicubi priſcus Latinus lugendi mortuos ritus, vbi præfica in funere pretio conducta, aliis ad nænias canendas & lamentabilem cantum eiulatúmque modum dat. Inferiis enim peractis, mortui conſanguinei & adfines eduliis comportatis, defuncti domi vnà veſcuntur. Mulieres item huius regionis ſuapte natura, virtutis gratia, & quod aquæ hic nobiles ſint & innoxiæ, abſtemiæ ſunt. probro datur eis ſi vinum guſtent, niſi vetula ſit, aut puerpera, &c. Lege plura apud eundem. Apud Caſsiodorum in Variis, paſsim quoq. de hac regione.

APVLIAE, QVAE OLIM IAPYGIA, NOVA COROGRAPHIA.
Iacobo Castaldo Auctore
ORIENS.
OCCIDENS.
SEPTENTRIO.
MERIDIES.
C de Otranto
Otranto HIDRVNTVM
IAPYGIVM, ET SALENTINVM Prom Hodie Cabo de S Maria dicitur.
PVG
LIA, vel Terra di Otranto.
TERRA DI BARRI.
CALA
Golfo di Taranto.
BRVNDVSIVM, hodie Brindisi portum habuit olim toto terrarum orbe notiss. Nunc vero obstructo ostio, non nisi paruis nauib. patet.
In hac insula gauiarum auium magnus est prouentus, et toti prouinciæ salutaris, eo quod bruchos (peculiare huic regioni malum) ante quam e terra prodeant, deuorant; alias messes deuo raturos.
Hic tractus ab undat croco
ANXA Plin hodie Galipoli.
ALETIVM, Leze.
NERITVM, Narot
MESSAPIA, Misagno
MANDVRIVM, Casal noue
VRETVM, Orea
TARENTVM Taranto
Mar grande.
C. di Vido
C. del Ouo
S. Petro
Metaponto.
Taras, et Lapigio flu.
Galesus flu.
Cana flu.
BARIVM, et IAPIX, nuc Bari
Bitonte
Medogno
Altamura
Materra
Monopoli
Polignano
Mola
Conuersano
Castellana
Nocera
Martina
Ostuno
Celio
Vila noua
Caraurgno
Latiano
S. Andrea
Torre de la penna
Gaucti
Cimmene
Lato flu
Torre amare
Basiento flu
Policoro
Salandra
Grassano

Septentrio.
BARII PARS.
APVLIAE, SIVE OTRONTI PARS.
BASILICATAE PARS.
CALABRIA CITERIOR.
IONII MARIS PARS.
Golfo di Policastro.
Albanesi.
Sila silua
Golfo de Squilaci.
Golfo di S. Eufemia.
Cum Priuilegio decennali.
CALABRIA VLTERIOR.
CALABRIAE DESCRIP. Per Prosperum Parisium Consent.
SICILIAE PARS.
Meridies.
Oriens.
Scala milliarium.
Taranto
Gallipoli
Cosenza
Rossano
Cotroni
Capo delle Colonne
Squilaci
Tropea
Strongoli
Lipari
Volcano
Messina
Faro di Messina
Capo de Leocopetra
Prom. d'Hercole
Bagnara
Monte Leone

SICILIA.

NEMO veterum Historicorum vel Geographorum non meminit, atq. studiosè hanc insulam descripsit; in primis Strabo, Plinius, Solinus, aliique. Hanc optimam insularum omnium appellat Diodorus. Solinus item, quidquid hæc siue soli, siue hominis ingenio gignit, proximum esse his, quæ optima iudicantur, scribit. Ex Neotericis verò sic eam describit Vadianus:

Sicilia non fertilitate modò (ob quam tamen Cereri & Baccho à veteribus consecrata fuit; & horreum etiam vrbis Romæ credita) sed frequentia atque vetustate opidorum, amnium commoditate, & rerum gestarum memoria, victoriisque Pœnorum & Romanorum altercantibus, super omnes alias insignis. Vrbes eius septuaginta duas Plinij ætas numerauit. hodie duodecim Episcopatus feruntur, latè patentibus diœcesibus. Tenuere eam multis annis Sueuorum Duces. Ab Anglis & Lotharingis etiam petita, inuasaque fuit, hoc maximè tempore, quo in Syriam & Saracenos expeditiones sumebantur. Postremò in Regum Arragonum Hispaniæ manus peruenit, hodieque iisdem obsequitur. Neque alia est, quod quidem sciam, toto orbe insula, quam ex æquo Græci & Latini scriptores partim nobilitate insulæ, partim autem occasione rerum gestarum, celebriorem reddiderint.

Qui plura de hac insula velit, Benedict. Bordonium, qui omnes Orbis terrarum insulas vno volumine comprehendit; Leandrum Albertum, Dominic. Nigrum, Franciscum Maurolicium, Marium Aretium, qui eam doctissimè; & tandem Thomam Fazellum Siculum, qui eam exactissimè, plenissimeque describit; legat: apud quem quoque Ætnæ montis historiam habes; de quo etiam Petrus Bembus peculiarem libellum edidit. Sed lege etiam Ciceronis Orationes in Verrem. Thucydides lib. 6. pulchrè huius insulæ originem & incolas describit. vt quoque Diodorus 5. Totam Siciliæ antiquitatem ex numismatibus restituit Hubertus Goltzius.

SARDINIA.

HVIVS insulæ pulcherrimam habes descriptionem apud Munsterum, auctore Sigismundo Arquero Calaritano Siculo. Eandem Leander Alb. Benedictus Bordonius, Nicolaus Leonicus, præter veteres auctores habent, inter quos Pausanias non contemnenda de hac insula habet. Hæc, Romanorum rebus collapsis, Saracenis aliquando paruit; ab his interim à Pisanis vendicata fuit. Nunc verò vnà cum Siciliæ regno Hispanis subest.

MALTA olim MELITA.

HANC insulam eleganter descripsit Quintinus Heduus, singularemque libellum de ea edidit. Hanc olim D. Paulus appulsu suo, naufragio facto, nobilem reddidit. Sed his annis proximè elapsis, fugata illa Turcorum maxima classe, Hierosolymitanis Equitibus propugnatoribus eam fortiter atque immortali gloria defendentibus, multo celebrior facta est. Vide quoque Fazellum de hac insula.

ELBA olim ILVA.

TVSCORVM Ducibus hodie hæc insula paret, atque nouo propugnaculo aduersus Turcorum incursiones tuta facta videtur. De noua in hac insula Stephanitarum Equitum (ad instar Hierosolymitanorum in Melita) auctore Cosmo Medice Etruriæ duce, anno M. D. LXI. institutione, vide Cælium Secundum, in bello Melitensi. Hanc insulam admodum metalliferam esse, ex veteribus Geographis constat. Hodie ferrifodinis diuitem scribit Leander, qui eam Magnetem lapidem etiam producere ait. Alumen liquidum item ex hac insula ad nos deferri tradit Matthiolus. Amplam huius insulæ descriptionem habes apud Diodorum 5. qui eam Æthaliam nominat.

CORFV olim CORCYRA.

INSVLA maris Adriatici, Venetorum ditionis. in ea arx munitissima eiusdem nominis, præsidio contra Turcos obfirmata. eam describunt (omissis veteribus Geographis) Volaterranus, Benedictus Bordonius, & Nicolaus Nicolaius, in obseruationibus suis Orientalibus, &c.

ZERBI.

CLADES classis Christianorum, quæ anno M.D.LX. apud hanc insulã accidit, eam innotescere fecit. De situ, magnitudine, & quibus gubernetur, lege Ioannẽ Leonem Africanũ, libr. 4. Descriptionis Africæ.

INSVLARVM
MEDITERR
CORSICAE INSVLAE PARS.
Porto Vechio
Bonifacio
SARDINIA
Asinara Insul
Rossa
Tolaro
Sassari
Argetar
S.Teramo
Bossa
Corneto
Surula
S.Lucia
Pisaco
Osto
Girapola
Valeria
Aquilastro
Albaiosa
Rosan
Lessa
Casarsi
Mamila
Noraxio
Nora
Area santa
Guliola
Monreal
Villapozzi
Calari
Palma
Ferare
SICILIA, Insula descripta à Iacobo Castaldo Pedemontano cosmographo
C. di gallo
Livocelli
Maretamo
Fauagnana
Capoferro
Tre fontane
Scala Miliarium
Bono, olim Mercury prom in Africa
Pancallaria
Scala miliarium
ZERBI insula olim Lotophagitis.
Torre di mal guarnero
Castello.
Borgi il bagar
Agimar
Zadaica
Canuzo
Zibibo
Rochetta
Montes marmorei
Moschita
Torre de teste
Castelletto
Cantara
Burgar
Agira
Taga licia
Cala ferrera
AFRICAE PARS
Cosmopoli
Piobino
Senfola

7

VOT MARIS
I DESCRIPTIO.
GRETIAE PARS
Gramata
Soponso
Santi 40.
CORFV.
Casali
Porto Timon
Potamos
Spirito
Bastia
Sibota
C. Blanco
Tascantio
Pachzu
Ciuita
Li salini
Panaria
Lipari
Felicur
Vulcano
C. de Melazzo
Messina
Monforte
Taormina
Castellazo
Gangi
Catania
Raptus Proserpinae
Enna
Leontini
Augusta
Siracusa
Noto
Capo Passaro
Malta
MALTA olim Melita Insula.
Cala di S. Paulo.
Fons
Comino
Gozo insula
Rabbato
Citta
Filao
Crendi
Zurie
Godia
Saphi
Marza Syrocho
Felsola
Scala miliarium
5
10
Troia.
Planosa Insula

ISCHIA
INSVLA.

OLIM hanc inſulam AENARIAM, ARIMAM, INARIMEN, & PITHECVSAM appellatam, auctores ſunt Homerus, Ariſtoteles, Strabo, Plinius, Virgilius, Ouidius, alijque. Hodie *Iſchia*, de nomine opidi coxendicis imaginem referentis in monte; vt tradit Herm. Barbarus: à robore munimento loci autem, vt putat Volaterranus. Quamuis autem hæc omnia ſynonyma huius vnius inſulæ ſint, interdum tamen ex Aenaria & Pithecuſis duas facere videntur Mela, Liuius, & Strabo. item Ouidius his verſibus, *Inarimen Prochitámque legit, ſterilique locatas Colle Pithecuſas, habitantum nomine dictas.* Vbi Pithecuſas, ni fallor, nominat vrbem quondam vt hodie cum inſula homonymam. quæ etſi nunc cum ipſa inſula contigua conſpiciatur, quondam tamen Gerundam vocatam, & ab inſula ſeparatam fuiſſe, teſtis eſt mihi fide dignus Pontanus, de bello Neapolitano II. vbi ſcribit eam ſuo tempore mole iacta inſulæ coniunctam factam. Eandem itaque interdum ſeparatam ab hac, interdum vnitam cum inſula, oſtendit Prochita haud procul hinc, quam Plinius à Pithecuſis auulſam dicit. Idemque ait, vt quoque Strabo, omneſque has à Miſeno continentis promontorio abruptas. Confirmat hoc dictus Pontanus de bello Neapol. VI. his verbis: Aenariam à continente tractu terræ aliquando auulſam, multa docent, exeſæ rupes, ſolum cauernoſum, ſoli natura continenti perſimilis, arida, & calidis fontibus ſcatens: nutrit inteſtina incendia, vnde alumine plurimo abundat. Andreas Baccius in præclaro ſuo de Balneis totius orbis volumine ſcribit hanc inſulam Campaniæ (cuius olim pars fuit) non dumtaxat vbertatem, ſed & balnearum conformitatem æmulari. Erythræus ad Virgilij Aeneidos IX. putat eam ab Homero Arimam (à populis aut beluis ſic dictis) dictam: Virgiliumque primum fuiſſe, cùm illud Homeri εἰν ἀρίμοις transferret, ex εἰν Ionum præpoſitione, & ἀρίμοις Inarime, mutatis declinatione & numero, innouauerit. Contra hunc eſt tamen Plinius & Polyhiſtor, qui tradunt eam quoque ab Homero Inarimen appellatam. Eodem Plinio referente, Aenaria vocatur ab Aeneæ nauium ſtatione: & Pithecuſa, non à ſimiarum multitudine, vt aliqui exiſtimauere, ſed à figlinis doliariorum. Hanc autem ſententiam idem Erythræus eodem in loco tamquam non veram impugnat, quia de dolijs ad hoc pertinentibus, nuſquam ſe aliquid legiſſe fatetur. Pro Plinio tamen mihi videtur Seruius ad eiuſdem Virgilij Aeneidos VI. vbi ſcribit apud Cumas locum quendam Doliola appellatum. Vero autem magis ſimile exiſtimem, nomen hanc inſulam poſſe trahere ab eo loco, cum quo aliquando continentem fuiſſe, ex dictis primæ claſsis conſtat auctoribus: quàm à ſimiis animalibus, (Ouidianam enim de his fabulam hic non admitto.) quarum hic nullæ, aut vnquam fuere. Terræmotibus hanc inſulam ab origine obnoxiam fuiſſe, ignes, calidaſque aquas ſæpius exinde eruptas, ex Strabone Plinioque diſcimus. Epomeum montem ille vocat, hic Epopon (S. Nicolai hodie indigetant) quem ex eadem cauſſa è fundo emicuiſſe: concuſſum, interdum ignes euomuiſſe tradunt. Hinc fabula nata de Typhone gigante, (apud Homerum, Virgilium, Silium, qui eum Iapetum vocat, Lucanum, alióſque,) vt idem interpretatur Strabo, quem iacere ſub ea, obuerſuque corporis flammas exſpirare & aquas, fabulantur: vtriuſque enim ad miraculum vſque feracem docent etiam ex recentioribus Io. Elyſius, Franciſcus Lombardus, Io. Pontanus, Solenander, Andreas Baccius, & inſtar omnium luculentiſsimè huius tabulæ auctor Iaſolinus: qui numerat in ea, præter octodecim balneas naturales ab aliis deſcriptas, triginta quinque à ſe primum detectas. Idem præter hæc balnea oſtendit in eadem nouemdecim ſudatoria, (fumarolas vocant) & quinque arenas medicatas, ad ſuburationis, in medicis, vſum. De igne ſubterraneo hoc Ariſtoteles in Admirandis, nempe æſtuaria hìc eſſe, ignea quidem vi, feruentiq; ardore ſupra modum ardere, nec tamen flammam emittere. at contrà accipe hanc hiſtoriam ex Elyſio, Pandulpho, & Pontano. Eſt locus in hac inſula M.P. ferè ab vrbe cognomine, qui Cremate à fœdo incendio, quod hìc ſub Carolo II. anno milleſimo trecenteſimo primo accidit nomen retinet. Hìc enim ruptis tunc terræ viſceribus, ex anhelato incendio, non modica ſui parte ita conflagrauit, vt viculum igne abſumptum, pòſt voragine abſorpſerit. prouolutiſque ingentis magnitudinis in ſublime ſaxis, fumo, flammis puluereque immiſtis, poſtque per agros ſparſim impetu ſuo iactatis, maximè vberem atque amœnam inſulæ regionem vaſtauit. Durauitque hoc incendium binos continuos menſes quo factum, vt multi homines & animalia ea clade perierint: multique inde conſcenſis nauibus in vicinas inſulas, continentemque aufugere coacti fuerint. At non minùs aliarum rerum hæc inſula ferax. Vina enim in ea celeberrima & multi generis, vt quod Græcum, Latinum, Sorbinium, & Caudam caballi nominant. Frumenti, idque optimi, circa Epomeum montem, diues. In ea cedrus, citrus, cotoneus vbique. Alumen, ſulfur, ex eius ſubterraneis effoditur. Neque auro immunis, conteſtantibus hoc olim Strabone, quondam Elyſio, & hodie Iaſolino. Circa Ligorum (vulgò ſic dictum) montem multa venatio faſianorum, leporum, cuniculorum, aliorúmque animalium ſilueſtrium. Ad promontorium S. Angeli piſcationis magnus prouentus, etiam corallij. Haud procul inde eſt Ficus (ſiue Fichera) portus, vbi aqua è terra ebulliens, in qua carnes & piſces exiguo tempore coquuntur: eáque nihilominus eſt boni ſaporis. Inibi fons Nitroli dictus, in quo illud admirandum, præter eius in ſanandis morbis virtutes, quòd in eo linum impoſitum, ſpacio trium dierum, ad ſummam perducit albedinem. Adeò vt huius tabulæ auctor dicat hanc inſulam inter viginti quinque alias, quas in ſinu Neapolitano numerat, locorum magnitudine, cæli clementia, ſoli fœcunditate, mineris & fodinis, generoſiſsimiſque vinis, longo interuallo ſuperare. Inter promontorium quod Acus, & aliud quod Cephalinum nuncupant, antrum eſt, ſiue tuta nauium ſtatio, celocium in primis, paruorúmque nauigiorum. Aeneæ hìc fortè appulſus olim, de quo Ouidius; nec non Pompeij, quum è Sicilia Puteolos nauigaret, de quo Appianus 5. Ciuilium. In hac eadem è regione Cumarum, lacum vides, in quo larum ſiue fulicarum auium ingens & fructuoſa multitudo. Plinij verba hæc de hac inſula huc libens applicuerim, In eadem opidum hauſtum profundo: alióque terræmotu ſtagnum emerſiſſe. (Scio autem in vetuſtioribus codicibus excuſis pro *ſtagno* ſtatinas legi, quo loco, ſtatiuas, mauult Scaliger, aquas intelligens.) Cedrum ſuccisam hic regerminare, idem Plinius ſcriptum reliquit. Liuio auctore hanc inſulam primi incoluere Chalcidenſes Eubœæ: Strabone autem Eretrienſes. ſed & hi Eubœenſes ſunt. De hac inſula puto Athenæum 9. ſcribere, etſi non nominet, quam dicit ſe vidiſſe dum è Dicæarchia Neapolim nauigaret, hominibus paucis incoli, aut cuniculis abundare. Eſt in huius vicinia Prochyta inſula, ſic dicta, non ab Aeneæ nutrice, at quia profuſa ab Aenaria fuerit, vel, vt habet Strabo 5. à Pithecuſis. idem tamen libro I. ſcribit eam à Miſeno abruptam: ſed rectè vtrumque. ambæ enim ab vna Continente tempeſtatibus diluuiiſque abſciſſæ. Huic inſulæ poëtæ, vt Aenariæ Typhonem, ita Mimantem gigantem ſubijciunt. Vnde Silius Italicus. 12. Apparet Prochita ſæuum ſortita Mimantem. de quo quoque Horatius 3. Carminum, ad Calliopen. De hac And. Bacchius hæc verba: Parua eſt inſula & amœna, ditiſsima alioqui metallis, & calidis aquis permultis, ob ignium tamen diuturnitatem, quos mare ob aſsiduos æſtus (vt Strabo inquit) in eam excitat, paucos omni tempore habuit incolas. Nomen vetus retinet hæc inſula: Procida enim vocant. De hac Iſchia videndus etiam Scipio Mazzella, ad libellum Eliſij De balneis Puteolanis.

ISCHIA,
quæ olim
AENARIA.
Ab Aeneæ classe hic appulsa
sic nominata.
1590.
Ne mireris lector, si Septentrionalem
plagam non superiorem (ut moris est)
sed contra, inferiorem regionem spectare
videas. Id namq; data opera fecimus,
Quo utilior, magis necessaria, atque
amoenior Insulę pars, verusque eius
Situs in conspectu Caietæ, Cumarum,
Prochytæ, Baiarum, Puteolorum, et
Neapolis obviam iret.
ISCHIA CIVITAS.
PROCHYTA INS.
INSVLA VIVARI.
MONS MISENVS
MONS PROCHYTAE.
ORIENS
MARE MORTVVM
Insula S. Martini
Gauita
MARIS TYRRHENI, INFE

Promont. et mons S. Angeli.
Corallara
Prom. Marontium.
Aqua cum fragore bulliens
Promontorium Pedoræ.
Claretum.
Pomariolum
Sudator S. Angeli
Baln Gradonis
Prom. Falconariæ.
Prom. Scannellæ.
Prom. Senis.
Duo baln. Saluceti
Aqua fervens atque obscura
Mons cognols longi
Lilium
Vicus Fontana
MAXI MVS MONS EPOMEVS.
Pagus Mono
Mons Custodiæ
Saxum Nigrum.
Prom. Imperatoris
Saxum Album
Saxum Rubeum
Nucum Casa
S. Rhotlus
Prom. Divæ Mariæ gratiar.
Molendina.
OCCIDENS.
Aqua Perit
Tria sudatoria Prassi
Duo sudatoria Soleandri
Vicus Casanizzola
Balneolum
Domus Cumana
Vicus Lolam
Prom. Canapis
Baln Capitelli
Baln S. Restitutæ novum
Scopulus mullus vulgo la Triglia
T. S. Restitutæ
Arena famosa
T. divi Pauli
Baln S. Montani
Giemetta
Scopulus vulgo lo Caruso.
Scopuli Formacularum
Cornix
Calix
Omnia autem hęc constant ratione Circini semper indubitata, exceptis Mediterraneis locis, circumvicinis Insulis, & Montium aliquot, atque crematorum lapidum quantitatibus; Quæ tum situs, tum ornatus, & perspectivæ gratia ponuntur.
IVLIVS IASOLINVS DESCRIB.

CANDIA, olim CRETA.

CRETAM hodie Candiam vocant. maior eſt Cypro, minor autem Sicilia & Sardinia; quibus ſolis in toto mari Mediterraneo cedit; interim nobilitate & fertilitate par omnibus. Olim centum vrbibus claram fuiſſe priſci ſcriptores tradunt: earum circiter quadraginta Plinij ætas nouit; hodie verò, Bellonio auctore, tres tantum alicuius nominis habet; quæ ſunt, Candia, Venetorum colonia, vnde inſulæ nomen, Canea, & Rhetimo. Ambitus inſulæ quingentorum viginti millium paſſuum eſt. Vbiq. montoſa, obque id incolæ admodum venationibus addicti. Nullus inibi nauigabilis fluuius. Sed neque noxium animal gignit. Hanc inſulam nobilem, ex toto terrarum Orbe cognitam, facit optimum vinum quod incolæ Maluaſiam vocant; indeque per omnes Orbis ferè partes auehitur. Hoc vinum antiqui Pramnium vocarunt. auctor Bellonius. Volaterranus putat hodie pro Aruiſia, Maluiſia dici, adiectione vnius litteræ; addit,que quòd id genus vitium ex Aruiſio Chius inſulæ promontorio (vnde Aruiſia vina olim) in Cretam delatum ſit. Cupreſſorum arborum, ad naues fabricandas, hic maxima copia. Hæ tantæ altitudinis naſcuntur, vt ſpectabilius nihil humano viſui ſit, inquit Dom. Niger. In hac inſula Labyrinthus fuit a Dædalo ad Ægyptij exemplar (Plinio teſte) fabricatus. Huius adhuc extare veſtigia, Georgius Alexander, eius inſulæ Præſul, apud Volaterranum auctor eſt. Mons eſt effoſſus (inquit) ac vndique concauus, vna tantùm & anguſta via aditur. Dux loci peritus præcedit cum ardente funali, inextricabilem errorem per tenebras monſtrando. Petrus Bellonius verò, antiquorum operum diligens inueſtigator, & qui hanc inſulam noſtra tempeſtate non otioſè perluſtrauit, lapidicinam hic olim fuiſſe, non Labyrinthum, ait; vulgo Cretenſi ſic tamen vocari: quod veriſimilius eſt, cùm Plinius ſcribat ſuo tempore nulla extitiſſe euis veſtigia. Sed huius loci ex Bellonio hìc adiiciam deſcriptionem. Locus eſt inter Gnoſium & Cortynam; qui cùm olim ad lapides excidendos admodum idoneus videretur; indigenæ eius loci lapidicinam ibi conſtruxerunt: ex qua cùm multi lapides indies exciderentur, multa ſubterranea exciſa ſunt diuerticula, ita vt cùm quis per lapidicinam incedit, in multos anfractus incurrat. Letho flumini vicinus eſt Pſeudolabyrinthus ille, in quem cùm quiſpiam eſt ingreſſurus, neceſſe eſt eum ruſticos è vicino pago accerſſere, vt cum candelis ingrediatur. Sed in ea tot veſpertiliones ſtabulantur, vt niſi quiſpiam ſibi ab eis caueat, dum obuolant, ſuis alis faces extinguant. In lapidicinæ autem centro magni reperiuntur ſtercorum veſpertilionum aceruı, tenelliq́ue adhuc eorum catuli pendentes. Patres cùm volare deſierint, ſe nec parieti affigunt, nec in pedes ſtant, ſed illic in trabe pendent, quod noſtri in lignorum rimis faciunt. Hactenus Bellonius. (Huiuſmodi veſpertilionum hiſtoriæ, planè vt eam hic deſcribit Bellonius, videor mihi interfuiſſe, cùm Roma Hoſtiam animi gratia proficerer, atque in itinere ad portum Traiani, vt eius ruinas conſpicerem, ſub terram, conducto priùs meo hoſpite vt face ardenti præiret, deſcenderem.) Ioui olim conſecrata fuit, quòd eum hic natum alitumque & ſepultum credidit antiquitas. Bordonius teſtatur ad huius Inſulæ partem Septemtrionalem eſſe ſub terra antrum, hominum opere excauatum; patens quadraginta cubitos in longitudinem, quatuor verò cubitorum latitudinis; atque hoc hodie Iouis ſepulchrum appellari, & in huius capite etiamnum eius Epitaphium litteris ſcriptis exſtare.

Incolas olim nauigandi peritia martimarum vſu principatum tenuiſſe, vt qui mari cinguntur vndiquaque, ſcribit Strabo; atque inde adagium, Cretenſis mare neſcit. Horum etiam vanitatem, fraudulentiam, mendacitatem, & alias improbitatis notas, plurimis conuiciis inceſſit antiquitas: hinc adagia, Cretiza cum Cretenſi, Cretenſis Cretenſem, Cretenſis cum Ægineta, E Creta raptus, &c. Qua ratione quoque apud Diuum Paulum malè audiunt. Sed vereor ne quod parœmiis in Cretenſes iactatur, re vera quoque in quamplurimas alias nationes (ne dicam omnes, nimium quadret.

Hanc inſulam primus in Romanorum poteſtatem redegit I. Cæcilius Metellus Creticus, anno ab vrbe condita DCXXCV. Sequentibus temporibus ſub Imperatoribus Conſtantinopolitanis fuit; poſtea conceſſa Bonifacio Montisferratenſi, à quo demùm Veneris diuendita fuit, anno à Chriſto nato MCXCIIII. quibus hodie paret. Strabo inter veteres hanc diligenter deſcripſit; inter Neotericos verò Dominicus Niger, Volaterranus, Vadianus, Zieglerus, & Benedictus Bordonius. Sed noſtra ætate omnium optimè Iodocus Ghiſtellus in ſuo Itinerario Hieroſolymitano, & Bellonius in ſuis Obſeruationibus. Iodocus à Meggen quædam quoque, quæ ad huius cognitionem attinent, adducit, in ſua peregrinatione Hieroſolymitana. Tabulæ huius delineationem debent lectores venerando & nobili viro, non tantùm geographiæ ſtudioſo, ſed & omnis generis elegantiarum ſummo admiratori, Reuerendo Domino Franciſco Superantio nobili Veneto.

ARCHIPELAGI INSVLÆ
ALIQVOT.

MARIS *Aegæi (quod hodie Archipelagus vocatur) inſulæ plures ſunt, vt Cyclades, Sporades, aliæq́ multæ, quarum hac pagina quaſdam ex præcipuis damus. vt* NEGROPONTEM, *olim Eubœa: cuius vrbs primaria Chalcis olim dicta, nunc quoque, vt ipſa inſula, Negroponte vocatur. Sub Venetorum imperio quondam tota fuit. Quibus erepta à Turcis fuit, circa annum* M. CCCC. LXXI. *Hæc oleo, frumento, vinóque abundans, cunctiſq́ terra naſcentibus maiorem in modum fertilis, potiſsimùm autem aptis nauium galearumq́ fabricæ lignis, vt tradit Anonymus, qui eius direptionem deſcripſit. Incolæ, (quod ferè cum cæteris huius pelagi inſulanis commune habent) partim Græci, partim Turcæ. vterque ſua lingua & religione vtitur.*

NICSIA, *quondam Naxos, inter frugiferas inſulas hæc etiam numeratur. Vini admodum fœcunda eſt. Venam auri hîc eſſe, ſed ignauia deſidiáque incolarum non inueniri, ſunt qui credunt. Veſpa inſectum in ea, cuius punctio homini mortem adferre dicitur. Veſpertilionúmque magna copia. Iohanni Quirino nobili Veneto hæc quondam paruit. Poſtea ſub quodam duce Iacobo Criſpo fuit, quem Solimus Turcarum Imp. hinc expulit. Habitatur itaque hodie à Turcis & Iudæis.*

SANTORINI, *Theraſia antiquorum eſt. A litore ſenſim attumulatur hæc inſula verſus eius vmbilicum. quo tandem in montem aſſurgit, in quo arx Scaro. Piſcationibus ferè vitam agunt. Et hæc, vt cæteræ, ſubiugata à Turcis eſt.* SCIO, *veteribus Chios, tota montibus & arboribus occupatur: multiſq́ torrentibus eſt irrigata. Vinum Aruiſium dictum (Maluaſia hodie) hinc primùm tranſlatum ferunt in Candiam. Maſtichen vna hæc inſula generat; totiq́ Europæ ſubminiſtrat. Genuenſibus donata fuit ab Andronico Palæologo Imp Conſtantinopolitano, à quibus gubernata fuit, vſque in annum* M. CCCCC. LXV. *quo Solimanus eam ſibi fraudulenter ſubiugauit. Feminæ huius inſulæ commendantur præ ceteris forma & venuſtate. De hac quædam apud Laonicum lib.* 10. RHODVS *antiquum nomen retinet. Habet vrbem cognominem, munitiſsimam, cum portu ſatis capaci. Coloſſo Solis hæc inſula nobilitatur, ſeptuaginta cubitorum altitudinis, qui terræmotu fractis genibus collapſus fuit. Quidam Conſtantio imperante (vt refert Dom. Niger) Aegyptij ab Alexandria in inſulam transfretantes, inter alia coloſſum hunc demoliti ſunt: ex cuius ære nongentos camelos fuiſſe oneratos dicunt. Equitibus Hieroſolymitanis data fuit ab Emmanuele Imp. Conſtantinopolitano, qui eam fortiter ſæpiuſq́ contra Turcorum inſultus tutati ſunt, vſque in annum* M. CCCCC. XXII. *quo à Solimanno terra mariq́ obſeſſi ſe dedere coacti, in inſulam Melitam tranſmigrauere. Vide de hac Theodoricum Adamaeum.* STALIMENE, *hanc olim Lemnon vocauere. De ea lege quæ ad Cypri tabulam ſcribimus.* MILO, *ea Melos priſco æuo dicebatur. In hac argentifodina, & Sardonius lapis reperitur.* METELLINO, *Leſbum hanc veteres nuncupabant. Habet vrbem cognominem, collapſam terræmotu: cuius loco hodie ſupereſt arx munitiſsima. Sub Turcorum imperio, vt cæteræ, vitam degunt, auita tamen lingua & religione.* CERIGO, *Cythera à veteribus ſcriptoribus nominatur.*

SCARPANTO, *olim Carpathus, aut, vt Homero placet, Crapathus dicta. Carpathium hinc mare. Eius ſitus eſt inter Cretam & Rhodum, medio ferè itinere. Habet in circuitu ſexaginta, aut, vt alij volunt, ſeptuaginta millia paſſuum. Ardua & montibus paſsim attumulata Porphyrin quondam dictam à purpurarum in ſuo mari copia: & Tetrapolim, à quatuor in ea vrbibus, habet in Homerum Euſtathius. Ex hac inſula nata eſt parœmia, Carpathius leporem vt idem tradit cum Iulio Polluce, Euſtathius. Hæc dicta in eos qui rem ita gerunt vt poſtea pœniteat. quòd hi inſulani primùm lepores in eam importantes, paullò, pòſt cùm vidiſſent eos ſegetem depaſci, expulerunt. Habet multos portus, ſed non admodum capaces, & maleſidos. Qui eam habitant, Græcè loquuntur, & Græcorum religionem amplectuntur: Venetorum tamen dominio ſubſunt. Plura de his inſulis legenda ſunt apud Bordonium & Porcacchium, qui de Inſulis peculiaria volumina edidere, lingua Italica.*

CANDIA
TERRITORIVM CANEAE
RETIMI TERR.
Canea
Retimo
Citromado
Spachia
S.Paulo
Maura pilla
S.Constantio.
Alicabus.
Campo
Mudras.
Sfachia
Ganda palla.
Panaolicno
ARCHIPEL
RVM ALIQ
METELLINO.
Sigrio prom.
CERIGO
Cerigo
Cauerna
Citiera
Prati Cnica
SCARPANT
MILO.
S Bassilio
S Zorzi
Milo
Pascinada.
STALIMENE
El Plati
Punta diura
MACEDONIAE PARS.
Graeciae pars.

INSVLA.
Paximadachea
DIONYSIADES
S Sidero
Elasa
Caxio
C Salamoni.
SITTIAE TERRITORIVM.
Campo di Suti
Girapetra
Gaiderones
INSVLA:
DESCRIP.
NICSIA
Pergola
Strongile
SANTORINI.
THERASIA
S Saluador
Santo Erini.
Scaro
Nebrio.
Aponomerea.
Ruine
OPONTE.
ARCHIPELAGO.
Scanda.
Sciropoli
Silophia
RODVS.
Trianda
Rodi
Portus Rhodi
Candura
S Nicolai
Tranquinda.
SCIO.
Goltus Limmne

CYPRVS.

CYPRVS inter maiores maris Mediterranei insulas locum sibi vendicat. Tota insulæ figura parte altera longior est. Huius Metropolis & Regia, est Nicosia. Est & Famagosta vrbs nobilissima,& totius insulæ emporium, portu & vectigalibus diues. Nulla insularum est inferior; nam & vino abundat,& oleo:frumenti quoque satis habet. Æris etiam metalla in ea fuerunt, in quibus vitriolum & rubigo æris nascebatur,ad Medicinæ vsum idonea. Canna mellis multa in ea reperitur,ex qua saccarum excoquitur. Vini etiam, quod cum Cretico certare posset, est ferax. Ex pilis quoque caprarum, pannus conficitur, cui Zambelloto nostra ætas nomen dedit. Multas res insula ad alias gentes mittit, ex quibus lucra non pauca redundant. Alienis non multùm eget, sed aërem parum salubrem habet. Tota insula deliciis incumbit: feminæ admodum lasciuæ sunt. Tam eximiæ fertilitatis est, vt olim Macaria, id est,beata dicta sit,& tantoperè luxuriæ dedita, vt ob id Veneri sacra credita sit. Habet insula in circuitu quadringenta & viginti septem millia passuum, in longitudine verò ducenta,Bordonio teste. Veneti eam iure hæreditario possident,eamque per Prætorem administrant. Diodorus Siculus libr. 16. scribit, in hac insula nouem vrbes insigniores fuisse; habuisseque singulas singulos reges,quibus parebant: qui tamen omnes Regi Persarum audientes erant. Minora oppida quæque suis Regibus obsequium præbebant.

Sed vt huius insulæ fertilitas magis elucescat, Am. Marcellini de ea elogium adiicere iuuat. Is enim in eius descriptione hæc refert: Tanta tamque multiplici fertilitate abundat rerum omnium Cyprus, vt nullius externi indigens adminiculi, indigenis viribus, à fundamento ipso carinæ ad supremos vsque carbasos ædificet onerariam nauem, omnibusque armamentis instructam, mari committat. Sex.Rufus item de ea hæc habet: Cyprus famosa diuitiis, paupertatem populi Romani vt occuparetur solicitauit, ita vt ius eius insulæ auariùs magis quàm iustiùs simus assecuti. Sed hoc, ô Rufe, non est Romanæ virtutis præconium mercenarium, vt dicitur.

Ex veteribus eam scriptis suis celebrarũt Strabo, Mela, & ceteri Geographi. Ex Neotericis Benedictus Bordonius in suo opere insulari. Vadianus, Pius II. Põtifex, Dominicus Niger,Sabellicus,Volaterranus, &optimè Iacobus Zieglerus.Peculiari etiã volumine nuper Stephanus Lusignanus,sed Gallico sermone.

STALIMENE,
olim
LEMNOS.

LEMNOS insula maris Ægæi est; inter Thraciæ Cherronesum, & Athon Macedoniæ montem, Thraciæ opponitur: Vulcani officina olim clara, & terra quæ in ea effoditur, & Lemnia ab ea nominatur,etiamnum notissima. Hodie Stalimene Turcis & Italis vocatur. Centum millibus passuum in circuitu (vt Bordonius refert) patet. Plana, si eam cum circumiacentibus insulis conferas, videtur. Quà Orientalem plagam adspicit, aridam & frugibus minùs idoneam; inter Meridiem & Occasum verò, vbi humidior exstat, fertiliorem esse scribit Bellonius. Vrbes in ea olim Myrina & Ephestias. Hæc hodie prorsus deserta est, & Cochino appellatur. Illa parui nominis hodie oppidum, in Pæninsula angusto Isthmo insulæ iuncta, positum; hoc Lemno nostra ætate dicitur. In hac insula labyrinthum fuisse tertium ab Ægypto, eiusque suo tempore adhuc reliquias exstitisse,Plinius auctor est. Sed Bellonius eius vestigia diligenter quærens,nulla eius illi prorsus visa esse; nec incolarum quemquam, qui aliud quàm eius ruinas quasdam illi indicare posset, inuenisse scribit. Idem 75. pagos in ea superesse dicit. Terra quæ olim Sphragida & Lemnia, hodie Sigillata vocatur, nunc vti olim hîc non sine superstitionis apparatu effoditur,idque singulis annis,sexta Augusti; alio tempore minimè. Sub capitis enim pœna cautum est, ne quis clàm vel palàm eò ad fodiendum accedat. Locus vbi effoditur, Montem Vulcani appellant. Herbarum, serpentum, pisciumque genera, quorum hîc est prouentus; item quibus cærimoniis & apparatu terra, quam Lemniam vocant, ex terra extrahitur, aliaque huius insulæ peculiaria, videre est libro primo Obseruationum P.Bellonij. Matthiolus quoque ex Albacarij ad Augerium Busbecanum litteris, Sigillatæ terræ & effodiendi ritus descriptionem accuratam, in suis in Dioscoridem Commentariis habet. Vide de ea quoque Hodœporicum Byzantinum Hugonis Fauolij. Veterum verò effodiendi ritus qui scire quoque desiderat, Galeni librum adeat Simplic. Medicam. 9. cap. 2.

CYPRI INSVLAE NOVA DESCRIPT.
1573.
SEPTE
OCCIDENS
MER
C. Cormachitti
C. Limniti.
C. Eleni.
Diorigo
Sirianocari
Trodisi.
Olympus Mons
Prodromo.
Melandra.
De Chico.
Maconda.
PAPHIA
ATHVSIA
C.S.Pifano.
Boffo olim Paphos.
Capo Bianco.
Capo de le Gate
Militaria Italica.

IO.
ORIENS.
Capo S. Andrea.
SALAMINIA.
Famagusta, que olim Tamaßus.
Capo de la Griega.
Capo Pila.
Capo Chiti.
LEMNOS INSVLAE descriptionem ex Petri Bellonij libro de Auibus, hoc in loco tanquam parergon adiecimus.
Septentrio.
Meridies.
Occidens.
Oriens.
Ex Monte Vulcani terra quam vocant Lemniam omnis effoditur.
ES.
Ioannes a Deutecum. f.
Cum Priuilegio.

GRAECIA.

GRÆCIA, quæ olim omnium bonarum diſciplinarum tamquam mater & parens fuit, ex opulenta & diuite regione, ſuaque virtute magnæ parti Orbis quondam dominante, eò hoc tempore redacta eſt (ſic fors & tempus omnia verſat) vt nihil reliquum relictum ſit, quod non aut Turcarum iugo, aut Venetorum ſeruituti ſubiectum, aut tributarium factum ſit. Turca maiorem partem occupat. Veneti in ea inſulas aliquot dumtaxat poſſident. Qui ſub Venetis ſunt, meliorem habere conditionem videntur (quantum ad religionem ſpectat) quàm qui Turcis ſunt ſubiecti. Et vt ij qui Turcis parét, illorum mores imitantur; ſic qui Venetis, eorum ritus ſequuntur. Interim omnes in tantis ignorantiæ tenebris verſantur, vt in tota Græcia nulla inueniatur Academia: nec etiam curant illorum pueros litteras doceri. Omnes etiam indifferenter corruptam ab antiqua linguam loquuntur: ſed alij aliis elegantiùs. tamen illorum lingua meliùs conuenit cum veteri Græca, quàm Italorum cum antiqua Latina. Qui vrbes Venetorum imperio ſubiectas habitant, tam Italicè quàm Græcè loquuntur: qui verò ruri degunt, nihil niſi Græcè. Qui Turcicas ciuitates in ea incolunt, Turcicè & Græcè: ſed qui pagos, Græcè tantùm loqui ſciunt. Habent etiam hoc ſæculo, vti & olim, varia idiomata vulgaria: nam vnius Prouinciæ homines meliùs, alterius verò deteriùs loquuntur. quamobrem illis accidit quod in aliis Europæ partibus videmus, vtpote, quòd alter alterius ineptam, vt ſibi quidem videtur, pronuntiationem rideat, ſubſannetque. ſic vt etiam pueri Conſtantinopoli nati, tranſmarinos derideant, ob accentuum varietatem, in quibus cum illis non conueniant; haud aliter, quàm Italus, qui Tuſcanam; aut Gallus, qui Gallicam; aut Hiſpanus, qui Caſtellanam linguam profitetur, omnia cetera ſuæ regionis idiomata contemnit, exſibilatque.

Vt autem in genere deſcribamus omnium incolarum viuendi morem, operæpretium viſum eſt, Nobiles & ciues à ceteris plebeiis, infirmæque fortunæ hominibus diſcernere: nam quorum cenſus eſt amplior, & in maiori exiſtimatione haberi volunt, Principum, quorum imperio ſubſunt, more veſtiti conſpiciuntur; ita vt qui ſub Venetis degunt, Venetos; & qui Turcis parent, Turcos veſtitu exprimant. Sed cetera plebs, ſub cuiuſcumque ditione ſit, tam in continenti quàm inſulis, aliquid ſuæ antiquitatis hactenus retinet: nam plerique omnes comam ab occipite nutriunt, & à fronte ſinciput tondent; vtunturque magnis duplicibusque pileis. Inſulares in religionis exercitio vtuntur omnes fermè eiſdem ritibus, eademque forma cæremoniarum. Plerique omnes, Turcarum more, non multum ſupellectilis habent, nec lectis plumis refertis vtuntur; at eorum loco culcitras quaſdam habent, ex tomento ſiue lana confectas. Omnes odio habent vinum aqua mixtum, & vſque in hunc diem antiquum propinandi morem obſeruant, & præcipuè Cretenſes: in eo autem differunt à Germanis, quòd iſti inuicem vrgent magnis culullis; Græci verò paruos hauſtus inuicem propinant. vnde, vt olim antiquitus, ita & nunc, Græcari pro inebriari dicitur. Sed quia in bibendo certas quaſdam leges ſeu cæremonias obſeruant, eaſdem prætermittere noluimus. Primò vtuntur valde humilibus menſis, & bibunt per vices, numquam ordinem prætermittentes, ita vt ſi quis extra ordinem, hoc eſt, antequam ad illum perueniſſet bibendi ordo, vinum poſceret, magnæ inciuilitatis haberetur. Et qui promptiſsimus eſt ad infundendum, poculum tenet, ceteriſque omnibus ſolus per ordinem infundit. Vtuntur in iſtis compotationibus paruo quodam vitro ſine baſi aut pede, ita vt minimè è manu reponi liceat, illudque omnino ebibunt, ne guttam quidem vini relinquentes. Interdum ſeſe inuicem prouocant ad bibendum Germanorum more, & tum quidem amplectuntur ſe mutuò, manumque alter alterius contrectat, illamque oſculatur, frontique admouet; deinde malas ſiue genas tam dextram quàm ſiniſtram exoſculantur, ſed tunc non obſeruant bibendi ordinem. Et quia fortiſsimum illud vinum paruis hauſtibus potitāt, & inde valde incaleſcunt, ſemper cantharum aqua plenum præſtò habent, & ſimiliter magnos aquæ hauſtus ingurgitant, vt ſeſe iterum refrigerent: nam aliter haudquaquam ſitim ſedare poſſent. Mulieres non adſunt illorum comeſſationibus. Vetus ille mos Ethnicorum deplorandi mortuos, etiam hodierno die per totam Græciam obſeruatur, vti & in vicinis regionibus. Quæ res valde eſt abſurda: nam poſtquam aliquis vita defunctus eſt, mulieres certo quodam in loco cōueniunt; & ab ipſo ſummo manè vlulatum quendam ordiuntur, percutientes pectora, vnguibus genas lacerantes, extrahentesque capillos, ita vt planè miſerabile ſpectaculum exhibeant. Et vt meliùs hæc myſteria peragerentur, mulierem conducunt egregiè canoram, quæ cæteris præcinit, vt intermiſsiones (pauſas vocant) & accentus huius næniæ meliùs intelligerentur: atque in hoc planctu laudes virtuteſque defuncti recitant, incipientes ab ipſius natiuitate, vſque ad extremum eius halitum, &c. Hæc ex Petri Bellonij Obſeruationum lib. I. tranſtulimus, vbi plura.

Ex veteribus hanc regionem deſcripſerunt Strabo & Mela; ſed omnium ſtudioſiſsimè Pauſanias. Ex Neotericis, Nicolaus Gerbelius, & Wolfgang. Lazius, qui citat etiam quendam Antonium Vrantium, Epiſcopum Agrienſem, vt qui eam peragrauit, atque eius deſcriptionem recentiorem, recentioribuſque vocabulis propediem in lucem proferet. His adiungere licet Hugonis Fauolij Hodœporicum Byzantinum, & N. Nicolaij obſeruationes Orientales, Andream Theuetum, Petrum Bellonium, &c. Petrus Gillius diligentiſsimè deſcripſit Boſphorum, & vrbem Conſtantinopolim. Appianus quoque lib. 4. Ciuilium, multa habet quæ ad Thraciæ deſcriptionem conducere poſſunt.

GRAECIAE VNIVERSAE SECVNDVM HODIERNVM SITVM NEOTERICA DESCRIPTIO.
Iacobo Castaldo Pedemontano
Auctore.
Cum priuilegio.
Maris
Mediterranei
Mare
Adriaticum.
GOLFO DI VENETIA.
GOLFO DE LODRIN
GOLFO DI TARANTO.
GOLFO DE LEPANTO.
GOLFO DE SALONIC
SERVIA.
TOPLIZA.
ERSECH.
ALBANIA.
MACEDONIA.
TAMORIZA.
COMENOLITARI.
CIMERA.
CANINA.
IANNA.
LIVADIA.
ITALIAE PARS.
CORFV
ZANTE
Mill: Italica.
Meridie.

MAR MAGGIORE.
ROMINI
MAR DE MARMORA.
GOLFO DE CONTESA.
GOLFO DE MONTE SANTO.
GOLFO DE ASPROSA.
GOLFO DE MARIZA.
GOLFO DE CARIDIA.
STALIMINE.
Mare
ARCHIPELAGO.
Aegeum.
BECSAN GIAL.
SARCVM.
SMIRNE.
SCIRO.
ANDRI.
SAMO.
NICARIA.
NICSIA.
DE NEGROPONTE.
pars.
Malathia
Algiro
Scutari.
Marmora.
Calonino
Andano.
Rodia
Lemboro.
Tenedo
Troya.
Pergama.
Mugla
Ancona.
Burnoa
Aiasoluch.
Figena
Demonare
Anuia
Palatio
Mandria
Lero
Stampalia
Placida.
Scroua
Porcelli.
Deonia.
Plana
Christiana.
Polegasa
S. Erini
Tiresia
Sicandro
Nio
Milo
Polina
Siphano
Serphina
Caloiero
Psara.
Scanda
Sciropolo
Samadrachi
Tasso.
Monte santo.
Cerigo
Dragonero.
C. Malio
Stella.
SCARPANTO
Saria
Staguada

ILLYRICVM.

ILLYRICVM, aut vt aliis placet, Illyris, regio est in ora maris Hadriatici, Italiæ opposita. Huius termini non ab omnibus iisdem limitibus circumscribuntur. Plinius enim hanc inter Arsiam & Titium fluuios constringit. Ptolemæus verò eam ab Histria ad Macedoniæ vsque confinia secundùm maris littora producit; mediterranea eius ad Pannones & Mœsiam superiorem expandit. Multo ampliorem eam describit Pomp. Mela, & Dionysius Alexandrinus: totam enim maris Hadriatici oram, à Tergesto ad Ceraunios vsque montes, Illyriis adscribit, eosque vltra Danubium fluuium habitare docet; Danubium namque inter eius flumina Mela numerat. Strabo quoque libro suæ Geographiæ 7. eos Macedonibus & Thracibus propinquos esse ait. Sed omnium latissimè huius fines extendit Appianus Alexandrinus; is enim hoc modò de iis: Illyrios Græci eos existimant; qui supra Macedoniam & Thraciam à Chaonibus & Thesprotis ad fluuium Istrum sedes habent. hæc enim prouinciæ totius longitudo est. Amplitudo eius ex Macedonia & Thraciæ montibus ad Pæones vsque, & Ionium mare, Alpiumque obiecta protenditur, quæ dierum quinque itinerationem continet. Longitudo in triplo productior est, &c. Idem postea: Romani verò non hos dumtaxat, sed Pæones vltra eos, nec non Rhætos, Noricos, & Mysios, qui Europam incolunt, & quoscumque alios his finitimos, qui Istrum à dextra nauigantibus sese offerunt, vicissim vt Hellines à Græcis distinguunt, eos propriis appellationibus separatim nominant; ceterùm communi vocabulo Illyrios omnes arbitrantur. Ab Istri ortu enim vsque ad mare Ponticum, Illyrici esse voluerunt. Hæc de iis Appianus. Suetonius, in vita Tiberij Cæsaris, hos tam longè patere etiam auctor est.

Sex. Rufus, qui vixit tempore Valentiniani Imp. septemdecim prouincias huic adscribit: Noricorum duas, Pannoniarum duas, Valeriam, Sauiam, Dalmatiam, Mœsiam, Daciarum duas, Macedoniam, Thessaliam, Achaiam, Epiros duas, Præualim, & Cretam.

Hos nomen habere ab Illyrio Polyphemi F. scribunt auctores; quidam ab Illyrio Cadmi filio eos denominatos ait. Totam Illyrici oram maritimam, cum insulis vicinis, commodis instructam portubus, scribit Strabo; cùm quidem contrà, Italica ora, huic obiecta, sit importuosa. Calida est, vt Italia, & bonarum frugum ferax ora Illyrici, oleis & vitibus egregia; nisi quòd loca quædam prorsus aspera sunt. Quæ supra hanc sita est regio, montosa est tota, frigida, & niualis, maximè quæ ad Septemtrionem vergit. Incolæ huius olim latrociniis admodũ dediti, hodie verò paulo mansuetiores, ligneis plerũque habitant ædificiis, culmo contectis, præter paucas littorales vrbes, in quibus humaniùs degunt. Hæc Strabo. Inter has primi nominis est Ragusi, olim Epidaurus, vrbs Emporio & Republica nobilis; quondã libera, nunc autẽ Turcis tributaria, eoque nomine (vt Nicolaus Nicolaius in suis Obseruationibus testatur) quotannis 12000. ducatorum aureorũ Ottomannis pendit. Huius descriptio petẽda ex lib. 10. Martini Barletij de vita Scãderbegi.

Hæc de Illyrico in genere: nunc de nostra hac tabula, quæ totum Illyricum, secundùm horũ auctorum descriptiones, præterquam Plinij, minimè continet. Sunt verò in hac tabula, Histria, Slauonia, Dalmatia, Bosnia, Carinthia, Carniolæ & Stiriæ pars: omnes ferè regno Hungariæ vectigales, præter pauca maritima, quæ Venetis parent. Turca autem non minorem earum partem sibi subiugauit. Hæ regiones ferè omnes suis, quas in hoc nostro Theatro habent peculiares, tabulis à nobis descriptæ sunt, eoque hîc nihil de iis dicere decreuimus. Tantùm de Stiria hoc addere libuit, hanc regionem scilicet strumosos illos populos producere, inueniríque ibidem tam ingenti struma, vt ipsis loquelam impediat; & mulier lactans (vt Aubanus ex fama tradit) illam post tergum, perinde atque saccum, reiiciat, ne infanti impedimento sit. Nos certè Frisachij, dum anno 1558. Vienna Venetias proficiscebamur, non sine admiratione, hominem contemplati sumus, cui mentum ab auribus incipiens, humeros latitudine ferè æquabat, & ad pectus vsque propendebat. dico non sine admiratione, contra Iuuenal. dùm inquit: Quis tumidum guttur miretur in Alpibus? Strumæ causam aquæ aërique, quibus vescuntur incolæ, tribuunt. Styriæ peculiarem descriptionem habes apud Rithaimerum hinc oriundum, in suo de Orbis situ libello. De Bosnia lege D. Chytræi chronicon Saxoniæ. Vide de his Illyriis plura apud D. Nigrum, Volaterranum, & Ludouicum Vergerium in Munsteri opere Cosmographico, item librum Notit. Laonicus Chalcondylas lib. 10. nonnihil quoque huius cognitione non indignum scripsit. Totus hic tractus, exceptis finibus qui Germaniam attingunt, lingua Slauonica vtitur. Quæ (vt de ea obiter nonnihil dicamus) nonnullis Windisch, apud Latinos Illyrica appellari putatur, hodieque omnium latissimè patet; vt quæ à mari Hadriatico ad Oceanum Septemtrionalem extendi videatur. Nam ea vtuntur Istrij, Dalmatæ, Bosnenses, Moraui, Bohemi, Lusatij, Silesij, Poloni, Lithuani, Prutheni, Scandinauiæ incolæ, & longè lateque imperantes Russi, Bulgari, multæque aliæ circumuicinæ regiones, Constantinopolim ferè vsque; adeò vt eius etiam inter Turcos frequentissimus vsus sit.

CARNITIA
CARNIOLA
OCCIDENS.
HIS TRIA
Tergestinus sinus.
Sinus Hadriaticus.
VELGER
KHER SCHER
LE ZIN.
PAGO.
Quernero, olim Flanaticus sinus.
M. Caranus.
Aquileia
Gradischo
Triest
Parenzo
Brioni
Punta dela Prumentore
Arbe
SAVA FLV
DRAVA FLV
Milliaria communia, & magna
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

ILLYRICVM.
IOAN. SAMBVCVS ORTELIO SVO, S.
Mitto hanc quòque tabellam qua necessaria confinia Pannoniæ declarantur, fluuiorum & aliquot locorum situs Hirschuogelij recte mutaui, Angelini autem studio plurima adieci, et interualla correxi, vt parum quis si cum Hirschvogelij hæc coniungat desiderarit, si qui errores sint, dies certiora docebit. Viennæ, Vale, 25. Octob. 1572.
VN GARIA.
SCLAVONIA.
ORIENS.
DANVBIVS FLV.
DRAVA FLV.
SAVA FLV.
DAL ATIA.
Quinque ecclesiæ
Sclavonia
S Nicholo
Wochoriza
Captotlum
Strasemer
Kamegraol
Posgawar
Herzog thurn
Turbigna
Dobriniza flu
Valpo
Valpo flu
S Georgn
Moslowina
Slatina
Bruchoriza
Zasma flu
Werbetuza
S Bibobor
Sdeni
Idengrad
Brischanowaz
Belastena
Chrisstolouaz
Proraza
Nouigrad
Posega
Orib flu
Velichi
Ternaua flu
Dobodschaz
Zwinar
Stratsch
Panriz
Nougrad
Selbi
S Domankus
Kopinowaz
S Peter
S Georg
Rohitsch
Cerquena
Kreuz
Donibra
Gudowaz
S Stefan
Zasma
Moslowina
Biemgko
Kloster
S Elena
Iuanisch
Boschiakowina
Crasteli uiza
Chomogoina
Petrina
Petrovorowsch
Costanawaz
Klapi
Wielgrad
Strauo
Sebenico
Chlisa
Salona
Spalato
Netschuen
Ternschi
Ostrovizi
Trema
Pribitar
Slosseln
Alt Zara
391
401

ILLYRICI

ALTERA TABVLA.

CONSTITVERAM, vt in præfatione Operis promiſi, quarumlibet regio=num vnam tantùm tabulam, eam=que quantum fieri poſset exactiſsi=mam, exhibere: itaque cùm clariſsimus vir Ioan=nes Sambucus abſolutiorem huius regionis huic operi inſerendam ad me miſiſset, alteram hinc relegare decreueram. Sed quemadmodum in=terdum iuuat varias de eadem re intelligere ſen=tentias; ſic quoque de eadem regione variorum deſcriptiones aliquando inſpicere, non inutile eſse, mihi perſuadeo. Et ne, quod in prima no=ſtra editione habuiſsent ſtudioſi, in hac poſtre=ma deſiderare poſsint, hanc tabulam retinere quoque viſum fuit. atque eam tamquam parer=gon hic adiicere, non ingratum Geographiæ candidatis duxi.

SCHLAVONIAE, CROATIAE, CARNIAE
REGIONVM NOVA DESCRIPTIO, AV
KERN
TEN.
STEY
CILLEY.
CRA
Tergestinus sinus
MARIS ADRIATICI
PARS
Flanaticus sinus, uulgo el Querner.
KER.
SSY.
Osero.
Isterreich
Scala Miliarium
Wolfsperg
S. Andreas
S. Paulus
Gradneck
Traburg
Cilli
Tiffer
S. Peter
Saxenfeld
Lichtewaldr
Wolfsdorf
Mutka
S. Daniel
Kanal
Gradisch
Cremaun
Welden
Pirran
Parenzo
Vegla
Werl
S. Jorg

E. BOSNIAE, FINITIMARVMQVE
AVGVSTINO HIRSVOGELIO.

CARINTHIAE DVCATVS.

ET

GORITIÆ PALATINATVS.

HABET hic Ducatus Carinthiæ (quod Rithaymero auctore Carnithia rectiùs scribitur) ab Ortu & Septemtrione Stiriam, ab Occasu & Meridie Alpes & Forum Iulij contingit. Huius pars est Carniola. Multæ in hac Regione valles collesque tritici feraces; multi lacus & amnes; quorum præcipuus est Drauus. Notissimæ huius tractus vrbes sunt, Santo vitus, Villacum, Clagen-furtum. Santo vitus Metropolis est, & vrbs minimè negligenda, cum foro satis spatioso, habens perennis aquæ fontem limpidissimum, quem nos anno 1558. exstrui vidimus; cuius labri diametrum septem plus minùs pedum emensi sumus. Hoc labrum ex solido & candido marmore conspicuum erat, ibidemque inter alia antiquitatum monumenta ex terra erutum. Vrbem egredientibus Clagen-furtum versus patentissimus campus occurrit, multis adhuc antiquorum ruderibus oppletum, vulgò Solfeldt appellant: Paracelsus in suo huius regionis Chronico (si modò eius sit) Liburniam, nescio qua auctoritate, vocat. Ego potiùs Soluense oppidum, à Plinio in Carnis memoratum, hic olim fuisse putarim. Hic ille est locus, vbi sub dio Principes insolito eo & non vulgari ritu (quem Pius II. in sua Europa accuratissimè describit) inaugurari soleant. Villacum, oppidum, domibus in fronte coloribus historijsque magnificè depictis, spectatoribus gratum. Situm est hoc in planitie altissimis rupibus septum ad Drauum fluuium, ponte lapideo eius oras connectens. Clagen-furtum, vrbs bene munita, Claudia antiquitus, Lazio teste, vocata. Sunt qui scribunt, huius vrbis ciues furibus adeò esse inexorabiles, vt leuissima etiam furti suspicione notatus; inauditus ad crucem abripiatur, post eius diei, quo supplicium de eo sumptum est, tertium, de mortuo iudicant; quem si insontem cognouerint, honorificè sepeliunt: si iure eum damnatum comperernt, pendere sinunt. Sed hanc fabellam, cōmentitiam vocat Rithaymerus. Est præterea Frisachum, magnā referens vetustatem, Sancto Leonhartus, Wolfspergum, &c. Olim hunc tractum Iapydes inhabitasse putantur. Imperium huius regionis penes Duces Austriacos est.

Quantum ad Ecclesiasticam Iurisdictionem attinet, ea inter Archiepiscopum Saltzburgensem, & Patriarcham Aquilegiensem partita est, inquit Paracelsus in Chronico suprà dicto. At nescio quàm ridicule idem huius regionis etymon à Latinis deductum vult, vti videlicet vocetur Carinthia quasi Caritas intima. Hoc scilicet incolis curæ erat in indigetanda patria sua, ab exteris nationibus, & ab eis minimè intellectis, nominis vocabulum petere. Legat his non contentus Lector Seb. Munsterum, Pium II. Sabellicum, &c. Totius huius regionis situm descripsisse Ioannem Saluanum quendam intelligo, quem non vidi.

GORITIÆ Palatinatus quoque est Archiducum Austriacorum, habetque nomen ab vrbe eius primaria, ab Italis (in Italia nempe vltra Alpes sita est) *Goricia* dicta; Iulium Carnicum Ptolemæo, Leandro auctore. Amasæus (vt idem scribit) colligit ex quàm plurimis antiquitatum ruderibus ibidem exstantibus, Noteiam olim hoc loco fuisse. Oppidum est ad confluentiam Frigidi flu. hodie Wipach) in Natisonem.

HISTRIA.

COMMVNE fermè omnibus fuit (inquit Plinius in sua Natural historia) vt eos quisque diligentissimè situs diceret, in quibus ipse prodibat. Idem paulo antè: Auctorem neminem, vnum sequar, sed vt quemque verissimum in quaque parte arbitrabor. Eoque hic ego (quod vbique ferè his meis Tabularum enarrationibus obseruo) inter omnes qui hanc regionem descripserunt auctores, Ludouici Vergerij ex Histria oriundi descriptionem succinctè pro loci capacitate Lectori offerre decreui. Hic in Munsteri Cosmographia dicit, hanc Pæninsulam, ab intimo sinu vbi Tergestum situm est iuxta eius littora, vsque ad opidum S. Viti, quod in Fanatico ad Flumen amnem est, plus quam CC M. passus habere. Tota regio, inquit, minimè plana est, sed neque arduos montes habet, neque etiam infœcundos, veriùs colles dicendi sunt; vitibus, oleis, aliisque fructiferis arboribus consiti, frumento, pascuis & pecoribus abundant. vnum tamen habet montem altissimum, in ea parte qua ad Fanaticum vergit sinum, quem vulgò Montem maiorem appellant. Is nauigantibus primùm apparere solet; in cuius summitate fons exoritur vberrimus. In hoc monte aliquot rarissimæ herbæ nascuntur, quarum gratia Medici etiam hinc longè habitantes, sæpius magno labore hunc conscendunt. Fluuij Histriæ sunt tres; Formio scilicet, Nauportus, & Arsia: primum accolæ Risanum vocant; Nauportum, Quietum appellant: postremus fluit in sinum Fanaticum, & est modò Italiæ terminus. Vrbes sunt; Mulga. Iustinopolis, Insula, Pitanum, Humagum, Emonia, Parentium, Osara, Rubinum, Pola, S.Vitus, omnes maritimæ. Mediterraneæ verò Pinguentum, Montona, Portulæ, Grisignanum, Bullæ, Santo-Laurentius, Duo Castra, Santo-Vincentius, Vallis Adignanum, Pameranum, Albona, Flanona, Petina, Calignanum, Coslacum, Pisinum. Celeberrima est Iustinopolis, quam vulgò Caput Istriæ vocant, Plinius Aegidiam. Ea est in scopulo sita, longè à continenti, cum longo ponte iungitur. Paret Venetis, cum multis alis; nam pars oppidorum Istriæ, Austriacis obedit, &c. Vide porrò Leandrum, Volaterranum, Dom. Nigrum, præter veteres Geographos. Ex veteribus de hac regione multa Casiod. 12. Variar.

ZARA ET SEBENICVM.

ZARA, olim Iaderam vocatam putamus, eiusque territorium Liburniam antiquitus dictam scribit quidam. Sebenico, Sicum antiquorum est. Vtraque maritima in littore Hadriatici maris vrbs, sub Venetorum imperio. Eo loco quo in hac tabula videntur depicta antiquarum ædium collapsa fragmenta, Dominicus Niger Essesiam vrbem olim fuisse, eamque nunc solo æquatam scribit; locumque hodie Beribir dici, vbi Epigrammata Græca, Latinaque, & alia antiquitatis monumenta multa etiamnum visuntur. auctor anonymus huius tabulæ, Bergane eum vocat. Lege de hoc tractu Illyridis eundem Nigrum, Geographiæ libro 6. Addam quod legi in Itinerario M. S. Cornelij Scepperi Oratoris quondam Ferdinandi Rom. regis apud Solimannum, hoc nempe, Vidimus Zaræ templum S.Ioannis de Maluasia, sic vocatum, quod onerariæ nauis ibi periclitantis nautæ vouere se constructuros templum, cuius calx temperaretur vino Maluuatico. quod factum fuit.

CARINTHIAE DVCATVS, ET GORITIAE PALATINATVS, WOLF. LAZIO auctore.
SEPTENTRIO.
OCCIDENS.
MERIDIES.
Stiriæ
CVM MEDITERRANEVM.
NORI
Karnten.
Vnder Karnten.
Salczburg
SALTBVRG EPISC.
DRAVVS FLVVIUS
Gorcz
Karst.
Friaul.
SEDES.
Sublimitas montium Strabonis.

SEPTENTRIO.
MERIDIES.
ORIENS.
Histriæ tabula a Petro Coppo del
MARIS HADRIATICI PARS
Golfo di Trieste
Golfo di Quernero.
Dalmatie pars
Vegia insula
Cherso
Trieste
IVSTINOPOLIS Cauo d'Istria
Monte maior
Fiume
Segna
Pola
Parenzo
Rouigno
Pinguento
Montona
Albona
Golfo Largon

ZARAE, ET SEBENICI DESCRIPTIO
SEPTENTRIO.
MERIDIES.
ORIENS.
CORBAVIA.
Campus Cerbauius
LICHA
MORLACHA.
BANADEGO
Ruinæ cuiusdam antiquis sime structuræ, vulgo Bergane dictæ.
Zara.
Zara vechia
Nadin
Laurana
Scardona
Scopuli
Melada
S. Michel.
Dinaric
Capitulo
Pago

HVNGARIA.

HVNGARIA (quam nomen ab Hunnis vel Hungaris populis ex Scythia profectis, qui eam incolunt, habere constat) Pannonias, & vltra Danubium Iazygum, & Dacorum regionem ferè omnem occupat. A Drauo ad Meridiem sumit initium; à Septemtrione Sarmatis, quos Polonos; & Getis, quos VValachos dicimus, terminatur; ab Occasu Austriam habet, superioris quondam Pannoniæ caput; ab Oriente Mysiam, quam Rhetianam nunc appellant. Danubius omnium, quos Europa habet, fluuiorum maximus, mediam interfluit, atque in partes, nempe in citeriorem & vlteriorem, scindit. Citerior est ea, vbi olim Pannoniæ fuerunt: hæc ab vlteriore Hungaria Danubio, ab Austria & Norico radicibus Cæcij (sic olim dicti) montis, à Slauonia Drauo, à Bozna & Rascia Sauo fluminibus terminatur. Huius citerioris Hungariæ caput est Buda, regni sedes. Nobiliora in ea opida, Alba Regalis, coronatione & sepultura Regum insignis, Strigonium metropolitana, Quinqueecclesiensis, Episcopalis sedes, præterea Sopronium, Taurunum, & Sabaria, Diui Martini; & Stridon, Diui Hieronymi patria. Flumina multa in eo nobilia. Lacus habet duos nobilissimos, Balaton & Fertou. Huic citeriori Hungariæ, vbi Drauum transieris, annexa Slauonia est, pars olim Pannoniæ superioris, inter Sauum & Drauum posita: sed Sauum etiam longè transgressa, & vsque ad flumen Hunam (hoc enim illi nunc est nomen) protensa, vbi Croatia incipit. Postquam Dalmatia sequitur, per oram Adriatici maris, quæ partim Veneto, partim Turcæ paret. minima eius particula est Regi Hungariæ subiecta: loca mediterranea Boznenses tenent, & Rasciani, qui olim Mœsi superiores fuerunt. Slauoniæ caput Zagrabia est; Croatiæ nunc Bigihon est, antea Fumium erat. Vltra Danubiana Hungaria montibus Carpathiis supra Posonium incipientibus, & longissimo flexu ad littus Euxini maris porrectis, à Morauia, Slesia, Polonia, & à Ruscia distinguitur, vsque ad eum locum vbi regio est quam Maromarusiam vocamus. Ibi iam alij montes & siluæ ab eo loco Seuerinum versus tendẽtes, à Transsiluania & VValachia Transalpina separant. Hanc vlteriorem Hungariam Tibiscus fluuius piscosissimus, in montibus Maromarusiis ortus, mediam interfluit. Hæc Hungaria habet opida nobiliora, ad Septemtrionem Posonium, Tirnauiam, &c. ad Meridiem verò Colociam, Bachiam, Zegedinum, &c. vltra Tibiscum, Varadinum, Dedrecinum, &c. cum fodinis auri & argenti. Seuerinum, vbi pontis olim à Traiano Imperatore exstructi vestigia etiam nunc apparent; & alia, quæ breuitas historica nunc prolixiùs vetat enumerare.

Incolæ Scythica lingua vtuntur, ab omnibus finitimis diuersa. Nulli regioni terrarum hominum robore, pecorum fœcunditate, vbertate soli, metallorum copia cedens, cæli benignitate, & pulchritudine situs, omnibus Orbis regionibus suo iure possit anteferri. Tellus rerum omnium copia à natura donata; vbi aurum, argentum, sal, lapillos, colores, effodere licet. Frumenti, pabuli, leguminis, & pomorũ abundantia præstat. Neque deest amnicorum copia piscium & cupri confectura; in plerisque fluminibus auri optima ramenta inueniuntur: quin & in vitibus in aurifero solo satis aurum quandoque legunt.

Hæc ex Stephani Broderithi opusculo, & Antonij Bonfinij rerum Hungaricarum Decadibus collegimus; quos ipsos studiosus Lector consulere potest. Videat etiam Moscouitica Commentaria Herbersteinij, Matthiam à Michou de Sarmathiis, Cuspinianum in oratione Protreptica, & in sua Austria, & Munsterum. sed in primis Petri Ranzani Epitomen rerum Hungaricarum, qui se aureas ex vite virgulas ad digiti & ad semipedis longitudinem complures vidisse, inter alia huius regionis miracula, quæ enumerat, affirmat. Scripsit & Georgius VVernherus de Admirandis Hungariæ aquis opusculum.

HVNGARIAE DESCRIPTIO
Cum Privilegio.
POLONIAE PARS.
MORAVIAE PARS.
Marcomannoru campi.
AV STRIAE PARS.
OCCIDENS.
Lacus Pisso Neusidlersee Feurtew
VERTHES mons hungarice BAKON germanice dem Schilberg, quod Henri: cum III imp. istic castrametatum referunt, contra Belam Hungariæ Regē, fameq; pressum relictis scutis castra deseruisse.
PANONIA SVPERIOR VEL PRIMA CONSV: LARIS.
PANONIA INFERIOR, ud SECV: DA PROCONS
CASTRI FERREI.
Balaton lacus
REGNI SLAVONIÆ PARS, HVGARIÆ VECTI
VALERIA
BOSNIA
CROATIA, olim LIBVRNIA
PANONIA BVBALIA
Windisch marck
Steirmarck
Wien.
Ofen Buda
Stulweissenburg Alba Regalis
Strigonium
Pest.

LFGANGO LAZIO AVCT.
RVTHENIAE PARS.
MVLDAVIAE PARS.
SICVLI
TRANSILVANIA. HERDEL, olim Dacia mediterr.
ORIENS.
HACZAG VALLIS.
TRANSASPINA HVNG
HAVASALFEVLDE olim DACIA ALPESTRIS
WALACHIAE PARS
MOESIA INFERIOR
BVLGARIA,
RASCIANI.
Danubius fluuius
Temes fluuius
Sau fluuius.
MOESIA
Scala Milliarium Hungaricorum.
Hungaricę uoces quomodo legendę sunt.
CH. litterę in vocibus Hungaricis CZ. S, littera pro SCH. Z, littera pro S simplici in vocibus Hungaricis. W, litteram in fine pro V. Y.

HVNGARIAE
ALTERA TABVLA.

HVNGARIÆ hanc alteram deſcriptionem accuratiorem, vt nobis fidem facit clariſſimus vir Ioannes Sambucus inde oriundus, (quiſque enim, vt Plinius in opere ſuo Naturali veriſsimè teſtatur, eos diligentiſsimè ſitus diceret, in quibus ipſe prodebat) primæ ſubiungere hoc in loco placuit, idq́ue præter inſtitutum: cùm ſingulis regionibus ſingulas tabulas tantùm promiſerim. Sed quia neutram ſatis pro regionis dignitate abſolutam iudicauerim, vtramque in hoc Theatro proferre vtile duxi. Differre eas interdum in locorum poſitionibus, fluuiorumq́ue flexuoſis meatibus, conferenti apparebit: neque eſt quòd hinc ſtatim Geographiæ ipſius veritatem quis eleuet; ſed de ea exiſtimet, vt Strabo rectiſsimè de Hiſtoria: is enim non ſtatim eam abiiciendam cenſet, ſi, qui eam tradiderint, in locorum deſcriptionibus non conſentiunt; quin imò nonnunquam vniuerſæ hiſtoriæ fidem conciliare ex iſta diſsenſione licere docet. Vtentur itaque aut alterutra aut vtraque ſtudioſi, in quorum gratiam id totum quod poſsumus, quando quod volumus non liceat, effundimus.

Sereniss. Principi D. Carolo
Archiduci, Maximiliani II.
Fratri, dicatum.
MORAVIAE FINES
MARCK FELD
OCCIDENS.
Pertu.
Ba laton.
SIMIGIVM.
crasso palus.
RAK MEZO.
NYR SEG.
HOMOGSH AG.
BACZME GE.
COM. TORA
STIRIA.
PRESBVRG.
COMAR
STRIGONIVM
ALBAREGALIS.
BVDA
PEST
VACIA
SOLNOK
QVINQVE ECCLESIAE
5
10
15
20.

VNGARIAE LOCA PRAECIPVA RECENS EMENDATA ATQVE EDITA, PER IOANNEM SAMBVCVM PANNONIVM, IMP. M.s HISTORICVM. 1579.
PODOLIAE PARS.
VALACHIAE PARS.
Mons Lupi.
Kaltberg
MARCOS
Mons carpathus
NOSNER LAND
WAIN LAND
BISTRICIA
SEGESVAR
ALTLAND
TRANS SYLVAN IA.
VOR DEM WALD.
CIBINIVM
Clusiae
SYLAGHSAG
KOROSKVS.
SALATEN
KINIR MEZO.
SCHARADALIA.
GYVLA
VARADIN
VALLIS SAR MIGETVSAE.
HATZAG.
TEMESKWS.
Campus
Machons.
RIGO MEZO
Pontis Traiani
BVLGARIAE ET MOESIAE SVPERIORIS PARS.
TRICORN
ZALAMKEM
ORIENS.
Cum Imp. & Regiæ M.tis Priuilegio

TRANSSILVANIA.

STEPHANVS Broderith, in opuſculo excuſo Baſileæ ſimul cum Antonij Bonfinij hiſtoria Hungarica, his verbis hanc regionem deſcribit: Tranſſiluania Daciæ olim pars, eius caput Alba Iulia, vel à Iulio Cæſare, vel ab Hiula potiùs quodam Hunnorum Principe, ita dicta. Opida complura nobiliſsima, in quibus Cibinium, Braſſouia, Coloſium, Biſtricia, & plura alia, à Germanis, quos nos Saxones appellamus, condita & habitata. In ea ſunt Siculi, genus hominum ferox, & belliceſum: inter quos nullus neque nobilis, neque ruſticus, omnes eodem iure cenſentur, Heluetiorum inſtar. Tranſiluania ipſa rerum omnium eſt feraciſsima, præcipuè auri, argenti, & aliorum metallorum; adhæc ſalis montani. Equos generat nobiliſsimos, vino abundat, ſed non æquè excellenti vt Hungaria & Sclauonia. Tranſiluaniam duæ cingunt Walachiæ, Tranſalpina & Moldauia: illa Danubio, hæc mari Euxino admota: vtraque cum Tranſiluanio eam Europæ nunc occupant partem, quæ olim Dacia erat. Sic totus iſte tractus Tranſdanubialis, qui non ſolùm Hungariam vlteriorem, ſed Tranſiluaniam quoque cum vtraque Walachia continet, Danubio, montibus Carpathiis, mari Euxino, & rurſus eodem Danubio ex omni parte includitur. Hactenus ille.

Sed libet etiam eius deſcriptionem ex Anton. Bonfinij lib. 1. Decad. 1. rerum Hungaricarum hîc adiungere. Trans montes (inquit) Carpathios extrema Daciæ regio ad Axiacem fluuium vſque producta, quam nunc Tranſiluaniam vocant, pecoris, vini, frumenti, item auri & argenti, feraciſſima; vbi amnes nonnulli aurea ramenta ferunt, aurique fragmenta quandoque ſeſquilibralia trahunt, cùm montibus ſit vndique circumſepta in coronæ ſpeciem. In ſiluis iubati boues; & vri, ac ſilueſtres etiam equi, vtriſque eorum mira pernicitas: at equi iuba ſunt ad terram vſque demiſſa: domeſticis per ſe eſt mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Regionem hanc habitant Scythæ, partim Saxones, & Daci: mitiores hi, aſperiores contrà illi. Olim Romanis Sarmaticiſque colonis, ante Gothorum & Vnnorum eruptionem, tota Dacia complebatur, &c. Hanc regionem deſcripſit peculiari libello Georgius à Reichterſdorff. Vide etiam Georg. Rithaymerum, Petr. Rantzanum, Pium II. in Europæ deſcriptione, Iohann. Auentinum, & Mart. Cromerum rerũ Polonicarum lib. 12. Hæc regio vulgo vocatur Sibenburgum & Zipſerland, auctore Sebaſtiano Munſtero. Plura ad cognitionem huius regionis petenda ſunt ex libro duodecimo R. P. Romanæ Wolfg. Lazij, capite 1. Sectionis 2. & apud Laonicum lib. 5. item ex Oratione Protreptica Io. Cuſpiniani.

Aliquot Tranſiluaniæ locorum ſynonyma, Vngarica, Germanica, & Latina, auctore Sambuco.

Erdel, Sibenburgen/ *Dacia ripenſis, Pannodacia, Tranſ. vel Vltraſiluania.*
Nagbanya, Newſtetl/ *Riuuli domin.*
Rudbanya, Rodna.
Beſtercze, Noſn/ *Biſtritia.*
Bonczyda, Bontſprukh.
Koloſuar, Glauſnburg/ *Claudiopolis.*
Offenbanya Offnburg.
Aprukh, Schlatn.
Samos falu, Micldorff.
Buza, Buſaten
Voroſmarth, Roſperg.
Demeterfalua, Peterſdorff.
Teuuiſch, Durnen
Balasfalua, Blaſndorff.
Gulafeyruar, Weyſſnburg/ *Alba Iulia, Sermiſdacia.*
Zekluaſarhel, Newmarkh.
Kizekmezeu, Ibiſdorff.
Felſeupold, Oberſpald.
Abſopold, Niderſpald.
Zazzebes, Millenbach/ *Zabeus.*
Holdu[illegible]lagh, Schatn.
Apafalu, Apfdorff.
Moneta, Donnerſmarkht.
Braniczka, Bernſapff.
Baijon, Bonſdorff.
Ekemezeu, Proſdorff.
Zelindes, Stoltzeburg.
Naghczur, Grooſcheyrn.
Rihonfalua, Beicherdorff/ *Requieſcit.*
Braſſo, Cronſtatt/ *Corona, vel Stephanopolis.*
Varhel, Zarmis.
Segeſuar, Scheſpurg.
Zazhalom, Hundertbuhl/ *Centum colles.*
Zarkan, Schirkingen.
Keuhalom, Keps.
Kykelvvar, Kiklpurg.
Veczel, *Venecia, Vlpia Traiana.*
Kereſtien mezeu, Aw/ *Inſula Chriſt.*
Muſchna Meſchen.
Kakasfalu, Hendorff.
Recze, Ratziſd.
Ioffij Val. Dobra.
Vizakna, Saltzburg.
Barczaſagh, Wurtzland/ *Burcia.*
Vaskapur, Eyſuthor/ *Pilæ Geticæ veteribus.*
Veuroſtorn, Rotertuern.
Zakadat, Zaka.
Feketetho, *Nigra palus.*
Tolmacz, Talmiſch.
Aran, *Auratus fl.*
Zamos, Samiſch/ *Samoſius fl.*
Keureuz, Die Krayſz/ *Chryſius fl.*
Fier / Fekethe } Keureus, { weis / ſchwartz } Kreyſz
Sebes keureus, die ſchnel krayſz/ *fl.*
Maros, Meriſch/ *Maryſius fl.*
Olt, Die Alth/ *Aluata, Aluttus fl.*
Strell, Iſtrig/ *Sargetia, vel potiùs Strigetia fl.*
Ompay, Die Omp/ *fl.*
Haczagh, *vel* Hattaag, *vallis Sarmiſia, vbi fuit ciuitas Sarmiſgethuſa, &c.*

SEPTEN
TRAN
OCCIDENS
HANC VLTRA VEL TRAN
SILVANIAM, QVAE ET PANO
DACIA, ET DACIA RIPESIS, VVL
GO SIBEMBVRGE DICITVR,
edidit Viennæ A°. 1566 Nobiliss atq Doctiss
Ioës Sabucus
Pannonius.
BISTRICIA
Besterze
NOSTER LAND
WEINLAND
CLAVDIOPOLIS
Clausenburg
Kolosuar
NIGRA PALVS
LAND VOR DEM WALDT
ALBA IVLIA
Weißenburg
Gulafeyruar
ZABEVS
Millenbach
4. Bergstet
Vallis H

NIA
MOLDAVIÆ TERMINVS
Tartroß
Pog Hauas
SED CHVK
Pretz
SED Veuerhel
Aluta fl.
Neumarck
SED KISDI
Dayla
SED ORBAI
Beßerenfalo
Aderhel
Zu Kreutz
Summerspach
Wargisch
Lyto
S. Georgen
Pagi Siculorum.
Teueldorff
Meburg
Drausz
Radlen
Katzendorff
SED Knsdy
Budendorff
SED SCEPSI
Hamerod
SED Reps
Dellendorff
ALTLAND
Trapold
Schuerse
Plamendorff
Armdorff
Tarten
Dopith
Gest
Maypch
Brendorff
Petersberg
7 dorffer
Pendorff
Nethusen
Centum colles
Stein
Seefling
BVRZELAND
Burcia
Neudorff
Schamberg
Agnethin
Seligstad
Felmar
Heloden
CORONA STEPHANOPOLIS. Cronstatt. Braßo. H.
M.ergental
Schars
Halmegen
Sterkengen
Seiden
Neustad
Rosenau
Maynod
Torsyl
Klein Schel.
Fogaras
Fried
Molkendorff
Cerne
Leiskirch
Rotberg
Brokyn
Holtzmenge
Scharken
Turtzfest
Alt fl.
Blechisdorffer
Baumgarten
Zackbad
Kastenholtz
Kertz
Abbat
Schellenberg
Gryssaro
Feck
Kertzeberg
Rotthurn
Rodbom
Campolongum
Langenaw
Argisch templum
Teltz
VALACHIAE
Rednitz
Greyß
Dambouitz fluuius
Saluata fl.
Zorga
ORIENS
49

H. Litera in hac tabula
nonnullis vocabulis
adiuncta significat
ea esse Hungarica.

POLONIAE REGNVM.

POLONIA, quæ à planitie terræ (quam ipſi vernaculè etiamnum Pole vocant)nomen habet: vaſta regio eſt,quæ Schleſiæ ad Occidentem proximat: Hungaris,Lithuanis, ac Prutenis contermina. Diuiditur in Maioré & Minorem. Maior dicitur,quæ Septemtrionem adſpicit, habetque Gueſnam, Poſnauiámque, inſigniora loca. Minorem vocant, quæ ad Meridiem vergit,habetque nobilem vrbem Cracouiam,ad caput Viſtulæ,quę regionem diuidit, ſitam; reliquæ ciuitates parum nitidæ. Ex maceria domos fermè omnes componunt,pleraſque luto linunt. Plaga regionis paluſtris eſt,& nemoroſa. Potus genti cereuiſia. Vini rariſsimus vſus; nec vineæ cultura cognita. Equitatu in bello maximè præſtat. Ager ceteris ferax, multa genti armenta, multa ferarum venatio. Melle abundat. Habet & ſalis maximam copiam, quod ex terra eruitur. Habet & æris fodinas in montium iugis, Tatri, ab incolis dictis: nec non ſulfuris. Cromerus ſcribit Polonos ab Hungaris Lengel vocari, à Lecho eorum genitore.

Sub regno Poloniæ cōtinetur Lithuania, Samogitia,Maſouia,Volhinia,Podolia,& Ruſsia quæ Meridionalis cognominatur,& Ruthenia quoque à nōnullis dicitur; ité tota Pruſsia,excepta ea parte quæ proprium Ducem agnoſcit. Levvenclaius addit, Poloniæ Regē anno M.D.LXX. Principē Moldauorum in ſuam clientelā ſuſcepiſſe.

LITHVANIA magna ſui parte paluſtris, plurimumque nemoroſa, & eo difficilis aditu, ac quodammodo inacceſſa,aquis omnia obtinentibus; hieme commercia cum Lithuanis habiliora:paludibus & ſtagnis alta glacie concretis, niueque ſuperinfuſa, fiunt omnia mercatoribus peruia. Rara in Lithuania oppida; villarum incolatus infrequens. Accolarum diuitiæ pecora pelléſque pretioſæ multigenum ferarum,quibus regio inſigniter ſcatet. Ceræ ac mellis abundans. Biſontes hæc regio producit. animalis genus eſt, quod incolæ *Suber*, Germani *Vr-ochs* vocant; quale nos Antuerpiæ vidimus anno 1570. Hinc & quoque illud animal quod Latini Alces, Germani *Elandt* nuncupant. Sermo genti, vt Polonis, Sclauonicus. Caput Regionis Vilna eſt,Epiſcopalis ciuitas, tantæ magnitudinis,quantæ Cracouia. Domus tamen contiguæ in ea non ſunt; ſed veluti in rure, horti intermediant, & pomaria. Omnis illa roborea materia quæ *VVagenſchot* noſtratibus vocatur, & ex qua in Germaniæ Inferioris & Belgicæ maritimis regionibus vniuerſa ferè lignea opera Architectonica tam publica quàm priuata, domorumque magna ex parte ſupellex & vtenſilia fabricantur, his partibus cæditur, illincque ad nos per Balticum & Germanicum mare aduehitur.

SAMOGITIA (quod eorum lingua terra inferior ſonat) habet gentes proceræ & pulchræ ſtaturæ, agreſtes tamen & incultis moribus, parco victu viuentes. Ruſsi hanc Samotzkaſemla appellant. Nullus illic ædificiorū nobilium, ſed tantummodo tugurij vſus. Ex ligno & culmo fit ſtructura. Largius ab imo ſenſim operis incremento ædificium in arctius cogitur, in carinæ ſeu galeæ maximæ ſimilitudinem elaborata.In cacumine feneſtra vna, ſupernè lumen reddens, ſubter quam focus cibos parabiles coquens. In ea domo, ſe, vxores, pignora, ſeruos,ancillas,pecus,armentum,frumentum,& omnem ſupellectilem condunt. Samogitiæ incolas à Saxonibus originem trahere, ſcribit Sichardus in ſuo Germaniæ hiſtoriæ opere: obque id, etſi Poloniæ Regi obediant, Saxones tamen eam imperio vindicantes, ad circulum Saxonicum pertinere aſſerunt.

MASOVIA, Regibus Poloniæ feudalis. huius Metropolis eſt Varſouia; vbi optimus conficitur medo. potus genus eſt ex melle conſtans, &c.

VOLHINIA, regio omnium rerum, propter agri fertilitatem,abundans,& oppidis caſtelliſque frequens.

PODOLIA agro tam fertili eſt, vt eius gramen perticam tribus diebus ſupercreſcendo contegat, & aratrum in locis graminoſis derelictum paulo pluribus ſepiat & cooperiat. Mellis quoque maxima copia. Præcipua huius vrbs eſt Camyenetz.

RVSSIA abundat equis, bobus, & ouium gregibus, pretioſiſsimíſque pellibus. Potu vtuntur ex melle facto. Adducitur & vinum ex Pannonia, Moldauia, & Walachia. Huius metropolis eſt *Leunpurg*, Latini Leopolim vocant.

MOLDAVIA, pars Walachiæ eſt. Eius metropolis eſt Soſſauia, vulgò *Sotſchen*. Habitatores huius regionis ſunt ſæui & feroces, atque bellicoſiſsimi, ideoque Tranſiluanis ſemper inſidiantur. Vt Thracum mos olim fuit inurere nobili genere natis ſtigmata: ſic ferunt Moldauiæ Deſpotas etiamnum hodie ſuis liberis, cùm primùm naſcuntur,notam aliquam inuri curare: ne ſcilicet ambigi de legitimis hæredibus poſsit; & excludantur alieni. auctor Rein.Reineckius in ſuo de familiis Syntagmate. Plura habes de his regionibus apud Matthiā à Michou, in libello de Sarmatiis, Albertum Crantzium in deſcriptione Wandaliæ; Bonfinium de rebus Hungaricis, & Laonicum Chalcocondylam lib. 1. & 3. Sed omnium optimè eas deſcripſit Martinus Cromerus in Chronico Poloniæ; & Sigiſmundus ab Herberſtain in ſuis Moſchouiticis Commentariis. Vide quoque Sebaſt. Munſterum, Pium II. P. M. & Dauidem Chytræum in Chronico Saxoniæ. Ioannes Dugloſſus, copioſiſsimus Polonorum hiſtoricus, citatur à Ioachino Cureo; ſed typis eum non exſtare addit. Moldauiam accuratè deſcripſit Georgius à Reicherſdorff. Habes eius etiam quædam ſcitu non indigna apud Chalcocondylam 2.

Scala miliarium Germanicorum
5 10 15 20 25 30
Venedicus sinus.
BALTICVM MARE.
OCCIDENS.
SILESIAE PARS.
Cum privilegio Imp. Regie etc. decennali.
POLONIAE, LITVANIÆQ. DESCRIPTIO.
Auctore Wenceslao Godreccio; et correctore Andrea Pograbio Pilsnensi.
POMERANIA
PRVSSIA
MARCA antiqua
POLONIA MAIOR
POLONIA MINOR
TATRI MONTES
HVNGARIAE
RVS
Samaude
Suda
SAMOG
Barteenlandt
Marca
Cracovia
Posnania
Wratislawa
Glogaw
Kalisch
Babiagora
Beskidin

MAGNI
DVCATVS
LITVANIAE.
VOLHINIA.
PODOLIA, pecore opima.
MOLDAVIAE PARS.
PONTI EVXINI PARS.
ORIENS.
Codima solitudo uastissima.
Smolensko
Kyow
Cernobel
Bog fluuius
Nyster flu. Ptol. Tyras.
Bracław
Camienicz
Chotym
Oczakow
Byalogorod
Obidowo lacus
Ostrog
Łuczko
Kowno
Grodno
Nowogrodeck
Pinsko
Borisowo
Orscha
Swiflocz flu.
Prypecz flu.
Tarasoucze
Snatyn
Seret flu.

PRVSSIA.

HANC regionem ita deſcribit Cromerus in Chronico ſuo Poloniæ. Inter multas Sarmatiæ Europeæ gentes, Boruſsi à Ptolemæo valde remoti ad Septentrionem ponuntur ea ora, quam nunc Liuones & Moſchi, vt opinor, obtinent, vltra Cherniſcum amnem, Rhyphæis vicini. Eos ego aliquo tempore ad Meridiem & Occidentem progreſſos, magnam Sarmatiæ partem, quæ ab Oriente Ruſsis & Moſchis coniungitur, à Meridie nemoribus & Hercinio ſaltu clauditur: & omnem illum tractum qui ſecundùm Venedici, ſiue Balthici & Codani ſinus littus, vſque ad Viſtulam & Oſſam fluuios pertinet, tenuiſſe: & Boruſſos, ſiue Pruſſos, deflexo paulum nomine, dictos eſſe; cum Eraſmo Stella crediderim. Quibus finibus nunc Liuones, Lithuani, Samagitæ, & Pruſsi vetus nomen retinentes, continentur, gentes imperiis quidem & reipublicæ ratione nunc diſtinctæ, ſed eadem penè inter ſe lingua vulgò adhuc vtentes, Slauicæ prorſus diſsimili, ſed quæ nõ paucas habeat admixtas Latinas voces, corruptas ferè, & magis Italica vel Hiſpanica nota ſignatas quàm Latina. Quamquam Teutones & Germani in eam oram quæ maritima eſt, & Pruſsia ac Liuonia nunc vocatur, deuictam, colonias poſteriori tempore deduxerunt. Hinc vſitatior iam eſt apud eas gentes lingua Germanica, quàm vetus illa & vernacula; præſertim in vrbibus & opidis: quemadmodũ & apud Lithuanos vſu venit, vt propter vicinitatem commerciaq́. Ruſſorum, & colonias etiam deductas, multùm vtantur ſermone Ruſsico. Nam quod Dlugoſſus à Pruſia Bithyniæ rege originem illius gentis deducit, fabuloſum eſt omnino, nec refutatione indiget. Quidam Boruſſos, quaſi Ruſsis finitimos, à Germanis lingua vernacula dictos eſſe exiſtimant: veréne an falsò, non diſputo. Quando autem & quonam modo Latina lingua cum vernacula Pruſſorum, Lithuanorum, Liuonumq́ue ſe miſcuerit, dicere non habemus. Eraſmus quidem Stella Pruſsiam Romanis armis tentatam magis, quàm deuictam eſſe memorat, Pliniumq́ue auctorem citat: quo fit vt cum imperio Latina lingua ibidem peruenire non potuerit. Dlugoſſus verò ſcribit, ciuili bello quod inter Cæſarem & Pompeium geſtum eſt, manum quandam Romanorum deſerta Italia, in iis oris conſediſse, vrbemq́ue condidiſse, & Romoue de Romæ nomine dixiſse: eamq́ue diu metropolim gentis fuiſse. Quòd ſi vera eſt Dlugoſsi ſententia, ſuſpicari quis poſset (ſi quis tamen locus eſt ſuſpicioni in hiſtoria) eam Romanorum manum, duce Libone aliquo, ad ea littora Venedici ſinus, quæ ad orientem Solem ſpectant, & Ruſsis finitima ſunt, vel vi tempeſtatum appulſam eſse, vel certo curſu Cæſarum tyrannorum ſæuitiam fugientem, ſeceſsiſse; & Liuonum, ſiue Liuoniorum appellationem à Libone accepiſse. Deinde propagatis finibus, alios Lithuanos, magis iam corrupto vocabulo dictos eſse, alios vetus Pruſsorum nomen retinuiſe. Quamquam autem Pomeraniæ quoque magna pars, & Culmenſis, ac Michalouienſis ora, poſteaquam eodem cum Pruſsis iure vti cœperunt, & in ditionem Teutonum Crucigerorum conceſserunt, Pruſsiæ nomine cenſeri cœperunt. Reuera tamen, ac propria Pruſsia ea, quæ eſt inter Viſtulam, Deruanciam, Oſsam, & Nemenum fluuios, & ſinum maris ſuprà memoratum: & à Lituanis atque Maſouiis, denſis ac paluſtribus ſiluis dirimitur. Hactenus Cromerus. Libet autem addere hîc quoque diuiſionem veterem terrarum huius Pruſsiæ, auctore Caſparo Hennebergero, qui ita infit.

VIDIVVTO vel VIDINITVS, vt à quibuſdam nominatur, Rex Boruſsiæ, Anno Chriſti 573. ſuæ ætatis 116. antequam vna cum fratre BRVTENO CRIBE, in ignem ad oblationem Diis ſuis, ſeſe coniiceret, filiis ſuis poſseſsiones diuiſit. Habuit autem (vt tradunt) duodecim filios, quorum primus LITPHO, vel vt alij volunt, LITALAN, huic Lituaniam inferiorem tradidit, conſtituitq; eum Regem ſupra ceteros, ſed à fratribus propter homicidium CRIBE, quod nomen Pontificis illorum fuit, reiectus eſt. Inter ceteros vndecim, terram Pruſsiæ diſpertiuit. Ex his I. ZAMO nuncupatus, eum obtinuit diſtrictum, qui adhuc Sambia ab eo dicitur, & habet ab Occaſu, & Septentrione, Mare Salſum: ab Ortu, Lacum Curonenſem & fluuium Deme: à Meridie Pregelam flumen: opinio eſt habitaſse eum in Monte GALTAGARB. II. SVDO, nactus regionem in qua nunc Oletzko, Stradaun, Lick, pars Iohansburgenſis, Letzenſis, Angerburgenſis, & Inſterburgenſis Diſtrictuum ſita ſunt: Et ab Ortu habet Lituaniam; in Meridie Maſouiam & Galindiam. Ab Occaſu æſtiuali, Barthoniam, à Septentrione Scalauoniam. Et hanc partem ab eo vocauerunt SVDAVIAM. Quod nomen poſtea, cum iſte locus à Crucigeris in ſolitudinem redigeretur, amiſit: Ideo quòd locus ille Sudauia ſit, recentiores omnino ignorant, eumq́ue angulum Sambiæ, qui hodie *der Sudawiſche winckel, oder der Bruſterort,* appellatur, fuiſse opinantur, quod falſum eſt: Nam propter perfidiam à Crucigeris eò tranſlati fuerunt. III. NADROO. Inter Zambiam, Scalauoniam & Barthoniam, ſuam Ditionem accepit, vbi multi fluuij, & vaſtæ ſolitudines iam ſunt, & vocatur NADRAW, in hac Tapiaw Taplaucken, Salaw, Georgenburg arces &c. ſitæ ſunt. IIII. SCALAVONI, Loca circa vtramque ripam fluuij Memel, quem veteres Cronon appellauerunt, ceſserunt, & Ditio illius SCHALAVONIA, nuncupata fuit. V. NATANGO, ſortitus iſtam partem, quæ ab eo nomen NATANGEN accepit, habet à latere Septentrionali Pregelam, ab Orientali, Allam fluuios. VI. BARTHO, Inde BARTHONIA, *Barthenerland.* Fuit diuiſa Barthonia, in Maiorem, Minorem, & *Plick Barthen,* ſed iſtæ diuiſiones iam ignorantur. VII. GALINDO. Tractus iſte à Maſouia ad Allam fluuium & ſtagnum Spirding, nomen Galindiæ adeptus, habet iam magnas ſolitudines: magnam partem Epiſcopus Varmienſis poſsidet, & annumeratur nunc varmiæ. VIII. VARMONI: Pro ſua parte Varmia, intra Galindiam, Natangiam & Pogezaniam Regiones, obuenit. Cùm autem non diu ſuperſtes eſset, ille Tractus Germanicum nomen ab eius vxore ERMIA *Ermeland,* acquiſiuit. IX. HOGGO: Huius Dominium à Varmia per Paſsergiam fluuium: à Pomeſania autem per Weſeckam fluuium, & lacum Drauſen ſeparatur, Germanicè *Hockerland,* Sed Latinè à filia, POGIA vocata, nomen habet POGEZANIA. X. POMESO Pomeſanis nomen dedit, terminatur Viſtula, Weeſecka, Oſsa ſiue Mockra fluminibus. XI. CHELMO, Conſecutus eſt Culmigeriam ſiue Hulmigeriam, inter Viſtulam, Mockram ſiue Oſsam & Dreuentzam fluuios, tam arcibus & ciuitatibus frequentem. Eſt & diſtrictus non contemnendus, qui SOSSAVV vocatur. Item alius qui LOBOVIA dicitur, & eſt Epiſcopi Colmenſis. HVNTAVV exigua eſt, ſed cultiſsima ditio. Eſt & inſula circa Marienburgum à Crucigeris aggeribus aduerſus exundationes & perruptiones fluminum Viſtulæ & Nogot ſepta, & vocatur Inſula Maior, *Gros werder.* Minor inſula, *das Klein werder,* eſt in Pomerellia, circa Gedanum. Item MARIANA ad Marienwerder, Inſula ſic dicta, quæ quidem non inhabitatur, ſed paſcuis deſtinata magnos præbet redditus.

Promittit hic auctor peculiarem libellum de hac Pruſsia, & explicatione huius ſuæ tabulæ. Sed de eadem lege plura apud Guaginum Veronenſem, in ſua Sarmatica hiſtoria. Optimè eam deſcripſit in ſuo Saxon. Chronico Dauid Chytræus.

Succinum ſiue electrum, vt antiquitas illud vocauit, Germani *Bernſtein, Agſtein, Ammeren,* in huius regionis littore reperitur, & nuſquam terrarum alibi, magno horum incolarum bono. Huius hiſtoriam plurimi deſcripſere. Sed omnium optimè, meo iudicio, Andreas Aurifaber Vratiſlauienſis; peculiari opuſculo; Latinè & Germanicè.

PRVSSIÆ
VERA DESCRIPTIO.
Per Gaspar. Henneberg. Erlichens.
MARE BALTICVM
CASSV BIAE PARS.
Occidens.
POMERELLIA.
COIAVIAE, siue POLONIAE MAIORIS PARS.
Dantzk
Stargart
Meuw
Newemburg
Schwetz
MICHELAW.

Caracterum huius
Tabulæ Explicatio
Metropolis siue magna ciuitas
Vrbs vel Opp. muro cinctum
Vrbs cum arce
Arx
Oppidum
Arx cum Oppido
Vicus
Pagus Parochialis
Parochia deuastata
Monasterium
Ædificium nobiles
Ædificium nobiles cum pago
Pagus
Domus venationis, Jagthuden
Molendinum ferrariu
Mons arcis vastate
D. Germanica
P. Pruthenica
A. Vetus
N. Noua
G. Magna
K. Parua
W. Sylua
S. Lacus, See
Fl. Fluuius
Locus vbi olim dimicatum est
Palus Morrast
Rvsnae flumnis ostiorum nomina
Atmena quod desijt fluere
Schalwe
Alt Russe
Neucupe
Pregge
Russe siue Holm
Kalanippe
Tazaszagis
Timis
Bundulippe
Schlada
Sciebeck nauigabile
Athmath piscosu
CVRONENSIS LACVS
SCHALAVONIA
SAMLAND
NADRAVIA
BARTENIA
SVDAVIA
LITVANIÆ PARS.
Oriens.
PODLACHIÆ PARS.
Milliaria parua, mediocria, et magna

LIVONIA.

LIVONIA (vt Lewenclaius scribit) porrigit se in longitudinem iuxta mare supra quatuor stadiorum millia: in latitudinem minimum ad M. CCC. stadia patet. Prussi, Lituani, & Russi eam circumhabitant, cetera Liuonicus sinus lambit. Habet hæc Liuonia Curones, Esthenos, Lettos, nationes tam moribus quàm lingua diuersas. In arcibus & oppidis lingua Saxonica, aut, si mauis, Germanica præualet. Regio est nemorosa, plana, & sine montibus, fluuiisque irrigua, magna ex parte inculta, agri tamen fertiles. Nam si vinum, & oleum, & alia quædam mitiori cælo subiectis terris concessa diuinitus, excipias (nam his aduectitiis tantùm vtuntur) cetera ad vsum humanum necessaria, in ea reperiuntur tanta copia, vt cum exteris omnino largè communicentur. Piscibus enim & venationibus abundat. Lepores in hac regione singulis anni tempestatibus colorem mutare, Munsterus auctor est: hieme enim albi, æstate verò grisei sunt coloris. Hinc cera, & mella, cineres, pix arida, & liquida, quam *Ther* vocamus, item illud frumenti genus, quod Secale Latini, nos *Rogghe* appellamus, in magna abundantia quotannis ad nos adferuntur.

Habet ciuitates amplas insignem ad elegantiam exstructas: inter eas principe loco sunt; Riga, Bremensium Germanorum colonia, sita commodo loco ad amnem Duna. Emporium est, & metropolis huius regionis. Altera Riualia, quam Rhuteni Roliuam vocant, à Rege Danorum Voldemaro condita, portu in sinu maris Baltici insigni clara. hæc non est minor quàm Riga in commerciis. Tertia Dorpatum, Russis finitima, qui eam Iuriongorod appellant. huius mœnia Beca fluuius alluit, ad negotiationes cum Russis peropportunus. Hic fluuius vno fertur alueo in Oceanum; qui cùm de præruptis scopulis præcipiti lapsu ruat, idem vicinioribus accidit, quod vsu venire habitantibus ad Nili cataractas accepimus (inquit Lewenclaius) vti nimirum paulatim surdescant. Secundùm has ciuitates oppida sunt alia minora, magnificis arcibus munita, primùm Venda, propter aulam Magistri militiæ nobilitata, & in medio totius regionis sita. Dein Velinum, Pernouia maritima, Volmaria, Vesburgum, Vitestenum, Narua, & alia. Effluos & Limouios olim has partes inhabitasse, Willichius & Cureus existimant. De administratione huius regionis, quæ sub Magistris Teutonici ordinis est, lege Ioannem Aubanum, Munsterũ, Lewenclaium, Gaguinũ in sua Sarmatia, & Herbersteinium; vnde hæc trãstulimus. Sed videndus est quoque Crãtzius lib. 6. Wandaliæ: itẽ Oderbornius lib. 2. Vitæ Basilidis. & ante omnes Chronicõ Saxoniæ Dauidis Chytræi.

POMERANIA.

HANC regionem sic describit apud Munsterum Petrus Artopœus Pomeranus: Pomœrania ad mare Balticum sita, a primis cultoribus, patria lingua, hoc est, Wandalica, PAMORZI appellata est. Ab indigenis inhabitata, & propriis Dominis gubernata, alienis autem numquam subiecta fuit. Hæc est vbique fertilis, aquis irrigua, stagnis abundans, nauibus peruia, diues agris, pascuis, pomis, lignis, riuis, montibus, venatione, pecore, piscibus, frumento, butyro, melle, cera, & aliis his similibus rebus. Est quoque optimè culta ciuitatibus, oppidis, arcibus, & vicis, nec vllus est locus in ea vacuus, aut incultus, nisi quem aut lacus aut montes occupant. Vsa est ante susceptum Christianismum lingua Vandalica, moribusque suis vixit, quoad vsque Rom. Imperio subacta fuerit, tum enim vnà cum religione Saxonicam linguam amplexa est, quam in hunc vsque diem retinet. Hæc Artopœus. Pomerye, Wandalica, quæ est Slauonica, lingua nihil aliud significat, Herbersteinio auctore, quàm si diceres, Maritima, aut Iuxta mare. Huius ripa vallo solidissimo à natura adeò est munita, vt nullam maris inundationem timeat. In hoc littore insigniores eius vrbes sitæ sunt, præter paucas in mediterraneis sitas, vt sunt, [illegible]tinum, Newgardia, Stargardia, &c. Stetinum olim vicus à piscatoribus dumtaxat inhabitatus, post susceptum verò Christianismum, & destructam Vinetam, translato illuc Emporio, adeo efflorescere cœpit, vt hodie Metropolis totius regionis sit. Habet situm amœnissimum, in ripa Oderæ fluminis, à qua sensim in aduersum cliuum assurgit. Vallis ac mœnibus munitiss. fulcitur. Grips Waldum oppidum in Ducatu Wolgastensi, quem alij Bardensem dixêre, hoc ciuilibus malis diu laborans, nonnihil extenuatum est: anno verò 1456. instituto ibidem Gymnasio, paululum respirare cœpit. Iulinum oppidum olim nulli clarissimarum vrbium, siue opes, siue domos magnificè exstructas respicias, secundum. Nobile erat Wandalorum Emporium. Tanta mercatorum frequentia, quæ ex Russia, Dania, Saxonia, Sorabis, totaque Wandalia huc confluebat, quondam frequens, vt tota Europa vix simile, excepta Constantinopoli, reperiri posse videretur. At variis bellorum cladibus à Danorum Regibus affecta, tandem ad nihilum ferè redacta est. Ea rerum vicissitudo. Hodie Wollinum vocant. Stralsund, in littore maris. olim proprium habuit Principem, Ducem nempe Bardensem. Vrbs est incolis & mercatoribus frequens. Wineta, fuit hæc quoque olim vrbs, fortè hodie Archon, aut Iulinum est. Wandaliæ enim vrbes plura, secundum gentium varia idiomata, habuere nomina. Quam Wandali enim Stargard, Saxones Aldenborg, & Dani Brannesiam vocant, Crantzio asserente. Sed libet addere quoque regionis huius descriptionem; quam ad me misit ex Colberga vir eruditus, D. Petrus Edlingus, quæ hæc est: Pomerania hodie floret quadraginta ciuitatibus muris & fossis cinctis: præter castra & monasteria. Inter quas primariæ sunt: Stralsundum, Stettinum, Gryphiswaldum Stargartum, Colbergum, & Anglamium: ante annos quingentos, ante acceptatam Christianam religionem. Quod factum anno post natum CHRISTVM 1124. & abiectam linguam Slauonicam, sed maior fuit Pomerania, & regno conferenda. Quia Bugslaus 1. Wartislai 1. frater, filius Suantibori, qui gentilis obiit, cum nepotibus, propter mutationem linguæ, patria relicta, Pomerellam Borussiæ adiunxit. Fuit autem Pomerella, quæ hodie Polonis Cassubicus angulus dicitur, non exigua regio. Sed extendit se à limitibus Pomeraniæ ad Vistulam fluuium, atque continet Dantiscum, Putscha, Dirsow, Stargartum, Nauburgum, Smecha, Tuchel, Nakel, Hamerstenum, Baldeburgum, Fridelandum, Conilz, Schoneg, Slochow, &c. Hæ ciuitates plerumque castra adiuncta habent: item Castra Monseuantz, Talkenborch, Subitz, Lauterburg: & monasteria Polpelin, Sukou, Tzernitz, Oliua, in quo Principes ex Pomerellica linea, sepulturam retinuerunt vsque ad vltimum Mestewinum, qui Dantisci obiit, in Oliua sepultus anno 1295. Plura lege de hac Pomerania in Chronico Saxoniæ Dauidis Chytræi. Hanc Tabulam ex Munsteri Cosmographico opere habemus.

OSVVIECZIMENSIS ET
ZATORIENSIS DVCATVS.

HAEC est Regni Poloniæ, qua Silesiam attingit, portio. Olim verò ad hoc regnum non pertinebat. Osviecziménsis ditio (quam Germani sua lingua Auschwits vocant) Polonis cessit sub Cazimiro III. anno 1454. Zatoriensis verò sub Sigismundo I. anno 1548. post quadringentesimum ferè annum ad corpus & compagem Poloniæ rediit. Auctor Cromerus in suo Poloniæ Chronico.

POMERANIAE, WANDALICAE REGIONIS, TYP.
Codanus sinus.
Rugen.
Vsedom.
Wolgast
Barthia
Ducatus Stetinensis
Pomeria
Vkermarck
MARCA ANTIQVA
Rostock
Wysmar
Stetin
Frisshaft

LIVONIAE NOVA DESCRIPTIO, Joanne Portantio auctore.
SEPTENTRIO.
FINLANDIAE DVCATVS, (Regni Sueciæ membrum.
Sinus Posterior Liuoniæ
Sinus Magnus Liuoniæ
HAREN.
WIRLAND.
OSEL
SEMIGALLIA.
CVRLAND.
SAMAITEN
LITHVANIÆ PARS.
RVSSIAE PARS.
PRVSSIAE PARS.
Curisch haff.
Scala milliarium Germanicor.
5 10 15 20
Scopuli nauigantibus formidabiles
XIII. CLIMA DVODECIMVM. CLIMA VNDECIMVM. CLIMA DECIMVM.

Hel.
Putzka.
Reue
Leber see
Ankerholtz
Slage
Stolp.
Gards see
Vandalia.
Lewnborg
Dantzk
Elbingen
Corlin
Polnow
Pomeria Inferior.
Subitz
Neidteich.
Belgard
Bnblitz
Wiper flu.
Botow
Schönek
Vistula flu.
Landeck
Tempelborg
Balle
Casubia.
Stargard
Neuen Stettin
Waldow desertum.
PRVSSIAE PARS.
Poblin
Mewe
Conitz
Pomerella vltra citraque Vistulam olim Inferioris Pomeraniæ principum hæreditaria fuit prouincia, etiam longè post Christianismum. Post obitum autem eorum principum, partem Poloni & Ordo Prussiæ, partem Marchiones occupauerunt.
Nowborg
Tauchel.
Grudentz
Priuilegio.
Bro flu.
Tauchel
Milliarium German.

SEPTENTRIO.
Mnichow
Smierdzarza
BIERVN
Lipowiecz
Cassow
Liski
Babicze
Vistula fluuius.
PSCZINA
Wola
Bobrek
Gromiecz
ZATOR
Zebrac
SKIWINA
Wislapolska
Goczalkowicze
Rdzawa
Laskowa
Bachowicze
Grabowiecz
Skotniki
Wadowicze
Przipkowicze.
Kleczka
Babicza
Sabrzeg
Bielsko
Zebrzidowicze
Kenti
Brodij
Barwald
Lessuicza
Landskorona
ORIENS.
Strome
Zakrow
Slemien
Stariza wiecz
Myszczenicza
ZIWIECZ
CARPATHVS MONS
Babia gora
Sporys.
Hungariæ confinia
MORAVIAE PARS
Scala Milliarium
DVCATVS OSWIECZENSIS, ET ZATORIENSIS, DESCRIPTIO.
MERIDIES.

ROMANIA.

QVAM hodie Romaniam vocant, antiqui Thraciam vocauere. Amplifsima olim fuit regio, & latè patens: cui ab Oriente Pontus Euxinus, ac Propontis, à Meridie Ægæum mare, ab Occafu Macedonia Pannoniaque occurrebant; à Septemtrione habet Hæmum montem, Mœfiafque. Regio nec cælo læta, nec folo: (& nifi qua mari propior eft) infecunda & frigida. Ptolemæus hanc in quatuordecim præfecturas diuidit: Danthleticam, Bennicam, Befsicam, Cænicam, Cœleticam, Corpialicam, Droficam, Mædicam, Samaicam, Sapaicam, Sardicam, Selleticam, Vrbanam, & Vfdeficam. Posterior ætas eam in has fex prouincias diuifit, Europam, Hæmimontum, Mœfiam Secundam, (quæ eft Inferior,) Rhodopen, Scythiam, & Thraciam, quam propriè fic vocant. Deinde vno nomine Romania dicta fuit, & fic tota etiamnum hodie appellatur. Circa Byzantium tamen Galatiam à Turcis nominari intelligo, vbi & Galata vrbecula hodie, quam noftri Peram vocant, & antiquitas Cornu Byzantium. Montes in hac regione celebres funt, Hæmus, Rhodope, Orbelus, Pangæus, aliique. Flumina; Hebrus, Neffus, Melas, & Strymon, vt placet nonnullis: funt enim qui hunc vltimum fluuium Macedoniæ attribuunt. Vrbes claræ in ea; Abdera, Apollonia, Phinopolis, Philippopolis, Nicopolis vtraque, Hadrianopolis, Selybria, Debeltus, Heraclea, Lyfimachia, & omni æuo clarifsima Byzantium, à Byza conditore fic nominata, quæ poftea à Conftantino Imperatore ampliata & firmata, vocata fuit Conftantinopolis, & hodie corruptè & correptè Stambol. Hæc hodie vti & olim, dignitate primum locum inter eius vrbes obtinet, fecundum Hadrianopolis. (Anderhopoli vulgò.) Poft hanc Sophia, & aliæ. Habet hæc regio quoque adiunctam fibi Cherfonefum, fiue Peninfulam, Thracicam cognominatam. Callipolis hîc vrbs; & Seftus Leandri amore pernobilis. De huius tabulæ regionibus multa in Cronico Saxonico Dauidis Chytræi.

Infulæ Thraciæ vicinæ in Ægæo mari funt; Samothracia, quæ hodie Samandrachi; & Thalafsia Ptolemæi, quæ apud alios Thaffus appellatur, & hodie huius nominis veftigium conferuat: Tafo enim recentiores nominant. In Propontide eft Prœconnefus fiue Elaphonnefus, hæc etiam Neuris aliquibus dicta fuit. nunc Marmora nominatur à Turcis & Græcis. Ad Bofporũ funt, Cyaneæ, poëtis celebres, qui eas olim mobiles, Argonautarum autem nauigatione ftabiles factas, fingunt, fuo more. Præter veteres Geographos Ptolemæum, Strabonem, Plinium, & Pomponium, recentiores quoque legendi de hac regione funt, imprimis Lazij Commentaria rerum Græcarum: & Bellonius in fuis Obferuationibus. Vrbem Conftantinopolim accuratè atque diligentifsimè defcripfit Petrus Gyllius. Fatali quodam genio quis dixerit hanc vrbem ad regnorum caput natam; Romamq; Nouam aliquando dictam, regionemque hodie Romaniam: ita vt non immeritò nec fine afflatu fatidico, infignis ille vates Tibullus olim videatur ceciniffe, ROMA TVVM NOMEN TERRIS FATALE REGENDIS. & Romuli teftimonio cæleftes ita velle, VT ROMA SIT CAPVT ORBIS TERRARVM. Liuius I.

ROMANIAE,
(quae olim Thracia dicta)
VICINARVMQ3 REGIONVM, VTI BVLGARIAE, WALACHIAE, SYRFIAE, ETC. DESCRIPTIO.
Auctore Iacobo Castaldo.
Scala milliarium Italicorum.
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
Cum priuilegio decennali.
CIↃ. IↃ. LXXXIIII.
HVNGARIAE PARS.
SICVLI.
OCCIDENS.
BOSSINA.
MASSONS.
SERVIA.
DALMATIA.
ERSECH.
TOPLIZA.
CRAINA.
MARIS HADRIATICI PARS.
Macedoniae pars.
MERIDIES.
Godomiri campi.
Almiza
Cogniza.
Serniza
Gelebse.
Metrouich.
Lesina
Stagno.
Sabioucello
Tribigna.
Pertuza.
Ragusi.
Sabiaco.
Cauaz.
Predio.
Orach
Slatina.
Pleuie
Cranze
Vendens.
Bracha.
Nuista
Priepoli
Simit.
Golgio.
Vuaz
Carmoniza.
Nouibazar.
Ibar
Sopozo
Rochaz
Cisalcon
Fochia
Endero
Monte Argentaro.
Monte Negro.
Scutari.
Drino flu.
Daque.
Durazzo.
Suersegno lacus.
Sitinza
Seborud.
Rezuna.
Crinoz.
Sumauez.
Samandrio
Columbaz.
Pez
Orsano.
Bodon
Zenderin.
Fert.
Rusco
Monte nouo
Cratouo
Veria.
Stratoria
Gregori

MOLDAVIA.
PODOLIA.
VALACHIA.
BESSARABIA.
SYRFIA.
SAGORA.
SILISTRE.
ROMANIA.
MARE MAGIORE, olim PONTVS EVXINVS. qui Maurothalassa hodie, Turcis vocatur.
Mar di Marmora.
Archipelago.
LIAE PARS.
ORIENS.
Danubius flu.
Rhodope mons
Fidonisi
C.Lemano
Tasso inf.
Samandrachi
Lembro
Nicopoli.
Varna
Sophia
Constantinopoli
Monte Santo

SCANDIA,
siue
REGIONES
SEPTEMTRIONALES.

CONTINET hæc tabula ferè omnem cogniti orbis tractum Septemtrionalem: ſed in primis Pæninſulam, veteribus ſub nominibus Scandia, Scandinauia, Baltia, & Baſilia malè cognitam: quam & alterum orbem terrarum, propter eius magnitudinem, & Officinam vaginamque gentium cognominarunt. At de nominibus variis huius peninſulæ, lege quæ ſcribimus ad Iſlandiæ tabulam. item in Theſauro noſtro, ſub verbo BASILIA. Comprehendit hæc Pæninſula hac ætate tria regna: Noruegiam, Sueciam, Gothiam; & partem regni Danici, aliaſque multas Prouincias, vti ſunt, Bothnia, Finmarchia, Finlandia, Lapponia, &c. Cuius ſingulares deſcriptiones hîc ex Iacobo Zieglero apponemus.

NORVEGIA interpretatur Septemtrionalis tractus aut via. fuit regnum hoc aliquamdiu admodum florens, imperiumque tenuit per Daniam & Friſiam, inſulaſque adiacentes, donec domeſticū imperium per hæreditariam ſucceſsionem adminiſtratum fuit. Poſtea ſub interregno conſenſu Procerum inſtitutum eſt, vt reges per electionem ſuſciperentur: eſtque hoc tempore ſub poteſtate Danorum. Hi non legitimos modò reditus, & tolerabilia vectigalia imperant, ſed omnia commoda conradentes transferunt in Daniam. Ad hanc dificultatem accedit qualitas locorum: habet enim Dania in poteſtate nauigationes omnes Noruegianas: neque hæc exercere mare poteſt, neque exportare merces; præterea à cælo, à tellure, à mari nequaquam humilis aut parum felix exiſtimata. Hæc mittit in reliquam Europam piſcem ex genere Aſellorum, frigore induratum & extenſum in fuſtem, vnde & eum Germani dicunt *Stockfiſch*. Captura eius laudatiſsima eſt Ianuario, quando ſupereſt frigus vt induretur; & qui clementioribus menſibus capiuntur, marceſcunt, neque ſunt idonei vt exportentur. Tractus totus littoralis Noruegiæ eſt mitis; mare non conglaciatur; niues non diu durant.

SVECIA, regnum eſt diues argenti, æris, plumbi, & ferri, frugum, pecoris, & prouētu immenſo piſcium ex fluminibus, lacubus & mari, venationibus quoque ferarū. Stockholm in ea eſt regia & emporium, vrbs munita arte & natura, ſita eſt in paludibus inſtar Venetiarum. Inde ſortita eſt nomē, quòd ſita in aquis, fundamēta ſint palis ſtabilita.

GOTHIA, id eſt bona terra, Regi Sueciæ paret. In ea eſt portus & emporium Calmar, vrbs magna; habetq. arcē, quę operū magnitudine certat cū arce Mediolanēſi. Apud Tingualla oppidū ſunt foſsiones optimi ferri. Hæc Zieglerus.

DE DANIA, Britannicisque inſulis hîc nihil addimus, cùm de eis dictū ſit in propriis, quas occupant, Tabulis. Eſt in hac Tabula Iſlandia inſula, miraculis, ſi quæ alia, clariſsima. Etiam Groenlandia, paucis nota. Eſt hîc quoq. Friſlādia inſula veteribus prorſus ignota; neque apud Neotericos Geographos aut Hydrographos eius vlla fit mentio; præterquam vnum Nicolaum Zenum Venetum, qui, anno à Chriſto nato M. CCC. LXXX. variis diutiniſque in hoc Oceano iactatus procellis, tandem naufragus ad hanc inſulam appulit. Hic tradit hanc inſulam regi Noruegiæ obedire; maioremque eſſe Hibernia, eiuſque primarium oppidum eiuſdem eſſe cum inſula nominis, incolaſque vt plurimùm piſcationibus rem facere. Capitur enim in eius portu tanta omnis generis piſcium copia, vt inde multas onerent naues, quibus eos in inſulas circumiacentes auehunt. Mare huic inſulæ ab Occidente proximum, breuiis & ſcopulis plenum, Icarium; & inſulam in eo Icariam, ab incolis nominari ſcribit. DE GROENLANDIA item inſula dicit, hiemem ibi eſſe nouem menſium, ibidemq. eo tempore minimè pluere, neque ineuntis hiemis niues vnquam ante eius finem diſſolui. Sed mirandum quod de monaſterio Prædicatorij Ordinis in hac inſula D. Thomæ dicato addit: eſſe nempe non procul ab eo montem, Ætnæ inſtar igniuomum, ibidemq. ignitarum aquarum fontem, cuius aquis non ſolùm omnia huius monaſterij monachorumq; habitacula hypocauſtorum in modum calefaciunt, ſed etiam omne genus ciborum, etiam panem, alio nullo adhibito igne coquunt. Tota huius monaſterij fabrica ex tophis conſtat, quos idem mons inter ebullientes flammas eructat. Hi ardentes tophi enim, cùm naturâ aliquid pingue habeant, & ſolidi ſint, hac aqua ſuperinfuſa exſtincti, aridi, & foraminibus rari atq. leues relinquuntur; aqua verò in bitumen tenaciſsimum mutatur; quo poſtea cùm hi tophi in ſtructuram coniiciuntur, conglutinantur; ſolidiſsimumque opus contra omnem tēporis iniuriam conſtituunt. Hortos etiam ſuos hac aqua irrigatos, vario florū, frugumque genere ridētes ferè ſemper habent. Situm eſt hoc monaſterium in Oceani littore, & portum habet ſatis capacem: in quem hic fons ſuas aquas euomens, adeò tepidum efficit, vt nunquam, etſi plaga ſit frigidiſſima, congeletur. Inde hîc tantus aquatilium piſciumque ex frigidioribus locis concurſus, vt non ſolùm hi monachi, ſed circumuicini etiam accolæ ſuauiter vnde viuant habeant. Hæc inter alia de his inſulis Zenus, qui Zichimni aliquot in hoc tractu inſularum Principis claſsis præfectus factus, omnes has oras Septemtrionales perluſtrauit.

Friſlandia inſula hoc noſtro tēpore denuò innoteſcere incipit, idq; Anglorū auſpicio, qui eam nouo nomine Angliam Occidentalem vocarunt. Apud veteres pauca harū regionum teſtimonia habes. Ex recētioribus eas deſcripſerunt Olaus Magnus Gothus, Epiſcopus Vpſalienſis, Albertus Crantzius, Saxo Grammaticus, Iacobus Zieglerus; Sigiſmundus ab Herberſtein in ſuis Moſchouiticis Cōmentariis. Edidit & Nicolaus Wimmanus maris Arctoi nauigationem. Vide quoque Antonij & Nicolai Zeni fratrum, inſularū ſub polo Arctico ſitarum Commentariolum, & naufragium Petri Quirini, ab eo & Chriſtofero Fiorauante, nec non Nicolao Michaëlis, Italicè ſcripta. Exſtat quoque de his partibus Septemtrionalibus ſcriptum Sebaſtiani Cabati, qui has partes primùm nauigauit, anno nempe 1557. Sed omnino his adhibenda Hiſtoria Saxonica nuper à Dauide Chytræo conſcripta & edita.

AMERICAE SIVE NOVI ORBIS PARS
Grocland
Groen: landt.
Estotilant
OCEANVS BOR
Islant Thule olim.
OCEANVS DEVCALIDO
Frisland
OCCIDENS
OCEANVS OCCIDENTALIS
Hebudes insulae.
SCOTIA
HIBERNIA
ANGLIA
S.Brandain
Brasil.
Scala mill: Germanicorũ.
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
OCEANVS BRITANNICVS
Scetlant insu.
Orcades
Podalida
Icaria
Drogeo Dus Cirnes Gallis
Demar
y Verde

SEP
TEN
TRI
ONA
LIVM RE
GIONVM
DESCRIP.
MARE CONGELATVM
Petzorke vulgo
Parall. 70. gradus lat.
Parall. 60. grad. latitud.
Parall. 80 gradus lat.
ORIENS.
RVSSIA.
Permia
Pechora
Colgoyeue
Condora
Biarmia
Lacus Albus
Carelsborg
Norden borg
Pigmei hic
Lapland
SVEDIA.
Dalekarlia
Bodicus sinus.
Finnicus sinus.
Ooſtſee.
Liuoniæ pars.
Pruſſiæ pais.
Pomeraniæ pars.
Germaniæ pars.
Bornholm
Rugen
Stockholm
Gotland
Oland
Nouogrod
Ladoga
Kexholm
Colmogro
S. Nicolas
Nicolai
Kouloai
Lampas
Slowoda
Mezen fl.
Pinego fl.
Onega fl.
Narua fl.
Rhin fl.
Albis fl.
Vistula fl.
Cum priuilegio

ISLANDIA.

HVIVS Islandiæ incolas ad Adelbertum Episcopum Bremensem venisse, petentes vt sibi prædicatores Euangelij dirigeret, lego in historia Ecclesiastica, quæ sub nomine M. Adami typis excusa prostat. Neque veteriorem de hac insula apud vllum alium scriptorem memoriam exstare puto. (Etsi sciam, apud Sigebertum Gemblacensem legi, hanc ab Arturo circa annum Christi quadringentesimum septuagesimum subiugatam. Fabulam autem non historiam credo. neque esse hoc Sigeberti scio, sed ab alio quodam, vt multò plura insertum. Caret enim eo pulcerrimus meus, item alterius mei amici, codex pergamenus M.S.) Obiit autem hic Adelbertus anno circa millesimum septuagesimum. Nam Thule nomen à priscis ferè omnibus historicis geographisq. celebratum, ad hanc insulam (contra omnium ferè doctorum virorum nostri seculi sententiam,) minimè pertinere, sed potiùs ad Scandiam peninsulam, persuasit mihi non solùm Procopij grauissimi scriptoris auctoritas; sed & nominis vestigium, quod in hac Scandia, ea nempe parte qua Orcades insulas adspicit, in Noruegiæ quadam parte, (vbi Belgarum emporium celebre) hactenus perdurat. Inter etenim alias Norwegiæ Marchias vna hîc est, quam Tilemarchiam, id est, Tules limitem, vulgò appellant. Insulæ quoque huius littoribus obiectæ quæ vulgò Hetlant & Schetlant vocantur, à nautis Thileusel nominari ex Britannia nostri amici Camdeni disco. Ex quo video hanc insulam nomen à proxima sumere continente. Thileusel, quid aliud enim significat quàm Thileusis insula? Confirmat hanc meam opinionem nõ solùm Pomponius, qui Thulem Belgarum littori oppositam scribit, non Britannorum, vt hæc Islandia; sed quoq. summus in eo argumento scriptorum atq. geographorum princeps Ptolemæus: qui Thule suæ tribuit partes longitudinis viginti nouem, & latitudinis sexaginta tres. quæ numerorum notæ, ad amussim in hanc Tilemarchiam incidunt. Islandiam autem nostram subiacere primo gradu longitudinis, & sexagesimo latitudinis, nemo, qui saltem tabulas geographicas nouit, ignorat. & errare puto ipsum Islandum Arngrimum Ionam, in suo de hac insula commentario, vbi dicit eam latitudinis esse circiter gradus 44. & 45. minutis. Luce itaque clarius dicit Islandiam aliam esse à Thule, & docet idem dictus Procopius, eam à tredecim nationibus, totidemque regibus inhabitari, deciesque tradit Britannia maiorem: adeò vt non immeritò Magnam vocet Stephanus: cùm Islandia ipsa Britannia multo minor sit. Idem Procopius Scritifinnos populos Thulen incolere tradit: quos Diaconus Scrictofinnos vocat, & in Scandia describit; vt quoque Iornandes. apud quem autem corruptè Crefennas (vt hoc obiter moneam) legimus. Vides, Lector, quam hi Scandiam, ille Thulen nominat. Et superest eadem gens in eadem Scandia in diem hodiernum vsque, nomine adhuc incorrupto. *Scrickfinner* namque vernaculè vocantur, & sunt in Scandia, non item in Islandia. In Thule dicit Procopius esse vastissimas siluas. In Islandia prorsus nullas esse, ipsa docet veritas. Rectè etiam Isacius, in Lycophronem, vbi dicit Britanniam insulam, Thulen versus Ortum spectare (non versus Septemtrionem, quà Islandiam.) Contra quam Strabo, geographus extra controuersiam diligentissimus clarissimusque, sed ex Pytheæ, hominis mendacissimi, vt addit, traditione, cui nempe, teste Diodoro 2. solenne fuerit scribere fabulis similes historias. Et hæc est illa Thule, quàm à Romana classe, dum circũnauigabat insulã Britanniam, dispectã fuisse tradidit Tacitus; nõ Islandia, quæ hinc longiùs & extra conspectũ abest. At satis de Thule, siue Scãdia. ad Islandiæ nostræ, veteribus incognitæ prorsus & innominatæ, descriptionẽ accingamur.

ISLANDIA, siue Glacialis terra, idem sonat; sic dicta à glacie quæ illi ad Boream perpetuò adhæret: nam ibi iam incipit mare Congelatum, teste Crantzio. Snelandia, à niue: item Gardarsholnn, id est Gardari insula, dictam quondam sic à Gardaro quodam huius inuentoris nomine, scribit Arngrimus Islandus ipse. Patet hæc insula in longitudine centum milliarium Germanicorum, vt vulgus scriptorum habet. his addit quadraginta quatuor, dictus Ionas. Pro maiori parte inculta est, & montosa; præsertim versus plagam Septemtrionalem; ob austera spiracula venti Circij, qui nec frutices, vt tradit Olaus, eleuari permittit. Subest regno Noruegiæ, ab anno nempe 1260. quo primùm hos homagium huic præstitisse, tradit idem Ionas. qua ratione rex Daniæ, qui & Noruegiæ, eò quotannis præfectum immittit, cui nunc obediunt, vt quondam suis Episcopis. à quibus, vt diximus, ad Christianam fidem sub Adelberto conuersi fuere. Tempore Haraldi Pulcricomis (Harfagro vernaculè, Ionæ) primi Noruegiæ monarchæ, sunt qui putant inhabitari cœptam: cùm hic nempe regulorum multitudinem expulisset ex Noruegia, qui nouas quærentes sedes, huc cum familiis commigrarunt, atque patriæ desiderium exuentes, mansere. Circa annum Christi millesimum hæc accidisse, verisimile mihi. Circa annum 874. scribit nominatus Islandus Ionas. apud quem habes horum Episcoporum omnium seriem & nomina. Primum eorũ Episcopum nominat Crantzius Islephum. Sub eorundem Noruegorum imperio fuisse ante annos ducentos ex excerptis Eclogis Nicolai Zeni habeo, vbi lego hanc insulam à Zichmi Frislandiæ rege bello petitam, sed frustra, & à regis Noruegiæ militibus præsidiariis in hac insula positis repulsum. Quadripartita distinctione diuiditur, secundùm quatuor plagas mundi, in WESTFIORDVNG, AVSTLENDINGAFIORDVNG, NORDLENDINGAFIORDVNG, & SVNDLEDINGAFIORDVNG, quasi dicas Occidentalis quadrans, Orientalis quadrans, Septemtrionalis quadrans, & Meridionalis quadrans. Diuiditur in duos Episcopatus cathedrales, Schalholt & Hola: cum Scholis vtrique adiunctis. Sub Hola sunt monasteria Pingora, Remested, Modur, & Munketuere: sub Schalholdt Videy, Pyrnebar, Kirkebar, & Skirda. Ex Velleij huius tabulæ auctoris tamen scriptis ad me, intelligo nouem in ea esse monasteria: & templa præterea trecenta viginti nouem. Moneta carent sua, & vrbibus: nam montes habent pro vrbibus, & fontes pro deliciis. ita tradente Crantzio, qui specus eos plerumque habitare dicit, ad montium latera excauatis mansiunculis. quod idem quoque Olaus asserit, in primis tempore brumali. Ex ossibus piscium domos exstruunt, penuria lignorum. contra Ionas, dicit hic templa & domicilia exstare satis multa ex ligno, cespite, & saxis, satis magnifica & sumptuosa. Merces permutant, cum mercatoribus, mercibus. Delicias ignorarent exoticas, nisi eas interdum aduehérent exteri. Lingua vtuntur Cimbrica, siue veteri Germanica, qua nuper Sacra Biblia interpretata vidimus, Holæ (locus in tractu insulæ Boreali) typis elegantissimis excusa, anno 1584. Dixi, veteri Germanica; video enim eandem esse cum illa qua exstat libellus, sub titulo, Otfridi Euangeliorum liber, excusus. Præter equos & boues nullum iumentum apud hos esse, fatetur ipse Ionas. Præter Betulam & Iuniperum nullam ferre arborem, dictum Velleium testem habeo. At graminis adeò fœcundum solum ferunt in ea omnes qui de hac insula scripsêre, vt nisi pecus à pabulo interdum arceatur, ab aruina ne suffocetur, periculum. at frustra hoc, vt asserit dictus Islandus. Inidonea autem sementi faciendæ tellus, neque vllum fert frumentum, ideo piscibus vt plurimùm victitant. quibus quoque exsiccatis & contusis, tamquam in farinam redactis, loco panis in mensa vtuntur. Potus olim aqua, nunc autem fruges aliunde allatas huic miscere didicerunt; & simplicis vndæ, postquam exteri cum iis negociari cœperunt, oderunt haustum. Nam, vt mihi Georgius Bruno auctor est, Lubecenses, Hamburgenses, & Bremenses hanc insulam annuatim frequentant, farinam, panem, ceruisiam, mulsum, vinum adustum, Anglicos, & alios viliores pannos laneos, & lineos, ferrum, chalybem, stannum, cuprum, argentum, monetam auream & argenteam, cultros, calceos, mulierum vittas & pepla, pileos, & ligna ex quibus ædes & piscatorum cymbas construunt. Pro his contra exportant Islandi-

ISLANDIA.
Priuilegio Imp. et Belgico decem an.
A. Ortel. excud. 1585.
BLOE.
IVESTFIORDVNG
Glama.
Bald Iokul.
Iokulfiord
Iisfiord
Dyrafiord
Arnarfiord
Talknafiord
Bredevig
Hualo tuo
Occidens
Breydafiordur.
Flatey
Snefels Iokul.
Stapholt
Hafnarfiord
Eldey
Geir fuelasker
Reykianes
Scala milliarium Islandicorum

ILLVSTRISS. AC POTENTISS.
REGI FREDERICO II DANIAE,
NORVEGIAE, SLAVORVM, GO
THORVMQVE REGI, ETC. PRIN-
CIPI SVO CLEMENTISSIMO,
ANDREAS VELLEIVS
DESCRIBEB. ET DEDICABAT.
Grims ey
Rauda gnupur
Langanes prom
Flat ey
Lundey
Grunelsfiord
Midfiord
Sandvig
Digranes
NORDLENDINGAFIORDVNG.
Sand Iokul
Balanes
Reydar fiord
AVSTLENDINGAFIORDVNG
Pap ey
Oriens
SVNDLENDINGAFIORDVNG.
Hekla
Mydals Iokul
Eyafialla Iokul
Horn
Brolangs eyer
Ingols hofdi
Eldor

Iſlandicum pannum (vulgo Watman) , ingentes ſulphuris effoſsi moles , & maximam piſcium induratorum copiam. & hæc quidem ex parte eius Occidentali & Meridionali. Ex Orientalis verò & Borealis inſulæ plaga , vbi graminibus abundant, bouinas ouinasque carnes, butyrum, ſæpe vellera, & ferarum pelles, vulpes, & falcones albicantes , equos, quales vt plurimum natura gradarios nutrit. Boues & vaccæ hîc omnes cornibus carent : oues non item. Multa naturæ in hac inſula admiranda deſcribunt Saxo Grammaticus,& Olaus Magnus,quorum quædam, & præcipua hîc enarrare libet. In primis eſt Hecla mons, perpetuis ignibus, inſtar Aethnæ, æſtuans, non perpetuis, ſed ſtatis temporibus, vt inquit Ionas: vt ipſos in Annalibus retuliſſe addit. nempe 1104.1157.1222.1300.1341.1362.1389. & 1558. quæ vltima fuit in eo monte eruptio. Eiuſdem naturæ alius mons , nomine Helgafel. i. Sacer mons. De quo monte dictus Bruno , vir editis vrbibus Orbis terrarum , omnibus vrbibus notiſsimus, ſcribit ad me, eum anno 1580. anno 1581. id factum refert Ionas, vt non in Hecla, at alio, Helgefel nempe. tanto fragore & tonitru ignes & ſaxa eructaſſe , vt inde ad octuaginta milliaria grandiores machinæ bellicæ explodi putarentur. Apud hunc vorago quædam, vbi ſpectra ſe offerunt , congreſsibus notorum hominum tam manifeſta, vt tamquam viuentes accipiantur ab ignaris mortis illorum ; nec deprehenditur error , priuſquam diſparuerint vmbræ. (fabulam hoc facit idem Ionas.) Spiritus in hac inſula quoque, ſeu vmbræ comperiuntur, ſe exhibentes manifeſtos humanis in miniſteriis,ſiue alio violento caſu enectorum , vt refert Olaus. Drollos hos vocant , teſte Rithaymero. (Drol. i. gigas montanus , teſte Iona). Fons eſt qui fumigantis aquæ vitio natiuam rei cuiuſlibet originem demolitur : & quidquid fumi huius exhalatione reſpergitur , in lapideæ naturæ duritiem tranſmutatur, forma dumtaxat ſuperſtite. Eſt fons peſtilentis vndæ , quem qui guſtauerit , perinde ac veneno proſternitur. Sunt latices cerealis poculi proprietatem imitantes. Sunt & ignes, qui cùm linum conſumere nequeant, aquæ molliciem deſpaſcuntur. Sunt in hac quoque vrſi, corui, lepores albi. etiam teſte noſtro ſæpiùs dicto Iſlando , aquilæ albicantibus caudis; quos Plinius (vt addit) Pygargos appellauit. At qui omnia huius inſulæ inſolita naturæ miracula cognoſcere deſiderant , Albertum Crantzium , Saxonem Grammaticum , Ioannem & Olaum Magnos adeant , iisque fidem adhibeant adimantque. Hisque adiungant quæ habet de ea Dauid Chytræus in Saxonica hiſtoria. Ni fallor , pertinet ad hanc inſulam quoque fabula, quam Iſacius ad Lycophronem habet , de inſula quadam Britannica , in qua dicit mortuorum animas tranſportari. Eſt enim talis fabella trita vulgo noſtro de Iſlandia.

Notarum, ſiue characterum huius Tabulæ explicatio.

A. Piſcis Nahual. huius carnem ſi quis comedat , ſtatim moritur: habetque dentem in anteriori capitis parte prominentem ad ſeptem cubitos. Hunc quidam pro monocerotis cornu vendiderunt. Creditur venenis aduerſari. Quadraginta vlnarum longitudinem habet belua. B. Roider, centum triginta vlnarum eſt , caret dentibus. Eius caro eſui accommodatiſsima gratiſsimaque. Eius pinguedo multis morbis medetur. C. Burchvalur , caput habet toto corpore maius . Dentes habet multos & firmos, inde fiunt laterunculi. Eſt ſexaginta cubitorum. D. Hyena, ſiue porcus marinus monſtroſus , de quo legendum apud Olaum, lib. 21. E. Ziphius, monſtrum marinum horribile , phocam nigram deglutiens. F. Cœtus Britannicus, longitudine triginta vlnarum: dentibus caret , linguam habet ſeptem vlnarum. G. Hroshvalur , quaſi dicas equus marinus , iubatus in morem equorum. nocet piſcatoribus. H. Maximum cetorum genus , quod rarò apparet , inſulæ magis quàm piſci ſimile. Inſequi minores piſces præ corporis immani illa mole nequit , capit tamen illos , ſua quadam arte & aſtutia. I. Skautuhvalur , tota cartilaginea ; raiæ aliquo modo ſimilis : ſed infinitis modis maior : inſulæ ſpeciem cùm apparet , præ ſe fert, alis naues euertit. K. Seenaut, boues marini , colore griſeo ; egrediuntur aliquando mari , & vicino in littore paſcuntur, numero ſimul plures, naſo folliculus adhæret, cuius beneficio in aquis viuunt. hoc rupto, aliis bobus ſe coniungunt. L. Steipereidur, cetorum manſuetiſsimus ; pugnat contra alios cetos pro piſcatoribus. Legibus publicis cautum eſt , ne quis huic noceat. Longitudinem habet centum cubitorum. M. Staukul, Germanicè *Springual*, integro die viſus eſt ſtare erectus ex cauda. nomen habet à ſaltando. Nauiculis mirum in modum inimicus , humanas carnes plurimum appetit. N. Roſtunger, qui & Roſmarus dicitur , vitulo marino ſimilis : graditur in maris profundo pedibus quatuor , ſed breuiſsimis : pellis eius vix vllis ictibus perforanda. Ex duobus dentibus dormiens pendet è ſcopulis duodecim horis . Singuli dentes vlnæ vnius longitudinem , totum corpus quatuordecim excedit. O. Sperma cetaceum, ſiue ambra vulgaris, Hualambur vulgò vocant. P. Ligna hæc ex Noruegiæ rupibus ventorum vi radicibus auulſa , poſt longas iactationes , & diuturnas ac immanes tempeſtates , huc confluunt. Q. Ingens & infinita glaciei moles ex mari congelato huc aduoluta , boatum & ſtridorem edens, partes huius ſæpè ad cubitos quadraginta exſurgunt. his vrſi albi inſident , piſcium captandorum gratia.

Sed lubet Eraſmi Michaëlis verſus , quos habet libro 3. rei Nauticæ de Iſlandia , adiicere.

Vltima Parrhaſias Iſlandia ſpectat in Arctos,
Sub Caurum porrecta gradus: non diuite tantùm
Læta ſolo, cùm vel cæcis occluſa cauernis
Sulphura flaua coquit mixtisque extrudit arenis:
Pabula vel lætis pecori gratiſsima pratis
Fundit, & oppletas inueſtit gramine valles:
At vicina etiam ſolidos cùm littora piſces
Nec numeris, nec menſura certiſve ferendos
Nominibus ſtipat, ratibusque immittere certat.
Prouentu ſiquidem vario cùm exceſſerit, vno
Hoc vincit tamen, & cumulato piſce redundat,
Aucta opibus fortesque animis complexa colonos.
Cuius & in Notios quæ pars iacet obuia ventos
Aeſtuat æternis per aperta foramina flammis,
Eructatque globos cinerum , trepidoque boatu
Hecla tonans inter ſparſa pice ſidera lambit.

Voces aliquot huius tabulæ interpretatæ :

Wic/ id eſt ſinus: Jokul/ mons: Ey/ inſula : Eyer plural. inſulæ: Nes/ q. d. nas vel nues / promontorium: Lend/ q. d. land/ terra: Kloſter/ clauſtrum , monaſterium : Auſt/ Oriens: Weſt/ Occidens: Nord/ Septemtrio: Suyd/ Meridies: Fior/ quatuor ſignificat.

RVSSIA
aut potiùs
MAGNI DVCIS
MOSCOVIÆ IMPERIVM.

HÆc Tabula non continet totam Rufsiam, nam deeſt Polonia & Lithuania, quæ ſub Rufsiæ nomine etiam comprehenduntur: ſed vniuerſum imperium Moſcouiæ Ducis, quod mari Glaciali à Septemtrione terminatur, ab Oriente Tartaros, à Meridie Turcos & Polonos, ab Occidente verò Liuones & Sueciæ regem, vicinos habet, exhibet: cuius omnes regiones ſigillatim deſcribit Sigiſmūdus Baro ab Herberſtain: ad quem harum rerum ſtudioſos lectores relegamus. De incolarum religione, ritu, viuendiq́ue more, hæc pauca libenter ex eodem excerpſimus. In religione ferè Græcorum ritum ſequuntur. Eorum Sacerdotes vxores ducunt. Imagines in templis colunt. Infantes cùm baptizantur, ter in aquam toti immerguntur; aqua verò baptiſmatis ſingulis infantibus conſecratur. Confeſsionem quamuis ex conſtitutione habent, vulgus tamen eam Principum opus eſſe, & ad nobiles pertinere exiſtimat. Finita confeſsione, pœnitentiaq́. iuxta delicti qualitatem iniuncta, ſigno crucis frontem pectuſq́. ſignant, magnoq́. gemitu clamant, Ieſu Chriſte fili Dei, miſerere noſtri. Hæc eſt communis illorum oratio. Dominicam enim orationem perpauci ſciunt. Communicant ſub vtraq. ſpecie, miſcentes panem vino, ſeu corpus ſanguine. Pueris ſeptem annorum porrigunt Sacramentum: dicuntq́. tum hominem peccare. Feſtos dies viri præſtantiores, peractis ſacris epulis, ebrietate, & veſtitu eleganti venerantur; vulgus & ſerui plerumq. laborant; dicentes, feriari & à labore abſtinere, dominorū eſſe. Purgatorium non credunt: pro defunctis tamen ſacra faciunt. Aqua benedicta nemo ſe aſpergit, niſi à Sacerdote adſpergatur. Ieiunāt in Quadrageſima ſeptem perpetuas ſeptimanas. Matrimonia contrahunt; Bigamiam concedunt, ſed vix legitimum matrimonium eſſe putant. Diuortia admittunt. Adulterium non appellant, niſi quis alterius vxorem habuerit. Mulierum conditio miſerrima eſt: nullam enim honeſtam credūt, niſi domi concluſa viuat, adeoq́. cuſtodiatur, vt nuſquam prodeat. Gens aſtuta & fallax, & quæ magis ſeruitute quàm libertate gaudet. Omnes ſe Principis ſeruos fatentur. Rarò illi eſt quies: nam aut bellum Lithuanis, aut Liuonienſibus, aut Tartaris infert: aut ſi nullum bellum gerit, ſunt in præſidiis circa Tanaim & Occan fluuios, ad reprimendas Tartarorum deprædationes. Tunicas oblongas, ſine plicis, manicis ſtrictioribus, Hungarorum ferè more geſtant: ocreas ferè rubeas eaſque breuiores, vt quæ genua non attingant, ſoleaſq́. ferreis clauiculis munitas habent. ventrem nequaquam, ſed fœmora cingunt; atque adeò pubetenus, quo magis promineat venter, cingulum demittunt. Iuſtitiam ſtrenuè exercent in prædones. Furta & homicidia rarò capitali pœna puniuntur. Monetam argenteam habent, non rotunda, ſed oblonga & ouali quodammodo forma. Pellibus nobilibus ac pretioſiſsimis, quæ hinc per totam Europam exportantur, regio abundat: & vbique ferè ſiluoſa eſt. Hæc omnia ex citato Sigiſmūdo. Plura de his regionibus habes apud Mathiam à Michou, Alexandrum Gaguinum in libello de Sarmatiis, Alberti Crātzij VVandaliam, P. Iouium de legatione Moſcouitarum ad Clementem VII. Albertum Campenſem ad eundem, & Itinerarium Perſicum Ambroſij Contareni. Sed videndus eſt etiam Bonfinij liber I. & II. Decadis primæ rerum Hungaricarum; item liber primus vitæ Baſilidis, ab Oderbornio deſcriptæ. item Saxoniæ Chronicon Dauidis Chytræi.

RVSSIAE, MOSCOVIAE ET TARTARIAE DESCRIPTIO. Auctore Antonio Ienkensono Anglo, edita Londini Anno. 1562 & dedicata illustriss: D. Henrico Sÿdneo Walliæ presidi.
Ioannes Basilius Magnus Imperator Russiæ: Dux Moscoviæ &c.
Hæc pars Lituaniæ Imperatori Russiæ subdita est.
BIARMIA
MARE SEPTEN TRIONA
LAPPIA.
CORELIA
CARGAPOLIA.
NOVOGARDIA.
LITVANIA
CRIMEA.
CHIRKASSI
PETIGORSKI
MARE CASPIVM
PERMIA
ASTRACAN.
MORDVA.
CAZANE.
PONTVS EVXINVS.
Smolensko
Palus Meotis
Rußica
Anglica
Hispanica
Scala
Cum privilegio

Zlata Baba, id est aurea vetula ab Obdorianis, et loogoritanis religiose colitur. Idolum hoc sacerdos consulit, quid ipsis faciendum, quoue sit migrandum, ipsumq; dictu mirum certa consulentibus dat responsa, certique euentus consequuntur.
MOL GOMZAIA.
BAIDA.
COLMACK.
Horum regionum incolę Solem, vel rubrum pannum pertica suspensum adorant. In castris vitam ducunt; ac omnium animalium, serpentum, vermiumq; carne vescuntur. ac proprio idiomate vtuntur.
O Y E D A
Oba fl.
KITAIA LACVS
Hęc saxa hominum iumentorum camelorum pecorumque, cęterarumq; rerum formas referentia Horda populi gregis pascentis, armentaq; fuit. Quę stupenda quadam metamorphosi, repente in saxa riguit, priori forma nulla in parte diminuta. Euenit hoc prodigium annis circiter 300. retro elapsis.
CAS
SAC
KI
A
I.
A I A.
A
R
TVRK
Canqusla Shayfuram vsq; 20. dierum habent, sine vllis sedibus, cum summa penuria. A Shayfura vsq; Bogar, par interuallum latrocinijs infestum.
Sur fl.
BO
GH
AR.
Amow fl.
SHA MAR GHAN.
TASKENT.
Taskent
Kyrmina
Cosin
Arsow
KIR
Shayfure
Vrgeme
Ardock fl.
Cante
Ougus fl.
Boghar vrbs amplissima
Carakol
Kirshy
Corasan parua, a Rege Persico adiuuantibus Tartaris 1558 expugnata fuit.
Shamarcandia olim totius Tartarię metropolis fuit, at nunc ruinis deformis iacet, vna cum multis antiquitatis vestigijs. Hic conditus est Tamerlanes ille, qui olim Turcarum Imperatorem Bayasitem aureis catenis vinctum, circumtulit. Incolę mahumetani sunt.
Andeghen
MHOGOL
Balgh
S I A.
Cascara, hinc triginta dierum itinere orientem versus incipiunt termini imperij Cathaye. Ab his limitibus ad Cambalu, trium mensium iter interiacet.
560 640 720 800
420 480 540 600
140 160 180 200

TARTARIA,
SIVE
MAGNI CHAMI
IMPERIVM.

QVI Tartaros describere velit, multas nationes describat necesse est, & easdem longè ab inuicem distantes. Nam Tartaria hodie ferè vocatur, quidquid terrarum ab Orientali Oceano, siue Mangico, positum est inter Septentrionalem Oceanum & Meridionales Regiones, Sinam, Indiæ partem extra Gangem, Sacos, Iaxartem (hodie Chesel) fluuium, mare Caspium & Mæotidis paludem; & ad Moscos pænè Occidentem versus: quia hæc omnia ferè occupauerunt Tartari, & in iisdem locis resederunt. Ita vt antiquorum Scriptorum Sarmatiam Asiaticam, vtramque Scythiam, Sericamque Regionem (quæ fortasse hodie Cataio est) comprehendat.

Horum nomen anno salutis M. CC. XII. primùm in Europa auditum est. In *Hordas* diuiduntur, quæ vox illis significat, conuentus aut multitudo. Sed vt varias longè lateque distantes prouincias inhabitant, ita neque in moribus aut vitæ genere omnes conueniunt. Homines statura quadrata, lata facie & obesa, oculis contortis & concauis, sola barba horridi, cetera rasi; corpore valido, animo audaci, equis, aliisque animalibus quoquo modo interemptis suauiter vescuntur; demptis porcis, à quibus abstinent: inediæ somnique patientissimi; equitantes porrò, si fames sitisque illos molestauerit, equis quibus insident venas solent incidere, haustoque eorum sanguine famem pellunt. Et quoniam incertis vagantur sedibus, stellarum, in primis verò Poli Arctici, quem ipsi sua lingua *Seles nicol*, hoc est, ferreum clauum (teste Sigismundo ab Herberstein,) vocant, adspectu cursum suum dirigere solent. Vno in loco non diu commorantur, rati grauem esse infelicitatem diu in eodem loco hærere. Iustitia apud illos nulla. Homines sunt rapacissimi, nempe pauperrimi; vt qui alienis semper inhiant. Auri & argenti apud eos nullus vsus.

Vides in hac regione Tangut prouinciam; hinc omne Rhabarbarum, quod per totum terrarum orbem consumitur, ad nos & vbique gentium defertur. Est hîc quoque Cataia Regio, cuius Metropolis est Cambalu, quæ, vt Nicolaus de Comitibus tradit, duo detriginta Italica milliaria in ambitu habet, aut, vt M. Paulus Venetus scribit, triginta duo. Quadrata est forma, in singulis angulis arces constructæ videntur, quatuor milliariorum circuitum habentes, in quibus continuè Imperatoris præsidia sunt. Quinzai verò vrbs Mangi prouinciæ, quæ Orientem versus ad Oceanum Eoum conspicitur, hanc amplitudine excedere creditur; hanc namque idem M. Paulus, quem circa annum à natiuitate Domini 1260. ibidem habitasse constat, centena milliaria comprehendere scribit. Idem Odericus de Foro Iulio asserit, qui eam *Cansay* vocat. In lacu dulci sita est. Sunt in ea 1260. pontes, quorum quidam tantæ altitudinis sunt, vt naues onerariæ pansis velis subter eos transeant. Magnus Cham ibi statiuum præsidium 12000. militum habet. Vrbs admodum magnifica est, & amœna, inde nomen quoque adepta est, cùm Quinzai, Cæli ciuitas interpretetur.

Tartari Imperatorem suum Cham vocant, quod idem sonat quod Princeps; sic enim Cambalu, Principis sedes, vel vrbs, interpretatur. Sigismundus ab Herberstein scribit Tartaros se ipsos Besermannos vocare.

Tartaros, eorumque mores & ritus accuratissimè descriptos habes apud Sigismundum ab Herberstein, & Martinum Broniouium: item in Speculo Historiali Vincentij Beluacensis lib. 30, 31, & 32. Vide & Antonij Bonfinij Commentaria Hungarica; M. Paulum Venetum, quem diu inter illos vixisse constat; & Itinerarium Iosaphæ Barbari Veneti. De eorum origine lege Matthiam à Michou, Haythonum Armenum, Cælium Curionem in historica Saracenica, & litteras Iacobi Nauarchi Iesuitæ. De Tartaris habes etiam quædam non negligenda in itinerario duorum Monachorum ad hanc terrarum plagam missorum à Gregorio IIII. P. M. circa ann. 1247: apud Nicephorum libro 18. capite 30. Habet & Laonicus de Tartaris sub Scytharum nomine variis in locis multa, vt & Gregoras alius scriptor Græcus. De iisdem multa Dauid Chytræus in Saxoniæ Chronico. Nemo autem pleniùs Tartarorum mores describit Guilielmo Rubricio, S. Francisci Monacho, cuius itinerarium his partibus, anni 1253. exstat apud me M. S.

EVROPAE PARS.
SEPT
Mar Maggiore
CONDORA
DVCIS MOSCOVIAE CONFINIA.
ODDORA.
Colgoyeue
Vaigatz
Danorum horda
Ciremissorum horda.
Nepthalitarum horda.
Turbon lacus.
Vfezucanorum horda.
ZVIRIA
GEORGIANI.
ASTRACAN
CASAN.
Chiesanorum horda.
Mecritorum horda.
Baschirdorum horda.
BARGV regio palustris
TARTARIA, Quæ Sarmatiam Asiaticam, & vtramque Scythiam veterum comprehendit.
Mar de Bachu, olim Mare Caspium, et Hyrcanum.
Zibieirairorum horda.
TVRCHESTAN
Desertum Apastachit.
TABOR REG:
TARSE.
MAVRENAHER.
CHIORSA.
Desertum Caracoranum
ZAGATAI
SAMARCHAND
HAND.
CIARCIAN.
Desertum Lop.
TANGVT.
BELGIAN
SOLITVDINES VASTÆ
TACALISTAN.
Monte Vsonte.
CAMVL
TENDVCH.
ERGI
MVL.
CAINDV.
CATAI
CARAZAN.
THEBET
PARS INDIÆ
TIPVRA.
MOIN.
Continet hæc tabula oēm Tartariam, cum reliqua Asiæ Orientalioris usq; Oceanū Eoum parte, Magno Chamo obedi: ente: Cuius imperium Obij fl: Kataia lacu: Volga fl: Mari Caspio. Chesel flu: Vsonte monte, Thebet regione, Caromoram fluuio, & Oceano terminatur.
Cum Privilegio

TAR-
TARIAE
SIVE MAG
NI CHAMI
REGNI
typus
SCYTHICVS
AMERICAE
VEL NOVI ORBIS PARS
STRETTO DI ANIAN
MARE CIN.
IAPAN.
BVNGO
Bungo
Amanguco
Oxote
Meaco
insule ciui tas prima ria
Osaquo
Minas de plata.
BAN DVMIA.
TONSA.
S. Thoucas
Japan insula, à M.Paulo Veneto Zipangri dicta, olim Chryse, a Magno Cham olim bello petita sed frustra.
Mar Vermeio
Cazo nes.
y. del ripa ro.
Ysola di Cedri
y: delle perle
La farfana
Volcani del fuego
Lanieni
Rocha partida
S Bartholemeo.
Dos hermanos
Laim
Isola fermosa
C de Liampo
Lequiho grande
Nimpo
Isola di fogo
7. Islas
Taxuma
S. Maria
Tabin Prom. Plin.
Quinsay id est ciuitas celi.
QVINCI
XAN TON.
Zaiton
Quelinsu
Tinzu
Brema
Campu
Vgue.
Tanzu
Caincu
Sinaua
Vngui
Cangiu
Zangia
Pilbo.
Spilo
Tartaho
Ayna
Cinquicarzo
MARE
Cauzu
Almarofin
Vnquen
Tingui
Zenqui
Sacrat
Pangin
Pignin
Zinzu
Vpinzu
Vgum.
Abfera
Abiragann
ANIA.
ANGI
ANQVI.
QVAN
RSARETH.

CHINA.

HANC regionem descripsit peculiari libello Bernardinus Scalantus, Hispanica lingua, ex quo nos hæc pauca in Latinam transtulimus. Vastum hoc regnum Chinæ, incolæ TAME, & se ipsos TANGIS vocant. A vicinis accolis autem CHINA nominatur. Fines huius regionis sunt ab Oriente Mare Eoum, Cauchinchina prouincia à Meridie: Bramas ab Occidente, à Septentrione verò Tartaros vicinos habet, gentem bellicosissimam, à quibus muro manufacto, & monte natiuo, disparatur. Regio soli & cæli temperie, nec non hominum industria, omnium rerum ferax. Habet enim homines minimè desidiosos, sed labori assuetos.

Ociari namque hîc ignominiosum est. Auri, argenti, & rhabarbari hîc magna copia. Mare quod regionem alluit, & flumina, quæ eam irrigant, omni genere piscium abundant. In montibus & pratis pecorum greges infiniti. Siluas & nemora incolunt apri, vulpes, lepores, cuniculi, zebellini, martes; aliaque id genus animalia, quorum pelles in vestimẽtorum vsum expetuntur. Auium omnis generis, præsertim aquaticarum vbertatem, hinc colligere licet, quòd in vrbe Canton, ex minoribus huius regni vna, ad decem vel duodecim anatum millia, singulis diebus in mensis consumuntur. Loca arentia tritico & hordeo conserunt. Humida, plana, aut palustria, oryza; cuius quater in anno sementem faciunt, ex qua quoque præcipuus eorum consistit victus.

Eminentiora præruptaque loca habent pineta, quibus panicum, leguminaque interserunt. Nullus itaq; locus, nullus ager infrugifer: & vbique horti, rosæ, & varium genus florum, frugumque. Sed & linum, vnde his multiplex vestiũ genus, studiosè colunt, sed ante omnia saccarũ, (cuius hîc immensa feracitas:) & morum arborẽ, ad nutriendos bõbyces, quod præstant huius arboris folia. Serici enim hîc magnus prouẽtus, & præcipua incolarũ negociatio.

Sunt in hoc regno ducentæ quadraginta vrbes celebres, quarum nomina terminãtur hac syllaba *fu*; quod vrbem significat: vt Cantonfu, Panquinfu. Opida quorũ ingens est numerus, in *cheu*. Pagi innumeri sunt, incolis frequentes, ob continuam agriculturam. Omnes ferè vrbes ad ripam nauigabilis cuiusdam fluminis sitæ sunt, largis profundisque fossis & muris munitæ. Hi muri ab inferiori parte viuis lapidibus, à superiori coctilibus extructi sunt, (loco calcis, terra figulina vtuntur, eadem cum ea ex qua vasa quæ vocantur porcellanica finguntur, firmissima) quorum nonnulli tantæ sunt altitudinis atque crassitudinis, vt quatuor aut sex homines vnà incedere possent. His per interualla propugnacula altiora, ex quibus prospectus in procul dissitos agros patet, sunt imposita. Ab vtraque horum murorum parte pomœria relinquunt tantæ capacitatis, vt sex equitibus per ea coniunctim iter sit. Atque hoc murorum opus tam solidum, sineque vllis fissuris conspicitur, vt recenter factum quis putaret, cùm tamen horum nonnullos ante bis mille annos constructos ex eorum annalibus constet. Introitus vrbium per portas magnificè ad miraculum vsque exstructas. Plateæ quasi ad libellam factæ, nusquam à recta linea declinantes, tantæ sunt amplitudinis, vt iter præbeant decem quindecimue vnà equitantibus: hæque passim interstinguuntur arcubus triumphalibus, qui vrbes vltra modum ornant. Lusitani quidam referunt se vidisse in vrbe Fuchco turrim quadraginta innitentem columnis ex solido marmore, quarum altitudo erat quadraginta palmorum (mensura architectonica) latitudoque duodecim. Hoc opus esse tantæ magnitudinis, tam exquisitæ elegantiæ, tam insignis splendoris atque ingentis sumptus, vt omnes totius Europæ magnificas structuras longè pòst se relinquere existiment. Vrbium magnitudinem ex eo coniicimus, quòd Canton quam vnam ex minoribus diximus, habet in circuitu 12. millia passuum; vltra 355. præter eius suburbia, quæ sunt grandia & populosa.

Genti facies lata est, barba rara, nasus simus, oculi parui: etsi quidam inter eos sunt forma satis decora & proportionata. Color vt Europæis; subfuscus autem iis qui circa Canton habitant. Rarissimè vel numquam patrio solo excedunt, neque facilè peregrinum admittũt, imprimis ad interiora regionis; nisi fide publica à rege fuerint donati. Opulenti vel diuites sericeis indumentis vestiuntur; coloribus variegatis. Infima sors hominum gossypinis & nigris vestitur, atque lineis, ex lana enim panni conficiendi ratio iis in vsu non est. Viri comam (vt apud nos mulieres) nutriunt, eamq; componunt circa verticem in nodum, quem clauo argenteo constringunt. Feminæ eandẽ comunt valde eleganter, auroq; & vario gẽmarum genere exornant. Vnguentis pigmentisque, vt apud Hispanos mos est, se depingunt. Neque in publicum vnquam prodeunt, nisi sellis tectis portatilibus, & domestica familia consociatæ.

Licitum viris plures duxere vxores, quarũ vnam domi retinent, ceteras diuersis in locis disponunt. Adulteros vltimo afficiunt supplicio. In vrbibus nullum lupanar, omne meretricium genus in suburbia relegatur. Nuptialia festa celebrant tempore nouilunij, & ferè Martij mensis, qui dies illis primus est ineuntis anni. Hæcq; festa peragunt, vti apud nos, splendidè, & magno apparatu. Conclauia tapetibus sericeis vestiuntur, sternunturque, ac flores sparguntur. Per multos dies continuos conuiuatur. Organa musica ludosq; histrionicos adhibent. Comessationibus & potationibus adeò strenuos se exhibent, vt neque ipsis Germanis aut Flandris ne minimum quidem cedant. Cibum autem manibus minimè tangunt, sed furcula aut vnco argenteo ori imponunt. Ad mensam sedent in cathedris, scamnisque, vt Europæi; non in terra, vt ceteri solent Asiatici. Gens est admodum ingeniosa, adeò vt currus excogitarint fabricauerintque, quos velis ventisque, per campos & loca plana, vti nauigia per mare, dirigere optimè norint. Imprimendorum librorum artem, diu antequam nos eam excogitassemus, isti libris excusis mundo exhibuere. Et cùm in hac regione pro locorum natura, differenti vtantur lingua, adeò vt alter alterum minus intelligat quàm Hispanus Cantabrum, (aut Germanus Gallum,) scriptura & charactere tamen alter alterius mentem optimè comprehendit. Omnes itaque huius regni regionum incolæ, vt & Cauchinchinæ, & insularum Lechiorum, vel Lequiorum, vno eodemq; vtuntur alphabeto, (vt vocant,) vel potius litterarum pictura: qua omnes res, omnemque loquendi formulam, scitissimè exprimunt. Exempli gratia; Ciuitas, vel opidum, alter *leombi*, alter *fu* vocat, omnes autem hoc vocabulum hac eadem nota [illegible] [illegible] depingunt. Eodem modo *cælum*, quod isti *guant*, tali [illegible] : Rex, istis *bontai*, [illegible] tali designant: atque sic cetera. Vtuntur namque huiusmodi vltra quinque millia rerum & verborum notulis. Scribit aut nugatur Gasparus Balbus in suo Itinerario Indiæ Orientalis, habere eos sexaginta millia litterarum. In scribendo autem imprimendóue non vt nos, à sinistra ad dextram, neque ordine inuerso vt Hebræi, sed supernè rectà deorsum lineas ducunt.

Habet

CHINAE, olim Sinarum regionis, noua descriptio. auctore Ludouico Georgio.

MVXEN TVS.
DESERTVM
DOVISI: VAL.
REMAI ER.
BRAMAS.
Lacus.
SAN CII.
XIAM XII.
QVINCII.
XANTON.
HONA O.
C.Lancamo.
Murus quadringentarum leucarum, inter montium crepidines a rege Chine contra Tartarorum ab hac parte eruptiones extructus.
Vlterius littora incog: nita sunt.
Scala leucarum; quarum nouemdecim, gradum efficiunt.
20 40 60 80 100 120 140 160 180 200 220 240

Habet hoc regnum nauium triremium cymbarumque omnis generis, quibus maria fluminaque traiiciunt, infinitum numerum: adeò vt cùm huius Regis potentiam ostentare cupiunt, prouerbio dicere soleant, eum iunctis nauibus pontem sternere posse, qui China Malacam vsque pertingeret. quod interuallum est quingentarum & amplius leucarum. Regio enim quia maritima est, & passim fluuiis nauigabilibus irrigatur, haud minori populorum frequentia in nauibus, quàm ædibus habitatur. Sunt qui numquam nauibus egrediuntur, sed perpetuò in iis hærentes, piscationi & aucupio operam dant vnde sibi victum quærunt: piscium enim, vt dictum est, & auium hîc admirabilis copia. Quamuis hæc regio vltra modum animalium ferax sit, arte tamen hanc feracitatem adaugent hoc artificio. Vere duo aut interdum tria millia ouorum fimo condunt, (vt in Alcairo Ægyptij) cuius calore suo tempore erumpunt anatum pulli. Idem tempore hyemis faciunt, at tunc oua non fimo condunt, sed sportæ arundinaceæ imponunt, cui ignem seu focum tepidum substruunt, vnde aliquot dierum spacio, æquè prodeunt. Sed & hunc norunt piscandi modum: In iis ciuitatibus quæ situm habent (vt ferè omnes huius regni) in ripis fluminum, mergos (coruos marinos Hispanus nominat) magno numero in caueis alunt, hos nauibus impositos ad fluminis profundiora deuehunt, ibidemque constrictis leuiter harum auium collis, ne pisces in ventriculum nempe descendere queant, aceruatim in aquam proiiciunt, ibidemque eas tam diu sinunt, donec ingluuiem piscibus tumentem conspexerint, atque tum ad naues redeuntes, intromittuntur, omnemque capturam heris ante pedes euomunt. Hocque toties quoties visum fuerit piscatoribus, reiterant. Atque cùm demum ad caueas redierint, tunc colla earum dissoluuntur, & esca consueta saturantur affatim.

Tota hæc regio vni subest regi, tamquam monarchæ, quem Mundi dominum, & Cæli filium vocant. Paquin vrbs versus Tartariam, regia eius sedes est. Ex hac nũquam nisi tempore belli egreditur. Manquin ciuitatem quondam eius prædecessores habitauere, in cuius memoriam ibidem aurea tabula magno honore custoditur.

Hæc, regis qui hodie regnat, nomen inscriptum tenet, tegiturque preciosissima cortina, quam nisi festis diebus non retegunt, eamque tunc superstitiosa quadam obseruantia, quasi ipsam Regiam referret maiestatem, venerantur. Aiunt hunc cùm bellum aduersus Tartaros gerit, in exercitum ducere trecenta peditum millia, equitumque ducenta: at gentem non adeò bellicosam esse, addunt. Habet sub se gubernatorem, quasi proregem; quem ipsi Tutan nominant. Hic caussarum totius regni disceptator & iudex. In iustitia administranda huic magna seueritas. Latrones & homicidæ perpetuis carceribus custodiuntur, donec aut flagris, fame, vel frigore vitam finiant. Quamuis enim vltimo supplicio (quod ferè flagellatione constat) condemnentur, sententiæ tamen executio adeò tarda, vt maxima horum condemnatorum pars in vinculis naturæ cedat. Hinc tantus incarceratorum vbique in ciuitatibus numerus, vt in vna vrbe Canton sæpenumero millesimum decimum quintum excedat. Furta, (quo nullum crimen his partibus odiosius) flagri verberibus crudelissimis puniuntur. Flagellationis hic modus est. Hominem pronum ponunt, manibus à tergo religatis; hunc, flagro ex arundine aut calamo facto, suras crurum percutiunt, cuius ictus adeò vehemens, vt primo verbere sanguis eliciatur; secundus ictus adeò facinorosum excruciat, vt in pedes consistere nequeat. Singula crura singuli carnifices flagellant; tanta vehementia, vt plurimi ex quinquagesimo aut sexagesimo ictu vitam finiant, omnes enim nerui disrumpuntur. Lusitani referunt singulis annis eo mortis genere vltra duo hominum millia interire. Flagrum hoc latitudinis est quinque digitorum, crassitudine vnius, quod continuò aqua tingunt, vt flexibilius sit, & maiori impetu cædat.

Quod ad religionem huius gentis attinet, credunt omnes res creatas, omniaq. inferna, atq. horum gubernationem pendere à supernis, atq; Cælo; quem maximum omnium deorum credunt, eumque primo alphabeti charactere exprimunt. Solem, Lunam, & Stellas adorant, etiam Cacodæmonem, (quem ea forma, qua nos Europæi, depingunt) ne mala eis adferat, vt ipsi ferunt. Sumptuosissima habent tam in vrbibus, quàm in agris, templa. Etiam duplex genus sacerdotum: alterum candido vestitur, raso capite, & in commune viuit, vt nostri monachi; alterum atro, promisso crine, & seorsim habitat; vt nostri presbyteri. Neutrum vxorem ducit: horum vita tamen satis impudica & obscœna. Hactenus ex Scalanto. Libet his adiungere quædam ex aliis. Ioannes Barrius in suis Asiaticis Decadibus tradit hunc regem quindecim sub se habere prouincias, admodum amplas; quas illi Gubernationes nominant: additq; hunc solum præstare potentia & opibus, ceteros omnes vicinos Asiæ principes, eiusque annuos reditus superare totius Europæ diuitias. In mechanica omnis generis conficienda supellectile adeò dextri & nitidi, vt opus à natura creatum, non manufactum videatur. Ad vrbem Nimpo, quam alij Liampo nuncupant, obseruasse ait quosdam ex Lusitanis trium mensium spaciō, nauigio euectas 166000. serici libras. Odoardus Barbosa scribit, gentem esse humanam & liberalem, vestiri instar Germanorum, quos quoq; in pronunciando, voce admodum imitantur. Figulina illa opera pellucida, niueq; candidiora, quæ apud nos in pretio sunt, & porcellana vocantur, apud hos fiunt, hoc modo. Cochleas quasdam marinas ouorum testis miscent, aliaq; quædam addentes, subigunt; & massam faciunt. Hanc sub terra condiunt, ibique eam macerari ad octuagesimum vel centesimum vsq; annum sinunt, hæredibusq; suis preciosi theasauri loco relinquunt. Ipsiq; ea vtuntur quam aui atauiq; posuere. Obseruantq; ex veteri instituto, vt qui veterem tollat, recentem eius loco recondat. Antonius Pigafetta vocat hunc regem totius orbis terrarum potentissimum. Eius regiam tradit septemplici muro munitam, satellitiumque ibidem habere decem millium militum; eumdemque imperare septuaginta regibus regali diademate coronatis. Muschum hinc ad varias orbis partes deuehi, idem asserit. Andreas Corsalis addit Rhabarbarum, & vniones.

In Iesuitarum Epistolis typis editis obiter quædam de hoc regno quoque describuntur. Huius populos Sinas vocari à Ptolemæo, situs demonstrat, neque vox abludit. China enim cùm scribant Hispani, Lusitanique, Sina tamen pronunciant. De huius regionis situ & natura, deque incolarum ritu & moribus exstat quoque volumen Ioannis Gonzalis. De eadem vide quoque Iesuitarum litteras editas, & Ferdinandum Lopesium. sed imprimis sextum Maffeij lib. de Reb. Indicis. item Bibliothecæ Selectæ Posseuini caput nonum libri noni partis primæ.

IAPONIA
INSVLA.

DE HAC Insula sic Ioan. Petrus Maffeius lib. 12. Historiar. Indicar. Quam vulgò Iaponiam vocant, eæ præcipuè tres insulæ sunt, circumfusis aliis minoribus interfluo euripo disiunctæ. Prima & maxima in satrapias aut regna tria & quinquaginta diuiditur: eius caput est vrbs Meacum: inde tota insula denominatur. alterā Ximen appellant. hæc satrapiis regnísve censetur nouem. nobilissimas habet vrbes Vosuquin & Funaium regni Bungensis. Tertia dicitur Xicocū: satrapias aut regna continet non plus quatuor: insignis maximè Tosa vrbe regni cognominis. Ita Iaponię vel regna vel satrapiæ (sunt enim cōplures in quas vocabulum regni minimè conuenit) in vniuersum numerantur sexaginta sex. Totius terræ longitudo fermè in ducentas, vti ferunt, leucas excurrit. huic nequaquam respondet latitudo : decem tantùm alicubi patet : summum triginta non amplius. de ambitu nil dum certi proditum est. Iacet ab Æquatore in Arctum à trigesimo gradu ad trigesimum ferè octauum. Ab Oriente obuersa est Nouæ Hispaniæ, centum & quinquaginta leucarum interuallo. A Septentrione Scythas vel Tartaros, & alios ignotæ feritatis populos, ab Occidente adspicit Sinas, varia pro littorū flexu excursuve distantia: siquidem ab vrbe Liampo, qui Sinarum regnis in Ortum est limes: ad Iaponiæ insulam Gotum, quæ prima inde nauigantibus occurrit, leucas numerant sexaginta: ab Amacano autem, occiduo emporio, vbi Lusitani fermè negotiantur, ad eandē Gotum, leucarum ducentarum nonaginta septem traiectus est. A Meridie, Vasto mari interfuso, inexploratas habet terras, è quibus casu nautas olim quosdam in Iaponiam delatos fama est, neque inde soluisse. Tellus maxima ex parte niualis ac frigida, neque admodum ferax. Septembri oryzam (is cibus est communis omnium) quibusdam etiam locis Maio triticum metunt: neque ex eo pane more nostro, sed genus quoddam offæ, seu polentæ conficiunt. Salubris cæli temperies: aquæ bonæ: calidas etiam alicubi, medicos in vsus emicare cognitum est. Editi præruptique montes, cùm alij passim, tum duo præcipua nobilitate visuntur, quorum alter, incertæ appellationis, adsiduè flāmas euomit: inq. eius cacumine, certis hominibus, postquam voti caussa diu se macerauerint, splendida circumfusus nube sese cacodæmon ostendit : alter Figenoiama nomine, leucarum aliquot adscensu trans nubes attollitur. E terræ visceribus incolæ varia effodiunt metalla: & longinquas nationes ea merce pelliciunt. Arbores vel ad amœnitatem, vel ad fructum ferunt haud absimiles nostris. vnius tamen, quæ palmam imitatur, ignoto nomine, admirabile prorsus ingenium. siquidem (vti perhibent) humorem quemlibet reformidat : si fortè maduerit, contrahit illico sese, ac veluti pestifero contractu marcescit. remedio est, auulsam radicitus, in sole siccare: & in vacuum scrobem scoriam ferri contusam, vel sitientem arenam infundere : ibi, postquam aruerit, rursus depacta, reuirescit; ac pristinum nitorem decoremque recipit, rami quoque decidui, seu defracti, si clauo ad truncum affigantur, velut insiti coalescunt. Plurima verò variis locis exsurgit cedrus, tātæ proceritatis & crassitudinis, vt inde fabri basilicarum columnas, & cuiuslibet quamuis capacis onerariæ malos efficiant. Ex animantium genere, oues, porcum, gallinam, anserem, fœdasque alias domi haudquaquam alunt Iaponij: si caro gustanda sit, ferina vescuntur. Campos, boum & equorum militarium armenta : saltus atque dumeta, lupi, cuniculi, apri, cerui, pererrant. è volatilibus, phasiani, anates amnicæ, palumbes, turtures, coturnices, ac siluestres gallinæ cernuntur. Pisce cùm alio abundant incolæ, tum verò fluuiatili trutta, seu silare, & marina tanquam alosa: huic honos plurimus. Butyrum nesciunt, oliuo carent: factitio vtuntur, è cetis ad littus eiectis : pineas tædas ac faces, alicubi etiam paleas ad lumen adhibet vulgus. Procera statura, si cui contigerit, & decoro corporum habitu gloriantur. lenta plerisque viuacitas: firmæ vires: in sexagesimū vsque annum militaris ætas extenditur. Barbam alunt modicam : in capillo varius est mos: vollella depilant, pueri sinciput, plebei ac rustici dimidium caput: viri nobiles totum fermè, paucis ad occipitium relictis capillis, quos attigisse quempiam, contumeliæ loco vel maximæ ducitur. Mortalitatis incommoda, famem, sitim, æstum, algorem, vigilias, laboresque admirabili patientia tolerant. In lucem editi, vel hyeme summa, protinus lauandi ad flumina deferuntur. ab vbere auulsi, venatu exercentur, & procul à matre ac nutrice locis habentur asperis, quod ita sentiant, nulla re magis infringi animos, quam molli ac blanda educatione. Storeis, culcitræ in modum tumentibus, nitidisque pauimenta consternunt. in iis & somnum, subiecto ceruicibus lapide vel tigillo, & cibum capiunt genibus nixi, cruribus insidentes. Munditiarum apud eos haud minor quam apud Sinas, cura: paxillulis item ipsi duobus inter edendum ita scienter vtuntur; vti neq. excidat quicquam, nec digitorum tersu opus sit. Cœnationem intrant discalceati, ne catastromata calcando coinquinent. Tenuiores, ad mare præsertim, victitant herbis, oryza, pisce: diuites ornant splendidè atq. apparatè conuiuium : in singula fercula, sine linteis aut mappis mutatur sua cuiq. conuiuæ mensa è cedro pinúve, palmæ fere altitudine. cibi confecti in pyramidem exstruuntur, auro conspersi, cupressinis ramulis ad gratiam prominentibus. nonnumquam etiam rostro pedibusq. inauratis aues integræ nobilibus patinis inferuntur. Hospitem & conuiuam hilarè ac libenter accipiunt. conuiuandi ac propinandi multas habent leges cum ritibus exquisitis. Vsum vitis ignorant. oryza

IAPON
145
Laicheu
Tauxem
COREA INSVLA.
XAN TON.
Luicheu
NANQV IN.
OCCIDENS.
Cory
Ilhas dos ladrones
Ceuxima
Firando
P. Bom
Duco
Ogoto
Quiuro
Meaxuma
S.Clara
Suichin
Mochoza
Sucuan
Chandequõ
Suan
Ancheo
Olepeyo
Nimpo
Liampo.
Varella
Tuncheu
Chaposi
Cumbor
Timbaçam
Bucheo
Hancheu
Isla do Fogo
Lequeo grande
Ciambo
Argenti fodinæ.
Hivami
Nagato
Suro
Figen
Checugen
Bungo
Chieugo
Finga
Cangaxu ma
Osumi
30
35
40
145
Longitudo a

SVLAE
TIO.
Cum Imperatorio, Regio, et Brabantiæ privilegio decennali.
1595.
ORIENS.
Bacasa
Sando
Sisime
Tango
Tagima
Canga
Novi
Deva
Villoxu
N I A.
PO
MEACO.
Vacasa
Tamba
Mimasaca
Hitchu
Hiechigo
Ximoccuqe
Fitachi
Musaxi
Rinano
Mino
Cay
Segemy
Simotusa
Hizu
Suruнga
Ava
Tonsa
Nasima
Ilha dos ladrones
Gisima
Iorom
Mitsuquami
Enfuma
C. dos Cestos
Scala milliarium Aequinoctialium.
20
40
60
155

oryza exprimunt vinum: ſed ipſi quoque ante omnia delectantur hauſtibus aquæ penè feruentis, inſperſo puluere Chia: (herbæ hoc cuiuſdam admodum ſalutaris nomen) circa eam potionem diligentiſsimi ſunt: ac principes interdum viri ſuis ipſi manibus eidem temperandæ, ac miſcendæ, amicorum honoris cauſſa dant operam: certasque habent ædium partes, huic miniſterio dicatas: in iis foculus aſsiduè ſtat, cortina è ferro liquato ſuperimpoſita. inde, venientibus & abeuntibus amicis pocula porrigunt: hoſpitibus verò in digreſſu, contemplandam offerunt gazam, quæ apud eos maximi fit. ea fermè ſunt illius quam dixi potionis inſtrumenta, focus, & olla cum tripode, infundibulum, figlini calices, cochlearia, & vaſcula, tum herbæ ipſi, tùm pulueri qui ex ea conficitur, adſeruando. Hæc haud inferiore apud hos habentur loco, quam apud Europæos annuli gemmati, baccataque monilia. Ligneis plerique ob crebros terræmotus, quidam tamen ab imo lapideis vtuntur ædibus, elegãtia atque arte viſendis. magnifica item exſtruunt templa, & ſacerdotum vtriuſque ſexus ſumptuoſa cœnobia. Horum ſermo vnus & communis eſt omnium, ſed ita varius idem & multiplex, vti plures haud immeritò videantur eſſe. quippe vnius cuiuſque notionis ac rei, plura vocabula ſunt, quorum alia contemptus, alia honoris cauſſa: alia apud principes, alia apud plebẽ: alia denique viri, alia fœminæ vſurpant. adhæc, aliter loquuntur ac ſcribũt: & in ipſa ſcriptione, aliter epiſtolas, aliter volumina libroſque cõficiunt. habent autẽ plurimos, tum ſoluta oratione, tum elegãtiſsimo verſu conſcriptos. porrò notis vtuntur eiuſmodi: quarũ ſingulæ, ſingulas, vel etiam plures dictiones cõtineant. ad ſummã à noſtris haud imperitis rerum æſtimatoribus, Iaponica lingua, Latinæ, vel genere ipſo, vel vbertate præfertur. Itaque ad perdiſcendũ, & magni laboris, & longi temporis indiget. Armis verò apprimè dedita gens eſt. Primus, eorum qui cum imperio ſunt, rerumque potiuntur: hoſce communi cunctos nomine Tonos appellant, quamquam inter ipſos Tonos alij dein exiſtant dignitatis gradus, vti apud nos Regum, Ducum, Marchionum & Comitũ. Altera claſsis eorum eſt, qui gentis illius procurant ſacra, capite ac mento prorſus abraſo. celibem hi profitentur vitam. Variæ ac multæ numerantur eorum ſectæ. nec deſunt qui ad Rhodiorum equitum ſpeciem, bellicas vnà cum religione res tractant. ſed communi omnes appellatione Bonzij vocitantur. Multa inſuper variis locis gymnaſia, quas Academias dicimus. Tertius ordo, ciuium ac reliquæ nobilitatis eſt. Sequuntur inſtitores ac ſellularij: & variarum opifices rerum, egregia fermè ſolertia. Multas armorũ habent fabricas, atque ipſi etiam typis ad impreſsionem vtuntur. Poſtremus eſt agricolarum locus. In vniuerſum, acuta, ſagax, ac benè à natura informata gens eſt: iudicio, docilitate, memoria. Paupertas dedecori aut probro eſt nulli. Maledicta, furta, impiam temerè iurandi conſuetudinem, aleæ genus omne auerſantur. Sontibus quolibet nomine, haud leuiora quàm exſilij, aut proſcriptionis, aut capitis ſupplicia conſtituta ſunt. gladio fermè trucidantur, improuidi. quibuſdam tamen locis comprehenſos latrones, certoque ad ignominiam vehiculi genere, per ciuium ora tranſuectos, extra vrbem cruci affigi mos eſt. In Dei cultu quod potiſsimum iuſtitiæ munus eſt, miſerandum in modum errant. Magiſtris religionum vtuntur iis, quos dixi Bonziis. Inter numina quæ ſuppliciter adoranda, ſunt Amida & Xaca, ſic nominata. ſed habent & alia, à quibus futuræ vitæ bona expetantur, quos patrio nomine Fotoquos vocant. Alios etiam veluti minorum gentium deos adorant: bonæ valetudinis, liberorum, pecuniæ, & eorum quæ ad corpus attinent, largitores: hoſce Camis appellant. Iaponium omne nomen vni quondam parebat Imperatori, cui titulus Vo, ſeu Dair: quoad is diuturna pace in delicias atque ſocordiam reſolutus, præfectis ac ſatrapis, ac præcipuè Cubis (ſic enim duo primarij vocabantur, quorum alter deinde extinxit alterum) contemptui cepit eſſe. Viri ergò militares, talem aliquamdiu perpeſsi, mox indignati dominum, tandem abrupere frenos; & ſuam quiſque inuaſere prouinciam: ita, momento vnitas illa, & maximi contextus imperij, multas in partes ac veluti fragmenta diſsiliit, ius tantùm Dairi manſit in hunc vſque diem, honorum vocabula proceribus diuidendi, quæ pro graduum varietate mutantur identidem, certiſque characteribus deſignantur. Summus verò & potentiſsimus Iaponiorum habetur ille, quiſquis Meacum & Meaco finitima nobiliſsima regna (quem tractum communi nomine Tenſam appellant) armis atque arcibus occuparit. Ea loca nuper obtinebat Nubunanga, quem dixi tyrannus. huius in ſolium à coniuratis ante hoc biennium interempti: liberis eiuſdem aut pulſis aut occiſis, per fractionem ac vim præcipuus è ducum numero Faxiba ſucceſsit.

Aditæ primum huius inſulæ titulum decúſve, quidam Luſitani ad ſe trahunt, ſed ego Antonio Galuano crediderim, in eo libro quem De Inuentoribus Orbis noui conſcripſit, apertè narranti, Antonium Motam, Franciſcum Zeimorum, & Antonium Pexotum, cum ex vrbe Sionis Dodra peterent Sinas, pertinaci vento ad Inſulas Iaponiorum abreptos, anno ſæculi huius quadrageſimo ſecundo. Hæc omnia dictus Maffeius, at fuſius. aliaque etiam plura, de hac Iaponia. De eadem paſsim multa in Ieſuitarum Epiſtolis editis.

INDIA.

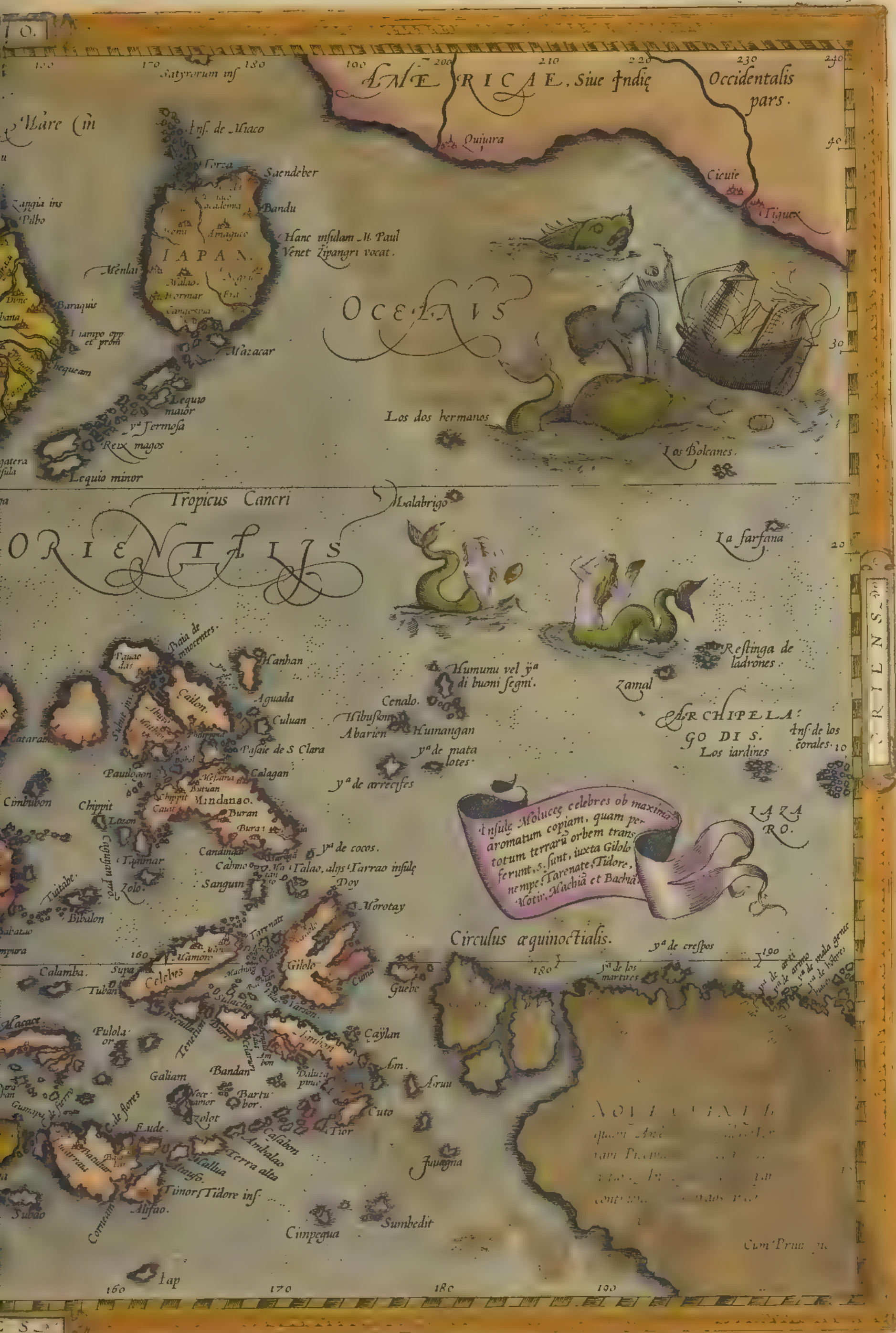
NOBILISSIMAM *totius Orbis terrarum partem* INDIAM *esse, neque maiorem regionem vno nomine comprehendi, omnes ferè scriptores vnanimiter produnt. Ab* Indo *flumine nomen habet. Indiæ spatium, ex Strabone & Plinio, intra Indum ab Occasu; à Septemtrione Tauri iugis; ab Ortu Eoo pelago; à Meridie suo, hoc est, Indico, clauditur. In duas regiones, Gange flumine interluente, dirimitur: quarum altera, quæ Occidentalis est, intra Gangem dicitur: altera ad Orientem magis, extra Gangem cognominatur. In sacris voluminibus illam Euilat, hanc Seriam vocitatam legimus, Dom. Nigro teste. M. Paulus Venetus eam videtur in tres diuidere: in Maiorem, Minorem, & Intermediam, quam Abasiam vocari dicit.*

Hæc India vniuersa non gentium tantùm, (quarum Herodoto teste omnium mortalium numerosissima est) atque opidorum propè innumerorum, sed omnium rerum prouentu (ære tantùm & plumbo excepto, si Plinio credimus) felix: flumina cùm plurima, tum maxima: quorum irriguo procursu fit, vt in vdo solo, proximantis Solis vi, nihil non magna quantitate gignant. Aromatibus, gemmisque, quibus præ omnibus aliis mundi regionibus affatim abundat, totum ferè Orbem implere videtur.

Multæ illi contiguæ sunt insulæ hinc inde in suo Oceano sparsæ, adeò vt meritò Orbem insularum dicere quis posset. Inprimis in eo est Iapan, M. Paulo Venet. Zipangri dictæ; quæ quoniam paucis ab hinc annis haud multis cognita fuit, de ea hic nonnihil dicere visum fuit. Insula est latissimè patens, calíque eandem ferè eleuationem cum Italia habet. Incolæ religioni, litteris, & sapientiæ sunt addictissimi; & veritatis indagatores acerrimi. Nihil illis frequentiùs oratione, quam more nostro sacris in delubris exercent. Vnum agnoscunt Principem, à cuius imperio & nutu pendent. Sed & hic sibi supremum habet, Voo illis dictum, penes quem summum est rerum sacrarum & religionis imperium. hic fortasse nostro summo Pontifici, ille Imperatori nostro assimilari posset. Huic plebs animarum suarum salutem credit. Vnum tantummodo Deum adorant, triplici capite effigiatum, cuius nullam tamen reddere norunt rationem. Infantes apud hos baptizantur: ieiuniis in pœnitentiæ testimonium corpora macerare student: Crucis signaculo contra dæmonum insultus, vti nos, se muniunt: adeò vt in religione, & viuendi more Christianos imitari videantur: quos tamen, societatis IESV *professores maximis laboribus in totum Christiana religione imbuere satagunt. Sunt & Mollucca insulæ, aromatum fertilitate celebres, & auicula Manucodiatta (quam nos Paradisi auem vocamus) nobiles. Est & Sumatra (olim Traprobana) insula veteribus nota. Sunt plures aliæ: vti Iaua maior & minor, Borneo, Timor, &c. quas in Tabula videre licet.*

Has Indias ex veteribus descripserunt Diodorus Siculus, Herodotus, Plinius, Strabo, Q. Curtius, & Arrianus in vita Alexandri Magni. item Apuleius I. *Floridor. Eius multa, sed fabulosa adfert Dion Prusæus Oratione* 35. *Exstat & epistola Alexandri Magni ad Aristotelem de situ Indiæ. Ex recẽtioribus Ludouicus Vartomannus, Maximilianus Transsyluanus, Ioannes Barrius in suis Asiaticis Decadibus, & Cosmas Indopleutes, quem citat Petrus Gyllius. Sed vide etiam Iesuitarum epistolas, in quibus multa ad cognitionem Insulæ Iapanicæ facientia obuiam occurrunt. At plenam eius descriptionem si desideras, duodecimum Rer. Indicar. Maffeij librum adeas te suadeo. Scripsit & Ioannes Macer Iurisperitus Indicarum Historiarum libros* III. *in quo multa de Iaua insula. Hispanus quidam auctor, Castagnedo, harum Indiarum historias etiam Hispanica lingua edidit. De insulis in hoc Oceano sparsis, lege lib. vigesimum tomi secundi Gonsali Ferdinandi Ouetani, eadem lingua editum.*

INDIAE ORIENTALIS, INSVLARVMQVE ADIACIENTIVM TYPVS.
OCCIDENS
ARABIAE FELICIS PARS.
ORMVTII REGVUM
INDOSTAN.
BENGALA
CAMBAIA
MANDAO
ORIXA
DELLI
DECAN
NARZINGA
BISINAGAR
MIEN.
TIPVRA
ARACAM
PEGV
SIAN
CAMBOIA
MANGI
Golfo di Bengala.
Zeilan insul. Tenarisim incolis dicta
Andramania id est aurea insula.
Sumatra olim Taprobana
IAVA MAIOR
Malaca
Goa
Calecut
Cochin
Maldiuar
Andemao
Nicouan
Pulocondor
Vsfonte mons
Dauinguer mons

AMERICAE, Siue Indiæ Occidentalis pars.
Quiuira
Cicuic
Tiguex
Ins. de Miaco
Saendeber
Bandu
IAPAN.
Hanc insulam M. Paul Venet Zipangri vocat.
Menlai
Mazacar
OCEANVS
Lequio maior
Ya Fermosa
Reix magos
Lequio minor
Los dos hermanos
Los Bolcanes.
Tropicus Cancri
ORIENTALIS
Malabrigo
La farfana
Restinga de ladrones.
Zamal
Humunu vel ya di buoni segni.
Cenalo.
Hibuson
Abarien
Huinangan
ya de matalotes
ya de arrecifes
ARCHIPELAGO DI S. LAZARO.
Los iardines
Ins. de los corales.
Insule Moluccæ celebres ob maximã aromatum copiam, quam per totum terrarũ orbem transferunt, 5. sunt, iuxta Gilolo nempe, Tarenate, Tidore, Motir, Machiã et Bachiã.
Mindanao.
Calagan
Aguada
Culuan
Cailon.
Circulus æquinoctialis.
Gilolo
Celebes
Morotay
Cayllan
Aruu
Bandan
Timor
Tidore ins.
Ya de crespos
Cimpegua
Sumbedit
Iap
ORIENS.

PERSIAE REGNVM,

SIVE

SOPHORVM IMPERIVM.

PERSARVM imperium vti olim celebre, ſic etiamnum hodie maximè clarum eſt, ampliſsimaſque regiones comprehendit: nam omnis is Aſiæ tractus, qui eſt inter Tigrim fluuium, Sinum Perſicum, Mare Indicum (quod olim Rubrum) Indum & Iaxartem (hodie Cheſel) fluuium, & Caſpium mare, noſtra ætate à Sophis Perſiæ Regibus poſsidetur. Hunc totum terrarum tractum Plinius lib. VI. cap. XXVII. ex Agrippæ ſententia, Medis, Parthis, & Perſis attribuit. Ammianus verò Marcellinus, qui tempore Iuliani Apoſtatæ Imp. vixit, hunc Perſidi dumtaxat adſcribit. Has enim eius regiones hoc ordine libr. XXIII. enumerat: Aſſyria, Suſiana, Media, Perſis, Parthia, Carmania maior, Hyrcania, Margiana, Bactriani, Sogdiani, Sacæ, Scythia vltra Emodem montem, Scrica, Aria, Paropamiſadæ, Drangiana, Arachoſia, & Gedroſia. Hæ regiones omnes etiamnum hodie ſub Perſarum imperio (quantum ex variis ſcriptoribus, neotericorumque peregrinationibus colligere potui) mutatis tamen nominibus, degere videntur.

De Sophorum origine, ex Ioannis Barrij Aſiæ Decadibus hæc tranſtulit Cælius Curio, in ſua hiſtoria Saracenica: Anno ſalutis noſtræ M. CCC. LXIX. erat quidam Regulus inter Perſas, Ardenelim opidum obtinens, Sophi appellatus, qui ſe ex Alis Muamedis generis ſtirpe, per Muſam Cazinum, eius nepotem, oriundum gloriabatur. Hic Babylonio Calyfa exſtincto, & aduerſa factione, quam Turcæ tuebantur, à Tartaris depreſſa, cœpit liberiùs ſuam de religione ſententiam profiteri: & quia Hocemus, Alis filius, à quo ipſe ſe genus ducere iactabat, duodecim filios habuerat, volens aliquod ſectæ ſuæ, quo à ceteris dignoſceretur, ſignum imponere, inſtituit, vt qui ſuam ſectam amplecti vellent, tiaram ſub velo, quo caput Turcæ omnes inuoluunt (tulibantem appellant) purpuream geſtarent, quæ in medio extra tulibantem duodecim faſtigia emitteret. Eoque mortuo ſucceſſit filius Guines appellatus; qui tantam ſibi in toto Oriente doctrinæ ſanctitatiſque opinionem conciliauit, vt Tamerlanes ille clariſsimus Parthorum Imperator, qui Bayazetem Turcarum Regem cepit, per Perſidem iter faciens, eum quaſi ſanctum aliquem virum inuiſere voluerit: ab eoque Guines triginta captiuorum, quos ſecum adducebat, millia dono impetrarit, quos ipſe pòſt in ſecta ſua inſtituit; eorumque operâ Secaidar eius filius in bellis vſus eſt: is enim Guine mortuo, Georgis Scythiæ populis, ſuis finitimis, ſed Chriſtianis (horum viribus fretus) bellum intulit, multiſque illos cladibus afflixit, &c. Hæc de Sophorum origine dicta ſint. Hi cum Turcis continua bella ob Mahumetanam religionem gerunt; quoniam Sophiani vnum Mahumeticæ religionis interpretem ſequuntur, & Turcæ alterum; qui quidem interpretes inter ſe ſunt diſſentientes, adeò vt Sophiani hæretici ſint nuncupati à Turcis, & Turci à Sophianis. Gens naturâ liberalis eſt, & ciuilitatis amans, litteras & artes colunt, nobilitatem agnoſcunt: in eo à Turcis differunt, quòd hi nullum ſanguinis aut ſtemmatum diſcrimen norunt.

Harum regionum ſitum, gentiſque viuendi morem & ritus, vide apud Aloyſium Ioannis Venetum, Ioſaphat Barbarum, Ambroſium Contarenum, Ioannem Mariam Angiolellum, & cuiuſdam mercatoris anonymi cum his impreſſam peregrinationem. Conſule etiam Ieſuitarum Epiſtolas, & Caterini Zeni Patricij Veneti Comentaria rerum Perſicarum. Mediam regionem pulchrè deſcribit Polybius libr. 5. Perſicam hiſtoricam ſcripſit nuperrimè quoque amicus noſter Petrus Bizarrus, & recentius Thomas Minadoius, at hic Italica lingua.

DVCIS MOSCOVIAE SIVE RVSSIAE IMPERATORIS CONFINIA
Tar: ta riæ pars
MARE HYRCANVM SIVE CASPIVM
hodie varijs nominibus indigetant, Rutheni illud Chualenſka More vocant Mauri Bohar Corſun (vocabulo cum ſinu Arabico cõmuni) quod mare clauſum ſignificat Video preterea ab alijs aliter appellari, vti Mare de Bachu, Cunzar, Giorgian Terbeſtan, Corſum, a regionibus nempe & locis vicinis denominationibus. Lacus totius orbis maximus eſt, & ſalſus, piſcibus abundat.
PONTI EVXINI PARS
MENGRELIA.
ARMENIA
SERVAN
GILAN
TARESTAN
ARZERVM
DIARBECH
SARCH
ARAGIAN
IERESTAN
ARACH
IEXD
Deſertum Beabanet.
CVSISTAN
FARSI.
LAR
Deſertum Mingin
Occidens
TVRCICI IMPERII PARS
Deſertum Beriara
ARABIA DESERTA
AYAMAN. olim ARABIA FELIX.
MARE EL: CATIF. olim SINVS PERSICVS.
ORMVS.
GVADEL
Cum priuilegio.
Scala leucarum, ſiue Farſangarum 3000 paſſuum: quibus Perſæ & Mauri, qui magnam Aſiæ partem occupant hodie locorum interualla metiuntur; quæ menſura & vox cum antiquo vocabulo Paraſanga conueniunt Ceteri fere Aſiatici per dies locorum diſtantias numerant.
MARE RE

PERSICI SIVE SOPHORVM REGNI TYPVS.
TARTARIAE SIVE IMPERII MAGNI CHAMI PARS.
Tartariæ pars.
INDIA INTRA GANGEN, nunc INDOSTAN.
Oriens
SAMARCHAND.
MAVRENACHER.
CIARCIAN.
TACALISTAN
CHARASSAN
BEDANE
BALCH.
SABLESTAN.
CANDAHAR.
CABVL.
GVZARATE.
MACRAN.
CIRCAN.
Naugracot mons.
Dalanguer M.
Bigul desertum
Nochdari ari mons.

TVRCICVM IMPERIVM.

TVRCICI Imperij originem, incrementum, & quomodo paulatim in hanc (qua hodie nobis minari videtur) magnitudinẽ excreuerit; his paucis ex nostri tẽporis Historiographis lectori excerpsimus. Anno à Christo nato M. CCC. OTTOMANNVS Turca quidã Zichi filius, tenuis conditionis homo, nomen & dignitatẽ, ob ingenium, & rei militaris peritiam, inter Turcas habere cœpit. Hic nomen Turcarum Imperatorum familiæ dedit; & primus eorum regem constituit. Ex XXVII. annis, quibus imperauit, Bithyniam & Cappadociam obtinuit. Plurimaque loca munita Pontico mari adiacentia occupauit. Huic succeſsit filius ORCHANES; Hic Prusiam ampliſsimam vrbem expugnauit, regniq. caput fecit: A Tartaris vigesimo secundo regni anno, infeliciter pugnãs, occiditur; filiumque AMVRATHEM Imperio reliquit; qui à Græcis diſsidentibus euocatus, primus ex Asia in Europam traiecit, Callipolim & Cherronesum cepit; Abydum superat. Philippopoli & Hadrianopoli vrbibus in potestatem redactis, Seruia Bulgariaque nobis adempta, superiorem Mysiam ingressus, obiit, pugione percussus; Imperij anno vigesimo tertio. Cuius filius BAIAZETES, fratre occiso, magnam Thraciæ partem occupauit; totam ferè Græciam subegit, & Phocidem Bulgariæ partem; sed victus à Tamberlane, inglorius obiit. Capto patre, CALEPINVS filius Regnum obtinuit. & cùm Sigismundum bello funditus deturbasset, Imperatorisq. Constantinopolitani fines deuastare cœpisset, in ipso ætatis flore obiit; cùm sex annis imperasset. MAHOMETES post hunc Imperium arripuit, qui Valachis asperrimũ bellum intulit; maiorem partem Slauoniæ subegit; primus Danubium traiecit: Macedoniam perdomuit: & ad Ionium vsque pelagus peruenit. Translata regia sede ex Bithynia, Hadrianopoli posuit, vbi è vita exceſsit, decimo quarto Imperij anno. Hinc AMVRATHES II. regẽdi munus subiit. Hic obtinuit Epirũ, Ætoliam, Achaiam, Bœotiam, Atticam, & Thessalonicam Venetæ ditionis vrbem. Huic succedit MAHOMETES II. qui Athenas euertit. Constantinopolim 29. die Maij anno 1452. expugnauit. Trapezũtium Imperiũ suæ potestati subiecit. Corinthũ cepit. Lemnum, Eubœam & Mitylenen insulas bello subegit. Capham vrbẽ Genuensium deuicit. Præfuit is Imperio 32. annis. BAIAZETHES II. bellũ in Venetos geſsit; eisque Naupactũ, Methonam, Dyrrachiumque abstulit, Dalmatiamque omnem depopulatus est: obiit veneno. Huius filius ZELIMVS Imperium inuasit. Hic Alcairo munitiſsima Ægypti vrbe expugnata, Sultanoq. cæso, Alexandriam, totãque Ægyptum suo imperio subdidit: Damascum cepit. SOLYMANNVS, vnicus Zelymi filius, suffectus est patri, Belgradum expugnauit; Budam regiam vrbẽ occupauit; Strigonium, Hungariam ferè totam deuastans, Rhodum insulam deditione obtinuit, Quinqueecclesias euertit. Iula vrbe capta, Zigetum obsedit, in obsidione obiit. quam filius Zelimus II. Imperij hæres diripuit, anno 1566. Atque hoc modo sub vndecim Imperatoribus, ducentis sexaginta annis magnam Africæ, maiorem Europæ, & maximam Asiæ partem, Turcica tyrannide sibi subiugarunt. Sed qui harum historiarum cognitionem pleniorem desiderat, legat Paulum Iouium, Christoferum Richerium Senonem, Cuspinianum, Baptistam Egnatium, Gilb. Nozorenum, Andream Lacunam, Pium II. cap. 4. Europæ, & ceteros Turcicarum rerum scriptores.

Adolphus Venerius hunc Calepinũ inter Turcicos Imperatores non numerat: post Baiazethẽ enim cõtinuè Mahometem cõstituit. Docetq; ne ab ipsis quidem Turcis eum Imperatorũ loco haberi (vt cuique quod suum est tribuam) humaniſsimus vir Georgius Bruno Agrippinensis.

Turcarum originem, Ottomanorumque prosapiam diligentiſsimè descripsit Laonicus Chalcondilas. Edidit nuperrimè Leonclauius Sultanorum Othomanidarum Annales, ab ipsis Turcis sua lingua conscriptos, sed Latina lingua à se interpretatos. Horum veteres mores, viuendique olim ritum, vide apud Leonem Imp. capite 18. de Bellico apparatu. Sed ante omnes Leonclauij Sultanorum Annales. item eiusdem Historiam Musulmannicam.

TVRCICI IMPERII DESCRIPTIO.
Concordia parue res crescunt,
Discordia maxime dilabuntur.
MARE MEDITERRANEVM
MARE MAGIORE, ol: PONTVS EVXINVS
ARCHIPELAGO.
AVSTRIA.
ITALIA.
Roma
Napoli.
SICILIA
Messina
Malta.
Venetia
SLAVONIA
TRANSILVANIA.
MOLDAVIA.
VALACHIA
RASCIA
SERVIA.
ALBANIA
MACEDONIA.
BVLGARIA.
ROMANIA.
EPIRVS.
MOREA.
CANDIA
CIPRVS
BARCHA.
AEGYPTVS
Cairo.
Sirtis magna
Tripoli.
Libyæ deserta.
AFRICAE
NVBIAE REGNI PARS.
Nilus flu.

TARTARIAE PARS
MARE DE BACHU, ol: CASPIUM MARE ET HYRCANUM
Samarchand Tamberlanis magni I. torum imperatoris quondam regia.
MEDIA.
Tauris ol Echatana, regum Persaru sedes.
GELUCHALAT dicitur hic lacus a M. Paulo Ven: ab alijs ARGIS a Strabone forte MARTIANA palus, situs est inter confinia Assyriae, Armeniae & Mediae hic magna fit piscatio per 40 dies tempore vernali, nam ceteris anni partibus sterilis est. qui pisces ae: re et uento siccati indiratiq, in vicinis regioni bus mercatui exponuntur.
REGNI PERSIAE, PARS, QVOD HODIE A SOPHIS GUBERNATUR.
ORMVS Regnum, peculiarem habet Regem Lusitaniae Regi tributarium: continetq, totam Arabiam littoralem ab Euphratis fl. ostio vsq, ad C. Razalgati, nec non partem Regni Persidis quae adiacet freto Basorae, atq, insulas fere omnes Sinus Persici, Cuius metropolis est vrbs Ormus in insula Geru sita, emporium celebre.
ORIENS.
ARMENIA
Beriara desertum.
ARABIA DESERTA.
AYAMAN olim.
ARABIA
ELCATIF
MARE ELCATIF olim SINUS PERSICUS.
ORMUS.
FELIX
ALIBINALI.
Deserta vasta.
GUBELAMAN
FARTAC
ADEM REG.
MARIS RUBRI PARS.
C de Fartach.
Zocotara olim Dioscuriada, hinc per Vniuersam Europam defertur Aloen laudatiss. quam inde Socotorinam apellant.
Babelmandel fretum

TERRA SANCTA.

QVAM veteres Palęstinam & Phœniciam vocauere, Europęi omnes hodie Terram Sanctam nominant, eoque vocabulo comprehendunt eam regionem quam olim Israelitarum populo sub nomine Terræ promissionis Deus incolendam dedit, & quam postea defuncto rege Solomone, in duo regna diuisam legimus, in Iudæ nempe, quæ duas tribus Iudæ & Beniamin, atque metropolim Hierusalem habebat: & Samariæ, in qua reliquæ decem tribus, & vrbs Sebaste, vel Samaria. Huius Terræ sanctæ descriptionem recentiorem (quam hæc tabula exhibet, veterem enim alia sibi vendicat) exactissimam, singulari volumine edidit F. Brocardus monachus, ad quem lectores huius cognitionis studiosos relegamus. Huic adiungant, si velint, Guilh. Tyrij Bellum sacrum, ceterosque Peregrinationum Hierosolymitanarum auctores, quorum non paruus numerus vario linguarum idiomate typis excusus prostat. Multi enim Christiani non tantùm ex diuersis Europæ, sed & totius Orbis partibus, vti olim, ita & nunc in hanc terram deuotionis ergò se deferunt Hierosolymam, & in ea Domini nostri Saluatoris sepulchrum visitaturi, ibidemque interdum à Franciscani ordinis monachis milites creantur, quos inde Sancti sepulchri cognominare solenius: quorum creandorum ritum ac modum hîc subnectere ex Iodoci Meggeni peregrinatione non iniucundum duximus. Sic enim hunc describit:

ANTE *omnia igitur ordinandus Miles præparet se ad deuotionem, vt valeat percipere gratiā officij sacræ militiæ, ac præmissa confeßione, auditaq; Missa, & percepta dominica communione, intromittatur in atrium sanctißimi sepulchri, & tunc incipiatur iuxta modum qui sequitur. Primò, congregatis omnibus intra sanctißimum sepulchrum, cantetur hymnus, scilicet, Veni creator spiritus, &c. Deinde, Emitte spiritum tuum &c.*

Responsio. *Et renouabis &c. Domine exaudi &c.*

Oremus. *Deus qui corda fidelium sancti spiritus &c. Deinde interrogari debet à Patre Guardiano, Quid quæris?*

Responsio, flexis genibus. *Quæro effici miles sanctißimi sepulchri Domini nostri* IESV CHRISTI.

Interrogatio. *Cuius conditionis es?*

Responsio. *Nobilis genere, & parentibus generosis natus.*

Interrogatio. *Habes vnde honestè conseruare poßis statum, & militarem dignitatem, absque mercibus, & arte mechanica?*

Responsio. *Habeo Dei gratia bonorum sufficientem copiam.*

Interrogatio. *Es ne paratus corde & ore iurare pro virili militaria sacramenta eáque seruare quæ sequuntur? Primò, Miles sanctißimi sepulchri omni die opportunitate habita Missam audire debet. Secundò, cùm necesse fuerit, bona temporalia & vitam exponere debebit, scilicet, quando est bellum vniuersale contra infideles, & venire in propria persona, vel mittere idoneum. Tertiò, est obligatus sanctam Dei Ecclesiam, & eius fideles ministros, ab eorum persecutoribus defendere, & pro viribus liberare. Quartò, debet iniusta bella, turpia stipendia & lucra, hastiludia, duellum & huiusmodi (nisi causa militaris exercitationis) omnino vitare. Quintò, debet pacem & concordiam inter Christi fideles procurare, Rempublicam exornare & augere, viduas & orphanos protegere, iuramenta execrabilia, periuria, blasphemias, rapinas, vsuras, sacrilegia, homicidia, ebrietatem, loca suspecta, & personas infames, atque vitia carnis vitare, & tanquam pestem cauere, & se apud Deum hominésque irreprehensibilem exhibere ac etiam verbo ac facto se dignum tanto honore demonstrare, Ecclesias frequentando, & cultum diuinum augmentando. Quæratur ergo, si est paratus corde & ore hæc omnia protestari, iurare, & facere.*

Responsio. *Ego N. &c. profiteor, & promitto Deo Iesu Christo, & B. virg. Mariæ hæc omnia pro virili me obseruaturum. His peractis, benedicatur ensis à Guardiano secundùm formam inferiùs positam, si non est aliàs benedictus: sed si benedictus est, vel post benedictionem, vocato vno ordinandorum, & genu flexo ante sanctißimum sepulchrum, Guardianus ponat manus super caput eius, & dicat, Et tu N. esto fidelis, strenuus, bonus, & robustus miles Domini nostri Iesu Christi, & sanctißimi eiusdem sepulchri, qui te cum electis suis in gloria sua collocare dignetur, Amen.*

Hoc finito Guardianus porrigit militi calcaria inaurata, quæ pedibus suis accommodabit in terra existens. Postea dat ensem nudum Christi militi, dicens, Accipe N. sanctum gladium in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen. (ter signum crucis exprimens) & vtaris eo ad defensionem tuam, & sanctæ Dei Ecclesiæ, & ad confusionem inimicorum crucis Christi, ac fidei Christianæ, & quantum humana imbecillitate poteris, eo neminem iniustè lædas: quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre & Spiritu sancto regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Deinde ensis in vaginam reponitur, & à Guardiano prædicto ense cingitur, dicendo, Accingere N. gladio tuo super femur tuum potentißime, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & attende quòd sancti non in gladio sed per fidem vicerunt regna. Ense accinctus Miles surgit, & genibus nixis, inclinatóque capite supra sanctum sepulchrum à Guardiano ordinatur, percutiendo ter ense prædicto scapulas militis, & dicendo ter, videlicet, Ego constituo & ordino te N. militem sanctißimi sepulchri Domini nostri Iesu Christi, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen. faciens ter signum crucis. Deinde osculetur eundem, ponens more maiorum torquem aureum cum cruce pendente, in collo eius, & ordinatus deosculetur sanctum sepulchrum; postea discedat & restituat omnia; & vocato alio, iisdem cærimoniis in numerum militum sancti sepulchri cooptatur: ordinatus interim in atrio sancti sepulchri remaneat, quousque omnes ad hunc honorem promouendi, sint promoti. Post quorum vel cuius ordinationem, Te Deum laudamus, &c. à monachis decantatur, & ad sacellum fratrum minorum itur, vel ibidem statur, pro vt voluerit vel ordinauerit Guardianus: deinde dicuntur hæc in singulari, si vnus est; si verò plures, in plurali. In singulari dicitur, speciosus forma præ filiis hominum accingere N. &c. gladio tuo super femur tuum potentißime: & si sunt plures, dicitur in plurali.

Versus. *Domine exaudi &c.*

Responsio. *Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobisc. Et cum spiritu tuo.*

Oremus. *Da Ecclesiæ tuæ misericors Deus, vt sancto Spiritu congregata, hostili nullatenus incursione turbetur. Omnipotens sempiterne Deus, super hunc N. (vel hos) famulum tuum, qui eminenti mucrone circumcingi desiderat, gratiam tuæ benedictionis infunde, eundémque dextera tuæ virtute munitum fac contra cuncta aduersantia cœlestibus armari præsidiis, quibus nullis in hoc sæculo tempestatibus bellorum turbetur. Per Dominum nostrum &c. Ad extremum amplectitur illum Guardianus & alij, si qui volent.*

Benedictio ensis. *Is qui benedicit, teneat ensem nudum ante se, & dicat, Adiutorium nostrum in nomine Domini, &c.*

Oremus. *Exaudi quæsumus Domine preces nostras, & hunc ensem, quo se famulus tuus hic cingi desiderat, maiestatis tuæ dextra dignare benedicere, quatenus possit esse defensor Ecclesiarum, viduarum, orphanorum, omniumq; Deo seruientium contra sæuitiam paganorum, aliisque sibi insidiantibus sit terror & formido, præstans ei æquæ persecutionis, & iustæ defensionis effectum, per Christum Dominum nostrum, Amen.*

Oremus. *Benedic Domine sancte pater omnipotens æterne Deus per inuocationem nominis tui, & per aduentum Christi filij tui Domini nostri, & per donum spiritus sancti hunc ensem, vt hic famulus tuus, qui hodierna die, tua concedente pietate, præcingitur, visibiles & inuisibiles inimicos prosternat & conculcet, victoriáque potitus, maneat semper illæsus, per Christum Dominum nostrum, Amen.*

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum, Misericordia mea, & refugium meum, susceptor meus & liberator meus, Protector meus & in ipso speraui, qui subdit populum meum sub me. Gloria Patri & Filio, &c.

Saluum fac seruum tuum Domine, Deus meus sperantem in te. Esto ei Domine turris fortitudinis, A facie inimici.

Domine exaudi orationem meam. Dominus vobiscum, &c.

Oremus. *Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui cuncta solus ordinas, & rectè disponis, qui ad coërcendam malitiam & improbitatem malorum, & tuendam iustitiam, vsum gladij in terris hominibus tua salubri dispositione permisisti, & militarem ordinem ad populi protectionem institui voluisti, quique per beatum Ioannem militibus ad se in deserto venientibus, vt neminem concuterent, sed propriis contenti essent stipendiis, dici fecisti; clementiam tuam suppliciter exoramus, vt sicut Dauid puero tuo Goliath superandi largitus es facultatem, & Iudam Machabæum de feritate gentium nomen tuum non inuocantium triumphare fecisti: ita & huic famulo tuo N. qui nouiter iugo militiæ colla supponit, pietate cælesti vires ac robur ad fidei & iustitiæ defensionem tribuas, præstesq; ei fidei, spei, & charitatis augmentum, & tui timorem pariter & amorem, humilitatem, perseuerantiam, obedientiam, & patientiam, cunctaq; in eo rectè disponas, vt neminem cum gladio isto vel alio iniustè lædat, & omnia cum eo iusta & recta defendat, & sicuti ipse de minori gradu ad nouum militarem prouehitur honorem, ita veterem hominem deponens cum actibus suis nouum induat hominem, vt te timeat & rectè colat, perfidorum consortia vitet, & suam in proximum charitatem extendat, præposito suo in omnibus rectè obediat, & suum in cunctis iustè officium exequatur. Per Christum Dominum nostrum, Amen.* *Iuramenti autem formula quam præstare debent antequam ad hunc sanctum militarem ordinem adsumantur, legere est in Leonharti Rauvvolfi Itinerario Orientali, Germanica lingua editi.*

Horæ itineris.
5
10
15
Damascus
Vallis Hermon.
Daria.
Emathitæ
Zoba
BASAN
ITVRAEA.
Nabathæi.
Mons Arnon.
Carchar
Hic hodie multa et ruinosa habitacula uisuntur, sed deserta et nominibus carentia.
Mons Galaad.
REGNVM.
TERRA HVS,
Bathenæi.
Manæi.
TRACHONITIS REGIO.
GERASAEORVM REGIO.
Pella.
Ammaus topar:chia.
Samochonitis lacus.
Mare Galileæ, uel Tiberiadis.
Libanus mons.
SEPTEMTRIO.
GALILEA SVPERIOR, SEV GENTIVM
TRIBVS NEPTALIM.
TRIBVS ASER.
TRIBVS ZABVLON.
GALILEA INFERIOR.
HEVAEI.
Antilibanus mons.
Sidon
Sarepta.
PHOENICIA.
Ptolemais Acon.
Carmelus mons.
Narbathae
MARE
SYRIACVM.

TERRA SANCTA,
A Petro Laicstain perlustrata, et ab eius ore et schedis à Christiano Schrot in tabulam redacta.
MARE MORTVVM, olim Salinarum vallis, predicatæ foecunditatis, et amoenitatis, quam Iordanis mediam irrigabat, adeò vt ob felicitatem paradiso Dei conferebatur. Post autem Sodoma euersa, et vicina opida, mutata est in illam sterilitatem, qua hodie adhuc conspicitur. Diuinæ ultionis admiranda vestigia.
IVDAEA.
TRIBVS BENIAMIN.
TRIBVS IVDA.
TRIBVS SIMEON.
TRIBVS DAN.
IDVMAEA
Desertum Maon.
Engadi mons.
Vallis benedictionis.
HIERVSALEM
Hebron, Cariath Arba.
Gaza
Ascalon.
Philis thijm.
PERAEA.
Terra Macces

NATOLIA,
olim
ASIA MINOR.

PETRVS BELLONIVS, in Peregrinationum suarum doctissimis Obseruationibus, inquit, hanc Asiæ partem (ab antiquis Minorem appellatam) hodie à Turcis Natoliam, aut Anatoliam appellari, à Græco vocabulo ἀνατολία, quod Orientem significat: eoq. vocabulo comprehendi omnem Asiæ regionem vltra Propontidem & Hellespontum (cui Ottomannorum prosapia præest) sitam; nempe vniuersam Phrygiam, Galatiam, Bithyniam, Pōtum, Lydiam, Cariam, Paphlagoniam, Lyciam, Magnesiam, Cappadociam, & Comagenam. Quarum regionum cōditionem, viuendiq́ue morem atque ritum hodiernum scire qui desiderat, eundem auctorem tamquam testem oculatum consulat. Videat & Andreæ Theueti Cosmographiam Orientalem (vt vocat,) Nicolai Nicolaij Obseruationes Orientales, & Petri Gillij Bosphorum. Ex omnibus Asiæ regionibus Paphlagoniam solam æs proferre, eiusque Regem (quem Ismaëlem vocat) ex ea quotannis tributi nomine quinque myriades staterum auri accipere, scribit Laonic. Chalcocondilas. Videtur tamen hîc eum non de vniuersa Asia hoc velle intelligi, cùm addat, hoc æs, secundum Iberiæ æs, optimum perhiberi: Iberia enim Asiæ regio est ad mare Caspium. Sed de Asia quæ Minor cognominatur, cuius pars Paphlagonia est, hoc fortasse verum erit. Rhodum insulam, quæ huic Asiæ Minori adiacet, descripsit Theodoricus Adamæus Suallembergus.

ÆGYPTVS.

AB Occidente hæc regio desertis Barcæ, Libyæ ac Numidiæ clauditur: ab Oriente desertis quæ Ægypto & mari rubro interiacent: à Septemtrione mari Mediterraneo: à Meridie agro Bugiensi: vt habet Ioannes Leo, qui eam in tres regiones distinguit: in Assahid, quæ est inter Bugiam ad Alcairum: Errifiam, quæ est ab Alcairo Rosetum: & Bechriam, quæ inter Pelusium & Tenessam iacet. Apud Haithonum legimus eam in quinque prouincias distributam: in Sayt, Demesor, Alexandrinam, Resnit, & Damiatam. Quæ hîc Sayt, & Leoni Assahid vocatur, Tyrio Serch appellatur, nisi vitiosa sit lectio. Idem nominat quandam aliam regionem, quam Ægyptij sua lingua Phium dicunt. Longitudinem regionis Ægypti facit Haithonus quindecim dierum, (viginti quinque habet manuscriptus codex, mendosè, vt puto, in quo hic auctor Anton. Curchinus, non Haithon, nominatur) & trium latitudinem. Cui videtur suffragari Guilielmus Tyrius, dicens inter Phacusam & Alexandriam, Inferioris regionis vrbes, centum & ampliùs M. P. esse distantiam. Superiorem autem latitudinis vix esse septem, aut octo, interdum inter montes adeò constringi, vt vltra quatuor aut quinque M. P. non pateat interuallum. Leo facit eius longitudinem à mari vsque ad Bugiam quadringentorum & quinquaginta milliarium Italicorum; latitudinemq́ue ferè nullam illi attribuit, in parte nempe Superiore. Nilum fluuium, qui totam eam irrigat, quatuor dumtaxat, contra omnes veteres; ostiis in mare descendere, docet Guil. Tyrius, auctor dignus cui hac in re fides adhibeatur. Oculatus enim testis fuit, & diligens eius inuestigator. Est tabula apud me, quam puto in Ægypto manu descriptam, quæ totidem, neque plura memoriæ digna ostendit. Præter Alexandriam & Cairum, nullam scribit Haithonus in tota regione vrbem munitam, aut muris cinctam. Plures tamen in ea, etsi minùs munitas, etiamnum hodie exstare, ex Leonis descriptione palàm est, qui earum triginta duas, præter pagos aliquot, nomine & situ describit, lib. 8. suæ Africæ. De Ægypto vide quoque Brocardi Terræ Sanctæ descriptionem, ad finem; item Bellonium, Guillandinum, & Nigrum. De Nilo, Goropium, & Nugarolam. præter veteres, quos lege in nostra veteris Ægypti tabula.

CARTHAGINIENSIS
PORTVS.

CARTHAGINEM, Romani imperij æmulam, & alterum post Romam Orbis terrarum decus, describere, nostri non est instituti; sed quia hunc eius Sinum prostare in Italia hac forma vidimus, eum huic nostro operi etiam inserere non ingratum Geographiæ candidatis existimauimus, atque hisce Pauli Iouij verbis exprimere visum fuit: Carthaginensis sinus ea forma est, vt eius ingressus ab alto adnauigantibus abscondatur; quoniam Clupeæ promontorium, antiquis Mercurij & Pulchri vocatum, multùm in Occidentem Solem sese extendit, & introrsum demum se reflectens, alterum efficit promontorium, olim Apollinis, hodie Zafranium à nautis appellatum. Inde verò lunato ambitu ad Guletæ fauces recuruatur; & ad læuam Radæ vrbis calidarum aquarum salubritate celebris, regionem relinquit. Ex aduerso autem, collapsæ Carthaginis situm spectat. Hæc ille. Sed apud Ioannem Leonem etiam loca huic vicina lustrare licebit.

NATOLIAE, QVAE OLIM ASIA MINOR, NOVA DESCRIPTIO.
OPIENS
OCCIDENS.
SEPTENTRIO
MERIDIES
MAR MAGGIOR, olim Pontus Euxinus.
MARIS MEDITERRANEI PARS
ARCHIPELAGO, olim Mare Aegeum.
ROMANIA, olim THRACIA.
CIPRVS insula
CANDIA insula olim CRETA.
RODVS.
SCARPANTO.
METELLINSIO.
GENECH
PEGIAN.
BOZOCH.
SORIA.
SVVAS
ANADOLE
AMASIA.
RONI
CARAMANIA
CHIANGARE.
BOLLI
GERMIAN.
MENTESE
ALDINELLI.
SARCVM
BECSANGIL
CHIVTAIETA.
Trebisonda
Arsingan
Aleppo
Tripoli
Sinopi
Nigdia
Satalia
Lampsaco

SEPTENTRIO.
MARIS MEDITERRANEI PARS
AEGYPTI RECENTIOR DESCRIPTIO.
OCCIDENS
ORIENS
MERIDIES
Desertum Birdena.
Eleocath desertum
Desertum Sues.
Mare Rubrum.
Sahid regio Aegypti.
Cosir desertum.
Nilus fl.
Cairo
Damiata
Farioni
Ripe alte
Alexandria
Fossa Traiana.
Angotina insula

CARTHAGINIS CELEBERRIMI SINVS TYPVS
Tunes capta & in Christianorum potestatem redacta est a Carolo quinto Romanorum Imperatore Anno a Christo nato M.D.XXXV.
C Bono, olim Prom Mercurij
Zemol
Cupla
Pantalarea
Biserta
Porco farina
Goletta
Carthaginensis
Bagrada fl.
Cartaginis aqueductus, et eius ruinę
Adrumento
Ruspina
Carada fl.
Curza
Aphrun, ol Aphrodiseum.
Reudol
Bona
Tunis
Restalia
Bardo
Cum privilegio

ABISSINORVM
SIVE
PRESBYTERI IOANNIS
IMPERIVM.

QVEM Europæi Presbyterum Ioannem vocant, à Mauris ATICLABASSI; à suis, hoc est, Abissinis ACEGVE, & NEGVZ, hoc est, Imperator, & Rex cognominatur, nam proprium nomen(vti apud nos) à parentibus pro arbitrio eis inditur. Videntur etiam (quemadmodum nostris Romanis Pontificibus mos est) proprium nomē in suscipiendo Imperio commutare; nam ille qui nostra ætate cum Rege Lusitano amicitiæ fœdus iniit; Atani Tingil vocabatur, quod nomen, cùm ad Imperium venerat, in Dauid permutauerat. Hic Presbyter Ioannes inter maximos nostræ ætatis Monarchas proculdubio censendus est, vt qui inter vtrumque Tropicum à Mari Rubro àd Æthiopicum ferè Oceanum pertingit. Et vt accuratiùs aliquanto eius Imperij limites (quemadmodū eos ex nostri tēporis scriptis lustrationibus colligere potuimus) describamus: A Septemtrione habet Ægyptum (quæ sub Turcis est) vicinā; ab Oriente ad Mare Rubrum, & Sinum Barbaricū ex parte extenditur; à Meridie Lunæ montibus à natura vallatur; ab Occidente verò Regno Manicongi, Nigro amne, Nubiæ Regno, & Nilo flumine terminatur. His scriptis terminis videtur comprehendere antiquorum Æthiopiam sub Ægypto cognominatam, Troglodyticam, & Cinnamomiferam regionem, & Libyæ interioris partē. Hæ regiones hodie multis & variis nominibus distinguuntur, vt ipsa tabula ostendit. Incolæ omnes, Abissinos se vocant. Sunt subfusci coloris. Christiani sunt, vt patet ex litteris prædicti Dauidis, ad Clementem VII. scriptis. De quorum moribus, viuendi genere, & religione, hæc pauca ex Francisci Aluaresij Itinerario Italica lingua excuso, delibabimus.

Est his regionibus magnus Monasteriorum vtriusque sexus numerus; in virorum Monasteriis, neque mulier, neque animal feminei sexus vllum intrat. Horum Monachi Ieiunium, quod quinquaginta dierum hîc est, aqua vt plurimùm & pane obseruant, nam piscium hîc magna est pænuria, præsertim in Mediterraneis; nam etsi amnes piscosi sint, piscationibus tamen minimè indulgent, cùm artem piscandi non calleant. Horum quidam eo tempore vix panem gustant, sed herbis dumtaxat sustentantur: sunt inter illos qui per totum hoc Ieiunium non dormiunt, nisi mento tenus supter aquam sedentes. In templis, more nostro, campanas habent, sed plerumque saxeas. Sacerdotes Presbyterique sunt coniugati. Missam celebrant. Processiones crucibus thuribulisq. peragūt. Monachi comam nutriunt, Sacerdotes non item; neuter calceis vestitur, neq. quis calceatus (etiam Laicus) templum ingredi potest. Diebus Sabbathi & Dominicis feriantur. Circunciduntur omnes, etiam feminæ; sed baptizantur quoque in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sed non ante diem quadragesimum: qui ad hunc diem non pertingunt, inbaptizati obeunt. Omnibus baptizatis eodem momento sacram Eucharistiam ministrant, multa superinfusa per os frigida, vt faciliùs à pueris deglutiatur. Nomina quibus induuntur propria, sunt omnia significatiua. Dicunt se ad religionem Christianam conuersos à Candace (cuius in actis Apostolorum memoria est) Regina, quam Iudith vocatam putant. Habent librum in octo partes distinctum, quem Manda & Abetilis vocant; hunc ab omnibus simul Hierosolymæ vnà congregatis Apostolis scriptum asserunt; huius contenta omnia studiosè admodum obseruant. Plebs digama ferè est; hoc est, duas trésve vxores impunè ducunt, pro ratione facultatum, quibus eas alere possunt; sed tales ab Ecclesiasticis à templis arcentur. Diuortia quoque facere illis licet. Vaccinas carnes crudas, sanguine recenti tamquam iure aliquo tinctas, Nobiles in deliciis habent.

In toto Presbyteri Ioannis regno æris monetalis vsus non est, sed eius loco aurum purum infectúmque penditur. Etiam sal (sed hoc non solùm in his regionibus, at per totam ferè Africam) rerum commutationibus inseruit. Idem alicubi ferrum globuli forma expolitum facit. Sed piper in tanto apud hos est pretio, vt quodcunq. quis mercari sibi velit, pro eo redimere facile sit. Habent hæ regiones ferè omnis generis animalia & aues; vti sunt elephantes, leones, tygrides, lynces, taxos, simias, & ceruos, (hoc contra veterum opinionem, qui negant Africam nutrire hoc animal) sed toto sexennio, quo noster hic Aluaresius his locis hæserit, vrsum, neq. cuniculum, carduelem, picam, neque cuculum se vidisse scribit. Cuniculos tamen in Mauritania maximo prouentu esse, tradit Ioan. Leo, lib. 9.

Sunt his locis peculiare malum & lues, Locustæ; quarum tantus interdum excrescit numerus, vt aërem obfuscare videantur, tam densis agminibus nunc hanc nunc illam prouinciam more hostium vastantes; vt omnem segetem messemque deuorent, arborum folia corticesque depascantur, camposque adeò depopulentur, vt incolæ sæpe domicilia auita relinquere, & ad alias sedes commigrare cibi pænuria cogantur.

Est in hoc tractu vrbs Cassumo nomine, sedes olim (vti in eorum Annalibus est) Reginæ Sabæ, quam Maquedam nuncupatam ferunt, adduntq; hanc ex Rege Salomone filium suscepisse, nomine Meilech. Hanc vrbem postea à Regina Candace habitatam iisdem persuasum est. Sed præstat harum rerum studiosum Lectorem ipsum Franciscum Aluaresium consulere, qui diligenter admodum quæ in sua hac legatione obseruauerit, descripsit: Iohannem Bermundesium, qui suam quoq. legationem ad hos Abissinos edidit Lusitanica lingua. Videat & Damiani à Goes libellum De rebus Æthiopicis, & Sabellicum Enn. 10. lib. 8. De origine huius nominis Presbyteri Ioannis, & qua ratione ex Asia (vbi ante ducentos plus minùs annos scriptoribus cognitum erat) hodie in Africam transmigrauerit, vide Iacob. Nauarchum in sua epistola Asiatica, & Gerard. Mercatorem in sua vniuersali Tabula.

SEP
Maris Mediterranei
Tripoli
BARBARIA
PARS TURC
Titulus & insignia Presbiteri Iois
DAVID SVPREMVS MEORVM REGNORVM, A DEO VNICE DILECTVS, COLVMNA FIDEI, ORTVS EX STIRPE IVDA, FILIVS DAVID, FILIVS SALOMONIS, FILIVS COLVMNAE SIONIS, FILIVS EX SEMINE IACOB, FILIVS MANVS MARIAE, FILIVS NAHV SECVNDV̄ CARNEM, FILIVS SANCTORVM PETRI ET PAVLI SECVNDVM GRATIAM; IMPERATOR SVPERIORIS ET MAIORIS AETHIOPIAE, ET AMPLISSIMORVM REGNORVM IVRISDICTIONVM ET TERRARVM; REX GOAE, CAFFATES, FATIGAR, ANGOTAE, BARV, BALIGVANZAE, ADEAE, VANGVAE, GOIAMAE VBI NILI FONTES, AMARAE, BAGVAMEDRI, AMBEAE, VANGVCI, TIGREMAHON, SABAIM PATRIAE REGINAE SABAE, BARNAGASSI; ET DOMINVS VSQVE IN NVBIAM QVAE IN AEGYPTVM EXTENDITVR.
NVBIA
Niger flu.
Borno lacus
Amazen
Borno.
Hic Niger fluuius se sub ter terram condens, post 60. milliaria de nuo in lacum emergit
OCCIDENS
Benin.
Biafar.
Rio de los Camarones.
Biafar
Medra
Fernan do Polo.
Ins. Principis
Insula S Thome, Sacca ro ditiss. quod inde no men habet.
Median
Niger flu.
Syre
Abiami
Ambiancantiua
Maitagazi
Tigrai.
Guidan
Niger lacus
Vangue
Vangue.
Ins. de Nobon.
40
Aequinoctialis circulus
50
Gaga
Reg. Damute. hic effoditur aurum in magna copia.
Damut
Goiame.
Cotla
Asuga
Ambian.
Manicongo.
Agag.
Guara
Agag
Quar
MARE AETHIOPICVM
Manicongo
Vamba
Angolla
Iacui
Zaire lacus.
Cafates. hic Amasones habitare dicut.
Cafates
Quara
Tritones et syrenes in hoc lacu sunt
Zaire
Rio de Manicongo
Zembre lacus.
Zet
Zembre
Armeto.
Lunę montes, hinc Austrum versus
MER

PRESBITERI IOHANNIS, SIVE, ABISSINORVM IMPERII DESCRIPTIO.
PERSIAE PARS
Terra Sancta
Ierusalem
Sues
IMPERII.
Medina Talnabi, vbi Mahumetis sepulcrum magna frequentia visitur.
Mecha, patria Mahumetis.
Sinus Persicus
Ormus.
Mare Rubrum.
Aiman, que olim ARABIA FELIX.
Ex Arabia Felice Thus ad nos defertur; quod hic, & non alibi nascitur. Incolæ sua lingua Louan vocant.
Zibit
Aden
Zocotora insula; quæ olim Dioscoriada Hinc optima aloe, que inde Zocotorina appellatur, ad nos vehitur. Incolæ eam Catecomar vocant Turci, Persæ et Arabes Cebar; Hispani Acebar; et Lusitani Azeure nominant; vti author est Garcias ab Horto in sua aromatum historia.
BARBARICVS SINVS
ORIENS.
Bello.
Gan fila.
Dafila.
Barnagasso.
Lacca.
Dangali.
Dobas.
Adel.
Doara.
Balli.
Angote.
Fatigar.
Magadazo.
Olabi
Baru
Cumare
Amara.
Melinde
Canze.
Gemen
S Raphael.
Quiloa.
Sibit.
Tirut
Mozambique

BARBARIA,
ET
BILEDVLGERID.

RECENTIORES Africæ ſcriptores, qui Africam in quatuor partes diſtinguunt, hanc Barbariam primam appellant: ſtatuuntque illi ab ortu Solis Marmaricæ (quæ hodie Barcha dicitur) deſerta ad montis vſque Atlantis partem hodie Meies vocatam, quæ pars à Strabone fortè ſub nomine Aſpis deſcribitur: huncque montem Atlantem (ſecundùm eius ab Oriente in Occidentem ad mare vſque, quod ab eo Atlanticum nominatur, longitudinem) à Meridionali plaga habet: ab Occaſu ipſum mare Atlanticum, Septemtrionale verò latus mare Mediterraneum lambit: itaque vt totus ille Africæ tractus, qui olim vtramque Mauritaniam, Africam propriam, Cyrenenque continebat, hodie in Barbariæ nomen in vniuerſum abierit. Fuitque totus hic tractus, vt Suidas auctor eſt, ſub Maſiniſſa rege.

Hæc Africæ nobiliſsima pars hodie cenſetur, atque in quatuor regna, ſeu mauis prouincias diuiditur, in Marochum nempe, Feſſam, Teleſinem, & Tunetem. Ab hominibus ſubfuſci coloris inhabitatur. Qui ciuitates incolunt, ſunt in Architectura, atque inuentione Mathematica mirè dexteri: quod quis facilè ex eorum artificioſis ſtructuris colligere poteſt. Probiſsimi (ſi Ioanni Leoni credendum eſt) ſunt viri; nullus illis fucus; ſimplicitatem atque veritatem non amplectentes modò, ſed & re ipſa comprobantes. Validiſsimi ſunt atque robuſtiſsimi; & inter hos præcipuè illi, qui montes incolunt. Fidei omnium obſeruantiſsimi. Nulla gens magis vexatur zelotypia, adeò vt vel mori mallēt, quàm ex vxoris parte aliquam ferre contumeliam. Diuitiarum atque honoris auidi, obque id per vniuerſum ferè orbem mercatum proficiſcuntur. Qui tentoria inhabitant, hoc eſt, qui pecorum curā gerunt, pij ſunt & animoſi, patientiſsimi, comes, œconomi, vitæque integritatis amantiſsimi, ſi quiquam alij. Sed cùm nemo ex omni parte beatus, habent & ſua vitia: nam oppidani, quos diximus, multa ſuperbia tumidi ſunt, iracundi vt nihil ſuprà, adeò vt vel minimam iniuriam duriſsimo (vt aiunt) inſculpāt marmori. Ruricolis ruſticitas, atque morum ruditas tam in animo ſedet, vt vix exterus quiſquam illorum amicitiam ſibi conciliare poſsit. Simplicioris ſunt ingenij, plus ſatis fidei etiam impoſsibilia referentibus adhibētes. Phyſicæ Philoſophiæ tam ignari, vt omnes naturæ operationes pro diuinis habeāt. Cholerica bile adeò ſunt infecti, vt vix plateas interdiu inuenias, quibus non bini aut trini ſint, qui ſe mutuis pugnis laceſſant. Nunquā niſi iracundè & Stentorea voce (vt dicitur) loqui videntur. Hæc de incolarum moribus: nunc de natura locorum.

Regionis pars, quæ mare Mediterraneum ſpectat, montibus occupata eſt. Ab his montibus vſque ad Atlantem, planitiem habet ſpatioſam, & quoſdā etiam colliculos. Maxima hîc fontium copia, riuuliſque amœniſsimis irrigatur. Dactylorum malorumque Punicorum feraciſsima; ſed frumēti non adeò fertilis; frugumque vbertate felix, ficuum & oliuarum copioſa. Mons Atlas frigidiſsimus eſt & ſterilis, omnique ex parte nemoroſus, atque niuibus obſitus; omnia ferè totius Africæ flumina procreat. Frigus numquam hîc adeò intenditur, vt quis ignem ob id accedere vellet. Autumni finis, tota Hiems, bonaque Veris pars, impetuoſis plena ventis. quin & grandinibus, fulguribus, & tonitruis horidis interdum diſcruciantur: neque deeſt aliquibus in locis nix copioſa, &c. Sed accuratam harum regionum populorumque deſcriptionem habes apud Ioannem Leonem Africanum: & Ludouicum Marmolium. atque etiam apud Fazellum cap. 1. libri 6. Decadis poſterioris rerum Sicularum. Regnum Marochi peculiariter deſcripſit Cælius Auguſtinus Curio: hos conſulite. qui velit, addat Diegum de Turribus qui Hiſpanica lingua edidit librum de Origine & Succeſsione Xariferum.

BARBARIAE ET BILEDVL
OCEANVS OCCIDENTALIS
HISPANIAE PARS.
Portogallia.
Castilia
Arragon
Valençia
Granada.
Lisbona
Barçalona
Seuilla
Cartagena
Yuica
Caliz
Tanger
Albo ram
Golfo de las yeguas, id est Sinus equarum: à demersis inibi equabus, vt refert Fernandus Ouiedus.
OCCIDENS.
Alegrança
Lanzarole
Graciosa
Rocho
Forteuentura
Canaria
C. Baiador
C. Alto
FESSA.
MAROCHO.
DVCALA
HASCORA
TEDLE.
GARET
TREMI SEN
CHAVS
ZANEGA
Bar:
SVS.
HEA.
C. de Cantin
C. de Gilon
C. de Non
P. de medon
C del mondo
Libye pars que hodie Sarra appella

RID, NOVA DESCRIPTIO.
ENTRIO.
Marcelles
Niza
Genoa
ITALIAE PARS.
Ancona
Golfo di Vinetia.
ALBANIAE PARS.
Roma
Napoli.
CORSICA.
SARDINIA
Minorica
Messina
Palermo
SICILIA.
Corfu
Galata
Semolo
C Bon
Pantalarea
Malta
Gozo
Comin
Limosa
Lampedosa
Scola
Gamelara
Golfo de Caps.
Gerbi
ORIENS.
C falcon
Carbon
SOBAICH
Bugia
BVGIA
Hippa
STEFE
MESILA
CONSTANTINA
Amadara
Constantina
MVSLIN
Bona
Stora
Tabarcha
Biserta
Tunus
Napoli
Susa
Africa
Scarlata
Asacus
Abdira
TVNETA
NVM REG.
Casal
Capes
Elhamma
Cabana
Lepede
Zoara
Tripoli
GARELGARE
Sarmana
Saltabanede
Cabis
ria.
Sabathra
MESVRATA
Colbena
Zedico.
Syrtis.
Benitefrem m.
Clemen
Desertum Tebesse
quae uox, idem quod desertum significat.

FESSÆ, & MAROCCHI
REGNA.

E A Africæ pars quæ olim Mauritania Tingitana vocabatur, hodie duo regna comprehendit; Fessæ nempe, & Marocchi,
quæ hac tabula exhibemus. Quorum Marocchum nomen accepit ab vrbe huius primaria Marocchi, (Marox incolis vo-
cata.) Huius ager, vt scribit Io. Leo, amœnissimus est, multiiugis armentorum, pecudum atque ferarum generibus abun-
dans: vbique herbidus: rerum omnium quæ ad victum conueniunt, quæ naribus adblandiuntur, quæ oculos pascunt, fera-
cissimus. Perpetua ferè planicies: Longobardiæ non admodum dissimilis. Montes, si quos habet, frigidissimi sunt atque
sterilissimi, adeò vt nihil præter hordeum producant. Vrbs in ea, quam primariam diximus, Marocchum nempe, inter ma-
ximas totius terrarum vrbes adnumerari solet. est enim inauditæ magnitudinis. ita vt sub principe suo Hali Iosephi filio
domos numerabat plusquam centies mille. Portas in ambitu habebat viginti quatuor. Murus maximæ crassitudinis, ex
candido lapide atque calce viua exstructus. Non hîc templorum, non collegiorum, hypocaustorum, neque hospitiorum
copiam desiderabis. Inter templa, nullum artificiosius neque magnificentius, quàm quod medio vrbis à dicto Hali exstru-
ctum exstat. Est & aliud constructum ab huius successore Abdul Mumem, & ab huius nepote Mansor ampliatum, multis-
que columnis, quas ex Hispania conuehi iusserat, opulentius redditum. Cisternam sub hoc templo confecit, eius magni-
tudinis, cuius totum est templum: tectum templo addidit plumbeum: singulis angulis addidit canales, qui pluuialem
aquam in cisternam subiectam mittant. Turris ex lapide durissimo, quale Romanum Vespasiani est amphitheatrum, altitudine turrim Bononiensem in Ita-
lia superat. Gradus quibus ascenditur habent singuli nouem palmos latitudinis: exterius verò muri latus decem. Septem habet hæc turris mansiones. Hinc
turri superstructa est & alia turricula, quæ in acus modum adsurgit. hæc tres alteram alteræ superpositas habet mansiones, fitque ab vna ad aliã lignea qua-
dam scala adscensus. Habet & hæc turricula in summa parte ferrum quoddam luna ornatum aurea, tres item sphæras aureas, quæ ferro sic sunt insertæ, vt
maxima inferiorem, minima superiorem locum occupet. Si quis è summo turris loco oculos in terram defigat, huic homines quamuis procerioris staturæ,
non aliter ac pueri vnius anni appareant. Azaphi promontorium hinc centum triginta milliaribus distans, videri quoque potest. Sed quamuis maius vix
reperiatur templum, etiam si vniuersum orbem pererraueris; locus tamen omnino ferè desertus est, numquam enim præterquam diebus Veneris huc popu-
lus confluere consueuit. Sub huius templi portica centum ferè librorum officinas, totidem è regione quondam fuisse dicunt. verùm non puto vel vnũ modò
reperiri posse in tota hac vrbe bibliopolam. Vix tertia opidi portio incolas habet. Hic intra muros vineæ, palmæ, horti spaciosi, agrique frumentis fœcun-
dissimi. nam extra muros terram exercere, frequens Arabum illos vetat incursio. Hoc vnum certissimum habetote, hanc vrbem intempestiuè senium con-
traxisse: vix enim quingenti & sex sunt anni, quòd illa primùm ædificari cœpit. Est & arx quædam munitissima in hac vrbe, quæ si amplitudinem, si muros, si
turres, si denique portas ex Tiburtino marmore exstructas videris, opidum iure censeas. Templum habet altissima turri ornatissimum, in cuius fastigio lu-
na, atque sub hac tres inæqualis magnitudinis sphæras aureas, quæ omnes 130. mille aureos pendent. Non defuerunt reges huic ciuitati, qui pretio aur. alle-
cti, sphæras loco amouere conati sunt; sed mirum illis semper obtigit infortunium, quod conatum impediuit: adeò vt omen maxime sinistrum vulgò opi-
nentur, si quis eas manu contrectare studuerit. Sit satis de hac vrbe. ipsum Leonem lector adeat lib. 2. vbi de vrbe & hac arce plura, ad nauseam vsque. Ta-
radantum quoque hic vrbs, quæ Taurent Mauris, satis amplum, ab antiquis Africanis conditum. Domorum numerat circiter tria millia. Incolæ moribus
sunt ciuilioribus. habetque omnis generis artifices quam plurimos. Opidanis magnum quotannis censum enumerant, vt iter mercatoribus (est enim empo-
rium satis à peregrinis, etiam Europæis frequentatum) huc atque illuc proficiscentibus, tutum atque securum semper seruetur. Sunt aliæ plures, vt ostendit
tabula: inter quas Messa quoque, quæ templum habet haud procul à mari, cui religiosissimè fauent. Sunt enim qui Ionam Prophetam à pisce hîc eiectum,
cùm ad Niniuitas prædicationis caussa missus esset, adfirment. Huius templi tigni ex balænarum costis sunt. nec raro illis vsu venit, vt mare balænas visen-
dæ magnitudinis in littus mortuas eiiciat. In huiusque littore reperitur succini illud genus, quod nostrates ambram canam nominant. Est & Teintum opi-
dum in hac continentia. hic egregium illud corium paratur, quod vulgo Marocchinum vocant. Hæc de hoc regno, de quo qui plura velit, præter Leonem,
& Marmolium, etiam Cælij Augustini Curionis Historiam Saracenicam consulat, in qua de hoc regno peculiaris libellus. Nunc autem de Fessa.

Fessa, vt Marocchum, ab vrbe eiusdem nominis, sic appellatur. Hæc vrbs sita est in regni huius meditullio. Conditam ferunt circa annum Domini sep-
tingentesimum octuagesimum sextum. Hanc metropolim totius Mauritaniæ dicunt: Vulgoque, vt Marmolius inquit, Aulam totius Occidentis cognomi-
nant. Nomen habere ab auro, sunt qui opinentur: quòd cùm prima eius iacerentur fundamenta, eo loco inuentus fuerit auri cumulus, quod Arabibus *fes* ap-
pellatur. Maximam huius vrbis partem colles atque montes occupant, sic vt vrbis tantum medio planicies reperiatur. Duabus viis fluuius opidum intrat, in
duas namque est diuisus partes. Moxque in vrbem collapsus in infinitas ferè, per quosdam aquæductus sese spargit, ac per singulas ferè domos, per templa,
per collegia, per hospitia, & xenodochia sese diffundit. Deinde per forcias percurrens, totius ciuitatis sordes secum trahit, atque foras in fluuium inducit.
Maxima domorum pars lateribus depictoque lapide sunt elegantissimæ. Aperta item loca atque porticus ex latere versicolori exstructa sunt, qualia sunt vasa
illa cretacea, quæ Itali maiorica appellant. Domorum laquearia multo aureo aliisque coloribus elegantissimis depingunt: quæ quidem supernè lignea &
plana fabricantur, quò æstiuo tempore pannus superinsterni commodè possit: nam hic propter æstum noctu quiescere solent. Turrim insuper ædibus fa-
bricare solent multis ornatam cubiculis; ad quam sese mulieres, vbi laboris sunt pertæsæ, recipere, animumque remittere solent; à qua ad omnia fere vrbis
loca prospectus patet. Templa atque Oratoria hic septingentesimum ferè complent numerum. Inter quæ reperias quinquaginta magnifica, atque sumtuo-
sissime exstructa templa suis instructa fonticulis, insigniter marmore atque lapide Italis ignoto compositis. Vnicum habet quodque templum sacerdotem,
cui orandi committitur ratio. Summum in hac vrbe templum Carrauen appellatur, estque tantæ magnitudinis, vt in circuitu sesquimiliare ferè contineat.
triginta & vnam habet visendæ magnitudinis atque altitudinis portas. Huius turris, vnde plusquam Stentorea voce ad concionem vocatur populus, altis-
sima est. Huic subiecta est cella quædam, in qua oleum, lychni pensiles, storeæ, aliaque id genus templo necessaria recondere solent. In hoc templo singulis
noctibus DCCCC. accenduntur lucernæ. Reperias præterea in hac vrbe plusquam centum balnea. item ducenta hospitia, in quibus singulis cubicula centum
& viginti, aut etiam plura. est & cuique suus fons. Quadringentis circiter locis hic molaria reperias. habet autem quilibet locus quinque aut sex molas.
adeò vt aliquot millia hic inuenias. Habent quælibet artes in hac vrbe locum peculiarem, quarum nobiliores summo templo sunt proximæ. Venalia singu-
la, sua habent peculiaria fora. Locus etiam mercatoribus dicatus hic est, quem non immeritò vrbem quis vocare posset, vndique is muris cinctus. duode-
cim habet in ambitu portas, quarum quælibet ferrea catena in transuersum ducta, equis & vehiculis transitum adimit. Atque hæc de Fessæ parte Occidẽtali.
Alia enim pars quæ versus Orientem, quanquam pulcherrimis templis, ædibus, palatiis, collegiisque abundet, non tam copiosæ sunt artes diuersæ. Nume-
rantur tamen hic quingentæ & viginti textorum ædes. centum officinæ sunt filo candidando exstructæ. Arx hic visitur, quæ magnitudine opido æquari pos-
set, quæ quondam regia esse solet. Hæc passim de Fessa, ex Ioannis Leonis lib. 3. Africæ descriptionis, vbi multo plura de hac vrbe iucunda admirandaque
legenda. De eadem quoque non pauca apud Lud. Marmolium. Item apud Diegum Torresium in volumine quod scripsit de Seriphorum (huius tractus ali-
quando principum) rebus gestis. ex quo hoc hic addam. Lapidem scribit ad portam quandam huius vrbis, cui insculptum FEZ VLEDE EL ENES, id est,
Populus gentium. Item de hac vrbe hoc tritum prouerbium adducit, * *Quien sale de Fez, donde irá? y quien vende trigo, que comprera?* quasi dicas, Qui abit è
Fessa, quo locorum ibit? & qui triticum diuendit, quid ille empturus?

* *Quid satis est, si Roma parum est?* sic D. Hieron. ex Ardẽte poeta Epist. 11. ad Geruchiam virginẽ.

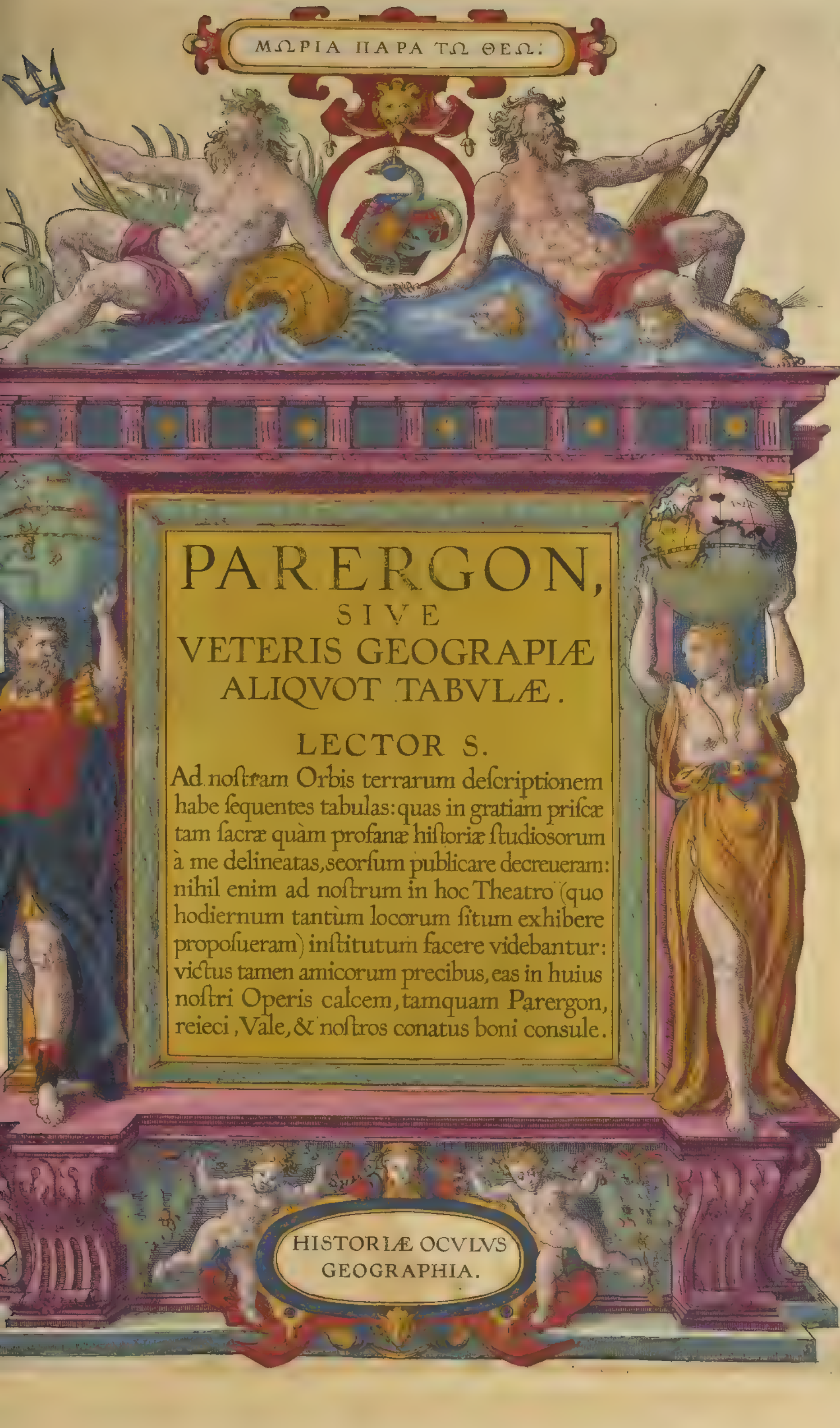
CONGI REGNVM.

D E Congi hoc Africæ regno (quod alij corruptè Manicogno. i. rex Congi vocant) scripsit amicus noster huius tabulæ auctor Philippus
Pigafetta peculiarem Italico sermone libellum, Romæ excusum: eúmque ex ore Odoardi Lopesij Lusitani testis oculari, & huius regionis
peritissimi, ex quo nos hæc pauca: Diuiditur hæc regio in sex prouincias, Bamba, Sogno, Sundi, Pango, Batta, & Pemba. Harum prima ha-
bitatur à bellicosa numerosaque gente: ita vt quadraginta millia militum, cùm necessitas vrget, in castra educit. Regia in ea vrbs Bansa est,
quæ hodie S. Saluatoris nominatur. Omnis hæc regio metallorum diues est, etiam argenti, inprimis circa Loandam insulam. Concharum
hic quoque piscatio, quæ loco monetæ sunt in toto hoc regno. pecuniæ enim hic nullus vsus: nec aurum vel argentum in pretio. Manci-
piorum quoque hic magna negociatio: adeò vt eorundem vltra quinque millia singulis annis hinc à Lusitanis auehantur. Elephantũ hic
quoque prouentus, quos vernacula lingua ipsi *Manzao* appellant. Repertum & feræ genus, quod ipsi *Zebra* vocant, magnitudine & forma mulæ instar.
mulæ autem genus non esse, fœcunditas arguit: fœtum enim parit. habétque pellem à ceteris omnibus animalibus dissimilem: vtpote trium diuersorum
colorum fasciis variegatam: nigris nempe, albis, & fuluis: animal tantæ velocitatis atque feritatis vt domari neque ad hominum vsum accommodari vllo
modo possit. Adagium incolis hinc fertur, *Velox vt Zebra*. Sunt & hic, vt alibi, leones, tigrides, lupi, cerui, lepores, cuniculi, simiæ, chameleontes, & serpẽtum
multæ species: item porci, oues, capri, gallinæ, & psittaci: etiam crocodili, quos ipsi Cariman vocant. At non habent equos, boues, aut alia iumenta humanis
vsibus apta. Palmæ arboris genus hic prouenit, ex cuius foliis omne genus sericarum vestium texunt. vermium enim vsum alibi cognitum, hic incognitum
prorsus. Horum quoque angariæ siue veredariorum ritum (quia vt diximus nulli hic equi, huc describere operæpretium ex xv. lib. Historiar. Indicar.
Maphæi, duximus. qui ligneis illos equis vti scribit, cuius commentum tale est. Cantherio seu tigno dodrantalis fermè crassitudinis, pedum octo longitudi-
nis, bubulum corium ad sellæ amplitudinem extendunt, huic ephippio diuaricatis cruribus viator insidet. baiuli succollant duo, & vbi longum iter est, suc-
cedunt alij. Alium transuehendi per itinera homines morem describit dictus Pigafetta tamen ab hoc non admodum dissimilem. Ad Septentrionalem huius
regni partem Anzicana gens habitat anthropophaga, adeò vt apud hos humanæ carnes, (vt alibi pecorum aliorúmque animalium) publicè in macellis
vendendas exhibeant. De Loanda insula quod ferunt, hic quoque adiiciendum iudico, nempe, quòd ferunt eam valde depressam esse, atque vix è mari emi-
nere, eámque constare ex limo ex flumine proximo, atque arena: quam si quis ad palmarum duarum aut trium altitudinem effoderit, aquam dulcem & potui
aptissimam ebullire at, (quod admirandum) hanc eandem aquam decrescente mari, salsam, eóque exundante, dulcem reddi. Ad Christianam religio-
nem, quomodo Ioannis Lusitaniæ regis auspicio anno 1491. conuersi fuerint, atque quo successu in eandem progressi, hactenusque permanserint, legere
potest quis apud dictos Pigafettam. lib. 2. & Maffeium Indicar. Historiar. lib. 1. item Io. Barrosum libro 3. cap. 3. primæ Decadis Asiæ. Ante Lusitanorum
in hanc regionem aduentum, propria homines non habebant nomina: sed communia, nempe cum lapidibus, plantis, auibus, aliisque animalibus.

CONGI REGNI CHRISTIANI, IN AFRICA, NOVA DESCRIPTIO.
Auctore Philippo Pigafetta.
Septemtrio.
Meridies.
Occidens.
Oriens.
ANZICANA, cuius populi anthropophagi.
Panguelungi populi.
BATTA, AGISI
MALEMBA.
Bagamidri populi.
ANGOLA.
MATAMA.
SEPTEMTI
OCCIDENS.
ATLANTICVS,
QVI HODIE MAR DEL NORT.
Golfo de
Madera.
Canariæ insulæ septem sunt numero: cum insululis verò, undecim.
Palma.
Gomera.
Ferro.
Tene riffa.
Canaria.
Forteuentura.
Lance rota.
Salvage
Alegrança
C. Bojador
Amsolez
Hic ambra reperitur.

FESSAE, ET MAROCCHI REGNA AFRICAE CELEBERR.
describebat Abrah. Ortelius.
1595.
NIAE PARS.
Andaluzia.
Sevilla
Cadiz
C. de Trafalgar
Gibraltar
Estrecho de Gibraltar.
MARIS MEDITERRANEI PARS.
Alboran
C de tres forcas
Alcudia
Tarfogarello
Isole de Melila
id est Sinus equarum.
Habat regio.
Gomberi
Errifitis.
Garet.
Campos de Anget.
Benguarzudl mons.
Specus perpetuo ignem evomens.
Campo de Canger.
Elhabat
Asgara regio.
Elchal
Sobaigne
Temesna regio
Tamechia.
Chauz.
Dubdu ducado.
Nussini pop.
Sembladar.
ORIENS.
FES
Ducala
Edecsena planities
Serra Carnacara.
Delligi pop.
Tedles.
Huseini pop.
Beninia raz gens.
Hafchora reg
Asgeni pop.
Hea reg.
Serra Verde.
Ruchi popu li.
Darra reg.
MARRVECOS
OCCHI REGN.
Gondate.
Serra de Quige
Serra de Haha.
Temmel mons
Musinudæ pop.
Guzula reg.
Tedeneft
Ileusugaghen
Tesegdelt
Atlas mons.
NUMIDIAE PARS.
Brabantiæ

PARERGON, SIVE VETERIS GEOGRAPIÆ ALIQVOT TABVLÆ.

LECTOR S.

Ad nostram Orbis terrarum descriptionem habe sequentes tabulas: quas in gratiam priscæ tam sacræ quàm profanæ historiæ studiosorum à me delineatas, seorsum publicare decreueram: nihil enim ad nostrum in hoc Theatro (quo hodiernum tantùm locorum situm exhibere proposueram) institutum facere videbantur: victus tamen amicorum precibus, eas in huius nostri Operis calcem, tamquam Parergon, reieci, Vale, & nostros conatus boni consule.

AD

CL. V. ABRAHAMVM ORTELIVM

IANI LERNVTI EPIGRAMMA.

E tabulis celebrata tuis tibi patria debet
Orteli, quantum soluere nulla potest
Debet, sed quia te talem perfecit, ab illa
Pone satisfactum, sisq. tibi ipse Mydas.
Aut qua sola nequit persoluere Belgica, soluat
Orbis; in Orbem etiam sunt merita ampla tua.
Nam digestum vno nunc cernimus omne Theatro
Mundi in se ambitio maxima quicquid habet.
Sic stadium in cœlis currat licet orbita Solis,
Non minus & terras lustrat & Oceanum.
Iure potest animos & cornua tollere Scaldis,
Qui Soli soli te geminum esse dedit.

AD

ABRAHAMVM ORTELIVM ENTHEVM GEOGRAPHORVM PRINCIPEM,

MICHAELIS VANDER-HAGEN ANTVERPIANI EPIGRAMMA.

Orteli cùm sis paruus quasi mundus, vt omnis
Est homo, mirandi fabrica tanta Dei;
Miramur meritò, terrarum maximus Orbis
A te comprendi qua ratione queat.
Omnes tu mundos complecteris hosce minores.
Cælum ipsum capit hæc enthea mensque tua.
Et miramur adhuc, te immensa volumina Mundi
Diuino ingenio supposuisse tuo?

ORNATISSIMO VIRO
D. ABRAHAMO ORTELIO.

ORTELI, *mea mi nuper cùm frena Noverca*
Paululum ab insano laxa dolore daret:
Liberáque invisis nodis, & compede duro
Redderet arbitrio crura pedésque meo:
Queis miserum pressit, donec iam quatter anheli
Issent per Storpi tergora Solis equi:
Tunc trepidus puro Phœbus radiabat Olympo,
Claráque fulgebat tunc sine nube dies.
Hæc animum studia in diversa trahebat, vt esset
Prima mihi patria visere cura lares:
Inde alias alio terras sub Sole iacentes,
Oppidáque externo pulcra locata solo.
Ergo pedes tento dubios, vestigia firmat
Scipio, dextra illum nunc, modò læva regit.
Ingredior lentus: mox factus alacrior, altos
Exsupero colles, & iuga summa peto.
Lumine perlustro facili vaga flumina, fontes:
Et peragro saltus, pascua læta boum.
Atque tuo radio descripta per oppida, pérque
Prata vagas certo tramite certus eo.
Donec ego ad trivij venio perplexa; moratur
Ancipitem varia heic me via, fallit iter.
Huc læti ducunt aditus: hac semita monstrat
Parte viam: hac dumis horrida silva patet.
Contineo ergo gradum dubius quò tendere pergam,
Cùm mea quis clara nomina voce vocat.
Respicio attonitus. tum verò, ut lumine lustro
Auctorem nostri nominis: Ecce tibi,
Fœda situ, denso vepre obruta, rudere multo
Effigies visa est semisepulta Dei.
At cujus rogitas? Divûm mandata per auras
Qui celer ad Superos fertq; refertq; leves.
Hunc prior aggredior. Tene hîc Iove nate latentem
Vepribus, immundo in pulvere conspicio,
Neglectum, meriti haud habita ratione decoris?
Quæ sit caussa, mihi dic precor. orsus ait:
Heic in congesto saxorum, vt cernis, aceruo,
Rectum iter vt monstrem, me posuere, Grapheu.
Purpureos veteres meritis pro talibus olim
Spargebant flores, sertáque picta dabant.
Tunc verò tenui contenta Aphelia paratu
In terris recti sedula agebat amans.

Tunc bona quæ paßim tellus fundebat, inemtum
Aut olus, aut rapum, ſobria menſa dabat.
Tunc cincti lumbos hirſutis pellibus ibant,
Aut lana ſimplex textus amictus erat.
Méque viam monſtrante Deo, tunc tramite recto
Quiſque ſuum ingrediens certus inibat iter.
Larvato at poſtquam ſucceßit Hypocriſis ore,
Cum fuco, turpis venit & Ambitio:
Protinus à pulcra longè virtute remotum
Mortale in vitium labitur omne genus.
Hinc epulæ, plenis hinc fercula ſplendida menſis
Luxuriant liquido pocula plena mero.
Hinc veſtes illuſæ auro, argentóque rigeſcunt:
Articulis clarè lucida gemma micat.
Hinc Pietas procul è terris, Rectúmque, Bonúmque
Exſulat: Hinc Superûm Numina ſpreta iacent.
Hinc fit, vt in triviis plerique erroribus acti,
Teſqua per aſpera, per compita, per ſalebras,
Quiſque ſuum ſectatus iter, ſua ſenſa ſecutus,
A recto abſcedant, præcipitéſque ruant.
Non aliter, quàm cùm celſis de collibus amnis,
Immenſum pluviis turbidus auctus aquis,
Aßiduo fertur curſu, quem ſaxa morantur
Non vlla, aut moles aggeris oppoſiti,
Donec ad anguſtas fauces venit, utraque ripa
Heîc vbi creſcentes preßior arctat aquas:
Altior hinc ſurgens ripis ſtagnantibus alveo
Vndanti egreditur ſpumeus, inde ruit
In præceps per prata furens: imaſque volutus
Per valles, dubium per loca quærit iter
Devexa, huc illuc ſinuoſis flexibus errans:
Séque in diuerſas ſcindit ubique vias.
Nunc quæ cauſſa ſiet, mox te quòd voce vocarim,
Expediam: ratio nec mihi viſa levis.
Namque, vbi ſuſpenſum in trivio te hærere viderem,
Et dubium, velles quo modò ferre pedem:
Talia non paſſus, volui hoc ne neſcius eſſes,
Idq; mihi in primis ipſe monendus eras:
Vt, ſi qua deinceps mundi in regione vagari
Ignota, aut ſolus, cum ſociíſve voles:
Hæc adeò tibi prima ſiet, tibi ſerviat iſtæc
Vndique diuinis pagina ſcripta notis:
Communeis quam nunc Ortelius edit in uſus,
Quódque palam populis nobile vulgat opus.

Namque,

Namque, hanc si clarè inspicies, totámque volutans
Sedulus attenta mente sequère ducem,
Difficiles non te fauces, flexúsue viarum
Offendent, quoquò moueris vsque pedem:
Spondeo, scruposus te non remorabitur ullus
Calculus, in plana sed gradiere via.
Hæc te per montes, colles, per saxa, cauásque
Per valles, nullo deuia trita pede,
Per nemora, & siluas ducet: maria alta videre,
Portúsque, & fontes, flumina larga, lacus
Hæc dabit: hæc urbes, populos, tractúsque immensos
Terrarum, subsunt qui sub utroque polo,
Ostendens pandet, non uno nomine claros,
Et notos Graio, Barbarico, Latio,
Cunctos insigni hoc præstans Ortelius ergô
Donatos voluit munere, blande Grapheu.
Nec satis hæc: simul orbi orbem vel sponte dedisse,
In picta ante oculos seu positum tabula:
At maiora animo concepta in luminis oras
Proferet ipse olim sedulitate vigil.
Sic studiis fessus numquam, promtóque labore,
Ingenij fundit publica dona sui.
Qualiter aut Scaldis longè pulcerrimus exit,
Aut Rhenus largo flumine, fonte suo:
Et cursu assiduo, longóque exercitus, vndas
Sufficit innumeris perpetuas populis.
Dixerat, atque illam dono dat habere petenti:
Accipio, & lætum térque quatérque monet,
Hanc vnam adiungam comitem quocumque vocabunt
Me terræ, ipsa meum claudat ubique latus.
Ergo illi coram dico pro munere grates:
Absenti innumeras at tibi scribo. Vale.

Coloniæ Agripp. pridie kal. Ian.
cIↄ. Iↄ. LXXVIII.

A. GRAPHAEVS.

IN REGIVM GEOGRAPHVM

DN. ABRAHAMVM ORTELIVM ANTVERPIANVM.

Avunculum ſuum cariſsimum, IACOBI
COLII ORTELIANI
Carmen ΑΝΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΣ.

VLTIMA *iam Senecæ venerunt ſecula vatis.*
Vincla vagus rerum ſolvit & Oceanus.
Iámque patet veteri tellus ingentior Orbe,
Abdita quæ decies ſæcula quinque fuit.
Et ſimul ingenium fato delabitur aſtris,
Inditur ídque viro qui mihi Tiphys erit.
Non prior aut Tiphys, prior aut nova prodita terra eſt;
Quippe coævus huic is pariendus erat:
Qui non connubijs fulvóve retentus ab auro
Totus luſtrandis ordibus invigilet;
Inq́; plaga media, & gelidis, dum ſudat, & alget,
Non ſibi, ſed cunctis exprimat omne ſolum.
Non Tagus, aut Ganges, Phaſiſve iter obſtruit illi,
Nec ſatis, antiquis viſa videre loca.
Sed noua regna petit; rate non tamen indiget Argi:
Argi nunc centum lumina Tiphys habet.
Vtq́; ſuper Thulen glacialem tranſijt oram,
Sole ſub Heſperias it comitatus aquas.
Iámque novos retegit, plenos tamen vrbibus, orbes:
Auro ibi non vellus, tecta ſed ampla nitent.
Littoreóſque legit vario ſub ſydere tractus,
Sæpè novos populos, & nova jura videt.
Antipodum Eoo cinctas petit æquore terras:
Ipſæ herbas, auro queis potiare, ferunt.
Luna tui Auſtrales montis legit advena clivos.
Quas Sol illuſtras luſtrat & iſte plagas.
Orbe pererrato ſpecioſum Belga theatrum
Exſtruit in patria, mox in eóque gradus.
His cinctum ſpectet terrarum quilibet Orbem,
Cum fluvijs portus, oppida, teſqua, lacus.
Rex ſimul inviſat varias ſua regna per oras,
Et populus tutò permeet omne ſolum.
Exſul ibi patriam repetat, profugúſque penates.
Nupta domi abſentis ſpectet iterque viri.
Non veterem, atque novum Tiphy ſatis ire per Orbem:
Sed novus vt Ianus tempora lapſa videt.
Sæcula Iuppiter huic bifronti priſca revoluit.
Quis fuit in priſco vultus hic Orbe docet.
Includit veteri facie quoque regna theatro:
Celta ſuos ſaltus, oppida Creta, videt.

Cernere

Cernere cum Phœbo loca, cum Ioue tempora Mundi,
Non ſatis Ortelio eſt: ſed meliora cupit.
Non ruitura petit. prudens hac ſæcula ſpernit.
Ferrea non ſpernat? nominis omen habe,
NITAMVR SVPRA VALEAT *que vel* ORBIS AHENVS.
Aurea quæ nuper liquerat aſtra petit.

REGIONVM INSVLARVMQVE
HVIVS PARERGI INDEX.

A IOVE PRINCIPIVM,
INQVIT VETVSTAS.

A SACRIS ITAQVE
AVSPICANDVM
HVNC NOSTRVM LABOREM
DVXIMVS.

GEOGRAPHIA

SACRA.

QVOD iamdudum promisimus, en Theologiæ Sacrarumq. litterarum studiose, iam tandem damus, Tabulam nempe Geographiæ Sacræ, siue locorum quorum in Veteri Nouoq. Instrumento memoria: an autem satis exactè & voto tuo sufficienter, ignoro: pro meo quidem ingenio atque virili (cui haud multum, & in hoc argumento imprimis, tribuo) laborasse ingenuè profiteor. Non tamen palmam doctioribus, in tali describenda, me præripuisse scio, fateorq. libens. Dedimus quod potuimus, quando vt voluimus non licuit. Valentiam potiùs quàm volentiam en offerimus. Duo autem candide spectator priusquam de ea iudices, ante omnia scire debes, optoque vt scias. Primùm, quòd in nominibus locorum Geographicis sequuti sumus LXX. Interpretum versionem; idque quia hæc vna & simplex. Latini autem interpretes vt plures, sic & varij, ita in indigetandis locorum nominibus valde vacillant aut variant: ita vt idem verbum quod alius propriè, alius significatiuè aliter verterit. Quod est (vt cum Varrone dicam) vocabulum ex nomine facere: & contrà quoque ex vocabulis propria. quorum exempla vide apud Emanuelem Sà in Notationib. nec non in nostro Thesauro. Dum itaq. dubij hæremus, vtrum ex his variantibus nominum scripturis nobis eligendum esset, ad LXX. Interpretes, tamquam ad Sacram anchoram refugimus. Si quis autem alias nomenclaturas interpretum Latinorum maluisset, poterit & illas his nostris facilè ex dicto Thesauro Geographico nostro adiungere, non magno labore. In hoc enim synonyma locorum omnia litterarum initialium serie inueniet. Alterum beneuole Lector quod te scire volo, debesque; ne præiudicium peruertat iudicium; nempe Palæstinæ locorum omnium loca in hac Tabula minimè exhiberi, celeberrimorum autem pauca, (pro loci capacitate.) Vides enim eius nimiam angustiam. Possunt autem hæc peti ex tabulis, quas huic subiunximus, duabus Tilemanni Stellæ, & tertia quæ Peregrinatio D. Pauli inscribitur, quartaque quæ Abrahami Patriarchæ. Si enim hæc omnia simul vna eademque tabula delineare animus fuisset, magna sanè nimis fuisset: immo maxima vastaque; centiesque huius, quam præbemus, magnitudinem superasset, quod non mole tantùm molestum, sed & aspectu inamœnum fuisset. In meditullio siue vmbilico in quo Syria, (quam vides Lector,) vti satis locis fuisset repleta & fertilis, ita in locis circum circa limitaneis vndiquaque sterilissima, vt in vastissimo pelago exigua insulula se ostentasset: & in magnam, onerosam, sumptuosamque formam: atque id sine aliquo fructu excreuisset.

Vniuersalis Orbis typum à latere adiecimus: ex qua theologiæ candidatus discat conferendo, quantam & quotam huius partem historia Sacra comprehendat. Atq. eodem labore hoc quoque, nempe situm duorum locorum in sacris celebrium, Ophyræ vtpote regionis & Paradisi terrestris situm. De quibus etsi multi multa scribant, & dissentientes inter doctos opiniones exstent, nos nostram sententiam quoque adiecimus, de qua Lectori pro suo arbitratu diiudicare licebit: legatque si lubet, quæ fusiùs de Ophyra scripsimus in nostro dicto Thesauro. De Paradiso eadem inter theologos controuersia. Maxima pars hunc in Oriente statuit, alij in Syria; Postellus sub polo Arctico. Sunt qui sub Æquinoctiali fuisse coniiciant. Goropio nostro apud Indoscythas esse multis argumentis persuadetur. Ex veteribus quidam eum ad Lunarem globum pertingere tradunt: alij alibi. Cæsarius Nazianzeni frater in Dialogis vbi hunc collocauerit ignoro: Danubium enim hic vnum ex huius fluminibus facit: eum nempe, quem Sacra vetustas Phison nominat: hunc verò D. Hieronymus & Eusebius Nilum interpretantur, alij Gangem. Sed addam quoque Diui Augustini ad Manichæos hoc, *Beatam vitam Paradisi nomine significatam existimo.* Alij recentiores qui ex professo de situ huius scripsere, sunt Moses Bar Cepha; Pererius in Genesim; Ioannes Hopkinsonus peculiari libello, in quo & huius corographica delineatio. Alij quoque, vt Beroaldus in Chronico, Vadianus in trium Orbis partium descriptione; item Ludouicus Nugarola in libello de Timotheo siue Nilo, &c.

Phison vnum è Paradisi fluminibus, quem quidam Gangem interpretantur, qui nimis versus Ortum fluit, hæc tabula (ignosce beneuole spectator) propter suam angustiam recipere non potuit: eius autem situm cognosces ex alia nostra ÆVI VETERIS GEOGRAPHIÆ in hoc Parergo nostro TABVLA.

Mare positum est in spaci-
oso loco, ut esset altum
et immensum.
4. Esdræ, cap. 7.
GEOG
SA
THERGAMA.
EV ROPA.
GALATIA.
Danubius fluvius, qui Phison Cesario Nazianzeno.
ITALIA, et CHETIM.
Citij.
Roma
CETEI, pro Macedonia.
PHOBEL, quæ GRÆCIA.
HISPANIA.
MARE MAGNVM, ET OCCIDENTALE, QVOD ET TH
Athenæ
Delos
Sparta
CRETA.
Gortina
Tharsis, i. Carthago, item Carchedon
Melita
SIS.
PHVT, QVAE AFRICA D. Hieronymo.
CYRENE. Iudæorum colonia. testibus 4. Reg. 16. Amos 1 et 9. item Actuum 2.
LIBYA.
OCCIDENS.
AETHIOPIA
Ophiram regionem quia hæc tabula comprehendere non poterat, hanc aream universalem hic seorsum delineavimus, in qua illam ex dissentientium scriptorum iudicio notavimus. Nostram vero de eadem sententiam si quis intelligere aveat, Thesaurum nostrum Geographicum adeat, censuramq; suam (per me enim licebit) addat.
AMERICA, Sive
ATLAN
Æquinoctialis circulus.

Ex Conatibus geographicis Abrahami Ortelij. Cum privilegio Imp. Regis, et Cancellariæ Brabantiæ, ad decennium.
CIↃ. IↃ. XCVIII.
REVERENDO ET ILLVSTRI DNO GVILIELMO GRIMBERGIO, ANTVERPIENSI PRAESVLI DIGNISSIMO,
Abrah. Ortelius obsequij deuotionisq; ergò dedicab. consecrabatq;
ASIA.
ARABIA.
RVBRVM MARE.
MEDIA, CHALMAB, et CHELMACH.
Sephar mons.
INDICA REGIO.
ORIENS.
PERSAE.
RAGMA.
MESSA.
CEDAR.
SABA.
ZABADAEI.
ISMAELITAE.
AGARENI.
MADIAN, et MADIANITAE.
CHALDAEA
EVILATH.
MESOPOTAMIA.
EDEN.
SVBA.
ELASOR, et PONTVS.
PHOBEL, quę ASSYRIA.
Gozan flu. qui et Habor forte
Troglodytæ.
ASIA.
MARE.
100
110
90
80
70
50
40

P A L AE S T I N A.

CANAAN. *Antiquissima appellatio huius terræ fuit Canaan, quam nacta est à Canaan filio Cham, cuius filij eam inter se distribuerunt. Fuerunt autem hi, Sidon, Hethæus, Iebusæus, Amoræus, Gergesæus & Hamathæus, &c. Gen. 10. Horum quilibet ei regioni, quam in terra Canaan occupauit & coluit, suum nomen indidit, atque ipsorum fit mentio Gen. 13. 14. 15. 23. 24. 25 27. 34. 36. 38. 49 50. Exod. 3. 13 23. 34. Num. 13. 22. 32. Deut. 1. 2 3 4 7. 20. Iosu. 2. 3. 5. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 15 16 17. 19 24. Iud. 1 3 10. 11. 18. 1. Reg. 7. 1. Par 1. Iudith 5. Psal 105. 106 134. 135. Esa. 21. Eze. 16. 27. Retinuit autem hæc terra nomen Canaan, donec Israëlitæ posteritate Canaan partim cæsa, partim subacta, eam occuparent. Inde cœpit vocari Israël, quod nomen diuinitus attributum est Iacob patriarchæ, & inde originem sumpsit, quòd Iacob luctatus sit cum Deo. Gen 32. Nam Israël est fortis Domini aut præualens Deo. Hinc filij & nepotes Iacob dicti sunt Israëlitæ, & terra ipsorum, quam inhabitarunt, vocata est Israel, sicut liber Iudicum, & primus Regum testantur. Quanquam autem tota terra Canaan appellata sit Israël, tamen nihilominus cuiuslibet tribus Regio, quam ipsi Iosua diuino mandato assignauit, suam propriam ab authore familiæ appellationem habuit, cuius plurima sunt in Biblijs testimonia.*

Fuerunt autem nomina tribuum, Ruben, Simeon, Iuda, Zebulon, Isaschar, Dan, Gad, Aser, Naphtali, Beniamin, Manasse, Ephraim: & ita cuiusuis filij Iacob appellatio in posteritate sua & eiusdem loco hæsit, sic integra terra Canaan in 12. partes est distributa, testante Historia sacra.

Deinde sub Roboam, cùm terra Israel & Regnum per seditionem in duas partes discerneretur, Iuda & Beniamin tribus sub vna comprehensæ Iudæ nomen retinuerunt. Quod ideo factum est, quia Iuda propter potentiam, & quia ex ipsa nasciturus erat Meßias, fuit celeberrima, & sic à digniori facta est denominatio. Sed reliquæ decem tribus, quibus Reges Samariæ præerant, obtinuerunt nomen Israël.

Hæc pars post captiuitatem Babylonicam iterum in duas regiones est distincta, videlicet in Samariam & Galilæam. Samariæ Metropolis, vnde regio nomen habuit, fuit sedes Regum Israel. Sed Galilæa ab alienigenis gentibus est occupata. 3. Reg. 9 4 Reg. 17. Vnde reliquis Iudæis cœpit esse inuisa: Vt etiam conuicij loco Galilæos insectarentur. Huius Boreæ par per contemptum Galilæa gentium, & propter situm superior est appellata: Reliqua versus Austrum dicta est inferior. Sequentibus ergo temporibus vsque in ætatem Christi & Apostolorum, atque deinceps, terra Canaan vel Israelitica in tres partes distincta, triplici quoque appellatione est vsa. Superior versus Sidonem & Tyrum fuit Galilæa: media Samaria. Inferior ad Austrum & Arabiam petræam propriè dicta est Iudæa, quod testificantur Matth. 2. & Iohan 4. Hæc tantùm duas tribus Iuda & Beniamin complectebatur. Quamquam etiam vniuersa terra Canaan, vsque ad Thraconos montes, & Ammoniticam regionem nuncupata sit Iudæa. Matth. 19. Marci 10. Itaque & Plinius citerioris Iudææ mentionem facit. Strabo lib. 16. & Lucanus lib 2. eandem quoque Iudæam appellant: quod nomen, vt dictum est, à tribu Iuda occasionem sumpsit. Ptolemæus & alij eam vocant Palæstinam, à Palæstinis, quos sacri libri Philisthiim nominant, cùm & hæc gens propter potentiam & bella, quæ cum vicinis per aliquot sæcula gessit, magni nominis fuerit. Herodotus in Polymnia, & Dion lib. 37. Syriam Palæstinam vocant eam partem Syriæ, quæ respicit AEgyptum. Ptolemæus Palæstinam Iudæam vel Syriæ dicit. Quia Palestina est pars Syriæ: sicut Pomponius Mela existimat, qui eam Syriam Iudææ vocat. Huius Palæstinæ pleraque loca in sua tabula sunt explicata: ideo hoc loco omittuntur.

DE AEGYPTO. *Terra inter Syenen, vel Catarrhactas, & Ostia Nili sita, quam hic mediam annua inundatione sua irrigat, antiquissima memoria appellata fuit Cham a filio Noæ, qui in distributione orbis terrarum hanc primus occupauit. Psal. 77 104. 105. Postea vocata est Misraim. Hoc nomen obtinuit à Misraim filio Cham. Gen. 5. & 10. Iosephus ipsam appellat Mersin lib. 1. cap. 12. quod nomen corruptum est a Misraim, seu consuetudinis, seu scriptoris vitio hoc sit factum. Herodotus in Euterpe Thebas olim Aegyptum dictam fuisse confirmat. A quibusdam Aëria est nuncupata.*

AEgyptus tres præcipuas partes vel præfecturas habuit, Superiorem, quæ & Thebaica dicitur, Mediam & inferiorem. Thebaica & Media, quas Aethiopici montes, & vltima Nili ad Sebenytum sectio terminant, vocantur Aegyptus Superior, quam Nilus medio tractu perfluit, & ab Euro, Zephyroq́ excelsis montibus clauditur. Reliqua regio vsque in mare AEgyptium dicitur Aegyptus Inferior. Hanc & Delta vocant: Quia terra, quæ Nili ad Sebennytum diffluxu & Canopico Pelusiacoq́ ostiis comprehenditur, Triquetram figuram ad similitudinem Δ præ se fert.

Fuerunt autem hæ terræ, sapientissimo Alexandri Macedonis consilio in νομοὺς, id est, præfecturas distinctæ. Quia Græcis νομὸς, νομὴ vel νομαρχία regiunculam, & præfecturam significat: hunc qui præest, νομάρχης vocatur. Vnde Thebaica 10. Media 16. & sic summatim Aegyptus superior 26. præfecturas habuit. Sed in inferiori seu Delta fuerunt 10.

AEgypti frequentissima fit mentio in scriptura, & loca eius in sacris litteris celeberrima sunt: Gehon, id est, Nilus. Gen. 2. Heliopolis, vel Hebraicè Bethsemes, Gen. 41. & 46. Esa. 19. Hæc & Ezech. 30. On dicitur. Gessen vel Gosen regio Gen. 45. 47. 50. Exod. 9. Phitom, Exod. 1. Ciuitas frumentaria Aegypti ad Nilum. Hanc Israëlitæ coacti ædificarunt. Ramesse vel Raemses. Gen. 47. Exod. 1. 12. & hæc ab Israëlitis in seruitute est extructa. Sucoth, Exod. 12. 13. Etham, Exod. 13. Piachiroth, Magdalum, Beelsephon, Mare rubrum, Exod. 14. Migdal vel Magdalum. Iere. 44. 46. Taphnis, Iere. 2. 43. 44. 46. Ezech. 30. Phaturés, Phaturos, Pathros, Iere. 44. Ezech. 19. 30. Tanis, Num. 13. Esa. 19. Ezech. 30. Psal. 77. Hanc Iosephus Protanidem appellat. Alexandria, Iere. 46. Ezech. 20. Pelusium, & Bubastus, Ezech. 30. Memphis dicta Hebræis Moph, & interdum Noph, & Migdol. Esa. 19. Ier. 2. 44. 46. Ezech 30. Ose. 9. Hæc fuit regia sedes, & Metropolis Aegypti.

DE ARABIA. *Arabiam Hebræi vocant Arab, id est, commixtionem, conuenientiam: quod ex 2. Paral 26. constat. Cùm autem triplex sit Arabia: Deserta, Felix, & Petræa: huius propter vicinitatem facienda est mentio. Arabia Petrææ nomen dedit Petra Metropolis & sedes regia. Hæc & Nabaioth dicta est ab Hebræis, à Nabaioth filio Ismaelis. Esa. 60. Ezech. 27. vnde & Nabatææ appellationem sumpsit. Hæc olim ad Edomitarum seu Amalechitarum terram pertinuit: Vnde Israëlitæ ipsam præterire diuino mandato cogebantur. Hieronymus dicit Petram ab Hebræis vocari Iacteel: à Syris Recem. Hæc Arabia Israelitarum transitu & multis admirandisq́ Dei operibus est illustris. Loca eius in Biblijs celebrantur. Mare rubrum. Exod. 13. 14. 15. 23 Num. 11. 14. 21. 33. Deut. 1. 2 11. Ios. 2. 24. Psal. 77. 105. 113. Actorum 7. 1. Corint. 10. Sur & Mara, Exod. 15. Elim Exod. 15. & 16. ibi fuerunt 12. fontes & 70. palmæ, quas & Strabo lib. 16 meminit Sin desertum, Exod. 16. Fuit autem Arabia Petræa in multis locis magnum & horribile desertum, testantibus Deut. 1. & 8. capitibus: cuius rei & plura passim testimonia exstant. Sinai, Exod. 16. Raphidim, Exod. 17. 19. Horeb, Exod. 3. & 17. hoc loco sciendum est, Horeb fuisse partē montium, quos Græci μέλανας vocant: qui tantæ fuerunt altitudinis, vt in ipsorum vertice solis ortus vigilia quarta conspiceretur. Sed Sinai fuit pars seu iugum Horeb orientale. Hoc probant Exodi 33. Deut. 4. 5. 9. 10. 29. Psal. 105. Actor. 7. Deut. 33. Sinai appellatur mons Pharan, & Exod. 18. mons sanctus. Porrò Sinai montis & solitudinis ferè per totam Exodum, Leuiticum, & Deut. 32. fit mentio. Regio in huius ambitu Sinai desertum est appellata, Num. 9. 10. 26. Amalec, Exodi 17. Num. 14. 24. Deut. 25. Madian, Exod. 18. Num. 10. Act. 7. Sepulchra concupiscentiæ & Haseroth, Num. 11. 12. Deut. 1. Pharan. Num. 12. 20. Deut. 1. 33. Zin desertum, Num. 13. 20. 26. Deut. 32. Cades desertum & Cadesbarne, Num. 13. 20. 26. 32. 34. Deut. 1 9. Iosue 10. 15. Horma, Num. 14. 21. Hor, Num. 20. Deut. 32. Aquæ contradictionis, Num. 20. 26. Deut. 23. Oboth, Ieabarim, Zared, torrens, Mathana, Nahaliel, Bamoth, Num. 21. Deut. 2. etiam fit mentio Zared, Seir, Num. 24. Deut. 1. 2. 33. Ios. 24. Tophel & Laban Deut. 1. Elath, Deut. 2. Asiongaber, Deut. 2. 3. Reg. 22. 2. Par. 8. Beroth Mosera. Gadgad. Iatebatha. Deut. 10. Num. 33. quadraginta duæ mansiones Israëlitarum nominatim recensentur. Porrò castra seu mansiones fuerunt loca miraculis diuinis & rebus gestis insignia. Quæ æqualibus interuallis vbique non distiterunt: quod ex 14. 15. 19. Exod. 10. 14. 33. Num. capitibus est manifestum. Neque populus Iudaicus priorem viam circumductus transijt. Sed tertia vice ad mare rubrum peruenit: quod Num. 33. Deut. 2. & Iudic. 11. capita confirmant. Hæc ad ductum itineris & dispositionem mansionum ostendendam pertinent.*

DE SYRIA ET PHOENICIA. *Quanquam Syriæ significatio olim fuerit amplissima: tamen ea, quæ propriè Syria vocatur, Amano monte parte Euphratis, Iudæa, & Phœnicio pelago circumscribitur: Phœnicia pars Syriæ multis nominibus celeberrima inter reliquas illustres vrbes habuit Sidonem & Tyrum: Sed Cœle Syriæ Iudæam ab ortu contingentis metropolis fuit Damascus diuinis & humanis rebus gestis clarissima. De quibus locis dictum est, in Palæstina.*

Hæc ad suam hanc tabulam auctor Stella. De veteri Palæstina legendi sunt quoque D. Hieronymus, & ea quæ scripsit nostro tempore B. Arias Montanus, in suo Chaleb. Descripsere eam peculiari volumine Iacobus Zeiglerus; VVolfgangus VVissenburgius: & Michaël Aitzingerus. Vrbem eius primam Hierosolymam, Iosephus de bello Iudaico lib. 6. & 7. & nuper septem libris Adamus Reisnerus: Item Christianus Adrichomius.

Deut. 8.
Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam, terram ri vorum aquarumq; et fontium, in cuius campis & montibus erumpunt fluviorum abyssi. Terram frumenti, ordei, ac vinearum, in qua ficus & malogranata & oliveta nascuntur terram olei ac mellis. Ubi absque ulla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris.
MARIS
MEDITE
MARE
MARE AEGYPTIVM.
OSTRACINA
RHINOCO LVRA.
CASIOTIS REGIO
Sirbonis lacus
Magdolum
DELTA PARVVM
AEGYPTVS.
DELTA MAGNVM.
ARABIA PETRAEA
SVR DESERTVM.
ETHAM SOLITVDO.
Paludes
Raemses
Gosen regio.
HERA CLEOPOLITES INSVLA.
SINVS MARIS RVBRI PARS.
SERTVM.
Delta
Memphis
Babylon et Caira.
Pihachirot
Baal zephon
64

MARE SYRIVM ET PHOENICIVM
BERYTVS
Felix Iulia
TRIPOLIS regio.
SIDON
Sarepta
TYRVS
ITVRAEA
Damascus
Aere
Neue
Capitolias
Samuli
COELE SYRIAE PARS.
Hippus mons
AMMONITARVM regio vel PHILADELPHIA.
MOABITARVM
Dibon Gad.
Almon diblathaim.
REGIO.
ARABIAE DESERTAE PARS.
Oboth.
Phunon.
Hor mons.
Zin vel Cades desertum.
Catebatha
Ebrona.
SICIMITAE vel CINEI ARABES.
Cum privilegio.
PALAESTINAE SIVE TOTIVS TERRÆ PROMISSIONIS NOVA DESCRIPTIO AVCTORE TILEMANNO STELLA SIGENENSI.

IVDAEA,
ET
ISRAEL.

Locorum aliquot insignium huius tabulæ appellationes, explicationes, & historiæ.

ADER, vel EDER, Turris. Ebræi Eder dicunt gregem vel defectum. Hoc loco pastoribus natiuitatem Christi ab Angelis annunciatam fuisse scribunt aliqui. BEERSABEE, puteus iuramenti seu confirmationis: quia iuxta hunc fœdus iniit Abimelech Rex Gerar, primùm quidem cum Abrahamo, Genes.xxj. Deinde autem cum Isaac, Genes.xxvj. Præterea Iacob profecturus in Aegyptum, cum ad hunc fontem venisset, diuina voce confirmatus est, & iussus vt cœlesti lenteret in Aegyptum, accepta promissione, quòd ex se nunc ipsius proditurus esset Dux gentium, & Redemptor Israel, Genes.xlvj. Dicitur etiam fons saturitatis, nam Agar ancilla Abrahæ, cùm à Sara cum filio suo Ismael esset electa, in hoc errabat loco, siti cum filio suo iam iam peritura sed Angelus Dei huic illi ostendit puteum: Vnde cum prole sua saturata est, Genes.xxj. Non diuersa est Beersabee, Genes. xxj. iij. Reg. xiij. BETHANIA, Domus obedientiæ vel afflictionis, siue domus gratiæ Domini: vbi Christus suam infinitam potentiam illustri testimonio declarauit, reuocato in vitam Lazaro ante triduum exstincto. Mentio huius fit Matth.xxj. Marc. xj. xiiij. Ioan.xj.x.j.

BETHABARA, Significat domum transitus. Eo enim loco diuisæ aquæ Iordanis tutum transitũ Iosuæ & toti populo Israelitico per alueum fluminis præbuerunt, Ios.iij. iiij. Hìc baptizauit Ioannes Christum & plurimos alios, Matth.iij. Huius loci præterea meminit Ioannes j. & x.

BETHEL, Genes.xij. Eò transtulit familiam Abraham, postquam discessit ex Sichem. Nec dubium est, esse diuersa loca. Hæc antea Luza nuncupata est, id est, amygdala. Ibi Iacob vidit Dominum in scala stantem, vt Genes. xxviij. narratur. Noua igitur appellatione locus notatus est, & dictus Bethel. Eodem loco Ieroboam vitulum aureum collocauit, vt videretur sequi exemplum patrum, qui ibi Deum adorassent. Mutant igitur Prophetæ honestam appellationem veterem, & nominant nunc ipsum locum Bethauen, id est, domum sceleris. BETSAIDA, id est, domus frugifera. Hìc nati sunt Philippus, Andreas, & Petrus Apostoli, Ioan.j. Huius meminerunt etiam Euangelistæ Matth.xj. Marc.vj. CANA MAIOR, Patria Syrophœnissæ, cuius filiam sanauit Christus à Dæmonio, Matth.xv. Marc. vij. de qua infra in Sarepta dicetur.

CANA MINOR, Opidum Galilææ, in quo nuptias sua præsentia & munere vinario ornauit Christus. Significat autem Cana arundinem.

CANANAEA, Regionis nomen est, à Canaan filio Cham. Significat autem Canaan mercatorem, ac posteritas Canaan in littore mercaturam exercuit. Nam Sidon filius Canaan condidit vrbem Sidonem. Ac in capite decimo Genesis Cananæa regio sic describitur, vt complectatur vniuersum spacium, quod postea tenuerunt Israelitæ, inde vsque à Iordane ad mare, & ad Aegyptum. Ibi nondum discernuntur Philisthiim à Canaan. Nam & vetustior est Canaan quam Philisthiim, qui orti sunt non à Cana sed a Mizraim. Postea cum creuisset potentia gentis Philisthiim, hi appellationem regioni dederũt præcipue in littore, intra Tyrum versus Meridiem. Et nominantur quinque principes vrbes Philisthiim, in libro Iosue capite tredecimo, Azotus, Accaron, Ascalon, Geth, Gaza. Cum igitur Cananæi, quia loca propiora Iordani tenebant, ferè funditus deleti sint, nomen quoque paulatim interiit. Etsi autem & Philisthiim, qui longiùs protulerunt fines in eam regionem, quæ postea fuit attributa tribubus Iuda, Beniamin, Simeon, Manasse, Isachar, pulsi sunt, & magna ex parte deleti, tamen in littore, vt dixi, intra Tyrum vrbes munitas & magnas retinuerunt, ac alias magis, aliàs minùs latè dominati sunt. Tempore Abraham sedes regis Abimelech fuit in Geraris, qui in capite vicesimosexto Genesis nominatur Rex Palæstinorum. Fuit autem vrbs Gerara sita in regione, quam postea occupauit tribus Iuda, non procul ab Hebron. Et quidem sita fuit inter Hebron & Gazam. Sciendum est igitur, Cananææ appellationem antiquiorem esse, & plures gentes complexam fuisse, quàm appellatio Philisthiim, qui non tenuerunt vniuersum spacium, quod postea Israelitæ occuparunt. Sed tamen quia in littore gens Philisthiim magnas vrbes habuit, Palæstinæ nomen Græcis notum fuit propter nauigationes. Sicut Herodotus in Polymnia inquit, Phœnicas & Syros tenentes Palæstinam trecentas naues Xerxi misisse, ac postea addit nominari Palæstinam regionem ab extrema ora Aegypti vsque ad Phœnicas. Itaque & postea Græci, vt Ptolemæus, nomine Palæstinæ complexi sunt Iudæam, Samariam, Galilæam, cum tamen Philisthiim non tenuerint vniuersum illud spatium. Sed sæpe regionibus nomina tribuuntur a parte aliqua, quæ vicinis antecellit potentia. Grammatica interpretatio nominis Philisthiim dicitur esse conspersores, seu conspersiones, vt cum puluere aliud conspergitur: seu concussiones, fortassis quia hæc gens in littore habitauit, vbi crebri sunt terræmotus, & tota opida arenis, ac puluere obruuntur, sicut Ascalon & Azotus ab igni nomina habent. CAPERNAVM, Vicus vel ager amœnus. In hac exorsus est Christus Euangelium suũ Matth. iiij. Luc.iiij. & vij. Ibi enim ciuis fuit, cùm metu Herodis, qui Ioannem Baptistam occiderat, se illuc contulisset. Ideo à Christo & Apostolis exigitur, vt a ciue, didrachma. Huius fit mentio Matth.viij. xj. xvij. Marc.j.ij.ix. Luc.iiij.vij. Ioan.ij.vj. DALMANVTHA, id est, pauperum habitatio. In hanc regionem venit Christus cum discipulis suis, Matth.xvj Marc.viij.

DAMASCVS, Distat a Ierosolyma Germanicis milliaribus quadraginta duobus. Breitenbach scribit, à Ierosolyma ad Damascum esse iter sex dierum. Situm tabula ostendit in Antilibano. Vrbs est vetustissima, in qua nunc quoque magna ciuium frequentia est, & magni mercatus sunt. Etymologias alij alias quærant, ego hanc retineo, Sanguinis saccus: quia vetus opinio est, in ea regione interfectum esse Abel. Certe consentaneum est primos patres illam viciniam tenuisse. DECAPOLIS, Nomen est regionis in extrema ora Phœnicum & Galilææ, quæ vrbes decem complectitur: quas etiamsi non prorsus easdem recitant scriptores, tamen vicinæ nominantur. Estque regio inter Damascum & Sidonem, & lacum Genezareth, & Cæsaream Philippi.

EMMAVS, Postea Nicopolis dicta est. Et videtur mihi hæc Græca appellatio interpretatio esse vocabuli Emmaus, quod significat matrem fortitudinis seu victoriæ. Alij interpretationem tradiderunt, mater consilij. EPHRATA, Quæ & Bethlachem seu Bethlehem, vt nostri libri habent. Ephrata significat vbertatem, terram frugiferam & pullulantem. In vniuersa enim creatura nihil fuit fœcundius, quam terra Ephrata, id est, Bethlachem, vbi natus est IESVS CHRISTVS, Dominus totius vniuersitatis, & Redemptor omnium, quem in hoc loco nasciturum esse prædixit Micheas cap.v. Est autem Bethlachem domus panis. In eodem fere loco fuit sita Bethhacaris, id est, domus vinearum. Fuit autem Bethlacem patria Dauidis, vbi vnctus est in Regem Israel, j. Reg. xvj. xvij. GALGAL, Hæc dictio significat rotam, vel volutationem aut circumrotationem. Potest autem fieri, vt loci appellatio inde nata sit, quod Iosue dux Israelis ex his castris, quasi statiuis, omnes gentes vicinas per gyrum circumcirca debellarit & vicerit, & quasi circumrotando contriuerit. Fixa autem fuerunt & principalissima hæc castra, donec hæc terra in xij. tribus diuisa ab Israelitis liberè occuparetur & coleretur. Fuerunt autem prima castra, quæ habuit Israel in terra promissa, & hic cessauit Manna. Iam enim terræ frugibus vesci cœperãt. Hic etiam celebratur Pascha, & circumciduntur fere omnes qui Iordanem transierant. Nam qui in Aegypto erant circumcisi, iam antea in deserto obierant, Ios.iiij. v. Eandem habes Galgalam j. Reg.xj. xv. ij. Reg.xix. iiij. Reg.iiij. GALILAEA, id est, limes, regio in limite sita.

GAZA, AZOTVS, ASCALON, GETH, ACCARON. Explicationes vocabulorum sunt hæ, Gaza vel Aza fortis. Azotus vel Asdod deprædatio vel ignis dilecti. Ascalon cultos ignis vel ignis infamiæ. Geth, id est, torcular. Accaron sterilitas, eneruatio, euulsio, truncus. Fuerunt autẽ hæ præcipuæ vrbes gentis Philisthinorum, quæ adeo fuit potens, vt toti regioni Iudææ ab Aegypto vsque ad Phœniciam nomen dederit Palæstina. Durauit autem hęc potentia ab ingressu populi in terram sanctam, vsque ad Regem Ezechiam, iiij. Reg. xviij. In hoc interuallo ferè continua & grauissima bella gesserunt cum Israelitis. GEHENNA, dicta est à Ge Hinnon, quæ fuit vallis in tribu Beniamin, vbi facta sunt impia sacrificia, in quibus infantes cremati sunt. Propter hanc atrocitatem translatum est nomen postea ad inferos. Significat autem Ge vallem, Hinnon spoliatorem seu insidiatorem.

GENEZARETH, Lacus est limpidissimus & piscosus in Galilæa. nomen habet à viciniæ amœnitate: nam Genesar dicitur hortus principis. Dicitur & vrbs vicina & lacus Cinereth à figura. Nam Cineret significat citharam. GERAR, Gerar est peregrinatio. Quia Abraham profectus ab Hebron, peregrinatus est in Gerara, & hìc surrepta est illi Sara coniunx ab Abimelech Rege Geraræ. cuius libidinem Deus ita puniuit, vt inuiolatam Abrahæ coniugem reddere cogeretur, Genes.xx. Hoc loco natus est Isaac, Genes.xxj. cui etiam hìc promittitur Christus, postquam a puteo Agar propter famem ad Abimelech regem Geraræ confugerat, Genes.xxvj.

HAI, Genes.xiij. significat aceruum. fuit e regione Bethel. Hieronymus propter literam Ebraicam nominat eam Agai, & dicit suo tempore fuisse parua ἐρείπια.

HEBRON, Igitur iam Abraham ex Aegypto post longinquam peregrinationem reuersus, nouum hospitium quærit, relicta Bethel, & migrat in Hebron. Sæpè autem fit mentio Hebron, & alias habuit appellationes vetustiores, Cariatharbe, id est, τετράπολις. Vetustas enim distribuebat regias ciuitates in quatuor partes. Prima erat Curia, seu principum Senatus & sacerdotum, Secunda militum, Tertia agricolarũ, Quarta opificum. Ibi vallis fuit Mamre, sic nuncupata a viro Amorrhæo, vt Genes.xiiij. dicitur, qui fœdus fecerat cum Abraham. Ibi veniunt ad Abraham tres hospites deleturi Sodoma. Ibi sepelit Abraham vxorem suã, Genes. xxiij. Et aiunt dictam esse Cariatharbe, id est, τετράπολιν, quia ibi sepulti sunt quatuor patres, Adam, Abraham, Isaac, Iacob. Genes. xxv. xxxv. xlix. IABOC, Fluuius Iaboc, id est, euacuatio aut dissipatio vel lucta. Historiæ hoc loco gestæ nominis ratio conuenit. Nam in eo loco luctatus est Iacob cum Angelo, vnde nomen accepit Israel, id est, præualẽs siue princeps Dei. Sed luctæ locum vocauit Iacob etiam Penuel, id est, videns Deum, vel facies Dei.

IERICHO. Quidam exponunt lunam, quidam mensem vel odorem eius. Nos malumus retinere vocabulum fragrantiæ, propter balsami hortos, quos solos ille locus habuit, qui & palmetis clarus est. Vnde Deut.xxxiv. palmarum ciuitas dicitur. IERVSALEM, Visio pacis. Complexa fuit duos montes, quorum alterius nomen fuit Zion, in quo condita fuit arx Dauidis. Significat autem Zion speculam. Alterius montis nomen est Moria, in quo templum à Solomone conditũ est. Nam & nomen indicat, Patres antea in eo loco sacrificasse. Et in hunc ipsum montem adduxit Abraham filium suum Isaac, vt ibi sacrificaretur. De nomine Moria contenti simus etymologia Abrahæ, qui nominat montem, Deus videbit. Sit igitur aspectio seu ostensio Dei. Nec alienæ sunt etymologiæ aliæ, Illuminans, vel illuminatio Dei, vel timor Dei. IORDANIS, In radicibus Libani oritur: & habet duos fontes, vnum nomine Ior, quod significat riuulum, & alterum nomine Dan. Hi simul mixti, Iordanis nomen efficiunt. MACHANAIM, Genes. xxxij. dicitur: Castra Dei sunt hæc, vt Iacob ipse hunc locum appellat. Nam reuertenti ipsi ex Mesopotamia a Gilead, obuiam fiunt Angeli Dei. Vocat autem castra Dei, id est, præsidia Dei.

NAIM, id est, amœna: Christus è Capernaum exiens ingreditur Naim, & in porta ciuitatis vnicum viduæ filium à mortuis excitat, & dolorem luctumque viduæ in iucunditatem & gaudium conuertit. SALEM, quæ fuit domicilium Melchisedek. Dicitur à Iosepho esse opidum, quod postea Ierusalem nominatum est. Nec volo aduersari huic communi opinioni multorum. Sed fuit alia Salem, quæ & Sichem nominata est, vt testatur caput xxxiij. in Genesi, sicut prius dictum est. Vides igitur in vicinis locis habitasse Abraham, Lotu, Melchisedek, qui fuit Sem filius Nohæ. SAMARIA, Custos vel custodia Dei, excubiæ Dei. Sedes regum Israel, qui imperabant decem tribubus, quæ ab Hyrcano æquata est solo. Ab Herode Antipatri instaurata, vocata est Sebaste. In hac verbum Domini prædicauit Philippus, cui adiutores fuere Petrus & Ioannes, Act.viij. Samariæ meminerunt iij. Reg. xviij. xix. xxij. iiij. Reg.vj. vij. x. xvij.

SAREPTA, dicitur conflatorium vel purgatorium. Nam Sidonij vitri faciendi rationem primi inuenerunt, qui ibi suas officinas conflatorias habuerunt. Grassante fame per Iudæam, iussu diuino huc missus est Helias ad mulierem viduam, quam cum filio a fame & morte seruauit, iij. Reg.xvij. Matth.xv. etiam commemoratur Cananæa muliercula supplicans Christo.

SICHEM vel Sechem, Genes.xij. In hanc venit Abraham recèns egressus ex Charran vrbe Mesopotamiæ. Fuit autem Sichem in regione quæ postea tribui Ephraim attributa est ad montem celebratum Garizim, nec procul inde post multa secula cõdita est Samaria. Nomen Sichem significat humerum, fortassis propter situm ad montem Garizim. Sed filio Hemor etiam nomen fuit Sichem, vnde loco existimatur appellatio facta esse. Sæpe fit huius oppidi mentio. Ios.vlt. expresse scriptum est, ossa Iosephi in hoc loco Sichem sepulta esse, sicut & in Actis cap. vij. narratur. Eadem est Sichem Iud.ix. & xxj. Et iij. Reg.xij. Aedificauit autem Ierobam Sichem in mõte Ephraim. Eadem est, quæ Ioan.iiij. nominatur Sichar, siue consulto siue casu nonnihil mutata postrema syllaba. Hieronymi tẽpore Neapolis dicta est. Eadem & Sichem, quæ & Salem nominatur, Genes.xxxiij. Fuit autem & alia Salem, vt ante dictum est.

SICLAG, Hìc habitauit Dauid annum & quatuor menses: vnde factum est postea, vt hũc locum Reges Iuda perpetuò obtinuerint, j. Reg.xxvij. Hæc absente Dauide diripitur & accenditur, j. Reg. xxx. SODOMA, GOMMORRHA, ADAMA, SEBOIM, SEGOR, quinque vicinæ vrbes fuerunt in valle siluestri, vel Salinarum, quæ propter fœcunditatem & amœnitatem paradiso Dei confertur, Genes. xiij. In hac multi fuerunt putei bituminis, Genes.xiij. In eo loco iam est mare salsum vel mortuum, vel lacus ἀσφαλτίτης. Sodoma nomen videtur esse a regione campestri. Gomorra à manipulo seu fasciculo spicarum. Adama terra rufa. Zeboim amœna vel decora regio. Zeor vel Sohar paruula.

THABOR MONS, Seu puritatem significat, seu mutatione primæ litteræ vmbilicum, quia eminet in eius regionis planicie, velut vmbilicus. Nam altitudo est stadiorum triginta, & cacuminis area diametrum habet stadiorum fere viginti. TYRVS, Colonia fuit deducta ex Sidone. Nomen Ebræum est Zor, id est, rebellis, quia credibile est partem ciuium ex Sidone propter seditionem aliam sedem in littore quæsiuisse. Hanc Alexander post obsidionem septem mensium expugnauit, trucidatis septem millibus ciuium, & deinde duobus millibus strangulatis.

ZIDON, Nomen habuit a filio Canaan, vt in capite decimo Genesi scriptum est. significat autem Zidon venationem. Deleta ab Ocho Rege Persarum: qui cùm eam proditione cepisset, multitudo ipsa vrbem incendit, & perierunt incendio circiter quadraginta millia hominum.

In capite quinto Marci, & capite octauo Lucæ, nominatur Regio Gadarenorũ, in eadẽ historia, vbi Christus expellit diabolos ex homine furioso, & diaboli insilientes in porcos præcipitant eos in lacum. Eã regionem Matthæus nominat Gergesenorum: & Hieronymus vertit Gerasenorum. Hìc sciendũ est, opidum Gerasa, celebratum etiã apud Stephanũ, fuisse non in ripa meridiana Iordanis, vbi Galilæa amœnissima & fertilissima est, sed versus loca deserta, vltra ripam arctoam. Et eiusdem opidi nomina sunt, Gerasa, Gadara, & Gergesa. Nec lacus Gadarenus existimetur esse lacus limpidissimus Genesareth, de quo suprà dictum est, sed alius ad opidum procul inde distans Gadara, de quo inquit Strabo. ἔστι δὲ καὶ ἐν τῇ Γαδαρίδι ὕδωρ μοχθηρὸν λιμναῖον, οὗ τὰ γευσάμενα κτήνη, τρίχας καὶ ὁπλὰς καὶ κέρατα ἀποβάλλει.

TYPVS CHOROGRAPHICVS, CELEBRIVM LOCORVM IN REGNO IVDAE ET ISRAHEL.
arte factus
à
Tilemanno Stella Sigenensi.
OCCIDENS.
EXPLICATIONES CHARACTERVM POSITIONIS.
Metropoles et vrbes insigniores.
Minus insignes.
Pagi, vici et villæ.
Ciuitates sacerdotales et refugij.
Vrbes Philistinorum, quę alias quinque regiæ, vel reguli vocari solent. Ios 13.
Loca pertinentia ad tribum Ephraim.
Loca pertinentia ad tribum Simeon.
Hæc loca per notas peculiares a ceteris discernere coacti sumus, quia per vicinas tribus dispersa, certis limitibus circumscribi non potuerunt.
MARE MAGNVM, SIVE MARIS ME
Michmethath.
Ioppe.
Azotus.
Ascalon.
Gath.
Gaza.
Raphia.
Rhinocorura.
Philistim.
Enachim.
SIMEON.
Maon.
EDOM
VEL IDVMAEA.
Daroma Exterior.
Daroma Interior
et Pharam.
solitudo.
IVDAEA
Amor
Sephala, vel Repha im vallis.
SE IR MONTES.
SEIR MONTES.
Sin desertum.

Berytus
Sidon.
Sarepta.
PHOENICIAE PARS.
Labo Chamat.
Antilibanus mons.
GALILAEA
SVPERIOR SEV GENTIVM.
RECHOB Regio.
Ptolemais.
GALILAEA INFERIOR.
Nazareth.
NAPTHALIM.
BASAN REG.
GAVLONITIS Regio.
GESSVRI vel BATHAREA.
TRACHONITIS Regio.
MANASSES.
ARGOB Regio.
GENESAR Regio.
ISACHAR
TOPARCHIA.
GAD.
RVBEN.
Ituræa, uel Chamat.
COELE SY RIAE PARS.
Capitolias.
AMMONITIS REGIO, QVAE NVNC PHILADELPHIA.
Philadelphia
Amorrhei.
Cademoth solitudo.
Mathanah solitudo.
Nabathei.
ARABIAE PETRAEAE PARS.
MOABITIS REGIO.
ORIENS.
Priuilegio Imperiali, et Belgico, ad decennium.
Abrahamus Ortelius in hanc formam minorem redigebat. Anno CIↃ.IↃ.LXXXVI.

PEREGRINATIO DIVI PAVLI.

AD Sacrarum litterarum cognitionem conducere tabulas geographicas, omnes paulo eruditiores meritò fatentur; & res quoque ipſa ſatis teſtatur. Eaq́ue de cauſa hoc noſtro æuo viri nonnulli eruditi operam ſuam liberaliter in hoc negotio communicauerunt. Inter quos primus fuit Orontius Fineus Delphinas, in ſua tabula, quam ad vtriuſque Teſtamenti intelligentiam (vt titulus præfert) concinnauit. Hunc ſecutus eſt Petrus Apianus, in ſua Peregrinatione D. Pauli. Dein idem Marcus Iordanus Holſatus. Poſtremò Chriſtianus Schrot, in ea tabula quam Peregrinationem filiorum Dei inſcripſit. & tandem B. Arias Montanus, in ſuo Apparatu Biblico. Idem ego in hac tabula pro loci capacitate præſtare conatus ſum. non enim hæc noſtra cum dictis, locorum frequentia certare poſſe, vti libenter fateor, ſic noſtram tamen æquè vt illorum ad noui Teſtamenti lectionem facere, verè promittere poſſum. Nam quemadmodum hi omnes (excepto vno Montano) maxima ex parte tabulas ſuas locorum prophanorum nomenclaturis ex Ptolemæo impleuere, quæ nihil ad hoc ſtudium ſacrum faciebant: ſic ego in hac mea operam dedi, ne vnum quidem locum, cuius in nouo Inſtrumento mentio eſſet, omitterem.

Hanc Diui Pauli Peregrinationis deſcriptionem ex Tabula Europæ Gerardi Mercatoris deſumptam hîc lubentes atteximus.

ANNO *Domini* 34. *Hieroſolyma Damaſcum venit, inde in Arabiam abiit, Damaſcum redit, deinde Hieroſolymam triennio poſt conuerſionem, 15. diebus apud Petrum manet.*

Vnde Iudæos fugiens Cæſaream Phœnices venit, inde Tharſum, hinc à Barnaba adductus Antiochiam Syriæ, vbi annum vnum agunt, atque hîc Petrus à Paulo reprehenſus videtur, dein ſimul Hieroſolymam mittuntur in ſubſidium contra venturam famem.

Accedunt eccleſias per omnem Iudæam, & impleto miniſterio iniuncto Hieroſolymam redeunt, interea temporis Petrus ab Herode captus, ab Angelo liberatur.

Redeunt Antiochiam Syriæ, vnde miſſi in opus Euangelij Seleuciam eunt aſſumpto Ioanne Marco, hinc per mare Salaminam Cypri, terra Paphum, mari Pergam Pamphyliæ (vbi Ioannes Mar. ab eis Hieroſolymam decedit,) Antiochiam Piſidiæ, Iconium Licaoniæ, vnde fugiunt Lyſtram, deinde Derben ſuperiorē oppida Lycaoniæ, Lyſtram redeunt, Iconium, Antiochiam Piſidiæ, peragrataq́ue Piſidia Pergen Pamphyliæ, Attaliam Pamphyliæ, mari Antiochiam Syriæ, per Phœnicen Samariamq́ue cum Tito Hieroſolymam redeunt, vbi anno Domini 48. concilium Apoſtolorum habitum eſt ſuper circuncifione & lege Moyſi.

Antiochiam Syriæ redeunt, hîc Paulus diſcors cum Barnaba, eo relicto Silam in ſocium accepit, perambulantes autem Syriam & Ciliciam veniunt Derben, vbi Timotheum adſciſcit Paulus, hinc ſuperiores vrbes Licaoniæ, per Phrygiam perq́ue Galatiam in Myſiam veniunt, deinde Troadem Alexandriam cognomine, per Samothracen inſulam, perq́ue Neapolim Philippos Macedoniæ, Amphipolim, Apolloniam, Theſſalonicam, Berrhœam, hic reliquit Silam & Timotheum, mari Athenas, deinde Corinthum anno nono Claudij, Domini 51. ſedit hîc annum & menſes 6. hinc cum Priſcilla & Aquila Roma fugatis nauigat Cenchreas, deinde Epheſum, vbi manent Priſcilla & Aquila, hinc ſoluens nauigat Hieroſolymam propter feſtum Pentecoſtes.

Cæſaream abit, deinde Antiochiam Syriæ, vbi aliquantulum temporis manſit, atque hinc perambulans ex ordine Galatiam ac Phrygiam peruenit Epheſum, vbi vt minimum manſit annos duos & menſes tres, inde anno Claudij 12. Domini 54. in Macedoniam, in Græciam ſeu Helladem, in Macedoniam, Philippos Macedoniæ anno Claudij 13. ſub feſtum Paſchæ, inde per mare Troadem Alexandriam cognomine, terra Aſſum, mari Mitylenem, quæ eſt in inſula Lesbo, ſequenti die venit contra Chium inſulam, poſtridie Samum appulit, deinde commoratus Trogilij è regione Sami proximo die venit Myletum, vbi valedicit presbyteris Epheſiis ad ſe vocatis, poſt hæc Coum venit, ſequenti die Rhodum, inde Pataram, hinc Cypro à ſiniſtris relicta & præternauigata, Tyrum, vbi ſeptem diebus manſit, inde nauigio Ptolemaidem, manet hic vnum diem; poſtridie Cæſaream Paleſtinæ, vbi in domo Philippi euangeliſtæ manet dies complures, hic Agabus prophetat Paulo captiuitatem: tandem Hieroſolymam venit; vbi apprehenſus eſt anno Claudij 14. Domini 56.

Miſſus à Tribuno Claudio Lyſia Antipatridam ſiue Cæſaream Paleſtinæ ad præſidem Felicem, hic ad Cæſarē appellat. A Sidone igitur præternauigans Cyprum per mare Ciliciæ & Pamphyliæ venit Myram Lyciæ, deinde contra Gnidum, & præterlegens Salmonem (quod alij Samonium vocant) Cretæ promontorium, appellit Pulchri portum, deinde Phœnicen portum itidem Cretæ, Claudam inſulam, & per Adriaticum mare in Melitam inſulam venit, hinc Syracuſas Siciliæ oppidum, Regium Calabriæ nunc vulgò Rhezo dictum, Puteolos Campaniæ opp. nunc Pozolo, vnde tandem itinere terreſtri per Forum Appij ſecundo anno Neronis Romam peruenit, vbi biennio in libera cuſtodia fuit. Poſtea dimiſſus à Nerone diu Romæ & per Italiam Chriſtum prædicauit. Sunt qui putant ſolutum vinculis Galliam & Hiſpaniam adiiſſe. Deniq; rurſus à Nerone captus vltimo eius imperij anno, qui Domini erat 70. Romæ interficitur.

PEREGRINATI
TYPVS CO
In quo et noui testamenti,
a sancto Luca descri
phica, oculis in
DACIAE PARS
ILLYRICVM
MYSIA
SINVS HADRIATICVS
MARE TYRRHENVM
OCCIDENS
MACE DONIA
THRA CIA
EPI RVS
ACHAIA
PE LO PONNE SVS
AEGAEVM PELAGVS
LESBOS
SICILIA
MARE IONIVM
Melita insula, D. Pauli naufragio nobilis
CRETA
MARE CRETICVM
MARIS MEDITERRANE
Syrtis minor
Syrtis maior
AFRICA PROPRIA
CYRENE
MARMARICA
Abrah. Ortelius describebat 1579
QVONIAM IGITVR SCIMVS ET PERSVASVM HABEMVS, QVOD QV
FIDEM ENIM AMBVLAMVS, ET NON PER VISVM; PROPTEREA
SE APVD DOMINVM NOSTRVM. SATAGIMVS AVTEM SIVE

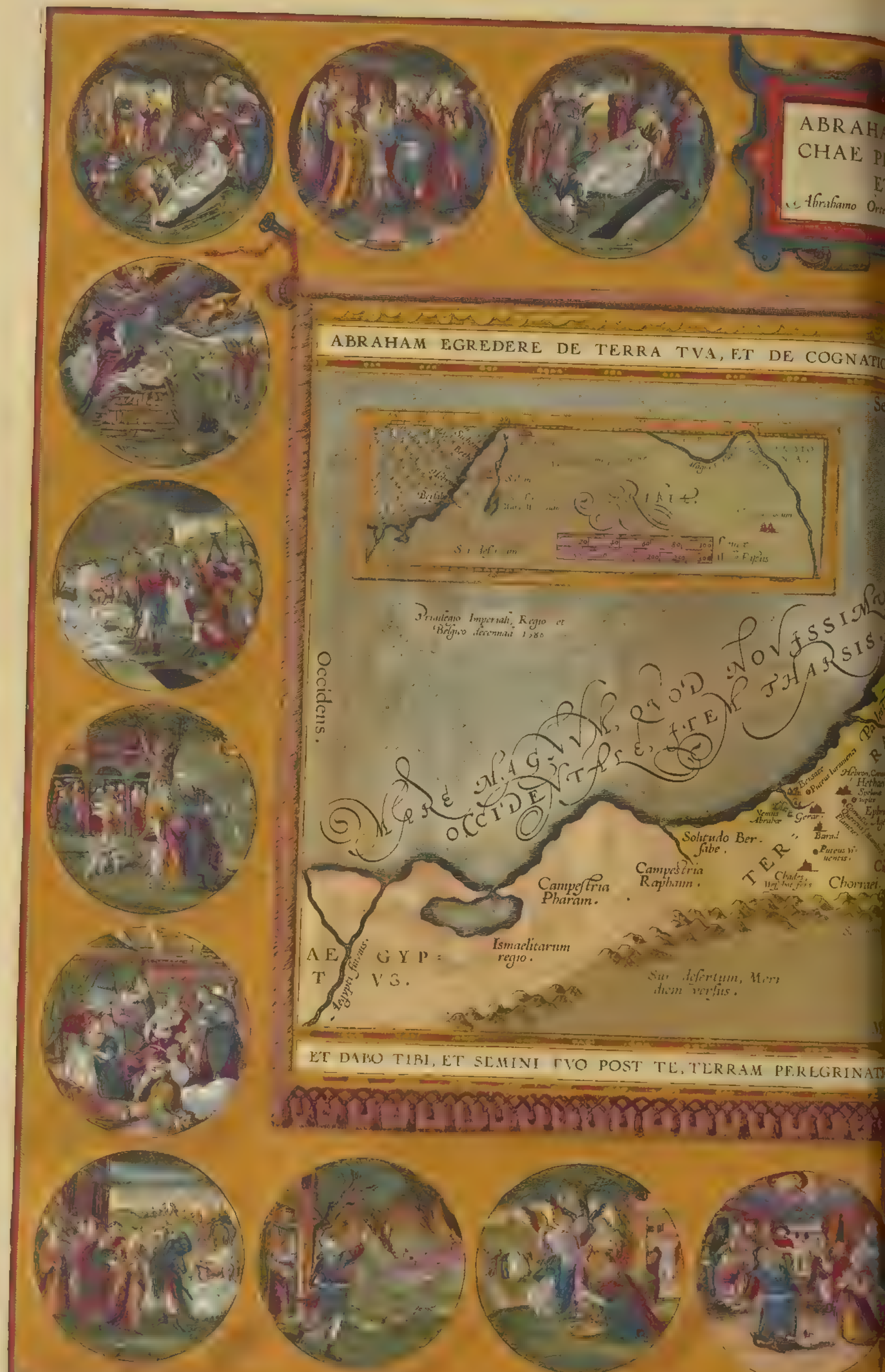

DIVI PAVLI
APHICVS.
em apostolorum historiae,
sfere loca geogra-
xhibentur.
PONTVS EVXINVS.
CAVCASEVM MARE.
COLCHIS
ARMENIA MAIOR.
PAPHLAGONIA.
PONTVS.
PHRYGIA MINOR
GALATIA.
CAPPADOCIA.
LICAONIA.
ARME NIA MINOR.
PISIDIA.
PAMPHILIA.
CILICIA.
LYCIA.
MESOPOTAMIA.
ORIENS.
PAMPHYLIVM MARE.
LYCIVM Mare.
CYPRVS
SYRIACVM Mare.
Cyrrestica.
SYRIA.
PALAESTINA.
ARABIA DESERTA.
ARABIA PETRAEA.
BABYLONIAE pars.
AEGYPTVS.
RVBRI MARIS PARS.
ARABIAE FELICIS pars.
Cum priuilegio Imp et Regiae Maiestatis
IN CORPORE HABITAMVS, PEREGRINAMVR A DOMINO; PER
DIMVS ET PEROPTAMVS PEREGRINARI A CORPORE, ET ES-
GRINI SVMVS, SIVE INCOLAE, VT ILLI PLACEAMVS. 2 Corinth 5.

ABRAHAMI PATRIARCHAE PEREGRINATIO.

ABRAHAMVS primus Patriarcha, quem Iesus Sirachi F. magnum, & gloria mirabilem dicit, Tharæ filius fuit: natus anno post diluuium secundo supra ducentesimum & nonagesimum, vt auctor est Iosephus; in Vre Chaldæorū ciuitate quā alio nomine Camirinem vocari scribit Eusebius: Vrchoa fortè Ptolemæi. Emigrat e patria sua, ætatis suæ (vt habet Suidas) decimo quarto, monitus à Deo, in Charran, quam Mesopotamiam interpretantur D. Stephanus in Oratione quam habuit ad Iudæos, in Actis Apostol. & Achior, ad Holofernem, in Iudithæ historia. sic quoque septuaginta interpretes: Iosephus pro vrbe habet. Carrhas Crassi nobilitatas clade, etsi sint qui putent, mihi non liquet. In hac Mesopotamia paullulum cōmoratus, (ibidem patre defuncto, vt idem Suidas testis) inde, Dei iussu, cum Sarai vxore, Lotho fratris filio, totaque familia & animantibus quas in Charran cōparauerat, versus terrā Chananæā profectus est. (si fides Nicolao Damasceno apud Iosephum, apud Damascenos habitauit, vbi vicus eius suo tempore ostendebatur, qui Abrahami domicilium vocabatur.) Cumque ibi in Sichemam ad Moræ planitiem (locum quem & Quercum & Quercetum More, & Quercum excelsam, varij interpretes variè interpretantur, & Terebinthum suo tempore appellatū scribit Zozomenus) peruenisset; apparuit illi Deus, promisitque illi & semini eius terram illam daturum. itaque ibi aram exstruit ipsi Deo, qui illi apparuerat. Inde se in montem inter Bethelem & Haim contulit, tentoriumque ibi fixit: & ibidem quoque aram Deo construxit, ipsiusque nomen inuocauit, & versus Meridiem pergit. Orta autem in ea regione fame, eaque ingrauescente, descendit in Ægyptum: ibidē peregrinaturus. Cumque in eam peruenisset cum vxore, quam sororem vocabat, muliere forma eleganti; exarsit in hanc Pharao rex: eamque accersiuit in domum suā: Abramum autem multis beneficiis prosequutus est, ibique, vt est testis Iosephus, ob eloquentiam & omnium rerum peritiam in pretio habitus fuit. Cùm autem adficeret Deus Pharaonem totamque eius domum multis cladibus, eandem Abramo restituit: expostulatus cum eo, quòd illi non indicasset suam esse coniugem, sed sororem appellasset; eamque dimisit. Adscendit ita Abramus denuò ad Bethelem, in eum locum, vbi prius altare fecerat, & nomen Domini inuocauit. At cùm vna regio Abramum & Lothum (abundabat enim vterque familia, tentoriis, iumentis, aliisque animalibus,) non facile caperet, & vna habitare non possent; exoritur controuersia inter eorum pastores. Abramus hac de caussa cum Lotho fratre regionem diuidit. Lothus eligit Iordanis fluminis planitiem irriguam, tractum paradiso atque Aegypto amœnitate, fertilitateque similem, in qua Sodoma, Gomorrha, aliæque ciuitates (quas Deus tunc nondum euerterat.) ibique cum suis habitauit. Abramus autem mansit in Chananæa. Digressus hic itaque a fratre, apparauit illi Dominus, ostenditque omnem terram quam oculis inter Orientem & Occidentem, inter Septentrionem & Meridiem circumspicere poterat: quam omnem promisit, deditque illi & semini eius in sempiternum. Abiit inde habitatum in vallem Mambre, (Quercum Mambre vertunt 70. interpretes, & Ogyn Quercum Iosephus.) Terebinthum suo tempore appellatum locum, scribit Euagrius: a therebintho, vt puto, hinc sexto stadio distante, vt apud Iosephum legitur; & quem ibidem permansisse ad sua vsque tempora, tradit Eusebius Pamphilus. quæ est circa Hebronem siue Chebronem. Ibique nuncio accepto de capto & profligato ex possesione sua Lotho, trecentos octodecim vernas domi suæ natos expedit. quibus hostes persequitur ad Danan vsque & Choban, (Soban vocat Iosephus, & Hoban D. Hieronymus.) fratremque cum familia, fortunis, & omni præda liberat, & reducit. Hinc domum reuertenti occurrit illi in Saue. locus qui à Iosepho Campus Regius, à D. Hieronymo Vallis Regis dicitur, Sodomæ rex, item Melchisedecus Hierosolymæ rex & sacerdos, vinum & panem ei offerens, & faustis ominibus prosequens. Ei Abramus quoque decimas omnium rerum dedit. His rebus gestis, apparuit illi iterum Deus, promittitque prolem hæredem, & inde progeniem, instar cæli stellarum & maris arenarum, numerosam. Hocque, non considerans suum corpus iam emortuum, (qui propemodum centenarius erat) aut enectam Sarais vuluam, sed fide non infirmus, neque de Dei promisso dubitans; & exploratum habens, eum qui promisisset, etiam præstare posse, contra spem spe credidit, eique iustitiæ reputatum fuit. Atque in veritatis testimonium, vitulum, capram, arietem, turturem, & columbam, media dissecuit: aues autem non item: idque ita ex Dei præcepto, alites ad cadauera volantes abegit. Post Solis occasum autem oborta caligine, ecce clibanum fumantem, & facem igneam. & ferit Deus cum Abramo fœdus: datque semini eius omnem terram quæ est à flumine Ægypti, (Nilo) vsque ad flumen magnum Euphratem. Sarai autem eius vxor cùm hactenus sterilis esset, & ancillam haberet Ægyptiam nomine Hagaram, Abramum submonuit vt cum ea rem haberet; ad quod consentiens, eam grauidam fecit, illaque illi filium peperit, quem Ismaelem nominauit. Apparet posthac Deus Abramo, id est, altiparenti, & nominat eum Abrahamum, id est, multiparentem: & eius vxorem Saraim, (quod est princeps mea) Saram, (quod sonat principem) filiumque ex eadem promittit, fœdusque cum eo init circumcisionis. Ipse autem præputia marium totius suæ familię ipso eodem die circumcidit. Rursum apparuit illi Dominus in planitie Mambre, cùm ad ianuam tabernaculi esset: vidit enim homines (angelos habet epistola ad Hebræos) tres, hospitioque accepit: discedentesque ad Sodomam eos deducit: domumque reuersus videt è cælo sulphur & ignem in Sodomam & Gomorrham, omnemque campum depluere. Inde Meridiem versus profectus, & quiescens inter Cadem & Sur, curauit Abimelechus Geraris rex ad se accersendam Saram, (quam Abrahamus sororem, vt antea, vocabat.) Monitus autem à Deo Abimelechus priusquam rem cum ea haberet, eam intactam Abrahamo restituit, multisque donis dimisit. Nascitur inde filius illi à Deo promissus, quem Isaacum nominauit; & octauo die circumcidit. Cumque idem ablactandus esset, magnum instituit conuiuium: in quo Ismael, quem ex Hagari ancilla susceperat, cùm Isaaco filio suo illuderet, vtrumque & Ismaelem & matrem, ex consilio Saræ ablegat. Deinde expostulans Abrahamus cum Abimelecho de puteo ab illius seruis vi occupato, fœdere amicitiæ inter se percusso, locum vocauere Bersabem, id est, iuramenti puteum. ibique Abrahamus lucum seuit, noménque ibi Dei immortalis inuocauit, atque diu commoratus fuit. His rebus peractis tentauit Deus Abrahamum: iubet enim eum, vt vnicū filium Isaacum quem habebat, quique annum vigesimum quintum, teste Iosepho, agebat, & ex quo illi stirpem innumerabilem promiserat sibi in monte Moria, qui postea Sion dictus & in quo Dauid templum constituit, immolaret. Hic itaque nihil diffisus, sed cogitans Deum vel ex mortuis progeniem excitare posse, aram exstruxit; & dispositis in eadem lignis, cultro manum admouet, ad filium suum immolandum: at ecce Angelus qui puero manum adferre vetat, & conspiciens ponè arietem cornibus in dumo hærentem, comprehendit, & pro filio immolauit. Moritur eius coniux Sara, cùm vixisset annos viginti septem supra centum, in Cariatharbe siue Hebron: eámque sepulchro condit in duplici cauerna, quam sibi ab Ephrone Hettæo coemerat. Aliámque vxorem superinduxit, nomine Ceturam: ex qua filios quoque alios sustulit. Ac postquam centū septuaginta quinque compleuisset annos, peracta feliciter ætate, maturáque senectute, vita emigrauit. Eum eius filij Isaacus & Ismael sepeliuerunt in eadē duplici cauerna, vbi Sara sepulta erat.

DE VALLE SYLVESTRI, siue MARI MORTVO.

DE Asphaltite lacu siue Mari Mortuo, quia in hac tabula, alia quàm soleat hactenus, forma delineauimus, aliquid dicere decreuimus. Hunc etenim exhibemus ea forma, quam puto eum habuisse Abrahami tempore, priusquam nempe Dominus eum sulphure & igne cælitus conflagrasset. Conuallem namque fecimus, inter montes, Iordane fluuio per medium irrigatam; in qua quinque ciuitates; Sodoma, Gomorrha, Adama, Zeboim, & Segor. Qui locus, quare & quomodo postea in lacum conuersus fuerit, sacræ indicant affatim litteræ: qui variis hunc indigetāt nominibus. de quibus quia in nostro thesauro satis sæpe. q. diximus, hic reiterare minime necessarium duximus. At eius descriptionem hanc ex Iosepho lib. 5. cap. 5. belli Iudaici libens addemus Is itaque hæc, interprete Gelenio. Lacus salsus ac sterilis est: nimia vero leuitate etiam quæ grauissima sunt, in eum iacta, fluitant: demergi autem quis in profundum, nec industria facilè potest. Denique Vespasianus, qui eius visendi caussa illuc venerat, iussit quosdam natandi inscios, vinctis post terga manibus, in altum proiici: & euenit omnibus, tanquam vi spiritus sursum repulsos desuper fluitare. Ad hæc mirabilis est colorum mutatio quæ ter in singulos dies superficiē vertit, & solis radiis variata resplendet. Multis autem locis vomit nigras bituminis glebas, quæ super vndam & habitu & magnitudine tauris sine capitibus assimiles natant. Ad eas autem cum lacus exercitores accesserint, nacti quod annexum est, ad naues trahunt: & quia leuatum est repletas eas abrumpere nequeunt: sed quasi religata scapha, pendet à cumulo, donec menstruo mulieris atque vrina soluatur. (Filo, menstruo muliebri infecto, hoc tribuit Plinius.) *Est autem vtile non modo ad compagines nauium, sed ad corporum etiam curationem multis remediis admiscetur. Longitudo lacus est quingentorum & octoginta stadiorum, qui ad Zoara vsque Arabiæ tenditur: latitudo autem centum quinquaginta stadiis patet. (Stadia quingenta longitudinis, & sexaginta latitudinis facit Diodorus.) Huic Sodomitica terra vicina est, olim quidem tam fructibus quàm diuitiis ciuitatum fortunata; nunc autem omnis exusta, vt quæ habitatorum impietate fulminibus conflagrasse memoratur. Denique adhuc in ea diuini reliquias ignis, & oppidorum quinque videre licet imagines, & renascentes in fructibus cineres: qui colore quidē sunt edulibus similes, carpentium verò manibus in fumum dissoluuntur & cinerem. Hactenus de eo Iosephus. Eadem ferè de eodem lacu Tacitus Historiar 5. nisi quòd bituminis moles ad littus postquam pertractæ sint, & vapore terræ, ac vi Solis inaruerint, securibus discindi, tradat. Dicit quoque hunc lacum specie maris, sapore corruptiorem, & grauitate odoris accolis pestiferum esse. neque eundem vento impelli; neque pisces, aut suetas aquis volucres pati; immo nullum generum viuentium recipere, scribit Pausanias, & Hegesippus 4. cap. 18. adeò vt, teste Plinio, tauri cameliq; in eo fluitent. Eadem Strabo, sed sub nomine Sirbonidis lacus, falsò. (alius enim hic ab illo.) Aquam eius amaram & fœtidam esse, testatur Diodorus item omne onus spiritu præditum sustinere; exceptis solidis, vt auro, argento, & huiusmodi, quamquam & hæc multò tardiùs hic, quàm in ceteris lacubus merguntur. Vide plura de eodem apud eundem lib. 2. & 19. Omnia vita carentia in profundum mergi, auctor est Trogus Pompeius 36 nullamq; materiam sustinere hoc mare, nisi alumine illinatur. Lucernam accensam supernatare, extincto lumine demergi, annotauit ex relatu, Isidorus. De hoc lacu scribit Aristoteles 2. Meteorolog. eius aquā vestes detergere, si quis ea madefactas bene excusserit. De fructibus edulibus similibus, at in cinerem abeuntibus, testimonio sunt, præter hos iam dictos scriptores, Solinus, Iosephus, D. Augustinus, & Tertullianus: qui omnes, hoc de pomis tantum referunt. Hegesippus his addit formatos vuarum racemos. Tacitus cunctis sponte editis, aut manu satis hoc euenire, scriptum reliquit. Atque hæc huius loci hodie facies: qui olim, teste Moyse, tanquam paradisus Domini erat conspiciendus.*

ABRAHAM EGREDERE DE TERRA TVA, ET DE COGNATIO
Priuilegio Imperiali, Regio et Belgico decennali 1586
Occidens.
MARE MAGNVM, QVOD NOVISSIMV
OCCIDENTALE, ITEM THARSIS
Solitudo Bersabe.
Campestria Raphaim.
Campestria Pharam.
Ismaelitarum regio.
Sur desertum, Meridiem versus.
AEGYPTVS.
Chornei.
ET DABO TIBI, ET SEMINI TVO POST TE, TERRAM PEREGRINAT

IAR-
TIO,
T VENI IN TERRAM QVAM MONSTRAVERO TIBI.
Cedmonaei.
NAAN.
Gergesaei.
Ammonitæ.
Raphaim.
Zuzim.
Oriens.
Dn̄o Ioanni Mostinio,
Montis S. Winoxij ab
bati reuerendo, viro
humanitate & can-
dore eximio, multi
plicięq rerum cog-
nitione nobili, Ab.
Ortelius in perpetuæ
amicitiæ pignus DD.
Moa-
bitæ
OMNEM TERRAM CHANAAN, IN POSSESSIONEM AETERNAM.

SACRIS ABSO-
LVTIS,

PROPHANA NVNC
AGGREDIAMVR.

ÆVI VETERIS
TYPVS GEOGRAPHICVS.

HABES, ſpectator candide, in hac tabula totius terrarum Orbis Ichnographiam; (aream, ſiue veſtigium dixerim) at veteris mediæque ætatis dumtaxat Geographiam. Neq. vlteriùs hæc noſtra terræ pila cognita fuit, (permirum) vſque ad annum patrum noſtrorum milleſimum quadringenteſimum nonageſimum ſecundum: quo Chriſtophorus Columbus Genuenſis primus mortalium, idque Caſtellanorum Regum auſpiciis, detexerit eam partem quæ verſus Occidentem ignota eò vſque permanſerat. Poſtea à Luſitanis luſtrata fuit ea pars, quæ ad Auſtrum vergebat, atque Aſiæ tractus Orientalior. Quæ Arctum adſpiciunt, noſtra ætate partim à Britannis mercatoribus patefacta vidimus. Cætera quæ adhuc ſub vtroque Polo deliteſcunt, venienti æuo detegenda relinquuntur. Nominauere fortè priſci veteresque extra hanc à nobis deſcriptam continentiam, regionem locúmve vnum aut alterum; at ſitum, vtpote eis prorſus ignotum, minimè ſcriptis tradidere. In hac autem continentia, Lector ſtudioſe, (ne fruſtra tibi perſuadeas ſcientiam rerum in toto terrarum Orbe geſtarum) ſiue antiqua Geographia, tota verſatur comprehenditurque vetus, ſiue ſacra, ſiue prophana hiſtoria: omneſque mortalium res geſtæ, quæ litterarum monumentis ad hoc patrum noſtrorum vſque æuum traditæ fuere. Omnem enim hiſtoriam ante dictum Columbum, vtraque, immò quacumque lingua ſcriptam, Romani Imperij limites, aut Alexandri Magni expeditionem (ſi M. Pauli Veneti, Zenoniſque, de quo ad tabulam Maris pacifici diximus, exceperis) minimè tranſſcendiſſe, omnes hiſtoriæ peritos verè & lubentes mecum confeſſuros exiſtimo. Ex quo, quàm manca ſit mundi hiſtoria, intelligendum; cùm quartam hæc vix terrarum Oceanique particulam, ſi cum noſtri ſeculi tabula conferas, liquidò cognoſces. &, quod maximè conſiderandum, potiùs quàm laudandum; verè nos nunc poſſe dicere, quod Cicero III. in Verrem olim falsò: nempe hoc,
" Locus intra Oceanum iam nullus eſt; neque tam longinquus, neq. tam reconditus, quò non, per
" hæc tempora, noſtrorum hominum libido iniquitaſque peruaſerit.

Veterum teſtimonia quædam de tabulis Geographicis.

Anaximāder Thaletis diſcipulus primam Geographicam edidit tabulam, teſte Strabone, qui & Eratoſthenis tabulæ totius habitatæ terræ meminit, atque præter hanc etiam veteriorum tabularum. Vixit autem hic Anaximander Seruij Regis Romanorum tempore.

Socrates quum Alcibiadem ſuperbire videret ob diuitias, adduxit eum ad tabulam ambitum terræ complectentem, & eum rogauit, vt Atticam ſibi requireret: qua reperta, ſuos fundos iuſsit oſtenderet: & quum reſponderet nuſquam ibi pictos eſſe, Horū inquit poſſeſsione tute effers, qui nulla pars ſunt terrę? Ælian.3. Variar. cap.28.

Hanno Carthaginienſis ſcribit tabulam nauigationis ſuę Atlantici maris, qua Libycam oram perluſtrauit, dedicatam in æde Saturni.

Ariſtagoras Mileſius habebat tabulā æream, in qua totius terræ ambitus inciſus erat: cūctūq; mare, atq; omnia flumina. tradit hoc Herodotus lib.5.

Auguſtus & Agrippa Orbem populo ſpectandum propoſuerunt, vt ſcripſit Plinius 3. cap. 2.

Apud Ægyptios conſeruari tabulas in quibus omnes comprehenduntur viæ & metæ totius maris ac terræ, auctor eſt Apollonius 4. Argonautic.

Tabulam Palæſtinæ ſcriptam ab Euſebio Cæſarienſi intercidiſſe, tradit D. Hieronymus.

Menſam argēteam ſiue auream, in qua totius mundi deſcriptio, Carolum Magnum habuiſſe, teſtes ſunt huius vitæ auctores.

Theophraſtum Ereſium tabulas quibus Orbis ſitus ſunt in inferiore porticu reponi, legaſſe teſtamento, ſcribit in huius vita Diog. Laërtius.

Mappam Mundi deſcripſi in pelles duodecim pergameni. ſic de ſe ipſo Dominicanus auctor Annalium Colmarienſium, anno 1265.

Tabulæ Geographicæ citantur quoque à Stephano Byzantio in verbo Αινος.

Domitianus Imp. occidit Metium Pompoſianum, quòd depictum Orbem terræ in membranis circumferret. Suetonius.

Varro de R.R. 1. cap. 2. habet hæc verba: Offendi ibi C. Fūdanium ſocerū meum, & C. Agrium equitem Romanum Socraticū, & P. Agraſium publicanum, ſpectantes in pariete pictam Italiam.

Audi Vitruuium lib. 8. Hæc autem ſic fieri, teſtimonio poſſunt eſſe capita fluminum, quæ Orbe terrarum corographiis picta inueniuntur.

Florus, qui circa Traiani tempora vixiſſe videtur, habet ita, Faciam quod ſolent, qui terrarum ſitus pingunt in breui quadam tabella.

Iulianus Imp. epiſtola ad Alypium: Iam eram morbo liberatus, cùm Geographiam miſiſti; non tamen propterea minùs grata fuit tabella abs te miſſa: ſunt enim in ea tum deſcriptiones meliores, tum iambi quibus eam ornaſti.

Sed veteres olim Orbem terrarum in tabula ſolere depingere, teſtis Plutarchus etiam in Theſeo. item Propertius 4. vbi Arethuſam ad Lycortam hæc loquentem facit,

Cogimur è tabula pictos ediſcere mundos.

AEVI VETERIS, TY
EVROPA
AMERI
CA
Zona frigida,
Circulus Arcticus,
Zona temperata,
Tropicus Cancri,
Zona torrida, et
Aequinoctialis, sive
fervorem a veteribus
Tropicus Capricorni,
Zona temperata,
Circulus Antarcticus,
Zona frigida,
OCCIDENS.
OCEANVS HYPER BOREVS
OCEANVS ATLANTICVS
OCEANVS AE: THIOPICVS
EVROPA
HISPANIA
AFRI CA.
LIBIA
Aethiopia Inter.
Agisymba regio Aethiopum.
EN SPECTATOR, PILAE TOTIVS TERRAE ICHNOG
TIS NONAGESIMVM SECVNDVM SVPRA MILLES.

GEOGRAPHICVS.
ASIA.
et inhabitabilis.
Sive Borealis.
et habitabilis.
Sive Aestivalis.
ob Solis nimium
Aequidialis circulus.
inhabitabilis credita.
Sive Hyemalis.
et habitabilis.
Sive Australis.
et inhabitabilis.
ORIENS.
A S I A.
INDIA EXTRA GANGEM.
Sinus Gangeticus
Sinus Magnus
MARE EOVM.
DICVS OCEANVS.
AFRICA.
. AT VETERIBVS, VSQVE AD ANNVM SALV
GENT. COGNITAE, TANTVM GEOGRAPHIAM.

ORBIS ROMANVS,
SIVE
ROMANVM
IMPERIVM.

AMMIANI MARCELL. LIB. XIIII.

TEMPORE quo primis auſpiciis in mundanum fulgorem ſurgeret victura dum erunt homines Roma, vt augeretur ſublimibus incrementis fœdere pacis æternæ, Virtus conuenit, atque Fortuna, plerumq. diſsidentes: quarum ſi altera defuiſſet, ad perfectam non venerat ſummitatem. Eius populus ab incunabulis primis aduſque pueritiæ tempus extremum, quod annis circuncluditur ferè trecentis, circummurana pertulit bella: deinde ætatem ingreſſus adultam, poſt multiplices bellorum ærumnas, Alpes tranſſcendit & Fretum: in iuuenem erectus & virum, ex omni plaga, quam Orbis ambit immenſus, reportauit laureæ triumphos. Iamq. vergens in ſenium, & nomine ſolo aliquoties vincens, ad tranquilliora vitæ diſceſsit. Ideò vrbs venerabilis poſt ſuperbas efferatarum gentium ceruices oppreſſas, lataſq. leges, fundamenta libertatis & retinacula ſempiterna, veluti frugi parens, & prudens & diues, Cæſaribus tanquam liberis ſuis regenda patrimonij iura permiſit. & olim licet otioſæ ſint tribus, pacatæque centuriæ, & nulla ſuffragiorum certamina, ſed Pompiliani redierit ſecuritas temporis: per omnes tamen quotquot ſunt partes terrarum vt Domina ſuſpicitur & Regina, & vbique patrum reuerenda cum auctoritate canities, populique Romani nomen circumſpectum & verendum. Hæc ille. Atque hoc in Sulpiciæ carmine Satyrico, *duo ſunt quibus extulit ingens Roma caput, virtus belli, & ſapientia pacis. Romanum hoc Imperium longè maximum fuiſſe, vt ab omnibus creditur, ſic reuera quoque fuit. in primis ſi cum iis quæ olim exſtitere, vti ſunt Aſſyriorum, Perſarum, & Macedonum; item quæ poſtea emerſere, nempe Othomannorum, Sophorum, Tartarorum, & quod Europæi presbyteri Ioannis vocant, conferas. ſin autem cum ea monarchia quam patrum noſtrorum memoria Carolus V. Imp. ex maxima terrarum parte ſtabiliuit, filiúſque eius Philippus noſtra ætate auxit, huiúſque amplitudinem cum aliorum, inſpecta vniuerſali geographica tabula, conſideres commenſuréſque, hanc ceteris dictis omnibus, etiam Romanæ magnitudine longè præferri, ipſe oculus liquidè & verè indicabit. Luſitanorum regnum poſtquam Orientalis Indiæ loca maritima inſuláſque ad ea pertinentes imperio ſuo nauigatione ſubiecerit, ſi tam verſus interiores terras, quàm circa littora potens eſt, extenderetur, inter minora Imperia haud dubiè quoque cenſendum eſſet. Atque & hoc nunc cùm ſub dicti Philippi ſit, maximum omnium totius æui eſſe, nemo non videt.*

De hoc Imperio magnificè Tertullianus de Pallio, hoc, Reuera Orbis cultiſsimum huius Imperij rus eſt.

Ouid. 2. Faſtorum.

Gentibus eſt aliis tellus data limite certo,
Romanæ ſpatium eſt vrbis & orbis idem.

ROMA TVVM NOMEN TERRIS FATALE REGENDIS
BRITANNICAE Insulae
HIBERNIA.
ALBION
Oceanus Germanicus.
Oceanus Britanicus
Oceanus Cantabricus.
Oceanus Atlanticus
OCCIDENS.
Celtica
GALLIA
Belgica.
GERMANIA
PANNONIA
HISPANIA
Lusitania
Betica.
Tarraconensis
Narbonensis
Liguria
Roma
Mare Superum
Mare Inferum
Corsica
Sardinia
Sicilia
Baleares insulae
Fretum Gaditanum
Numidia
MAVRITANIA TINGITANA.
MAVRITANIA CAESARIENSIS.
AFRICA MINOR
Atlas minor
Atlas maior mons
Insulae Fortunatae
Vsagium prom.
Originis, Incrementi, et Culminis Imperij Romani, breuis enumeratio.
Primo sub Regibus septem, Romulo, Seruio, etc. per annos ducentos & tres supra quadraginta, non amplius quam vsque Portum, atq; Hostiam, intra decimum octauum miliariū Romanum processit Imperium. Sub Consulib. vero, inter quos interdum Dictatores, et Decemuiri, ac Tribuni militares fuerunt, per annos quadringentos & septem supra quadraginta, vsq; trās Padum Italia est capta: Africa Hispaniaq; subactę: Gallia, et Britannia tributarię sunt factę. Illyrici, Histri, Liburni, Dalmatę, sunt domiti. ad Achaiam transitum est. Macedones expugnati: cum Dardanis, Moesis et Thracibus est bellatum. ad Danubium est peruentum: ac in Asia (pulso Antiocho) primum pedem posuerunt Romani. Mithridate victo, regnum Ponti est captum, cum Armenia minori quam idem tenuerat. in Mesopotamiam progressum est; & cum Parthis foedus initum; contra Carduenos, & Saracenos ac Arabas pugnatum. Judęa omnis victa Cilicia et Syria, in potestatem redacta ac tandem in Aegyptum peruentum. Sub Imperatoribus autem, a Diuo Augusto nempe ad Theodosij superioris, et Honorij ac Arcadij eius filiorum tempora, per annos quadringentos & quadraginta Cantabri, Astures, totaq; Hispania sub iugum missa est. Alpes maritimę, Cocciaeq; et Rhetię, Noricum, Pannonię et Moesię, Imperio accesserunt. Omnis ora Danubij in Prouincias est redacta. Pontus omnis, et Armenia maior, Mesopotamia, Assyria, Arabia & Aegyptus, in Imperij Romani iura concesserunt. Atq; hoc modo his Principibus viris, & populi Romani virtute, ac immortali eorū gloria, hoc Augustissimū Imperium ad summū fastigium perductum fuit; Cuius limites fuere ad Occidentē Oceanus, à Septentrione Rhenus et Danubius, ab Oriente Tigris, à Meridie Atlas mons. quę omnia in hac tabula ob oculos (historię candidatis) ponuntur.

Diuina mens ciuitatem populi Romani egregia temperataq; regione collocauit, uti Orbis terrarum imperio potiretur. Vitruuius lib. 8.
ROMVLO VRBIS AETERNAE CONDITORI
SARMATIAE.
COLCHIS.
ALBANIA.
IBERIA.
PONTVS EVXINVS.
MARE CASPIVM vel HIRCANVM.
MEDIA
ASIA MI NOR
ARMENIAE.
ASSYRIA.
MESOPOTAMIA.
BABILONIA.
CYPRVS.
SYRIA.
IVDAEA
ARABIAE PARS.
AEGYPTVS.
Hammoniaca regio.
MARMARICA
SINVS ARABICI PARS.
ORIENS.
Ex Liuio, Dionysio, & Plutarcho, hanc genealogiam septem Regum desumpsimus, atque huic tabulæ in historiæ Romanæ studiosorum gratiam adiecimus. In qua maxima linea est Regum mediocres sunt coniugum, minimæ vero filiorum filiarumq; Circuli duplicibus circumferentijs descripti, masculos denotant; simplicibus autem, fœminas.
Remus
Rhea Sylvia
ROMVLVS qui et QVIRINVS 37.
Hersilia
Sabina.
Hostius Hostilius
Pompilius
T. Tatius Sabinus
NVMA POMPILIVS. 43.
Tatia
Pompilia
Marcius.
TVLLVS HOSTILIVS. 32.
ANCVS MARCIVS. 24.
M.
Demaratus
Aruns
Tanaquil.
L. TAR QVINIVS PRISCVS 38.
Tullus
Ocrisia.
Lucretia
SER VIVS TVLLIVS. 44
Tarquinia
M. Iunius
L. Iunius Brutus
Tullia Minor
L. TAR QVINIVS SVPERBVS 25
Tullia Maior
Aruns
Sextus
Titus
Vtra ex Tullia, hanc sobolem procreauerit Tarquinius, nusquam legi
50
40
30
20

E V R O P A.

IN diuisione Orbis terræ, plerique in parte tertia Africam posuere: pauci tantummodo Asiam & Europam esse: sed Africam in Europa: inquit Sallustius. Hoc idem, ex eodem, D. Paulinus apud Ausonium sic cecinit, *Europam Asiamque duo vel maxima terræ Membra quibus Libyam dubiè Sallustius addit, Europæ admixtā possit quum tertia dici.* Sed in Asiam & Europā diuisit etiam Philostratus in Isocrate. & ipse Isocrates in Panegyrico. Et apud Varronē de Lingua Latina, hæc legūtur verba, Vt omnis natura in cælū & terrā diuisa est, sic cælum in regiones. terra in Asiam & Europam. & idem de Re Rustica, Primùm cùm Orbis terræ diuisus sit in duas partes ab Eratosthene, maximè secundùm naturam, ad Meridiem versus; (Asiam) & ad Septemtrionem; (Europam) eadem D Augustinus 16. de Ciuitate Dei: Lucanus 9. & Orosius 1. Obtinuit autem vsus apud omnes vtriusque linguæ geographos & historicos, vt Orbis trifariam diuideretur: in Asiam, Africam, nempe & Europam; eam, quam hîc describendam, tam lineari pictura, quam litteraria enarratione, nobis proposuimus. Quod ad formam itaque huius attinet, multiplex est, vt inquit Strabo. Et pæninsula, non insula. quamuis Silenus Midæ sic olim, teste Aeliano retulerit. Est enim, vt ostendit tabula, vndique circundata mari, nisi qua versus Orientem Asiæ Magnæ connectitur. quibus autem ibi limitibus, inter veteres recentioresque non vna sententia. Veterioribus namque vt Aristoteli, Platoni, Herodoto, & qui hos imitantur, eam ab Asia discriminant Phasi flumine, siue isthmo qui est inter Pontum Euxinum, mareque Caspium, siue Hyrcanum: quod in Scythicum siue Septemtrionalem Oceanum erumpere, tota ferè credidit antiquitas. testes Strabo, Plinius, Mela, Dionysius, Plutarchus in Alexandro, & de Facie in orbe Lunæ. item ex posteris Iornandes. omnes autem falsò. Vnus Herodotus verè (vt recentior etiam nostra experta est ætas) mare per se hoc esse dixit, nec vllo alio commisceri. Tanai flumine hanc ab Asia distinxere Dionysius, Arrianus, Diodorus, Polybius, & Iornandes, item Ptolemæus: qui hunc fluuium, & ab eius fonte terram versus Boream incognitam, hoc est, incertam. Indiscretis atque dubiis limitibus omnes. vt quibus extrema versus Orientem & Septemtrionem incomperta & fabulosa, exemplo Riphæi, Hyperborei, Græcorum (teste Strabone) hoc tractu commenta, Alaunique montes, à Ptolemæo hîc descripti; vbi nedum hi, sed & nulli hodie visuntur: at horum loco vastissimæ siluæ, paludes, & camporum æquora. Descripsit quoque in hac continentia olim Orpheus inter nempe Mœotidem paludem & Cronium mare, immensam (ἄπειρον) siluam. sic quoque Dionysius Afer qui hanc (ἀπείριτον) infinitam dicit: indeque Tanaim fluuium in Mæotidem euoluere addit. Riphæas siluas hîc habet Isidorus, & Tanaim inde effluere dicit. Danubium Europam Asiamque disterminare, scripsit VI. Natural. Seneca. de quo quid sentiendum, notabimus ad Daciæ tabulam. Ambigitur itaque de huius finibus inter dictos scriptores hactenus. quòd si me arbitrum receperint, non indecenter, ni fallor, partium consensu, huius fines statuam ipsum Tanaim, isthmum inter hunc & Rha fluuium, huiusque versus Orientem diuertigium, inde Oby fluuium, ad ostium huius vsque. Hoc enim ostio credidisse antiquitatem Caspium mare se in Oceanum exonerasse, facilè mihi persuaserim. Huius enim fluminis nomē vetus esse, ex eo verisimile, quòd ab Athenæo hoc tractu ponuntur Obij montes: quos olim Riphæos appellatos, nunc Alpes dicat. Et Ouim (siue Obim) regionem Scythicam in hac continentia, aut hinc non procul, describit Iornandes. Atque hi dicti montes, hoc loco, (non vbi Ptolemæus Pomponiusque eos statuunt,) esse; testes sunt hodie quamplurimi fide digni atque litteris clari, inter quos Baro Herbersteinius in sua Moscouitica historia: & Paullus Oderbornius in Vita Basilidis. item Antonius VViedus in sua Moscouitica tabula. vocantque eos vernaculè variis nominibus, at communiter Cingulum mundi, teste dicto Herbersteinio. Orbis zona nominantur in tabula Ienkensonij, qui quoque has oras perlustrauit. Atque huius limitis constituendi habeo suffragatorem quodammodo Iornandem & Aethicum, vbi dicunt, Riphæos montes Asiam diuidere & Europam. Atque hi ipsi montes, & hoc tractu, sunt antiquorum Hyperborei; nō vbi à Ptolemæo constituuntur. suntque hi iidem cum Riphæis, Obiis, & Alpibus. Atque hæc de huius ab Asia diuisione.

Hanc altricem omnium gentium populi, vocat Plinius: longeque terrarū pulcerrimam, Mardonius ad Xerxem dicebat, (vt refert de eo Herodotus) esse regionem admodum speciosam, omniaque genera felicium arborum ferentem, ac summæ bonitatis, & dignam quæ à solo inter mortales rege possideatur: Salubriorem quàm Asia, scribit Varro de Re Rustica. Potentem non semel nominat Statius, in Achilleid. *Maxima terra viris, & fœcundissima doctis Vrbibus.* sic de ea Manilius. Eius habitatores animi & ardoris plenos, facit Aristoteles. Idem huius bestias omnes fortiores esse quàm in Asia & Africa, adserit. Sed de huius natura & moribus audiamus summum geographum Strabonem 2. sic, per suum interpretem Xylandrum, loquentem, Hæc virorum virtute præditorum ac ciuium feracissima. Tota habitationi apta est, dempta exigua portione, quæ ob frigus incoli non potest, contermina Hamaxicis ad Tanaim, Mæotidem & Borysthenem incolentibus. Habitatæ autem partes algidæ & montosæ, quamquam ob naturam loci ægrè coluntur, tamen curatores nactæ bonos, ea etiam mansuescunt, quæ malè prius, & latrocinij in morem colebantur. Ita sanè Græci cùm montes & saxa insedissent, commode habitauerunt, propter prudentiam rerum ciuilium, artes, & eorum quæ ad vitam degendam requiruntur, peritiam. Et Romani multas gentes in potestatem redactas feras ob locorum naturam, quòd vel aspera essent, vel portubus carerent, aut ob frigus, aliisve de caussis, habitando incommodas, commercia antè ignotis, docuerunt vti, & de feris ciuilem vitam agentes redegerunt. Quæ verò partes in æquabili & temperato sunt situ, iis ipsa natura opitulatur ad commode viuendum. Iam cùm quæ gentes in regione felici, eæ pacis sunt studiosæ, quæ autem loca incolunt sterilia aut incommoda, pugnaces sunt ac fortes: fit, vt mutua vtrinque beneficia accipiantur, dum hi arma ad defendendum accommodant, illi terræ fructibus, artibus, & morum institutione hos iuuant: quemadmodum & manifesta vtrinque sunt damna, cum altera pars alteri non fert opem: arma tamen habentium est aliquanto melior conditio, si non vincantur numero. Atque ad hæc natura Europæ suam habet opportunitatem. Tota enim montibus & cāpis variè distincta est, vt vbique & agricolæ & milites, & ciuilis vitæ & belli studiosi iuxta se ponantur: maior tamen sit numerus pacem colentium: quod vitæ genus obtinet maxime industria ducum, primò Græcorum, deinde etiam Macedonum & Romanorum. Itaque ad pacē & ad bellum abunde sibi ipsa sufficit: nam copiam habet magnam & pugnantium, & terram colentium, & vrbes conseruantium. Eo quoque excellit, quòd optimos fert fructus, ad vitæ necessitates pertinētes, & metalla quæcunque vsui sunt: odoratas autem res, & lapides pretiosos extrinsecus important, QVIBVS QVI CARENT, NIHILO DETERIVS VIVVNT IIS QVI POSSIDENT. Accedit quòd pecoris abundans, feras damnosas paucas alit. Hactenus Strabo. Plura de huius Europæ regione, hominumque natura apud Hippocratem de Aere & Aquis. Profert quoque hæc sola Europa, & non alia Orbis pars, succinum siue electrum, quod Germani Glessum vocant. at non in Eridano, mare ad Septemtrionem spectans, intrante, vt nugatur Herodotus: aut in Pado Italiæ, vt fabulantur Poetæ: neque in Maris Hadriatici insulis Electridis, vt paullo diligentiores (teste Plinio) putauere: neque in Hispania, vt Aeschylus putauit: aut in extremis Hadriatici sinus rupibus, vt paullo modestiores putauere: aut in Liguria, vt Sudini, Methrodoro, & Theophrasto placuit. aut in Aethiopia ad Ammonis oraculum, aut Scythia, vt Philemon opinatur: aut in Britannia, vt Sotacus: aut in Glessariis Maris Germanici insulis, vt Plinius auctor est: aut in Bannonia vel Baltia insula, vt Timæus prodidit: neque in flumine quodam, vt Dion Prusæus. sed apud Hæstarum præninsulam, ad Sinum Clylipenum, in mari: vbi hactenus (magna veterum ignorantia) eius quæstuosa piscatio. In eadem Europa vrbes inclytæ multæ, inter quas omni æuo clarissimæ Roma, & Byzantium, quæ eadem postea noua Roma nominata: Flumina celebriora Rhenus, & Ister siue Danubius: siluæ Arduenna, & Hercynia, qua maiorem aut vastiorem nulla nouit historia. Atque hæc de Europa, quæ vnde hoc nomen acceperit, neque quis nominis auctor existerit, ab aliquo mortaliū compertum esse, nisi dicamus ab Europa Tyria accepisse, inquit Herodotus. Sed qua de caussa ab hac nominata fuerit, mihi quoque incompertum: neque vlli persuasum crediderim. Hanc enim, vt in fabulis est, è Phœnice Asiæ regione raptā, in Cyprum, siue vt alij, in Cretam insulam translatam scimus: vbi, vt auctor est Eusebij Chronicon, ab Asterio Cretensium rege in vxorem accepta, Minoem ex ea & Rhadamanthum Sarpedonemque procreasse. Indeque non in Europam, at in Africam commeasse, scriptum reliquit idem Herodotus. & quid hoc ad Orbis partem hanc nostram? ab Europo fortasse aliquis citius credet: qui, vt auctor est Trogus, in hac aliquando regnum tenuit: quod idem adtestari video Eustathium in Lycophronem, qui hunc Europum cuiusdam Himerti filium facit. Europen Sicyoniorum regem statuit Pausanias, & Chronicon Eusebij, eumque tempore Abrahami Patriarchæ. Est qui ob pulchritudinem regionis dictum sic autumat, vt inquit Festus. Veriùs multò, me iudice, hanc communi nomine Celticā vocari scripsit II. Quadripartiti Ptolemæus: à gente vtpote eam incolente. Nulla namque ferè huius regio, in qua non olim Celtæ. In Hispania namque versus Occasum vltraque Herculis columnas Celtæ sunt, auctore Herodoto. item circa Bætim fluuium, Straboni. Et Celtici Præsamarci in Lucensi conuentu. & alij cognomine Nerij, in Tarraconensi, apud Plinium. Cantabros & Astures Celtas esse, docent Dion & Xiphilinus. Celticam vrbem habet Plinius in Hispalensi conuentu. Celti Antoninus. & Celticum promontorium apud Artabros, idem. Celtiberorum, quis geographorum aut historicorum non meminit in Hispania? In Gallia Celtæ & Celtogalatæ sunt. Ex eadem quoque in insula Britannia. hanc enim primùm inhabitatam ab ea gente quæ huic obuersa in continente, constans & verisimilis opinio. Gallos & Germanos Celtas vocatos, omnium historicorum vnanimis est sententia: etiam Dionis, vbi scribit Celtas vtramque Rheni ripam inhabitare. Celtæ sunt in Gallia Cisalpina, siue Italica, Appiano. & eidem ad Ionium, (id est Hadriaticum) mare. quod & Strabo adserit. Ad Eridanum fluuium etiam sunt, Silio. Epirus Celtas habet, vt prodidit Antonius Liberalis. eosdem ad Hæmum montem, describit Stephanus. & circa Danubij ostia, Arrianus. item in Mœsia vicina, Strabo. Cum Illyriis & Thracibus permistos Celtas, scriptum reliquit idem. qui & ad Borysthenem eosdem statuit. item Celtas cum Scythis coniungit Aristoteles de Mundo. hinc Celtoscythas faciunt idem Strabo, & Plutarchus. Apud eumdem in Camillo lego Galatas (quos Celtici generis dicit) superato Septētrionali Oceano ad Riphæos montes peruenisse. Sed & ex eodem Strabone disco omnes gentes versus Septemtrionem habitantes, suo tempore Celtas appellatos. quod & hactenus docet horum auita lingua, quæ Celtica siue Germanica. eadem etiam (differente paullulum dialecto) in insulis his vicinis, vt Islandia, Groenlandia, Frislandia, & ceteris maris Germanici insulis. Plutarchus in Mario, scribit Celticam incipere ab Exteriori mari (hoc est Atlanticum) ad Septemtrionem vergere, indeque ad Mæotidem paludem. Celticas nominat Pomponius Cassiteridas (quas Britannicas esse, alibi docemus) insulas. Quid hoc, quæso, aliud, quam dicere Celtas vniuersam obtinere Europam? quod idem ante multa secula Ephorus apud Strabonem vidit. vbi terræ totius loca in quatuor partes diducēs, dicit eam quæ versus Subsolanum est, habitari ab Indis: quæ versus Austrum, ab Aethiopibus: quæ versus Aquilonem, à Scythis: ea autem quæ versus Occasum, à Celtis. Hadriaticum etiam mare, Celticum nominat Apollonij Scholiastes. & Celtos stagnum describit circa Istri ostia Lycophron. & idem Leucen Ponti Euxini insulam opponit ostiis Danubij. An non itaque proptie, vt eos qui Asiam inhabitant, Asianos: & qui Africam, Africanos, appellare solemus: hos qui hanc Celticam incolunt, Celticos nominare licebit? Celtas autem Germanos esse, cui non ex omni vtriusque linguæ veteri historia cognitum, Hadriani Iunij cap. 22. Batauiæ adeat, & multis rationibus antiquorumque scriptorum testimoniis ad hoc credendum persuasus, inde, ni fallor, abibit. Sin verò, Germanos ipsos audiat, qui hactenus *Kelt* in familiari colloquio sese mutuò nominant. Gallos autem, nationem quoque Germanicam voco. Et Germanicam linguam, omnium vbique Celtarum auitam esse, eam, qua hactenus vbique terrarum, (nisi vbi à potentia Romanorum expulsa, suaque superinducta,) vulgo in vsu est, docere possem, si huius loci. Verisimile ergo Europæ vocis Etymon, quod obscurum apud Priscos, non aliunde peti debere, quam ex eiusdem indigenarum idiomate. Incolas enim cuiusuis regionis patriæ suæ nomen à peregrinis emendicare, tam absurdum creditu est, vt nihil veritati magis aduersum excogitari vmquam possit. Qua de caussa Goropij nostri sententiam de hac voce hîc adtexere licet, qui eam non sic dictam vult a femina, verum a latitudine (vt inquit) videndi: quoniam videlicet (proferam eius ipsius ex lib. 9. Originum verba) non Asiam modo ad Orientem & Meridiem, Libyam ad Meridiem & Occidentem, sed oppositum etiam Orbē vltra Hyperboreos situm, intueatur. Verum nemo mihi persuadebit, Europam Græcam habere nomenclaturam, cùm prius à Cimmeriis sit habitata, quàm à Græcis. Diphthongas nobis, quintam Latinorum vocalem secundæ præponens: quam neque Latini neque Græci receperunt: sed si quando voces vertere vellent, in quibus ea esset, eu supposuerunt ordine inuerso. Verop itaque non Europ, nostri dixerunt, quo excellentem hominum multitudinem denotabant: eò quod Ver monosyllabum per diphthongon elatum, magnum, excellens, & id quod in quaque repræsentantissimum est, significet: quod alij Vr, citra diphthongon, vocali tamen lōga, scribunt. Ex Verop ergo Europ factum; vt ex Terues Tereus, Europam produxit: sic vocatam a gentis præstantia, qua ceteris mortalibus anteferenda esset. Hop enim hominum multitudinem notare, modo dixi.

De qua voce Idem lib. 8.

Hæc hactenus ipse in typis excusis exemplaribus quæ prostant. quæ sequuntur autem, ex codice etiam edito, sed quo auctor vsus: cui ad oras passim multa calamo & sua manu adiunxerat, secundæque editioni (quæ nondum sub prælo) adornauerat, exscripsimus.

Verum diligentiùs mihi nomen cum sacris litteris conferenti, altera ratio in mentem venit, longè præstantior, & felicius omen proferens. Iapeto dilationē, & vt alij interpretantur, gaudiū promitti videmus. quod tum consecutus erat, cùm Christus morte sua nos redemisset. E igitur legitimum connubium denotat: Vr, excellens: Hop, spem quo fit, vt Europ. legitimi connubij excellens spes sit: quæ propria eius terrarum portionis fuit, quam Noachus Iapeto dedit habitandam. Quamuis enim Semi posteritas per Abrahamum multis seculis Deo fuerit coniugata, tamen repudiata est. Coniugium verò quo Christus Europam ecclesiā suam copulauit, numquam dissoluetur: adeò vt optimo iure Iapeti portio Europa dicatur. Sed de hac voce plura nos in Francicis. Hucusque Goropius. quæ lubēs cum nostræ linguæ hominibus iudicanda communicaui. quamuis non nesciam huiusmodi acerbè irrideri a viro quodam doctissimo, at huius linguæ imperito, eoque, hoc in argumento minùs faciundo. Hanc Europam in Sacris litteris Iapetiam vocari, sunt qui opinentur. Atque hucusque de hac Europa, ex qua antequam discedam, addam ex Herodoto in Polymnia de ea hæc Mardonij ad Darium verba, Esse regionem admodum speciosam, omniaque felicium arborum ferentem, ac summæ bonitatis: & dignam quæ à solo inter mortales rege possideatur.

EVROPAM, SIVE CELTICAM VETEREM,
sic describere conabar Abrah. Ortelius.
CLARISS. D. NICOLAO ROCCOXIO I.V.L. PATRICIO ANTVERP. EIVSDEMQ. VRBIS SENATORI, HANC ANTIQVÆ EVROPÆ, NOVAM TABVLAM, ABRAH. ORTELIVS DEVOTISSIME DEDICAB.
OCEANVS SEPTEMTRIONALIS QVI ET HYPERBOREVS.
CRONIVM MARE.
Caledonius oceanus.
Oceanus Germanicus.
Oceanus Britannicus.
Oceanus Aquitanicus.
OCEANVS ATLANTICVS.
Occidens.
Fortunatæ insulæ, siue Beatorum, quæ et Glessariæ, item Electrides Plinio.
BRITANNICÆ INSVLÆ.
GALLIA.
HISPANIA.
ITALIA.
GERMANIA.
AFRICA PROPRIA

ARCTOA Regio. vbi Hyperborei et Pterophori.
OCEANVS
SARMATICVS, Plinio et Melæ:
SCYTHICVS, Ptolemæo
EVROBOREVS, Iornandi.
Scythicum littus.
Grandvicus sinus.
Rhipæi montes, qui et Olbij.
SAR
MA
TIA
Sali.
Pagyritæ.
Careotæ.
Borusci.
OVIM.
Hippophagi.
Zacatæ.
Sturni.
Sibiones
Suardeni.
Alauni.
Perierbidi.
Chenides.
Amaxobij.
SCYTHIA.
Burgiones.
Chuni.
Ophlones.
Idræ.
Rha Occidental
Rha Orientalis
Oriens.
Mæotæ.
SCYTHIA PARVA.
TAVRICA
SINDICA.
Dioscurias
Suani.
MARIS CAS PII PARS.
PONTVS AXENVS postea EVXINVS dictus.
Istropolis
Tomos
Amastris
Trapezus
Sinope
Heraclea vrbs.
Chalcedon.
Nicomedia
Cyzicus
BITHYNIA.
Troas Alexandria
ASIA PROPRIA.
Cumæ
Smyrna
Ephesus
Halicarnaßus
Termeßus
Tarsus
Anemurius
Patara
Antiochia
Taurus mons
Rhodus
Carpathos
CYPRVS.
Tyrus
SYRIA.
Damascus
Ioppe
Gaza
Hierusalem
ARABIA.
AEGYPTVS.
Arabicus sinus
MARMARICA.
Paretonium
CVM PRIVILEGIO DECENNALI, IMP. REGIS ET BRABANTIÆ CANCELLARIAE.
1595.

BRITANNICAE INSVLAE.

INSVLAS plures Britannicas dictas in Oceano Atlantico habet Plinius, at duæ maiores ita peculiariter nominantur ab eodem, atque, quæ sunt ALBION & HIBERNIA. Ex quibus ALBION ob magnitudinem, & tanquam earundem primaria BRITANNIA propriè vocatur. Atque haud multum absum, quin credam has omnes in priscorum Græcorum monumentis ante nempe quam a Romanis cognitæ, nominatæ, deuictæue fuerint generatim CASSITERIDES, quasi stannarias nominatas: & CASSITERAM speciatim, quam Romani Britanniam. Et quamuis sciam Cassiteram a Dionysio & Stephano pro Indica insula haberi, ab hac sententia minime dimoueor. puto enim hoc ab illis potiùs ex ignorantia, quam Geographiæ peritia traditum: idque communem esse cum nostræ ætatis hominibus errorem. vt qui omnes regiones insulasque incognitas, vel longè dissitas, Indicas vocare solent: quo nomine totum noui orbis continentem, cum insulis adiacentibus, auorum nostrorum memoria detectis, & quæ indies deteguntur, non citra veri ignorationem indigetant. Pro me facit testis extra omnem cōtrouersiam fide dignus Pomponius, qui eas Celticas vocat, quasi Celtis vicinas. Scio has Cassiterides ab aliis alibi describi: vt a Diodoro supra Lusitaniam: a Plinio, ex aduerso Celtiberiæ: ad Artabrum promontorium, à Strabone & Ptolemæo: vbi nullæ insulæ, credunt hæ sunt, aut vmquam fuere. ex quo has veteribus scriptoribus nomine potiùs quàm situ cognitas fuisse, facile intelligere est. Omnes autem has vna voce plumbi stannique fertiles celebrant: pellium quoque diuites facit Strabo. An non hæc tria, quorum abundantia, toti se Orbi in hodiernum diem vsque Anglia cognitam reddit, Britanniam eos describere, palàm arguunt? Quæ enim in tota terrarum pila vlla regio pellium, hinc stannique vt hæc larga? Idem Strabo tradit in Cassiteridibus, metalla non altè effodi: Plinius ea in Britannia terræ corio erui. Hos idem dicere de eadem, quis non videt? Ex his obiter no, Phœnices olim & Hispanos ita a Freto Herculeo ad hanc insulam negotiatum nauigasse, & loco stanni plumbi pelliumque, ærea (vt hactenus in vsu est) fictilia, atque tales importasse; vt postea Romani, dum eam Cæsar subiugaret, ex Gallia eandem adibant. Innotuit itaque tunc primum Romanis sub nomine Britanniæ, quæ ante aliquot sæcula Phœnicibus sub Cassiteræ nomine erat notissima. Appianus, grauis auctor, qui vixit sub Hadriano Imp. scribit Hispanos ab Occidentali & Septemtrionali Oceano abstinere, nisi quando in Britanniam vna cum æstu maris transuehuntur. Cassiteram hic Britanniam nominare mihi minimè dubium: at illud nomen tunc obsoletum, hoc magis in vsu fuisse, verisimile duco. Videant quoque doctiores, & maiori otio diffluentes, anne eædem a Sex. Rufo Auieno sub voce OESTRIMNIDVM describantur. mihi sanè ita visum. Dicit enim has plumbi & stanni diuites: & incolas ex pellibus naues construere, quibus Oceanum nauigant. quid hoc aliud, quàm quod Plinius ait, Britannos vitilibus nauigiis, corio circumsutis nauigare? Hanc insulam Romani diuiserunt, Dione & Xiphilino testibus, in SVPERIOREM quæ versus meridiem; & INFERIOREM, quæ versus Septemtrionem. In Almagesto Ptolemæi hæc MINOR, illa MAIOR nominatur; idque Seueri Imp. tēpore. Sub Valentiniano autem his nominibus distinctā fuisse, apud Sex. Rufum inuenio, BRITANNIA PRIMA, BRITANNIA SECVNDA, BRITANNIA MAXIMA CÆSARIENSIS, & FLAVIA. Liber Notitiar. & Ammianus VALENTIAM addunt; quæ eadem aliis, vt Orosio Claudiano, & Hegesippo, SCOTIA. Populorum duo genera facit Xiphilinus in Seuero, MÆATAS & CALEDONIOS: cæterorum enim nomina ad hos fere referri addit. quorum cui scire libido est, Ptolemæum adeat, & nostram hanc tabulam: in qua etiam ea, quæ apud alios vt Cæsarem, Tacitum, Pausaniam, & Ammianum, & cognoscet omnia. Ac de nominibus hucusque. ipsas insulas aggrediamur, & priùs earum maximam, quam Britanniam diximus.

HANC inter cæteras amplitudine excellere scribit ad Alexandrum Aristoteles. Insularum quas Romana notitia complectitur maximam testatur Tacitus. Tam magnam scribit Appianus, vt alia continens videri possit. Sed & alterum Orbem vocat Hegesippus. Formam huic triquetram tribuunt Cæsar Diodorus, Strabo, & Mela. Oblongæ scutulæ aut bipenni assimulat ex Liuio, & Fabio rustico, Tacitus. Cono similem, scriptum reliquit Iornandes. Hæc primùm Romano Imperio innotuit sub C. Cæsare, qui eam primus omnium mortalium (Romanorū dico) mille nauibus adiuit, vt refert Athenæus 6. Nam antea vt Dion 39. scribit, ne esse quidem ea in compertum fuit. posteriores in controuersiam adduxerunt, continens ne ea terra esset, an vero insula: multaque de vtraque opinione conscripta sunt ab iis, qui certi quidem nihil nouerant (quippe qui nec vidissent, nec ab indigenis qualis esset, accepissent) sed coniecturis tantum, quantum vel otij vel studij singulis aderat, vel nitebantur. Successu temporis, priùs quidem sub Agricola Proprætore, (hocque sub Vespasiano fuisse, ex Tacito disco) nostris autem temporibus sub Seuero Imp. liquidò deprehensum est, esse insulam. Ante horum aduentum, insulam nullius vmquam aduenæ imperium expertam fuisse, docet Diodorus. Multis regibus parebat: populus magna ex parte principatum tenebat, vti ex Cæsare, Strabone, Xiphilino, & Tacito habemus: qui subiungit, eos per principes trahi factionibus & studiis. Nec in commune consulunt: ita dum singuli pugnant, singuli vincuntur. Huius loca temperatiora esse quàm in Gallia, inquit Cæsar, & remissioribus frigoribus. Asperitatem enim frigorum abesse, testatur Tacitus: & aërem magis nubibus quam niuibus obnoxium, Strabo. Cælum caliginosum, dicit Herodianus. causam prodit æstum, & vapores ex paludibus. Britannia Sole deficit, sed circumfluentis Oceani maris tepore recreatur. Minutius Felix. Idem Strabo maximam insulæ partem esse campestrem, & siluis obsitam, multos etiam habere terrestres colles, asperrimos tamen, & sine aqua, dicit Xiphilinus: item campos desertos, plenosque paludibus. hoc vltimum quoque Herodianus confirmat, qui dicit, in plerisque locis ex frequentibus Oceani adluuionibus paludescere. Terram tamen frugum vbere lætam, facit Panegyricus, fœcundam, verum iis quæ pecora benignius quam homines alat, Mela. Vnde pecorum hic infinitus numerus, vt Cæsar litteris tradidit. Frumentum tamen proferre, auctorem Strabonem habeo, idque margæ beneficio: quia hęc, vt Plinius tradit, Britannis spissiorem vbertatem promittit. quam sub Iuliano Imp. adeò superfluam habuere, teste Marcellino, 18. vt soliti fuerint annonam in Gallias Germaniasue transferre. idem Zosimus. Materiam omnis generis, vt in Gallia, (præter fagum & abietem) etiam leporem, gallinam, & anserem, dictus Cæsar testis. Piscium incredibilem huius copiam prædicat ex Dione Xiphilinus. Metallorum largam variamque copiam: Solinus. Plumbi albi nigrique huius abundantiā tota semper mirata est antiquitas. in mediterraneis nempe, teste Cæsare. cui quodammodo refragatur Diodorus: qui ad Bolerium promontorium hoc quoque effodi perhibet. & eodem teste ferrum quoque, at exigua copia, atque hoc quoque in maritimis. Plumbum nigrum in summo terræ corio abundè prouenire, testis quoque dictus Plinius. Aurum argentumque profert si credimus Tacito & Straboni. Auro diuitem faciunt quoque Sibyllæ vaticinia, forte importato. nam Cicero ad Trebatiu scribit, ne scrupulum quidem auri aut argenti inesse insulæ; & nihil inde exportari: nec vllam spem prædæ esse, nisi ex mancipiis. Magna & multa flumina, & in ea quædam gemmas margaritasque generantia, hic, Plinio & Melæ. His Margaritis primam laudem post Indicas tribuit Ælianus. quarum spe Cæsarem hanc insulam petiisse, scribit in huius vita Suetonius. Amethistum huius celebrat Heliodorus. Fontes calidi etiam opiparo insculpti apparatu ad vsus mortalium: cuius fontibus præsulem Mineruæ numen esse, apud Solinū lego. Heliodorus huic adscribit quoque amethystum gemmam. Gagates hic item optimus, eidem Solino, & Dionysij vetere interprete. Ostrea Britannica nouit Plinius. laudat ille, qui dixit *Rutupinoue edita fundo, Ostrea callebat primo deprehendere morsu.* Canes celebrat Gratius poeta: quos hinc exportari naturali ad venationem præstantes facultate, describit Strabo. quod & Nemesianum minimè fugit, cùm inquit, *Diuisa Britannia mittit Veloces, nostrique Orbis venatibus aptos.* Miratam hos aliquando Romam, memoriæ tradidit Symmachus ad Flauianum fratrem. & his prœliari solitos Gallos, Strabo. Horum genus quoddam minutum, quos Agassæos vocant, descriptum lego apud Oppianū de Venatione. An vinum (nā oleam vitemque ferre negat Tacitus) olim tulerit, non affirmo. habeo tamen ex Vopisco Aurelianum Imp. Britannis permisisse, vt vites haberent, vinumque conficerent. Et Panegyricus Constantino Magno dictus, attribuit segetum tantam fœcunditatem, vt muneribus vtriusque sufficiat, & Cereris & Liberi. Plinius tradit Sotacum credidisse electrum hic ex arboribus effluere, quas electridas vocant. veterum figmentum: vt & hoc forte, quod Clemens 6. Stromatum, his Herueti verbis: Dicunt hi, qui conscripserunt historiam, in *Britannia* (βρεταννικῃ est in Græco) esse quandam speluncam monti subiectam in fastigio autem hiatum: cùm autem ventus incidit in speluncam, & in fossæ sinu allidìtur, audiri sonum cymbalorum, quæ numerose pulsantur. Item quod Solinus ait, de ara in Caledoniæ recessu, qui Græcis litteris manifestat Vlyssem ibi appulisse voto. An quoque hæc insula aliquando continenti iuncta fuerit, vt Seruio persuasum, aliis credere relinquam. Nunc ad eius incolas.

INFINITAM incolarum multitudinem tradunt in ea Cæsar & Diodorus. At vnde venerint, aut qui mortales eam initio coluerint, indigenæ an aduecti parum compertum tradit Tacitus. Pars interior incolitur ab iis quos natos in insula dicunt: maritima autem pars ab iis qui ex Belgio transierant: qui omnes fere iis nominibus ciuitatū appellantur, quibus orti ex ciuitatibus eò peruenerunt, sic referente Cæsare. (Hāc sententiam confirmant Belgæ & Atrebates a Ptolemæo in eadem positæ.) Tacitus asserit Caledonios rutilis comis, & magnis artubus Germanicam originem asseuerare. Colorati vultus, tortique crines, & positu cōtra Hispaniam, Iberos veteres hic traiecisse, easque sedes occupasse, fidem facere. Gallos vicinum solum occupasse, credibile esse, ex eorū sacris, superstitionum persuasione, & sermone haud multum diuerso. Zosimus 1. Historiar. tradit Probum Imp. omnes Burgundos Vandalosque quos viuos in potestatem redigere poterat, in hanc insulam misisse, vt sedem ibidem caperent. Saxones, aliosque populos, qui postea in hanc irrupere, volens omitto: quia hi mediæ ætatis & recentioris. nobis tantùm vetusta tangere animus. Generatim huius habitatores inculti omnes: atque vt longiùs à continenti absunt, ita aliarū opum ignari magis. Gallis feroces esse ex Tacito hausimus: & proceritate eosdē superare, ex Strabone. Hospitibus feros, facit Horatius Sæua Britannia cecinit Claudianus. Sæuos dicit Claudianus, in Panegyrico de Consulatu Honorij. Virides Ouidius 2. Amorum. Aequoreos idem 15. Metamorph. Capillis sunt promissis, atque omni parte corporis rasa, præter caput & labrum superius. Idem eos ingenio partim similes esse, partim simpliciores, & magis barbaros: vt qui caseos nullos conficiunt, cùm tamen lacte abundent. Alij hortos colendi. & aliarum partium agriculturæ ignari sunt. Moribus simplices sunt (audi Diodorum) integrique, longè à nostrorum hominum astutia versutiaque remoti. Cibo simplici vilique vitam ducunt, & à dautiis alieni. Atque vt Mela de his, tantum pecore & finibus diuites. Nam leporem, gallinam, & anserem gustare fas non putant:

Incognitæ positionis loca, Amboglanna, Andates, Badiza, Samnium.
OCCIDENTALIS OCEANVS.
VERGINIVM MARE.
HIBERNIA, Quæ IRIS Dio: doro: et Iuernis SACRA Avieno.
VTERNI.
VELABORI.
GANGANI.
AVTERI.
VENICNII
LVCENI.
VODIAE
HERDINI.
RHOBOGDII
MANAPII.
CAVCI.
VOLVNTII.
BRIGANTES.
CORIONDI.
BLAN.
DARNI.
MARE HIBERNICVM.
DEMETAE.
CANGI.
ORDOVICES.
GENVNII.
Britannia Secunda.
SILVRES.
BELGAE.
DAMNONII
DVROTR: IGES.
CORNAVII.
BRITANNIA MAIOR, QVAE Maxima Cæsariensis.
REGNI.
DOBVNI.
ATREBATII.
Britannia Flauia Cæsariensis.
CORITAVI.
BRIGANTES.
MAEATAE.
NOVANTAE
PARISII.
SEGONTIACI.
BIBROCI.
TRINOBANTES.
CATYEVCHLANI, ET CASSII.
SIMENI Ptol ICENI Tacito, et CENIMAGNI Cæsari
CANTII.
Saxonicum littus.
MORINI.
Meridies.
OCEANVS BRITANNICVS.
OCEA

BRI-
NNICA
M INSV-
ARVM
YPVS.
CALEDONIVS OCEANVS, Val. Flacco; DEVCALEDONIVS Ptolemæo.
Ex conatibus Geographicis Abrah. Ortelij. Cum privileg. decen. 1595.
Ebuda Orientalior
EBVDAE sive HEBVDES Insulæ, quas Beda MEVANIAS, et Aethicus BETORICAS vocat.
HYPERBOREVS OCEANVS.
CREONES.
VACOMAGI.
CARNONACAE.
CARENI.
CORNABII.
BRITANNIA MINOR, QVAE IN-
MERTAE.
DECANTAE.
CALEDONII.
Caledonia silva
PICTI.
SCOTIA, RIOR, VALENTIA, EA ET
GADENI.
VENICONTES.
DEM LOGI.
TEXALI.
Devana
ORCADES Insulæ, triginta plus minus numero.
Pomona
GERMANICVS.
CIMBRI
NATALIBVS INGENIO ET DOCTRINA ILLVSTRI REVERENDOQVE DOMINO D. GEORGIO AB AVSTRIA, PRAEPOSITO HARLEBECENSI, AC SERENISS. PRINCIPI CARDINALI ARCHIDVCI A CVBICVLIS,
Abrah. Ortelius R. M. Geog. L. M. dedicab.
Septemtrio.

putant: voluptatisque tamen caussa alunt, teste Cæsare. Anserum tamen genus quod chenerotes vocant, hic in deliciis esse, atque adeò, vt lautiores non norint epulas, testis est Plinius. Lacte & Carne eos viuere, eodem. Frumenta cum aristis suo tectis reponūt: inde quod satis in diem sit vsui, terentes. Frugalitatem horum, maiorumque tolerantiam, ex Dione Nerone duce. Potum ex hordeo eos facere, quem curmi vocant, ait Dioscorides. Zonaras scribit hos edulij quoddam genus parare, de quo si fabæ magnitudine aliquid gustaueris, neque esurire, neque sitire. Fides sit penes auctorem. De iisdem hæc Herodianus: vestis vsum ignorant, sed & ceruicem ferro incingunt: ornamentum id esse, ac diuitiarum argumentum, existimantes; perinde vt aurum cæteri barbari. Cæsar eos pellibus vestiri docet. Vxores habent deni, duodenique inter se communes, & maxime fratres cum fratribus, & parentes cum liberis. sed, si qui sunt ex his nati, eorum habentur liberi, a quibus virgines quæque ductæ sunt. sic Cæsar. Plurimos tantùm vnam vxorem habere annotauit Eusebius 6. Præp. quod illi attestatur D. Clemens, Recognitionum 9. Centenos & vicenos viuere annos, Plutarchus innuit. Vtuntur nummo æreo, aut annulis ferreis ad certum pondus examinatis pro nummo Plinio auctore, annulis quoque vtuntur digito medio. Creberrima eos habere ædificia, apud Cæsarem lego. sed, vt Strabo dicit, ex calamis, aut vt plurimum ex lignis compacta. Vrbium loco ipsis sunt nemora. Opidum enim vocant, cum siluas impeditas vallo aut fossa munierint, quo incursionis hostium vitandæ caussa, conuenire consueuerunt. Cæsar. Ibique, vt habet Strabo, ipsi sibi casas ponunt, & pecori stabula condunt, ad vsum quidem non longi temporis. Bellicosissimā gentē & audissimā cædis, vocat Herodianus. Dimicant non equitatu modo, aut pedite verum & bigis & curribus, Gallice armati. Couinos vocāt, quorū falcatis axibus vtuntur. Mela. Essedorū vtūtur multitudine. Cæsar, Strabo & Diodorus. Præliātur ingentibus gladiis. Tacitus. Hi gladij, teste Herodiano nudis corporibus dependent: tantùm scuto angusto cōtenti. Dentibus beluarum marinarum insigniunt ensium capulos. Pomponius. Loricæ aut galeæ penitus ignorant vsum: impedimentū id esse transgredientibus paludibus arbitrantes. Per eas enim paludes natant, excurrantque, ad illa vsque demersi: ac plerumque corporis parte nudi: cœnum contemnunt. Galeis tamen thoracibus, & ocreis muniri solitos, postea, ex Bunduicæ oratione, apud Dionem legimus. In congressu cum hostibus, magnos clamores edunt, & cantus minaces, vt idem docet. Caussas autem bellorum ex libidine contrahunt: ac se frequenter inuicem infestant: maxime imperitandi cupidine studioque ea prolatandi quæ possideant. Tacitus prodit hos quoque fœminarum ductu bellare. eius testem Boudiceam vna cum filiabus facit, Annal. 14. & Dion in Nerone. apud quem Bunduica vocatur. sed & Voadica scriptum reperio, in vita Agricolæ, apud Tacitum. Corpora inficiunt vltro: (pro vltro, scio virum doctum *vitro* legere) incertum ob decorem, vt habent Mela & Iornandes: aut vt horribiliori in pugna sint aspectu, vt ait Cæsar: qui luteo, quod efficit ceruleum colorem, hoc efficere addit. Pro luteo alij glasto legunt, quibus Plinius quodammodo suffragari videtur, nisi quod hic illud de fœminis tantum; cùm scribat, glasto quod plātagini simile, Britannorum coniuges nurusque toto corpore oblitas, quibusdam in sacris nudas incedere, Æthiopum colorem imitantes. (sed vetustam lectionem apud Cæsarem, quæ glasto, pro luteo legebat quare non retineam, non video: cùm ex fragmento Britannicæ descriptionis Lhuydi amici nostri didico, apud Britannos Occidentales, veteri Britannica lingua qua hactenus vtuntur, voce Glas, significare cæruleum colorem, & eadem quoque herbam Isatim, Plantagini similem.) Viros autem non colore tantum corpora inficere, sed ea notare varia pictura, & omnifariam formis animalium, eoque cò nudos incedere, ne videlicet hanc picturam adoperiant, apud Herodianum lego. Idem audi ex Solino, Regionem partim tenēt barbari, quibus per artifices plagarum figuras iam inde à pueris variæ animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento pigmenti notæ crescunt: nec quicquam magis patientiæ loco nationes feræ ducunt, quam vt per memores cicatrices plurimùm fuci artus bibant. Inter Deas, quod ex Dione habeo, Andatem coluere; sic enim victoriam appellant; cui templum & lucus sacer erat, in quo sacrificabant, eandemque colebant studiosissimè. Aliam præterea Adrasten nomine: quæ an eadem cum veterum Græcorum Romanorumque Adrastia (quam hi Nemesin putabant) aliis discutiendum relinquo. Druides apud hos olim fuisse, Cæsar auctor est, qui dicit, horum disciplinā hic repertam, & inde in Galliam translatam. Eosdem in Mona insula ad Vespasiani tempora perdurasse, ex Taciti Annal. 14. patet. Ex quo immortalitatem animæ (quæ Druidum sententia) huic genti persuasam, quoque verisimile. Sed de Druidibus plura in veteri nostra, Cæsaris Gallia. Magiam celebrare Britanniam attonitè, tantis ceremoniis, vt dedisse Persis videri possit, auctorem habeo Plinium. Testis eadem Bunduica, quæ finita in exercitu oratione, leporem e gremio dimisit, omnis capiendi caussa: qui postquam processisset, vniuersa multitudo lætantibus animis conclamabat. Cruore captiuo adolere aras, & hominum fibris consulere Deos, fas habebant. Tacitus. Hæc de Albione, nunc de Hibernia.

HIBERNIA.

HANC prisci scriptores inconstanti admodum scriptura HIBERNIAM, IVVERNAM, & IERNAM nominant. VERNIAM Eustathius in Dionysium. Sed IRIS à Diodoro vocatur: SACRA ab Avieno, in Ora maritima. & à Gente Hibernorum coli. Nomine BRITANNIAE Occidentalis eam celebrat Isacius, in Lycophronem. SCOTIAM apud mediæ ætatis scriptores nominatam inuenies. & a Scotis gentibus coli, scribit P. Orosius. OGYGIA videtur eadem appellata a Plutarcho, in libello de facie in Orbe Lunæ. Huius insulæ solum cælumque, auctore Tacito, haud multum a Britanniæ differt. Illic nullus anguis, auis rara, apes in ea nusquam, & aduectum inde puluerem, seu lapillos, si quis sparserit inter aluearia, examina fauos deserunt. auctor Solinus. Pomponius de ea hæc: ... est ad maturanda semina iniqua, verùm adeo luxuriosa herbis, non lætis modo, sed etiam dulcibus, vt se exigua parte diei pecora impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutius pasta dissiliant. Idem, sed paucioribus, dictus Solinus. Sed inhumanam vocat idem, ritu incolarum aspero. Et Pomponius eius cultores inconditos, & omnium virtutum ignaros magis quam alias gentes, dicit, aliquatenus tamen gnaros. pietatis admodum expertes. Britannis magis agrestes sunt, Strabonis. Inhospita & bellicosa gens. Solinus. P... nam esse vorans. Strabo. Humanis carnibus vesci, tradidit Diodorus. & quoque Solinus, Sanguine interemptorum hausto prius, victores vultus suos oblinunt. Pro honesto ducunt, teste Strabone parentum mortuorum corpora comedere, ac palam cōcumbere, non cum aliis modo mulieribus, sed etiam cum matribus & sororibus. Adeo vt fas ac nefas eodem ducant, vt hoc de iis Polyhistor. & hæc quæ sequuntur: Puerpera si quando marem edidit primos cibos gladio imponit mariti, inque os paruuli summo mucrone auspicium alimentorum leuiter infert, & gentilibus votis optat, non aliter quam in bello & inter arma mortem oppetat. Qui student cultui, dentibus mari nantium belluarum insigniunt ensium capulos: candicant enim ad eburneam claritatem. nam præcipua viris gloria est in armorum tutela. In hac insula Galbam imperium arripuisse, auctor est Chronicon Eusebij: sed Hispania legendum. in Hispania enim hoc factum ex Suetonio clarum. Atque hæc de his duabus, quæ propriæ Britannicæ dicuntur. nunc aggrediamur eas quas circumiacentes nouimus.

ORCADES, ÆBVDÆ &c.

ORCADES cum Ptolemæo & Pomponio dicam triginta numero esse: quamuis Plinius & Martianus quadraginta, & Iornandes triginta quatuor faciat. Isidorus non sine errore octoginta tres. & tres, triginta fortè legendum, tantum Solinus. Harum quasdam desertas, & quasdā cultas, plerique referunt. Omnes modicis spatiis inter se discretas, perhibent Plinius & Mela. Vacant homine, si quis credat Solino, nec habent siluas, tantum iunceis herbis inhorrescunt, cætera earum nudæ arenæ & rupes tenent. Pomonam idem vnam earum (vt docti quidem existimant) vocat. Dumnam & Ocetim ex his nominare videtur Ptolemæus. Claudium Imp. has Romano Imperio adiecisse, Eutropius & Orosius tradunt. Inuentas domitasque ab Agricola, scriptum reliquit Tacitus.

ÆBVDAS has vocat Stephanus, ex Marciani periplo: HEBVDES Solinus. vterque cum Ptolemæo quinque numerant. Plinio HAEBVDES sunt, sed triginta. falsò videtur. Primariæ harum duæ apud Ptolemæum propriè Ebudæ vocantur: reliquæ Epidium, Maleos & Ricina. quæ Ricnea Plinij erit. De his audi hæc, ex Solino: Harum incolæ nesciunt fruges, piscibus tantum & lacte viuunt. Rex vnus est vniuersis: nam quotquot sunt, omnes angusta interluuie diuiduntur. Rex nihil suum habet, omnia vniuersorum. ad æquitatem certis legibus stringitur: ac ne auaritia diuertat à vero, discit paupertate iustitiam, vtpote cui nihil rei sit familiaris, verùm alitur e publico. Nulla illi datur femina propria, sed per vicissitudines, in quamcumque commotus fuerit, vsurariam sumit. vnde ei nec votum nec spes conceditur liberorum. «

SILVRES quamuis multæ videntur, singulariter tamen tantùm Silura apud veteres scriptum reperio. Audi Solinum, Siluram insulam, ab ora quam gēs Britanna Damnanij tenent, (Damnonij malim scribere), turbidum fretum distinguit: cuius homines etiam nunc custodiunt morem vetustum. nundinas ac nummū refutāt: dant res & accipiunt: mutationibus necessaria potius quam pretiis parant. Deos percolunt: scientiam futurorum pariter viri ac feminæ ostentant. Hanc eandem puto SILINAM à Sulpitio Seuero nominari. An HESPERIDES sint Dionysij Afri, quas stanno diuites facit, nec aio, nec nego. MONAM insulam describit Cæsar 5. Gallicor. medio cursu inter Britanniam & Hiberniam. Dion in Nerone, finitimam Britanniæ habet. atque adeo finitimam, vt ex continente in eam nando per vada, auxiliares milites transmisisse Agricolam, testetur Tacitus in huius vita. Idem 14. Annal. scribit fecisse Suetonium Paulinum, nempe pedites equites vado secutos, aut altiores inter vndas adnantes equis transmisisse. Duæ igitur ex his videntur esse vnius nominis insulæ, vti & hodie reuera sunt, vnius tantum litteræ differentia internoscendæ. Hæc enim Taciti, hactenus MON & illa Cæsaris MAN, vocantur. In Mona olim Druidum sedes, vbi lucos, sæuis superstitionibus sacros, a præsidio Romano excisos, narrat idem Tacitus. Meminere præter hos, Monæ, Plinius & Xiphilinus. MEMMAM videtur eam corruptè nominare Iornandes.

VICTESIS quæ Ptolemæo VECTIS Plinio appellatur, & Suetonio in Vespasiano. VECTAM nominat Panegyricus Maximiano dictus, & Eutropius, qui eam ab hoc Imperatore, Romano Imperio adiectam tradit. ICTAM vocauit Diodorus, qui tradit ex continente stannum solitum in hanc insulam curribus deferri. proprium enim quiddam, inquit, accidere insulis quæ inter Britanniam & Europam interiacent: pleno enim mari, sunt insulæ: refluente vero, cùm interiectus locus aquis deficitur, continens videtur. Fides sit penes auctorem.

THANATOS etiam Solino cognita insula, quem de hac audi: Alluitur Freto Gallico: à Britanniæ continente æstuario tenui separata: frumentariis campis felix, & gleba vberi: nec tantum sibi soli, verum & aliis salubris locis. nam cum ipsa nulla serpatur angue, asportata inde terra, quoquò gentium inuecta sit, angues necat. «

TOLIAPIS & COVNOS præterea memorantur, iuxta Trenobantes, à Ptolemæo, de quibus in nostro Thesauro. Est & HEDROS & LIMNOS Ptolemæo, hæ SILIMNVS Plinij & ANDROS forte eiusdem. Atque hæc de insulis, in hac tabula delineatis. Est autem apud classicos auctores quarundam aliarum quoque memoria. & Plutarchus ex Demetrio, tradit multas insulas Britanniæ vicinas esse, easque desertas & disiectas; quarum dicatas quasdam dæmonibus, & heroibus scribit. Inter quas vnam esse ait, in qua dicunt in vinculis asseruari Saturnum à Briareo sopitum. pro vinculo autem ei somnum structum: & apud eum multos dæmones esse famulos & ministros. An hæc, quam Auienus Pelagiam vocat, & Saturno sacram dicit, non habeo quod adserere aut inficiari queam. At de his ipsis vide quædam lectu haud iniucunda, etsi fabulosa, apud ipsum Plutarchum de Oraculorum defectu. Habet quædam huius generis quoque Isacius, in Lycophronem. Artemidorus apud Strabonem perhibet insulam esse Britanniæ propinquam, in qua Cereri & Proserpinæ sacrificatur, eodem ritu quo in Samothracia. Apollonius in Historia mirabilium tradit ex Scymno Chio, Britannicam quandam insulam (non autem ipsam Britanniam, vt intelligit Camdenus.) ambitum habere CCCC. stadiorum, in qua fructus sine nucleis nasci: nam neque in oliua nucleum, neque in vua acinum reperiri. idque fieri in aliis etiam id genus frugibus. Sed fabulæ hoc similius quàm historiæ. Nesiades quoque insulas Britannicas nominat Dionysius Afer, Amnitarum domicilium. has autem citiùs Gallicas quàm Britannicas iudicauerim, idque ex Strabone. Hactenus de insulis Britannicis, ex veteribus. Si quis autem de iisdem vberius quid cognoscere desideret, auctorem locupletem Gulielmum Camdenum, amicum nostrum adeat, qui non tantum harum veterem formam, situm, mores, loca, & vrbes, sed & mediæ ætatis, atque nostri sæculi, adeò doctè & diligenter descripsit, vt non calamo, sed penicillo ob oculos posuisse videatur.

HISPANIA.

HÆC est bellatrix illa, viris armisque nobilis (vt Flori verbis vtar) Hispania; prima versus Occidentem Europæ continentis regio: quam pelago vndique incinctam, nisi qua tangit Gallias, vbi ea ab hac Pyrenæis montibus tamquam naturali munimine distinguitur, adspicis. Hanc primum IBERIAM vocitatam, ab Ibero nempe flumine, aut vt alij, à rege, sunt qui credunt. Auienus ab Ibera ciuitate (cuius & Liuius meminit) Beticæ, ad Hiberum flumen, aliud ab illo Tarraconensi. Ego & regionem & flumen ab Iberia, Asiatica regione, (vnde nempe horum origo) & Ibero huius amne, nomen sortitam, facilius crediderim. HESPERIAM quoque dictam, ab Hespero rege, præter Virgilium, infimæ classis, Honorium & Pseudoberosum, auctores habeo. Sed à Vespero stella, siue Occasu (cùm sit vltima versus Occidentem cogniti ab antiquis Orbis regio) potius sic nominatam, ipsa facilè euicerit veritas. Ita Hesperiam vltimam eam cognominat Horatius, ad differentiam alterius, Italiæ nempe, quæ apud Virgilium Magna cognominatur. Vt Græci enim hanc Hesperiam vocant, ratione situs, quo illis versus plagam Occiduam siue Vesperalem est, ita Itali illam eadem de caussa eodem vocamine insigniuere. Tandem autem ab omnibus vtriusque linguæ scriptoribus sub HISPANIAE nomine, idque ab Hispano, nisi fallat Trogus, celebrata fuit. An PANNONIA Παννονία aliquando dicta fuerit, vt Stephanus περὶ πόλεων tradidit, ignoro. PANIAM autem olim appellatam, ex Plinij 3. cap. 1. videtur: cùm inquit Lusam nomen dedisse Hispaniæ Lusitaniæ, Pana autem eius præfectum, vniuersæ. Huic videtur adstipulari apud Plutarchum Sosthenes lib. 3. rerum Ibericarum: qui scribit regionē PANIAM a Pane dictā, sed iuniores SPANIAM postea dixisse. SPANIAM vocat D. Hieronymus ad Esaiam 64. & SPANIAM (pro Spania fortè) a Chaldæis appellari, scripsit vir omni laude superior B. Arias Montanus, cōmentarijs in Abdiam. Et sunt qui Σπάνια legunt apud D. Paullum ad Romanos. Pro *Hispanis*, vt in vulgatis apud Trogum, *Spania*, legi in membranis: item in optimis Q. Curtij exemplaribus, annotauit vir doctissimus Bongarsius. Sic quoque semper scribi solere ante annos septingentos, auctor mihi fide dignissimus Ambr. Moralis, antiquitatum Hispanicarum diligens perscrutator, in Notis ad Eulogium, non vno in loco. Tagum, Spaniæ fluuium facit Glossarius vetus in Iuuenalem. Σπανὴ pro Hibera, & Σπανία pro Hispania est in veteri Lexico Græco latino, ab H. Stephano edito. Galenus 6. Simplicium cap. 4. scribit oleum quod ex Iberia (Hispania) portatur, Spanum. i. Hispanum appellari. Spania lego in libellulo Prouinciarum M.S. quo loco Hispania legit Sconhouius qui illum primus edidit. Confirmant hanc scripturam hactenus huius regionis incolæ, qui eam *España* (siue Spania) nominant. España enim & Spania, scriptione tantùm differunt. Solent enim Hispani verbis Latinis ab S. littera inchoantibus E. præponere, & sua facere. exempla huius pete ex nostro Thesauro, in voce *Iberia*. Sed & CELTIBERIA aliquando vocata fuit, testis Appianus, & alij. Hinc incolas CELTIBEROS & CELTOSCYTHAS antiquitus, quoque IGLETAS dictos, apud Strabonem legimus. SEPHARAD ab Hebræis nominari, docet dictus Montanus, & cum eo Postellus. Sed satis de nomine, eam ipsam nunc aggrediamur. Dionysius & Strabo huic regioni formam corij bubuli tribuunt. Quadratam dicit Trogus: Trigonam Æthicus, auctor mihi minimæ fidei. Speciosa cognominatur, in constitutione Imp. F. Constantini, quam Scaliger ad Ausonium edidit. In MAIOREM & MINOREM diuidit Stephanus. INFERIORIS meminit vetus inscriptio. Erudita antiquitas eam in CITERIOREM & VLTERIOREM, siue EXTERIOREM distinxit. Sequuta ætas in tres; & alijs nominibus. Citeriorem enim TARRACONENSEM; Vlterioris partem quæ ad Occidentem, LVSITANIAM; quæ ad Meridiem, BAETICAM vocauit. Postea sub Impp. Romanis in sex prouincias diuisa fuit: quarum nomina apud Sex. Rufum; TARRACONENSIS, CARTHAGINENSIS, LVSITANIA, GALLICIA, BAETICA, & TRANSFRETANA, quam & TINGITANAM cognominant. Hanc vltimam autem extra veram Hispaniam esse, ostendit tabula in Africa nempe, trans Fretum. His porrò septimam adijcit lib. Notitiar. INSVLAREM, siue Balearium. Tota hæc Hispania in quatuordecim Conuentus iuridicos à Romanis diuisa fuit. In Lusitania enim habet Plinius tres, Emeritensem, Pacensem, & Scalabitanum. in iisque XLV. opida. In Citeriore, siue Tarraconensi septem, Carthaginensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, & Bracarum. inque iis CCXCIIII. opida. In Bætica quatuor illi sunt Conuentus, Gaditanus nempe, Cordubensis, Astigitanus, & Hispalensis; & in iisdem, opida CLXXV. Sunt in vniuersum quingenta & quatuordecim opida. Et quamuis Strabo illi quodammodo plura tribuere videatur; eos tamen mentiri putat, qui plura quàm CIↃ. in ea fuisse perhibent; atque magnos pagos eos opidorum loco enumerasse. dicitque regionem non esse multarum vrbium capacem, ob soli ariditatem, vel feritatem hominum, si oram Mediterranei maris demas. Hispanos enim plerosque agrestes esse, & vicos habitare. Habitari autem vbique, ex Pomponio quis intelligere poterit: qui eā abundantem viris dicit. & Cicero in quadam Oratione scribit, Romanos, hos non vicisse numero, sed religione & sapientia. Qui primùm hanc terram inhabitauere, fuisse Iberos, Phœnices, Persas, Celtas, & Pœnos, tradit ex Varrone Plinius. sic quoque Appianus. Addo Romanos, fugatis inde Pœnis, siue Carthaginensibus. Sed de incolarum genio, ritu, viuendique more, pauca ex variorum classicorum monumentis delibare, & his attexere, quia non iniucundum legentibus fore cōfido, non inutile putaui. Flauam proceritatem his adscribit Calpurnius Flaccus. Ex cæli quibus subsunt dispositione dicit hos Iulius Firmicus, elatæ iactantiæ animositate præposteros; at addit hoc vitium iactantiæ a pluribus deseri. Omnem in vniuersum gentem ferocissimam, iugique impatientem, dicit Florus: magnanimā Dionysius Afer, trucem Martialis, superbam Oppianus, audacem Tibullus: asturam Vopiscus feram & bellicosam, atque velocem corpore: inquieta, auidaque in nouas res, & feris propiora quàm hominibus ingenia, Trogus & Liuius: viribus corporis Romanis præstare, Vegetius. Impacatos Iberos nominat Virgilius in Georgicis. quia abactores sunt, vt interpretatur Seruius, aut quia in latrocinijs præponderant, vt interpretatur Iunius Philargyrus. Corpora ad inediam laboremque, animi ad mortem parati sunt; testibus Val. Maximo, & Trogo. vnde Silius Italicus:

> *Prodiga gens animi, & properare facillima mortem,*
> *Namque vbi transcendit florentes viribus annos,*
> *Impatiens aui, spernit nouisse senectam,*
> *Et fati modus in dextra est, &c.*

Regibus se deuouere, & post eos vitam refutare, scribit ex Sallustio Seruius ad 4. Georg. Aduersus hostes crudeles sunt, aduenis humani & hospitales. Aduenientes enim exteros benignè hospitio excipiunt: adeo vt æmulatione quadam inuicem pro honore illorum certent. Diodorus. Mundiciei amantes, eos facit Ptolemæus 2. Quadrip. etiam Diodorus, sed qui vna in re hos spurcitiei accusat, quòd nempe totum corpus vrina lauent, dentesque fricent, hanc optimam corporis curam existimantes hancque vrinam ad hoc in cisternis ad vetustatem conseruari, scribit idem. Sed hoc solùm Cantabris & horum vicinis adscribit Strabo: Celtiberis Catullus. De dentibus meminit quoque Apuleius, Apologia pro se, prima. Affluenter varijs carnibus nutriri, potum ex melle conficere, & vinum emtum bibere, apud Diodorum legimus: sed hæc fortè circa oram Mediterranei maris, nam potu ex frumento soluto eos vti scribit Florus, & Plinius, (eumque cæliam & cæriam vocat) & ex tritico, vt Dioscorides, eumque curmi nominat. Zythum Lusitanos bibere, vini enim parum habere, tradit Strabo. parumque illud quod habent, statim in conuiuia cum cognatis insumunt. Horum potum ex fruge madida factum, vetustatem ferre, annotauit idem Plinius 14. cap. 22. Hac de causa fortè Hispanos inter eas gentes numerat Athenæus, quæ inebriari soleant. Idem quoque de Celtiberis scribit Plato. Parum autem vini apud eos fuisse Strabonis tempore, ex eo verisimile est, quòd Vopiscus scribat Probum Imp. Hispanis primum permisisse vt vites haberent, vinumque conficerent. Duram omnibus & adstrictam parsimoniam eis tribuit Trogus. & quamuis ditissimi, vt habet Athenæus, aquam bibunt, soli cibum capiunt, vt sumptuosè incedant. Neque in festos dies vllus epularum apparatus: teste Trogo. Erucæ siluestris semine eos loco sinapi vti, scribit Dioscorides. Plinius scribit eos suo æuo glandem in secūdis mensis habuisse. sed ex harum farina etiam panem conficiebant. Strabo. Hunc autem leuiorem esse ceteris ait Plinius: quod eum fermento condiant. Humi eos decumbere, eundem testem Plinium habeo. Breui vtuntur veste ac nigra. Diodorus. Striges nominat Hispanorum vestium genus, Isidorus Originum 19. cap. 23. Bellum quam otium malunt cùm extraneus deest, domi hostem quærunt, si Trogum audias. In bello non equites modò, sed & pedites robore, malorumque tolerantia cæteris excellētiores habent. Prælia aggrediuntur carminibus, teste eodem, & Silio, vbi inquit, *Ritu iam moris Iberi Carmina pulsata fundentem barbara cetra.* Et duobus gladijs fulti, cum equestri certamine superiores euaserint, ex equis desiliunt, pedites que pugna adiuuant, quod idem Suidas de Celtiberis. Gladij hi, vt ex Liuio & Polybio constat, breuitate agiles erant, ad propiorem pugnam habiles, & cum mucronibus, ita vt punctim, non cæsim ferirent. Suidas tamen Celtiberorum gladiorū præstantiam eò prædicat, quòd pugnant acriter, & ictum vtraque manu potenter ferant. Gæsis quoque vsos fuisse, docet Athenæus; cùm tradat Romanos iis dimicare, & ex Hispanis didicisse. Hos verò eas ab Afris habuisse, ex Polluce verisimile fit, qui vocat gæsum Libycam, hastamque dicit ferream. Galeas ferunt æreas. Cruribus ocreas ex pilis factas aduoluunt. Diodorus. Leui armatura, peltis, iaculo, funda, eos vti, Strabo auctor. Linteis purpura prætextis, & candidissimis tunicis induti præliabantur, vt tradit Polybius. Et quamuis tragicis stolis & varijs amicti tunicis, etiam ad pedes demissis vestiti, in publicum prodibant, teste Athenæo, nihilo tamen ad bella gerenda ideo erant ignauiores, ac minus fortes. Hæc eorum armatura, & vestitus militaris. Ex Aristotelis 7. Politicor. non omittendū duco, quòd tot columellæ circa defunctorum sepulcra statui solent, quot quisque hostes occiderit. Neque hoc Silij 13. *Tellure (vt perhibent) is mos antiquus, Ibera Exanima obscœnus consumit corpora vultur.* Aelianus hoc peculiariter de Barcæis scribit, atque tantummodo de iis qui in bello perierunt: qui autem ex morbo, igne cremari dicit. Procliue eis esse transnare flumina, ait Cæsar, eorumque omnium consuetudinem esse, vt sine vtribus ad exercitum non eant. In Sallustianis fragmentis lego his morem fuisse, vt in bella euntibus iuuenibus parentum facta memorentur à matribus. Plurimis militares equos & arma, sanguine ipsorum cariora esse, tradidit Trogus. Solent etiam toxicum sine vllo dolore necans, sibi parare, ex herba quadam apio simili, vt illud ad quæuis fortunæ incerta in promtu haberent, auctore Strabone. Florus dicit eos venenum ex taxis arboribus ad hoc exprimere. Huius etiam apud Plinium mentio est, sed ex baccis taxi. Atque hæc de gente in genere, nunc speciatim de nonnullis. Lusitani fortissimi, sed latrocinijs infames, agrosque minimè colunt, suntque insidiandi, indagandique periti; celeres, leues, & versatiles. (Zytho eos vti diximus.) Butyrum eis olei vsum supplet. Vasis vtuntur cereis. Coreaceis vsi sunt nauigijs, vsque ad Brutum. Magnas autem onerarias naues habuisse postea, ex Strabone liquet, quarumque numerum cum Africanorum æquare minimè veretur. Fidem huic facit quoque Sidonius, in Panegyrico Maioriano. Apud nos carbasa quoque primùm reperta, annotauit Plinius. Talis horum vita. Eodemque modo etiam viuunt Callaici, Astures & Cantabri; vsque ad Vascones & Pyrenæos montes, quod docent Varro de Re Rustica, Dion, Iosephus, & Strabo. apud quem & Diodorum de his plura. Indigetes asperos dicit Sex. Auienus, & *Gens ista dura, gens fera venatibus, Lustrisque inhærens.* De Cantabris audi Silium Italicum, libro tertio:

> *Cantaber ante omnes hyemisque, æstusque, famisque*
> *Inuictus, palmamque ex omni ferre labore.*
> *Mirus amor populo, cùm pigra incanuit ætas*
> *Imbelles iamdudum annos prævertere saxo:*
> *Nec vitam sine Marte pati, quippe omnis in armis*
> *Lucis caussa sita, & damnatum viuere paci.*

Celtiberos vocat Strabo togatos, & dicit eos quondā omnium maximè feros inhumanosque habitos, sed esse gentem populosam & pecuniosam. Silius, bellacem:

> *His pugna cecidisse decus, corpusque cremari*

Idem Strabo iudicat Turdetanos omnium doctissimos: quòd vtantur grammatica, & antiquitatis habeāt cōscripta monumenta, ac poematibus & metris inclusas leges. Carpetanos, Vaccæos, Lacetanos, & Callaicos, nobiles gentes idem vocat. Sed de his vltimis non possum non denuo Silium adducere, vbi ait: -----*misit diues Gallecia pubem*

> *Barbara nunc patrijs vlulantem carmina linguis,*
> *Nunc pedis alterno percussa verbere terra*
> *Ad numerum resonas gaudentem plaudere cetras.*
> *Hæc requies, ludusque viris, ea sacra voluptas.*
> *Cætera femineus peragit labor: addere sulco*
> *Semina, & impresso tellurem vertere aratro.*
> *Segne viris quidquid duro sine Marte gerendum est,*
> *Callaici coniux obit irrequieta mariti.*

Et quia ad feminas peruentū, Trogum idem cōtestari audiamus: Feminæ, inquit, res domesticas, agrorumque culturam administrant. viri armis & rapinis inseruiunt. Idem apud Strabonem, qui addit eas cum pepererint, suos viros decumbere iubere, iisque ministrare. Interque operandum ipsæ sæpenumero infantes lauant & inuoluūt, ad alueum alicuius fluminis acclinantes. Viris quotannis telas suas publicè proponunt, & quæ virorum suffragio plurimū elaborasse visa fuerit, illi maximum honorem deferri annotauit ex Nicolao quodam Stobæus cap. de Temperantia. Apud Cātabros vir mulieri dotem adfert; & filiæ hæredes instituuntur, & ab his fratres in matrimoniū elocantur. Harum vestitus & ornatus apud eundem, legere est ex Artemidoro. Structuras huius regionis, materia, virgultis, stramentis, arundinibus, & fronde constituisse ex Vitruuio intelligimus. Parietes habent quos appellant formaceos, quoniam in forma circumdati, vtrimque duabus tabulis infarciuntur verius quam instruuntur, Plinius 35. cap. 14. De religione priscorum Hispanorū pauca apud auctores reperio. atque hæc tantùm apud dictum Strabonem: Lusitanos nempe Marti capram immolare, præterea captiuos & equos. conijcere, & futura prædicere ex captiuorū extis. quin & ritu Græcorū hecatombas instituere. item gymnica certamina. Auspicinæ minimè imperitos fuisse ex Lampridij de Alex. Seuero dicto, discimus, quod hic nēpe eos in hac arte vicisse scribat. Accitanos Martem (quē Necyn vocant) colere, apud Macrobium inuenio. Callaicos nihil de Dijs sentire quidā aiunt. Celtiberos autem & eorum vicinos circa Septentrionem, innominatum quendam Deum noctu in plenilunio, ante portam cum totis familijs choreas ducendo, totamque noctem festam agendo, venerari. Ex Plinio tamen constat antiquitus Saguntinos coluisse Dianam, ibidem a Zacynthijs aduectam, annis ducentis ante excidium Troiæ. Hæc de gente. Sed vt apertiùs aliquanto huius ingenium se prodat, historicis paucis id ostendere lubet. Vettones quo tempore primùm in Romanorum venerant potestatem, & quosdam centuriones viderant deambulandi caussa hac illac flectere, opinati eos insanire, duces se ad tabernacula eis præbuere: putabant enim aut in tabernaculo quietè sedendum, aut pugnandum esse. simplicitatis hoc. Vide Aelianum 2. Variarum, cap. 5. Bello Cantabrico matres liberos suos necarunt, ne in hostium manus peruenirēt. Puer parentes fratresque captos omnes interfecit, ferrum nactus, mandante patre. Itemque mulier quædam vna secum captos. Quidam ad ebrios vocatus, coniecit se in

HISPANIAE VETERIS DESCRIPTIO.
Ex conatibus Geographicis Abrah. Ortelij.
CANTABRICVS OCEANVS
OCEANVS OCCIDENTALIS
Occidens.
Frons Hispaniæ Septentrionalis.
Frons Hispaniæ Occidentalis, Plin. et Melæ.
GADITANVM MARE.
IBERICVM
Fretum Herculeum, Gaditanum, et Columnarum. Idem, Limen Interni maris. et Oceani ostium.
Mauri populi.
HISPANIA TRANSFRETANA
TINGITANA QVAE
BAETVRIA.
TARR: ACO
LVSI
CITE:
Carpitani.
Oretani
Callaici.
Astures Augustani.
Turdetani.
Cunaei.
Exitani
Privilegio Imp. Reg. et Brabantiæ ad decennium.
1586.
SVMMO THEOLOGO DNO D. BENEDICTO ARIAE MONTANO: VIRO LINGVARVM COGNITIONE, RERVM PERITIA, ET VITAE INTEGRITATE MAGNO. ABRAH. ORTELIVS AMICITIÆ ET OBSERVANTIÆ ERGO, DD.

GALLIAE CONFINIA.
Pyrenæi montes.
GALLICVS Sinus Minor.
BALEARICVM Mare.
BALEARIDES, quæ et GYMNESIAE, et CHOERADES. Insulæ duæ, quæ MAIOR et MINOR.
SVCRONENSIS Sinus.
Ebusus insula.
PITYVSAE Insulæ.
Ophiusa insula.
ILLICITANVS Sinus.
VIRGITANVS Sinus.
Oriens.
HISPANIAE LOCA ALIQVOT INCOGNITAE POSITIONIS.
POPVLI, Acbisoci, Aequesilici, Allotrigæ, Amnienses, Andologenses, Arenates, Axabricenses, Babanenses, Banienses, Bursaonenses, Bursavolenses, Cæsarobricenses, Carausiæ, Cibilitani, Cincenses, Colarni, Cortonenses, Dammanitani, Eilotæ, Emanici, Equæsi, Fortunales, Gesorienses, Iadoni, Idienses, Ilumberitani, Interausenses, Ispalenses, Itani, Karenses, Louni, Melesses, Onenses, Oppidani, Oritæ, Pæsuri, Palatini, Ploutauri, Rucones, Sacilernusi, Segenses, Solienses, Talori, Tarri Iulienses, Tuisi, Velienses, Vennenses, Viacienses, Vibienses, Volciani.
VRBES. Abobrica, Accabicus, Adercon, Adrobicus, Agla, Alea, Alicensis, Alpesa, Andarisippo Apetua, Apilocarium, Arialdunum, Asena, Astenas, Atetona, Axatiara, Axenium, Bæcor, Bæcyla Bætyca, Belippo, Besaro, Bundium, Brachyla, Brana, Brutobria, Cæsaris Salutariensis, Calabria, Calucula, Carabis, Carbulo, Careo, Carruca, Castax, Castra gemma, Castra vinaria, Cedrippo, Certima, Cimbis, Cimiana Cisimbrium, Colenda, Colobona, Coplanum, Cotinas, Crabasia, Cusibi, Danium, Dia, Dumium, Etscadia, Erisane, Fabrescense, Gemella, Grumus, Helingas, Hellenes, Hippo, Hippo Carousiarum, Ibem, Ilipa minor, Ilipula Laus, Illurco, Ilucia, Indica, Ipasturgi, Ituci, Iulia cognomine Concordia, Iul. Constantia, Iul. Contributa, Iul. Fidentia, Iul. Restituta, Lancia Transcudana, Lenium, Magala Malia, Marcolica, Massia, Moron, Murucra, Nobilia, Nuditanum, Olitingi, Olone, Onoba, Opsicella, Osintigi, Ossigi, Ossigitania, Oxthraca, Sacrana, Sæpona, Saon, Segeda, Segestica, Serippo, Sicane, Silpia, Sitia, Soricaria, Sontia, Tabeta, Tarseum, Transducanus, Tribola, Turba, Turobrica, Tutia, Velia, Ventisponte, Vergentum, Vergium, Vescelia, Vesciveca, Vesperies, Victoria portus, Vrbiua, Vxena.
MONTES, Sacer, Ydrus. FLVMINA, Chalybs, Silicense. FONTES, Tamarici. et quædam Antonini. item Avieni.
Horum omnium situm quamvis ignorarem abesse tamen ab hac tabula iniquum putavi. Ex omni enim vetere historia veterem voco ad Caroli Magni usque tempora omnium huius regionis locorum vocabula exprimere volui, & ni fallor expressi. Si quæ autem lectori in ea deesse videbuntur erunt fortasse horum quorundam synonyma de quibus omnibus in nostro Thesauro geographico.

ſe in rogum.libertatis amoris notæ. Quoſdam eorum captos & in crucem ſuffixos pæana cecidiſſe, tradunt.mortis contemtus: Hæc ex Strabone. Sequentia ex Trogo: Celebratur bello Punico ſerui illius patientia,qui vltus dominum, inter tormenta riſu exultauit,ſerenaque lætitia crudelitatem torquentium vicit.inſignis fortitudinis hoc exemplum. Sæpè tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui.adeò illis fortior taciturnitatis cura,quàm vitæ. Poſſent huiuſmodi exempla plura ex auctoribus huc adduci. Sed hæc pauca de gentis genio ſufficiant.& ad regionis, ſoliique naturæ deſcriptionem accingamur. & primùm de eius fertilitate.Fertiliorem eam facit Trogus Africâ aut Galliâ; cum neque vt illa violento ſole torreatur, neque vt hæc aſſiduis ventis fatigetur. ſed media inter vtramque, hinc temperato calore,inde felicibus & tempeſtiuis imbribus,in omni genere frugum fœcunda eſt.Nam,vt Philoſtratus ſcriptum reliquit,hîc cæli temperies talis eſt,qualis autumni tempore in Attica eſſe ſolet. Hinc vere de ea hæc apud Solinum: Terrarum plaga comparanda optimis,nulli poſthabenda,frugis ac ſoli copia, ſiue vinearios prouentus reſpicere,ſiue arborarios velis.Omni materia afflùit,quæcunque aut precio ambitioſa eſt,aut vſu neceſſaria. Aurum & argentum ſi requiras,habet:ferrariis numquam deficit, nec cedit vitibus,vincit olea.Nihil in ea otioſum,nihil ſterile.quidquid cuiuicumque negat meſſem,viget pabulis.etiam quæ arida ſunt ac ſterilia,rudentum materiam nauticis ſubminiſtrant.Hæc eadem confirmat Pomponius, his verbis: *Viris,equis,ferro plumbo, argento,auroq; tam abundans & adeò fertilis, vt ſicubi ob penuriam aquarum effœta & ſui diſſimilis eſt, linum tamen aut ſpartum alat*. Turdetaniam autem (ſiue Bæticam, hinc excipit Strabo, qui tradit hanc vtriſque ita abundare,metallis nempe & frugibus,vt nulla ſatis laudatio eius præſtantiæ inſtitui poſſet. Atque horum omnium tam fœcunda, vt non ipſis tantum incolis,referente eodem Trogo, verùm etiam Italiæ, vrbique Romanæ ſufficiat. Atque hæc generatim. Diſtinctius autem paullulum Strabo,qui docet huius Hiſpaniæ regiones omnes non æquè frugiferas ac felices:minimeque eas, quæ metallis abundent. Eius etiam magnam partem incommodè habitari, propter montes & ſiluas,atque campos exili terra præditos. neque vbique aquis ſatis irriguam, vt circa Carpetaniam aut Celtiberiam, & partem eius Septentrionalem Oceano obiectam:vbi peſſime degitur,propter montium aſperitatem,& aeris frigiditatem. caretque hæc pars omnino frugibus. (Hunc tractum voluit fortè Iuuenalis Satyra 3. vbi inquit, *Horrida vitanda eſt Hiſpania*) At ora eius, qua Mediterraneum attingit mare.oleis,ficubus,vitibus,aliiſque id genus plantis (etſi his mediterranea non omnino careant) abundat.Adeo vt non inconcinnè hoc Silij,iam ſæpiùs citati, hîc adiungam,

Nec Cereri terra indocilis,nec inhoſpita Baccho, *Nullaq; Palladia ſeſe magis arbore tollit.*

In Luſitania etiam,ea in primis parte quæ inter Tagũ fluuium & Artabros eſt,ſolum felix, quod ad fruges & pecus attinet: itemque auri & argenti,& ſimilium rerum copia. Confirmat de eadem hoc Athenæus 8. quoque.Et verſus Meridiem ſita,teſte Plinio, felix eſt omnis regio, tota nempe Bætica hæc cunctas prouinciarum diuite cultu,& quodam fertili ac peculiari nitore præcedit.In eadem tanta pabuli lætitia,vt niſi abſtinentia interpellata ſagina,vt apud Trogum eſt,fuerit, pecora rumpantur.Sed non tantùm terra,ſed & mare etiam quod hanc Turdetaniam alluit,æquè fertile:abundat enim omni oſtreorum, concharum,purpurarumque genere,etiamque thynnorum:quorum hic quæſtuoſa piſcatio.& inde condita vario generis ſalſamenta. Atque huculque de ſummo terræ corio.Nunc autem de metallorum ſub eo abſtruſorum prodigioſis diuitiis.Totam Hiſpaniam ſcatere auri argenti, ferri,plumbi,nigri albique metallis, atteſtantur Plinius & Strabo.De auri argentique copia etiam fidem facit ſacra hiſtoria 1.Machab.cap. 8. nec non Ioſephus 2. Belli Iudaici 16. Sed plurimum in montibus aridis ſterilibuſque, in quibus nihil aliud gignitur. qui auri bono coguntur (vt cum Plinio loquar) fertiles eſſe. vt ſunt circa Baſtetaniam & Oretaniam, in quibus auri metalla deſcribit Strabo.Idem in Argenteo monte non procul à Caſtalone,argenti etiam circa Ilipam,& vtramque Siſaponem, (ad Babylam ciuitatem,vt habet Polybius.) in Meleſſum finibus,vbi Oringis vrbs,tradit Liuius incolas argentum fodere. Ad Tagum quoque in montibus eſſe ſecturas metallicas. apud Cotinas æs aurumq. naſci, apud eundem Strabonem legimus.Galleciæ regio (audi Trogum) æris ac plumbi vberrima: auro quoque ditiſſima, adeò vt etiam aratro frequenter glebas aureas exſcindant.Eamdem Galleciam,Aſturiam,& Luſitaniam, æquè omnium metallorum fœcundam, prædicat Plinius.Inter auri ramenta inuentas aliquando ſelibras glebas,ſcriptum reliquit Strabo. Idem ex Phalereo,etiam Diodorus, qui ait quoſdam qui in argento effodiendo occupantur, talentum Euboicum ſingulis tribus diebus percipere.Ibyllam ciuitatem nominat Stephanus, apud quam auri & argenti fodinas eſſe dicit. Maxima argenteorũ fodina eſt apud Carthaginem Nouam, ab vrbe ad xx.ſtadia diſſita. vbi XL. millia hominum in labore verſantur:atque in ſingulos dies P. R. viginti quinque millia drachmarum inde tributa fuiſſe, teſte Strabone,credimus. Vicena millia pondo argenti annis ſingulis Aſturiam,Galleciam, & Luſitaniam præſtitiſſe, tradit ex aliorum fide Plinius.Eodem auctore, argenti puteus eſt,Bebelo nomine,qui CCC.pondo Annibali ſubminiſtrauerit in dies. Hunc circa Pyrenæos fuiſſe, ex eo fortè quis coniiciat,quod addit, Aquitanos aquas ex eo egerere. Argenti ex Pyrenæorum nati incendio (cuius hiſtoriam lege apud Strabonem, & Diodorum) tanta fuit copia,vt Phœnices,quum illud aueherent,atque argentum onuſtis nauibus ſuperaret,loco plumbi,ancoris illud ſubderent, aut,vt Ariſtoteli placet, (circa Tarteſſum,) ipſas inde ancoras fabricauerint. Turdetanos argenteis præſepibus (lacunaribus mauult interpretari Caſaubonus) & doliis vſos,annotatum eſt à Strabone. Sed & flumina aliquot huius regionis aurum ferre,inter quos Tagus,nemo non veterum ſcriptorum meminit.nec minùs à Poetis celebratur,vt à Iuuenale,Statio; item Silio hoc verſu.

Hic certant Pactole tibi Duriaque Tagusque.

Arguunt horum metallorum copiam tot ducti hinc à Romanis triumphi, & in iis allata auri & argenti vis admiranda. quorum locuples & fide dignus teſtis Liuius plurimis in locis. Exempli cauſſa vnum aut alterum ſubnectere viſum.M. Heluius hinc tulit in ærariũ argenti infecti quatuordecim millia pondo ſeptingenta triginta duo.& ſignati bigatorum XVII. millia XXIII.Oſcenſis argenti CXX. millia CCCCXXXVIII. Cn. Cornelius Lentulus auri mille & quingenta pondo quindecim,argenti viginti millia,ſignati denarios triginta quatuor millia,& quingentos quinquaginta.Quæ de M. Portio Catone,Q. Fuluio Flacco, Q. Minucio, L. Stertinio,Tib. Graccho,C. Calpurnio, L. Quinctio Criſpino, M. Fuluio Nobiliore, Albino, aliiſque apud eundem leguntur, videant qui huius regionis inſignem metallorum opem ſtupere velint.adeò vt Ant. Auguſtinus rectè dixerit, Hiſpaniam id temporis Romanis eo loco fuiſſe, quo nunc America Hiſpanis. Ego ne longus ſim,ad alia me confero,quorum æquè beata eſt Hiſpania,vt equorum, canum,cuniculorum,gemmarum,aliarumque multarum rerum. Cuniculis abundantem eſſe docet Strabo, Plinius, Aelianus. & idem verſiculus Catulli hic, *Cuniculoſa Celtiberiæ fili*. item nummus Hadriani Imp.in quo hoc animalculum huic adpingitur regioni.Eius quoque lanam,(nigri velleris) Coraxicis meliorem, linum, (vnde optima retia, teſte Gratio,) ſpartum, coccum, picem, mel,ceram, ſal foſſile, alumen,chryſocollam,vitrum,minium.Sinopica terra non deterius,purpuriſſum, aliosque colores:cryſtallum, magnetẽ, lapidem ſpecularem,obſidianum, & ceraunios,hyacinthoſque gemmas,prædicãt Plinius, Strabo, Varro,Diodorus,Florus,Trogus, Ochram, Cadmiam,Schiſtum,& Sory gignere,ſcribit Dioſcorides: Cinnabarim vnà cum auro in Hiſpania erui, ait Pauſanias in Arcadicis. Suberem arborem Pyrenæis familiarem,tradit Theophraſtus.Glandem Ibericã inter alias præſtantem,ex Varrone celebrat Gellius. Amethiſtum Ibericum habet Heliodorus. Pernas etiam Cerretanorum, quas præſtantiores Cantabrorum æſtimat Strabo. Murænam Tarteſſiam laudat Gellius. De ſuum horum pinguedine mirabile quiddam narrat 2. de Re Ruſtica, cap.11. Varro, de earum cute nempe ad os, pedem & tres digitos fuiſſe.Canes laudant Oppianus & Iul.Pollux,item Nemeſianus.quorum *proles de ſanguine manat Ibero*.Idem Varro & Oppianus,cum Strabone huius equos feros celebrat.De quibus ſuſpicauerim Olympium Nemeſianum hæc cecinſſe:

Quin etiam gens ampla iacet trans ardua Calpes
Culmina,cornipedum latè fœcunda proborum,&c.
Aut inconcuſſo glomerat veſtigia dorſo,
Aut molli pacata celer trahit eſſeda collo.

Et idem ſæpiùs iam appellatus Silius:

Martius hic ſonipes campos hinnitibus implet,
Hinc iuga cornipedes euecti bellica captant.

Et idem alibi,de alio genere:

Hic paruus ſonipes,nec Marti notus,at idem

Martialis quoque hæc, *Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues,*
Venit ab armiferis gentibus Aſtur equus.

De iiſdem fortè ita Gratius:

Non tamen Hiſpano Martem tentare minacem
Auſim.

Hoc fortaſſe illud equinum genus,quod Plinius thieldones & aſturcones vocat,parua forma:quibus non vulgaris in curſu gradus,ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio.& quos tollutim incedere, docet Plautus: Aſturcones & mannos collutares vocat Seneca,in Epiſtolis. De curulibus,ſiue quadrigalibus equis, hinc ſæpiùs olim ob velocitatem petitis,multus eſt Q. Aurel. Symmachus. qui eam equini pecoris diuitem nominat. Silius hos adeò veloces facit, vt vẽtos poſt terga relinquerent.De equis vento conceptis,ad Oceanum,circa Olyſipponem (apud Vettones autem Silio) in monte Tagro, Varroni, (Sacro Columellæ) non fortaſſe tam vera quàm multa, Fauonio aut Zephyro vento hoc tribuunt omnes. Pullos autem hinc natos nõ plus triennium viuere, perhibẽt Columella & Varro. ſed ſeptimam eos ætatem ferre, Silius. Notiſſimum eſſe ſcribit Columella,pro re incredibili, ſed vera, recitat Varro, dicitque equas ex vento ibi concipere, vt hic gallinæ ſolent:quarum oua hypenemia (ſiue ſubuentanea) vocat, Zephyria Plinius. De his Ariſtoteles 5.& 6. Animalium.Et quamuis Solinus & D. Aug.de ciuitate Dei,idem de equis in Cappadocia euenire ſcribant,& Homerus Boream ventum impræguaſſe equas Erichthonij fabuletur, neque neſciam Aelian.7. Animal. cap. 17. ventos etiam in animalibus fœcunditatem augere; malim tamen credere cum Trogo, natam fabulam ex equarum fecunditate, & equorum pernicitate:vt non immeritò vento ipſi concepti videantur. De his tamen noſter Silius,ipſe Hiſpanus:

Ore omnes verſa in Zephyrum ſtant rupibus altis,
Exceptantq; leues auras, & ſæpe ſine vllo
Et venerem occultam genitali concipit aura.

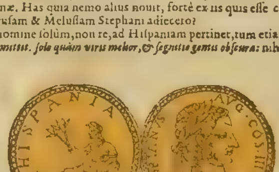
Atque de iiſdem fortè hæc Virgilius,

Coniugiis vento grauidæ, (mirabile dictu.)

Sunt autem & alia in Hiſpania miracula.vt in Carrinenſi (Catinenſi alius legit) agro,duo fontes,alter omnia abſorbens, alter omnia reſpuens. In eadem gente alius, qui aurei coloris oſtendit omnes piſces:nihil extra illam aquam ab aliis differentes. In Cantabria fontes Tamarici tres, ſingulis ſiccantur duodecies diebus, aliquando vicies,citra ſuſpicionem vllam aquæ.cum ſit vicinus illis fons ſine intermiſſione largus. Plinius. In Cantabriæ lacum fulmen decidiſſe, & repertas duodecim ſecures, ait Suetonius,in Galba. In Hiſpania fluuium eſſe, qui primo adſpectu nihil ab aliis differre videtur: at ſi paullò attentiùs auſcultes, aquam reſonantem audies. vbi enim vel modicus ventus vortices impulerit,aqua fidis in morem ſonum edit. plectri ſiquidem ventus, citharæ vero aqua vſum præbet. Achil.Statius 1. Armorum. In Galleciæ finibus Sacer mons eſt, quem ferro violare nefas habetur; ſed ſiquando fulgure terra proſciſſa eſt, quæ in his terris aſſidua res eſt,detectum aurum,velut Deûm munus colligitur. Trogus.Sal purpureum inueniri in Luſitania,Strabo. aliud, dulcedine quadam temperatum, in iugis Tarraconẽſibus cædi,tradit Sidonius ad Oreſium. Apud Hiſpanos Alpinos circa Iberum deſcribit Gellius ex Varrone, montem magnum, ex mero ſale: cui quantum demas, tantùm adereſcit. Salſamenti Hiſpanici mentio apud Lucianum in Votis.Montem prærupté altum in Cantabriæ ora maritima, totum ex ferro conſtare, ſcribit Plinius. Apud Gades ægrotantibus contigit,quod animæ morientes non deſerunt, quo tempore excreſcens aqua regionem inundat; teſte Philoſtrato. Atque hæc de Hiſpania veteri, terris omnibus terra feliciore, cui excolendæ atque adeò ditandæ impenſiùs quàm ceteris gentibus (vt ait Latinus Pacatus) ſupremus ille fabricator indulſit. Cuius deſcriptionem finire placet eo elogio, quo Plinius ſuam Naturalem hiſtoriam, hoc nempe: *Ab Italia,exceptis Indiæ fabuloſis,proximè quidem dixerim Hiſpaniam, quocumque ambitur mari.*

EXTRA hanc Hiſpaniæ continentiam,eſt ea quam vocauimus Inſularem, ſiue Balearium. Hæc tota ex inſulis conſtat; quarum nomina ſunt in Oceano; Gades, Iunonis,Geryonis,Londobris,Corticata,Aunios,Deorum,& fabuloſæ fortè hoc tractu Caſsiterides. In Mediterraneo mari, Baleares duæ,Maior & minor: Pityuſæ totidem,quæ ſunt Ebuſus & Ophiuſa: Scombraria,Colubraria,Capraria,Tiquadra,Plumbaria, Planeſia, & Mænaria,omnes,ſi Baleares & Gades excipias,ignobiles.Gades nobilitantur Herculis & Geryonis fabulis,atque Arganthonij longæui imperio. Baleares fundis inclaruere,fameque à cuniculis allata:quorum tanta in his copia aliquando fuit,vt contra horum prouentum auxilium militare à D. Auguſto incolas petiiſſe, veteres teſtentur hiſtoriæ. Horum vina confert primis Italiæ Plinius. Seruium hallucinaſſe crediderim,cum ſcriberet in VII. Aeneidos. Geryonem Balearibus & Pityuſis præfuiſſe. Omnes ceteri namque hunc circa Gades regnaſſe tradunt.niſi quis adducat pro Seruio, hæc Trogi: *In parte Hiſpaniæ quæ ex inſulis conſtat,regnum penes Geryonem fuit*. Sed Gades & inſulas huic in Oceano vicinas,tantùm hunc voluiſſe, argumento eſt pabuli lætitia, quam his adſcribit: quæ Balearibus minimè conuenit. Ex Bocchoris, non Geryonis, regnum Beleares fuiſſe,Solinum teſtem habeo. Præter autem has dictas inſulas,claſſicis auctoribus notas,alias habet Sex. Rufus Auienus, his nominibus; Oeſtrymnides, Archale, Poëtanion, Agonida, Cartare, Strongile, & Lunæ. Has quia nemo alius nouit, fortè ex iis quis eſſe coniecerit, quas Plinius mari vadoſo paruas appellat, & numero fermè viginti. Quid ſi his quoque Cromyuſam & Meluſſam Stephani adiecero?

DE TRANSFRETANA,ſiue Tingitana,quia nomine ſolùm,non re,ad Hiſpaniam pertinet,tum etiam quòd de ea Pomponius hæc, *Regio ignobilis,& vix quidquam illuſtre ſortita,paruis oppidis habitatur,parua flumina emittit. ſolo quàm viris melior,& ſegnitie gentis obſcura*: nihil hic dicendum exiſtimaui.

GALLIA STRABONIS,

CETERORVMQ. VETERVM.

TOTVS ille terrarum tractus, quem Oceanus, Mare Mediterraneum, Alpes, Pyrenæique montes, atque Rhenus fluuius ambiũt, à veteribus Gallia siue Galacia vocata fuit, incolæque Celti vel Celtæ. Vnde Ptolomæus eandem Celtogalaciam nominauit, propriè. Celtarum aliàs nomen multo latius longiusque patuisse ad Europæ veteris tabulam, prolixe satis docuimus. Galliæ quoque nomen trans Alpes, ad Rubiconem fluuium vsque quondam protensum, quòd nempe ea Italiæ pars ab his quondã possessa, non ignoramus: Veram autem, cuius terminos mare, fluuium, & montes diximus, tantum hîc describendam nobis proponimus. Hanc veteres Transalpinam (vti aliam Cisalpinam) vocauere. hanc eandem a Septentrione & Meridie bifariam diuisere Mela & Plinius. hic & eius imitator Solinus, Gebenna & Iura montibus, ille Gebenna monte, & Rhodano fluuio, quo eodem eam etiam distinguunt Eutropius & Suetonius. Illam, quæ versus Septemtrionem, Comatam appellant; hanc, quæ versus meridiem, Braccatam. Illa Cæsari diuisa omnis in partes tres: quarum vnam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtæ, nostra (vt inquit) Galli appellantur. Gallos, ab Aquitanis, Garumna flumen, a Belgis Matrona & Sequana diuidit. Extra autem hanc Cæsaris diuisionem est Narbonensis, quam Plinius & Pomponius seorsum describunt. & Cæsar eandem Prouinciæ sub nomine comprehendit. Ptolemæus tamen in Galliæ sua delineatione, & qui eum sequitur Ammianus, hanc quoque Galliæ tribuit: quadrifariamque vniuersam diuidit. in Aquitaniam scilicet, Lugdunensem, (quæ eadem cum Celtica) Belgicam, & Narbonensem. Hanc diuisionem autem non omnes iisdem disterminant finibus: Cæsar enim Heluetios, Gallis siue Celticis iungit. quos Plinius & dictus Ptolemæus in Belgica collocant. Belgicam Cæsar a Rheno ad Matronam, quam Plinius a Scaldi ad Sequanam. Cæsar Garumnam terminum habet inter Celtas & Aquitanos, vt quoque Pomponius. Strabo vero Ligerim. atque id ex Augusti instituto: cui suffragatur quoque Ptolemæus. Idem Strabo, ignoto quibus auctoribus, Belgas habitare dicit inter Rhenum & Oceanum. interque hos Venetos numerat, extremos versus Occidentalem Oceanum populos. Vereor autem valde, ne pro Belgæ, Celtæ hoc loco legendum sit apud eundem, cum ceteris omnibus geographis historicisque Veneti in Celtica siue Lugdunensi sunt. Postera verò ætas totam Galliam plurifariam diuisit: quod discendum ex Sex. Rufo, Ammiano, Lib. Notitiar. & Dignitatum libellulo, qui eius omnes portiones numerant & nominant septemdecim. quas omnes quoque in hac nostra tabula legendas offerimus. Sed & tandem post Caroli nempe Magni tempora, in duas tantùm distinxere: in Austrasiam vtique, id est Orientalem, & Neustriam (vt corrupte ferè scribunt, seu Vestriam, at melius VVestriam, id est, Occidentalem. Atque hæc de huius regionis nomine, circumscriptione, & finibus. quam Suetonius in Iulio tradidit in circuitu patere ad bis & tricies cẽtum millia passuũ. Nunc de eius natura, temperie, & dotibus.

Constitutione felicissimam facit Claudianus: Saluberrimam dicit Cæsar 3. Ciuil. Abundare riuis & fluminibus, Seneca 3. Natural. Interdum etiam fontibus sacris & vaporantibus, Solinus. Totam amnibus rigari, & loca per quæ feruntur, plerunque campestria esse [patulos campos huic adscribit quoque Sidonius] aut tumulos terrestres, Strabo. Multum fert frumenti inquit idem, milij, glandis, ac omnigenum alit pecus. [pecuaria diuitem, dictus Sidonius in Panægyrico Maioriani] nihil in ea ociosum, nisi qua paludes aut siluæ obstant. Frumenti abundantem, facit Trebellius, in Ballista. quod idem verum facit Cicero pro M. Fonteio: vbi scribit magnum numerum frumenti à Romanis hinc aduehi. & Romanos misisse legatos frumenti petendi caussa, ad hostes Galliæ Venetos, apud Cæsarem 3. Gall. & Dionem 39. lego. Hoc frumentum autem, omnium leuissimum esse ex his generibus quæ Romam inuehuntur, testatur Plinius. Panico autem Aquitanos vti, scriptum reliquit idem. Felices Gallias, pinguibus glebis, & commodas prouentibus fructuariis: pleraque conditas vitibus & arbustis, omni ad vsum animantium fœtu beatissimas describit Solinus. Sed Pomponium quoque de hac audiam. is, Terra est frumenti præcipue & pabuli ferax, & amœna lucis immanibus: quidquid ex satis frigoris impatiens est, ager nec vbique alit, & noxio genere animalium minime frequens. En quoque oculatum testem, de eadem, Iulianũ Imp. in Misopogone: is enim his Morentini verbis, ita: Hyems est ibi placidissima, propter calorem, vt aiunt, Oceani, ac fortasse quædam tenuis aura illinc diffunditur: videtur autem maritima aqua, dulci esse calidior. Siue igitur ob hanc caussam, siue aliam mihi ignotam, ita se res habet: hyems eius terræ incolis mitior est: præterea vites optimæ illic nascuntur, quin etiam ficus multi iam arte quadam extulerunt, cùm eas per hyemem calamis tritici, tanquam vestimentis contegerent, & aliis huiusmodi rebus, quæ cæli iniurias arboribus prohibere solent. Hactenus ille. Frigora sane, quia sub Septentrionibus, vt habet Cæsar 1. Gall. frugum maturitatem nonnihil retardari, verisimile. Qua de caussa huc referendum, quod Varro de R. R. 1. In Gallia, ait, Transalpina ad Rhenum aliquot regiones sunt, vbi nec vitis, nec olea, nec poma nascerentur, nisi agros stercorarent candida fossitia creta. (marga hæc Plinio, Sed iam & frigorem eam dicit quoque Claudianus: & glaciem Gallicam, me norat Lucianus, de Hist. scribenda. & hinc adagium, Gallica niue frigidior, apud Petronium. quam atque tam immensam fatetur Diodorus, vt flumina congelata sint peruia, non tantùm paucis, sed totis exercitibus cum curribus. item regionem loco aquæ niuibus oppletam. Hinc Aristotelem in Admirandis puto scripsisse, hanc non habere asinos. Ventosam facit Seneca 3. Natural. Circius ventus Galliam infestat, inquit, cui ædificia quassanti, tamẽ gratias agũt, tamquam salubritatem sui tribuant ei (quod fabulosum fortè quis existimauerit, nisi idem statim subnecteret hæc verba, Diuus certe Augustus templum illi, cùm in Gallia moraretur, & vouit, & fecit. De hoc vento etiam Gellius 2. cap. 22. eundem puto cum Boreali in Campis lapideis (de quo intra) vbi hæc vera, etiamnum hodie. Hac cæli inclementia motus ni fallor, Cicero in Prouinciis Consularibus, exclamauit, vere aut falso, Quid istis locis asperius? quid incultius oppidis? quid nationibus immanius? quid Oceano longius inueniri potest? Non obstitit tamen cæli siue soli natura, quin ab adolescente Roma, vt perhibet 2. Somnij Macrobius, aut a Massiliensibus, vt Trogus 43. eos vitem & oliuam serere didicerint. Eliconem Heluetium fabrum ex Italia primum in Galliam tulisse ficum siccam, & vuam, oleum ac vinum, annotauit Plinius. Inde vini postea adeo ferax, vt hinc vindemias condere Italos, cõqueratur quodammodo Columella: & Vienna, vinum quod picatum nominabant Romam vbi in pretio, mittere solebant: refert 5. Conuiual. Plutarchus. Quid ergo volunt Vopiscus & Eusebius, dum Probum Imp. tradant Gallis permisisse: vt vites haberent, doceri cuperem. An ad huius tempora vsque in Braccata hac Prouincia tantum, non in ceteris Galliis vitem fuisse quis putabit? at Bituricæ vitis meminit Plinius: item Aruernici. Dubius hic sum, fateor. Tempore Iuliani Imp. egregiam vitem apud Parisios prouenisse, scribit ipse in suo Misopogono. Et Bituricam vitem celebrat Isidorus. Auri & argenti quoque apud hos esse metalla, atque eorum præstantiora in Cemmeno monte: auri etiam fodinas omnium esse præstantissimas apud Tarbellos: & ferri metalla apud Petrocorios & Bituriges Cubos, Strabo auctor est. Aurum apud Celtas quosdam erui, scribit Athenæus. & auriferum Tarnem Aquitaniæ fluuium, vocat Ausonius. Diodorus 5. plures in ea fluuios auriferos dicit. vnde, vt apud Procopium est, hos aureum nummum è natiuo solo cudere, eumque non Romanorum Imp. vt ceteri solent, imagine, sed sua impressa. Horũ pecuniæ meminit Cassiodorus 7. Varior. numero 37 his verbis, Gallis auctoribus sine aliquo adhuc signo ad metalla translata est. Hinc Galliam diuitem, apud Manilium: opibus florentem apud Dionem, dites Gallos, apud Iosephum auro locupletes, in Oraculis Sibyllinis dici, verisimile. Et quamuis argento carere scripserit Diodorus, è Pyrenæis tamen montibus cùm silua casu accensa conflagrasset, liquatum argentum hinc prouexisse, narrat Athenæus. Apud Ruthenos & Gabalos quoque describit argenti metalla, Strabo. Ærarias quoque secturas apud hos multis in locis esse, Cæsar testis est. Amethystum in Gallia, & corallium circa Stœchadas insulas reperiri, Plinius. Electrum apud Celtas in flumine quodam piscatur, si Dioni Prusæo fides. quam de Celto Germanis vti hoc verũ, ita de Celto Gallis falsum existimo. Vaccinia purpura hic prouenire, habentq. tingendi caussa ad seruitiorum vestes, Plinius. Idem coccum, conchylium, ac tyrium (quibus vestes tingere consueuere,) his tribuit. iisdem ostrum, Vitruuius. Nardum ad theriacam conficiendam, è Gallia pet., Galeni testimonio verum. Abietem laudatissimam in Iura ac Vogeso montibus: betulam, & ex ea incolas bitumen facere, indicat Plinius. Hyacinthum herbam eximie prouenire, idem. Linitationem, line tribuit quoque, item, & inde linificium, Strabo: ex quo vela faciunt, quamuis pellibus pro velis vti Venetos Armoricæ populos, prodiderit Cæsar. Triumphi Gallici apparatum ex citro egisse, Paterculus auctor. citrus ergo hic etiam. At venenum hic quoque reperitur, vt taxus arbor, (eaque magna copia, Cæsare teste) quã Dioscorides Narbonensium prouentis esse venenum tradit, vt si qui dormiant sub ea, aut in eius vmbra subsideant, lædantur, & repente moriantur. De eadem hæc Plinius, Vasa Viatoria ex ea Vinis in Gallia facta, mortifera fuisse compertum est. Et taxo se exanimasse Catiuulcum Eburonum regem, teste est Cæsar. Aristoteles in Admirandis ait apud hos venenum genus esse, quod xenicon (τοξικον legit Græcus codex) vocant. (de quo nos infra) Hactenus inanimata, nunc de animalibus. Equas fama nobilitatas, commemorat Trebellius in D. Claudio. Canum huius gentis gentem numerosam, laudant, præter Ouidium, Oppianum, Gratium poetas, etiam Pollux grammaticus, & Eumenius orator. Lupum ceruarium e Gallia, spectasse se in Pompei Magni arena, dicit Plinius. Sues altitudine, robore & celeritate præstantes, à quibus qui non adsueuerit, non minus quam a lupo periculi, Strabo. Hinc optimas pernas eos habere, Athenæu recte scripsisse, quis non inficias? earumque tanta multitudine, auctore eodem Strabone, vt non tantam Romæ, sed & plerisq. Italiæ locis suppeditent. Lepores permagnos hic esse, ex Varrone de L. Latina obseruo. apud quem quoque lanæ Gallicanæ memoria, quam asperam dicit Strabo. Onocrotalus auis hic versus Septemtrionem ad Oceanum, si fides antedicto Plinio. & eidem salmo fluuiatilis. atque in Oceano physeter marinum animal, ingentis columnæ modo se attollens, altior nauium velis diluuium quandam eructans. Nereides quoque, item elephantos & arietes marinos, eodem auctore. In Arari flumine, vt habet ex Callisthene Stobæus, nascitur magnus quidam piscis, clupea nominatus ab incolis, qui crescente luna albus, decrescente eadem, nigrescit: & corpore nimium aucto, a propriis spinis interimitur. In huius piscis capite lapis reperitur, similis grani salis [micæ thuris, habet Plutarchus de Montib.] qui optime facit ad quartanas, sinistro lateri corporis adligatus, decrescente luna. clopiam, hunc piscem nominat Glycas, ex Anastasio scolopidon, dictus Plutarchus. At quis credat ranarum fecundam numerositatem tantam: tantam vnquam, vt ea ciuitatem pulsauerit? fidem tamen huius facit ex Varrone, iam sæpius adductus Plinius. & auget hanc Trogus 15. qui & simile accidisse Abderitis adserit. Sed ad alia plura huius regionis admiranda veniamus. atque primum ad fossiles pisces, de quibus ex Pomponio, hæc, Salsule fons, non dulcibus, sed salsioribus quàm marinæ sunt, aquis defluens, [in Gallia Narbonensi] iuxta campus, minuta arundine gracilique peruiridis, ceterùm stagno subeunte, suspensus. Id manifestat media pars eius, quæ abscissa proximis, velut insula natat, pellique se atque attrahi patitur. quin & ex iis quæ ad imũ perfossa sunt, suffusum mare ostenditur. Vnde Graiis, nostrisque etiam auctoribus, veri ne ignorantia, an prudentibus etiam mendacij libidine, visum est tradere posteris, in ea regione piscem è terra erui. qui, vbi ex alto huc vsque penetrauit, per ea foramina ictu captantium, interfectus extrahitur. huc vsque ille. Inter Graios quorum fidem hic eleuat Pomponius, annumerandi Strabone, & Athenæus? tradit enim ille libro 6. circa Ruscinonem fluuium [in hac descripta à Pomponio continentia quoque] lacum esse propinquum, ac paullo supra mare locum aquosum plenum salinarum huncque fossiles habere mugiles siue cestreos. vbi enim duos aut tres pedes foderis, immisso in aquam ... tridente, configere licet eam iusta magnitudinis, alitur limo, sicut anguillæ. sic ille. Hic autem lib. 8 ex Polybij 34. vt ait, ita, Iuxta Pyrenæos montes Narbonam vsque campos esse, per quos Illiberis & Ruscino fluuij decurrunt, ac in iis campis, fossiles quos vocant, pisces, reperiri. Eius namque loci solum tenue esse, ac subnascente multo gramine herbosum: sub eo verò, cum ad duos tresve cubitos arenosa terra sit, sub qua aqua inuenitur quæ a fluminibus aberrauit, in qua pisces sub terram decurrunt per riuos ... pabuli caussa: quod radicibus graminis impense delectentur, subterraneis piscibus vniuersam oram illam replere, quos egesta humo capiunt. atque hunc piscandi modum hactenus hoc loco perdurare, annotauit ad Athenæum suum Dalecampius. Credideram historiam quam literis mandauit Aristocles in Admirandis, huc referri quoque posse vbi tradit ... Massiliensium, circa Ligusticum, lacum esse, qui ebulliens circumquaque, piscem multitudinem immensam, veri fidem superantem, emittat, &c. Plinius 9. cap. 17. dicit in hac eadem Narbonensi prouincia certus tempore è viuariis marem linea longinqua per os attractum branchiis religata emissum in mare, eademque linea retractum, feminæ sequantur ad litus, rursus feminam mares. In hac eadem prouincia nobilis fons est Orge nominatur, in eo herbæ nascuntur in tantum expetitæ bubus, vt mersis capitibus totas eas quærant. vt refert Plinius apud quem quoque hæc, Tungri Galliæ ciuitas fontem habet insignem, plurimis bullis stillantem, ferrugineo sapore, quod ipsum nõ nisi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora: tertianas febres discutit, calculorumque vitia. eadem aqua igne admoto turbida fit, ac postremo rubescit. Eadem Narbonensis circa

Graniano-

GALLIÆ VETERIS Typus.
Ex conatibus Geographicis Abrah. Ortelij.
OCEANVS BRITANNICVS.
OCEANVS AQVITANICVS.
Occidens.
HISPANIAE PARS.
Pyrenæi montes.
Litus Saxonicum.
CANTIVM.
Belgica
CALETES.
Lugdunensis II.
Lugdunensis III.
Neruicanus tractus.
Aquitania II.
Aquitania III.
AMBIBARI.
ABRICATVI.
LEXOBII.
OSISMII, qui et TIMII.
MAVRI.
BAIOCASSES.
LEMOVICES
BIDVCESII.
CVRIOSOLITES.
AVLERCI, qui DIABLINTRES.
ARMORICAE, Siue MARITIMAE CIVITATES, Cæsari.
BRITANNI Plinij.
VENETI.
AMBILIATES.
SESVNI.
AVLERCI CENOMANI.
RHEDONES.
VNELLI, Siue VENELLI.
CARNVTES.
TVRONES.
ANDES.
CADETES.
NANNETES.
SANTONES, Liberi.
PICTONES.
BITVRI
AGESINATES.
GARVMNI.
MEDVLI.
COCOSATES.
BITVRIGES, VIBISCI.
TARBELLI.
VASATES.
VOCATES.
SARII.
DATII.
CADVRCI.
PETROCORII.
GARITES.
TARVSATES.
AVSCI.
BIGERRIONES.
AQVENSES.
SIBVTZATES.
ELVSATES.
CONVENAE.
Nouempopulania.
Pompelon
Burdigala
Rupellæ
Corbilum
Veneticæ insulæ
Cæsarea insula.
Sena ins.
Antros ins.
Vilarus ins.

AMPLISS. VIRIS DD. EDVARDO VANDER DILFT, ET CAROLO MALINEO, NOBILITATE RERVMQ. PERITIA CLARISS. VRBISQ. ANTVERP. COSS.
ABRAH. ORTELIVS L.M. DEDICABAT.
Nomenclaturæ et positionis locorum huius tabulæ testimonia, pete ex Thesauro nostro Geographico.
GERMANIÆ MAGNÆ PARS.
ITALIAE GALLICAE PARS.
Cum Privilegio Imp. Reg. et Cancel. Brab. 1594.
MEDITERRANEI MARIS PARS.
GALLICVS SINVS.
Germania II. quæ et Inferior.
Germania I. quæ et Superior.
BELGICA I.
LVGDVNENSIS IIII.
Lugdunensis V.
Lugdunensis I.
HELVETII.
Viennensis V.
Poeninæ alpes.
Graiæ alpes.
Cottiæ alpes.
Albingaunum
Genua
Nicæa
Antipolis
Stœchades insulæ
Lugdunum
Andomatunum
Vesontio
Argentoratum
Augusta Rauracorum
Lemanus lacus
Acronius lacus
TREVIRI
MEDIOMATRICES
LINGONES
SEQVANI
AEDVI
REMI
SVESSIONES
NERVII
Arduenna silua
TRIBOCCI
VANGIONES
NEMETES
RAVRACI
SEDVNI
VIBERI
LEPONTII
AMBARRI
SEGVSIANI
MANDVBII
HARVDES
VADICASSES
BOII
SENONES
LEVCI
BATAVI

Gratianopolim habet, vt describitur à Diuo Augustino de Ciuitate Dei, fontem similem illius qui est in Epiro, vt qui faces exstinguit ardentes, & accendit exstinctas. Lacus est, qui duorum coruorum dicitur, auctore Artemidoro, ad oram Oceani, in quo duos coruos apparere ait, qui dexteram alam habent albicantem: eò accedere quibus aliquid controuersiæ est, & in sublimi loco posita tabula, vtrumque pro se liba proiicere, coruos aduolates altera vorare, altera dissipare: obtinere autem caussam suam eum, cuius liba dissiciuntur at tabulæ similem iudicat hanc historiam Strabo. Heracleam quoque viam sic dictam, habet inter Admiranda Aristoteles, quam ex Italia ferunt Celtas Gallos & Celtiberos, vsque protendi, in qua & Græci & indigenæ transeuntes ab incolis obseruantur, ne quid iis mali forte accidat, quippe quòd pœnas ij pendant, damnumque lege sarciunt, in quorum finibus datum fuerit. Lateres in Massilia fiunt, qui proiecti in aqua natant, Vitruuius. Campum Lapideum quoque inter huius regionis mirabilia nunc describere lubet. Hunc omnes inter Massiliam & Rhodani ostia cōstituunt: Herculis prœliorum memoriam dicit Plinius. ex eo quòd Herculem hic dimicantem contra Albionem & Bergiona Neptuni filios, cum tela ei defecissent, ab inuocato Ioue adiutum imbre lapidum ferunt: credas pluisse, adeo multi & passim & late iacent. huic fabulæ adsentiuntur quoque Mela, Solinus, Hyginus, & Martianus: quibus Strabonis sententiam locus præponam, qui eum his Xylandri verbis describit. Campus est a mari centū circiter distitus stadiis, diametro eiusmodi quantitatis forma circulari. Is Lapidosus seu Saxosus dicitur, ab euentu. est enim plenus lapidū, qui manu implere possint, infra quos gramen nascitur, abunde pascua pecoris suppeditans: in medio autem, aquæ, & salsæ stant, & sales. Tota autem quæ superius adiacet regio, ventis est exposita in hunc autem maxime campum ventus incumbit ac defertur Septemtrionalis violentus ac horribilis, quo ferunt & lapides agitari, atque volui, & homines de vehiculis deturbari, ac vi flatus armis vestibusque nudari. Idem hanc Posidonij probabilem quoque rationem adfert, qui lacum fuisse dixit, qui cum fluctuatione exaruerit, ideoque in plures diuisos lapides, sicuti fluminum lapillos, & littorum scrupulos, similes inter se magnitudine leuitateque. &c. Aristoteles 2. Meteorolog. cap 8. motu terra factum adierit, Phlegræumq. campum nominat. Describit hunc eundē campum, quamuis non nominet, & ventum hunc infestantem, Diodorus 5. Arduenna silua hic quoque (in Belgica) de qua 5. Annaliū Tacitus, *Querebant saltus quibus nomen Arduenna.* An plures huius nominis? ex Pomponio? vbi dicit Galliā amœnā lucis immanibus? non existimauerim cum in tota veteri historia vnam tantum huius nominis siluā nominari sciā. at eandē longe lateq. dispersam, & forte diuersis credideriṁ sub vno tamen hoc nomine. Hanc enim ingentis magnitudinis, atq. totius Galliæ maximam dicit Cæsar: vt, quæ a flumine Rheno per medios fines Treuirorum, ac initium Rhemorum pertingebat: vergebatq, ad Scaldis cum Mosa confluentia. adeò vt amplius millibus quingentis pateat. efficiunt hæc quatuor millia stadiorum, quæ illi tribuit Strabo, at ex scriptoribus haud inde dignus, vti æstimat, si locus sincerus nam mendo carere vix putat doctis. Casaubonus in suis ad hunc auctorem doctissimis Commentariis. Neque mirum verisimile est Cæsarem huius testem oculatum, siluæ mensuram ignorasse. Ab hac silua Dianam cognominari Arduennam, fidem facit marmor antiquum, de quo nos latius infrà. de regione huc vsque. nunc de eius populis. Regionē populosam facit Pausanias & hominum fertilem, Liuius. Testis nunc quoq. Polyb. 2. Caril. scribit enim quadringentos huius Galliæ populos Cæsarem subegisse. Hos corpora plus quam humana habere, ait Iornandes. corpora mirifica specie & magnitudine, Hirtius, celsioris staturę, Ammianus prę ceteris hominibus eximia proceritate, quod ipsum quoq. Cæsar innuit, cum dicit, magnitudine corporum suorum, breuitatem Romanorum eis cōtemptui fuisse. Oblongo corpore, molles, & albos, facit eos quoq. Strabo. Ad albedinē adludunt Petronij ad Gytonē hæc verba, *... facie ... vt ciues Gallia suos putet* nēpe vt artificio imitentur natiuum horum candorē siue albedinem. non vt amicus meus putat in sua Britanniæ doctissima iuxta ac accuratissima insulæ descriptione, quod Galli facies suas quod nusquam apud vllum auctorem me legisse memini soleant incretare. nec mirū, cùm ipsa natura his hanc albedinem vltrò concesserit. Hinc *lactea colla*, illis adscribit Poeta. Comam eos nutrire, (vnde Gallia Comata, nominata Strabonem, & Clem. Alexand. auctores habeo. item Agathiam, qui scribit solemne esse Francorum regibus numquam tonderi, sed a pueris intonsos manere, Cæsariemq. decenter eis in humeros propendere. & anteriorem comam e fronte discriminatam in vtrumque latus deflectere. hancq. promissam, & rutilam, facit Liuius. Rufam habere natura, studio tamen hunc colorem augere, inquit Diodorus. nam (interprete Leopardo in Emendationib. calcis ablutione lauantes capillos assiduè, & a fronte ad verticem & tenuiones retrahunt, vt conspicui sint, & vt aspectus eorum similimus videatur Panibus siue Panisciis. ité capillos facere crassiores, vt nihil differant ab equorum iubis. An hinc forte *Gallia crine ferox* dixerit Claudianus? Rutilandis capillis, ait Plinius, Gallorum inuentum sapo est, ex seuo & cinere, ita vt flauum verticem, Claudianus: & auream Cæsariem his adscribat Virgilius. Huc faciunt quoque quæ Tertullianus habet verba in libello De cultu fœminarum, vbi inquit qualdam capillo croco vertere. Congruenter admodum Ammianus, candidos & rutilos vocauit, a crine scilicet, & cute. Barbam promissam gerere omnes, apud Liuium lego. distinguit Diodorus, his Castalionis verbis, Barbam quidam radunt, nonnulli nutriunt parcè. nobiles genas quidem radunt, barbam vero sinunt crescere, vt operiant corpora. quo accidit, vt cum edunt, repleantur cibo: cum vero bibunt, velut per canale potus videatur inferri. Operam dare ne obesi fiant, néve prominentiorem ventrem habeant: & si quis adolescens cingulo præscriptam mensuram excedat, eum multari tradit Strabo. Hæc de eorum forma. nunc de natura siue indole, quam nemo scriptorum cognitione peritior, scripturaq. antiquior Cæsare, eius de his, quæ passim in libris belli Gallici, hæc verba accipe, Gallorum subita ac repentina consilia. in consiliis capiendis mobiles, & nouis plerumq. rebus student. Est autem hoc Gallicæ consuetudinis, vt, & viatores etiam inuitos consistere cogant, & quod quisque eorum de quaque re audierit, aut cognouerit, quærant: & mercatores, in oppidis vulgus circumsistat quibus ex regionibus veniant, quatq. res ibi cognouerint, pronunciare cogant. &, his rumoribus atque auditionibus permoti, de summis sæpe rebus consilia ineunt. quare è vestigio pœnitere, necesse est: cùm incertis rumoribus seruiant, & plerique ad voluntatem eorum ficta respondeant. Hactenus Cæsar. & de iisdem fere eandem apud Polybium, Orosium, Trebellium, & Vopiscum. Non omittendum autē hoc peculiare, quod in conciliis habent, teste Strabone, hoc nempe, si quis dicenti obstrepat, aut tum accedat, lictor accedit, stricto cultro, minis adhibitis, eum tacere iubet, idq, iterum ac tertio. eo non cessante, tandem a sago eius tantum amputat, vt reliquum sit inutile. Acutos ingenio, & a doctrina minimè alienos esse, Diodorus & Strabo testes. item Symmachus qui commendat horum in bonis litteris studia. Polybius, his infestior, doctrinæ & arti operam non dare, scribere audet. Iam audi Hirtium, Homines aperti, minimeque insidiosi qui per virtutem, non per dolum dimicare consueuerunt. item Strabonem, Ingenio simplici, ac nulla malignitate deuincti. an idem ab his hos hinc simplices vocat? pigrioris ingenij, Scriptus stolidos Firmicus? stupidos & rusticitatem amantes, Iulianus? At contra, en Lucius Florus, Nemo Gallos tantum feroces dixerit, fraudibus agent an falso? an postea à Romanis hoc didicisse, verisimile? qui vt scribit Trogus, Seruilium in Africam miserant, tacitisque mandatis præceperant, vt Annibalem, si posset, per æmulos interficeret. At neque hoc, teste oculato, cumque his versatissimo, ideoq. fides tribuenda, Iuliano Imp. qui de iis, non tantum post dictum Florum, sed & post alios omnes veteres, hoc de his elogium pronunciauerit, nempe quod adulari nesciant, sed libere ac simpliciter cum omnibus æquabiliq. iure viuere qui Venerem nuptiarum deam, & Bacchum lætitiæ datorem, coniugij prolisque gratia: & vini quantum cuique liceat, potandi gratia, tantum nouerint. Ælianus dicit omniū hominum ad subeunda pericula promptissimos: Florus immanitate. mos, Immanes & barbaros, Cicero, & Eumenius. Feroces, Lucanus, Trogus, Hegesippus. Truces, Auienus, & Seneca. Crudeles, Cassiodorus. Sanguineos, Lucanus. Duras & retrogradas mentes, iis adsignat Lampridius. Gentium omnium inquietissimos, ait Vopiscus. Molles & effeminatos, Liuius & Polybius. & idem ebriosos, crapulæque & ebrietati deditos quod idem quoque Diodorus, Athenæus, & Clemens Alexand. Flagrantes ira, cuius impotens est gens, inquit idē Liuius, & auri auidos. Superbos, superstitiosos, Mela. Vaniloquos Silius. Pecuniæ cupiditate insatiabiles, Plutarchus in Pyrrho. Hæc huius gētis encomia, sed ad hoc te intensissimo omnia. penes quem fides esto Crudelitatis in abominus inter alia, duo horū exstant exempla: vnum apud Trogum, qui scribit eos in bello prœliaque contra Antigonum, dum hostiarum extis omnium interitus prædiceretur, non in timorem, sed in furorem versos, coniuges & liberos suos trucidasse, auspicia belli a parricidio incipientes, &c. Apud Florum, en alterum. hic tradit quosdam in bello captos, catenas morsibus & ore tentasse, & offocandas inuicē fauces præbuisse. Nisi quis hæc libertatis amoris exempla potius vocitet. amantissimos hos enim libertatis, Orosius & Leo Imp. scriptum reliquere. Horum tamen in bellis ferociam ad Thermopylas, ostendit Pausanias, in Phocicis. Mirar. subit Mar. Victorinum, qui hos semianimos, timidos, & terga vertentes dicit, quos animosos, Claudianus, bellicosos, bellipotentes, armipotentes, atque gloria belli ante Romanos, Sallustius. An hic Victorinus ita fortè interpretatur hæc Cæsaris? ad bella suscipienda vt alacer & promptus est animus, sic mollis, ac minimè resistens ad calamitates perferendas, mens eorum est: & hæc Liuij? Gallorum prima prœlia plus quam virorum, postrema minus quam feminarum. & hæc, eiusdem? vsu hoc cognitum est, si primum impetum, quem feruido ingenio & cæca ira effundunt, sustinueris, fluunt sudore & lassitudine membra, labant arma, &c. item hoc Flori? experimento deprehensum est, quippe sicut primus impetus eis maior quam virorum est, ita sequens minor quam feminarum. Habent quiddam simile cum niuibus suis, quæ mox, vt caluere pugna, statim in sudorem eunt: & leui motu, quasi Sole laxantur. & hæc Dionis? Galli ad qualecumque res inexplebili cupiditate feruntur, ita neque audaciæ, neque timoris modum sciunt: sed tum ab audacia in subitum metum, tum ab hoc in temerariam audaciam ruunt. an vero hoc Strabonis de his iudicium? Natio bellicosa & ferox & ad pugnā prompta, itaque irritati ad pugnam confertim & palam coeunt: idq. incircumspectè. quo fit, vt facile circumueniantur, si quis calliditate bellica aduersus eos, vbi velit, eos lacessitos ad prœlium conferendum elicuerit, nulla præter vim & audaciam re instructos. Aliter multò de his Imp. Leo, de Bellico apparatu, Galli, (inquit admodum intracto animo sunt in bello strenui. In magno opprobrio ignauiam & paruam receptionem ponunt, atque eam fugam esse existimant, &c. Et si verò tam mollis hæc natio, tam laborum impatiens, & minimè in prœliis ad finem constans, dic, age, Romane, quare hanc Galliam tibi adeò timendam, scripsit Cicero, vbi de Prouinciis agit Consularibus? quare Sallustius Italiam omnem ab hac gente contremuisse: adeò vt cum his non de gloria, sed pro salute certare soleāt? Quare apud Trogum de Orientis regibus hæc? Tantus terror Gallici nominis, & inuicta armorum felicitas erat, vt aliter neque maiestatem suam tutā, neque amissam recuperare se posse, sine Gallica virtute arbitrarentur: & Appianus 2. Ciuil. quare dicit hos Romanis tam formidabiles, vt in lege qua immunitas militiæ conceditur sacerdotibus & natu grandibus, excepta sunt bella Gallica? Sopater ex Varronis Originum 2. dicit Galliam duas res ingeniosissime persequi, rem militarem, & argutè loqui. inde hoc Iuuenalis, *Gallia vel potius nutricula caussidicorum.* & item eiusdem, *Gallia caussidicos docuit facunda Britannos.* Studia Gallarum florentissima, & Galliæ sermonis vbertatem celebrat D. Ambrosius ad Rusticum. & Galliæ doctos ciues Claudianus in Panegyrico IIII. consulatus Honorij. De eorum militia hæc pauca ex antiquioribus, accipe, Ante belli initium, (sic Cæsar) armatum concilium indicunt, quò, lege communi, omnes puberes armati conuenire coguntur. & qui ex iis nouissimus venit, in conspectu multitudinis, omnibus cruciatibus necatur. Ex Strabone, Armatura illis pro corporum proportione, gladius longus, ad dextrum dependens latus, scutum longum, lanceæ pro proportione, [has ferro cubiti aut amplius longitudinis, paulo minus duobus palmis latas, dicit Diodorus] & † meris tragulæ genus nonnulli etiam arcubus vtuntur & fundis habent & lignum pilæ forma, quod non amento, sed è manu torquetur, longius etiam atque sagitta. Gæsa, sic dicta Gallorum quædam tela, habet Nonius ex Varrone, vbi hæc, Qui gladiis cincti sine scuto cum binis gesis essent. De his quoque Virgilius, *Duo quisque Alpia coruscant, gæsa manu.* Hastas viriles interpretatur ad hunc locum Seruius. & addit, viros fortes Gesos a Gallis vocari. Sed Gæsa per diphthongon scribendum, (de quo vide quæ ad Veteris Hispaniæ tabulam diximus.), inde Cæsati populi forte, a gæsis ferendis. de quibus plura in nostro Thesauro. Equitatum horum quam peditatum meliorem, idem asserit. Hos equites scribit Cæsar multis carris, magnisque impedimentis solere venire. Bigis & curribus dimicare hos, etiam Liuius & Pomponius tradunt. Essedis, quæ idem.] Strabo. Ex his curribus obuium hostem iaculo primum appetunt, tum relicto curru, pedites ensibus certant. Diodorus. In prœliis ceteris vti, in quibus erant sena millia armatorum, ex Vegetio intelligo. Supra vmbilicum erant nudi, sed operiebantur, male autem, scuto longo, quia ad amplitudinem corporis, parum tuto, auctores Liuius, Polybius. item Virgilius, *Scutis protecti corpora longis.* ad staturam hominis longa, pro libitu cuiusque ornata, quædam animalium formis, paullum eminentibus. Diodorus. qui & hoc, Galea ærea paullo eminentiori caput muniunt, in qua aut cornua, aut auium, vel quadrupedum effigies sculpta. tubas quoque eos habere in bellis, idem testis. Gladij erant graues, Polybio. prælongi, Liuio. ac sine mucronibus, ad hoc tantum vtiles, vt desuper, in hostem impingerentur: vnde, *Aliè consurgit in ensem* Virgilius, cetsiore Seruio.] Strabonis, quibus impetentes capita hostium abscindebant. sed male fabricati & ex molli ferro, vt hæc Polybius & quare, leuiter, sic ex Polybio Suidas, ita sunt parati, vt primo impetu vnam plagam inferant deinde statim ita curuantur & inflectuntur in longitudinem & latitudinem, vt nisi spatium recedendi & pede corrigendi dederis, celeriter alter ictus illorum sit irritus. spathas vocat Diodorus, a neaq. catena a dextero latere pendentes. Laudat mollem huius Gallicum ensem (machæram) Iul. Pollux, Circum collum aureos torques gestare. [*Lactea colla auro innectuntur*, Virgilius.] ac circa brachia ac manus, brachialia, & qui honores gerunt, vestes tinctas, atque auro variegatas, docent Polybius, Strabo, & Diodorus. [*Atque aurea vestis*, Virgil.] Corallio adornabant gladios, & scuta, Plinius. Thoraces ferreos etiam quidam ornabant auro. Diodorus. Prœlium ineuntibus, his cantus, vlulatus, clamores, tripudia, & quatientium scuta in patrium quendam morem, horrendus armorum crepitus tantus, vt circumstantia omnia loca vocem emittere viderentur. Polybius & Liuius. Canibus quoque pugnare aiunt Strabo & Diodorus. Secum etiam in bello ducebant, si fides apud Athenæum Posidonio parasitos: a quibus laudes, priorum cum cantu prædicari volebant: Diodorus sane idem confirmat. Si feliciores cum hoste prœliati fuerunt, Dijs captiuos immolare solent vt ex Sopatre credit Athenæus. Cum a pugna redeunt, audi Strabonem, capita hostium de collis equorum suspendunt, & spectaculi gratia ante portas oppidorum affigunt. Nobilium vero, audi Diodorum, capita aromatibus vncta, in thecis condunt summa diligentia, ostendentes ea hospitibus: nullo pretio ea vel parentibus vel aliis reddunt. Liuius scribit, hos Posthumij

Materis legēdum, & sic esse cum mataris Cæsaris, doctioribus placere videtur.

humij corporis spolia, caputque præcisum, ouantes in templo, quod sanctissimum est apud eos, intulisse. Purgato inde capite, vt mos iis est, caluam auro cælauere:
idque sacrum varis fuisse, quo solennibus libarent: poculumque sacerdotibus esse, ac templi antistitibus. vnde hæc Silius, *At Celtæ vacui capitis circumdare*
suet. Ossa (nefas) auro & mensis ea pocula seruant. De horum equestris pugnæ constitutione, quam trimarcisiam nominant, lege Pausaniam in Phocicis. item de
Silodunis, vt Athenæus, siue Soldurijs, vt Cæsar eos vocat, lege ipsos, & si lubet, adde iis quæ habet Leo Imp. de Bellico apparatu 18. numero 88. Nunc ad vi-
tam horum familiarem. In omni Gallia, (testis Cæsar) qui in aliquo sunt numero atq. honore, genera sunt duo, alterum est Druidum, alterum est equitum. Hi
cùm est vsus, atque aliquod bellum incidit, omnes in eo versantur: atque eorum, vt quisque est genere copijsq. amplissimus, ita plurimos circa se ambactos, clien-
tesq. habet. Illi rebus diuinis intersunt, sacra publica & priuata procurant, religiones interpretantur, &c. nam plebs seruorum habetur loco. in hos ea omnia
sunt iura, quæ dominis in seruos. Liberos suos nisi adoleuerint, vt munus militiæ sustinere possint, palam ad se adire non patiantur. Filiumq. in puerili ætate in
publico in conspectu patris assistere, turpe ducunt. Viri quantas pecunias ab vxoribus dotis nomine acceperint tantas ex suis bonis, æstimatione facta, cum doti-
bus communicant: huius omnis pecuniæ coniunctim ratio habetur, fructusq. seruantur. vter eorum vita superarit, ad eum pars vtriusq. cum fructibus superiorum
temporum peruenit. Viri in vxores, sicuti in liberos, vitæ necisque habent potestatem, &c. hæc ex Cæsare 6. Gallic. vbi plura. Horum mulieres speciosas, magni-
tudine & robore viris similes, facit Diodorus: fecundas & bonas educatrices, siue, vt Strabo pariendo educandoq; felices. Has cum liberis vna lauantes in bal-
nea ollas cum pultis detulisse, scribit Plutarchus 8. Conuiual. Harum dignitatum exemplum habe ex eiusdem de Virtutib. mulierum, vbi tradit morem inoleuisse,
vt pacis & belli cum feminis inirent concilia, atq. arbitrio earum hæc committerent. hoc idem Polyænus 7. Sed cum mulieres habeant speciosas, inquiunt A-
thenæus & Diodorus, ad mares tamen siue amorem puerilem, præter modum sunt cupidiores. An vere: non putauerim de Gallis generatim: at speciatim potius
de Braccata, in qua Massilienses, Græca gens: quarum mollitiem effœminatosq; mores redarguunt apud Suidam, adagia, Massiliam nauiges ad hanc eandem
quoque relego hæc D. Clementis 9. Recog. apud Gallos lex prisca constituit, nuptum trad. publice pueros, nec opprobrium ex hoc aliquod duci. Strabonem de
iisdem loqui puto, vbi ait, turpe non iudicari, si adolescentes flore ætatis abutantur. De Celtis, hoc Stobæi quoque non negligendum, apud hos nempe grauius
animaduerti in eum qui peregrinum, quam qui ciuem occiderit: huic enim exilium, illi mors pœna statuitur. an in Heraclia via forte hic mos? Quod ad vestitum
attinet, saga ferunt. [*Virgatis lucent sagulis* Virgilius.] teste Strabone: & ex lana texunt quas lænas vocant (chlenas potius, putat Casaubonus) & braccis vtun-
tur, circum extentis, vel *laxis* vt dicit Lucanus. Loco tunicarum vtuntur, veste fissili manicata, vsque ad pudenda & nates dimissa. *Dimidiásque nates Gallica palla*
tegit. sic habet Martialis. Hactenus apud nos hac plane forma genus vestis in vsu est, quam nostrates palatrock, vel corrupte paltrock (rock nobis vestem signi-
ficat) nominant. Aristotelem 7. Polyticor. eâdem velle verisimile, vbi dicit Gallos breui tegumento vestiri. Idem Martialis etiam horum vestis bardocuculli San-
tonici meminit. Sed & his aliud genus vestimenti, de quo Plinius hoc. Lanæ per se coactæ vestem faciunt, & si addatur acetum, etiam ferro resistit, Galliarum, vt
arbitror, inuentum. Idem scutulis diuidere vestem, hos instituisse. Apud Isidorum ex Plauto hæc verba referuntur, Linna cooperta est textrino Gallia. Annulis
dicit vti, in digitis Diodorus: tantùm in medio, Plinius. Iumentis delectari, Cæsar auctor. Nunc de victus ratione. Fictilia in vsu habent densa, ac floribus di-
stincta. Cœnant sedendo omnes, non in sedibus, sed in solo, super luporum aut canum stratis pellibus. [in toris, Strabo] Ministrant eis pueri iuniores, ætate te-
nera. Iuxta eos ignes fiunt: queis ollæ sunt & veru plena carnibus. Diodorus. maximè suillis tam recentibus, quam salitis, sed & omnis generis carnibus. sed
plerumq. cibus cum lacte est: teste Strabone. Sed & Athenæi ex Posidonio verba, en vide, Celtæ fœno substrato libationes propinant super ligneis mensis, a terra
parum exstantibus. Panis & is paucus, [panem hunc fermento leuiorem eos facere, annotauit Plinius.] cibus est caro multa elixa in aqua, vel super prunis aut
in verutis assa hanc leonum modo ambabus manibus artus integros tollunt, morsuq. dilaniant: & si quid ægrius diuellatur, exiguo id cultello præcidunt. Appo-
nunt in conuiuiis pisces, qui fluuios accolunt; & Interioris siue Exterioris maris littora: eosq. assos, cum sale, aceto, & cymino. quod etiam potioni iniiciunt. Con-
uiuæ plures si ad cœnam conueniant, in orbem consident. In medio præstantissimi sedes est, eius nimirum qui bellica dexteritate, vel nobilitate generis, vel diui-
tiis, ceteros anteit. Qui sunt à poculis, potum ferunt in vasis ollæ similibus, aut fictilibus, aut argenteis. Ex eadem materia sunt & patinæ, quibus adhibent ciba-
ria: æneæ tamen aliquibus. nonnullis patinarum loco, canistra lignea, vitilibus contexta. Locupletes vinum bibunt, ex Italia petitum, vel Massiliensium regione,
& id merum, interdum aquæ paullulum adfundentes. dercoma nuncupant. Sorbillant autem paullatim ex eodem poculo, frequentius pitissantes. Pocula dextra
sinistraq. manu puer circumfert. Sed, & fruge madida potum ad ebrietatem fecisse, Plinius auctor. Ex hordeo potum, quem Zythum appellant, facere: & aliu ex
aqua in qua fauum mellis lauerint. Diodorus. Immo multiplices potus ad vini similitudinem eos affectare, Ammianus. Sed & humanis carnibus vesci, lego apud
Diodorum. an hostium forte? hoc enim hos fecisse ad Thermopylas, ex Pausania constat. an vero quod homines immolare soleant? hoc ipsum enim, ex Plinij
sententia, parum à mandendo abest. De Icordiscis Gallis nihilominus legimus apud Sext. Rufum, eos ex captiuorum capitum ossibus sanguinem aliquando bi-
bisse humanum. Hospites etiam ad epulas vocant, & qui sint, qua caussa venerint post cœnam rogant. Diodorus. Consueuerant quoque sumpto cibo, ad verbo-
rum, prout casus intulit, concertationem surgentes, ex prouocatione certare inuicem, nulla habita vitæ cura. iiq. hoc modo, vt refert apud Athenæu Posidonius,
Armati sese inuicem ab vmbratilem pugnam prouocant, summasq. tantum manus ac gladiorum cuspides conserant, mutuo parcentes, nonnumquam ad vsq. vul-
nera res procedit: ac tum irritati, nisi qui adsint eos dirimant, ac inhibeant, ad mortem vsq. prœliantur. *Non pauentis funera Galliæ*, hinc forte Horatius. Priscis
quoque temporibus mos apud illos fuit, vt appositis pecudũ artubus femur sumeret strenuissimus, & si quis alius id sibi vendicaret, ad alterius interitum vsq. gla-
diis pugnarent. Alij aurum argentumue in theatro accipiunt, aut doliorum vini certum numerum: & vbi iureiurando polliciti sunt id se perpessuros, cuius caussa
dona acceperunt, muneraq; accepta intimis & carissimis amicis dispartiti sunt, supinos se distendunt, & in scutis iacent, adstante qui gladio iugulum fodiat, &
exscindat. In terra super strato gramine dormiunt. Polybius in ferarum autem pellibus, Diodorus de Braccata vero hoc, ex Athenæi 13. mihi persuadeo, vbi hęc,
Super pellibus sæpius cum duobus catamitis concubunt. Græcorum Massiliensium, non verorum veterumq. Celtaru hoc esse, vllus credet: quibus nempe moris,
vt supra ex Iuliano Imp. diximus, Venerem tantum prolis gratia nosse. Domicilia, teste Cæsare, plerumq. in silua, aut circa flumina, æstus vitandi caussa. eaque
ex scandulis robustetis, aut stramentis, Vitruuio e tabula & cratibus rotunda construere, magno imposito fastigio, scribit Strabo. hæc stipula tegere. Plinius. Ho-
rum ianuas nunquam claudunt, nisi fallat apud Stobæum, Nicolaus. Hypocaustorum siue stufarum vsum habuisse, historiola Iuliani Imp. in Misopogono, do-
cumento est. Villas habebant, nullis septas mœnibus, vt scribit Polybius. mœnibus enim eorum opida includere, inquit Trogus à Massiliensibus didicere. Ho-
rumq. murorum structuram, disce ex Cæsare 7. Gallicor. ibidem etiam hoc, Vbi maior atque illustrior incidit res clamore per agros regionesq. significant hunc
alij deinde excipiunt, & proximis tradunt. Nare adsuetos hos dicit Ammianus 25. In venationibus sagittis vti solere venenatis, apud Corn. Celsum disco, item
de iisdem, ex Plinio, hæc Gellius, Gallos in venatibus tingere elleboro sagittas, quod his ictæ exanimatæ feræ, teneriores ad epulas fiunt: sed propter ellebori
contagium vulnera ex sagittis facta, circumcidere latius dicuntur. Ipse Plinius quoque limeum herbam nominat, qua sagittas suas in venatu tingunt medica-
mento, quod venenum ceruarium vocant. Aristoteles in Admirandis tradit apud Celtas venenum reperiri quod toxicum (xenicum legebat Latinus interpres)
ipsi appellant, tanta celeritate inficiens, necansque, vt venatores Celtæ cum ceruum iaculo percusserint, festinatò adcurrunt, carnemq. vulneratam exsecent, ne
veneno promeante animal putrefiat, alimentoq. inutile reddatur, &c. Ex taxo arbore hoc fieri, quod existimem, Plinius facit, vbi dicit taxica venena adpellata,
quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tingantur. De taxi veneno supra diximus. Sed & arborem apud Celtas nasci ficus similem, quæ fructum edit forma capi-
tuli columnæ Corinthiaci. qui fructus incisus, succum emittat iaculis inunctus, qui lethalis, auctor est, ex aliorum fide, Strabo. Gallos terræmotum non time-
re, auctores habeo Aristotelem & Plutarchum. verè ne, an falso? Aliud insignis audaciæ, aut potius temeritatis, en ex Varijs Æliani, exemplum, aut si mauis
figmentum. Adeò ducunt, inquit, ignominiosum, fugere, vt è corruentibus & collabantibus ædificiis sæpe non effugiant, sed ne ardentibus quidem; ita vt in-
cendio igniq. circumueniantur. Multi etiam inundantem Oceanum sustinent. Quidam etiam in fluctus eius armati sese iniiciunt, & eorum impetum excipiunt
protensis gladiis euaginatis, & hastis vibratis, perinde ac si vel terrere, vel vulnerare possent. Credat Iudæus appella, non ego. credit tamen Stobæus, & ante
hunc Nicolaus. Hic verum experior hoc Plinij. Haud alium esse fidei proniorem lapsum, quam vbi falsæ rei grauis auctor existit. An hoc fortè illud spectaculum
ad Occidentalem Oceanum, ad quod Lucianus in Apologia scribit Sabinum suum, Gallia peragrata, profectum? vt fabulam fabula compensem. Funera sunt pro
cultu Gallorum magnifica & sumptuosa: omniaq; quæ viuis cordi fuisse arbitrantur, in ignem inferunt, etiam animalia: ac paullo supra hanc memoriam, serui &
clientes, quos ab iis dilectos esse constabat, iustis funebribus confectis, vna cremabantur. sic Cæsar. adiicit Mela, Cùm mortuis cremant ac defodiunt apta viuen-
tibus olim: negotiorum ratio etiam & exactio crediti differebatur ad inferos. Erantq. qui se in rogis suorum, velut vna victuri, libenter immitterent. & Diodorus,
In defunctorum pyram epistolas scriptas quidam coniiciunt, tamquam eas mortui sint lecturi. Increuit enim apud eos Pythagoræ sententia, qua dixit, animas ho-
minum esse immortales; rursus eas defunctis corporibus, post certum tempus in alia corpora reuerturas. En Val. Maximi verba, Mos vetus Gallorum quos me-
moria proditum est pecunias mutuas, quæ hic apud Inferos redderentur, dare solitos. sed philosophiam fœneratoriam hanc vocat, idem. Non mirum hos Py-
thagoræ sententiam amplecti, si verum quod apud Clem. Alexandrinum prodidit quidam Alexander, Pythagoram nempe Gallias adiisse. Apud virorum fortium
busta abnoctare, scribit ex Nicandro Tertullianus: indeq; oracula captare. Flocci faciendus mihi Cicero, vbi pro M. Fonteio scribit Gallos minimè vlla reli-
gione moueri. Liuius enim etsi in ceteris satis huic genti iniquus, negligentem tamen haudquaquam religionis adfirmat. & Cæsar 7. Gallic. cui penitius co-
gnita hæc natio, dicit eam admodum deditam religionibus. Idem, Deum maximè Mercurium colunt, huius sunt plurima simulacra. hunc omnium inuentorem
artium ferunt: hunc viarum atque itinerum ducem, hunc ad quæstum pecuniæ mercaturasq. habere vim maximam arbitrantur. huic humanas victimas immo-
labant, vt habet Minutius Felix. Post hunc Apollinem, & Martem, & Iouem, & Mineruam. de his eandem ferè, quam reliquæ gentes, habent opinionem: Apol-
linem morbos depellere: Mineruam operum atque artificiorum initia transdere: Iouem imperium cælestium tenere: Martem bella gerere. Celtas Iouem colere,
attestatur Max. Tyrius, cuius signum altissima quercus. De Mercurio audi Plinium 34. cap. 7. Omnem amplitudinem statuarum vicit ætate nostra Zenodorus,
Mercurio facto in ciuitate Galliæ Aruernis, per annos decem HS. CCCC. manipretio. Dianam, eamque Ephesiam templum habuisse apud Massilienses, Strabo
testis. & apud Gallogræcos Dianam cultam, Polyænus. 8. & Plutarchus de Virtutib. Mulier. Sed & aliam coluisse, Arduennæ cognomine, testimonio marmor
antiquum est, cuius inscriptionem infra legendam proponimus. In Arduenna silua hanc locum habuisse verisimile. DIANAE autem ARDVINNAE pro
Dianæ Arduennæ scriptum, neminem in antiquis inscriptionibus versatum ignorare puto. I. enim pro E. & E. pro I. vsurpatum sæpius à priscis. Huicque sacram
hanc Arduennam siluam factam, aut templum [illegible] quod potius crediderim, in ea exstructum à veteribus Gallis, religioni adeo deditis, aut si mauis ab ipsis Roma-
nis, tanquam in totius horum Imperij nemore maximo celeberrimoque, & huic deæ dignissimo quid mirum? nimirum in loco huic (Ἀγροτέρᾳ, Venationi, Ve-
natrici, Nemoralis, Nemorumq. & Syluarum Deæ, Virgini, Custodi: his enim epithetis eam celebrauit gentilitia antiquitas) conuenientissimo? Esum siue He-
sum, & Teutatem, Taranim, deos habuisse, [illegible] Lucanus, & Minutius Felix referunt. sed Martem, Mercurium, Iouem, hos plerique docti interpretantur.
Beleni [illegible] horum dei mentio [illegible] apud Ausonium, [illegible] apud Herodianum, vt ad illum annotauit doctissimus I. I. Scaliger. an hic idem cum Tibileno (Ter-
tulliani, sit, disputat P. Pithoeus in aduersariis. sed Apollinem interpretatur. Abellio horum deus quoque, quem ex veteri inscriptione adducit dictus Scaliger,
loco dicto. idem etiam Onuana deam. Et Dusios dæmonas quosdam immundos, sic dictos, habet D. Augustinus de Ciuitate Dei. An Serapin etiam deum (eun-
dem forte cum Plutone) coluerint, colligi [illegible] videtur ex Ammiani quibusdam verbis libri 16. dictus Pithoeus in dictis Aduersariis. Cap. 3. quem vide. Vul-
canum quoque pro deo coluisse a Floro discimus. qui nunc Romanorum arma eos promisisse scribit. Deos suos in dextram conuersi adorabant. Athenæus. de eo
si. Plinius 28. cap. 2. In adorando dextram ad osculum referimus, totumq. corpus circumagimus: quod in læuum fecisse, Galliæ religiosum credunt. Hisq.
[illegible] rebus sacrificabant. Marti imprimis, teste Cæsare, qui ita, Huic, cum prœlio dimicare constituerint, ea, quæ bello ceperint, plerumque deuo-
uent: quæ superauerint, animalia capta immolant: reliquas res in vnum locum conferunt. multis in ciuitatibus harum rerum exstructos tumulos locis conse-
cratis conspicari licet, neque sæpe accidit, vt neglecta quispiam religione, aut capta apud se occultare, aut posita tollere auderet: grauissimumq. ei rei suppli-
cium cum cruciatu constitutum est. Idem Diodorus, obseruant, inquit, in deorum sacris, templisq. plurimum auri diis oblatum, spargunt, neque illud inuiola-
tum quisquam, propter religionem audet contingere. Sed pergit Cæsar, Qui sunt affecti grauioribus morbis, quique in prœliis periculisq. versantur, aut pro
victimis

De Druidibus vide que diximus ad tabula Galliæ Cæsaris.

„ victimis homines immolant, aut se immolaturos vouent: administrisq. ad ea sacrificia Druidibus vtuntur: quòd pro vita hominis, nisi vita hominis reddatur „ non posse deorum immortalium numen placari arbitrantur: publiceque eiusdem generis habent instituta sacrificia. Alij immani magnitudine simulacra habent: „ quorum contexta viminibus membra, viuis hominibus complent. quibus succensis, circumuenti flamma exanimantur homines. Supplicia eorum qui in furto aut „ latrocinio aut aliqua noxa sunt comprehensi, gratiora dijs immortalibus esse arbitrantur. sed cum eius generis copia deficit, etiam ad innocentium supplicia descendunt. hucusque ille. Idem sed paullo aliter audi à Strabone, Quosdam in sacris, sagittis configebant, aut in crucem agebant ac fæni colosso exstructo, defixo ligno, pecudes & omnis generis bestias, ac homines concremabant. item sic Diodorus. Noxios quinquennio seruatos sudibus affixos, dijs sacrificant, cumque alijs primitiis super ingentes pyras immolant. Mercurio quoque humanas hostias cædere, Minutius Felix auctor est. *Maior ætas*, inquit Tertullianus in Apologetico, *Mercurio prosecatur*, Adeo vt satius fuisset, vt scripsit Plutarchus de Superstitione, Galatis, si nullam omnino habuissent notionem deorum, quàm deos esse existimarent, qui hominum mactatorum, cruore mulceantur. ac maxime solemne hoc sacrificium & victimam existimare. Solinus quoque hunc detestabilem morem, non ad honorem, sed potius ad iniuriam religionis facere existimat. Hic hominum autem immolandi, non dijs tantum mos: sed & in diuinationibus vsus erat. Homines namque sacris deuotos, tergum feriebant, & ex eius palpitatione ariolabantur: vt habet Strabo. Cùm de rebus magnis consultant, mirabilem incredibilemque obseruant consuetudinem, hominem immolantes feriunt ense super septum transuersum. Nullum autem his sacrificium, sine Druide. sic Diodorus. Et quamuis has hominum immolationes veritas sub Tiberio Cæs. prodat Plinius, ad sua tamen vsque tempora (quæ sunt Constantini Magni) perdurasse, deplorat Eusebius, 4. Præp. Verbenaca herba hos etiam sortiri, & responsa præcinere, commemoratur à Plinio. Apud Spartianum in Pescennio lege, apud Gallos sacra quædam esse, quæ castissimis decernebantur. Atque hæc de tribus Gallijs generatim. de quibus plura apud Cæsarem, Liuium, Ammianum, Strabonem, Diodorum, Polybium, Athenæum. Possent etiam quædam de his dici speciatim, si tulisset pagina. Etiam de quarta Narbonensi, quæ prouincia Romana, a ceteris soli & cæli hominumque indole differente, & vt Pomponius inquit, magis culta, & magis consita, ideoq. etiam lætiore. De ea itaque aliàs, & seorsim. At en inscriptio vetus, de qua supra.

DIS. MANIBVS.

Q. CÆSIVS. Q. F. CLAVD.

ATILIANVS. SACERDOS.

DEANÆ. ARDVINNÆ.

FECIT. SIBI. ET. SVIS. HÆRED.

IN. FR. P. XII. IN. AGR. P. XV.

IIII. ID. OCT.

IMP. CÆS. FLAVIO. DOMITIANO. VIII.

ET. C. VALERIO. MESSALINO. COS.

Marmor hoc repertum via Decia Salaria ad Septem Balneas, at Marcilianum translatum; vt habet ex P. Ligorio Iulius Iacobonius, in Appendice ad Bap. Fontei Commentaria de prisca Cæsiorum gente.

DIANA ARDOINNA quoque in Smetij inscriptionum antiquarum Volumine legitur, folio 22, num. 8.

Quia ex Strabone diximus Gallos ita componere crines suos, vt Panibus similes videantur, hunc C. Vibij Pansæ nummum eum Panos capite, vt alter cum altero conferatur intelligaturque adpingi curauimus. & quod à doctissimo viro atque Antiquitatis Romanæ peritissimo Fuluio Vrsino dissentiam, faciunt multa alia numismata, in quibus videam non infrequenter imaginem, aut saltem imaginis vestigium eius nominis qui eum percuti curauit. vt hic Pansa, à Pan: In Flori nummo florem: in Thorij, thorum siue taurum: in Vitalis, vitulum: in Lariscoti, larices: in Musæ, Musas: in Vallæ, vallum: in Petroniæ Petroniam deam: in Sabini, Sabinos: in Reniæ, renos, &c. Adde hîc quæ habet ipse Fuluius in Familijs Romanis fol. 195.

G A L L I A I V L I I
C Æ S A R I S.

ITA hanc tabulam inscribo : est enim pura puta Cæsaris , hoc est , ex huius Commentariis tantùm delineata : neque vllam vocem aut locum ex alio vllo auctore huic addidimus : neque etiam vllum qui iisdem Commentariis continebatur, prætermisimus. Hoc volui Lector, vt scires. ne frustra, quæ apud alios veteres scriptores de Gallia legeris, ex hac tabula peti debere, tibi persuadeas. De regionis incolarumque natura, vt soleo aliorum, hîc nihil quoque addam: quia quiuis hoc potest ex solo Cæsare, qui omnibus præstò & ad manus. Quare enim hoc hîc ex aliis , cùm ipsa tabula non ex alio? Libuit autem huius loco, hæc de Druidibus ex omni veteri historia huic attexere.

Cæsar VI. Gallicor. duo genera hominũ in Gallia esse, qui in aliquo sunt honore, nobis scriptum reliquit. vnum horum Druidum esse ait , alterum equitum. Strabo tria nominat; Bardos, Vates, & Druidas. Sic quoque Lucanus, his versibus, *Laudibus in longum Vates dimittitis æuum : Plurima securi fudistis carmina Bardi : Et vos Barbaricos ritus morémque sinistrum Sacrorum Druidæ, &c.* Idem Marcellinus, nisi quòd loco *Vates*, Eubages legat. Diodorus Bardorum tantùm meminit, & Druidum; sed horum alio nomine, idem tamen significante, Saronidarum nempe. Plinius non semel videtur eos communi nomine Magos appellare. Philosophos nominat Lucianus in Hercule Ogmio. Illud de nomine , hoc de ipsis. Equites, (inquit Cæsar) cùm est vsus, atque aliquod bellum incidit, omnes in bello versantur: atque eorum, vt quisque est genere copiisque amplissimus , ita plurimos circum se ambactos clientesque habet. hanc vnam gratiam , potentiamque nouerunt. Bardi poëtæ sunt , teste Athenæo atque Strabone , & hymnos laudesque clarorum virorum cantant. Sunt melodiarum poëtæ apud Diodorum, qui cum organis veluti cum lyra cantant, hos laudantes, alios vituperantes. Festus Pompeius quoque hos virorum fortium laudes canere scribit , & Gallicè Bardum cantorem significare. Hæc de his iisdem Marcellinus , Bardi fortia virorum illustrium facta heroicis composita versibus , cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt. Ex Strabone video hos vates vocari , sacrificare , & naturam rerum contemplari. Ammianus (qui eosdem Eubages appellat) hoc de his: Scrutantes summa & sublimia naturæ, pandere conabantur. Omnes has voces, Bardi, Vates, Eubages, Semnothei, & Saronides, credit doctissimus Petrus Pythœus synonyma Druidarum. quòd autem illi ego quoque suffragabor , facit , quòd videam omnia quæ à diuersis scriptoribus singulis his attribuuntur, vnis conueniant Druidibus. quod palàm fiet ex his quæ sequuntur.

DRVIDES itaque siue Druidas (vtrumque enim apud bonos auctores scriptum reperio) philosophos & Theologos facit Diodorus. Horum disciplinam in Britannia repertam dicit Cæsar , docet Tacitus 14. Annal. & inde in Galliam translatam, & qui eam rem diligentiùs cognoscere volunt, plerumque illò discendi causa proficisci. Sed hos eosdem his ipsius Cæsaris verbis, quia nemo alius luculentiùs, describamus: *Illi rebus diuinis intersunt , sacrificia publica ac priuata procurant , religiones interpretantur : ad hos magnus adolescentium numerus disciplinæ caussa concurrit , magnóque ij sunt apud eos honore. nam ferè de omnibus controuersiis publicis priuatisq. constituunt: & si quod est admissum facinus , si cædes facta , si de hæreditate , de finibus controuersia est , ijdem decernunt : præmia pœnasque constituunt. si quis aut priuatus , aut populus , eorum decreto non stetit , sacrificiis interdicunt. hæc pœna apud eos est grauissima. A bello abesse consueuerunt , neque tributa vnà cum reliquis pendunt. militiæ vacationem , omniúmque rerum habent immunitatem : tantis excitati præmiis, & sua sponte multi in disciplinam conueniunt, & à propinquis parentibúsque mittuntur : magnum ibi numerum versuum ediscere dicuntur , itaque nonnulli annos vicenos in disciplina permanent : neque fas esse existimant ea litteris mandare , cum in reliquis ferè rebus , publicis , priuatisque rationibus , Græcis litteris vtantur. id mihi duabus de caussis instituisse videntur , quòd neque in vulgus disciplinam efferri velint , neque eos qui discunt , literis confisos , minùs memoriæ studere (quod ferè plerisque accidit) vt præsidio literarum , diligentiam in perdiscendo ac memoriam remittant . In primis hoc volunt persuadere : Non interire animas , sed ab aliis post mortem transire ad alios : atque hoc maximè ad virtutem excitari putant , metu mortis neglecto. Multa præterea de sideribus atq. eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de deorum immortalium vi ac potestate disputant, & iuuentuti transdunt.* Hactenus Cæsar. Sed maioris notitiæ caussa, ea quoq. quæ alij de his , adiiciemus. Apud Pomponium hæc sunt: Hi terræ mundique magnitudinem & formam, motus cæli & siderum, ac quid dij velint, scire profitentur: docent multa nobilissimos gentis clàm & diu vicenis annis in specu, aut in abditis saltibus. Vnum ex iis quæ præcipiunt, in vulgus effluit, videlicet vt forent ad bella meliores , æternas esse animas , vitamque alteram ad Manes. Apud Marcellinum hæc lego, Druidæ ingeniis celsiores , vt auctoritas Pythagoræ decreuit , sodalitiis adstricti consortiis quæstionibus occultarum rerum altarumque erecti sunt: ac despectantes humana , pronunciarunt animas immortales. Laërtius dicit hos obscurè ac per sententias philosophari; colendos Deos , nihil mali faciendum , & exercendam fortitudinem. Sed ex Strabonis 4. audiamus quæ sequuntur: Druidæ præter rerum naturæ philosophiam etiam de moribus disputant . De horum iustitia summa est omnium opinio : ita & publica iis & priuata iudicia committuntur, & aliquando caussis bellorum disceptandis iam acie congressuros, composuerunt. Maximè iudicia de cæde iis commissa sunt. cumque horum multus est prouentus, agrogrum quoque fertilitatem consequi putant. Cùm hi, tum alij, animã interitus expertẽ statuunt, & mundũ: tamen aliquando ignem & aquam superatura. Ex Diodori lectione hæc de iisdẽ habe: Vtuntur insuper diuinatoribus: qui apud eos cùm & auguriis & sacrificiis futura prædicant, plurimi existimantur, omni eis obtemperante plebe. Cùm verò de rebus magnis consultant, mirabilẽ incredibilẽque seruant consuetudinem. hominẽ enim immolantes, feriunt ense super septũ trãsuersum: quo decidẽte, tum ex casu, tum ex mẽbrorum dilaceratione, tum etiam ex sanguinis fluxu, ex quadã antiqua rerũ obseruatione, norunt futura. Est apud eos moris, nullũ absque philosopho sacrificium facere. Existimant enim per diuinæ naturæ conscios sacra fieri oportere , tanquã linguæ Deorum peritos: atque horum intercessione bona à Diis censent petenda. Quorum consilio , & pace & bello fruuntur. De hac hominum immolatione dictus Strabo lib. 7. vbi eos vates nominat. Poëtæ verò tanti apud eos fiunt , vt cùm instructa acie exercitus eductis ensibus, iactisque iaculis propinquant , non solùm amici , sed & hostes quoque , eorum interuentu à pugna conquiescunt. Ita apud agrestiores barbaros ita cedit sapientiæ , & Mars reueretur Musas. sic Diodorus. Nunc Dionem Prusæum adeamus , qui hæc: Celtæ habent Druidas, diuinationis studiosos atque sapientiæ , sine quibus nihil licitum est regibus facere, aut consulere: ita vt si quis verum dicat, illi regnent: reges autem sententiæ sint ministri & serui, licet in thronis aureis sedeant , magnasque domos habitent, & sumtuosè conuiuentur. Huc quoque adducemus hæc ex Lucano , *Et vos barbaricos ritus morémque sinistrum Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis. Solis nosse Deos , & cæli numina vobis , Aut solis nescire datum. nemora alta remotis Incolitis lucis , vobis auctoribus , vmbræ Non tacitas Erebi sedes , Ditisq. profundi Pallida regna petunt, &c.* His autem omnibus Druidibus , teste Cæsare , præest vnus, qui habet inter eos auctoritatem. hoc mortuo, si quis ex reliquis excellit dignitate, succedit: at si sint plures pares, suffragio Druidum adlegitur. nonnumquam etiam de principatu armis contendunt, ij certo anni tempore in finibus Carnutum, (ad Ligerim fluuium, si fides Queruli comœdiæ, quæ Plauti nomen præfert) quæ regio totius Galliæ media habetur, considunt; in loco sacrato. huc omnes vndique qui controuersias habent , conueniunt : eorumque iudiciis decretisque parent. (In his Carnutibus hodie Druidum nomen superesse videtur in loco *Dreux* dicto.) Gab. Symeonius in Cæsare suo renouato , scribit se in huius tractus saltibus vidisse horum Druidum antiqua palatij vestigia. Atq. hæc de Druidibus , quorum magiam & homines immo-

GALLIA
VETVS,
Ad Iulij Cæsaris commentaria
ex
Conatibus geographicis
Abrah. Ortelij.
1590.
Galli apud Cæsarem nominati & descripti
IN BELGICA,
Atrebas
Commius.
Eburones
Ambiorix
Cattivulcus.
Bellovaci
Corbeus
Vertiscus.
Nervij
Boduognatus
Vertico.
Treviri
Induciomarus
Cingetorix.
Sueßiones
Divitiacus
Galba.
Remi
Antebrogius
Iccius.
IN CELTICA,
Aedui
Cavarillus
Cotus
Convictolitanus
Dumnorix
Divitiacus
Eporedix
Liscus
Litavicus
Surus
Vedeliacus
Virdumarus.
Helvetij
Orgetorix
Verodoctus
Numenius
Divicus.
Sequani
Casticus
Catamantales.
Senones
Cavarinus
Moritasgus
Acco
Drapes.
Andes
Dumnacus.
Lemovix
Sedulius.
Carnutes
Tasgetius
Cotuatus
Conetodunus
Guturvatus.
Vnellus
Viridovix.
Cadurcus
Luterius.
Averni
Vercingetorix
Celtillus
Gobanitio
Vergasillaunus
Critognatus
Epasnactus.
Aulercus
Camulogenus
Nitiobriges
Ollovico
Theutomatus.
Helvij
Caburus
C.Val.Donataurus
IN AQVITANIA,
Piso
Adcantuanus.
OCCIDENS.
REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, DOMINO D. LAEVINO TORRENTIO, EPISCOPO ANTVERPIENSI, APVD AMBIVARITOS, EIVS VIRTVTIS CVLTOR ABRAH. ORTELIVS REG. MAIEST. GEOGRAPHVS DEVOTISSIME DEDICAB.
BRITANNIAE PARS.
Londinum
Tamesis
Cantium
OCEANVS BRITANNICVS.
BEL
Caletes.
Sequana fluvius.
Ambibari.
Lexobij.
Aulerci, qui Eburouices.
Ambiliates.
Sesuuij.
Osismi.
ARMORICAE, sive MARITIMAE CIVITATES.
Lemovices.
Curiosolites.
Aulerci, qui Diablintres.
Rhedones.
Veneti.
Aulerci, qui Cenomani.
Vnelli.
CEL
Carnutes
Turones.
Andes.
Cadetes.
1. 2. 3. 4 oppida Venetorum, quæ Cæsar describit, at non nominat.
Venetorum insulæ.
Venetia.
Ligeris fluvius.
Nannetes.
Pictones.
TAE, SIVE
Santones.
Lemo
Lemovicum
GAL
OCEANVS AQVITANICVS.
Petrocorij.
Garumni.
Cadurci.
Garumna fluvius.
Vxellodunum.
Cocosates.
Vocates.
AQVITANI
Garites.
Tarbelli.
Preciani.
Tarusates.
Tarusatum oppidum
Ausci.
Cantabri.
Bigerriones.
Elusates.
Sibutzates.
Sontiates.
HISPANIAE PARS.
Pyrenæi montes.

Cum Imp Reg et cancellariæ Brabantiæ privilegio decennali
Ambivariti.
Paemani.
Leuaci.
Advatici.
Eburones.
Condrusi.
Segni.
Treviri.
ARDVENNA SILVA.
Mediomatrices.
Tulingi.
Leuci.
Tribocces.
Remi.
Suessiones.
Senones.
Lingones.
Vogesus mons.
Rauraci.
Rhenus flu.
Nantuates.
Tigurinus Pagus.
Sequani.
Vesontio
Alexia
Helvetij.
Lepontij.
Verbigenus Pagus.
Latobrigi.
Harudes.
Mandubij.
Aedui, Sive
Bibracte.
Aedua civitas.
Ambarri
Boij.
Cabilonum.
Sebusiani.
Sedunι.
Rhodanus flu.
Murus a Cæsare factus.
Matisconα.
Vienna
Ligeris fluvius
Alpes montes.
GALLIAE CITERIORIS (QVÆ ET ITALIAE) PARS.
MEDITERRANEI MARIS PARS.
ORIENS.
Gallorum aliquot populorum elogia, sive descriptiones apud Cęsarem.
GALLI, sive CELTAE, in his
Aedui fratres consanguineiq; Romanorum dicti, ob veterem ac perpetuam erga P. R. fidem: his in omni Gallia summa auctoritas.
Helvetij reliquos Gallos virtute superant.
Senones civitas inprimis magnę inter Gallos auctoritatis.
Sequani per se nimus valebant.
Veneti his longe amplissima auctoritas omnis orę maritimę. scientia et usu rerum nauticarum ceteros antecedunt.
Boij egregia virtute cogniti.
Ambarri necessarij et consanguinei Aeduorum.
BELGAE, his maxima virtus et omnium Gallorum fortissimi. Horum
Nervij maxime feri, et magnæ virtutis pedestribus valebant copijs.
Treviri quorum virtutis opinio singularis. cultu et feritate non multum a Germanis differebant.
Remi officiosi Romanis in Gallicis bellis. et secundum dignitatis locum, apud hos obtinebant.
Eburones civitas ignobilis et humilis.
Bellovaci plurimum inter hos valent virtute et auctoritate, hominumq; numero. item magna apud hos virtutis opinio.
Aduatici ex Cimbris Teutonisque procreati sunt.
Condrusi Trevirorum clientes.
Vbij ceteris humaniores. horum civitas florens et ampla.
AQVITANI hominum multitudo his. optima gens ad bellum gerendum
Sontiates hi equitatu plurimum valent.

immolandi morem ad ſua vſq. tempora perduraſſe, tradit Plinius, qui cum ſublatum addit à Tiberij Cæſaris principatu. Suetonius in Claudio ſcribit ſub Auguſto interdictum, ſed tantùm ciuibus. ab ipſo autem Claudio penitus abolitum, quod & Seneca in huius ludo adfirmat. Non planè tamen tunc temporis Druidarum nomen exſtinctum, oſtendit 4. Hiſtor. Tacitus, vbi ait incendio Capitolij, quod ſub Veſpaſiano accidit, poſſeſsionem rerum humanarum Tranſalpinis gentibus portendi, Druidas vana ſpe ceciniſſe. Aelius Lampridius, ſcribit Alexandro Seuero Imp. ad bellum Gallicanum eunti exclamaſſe mulierem Druidem Gallico ſermone, Vades, nec victoriam ſperes, ne militi tuo credas. neque fefelliſſe, nam in eodem occiſus fuit. Fl. Vopiſcus tradit, Aurelianum conſuluiſſe Gallicanas Druidas de ſuo Imperio, an ad poſteros permaneret. Idem ait, Diocletiano, cùm adhuc miles eſſet, apud Tungros à Druide muliere prædictum, imperium eum adepturum. Neque poſt hunc vlla earum in hiſtoria memoria. niſi huc transferas quod habet Euſeb. 4. Præparat. (hic enim vixit ſub Conſtantino Magno, & Conſtantio) vbi ſcribit Celtas ad ſua vſque tempora, ſacrificaſſe homicidio. De Druidus hoc annotauit Plinius, iis nihil ſacratius eſſe Viſco, (quod dryos hyphear vocant) & arbore in qua gignitur, ſi modò ſit robur. Per ſe, inquit, eligunt lucos, nec vlla ſacra ſine ea fronde conficiunt, vt inde appellati quoque interpretatione Græca poſsint Druidæ videri. Enimuerò quidquid adnaſcantur illis, è cælo miſſum putant, ſignumque eſſe electæ ab ipſo Deo arboris, Omnia ſanantem appellantes ſuo vocabulo. Sacrificiis epulisque ritè ſub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primùm vinciantur. Sacerdos candida veſte cultus arborem ſcandit, falce aurea demetit: candido hic excipitur ſago. Tum deinde victimas immolant, precantes vt ſuum donum Deus proſperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicumque animali ſterili, arbitrantur; contraque venena omnia eſſe remedio. Idem Plinius lib. 29. cap. 3. de ouo anguino mira, id ſe vidiſſe adſerit, mali orbiculari modici magnitudine, cruſta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum polypi crebris, inſigne Druidis. Ad victorias litium ac regnum aditus mirè laudatur, &c. Sabinam herbam contra omnem pernitiem habendam prodidiſſe Druidas, quoque annotat. Samolum quoque herbam ſiniſtra manu legunt ieiuni, nec reſpicientes, contra morbos ſuum boumque, eodem teſte. Idem de herba ſelagine appellata hæc, *Legitur ſine ferro dextra manu, per tunicam, qua ſiniſtra eruitur velut à furante, candida veſte veſtito, purèque lotis nudu pedibus, ſacro facto priùs quàm legatur, pane vinóque. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum eius prodeſſe.* Tanta gentium in rebus friuolis plerumque religio eſt, vt idem ſubiungit.

Druidarum etymon cognoſcere cui libido, Goropij Gallica adeat: vbi hanc vocem ex Germanico fonte, veritatis ſapientem ſiue doctorem, interpretatur: Magiſtros ſapientiæ etiam hos Pomponius facit. auſim ego Dei vel diuinorum, tanquam theologum (vt eos Diodorus vocat) dicere. quòd Druthin antiqua Germanorum lingua Deum ſignificare video. idque in Otfridi Euangelio, typis excuſo. & Druthin hactenus pro Deo in vſu eſſe ſcio apud Iſlandos, quibus non alia linqua quàm Germanica, etſi dialecto in multis diuerſa, (quod quibuſdam Germaniæ finitimis populis, vt Danis, Noruegienſibus, & Suedis quoque contigit) cognita. Huic ſententiæ ſuffragari item Laërtium video, qui ex Ariſtotele ſcribit eos quoque Semnotheos, quaſi dicas Deorum cultores, appellari. In Camdeni amici noſtri Britannia lego Albricum quendam ſcribere, quòd Drij Saxones magum vocent (voce idem quod theologus aut philoſophus notante) & Magos nominat hos Druidas quoque Plinius. Nomen enim eos à quercu non habere, ipſe idem ſatis fatetur; dum addit à quercu vel viſco eos poſſe Græca interpretatione videri. (videri, & eſſe, differre, nemo non nouit.) Et qui poſſent à δρυς voce Græca hi denominari, cùm horum diſciplinam repertam in Britannia, ait locupletiſsimus teſtis Cæſar: vbi nulla vnquam Græcorum colonia. Nam Vlyſsis nauigatio, & in hanc inſulam aduentus, pro fabula, non hiſtoria habetur, ab omnibus rectè de rebus ſentientibus. neque cum Eratoſthene eam credere cogar, donec quis aliquem qui eius vtrem ventorum conſuerit, mihi oſtendat. Germanicæ verò linguæ in hac eadem vſum negare poterit nemo, niſi qui Taciti aut Cæſaris ſcriptis fidem abrogauerit. hic enim ex Belgio (in quo eodem auctore Germani Ciſrhenani) colonos in hanc inſulam tranſiiſſe ibidemque remanſiſſe ſcriptum reliquit. Ille Caledoniam (inſulæ huius magnam partem) habitantibus Germanicam originem tribuit. Ac quia his Druidibus robore & viſco nihil ſacratius, vt ex Plinio didicimus; & Iouis ſignum, his altiſsima quercus, vt docet Tyrius Maximus; Diodorum puto hos alio nomine, at idem ſignificante, Saronides vocaſſe, impropriè. (niſi & hic Druidæ quoque legendum. quod docemus in noſtri Theſauri ſecunda editione.) Scio Annium ex ſuo Beroſo hos Druides ſcribere ſic dictos à Druio Barro, Sarrone, Gallorum veterum regibus. Horum autem auctoritas ſit penes ipſos. Sunt qui verbum hoc, *Au Gui l'an neuf.* quod hactenus quotannis pridie Kal. Ian. vulgò publicè cantari in Gallia ſolet, ab his manaſſe autumant. ex hoc fortè Ouidij, *Ad viſcum Druidæ, Druidæ cantare ſolebant.* de quo prolixè ſatis Goropius in Gallicis, Vinetus ad Auſonium, & Vigenereus ad Cæſ. Commentaria. Auctores habeo Conr. Celtem, Irenicum, Althamerum, & Auentinum; qui tradunt hos Druides pulſos à Tiberio & Claudio Impp. in Germaniam trans Rhenum habitatum veniſſe, indeque in hunc vſque diem apud hos promanare terriculamenti illud nocturni genus, quod calciamentum philoſophicum vocant, *Druttenfuß,* vulgo. Eſtque (quod mihi communicauit ſuis litteris Ioachimus Camerarius F.) figura Pentagona, olim ὑγιας, ſiue bonæ valetudinis ſymbolum. hanc cunis ligneis incidunt, exiſtimantes puerulos ea à nocturnis tutari lemuribus. Conradus Celtes deſcribit quaſdam lapideas antiquas imagines ad radices Piniferi montis (*Vichtelberg* vulgo, in vmbilico Germaniæ) in cœnobio quodam, à ſe viſas: quas credit iconicè horum Druidum referre formam. Erant ſex numero, inquit, ad fores templi parieti inſertæ, ſeptem pedum ſingulæ, nudis pedibus, capita intectæ, Græcanico pallio & cucullato, perulaque, barba ad inguina vſque promiſſa, & circa naris fiſtulas bifurcata: in manibus liber & baculus Diogenicus: ſeuera fronte, & triſti ſupercilio: obſtipo capite, & figentes lumina terris. Iacobi Scepperi in ſua Corographia Germaniæ horum deſcriptio mihi friuola videtur, vbi horum colla, brachia, & digitos; torquibus, armillis atque annulis exornat, cothurnosq. philoſophicos, & tictas coloribus veſtes addit. vnde hæc hauſerit, ignoro. nam candidam veſtem his tribuere Plinium, diximus. Strabo 7. vbi de iiſdem ſub Vatum nomine, canos albo veſtitu deſcribit, carbaſinis ſupparis deſuper fibulis adfixis, cinctu æreo, & pedibus nudi.

Hunc nummum meum argenteum ſubijcere placuit, ob memoriam Ser. Sulpitij Galbæ, Cæſaris in Gallia legati: & Galliæ regionis, ex Cæſaris traditione, in tres partes diuiſionem; quæ poſtea, ſub Auguſto Imp. nempe, in quatuor prouincias diuiſa fuit.

BELGIVM.

BELGII vocabulum, quo Cæsar non semel in suis de bello Gallico commentariis vtitur, diu multumque suos torsit lectores. Horum namque vna pars, vrbem à Cæsare, eo designari existimant, quam alij, inter quos Guicciardinus & Marlianus, *Beauois* in Gallia; alij *Bauays* in Hannonia interpretantur, inter quos sunt B. Vigenereus, & patrij nostri Annales. Doctissimus Goropius Bellouacos populos sub eo notatos voluit. Sunt qui Cæsarem credunt Belgium pro Belgica, vt Liuius Samnium pro Samnitium regione vsurpasse: cuius sententię Glareanus est. Ioannes Rhellicanus dicit partem Galliæ Belgicæ cõprehensam; quam autem, non nominat. H. Leodius tradit eam quæ circa Hannoniam, in qua dictum *Bauays*. Sed omissis horum omnium opinionibus, ipsum Cæsarem de suo Belgio loquentem audiamus. Is libro v. vbi de distributione in Belgica legionum ait, habet hæc verba: *Ex quibus vnam in Morinos ducendam C. Fabio legato dedit; alteram in Neruios, Q. Ciceroni; tertiam in Essuos, L. Roscio; quartam in Rhemis, cum T. Labieno, in confinio Treuirorum, hiemare iussit: tres in Belgio collocauit: his M. Crassum quæstorem, & L. Munatium Plancum, & C. Trebonium, legatos præfecit: vnam legionem, quam proxime trans Padum conscripserat, & cohortes v. in Eburones.* Paulo suprà, eodem libro, vbi de Britannia agit, hæc leguntur: *Maritima pars (Britanniæ) ab iis incolitur, qui prædæ ac belli inferendi caussa ex Belgio transierant, qui omnes ferè iis nominibus ciuitatum appellantur, quibus orti ex ciuitatibus eò peruenerunt.* Hic primùm liquidò videre est, Cæsarem sub Belgio non vnam ciuitatem, sed plures comprehendere: deinde, non totam Belgicam eo notare; cùm Morinos, Neruios, Essuos, Rhemos, & Eburones, quos omnes ipsemet (vt & ceteri idonei scriptores) aliis in locis, Galliæ Belgicæ populos nominat. Luce ergo clarius est, Belgium Belgicæ partem esse; quam autem, non æquè clarum. Non esse autem circa Bauacum (siue *Bauais*) Hannoniæ, vt Leodio videtur, ex eo constat, quòd hoc in Neruiis situm, quos ipse Cæsar à Belgio excludit. Nec etiam circa Bellouacos fuisse credam, sed eam potiùs Belgicæ partem, quæ mari vicinior est, & versus Septentriones exporrecta; vbi nempe confluentia maximorum fluminum Rheni, Mosæ, & Scaldis: quorum ostia facilem descensum in Oceanum, & inde in Britanniam præbebant. Vero quoque similius est, eos mare transiisse, qui eo assueti, huius littora & fluuiorum ripas habitabant, quàm illos qui intima regionis incolebant, quibus Oceanus horror erat. Qui itaque ex Belgio in Britanniam migrauere, littoralia tantum littoralibus mutauere.

De Belgij siue Belgicæ nominis origine, non eadem etiam apud omnes sententia. sunt qui à patrio sermone *Belgen*, seu *VVelgen*, quod peregrinum significat, deriuent. Alius magnæ eruditionis vir à *Belgen*, seu *Balgen*, quod irasci, & pugnare notat. Annales vernaculi à Belgis, ciuitate eius primaria. Sed nec in ea constituenda conueniunt, cùm alter eam nunc *Bauais* in Hannonia opidulum; alter *Velsick* pagum circa Oudenardam interpretatur. A ciuitate Belgis (quæ nusquam tamen apud probatos auctores, geographos neque historicos, nominatur) qui Belgicam nominari credunt, eis suffragatur Isidorus libro Originum XIII. cap. IIII. vbi hæc: *Belgis autem ciuitas est Galliæ, à qua Belgica prouincia dicta est.* Eadem ante hunc Hesychius: Βελγαῖος ἀπὸ πόλεως Βέλγης. Idem Honorius in imagine mundi. Iustinus libro XXIIII. ex Trogo, nominat Belgium (Bolgium Pausanias) quendam Gallorum ducem, à quo eos nomen traxisse verisimile est iis, qui Beroso, aut potius Pseudoberoso, fidem tribuunt. Is enim scribit, *Belgicos (siue Beletcos) appellari à Beligio (aut Belgio) Celtarum Rege.* de Belgi ciuitate nos quædam in nostro Thesauro. Hæc autem sub iudice relinquamus, & Belgicæ quædam veterum testimonia his subnectere, corollarij loco, non iniucundum ducimus.

Cæs. Belli Gallici lib. I. *Gallia est omnis diuisa in partes tres: quarum vnam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur.*

Horum omnium fortissimi sunt Belgæ, propterea quòd à cultu atque humanitate prouinciæ longissimè absunt, minimeq; ad eos mercatores sæpe cõmeant, atque ea, quæ ad effæminandos animos pertinent, important: proximiq; sunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt, quibuscum continenter bellum gerunt.

Belgæ ab extremis Galliæ finibus oriuntur: pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni; spectant in septentriones, & orientem solem.

Lib. 2. *Reperiebat (Cæsar) plerosque Belgas ortos esse à Germanis, Rhenumq; antiquitus transductos, propter loci fertilitatem ibi consedisse, Gallosq; qui ea loca incolerent, expulisse: solosq; esse, qui patrum nostrorum memoria omni Gallia vexata, Teutones, Cimbrosq; intra fines suos ingredi prohibuissent: qua ex re fieri, vti earum rerum memoria magnam sibi auctoritatem, magnosq; spiritus in re militari sumerent.*

In bello Germanico XL. *millia dediticiorum traiecit in Galliam.* Sueton in Tiberio 9.

A. Hirtius 8. Belli Gall. *Belgæ, quorum maxima virtus.*

Strabo lib. 4. *Belgæ saga ferunt, comam alunt, braccis vtuntur circũ extentis. Loco tunicarum vtuntur veste fissili manicata, vsque ad pudenda & nates demissa. Lana eorum aspera est, sed ipsam prope pellem detonsa: ex ea densa saga texunt, quas lenas vocant. Armatura illis pro proportione, gladius longus ad dextrum dependens latus, scutum longum, lanceæ pro proportione, & meris, (materis alij legunt) tragulæ genus; nonnulli etiam arcubus vtuntur & fundis, [illegible] lignum pili forma, quod non amento, sed è manu torquetur, longiùs etiam atque sagitta, quo maxime vtuntur ad aucupium. Humi decumbunt etiamnum plerique: sedentes in toris cibum capiunt. Cibus plerumque cum lacte est, & omnis generis carnibus, maximè suillis, tum recentibus, tum salitis. Sues etiam in agris pernoctant, altitudine, robore, & celeritate præstantes, à quibus, si quis non adsueuerit, accedenti non minus est quàm à lupo periculi. Domos e tabulis & cratibus construunt rotundas, magno imposito fastigio. Tam copiosi autem sunt iis pecudum & suum greges, vt sagorum & salsamentorum copiã non Romæ tantum suppeditent, sed & plerisque Italiæ partibus. Pleræque eorum respublicæ ab optimatibus gubernabantur; antiquitus vnum quotannis principem, itemq; vnum belli ducem multitudo deligebat. Romanorum mandatis fere parent. Peculiare quippiam habent in conciliis: si quis enim dicenti obstrepat, aut tumultuetur, lictor accedit stricto cultro, minis adhibitis tacere eum iubet; idq; iterum ac tertiò facit: eo non cessante, tandem à sago eius tãtum amputat, vt reliquum sit inutile. Id eis cum compluribus aliis barbaris commune est, quòd contraria nostris moribus ratione virorum & mulierum officia habent distributa.*

Galli quò magis ad Septentrionem & Oceanum vergunt, eo sunt bellicosiores. Primam laudem Belgis tribuunt diuisis in XV. *gentes.* (XXXI. *ego ex Cæsare numero.*) *Soliq; adeo Belgæ Germanorum, Cimbrorum ac Teutonum impressionem substiterunt. Quanta hominum copia apud eos fuerit, hinc colligi potest, quòd olim* CCC. *millia hominum arma ferre valentium apud Belgas sunt censa (hunc numerum auget quadraginta septem millibus Cæsar, in principio Belli Gallici 2.)*

Sunt qui Gallos trifariam diuidunt, in Aquitanos, Belgas, & Celtas.

Belgæ Oceano propinqua tenentes, vsque ad Rheni ostia.

Diod. lib. 5. *Natio vt plurimùm ad Arctum sita: regio frigida, vt quæ hiemis tempore pro aqua niuibus oppleta exsistat. Glacies quoque immensa adeò regionem occupat, vt flumina congelata sint peruia transeuntibus, non solùm paucis, sed exercitibus quoque, cum curribus atque impedimentis.*

Plutarchus in Cæsare: *Postquam verò renunciatum est, Belgas Gallorum potentissimos, & qui tertiam totius Galliæ partem tenerent, contractis multis hominum armatorum millibus, bellum moliri, magna aduersus eos celeritate contendit, &c.*

Appianus de Gallicis. *Cæsar Belgas adgressus, in fluuij cuiusdam transitu tam multos interficit, vt vsum pontis præberent congesta cadauera.*

Ammianus libro 15. *Horum (Gallorum) omnium apud veteres Belgæ dicebantur esse fortissimi, ea propter, quòd ab humaniore cultu longè discreti, nec aduentitiis effeminati deliciis, diu cum Transrhenanis certauere Germanis.*

Dion 55. *Batani equitandi arte pollent.*

Dion 39. *Morini & Menapij habitãt non in vrbibus, sed in tuguriis, & in mõtibus dẽsissimis siluis obsitis.* (Arduēnæ nempe; quę olim multo maior.)

Florus libro 3. *Sequens, longeq; cruentior pugna Belgarum, quippe pro libertate pugnantium.*

Plinius XXXV. cap. XX. *In Belgica prouincia candidum lapidem serra, qua lignum, faciliusq; etiam, secant, ad tegularum & imbricum vicem. vel, si libeat, ad quæ vocant pauonacea tegendi genera: & hi quidem sectiles sunt.*

Lib. XVI. cap. XXXVI. *In Belgis calami coma contusa & interiecta nauium commissuris ferruminatur textus.*

Lib. X. cap. XXII. *A Morinis anseres Romam vsque pedibus venire scribit.*

Lib. XII. cap. I. *Platanus iam ad Morinos vsque peruecta, ad tributarium etiam pertinens solum, vt gentes vectigal & pro vmbra pendant.*

Lib. XV. cap. XXV. *In Belgica & Rheni ripis, Lusitanis cerasis principatus datur.*

Lib. XV. cap. XIIII. vbi de genere vario malorum. *A conditione castrati seminis, quæ Spadonia appellant Belgæ.*

Lib. XIX. cap. V. *Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, vbi generositas siseris præcipua.*

Lib. XVII. cap. VI. *Vbios gentium solos nouimus, qui fertilissimum agrum colentes, quacunque terra infra tres pedes effossa, & pedali crassitudine iniecta arenacea, lætificent.*

M. Varro R. Rusticæ I. cap. 9. *In Gallia transalpina, intus ad Rhenum, aliquot regiones accessi, vbi nec vitis, nec olea, nec poma nascerentur, vbi agros stercorarent candida fossitia creta. (marga hæc, apud Plinium.)*

Ausonius, de Gelbi flumine, se in Mosellam exonerante: *Præcipiti torquens cerealia saxa rotatu, Stridentesq; trahens per læuia marmora serras.*

Sil. Italicus 10. *Vt canis occultos agitat cùm Belgicus apros, Erroresq; feræ, sollers per deuia mersa Nare legit.*

Virgilius Georg. I. *Belgica vel molli meliùs feret esseda collo.* Lucan. lib. I. *Et docilis rector rostrati Belga couini.*

Martialis in Xenijs. *Caretana mihi fiet, vel massa licebit, De Menapis lauti de petasone vorent.*

BELGII VETERIS TYPVS.
Ex Conatibus Geographicis Abrahami Ortelij.
HAC LITTERARVM FORMA, VETVSTIORA PINXIMVS.
Quæ paulò erant recentiora, his notauimus.
Nulla autem antiquitate illustria, hoc charactere.
Recentissima verò, his vernaculis ab alijs distinximus.
BRITANNICÆ INSVLAE PARS
OCEANVS
ATLANTICVS, Zosimo.
GERMANICVS, Ptolemæo.
SEPTEMTRIONAL. Plinio.
CIMBRICVS, Claudiano.
BRITANNICVS, Diom, et Plinio.
SEP.
OC.
OR.
MER.
TAMESIS Flu.
BELGAE Cæsari.
Littus
DVBRIS.
CANTIVM Prom
FRETVM
BRITANNICVS OCEANVS.
Lit tus Sax o nicum.
GESSORIACVM.
BONONIA.
OROMAN SACI.
Pontus regio.
HEDENA.
GESSOR PAGVS.
MENAPII
Menapiscus pa gus.
PLEVMOSII.
Ypres
GRVDII.
GORDVNI.
Gandauum.
Legia flu.
Brachba
Bruxelle
CICERONIS Castra
NERVII.
MORINI
TEROVANNA
ATREBATES.
Nobiliacum.
ORIGIACVM.
VEROMANDVI.
CAMERACVM.
Carbonaria silua.
Austrebantum.
TORNACVM.
Moritania
VALENTI NIANAE.
Haginoia.
VODGORIACVM.
DVRO NVM.
VERBINVM.
HERCVLIS MAGVSANI Fanum.
Fossa Ottonis
TIA
CI.
MAT
CATTI.
AMBIVARITI
ANDOVER
CASTRA LEGIONVM Germanicæ
Prisca vetustatis Belgæ monumenta recludit
Ortelius, priscas dum legit historias.
Collige prima soli natalis semina Belga,
Et de quo veteri sis novus ipse vide.

S.P.Q.A.
PATRIAM ANTIQVITATI A SE RESTITVTAM DEDICABAT LVB. MER. ABRAHAMVS ORTELIVS CIVIS.
NESCIO QVA NATALE SOLVM DVLCEDINE CVNCTOS DVCIT, ET IMMEMORES NON SINIT ESSE SVI.
1594.
Cum privilegio Imperiali et Belgico ad decennium.
CAVCI MINORES.
CAVCI MAIORES.
BVSACTERI MAIORES.
BVSACTERI Minores. Ptolemaei et BRVCTERI Taciti.
FRISII.
TENCTERI.
TVBANTI.
MARSATII.
FLEVI Lacus.
ANSIBARII.
VSIPETES.
CAVCHI Plinij.
CHAMAVI, qui et Elpranci.
TEVTOBVRGVM.
ALISO
RHENVS Flu.
VETERA
Neomagum.
BATAVODVRVM
PAEMANI.
Hasbania.
SICAMBRI huc ab Augusto ex Germania traducti.
GVGERNI.
TVNGRI.
Aquae Grani.
VBII Agrippinenses.
AGRIPPINA Colonia Vbior
BONNA
TOLBIACVM
Leodium
EBVRONES.
SEGNI.
Andagium.
TREVIRI.
AVGVSTA TREVIRORVM.
MOSELLA Flu.
BINGIVM
Ingelheim
MOGVNTIACVM.
BVCINOBANTES.
Crucini acum.
CASTRA SARRAE.
DIVODVRVM
MEDIOMATRICES.

GERMANIA.

CELTICAM hanc regionem, & Celtos siue Celtas eius populos, à vetustissimis scriptoribus Græcis in primis, vocato, nominem priscæ historiæ studiosum latere puto. vnde perdurat apud hos Kelt vocabulum, quo se mutuò in familiari colloquio etiamnum appellitant. Aschanaxi à Iosepho nominari, sunt qui putant, cum tamen ipse hos Rheginos interpretari à Græcis tradat. Rhenos, forte melius, quasi Rheni accolas, qui & Stephano *ῥῆνοι* appellantur. GERMANIÆ vocabulum recens esse, & nuper auditum, tradit Tacitus. Idem addit hoc nomen à se ipsis inuentum. Ex quo Tacitus assentior iis qui huius vocis originem ab ipsius gentis, quam a Latinorum etymo deducunt. Verisimilius enim multo est, nationem nomen sibi imposuisse ex lingua propria, indigena, & a se intellecta, quàm ex peregrina, & sibi prorsus ignota. Puto itaque errare qui hoc nomen a *germine*, propter gignendorum fœcunditatem factum putant, inter quos sunt Festus & Isidorus. item qui a *germano*, fratrem significante, vti Strabo, quasi Gallorum fratres, a quibus, vt ipse tradit, parum differebant. Nostrates, vt Rhenanus & alij, a gar & man compositum, quasi garman id est totus vir, aut plorius virilis, credunt. Goropius noster, à ger & man (propiùs ad scripturam accedens) à geren quod *congerere* denotat, quasi prædam corradens. & idē alio in loco a *ger*, quod bellum, inquit, apud maiores nostros significat. quod quoque Iusto Lipsio placere video. Scio *guerre*, (vel melius *guerre*) Gallica recentiori lingua bellum notare; an verò veteri Germanica, mihi incompertum. Ego haud multum absum, quin credam hanc gentem se ipsam Weerman scripsisse & nominasse, a Wer e longa, voce merè Germanica, quæ quodcumque telum denotat quo hostem ferimus. inde weren se contra hostem defendere; & weerman siue weerbaer man (id est, militaris vir) vocamus omnem virum ad arma ferenda idoneum. adeo vt se omnes Wermanos siue Wermannos, id est bellaces, vocauerint. Atque hoc nomen cum huius gentis natura genioque prorsus conuenire Cæsar & Tacitus, præter alios, testes sunt locupletissimi. vt quoque Dionysius Afer, qui hos Martiales, siue bellaces *ἀρειμανέους* cognominat. Quòd hi ipsi eos autem Germanos vocant & scribunt, in promptu caussa; quia W digamma carentes, G substituere. quod alibi quoque ab iisdem factum videmus. vt pro Wilhelmus, Gilhelmus: Waltherus, Galtherus: Waltridus, Galfridus, &c. Sic etiã pro Walis Gallos dixisse verisimile. nam & hos Germani Cisrhenani auitam linguam retinentes, Gallos non alio nomine quam Walen hactenus nominamus. Hanc item litterarum mutationem ipsi Galli, libertate & veteri lingua amissa, romanizantes, in hodiernum vsque diem imitantur. exemplo sunt ex multis hæ voces paucæ. pro Wyn, *Vin*: pro Wesp, *Guesp*, pro Wandt, *Gand*: pro Weedt, *Guedde*. quibus Vinum, Vespam, Chirothecam, & Glastum designant. sic quoq. in libro M. S. pro Wandali, Guandali reperio. Obijcienti quod Strabo, Dionysius Afer, Ptolemæus, aliiq; quidam Græci, quibus digamma notum simplici tamen scripsere: respondeo, his hanc gentem olim tantum sub nomine Celtarum cognitam fuisse: Germanorum autem vocem primùm a Cæsare aut Latinis in litterarum monumentis traditam: è quibus hanc Græci eandem imitati scripturam, in suam transtulere. At qui plura etyma vocis Germaniæ legere desiderat, Batauiam H. Iunij adeat, capite vigesimo primo. Sunt qui Germanos posterioribus temporibus omnes Alemannos nuncupatos credunt persuasi a Vopisco, in Proculo. Hos tamen diuersos fuisse, ex Aelio Spartiano liquet qui Antoninum Caracallã Imp. ab vtraque gente deuicta, vtriusque cognomen sibi adscripsisse cõmemorat: GERMANICI nempe & ALEMANNICI. Hoc idem videre est in inscriptionibus marmoreis Impp. Valentis Valentiniani, & Gratiani: item in titulis Iustiniani Imp. & Ammianus lib. 26. scribit Alemannos Germaniæ limites perrupisse, ex quibus diuersos fuisse, luce clarius. Sed nationis illud nomen, hoc autē gētis. Nihilominus etsi hæc Alemannia Stephano, Ammiano, & eius sæculi scriptoribus pars tantùm sit Germaniæ, nempe eius quæ est circa Alemanum (vulgò Altmul) fluuium, vsus tamen nuper obtinuit apud omnes exteros & Germanicæ linguæ ignaros, vt Alemannia pro tota Germannia; & Alemanni pro Germanis omnibus accipiantur. Incolæ autem ipsi se hodie Teutschen Tuiscones nominant: an à Tuisco deo, terra edito, cuius Tacitus meminit, an à Tuiscone Noë F. cuius Pseudoberosus; lectoris iudicio vt mihi incertum, relinquo. Atque hæc de nomine. Cognomine verò admodum Heroico nobilitat eã Ouidius ad Liuiam, cum eam ORBEM GERMANVM, ORBEM NOVVM, & ORBEM IGNOTVM appellat. MAGNAM cognominat Ptolemæus, & LATISSIMAM Plinius Secundus, ad Macrum, Epistol. lib 3. Formam eius apud Dionysium, atque eius interpretem Priscianum, siue, vt alij appellant, Rhemnium, in Periegesi, disce hoc versu: *Hæc tergo similis tauri ino dicitur esse.* (sed falsò. nam verè de Hispania hoc, quod monuit ante me And. Papius.) Situs & limites huius regionis aliter atque aliter pro temporum vicissitudine describuntur. Plutarchus in Mario, eam ab Exteriori mari & partibus ad Septemptrionem vergentibus, ad ortum solis iuxta Mæotidem paludem, vbi Scythiam Ponticam attingit, extendit. A Pomponio quoque ad Sarmatas Europæos (vti & a Pseudoberoso) prolatatur. Martianus etiam ab Histro ad Oceanum vsque ad Sarmatiæ solitudines. (Armeniæ autem pro Sarmatiæ vitiose legitur, vt hoc obiter in hoc auctore cum Pintiano corrigam.) neque non Dionysius Apher qui Germanos habet ad Mæotidem paludem. immo ad Tanaim vsque P. Diacono 1. cap. qui & Scandiam totã sub Germaniæ nomine comprehendit; vbi antrum illud Scricfinnis vicinum, in quo viri septem dormientes describit. Atque hanc Exteriorem *ἐξωτέραν* esse Germaniam puto, quam Euseb. 6. Præp. describit, versus Septemtrionem. Isidorus itaq. recte Riphæos montes in capite Germaniæ describit. Alij eius fines, Mare, Alpes, Vistulam & Rhenum fecere. Tacitus autem huic demit quidquid vltra Danubium est versus Alpes. Hic enim eam intra Oceani Rheni, Danubij, Dacorum, Sarmatarumque fines constringit. cui subscribit Geographiæ princeps Ptolemæus. Sed & ad Alpes vsque Strabo & Pomponius producunt: eamque naturali quodammodo munimine, & tanquam dorso, ab his Italia discriminant. Atque hæc hodie etiamnum vera & genuina Germania est: quæ mari a Septemtrione, Alpibus a Meridie, Rheno ab Occidente, & Vistula siue Odera ab Oriente circumscribitur. Hancque veram Germaniam in SVPERIOREM & INFERIOREM diuidunt Suetonius, Tacitus, & Dion: qui Superiorem eam appellant, quæ Rheni fontibus propior, Inferiorem, quæ ab illa vsque ad Oceanum. Sed & vltra Rhenum, in Belgica nempe habet Ptolemæus alias Germanias, Superiorem & Inferiorem scilicet. cui subscribit Marcellinus qui hanc SECVNDAM, illam PRIMAM nominat. Has autem ad veram Germaniam pertinere, minimè iudico. sed eam sic improprie dictam a Germanis, postquam eã teste Dione, occupassent, sedemq; in eadem fixissent. in primis à Tungris, quos omnium primos Rhenum transgressos, scribit Tacitus. & plerosq. Belgas à Germanis ortos, apud Cæsarem legimus. Hinc enim Neruios, Aduaticos, Atrebates, Ambianos Morinos Menapios, Caletes, Verocasses, Veromanduos, Catuacos, Condrusos Eburones, Cæresos, Pæmanos, Segnos, vno nomine Germanos Cisrhenanos esse, & appellari testatur. Vangiones, Tribocos, & Nemetes, Tacitus dicit esse Germanos. Tiberium Imp. XL. millia Germanorum in Galliã iuxta Rheni ripam collocasse Suetonius auctor est. CCCC. millia habet Eutropius. Atque Plinio teste, Germanicam gentem ad Scaldim vsque fluuium habitare credimus. Et vltra Scaldim hodie vsque ad Oceani fretum Germanos esse, lingua, qua vtuntur, arguit; ita vt verè tradiderit Dion 53. eos ad Britannicum vsque Oceanum se extendere, vbi Bononia ciuitas: quæ a Zosimo ciuitas Germaniæ Inferioris dicitur.

Sed hæc omittamus, & ad veræ & veteris Germaniæ quam hac tabula edimus, descriptionem reuertamur. Perpetuam hyemem, triste cælum, sterile solum, huic tribuit Seneca. Multis impeditã fluminibus, multis montibus asperam, & magna ex parte siluis & paludibus inuiã, scribit Pomponius: affirmat hoc Frontinus dum scribit, Germanos ex his tamquam ex obscuris latebris Romanos subinde impugnare solitos indeque tutum regressum habuisse. Siluis horridam & paludibus fœdam; item informem terris, asperam cælo, tristem cultu adspectuque, Tacitus: humidior qua Gallias, ventosior qua Noricum ac Pannonias adspicit: caussam addo ego, hic quia oppositæ Alpes, qui irruentem ventum Borealem excipientes, altitudine sua repercutiunt regionemque duplicato flamine agitant: (scriptura firma, quamuis vir magnus vacillantem credit) ibi quia Oceanus propior. Horridam diram & feram vocat Ouidius. & Horatius. & feris tantùm dignam. Manilius. vtpote quæ tota ferè Hercynio iugo, nulli (vt Plinius auctor est) nobilitate inferiore occupatur. Hæc enim Hercynia silua (Orcynium nemus nominant Eratosthenes. Apollonius & Ptolemæus Græci) inter alias maxima dierum sexaginta iter prætenditur, vt placet Melæ. Quam quia nemo diligentiùs Cæsare describit, eius hic verba de ea subijciemus, quæ sic sonant: Huius Hercyniæ latitudo IX. dierum iter expedito patet. Oritur ab Heluetiorum, & Rauracorum finibus, rectaque fluminis Danubij regione pertinet ad fines Dacorum. Hinc se flectit sinistrorsus diuersis à flumine regionibus, multarumque gentiũ fines propter magnitudinem attingit. neque quisquam est huius Germaniæ qui se aut audisse aut adisse ad initium eius siluæ dicat, cùm dierum iter LX. processerit: aut quo ex loco oriatur acceperit, &c. De eadem hæc Plinius: Hercyniæ siluæ roborum vastitas intacta æuis & congenita mundo, propè immortali sorte miracula excedit. vt alia omittantur fide caritura constat attolli colles occursantium inter se radicum repercussu: aut vbi secuta tellus non sit, arcus ad ramos vsque, & ipsos inter se rixantes, curuari portarum patentium modo, vt turmas equitum transmittant. Asperitatem huius depingit Suidas ex Iuliano. Siue Thessalica (inquit) Tempe inuia existimat quispiam, siue Thermopylas siue magnum & arduũ Taurum: minimum id est, quod ad difficultatem attinet, ad Hercynium saltum. Atq; hæc de hoc saltu inuio & inaccesso, vt de eo Florus. At reliquam Germa-

GERMANIAE VETERIS, typus.
Ex conatibus geographicis Abrahami Ortelij.
OCEANVS GERMANICVS.
OCCIDENS.
SEPTE
ME
DVBIAE POSITIONIS QVÆDAM.
Aeburi
Alcetienses
Ames
Ampsani
Aravisci
Attuarij nisi sint Ansuarij
Aviones
Ballonoti
Butones nisi sint Gutones
Calydona
Caracates
Carini
Cathilci
Caulci
Chaubi
Cinesia
Cubij, nisi sint Vbij
Foeti
Fosi
Guarni
Harmi
Iaravaci
Landi
Luij, nisi sint Ligij
Marsigni, nisi sint Maruigni
Mugillones
Nusipi, nisi sint Vsipetes
Poenina castra
Quadriburgum
Reudigni
Ribisca
Scinthi
Sibini
Solcinium
Suardones, nisi sint Pharodeni
Subatij
Toenij
Vadomarius
Varini
Vengxamodurum
Zumi
Locorum vocabula circa Caroli Magni tempora primum nata, inter vetusta non numero. ea itaq; nec in ipsa tabula neque hic seorsum nominare visum fuit.
CIMBRICAE Chersonesi pars.
DANI.
SAXONES.
Hercynia
FRANCI.
Alemannia
RHAETIA.
Germania Inferior vel Secunda
Germania Superior, vel Prima.
BELGICAE PARS
GALLIAE PARS.
Italiae pars.
PENNINVS Mons.

SVEVICVM MARE, Tacito. quod et AMALCHIVM Plinio.
Venedicus Sinus, qui et Cylipe nus
HEILLI.
VENEDI.
AESTYI.
Chronus flu
Gedanum
AGAZZARI.
VLMERVGI.
AELVAEONES. sunt HILLEVIONES Plinij.
SIDENI.
RVTICLII.
INGAEVONES.
HERMIONES.
Rugium
Cum Privilegio Imperiali, Regio, et Belgico, ad decenn. 1587.
GY THO NE.
Scurgum.
Ascaulis
BVRGVNDIO NES qui BVGVNTAE Ptolemaei
Viritium
Vistula flu. Ptolemaeo. Vistillus Plinio. Eridanus antiquorum: teste Herodoto.
BVLANES.
NAHARVALI.
Setidava.
VIRVNI.
LVTI OMANI.
Viadrus flu.
quod et Orcynium nemus.
LONGI
DIDVNI.
HELVECONAE.
ARII.
Calisia
ILINGAE.
Budorigum
Leucaristus
LVTI BVRI.
Arsonium
ASCIBVRGIVS Mons.
ELYSII.
CORCONTI.
BATINI.
VANDALICI Dioni.
LIGII.
OSI.
Carrodunum
SIDONES.
AVARENI.
COGNI.
Asanca
HERMVNDVRI.
Casurgis
Budorgis
Segeuna
ARSIETAE
Parienna
Arsicua
Sarmatiae Europaeae pars.
ORIENS.
COLDVLI.
Albis flu.
Strevinta
HERCYNIA silua Ptol.
Eburum
GOTHINI.
VISBVRGII.
Boviasmon, et Marobudum.
VARISTI.
BOIEMVM, et BAEMI.
Meliodunum
LVNAE Silua.
MARCO MANNI.
Rhobodunum
IAZYGES.
GABRETA silua.
SVDENI.
Medoslanium
RACATAE.
Carpates mon.
DACIAE Pars.
ADRABAE Campi.
Danubius flu.
CVTNI.
AZALI.
Carnuntum Legio Germanica
Cetium
Vindobona
Arrianum
ferta
Aqua
Scarabantia
PANNONIA SVPERIOR.
PANNONIA IN-FERIOR.
Sirbinum
Boiorum
NORICVM RIPENSE.
BIDRANI.
Sabaria
BII.
IASSII.
Valena
NORI CVM.
OSSERIATES.
Bolentum
Noviodunum
COLETIANI.
LATOBICI.
AMBILICI.
Idunum
Sianticum
CARENTANI.
Dravus flu.
Albanus mons
NARCIANI.
OCRA Mons.
CARVANCAS Mons.
TAVRISCI.
Metulum
Siscia
Savus flu.
IVLIAE Alpes.
CARNI.
Hemona
HISTRIA.
Bebij montes
ILLYRIAE PARS.
HADRIATICI SINVS intimus recessus.
DN. IACOBO MONAVIO SILESIO PATRICIO VRATISLAVIENSI, VIRO ET ERVDITIONE ET HVMANITATE ORNATISSIMO, ABRAHAMVS ORTELIVS HOC MVTVAE AMICITIAE MONVMENTVM LIBENS DONABAT DEDICABATQVE.

Germaniam etiam præterea siluis repleri, addit Plinius. item Tacitus 4. Annal. dicit his ingentium beluarum saltus esse, at modica domi armenta. Germaniæ terram arenosam tenacissimo cespitum corio, sed pabulis eius nihil laudatius, apud eundem legimus. Satis feracem, pecorum fœcundam, sed frugiferarum arborum impatientem; facit Tacitus. Raram apud Germanos structuram ex lapide, aut lateribus coctilibus esse, tradit Herodianus: eosque potiùs densis siluis, quorum conexis coagmentatisque lignis quædam quasi tabernacula ædificare. Nulla illis domicilia aut vllæ sedes, nisi quas lassitudo in diem posuerit. Imbrem culmo aut fronde defendere, scriptum reliquit Seneca de Prouidentia diuina. Subterraneos specus etiam aperire, eosque fimo insuper onerare, & pro suffugio vti, ait Tacitus. A cuius sententia haud longe discedere videtur locus apud Strabonem: vbi ait eos habitare in casis, structura in vnum diem constantibus; quo facilius solum mutent, atque rebus suis in currus impositis, cum pecore abeant quò visum fuerit. Geometriæ enim Architecturæque ignaros facit Eusebius. ita vt verissime idem Tacitus neget Germanos habitare vrbes: neque pati inter se iunctas sedes, sed discretas ac diuersas, vt fons, vt campus, aut nemus placuit. Addam & ego, apud hos raras fuisse vrbes; cùm videam in tota veteri vtriusque linguæ historia vix vnam aut alteram ante Ptolemæi geographi tempora nominari. Neque earundem post hunc apud alios vlla memoria. De Maximino Imp. scribit Capitolinus, eum ccc. aut cccc. vicos incendisse: at vrbium nulla mentio. Strabo scriptor, si quis alius in eo genere, diligens, vnius meminit Bouiasmi, Marobodui regiæ. Tacitus, cui Germania exploratissima, Matij, Arenaci, Batauoduri, castellique vnius aut alterius circa Rheni ostia, quæ citiùs Galliæ quàm Germaniæ adscribenda quis iudicauerit. Apud ceteros omnes, merum de vrbibus silentium. Atque hæc in vniuersum de huius regionis soli situ, forma, & genio. Nunc quædam eius peculiaria consideranda. Et primum de Rheno flumine dicam, quod legi in quadam Iuliani Imp. epistola, ad Maximum Philosophum, his Morentini eius interpretis verbis: Rhenus spurios infantes vndis abripit, tanquam impuri lecti vindex: quos autem ex puro sanguine ortos agnouit, in summa aqua suspendit, matrique trementis manibus reddit: & quasi veram incorruptumque casti & laudabilis coniugij testimonium, seruato infante, persoluit. Huius quoque testimonium reddunt Nazianzenus, Nonnus in Dionysiacis, & epigramma quoddam antiquum Græcum. Sunt tamen qui aliam & mea sententia, veriorem huius immergendi in Rheno infantium reddunt caussam, quam mox adferemus. Apud Mattiacos fons est, qui haustus triduo feruet: circa marginem verò pumices faciunt aquæ, testis Plinius. Idem in Frisiis fontem describit aquæ dulcis, qua pota, intra biennium dentes deciderent: & huic auxilio repertam herbam quam Britannicam vocant. Catarrhactæ, vti in Nilo, sunt in Danubio, siue Istro, vt Suidas auctor est, montis instar, quam latus is est, sub aqua enati: in quas fluuius incidens, cum maximo strepitu regurgitat: & in rupibus murmurans, easque superans, vortices & æstus & charybdes, in orbem agitato fluxu efficit. Harum est quoque memoria apud Strabonem. Germaniam succinum, quod ipsi glessum appellant, vt Tacitus scribit, optimum habere, quod inter vada atque ipsa maris littora legunt. lapidem ærosum quem Cadmiam vocant, crystallum, callaidem gemmam, quam Arabicis anteponunt, & Onychem, item Cerauniorum genus candidum; quod si sub diuo habeas, fulgorem rapit siderum; testes Plinius & Solinus. Adamas quoque hic reperitur, si verum prodiderit apud hunc eundem Scepsius; & Topasius (modò vera sit lectio lib. 37. cap. 4. & 8. nam quidam Codices hoc loco Carmania, pro Germania legunt) Germaniam venas habere argenti aurique, non audet negare Tacitus. & idem tradit, Curtium Rufum reclusisse specus in Mattiaco agro quærendis venis argenti. Plinius tradit nuper in Germania reperta æris metalla. Gothinos ferrum effodere, apud dictum Tacitum reperio. Porcum piscem quadrupedem describit in Danubio Lycophron. Et circa huius fontes habet Plinius nigros pisces, qui illico mortem adferunt in cibis. Idem piscem Liocem in Rheno. (Exossem. sunt qui legunt. Pro Rheno, iidem Danubio legunt Piscem enim exossem, id est, sine ossibus aut spinis Danubij incolam cum Iornande, cognoui, non Rheni: cuius carnes viscidas, & porcinæ recentis sapore non absimiles, aliquando Viennæ in Austria non sine nausea gustauimus. Hausen vocant, a magnitudine nempe, qua domunculatum instar se ostendit) Carpam piscem tribuit Danubio Cassiodorus, 12. Variar. Sylurum piscem Mœnum [Danubium Aelianus] ferre: laudatissimam plumam anserum: in primis quæ corpori proxima: raphanum infantium puerorum magnitudinem æquare: Corrudam herbam etiam asparagi genus hic nasci, testem habeo Plinium. qui visum quoque hic fauum fatetur octo pedum longitudinis. Idem cum Solino, & Cæsar, animalia huic tribuunt alcen, bisontem, vrum, & machlin. Boues Alemannorum ceteris pretiosiores, propter corporis granditudinem dicit Cassiodorus Varior. 3. cap. 50. Bouis genus quoque Cæsar sexto de bello Gallico, de quo hæc: Est bos cerui figura: cuius à media fronte inter aures vnum cornu existit excelsius, magisque directum his, quæ nobis nota sunt, cornibus, ab eius summo sicut palmæ ramique latè diffunduntur. In Hercynia aues sunt, quarum plumæ ignium modo colucent noctibus, vt Plinius; aut quarum pennæ, vt Solinus habet, per obscurum emicant & interlucent: quamuis obtenta nox denset tenebras. Vnde homines loci illius plerumque nocturnos excursus sic destinent, vt illis vtantur ad præsidium itineris dirigendi: præiactisque per opaca callium, rationem viæ moderentur indicio plumarum fulgentium. De his iisdem Priscianus, siue quis alius sit Dionysij Periegeseos interpres, *Et pascit volucres mirum fulgentibus alis. Quas ducibus noctu cernuntur flexa viarum*. Turdum autem in Germania hieme maxime cerni, Plinius scriptum reliquit. Duas aras in Germania exstare scribit Plutarchus in Parallelis Minorib. quæ quotannis certo die sonum tubarum edunt: in memoriam ibi olim C. Marij immolatæ filiæ. Nunc de gente. Terram hanc altissimorum virorum esse, dicit Columella, ditem virorum, & frequentem populis numerosis & immanibus dicit Plinius, & eius imitator Solinus. Truces & feroces Alemannos vocat Sidonius: superbam & innumerabilem nationem, Cassiodorus. idem in Arcadicis Pausanias. Proceræ staturæ omnes esse, & grandia corpora habere auctores sunt Cæsar, Arrianus, Appianus, Herodotus, Polyænus, Vegetius, & Columella. Albos dicit Dionysius; Rutilos, Calpurnius Flaccus. Cæruleos oculos eis tribuit Tacitus. Flauam cæsariem, Iuuenalis: rutilam alij. Crinibus in nodum detortis describunt eos Martialis & Seneca. horum cirros Tertullianus celebrat, libro de Virginibus velandis. Immites moribus, & animis ferocissimos, Appianus: barbaros ac feroces, Cæsar: fortes Iosephus 2. belli Iud. cap. 16 martiales Dionysius Afer: immanes & insuperabiles, Hegesippus: bellaces, Arrianus & Dionysius: truces eius interpres vetus: arrogantes, Arrianus. Germano nihil animosius, nihil ad incursum acrius, nihil armorum cupidius, vt inquit Seneca de Ira. Pecuniæ auidam gentem, Herodianus. Perfida, ab Ouidio: perfidi & simulatores, a Cæsare: in summa feritate versutissimi, natique mendacio, a Paterculo vocantur (Sed quis ab hoste, in primis lacessito, & non semel fugato calosque elogia expectet mitiora?) Sinceriùs, qui inter hos vixit, Tacitus, dicit milites huius atrocissimos: & lætam bello gentem, sed minimè astutam, nec callidam: aperientem secreta pectoris, atque detectam omnium mentem & fidei commissæ patientiorem, Historiar. 3. Idem Iulianus Imp. in Misopogono: qui experientia se didicisse dicit gentem esse quæ adulari nesciat, sed libere ac simpliciter cum omnibus viuere. Natura temperatos & placidos moribus hos esse docet, ex regionis quam incolunt, qualitate, Ptolemæus 2. Quadrip. Hæc de genio & ingenio. Nunc de ritu & moribus. Modò editum infantem [clypeo impositum habet Epigramma Græcum] teste Aristotele 8. Politior. atque Galeno, & adhuc ab vtero calentem, ad fluuium deferunt: ibique; seu candens ferrum in frigidum humorem mergendo, simul de naturæ rigore periculum faciunt, simul corpus roborant. Quippe si citra noxam id tolerauit, & propriæ naturæ robur ostendit, & nouum præterea robur ex frigidæ commercio comparat. Vt rectè Claudianus: *nascentes explorat gurgite Rhenus*. Atque hanc veriorem caussam puto: cum eandem etiam Poeta Italis suis tribuat: inquit enim, *natos ad flumina primùm Deferimus, sæuoque gelu duramus & vndis*. quod idem de Thracis Sidonius his verbis, *Excipit hic natos glacies, & matris ab aluo, Artus infantum molles nix Cimbrica durat*. Val. Flac. 6. de Scythis quoque, *Vitam fetis dat mater amne, Progeniem, natosque rudes*, &c. Lacedæmoniis hoc idem proprium fuisse, docet Suidas in verbo Lycurgus. item Seneca in Suasoriis, cum dicit Eurotam fluuium indurare pueritiam ad futuræ militiæ patientiam. (Durat hic idem mos hactenus apud Iaponenses, teste Mapheio) A paruulis duritiei student, ait Cæsar. Si in Germania natus esset, inquit Seneca, protinus puer tenerũ hastile vibraret. Nudi iuuenes, quibus id ludicrum est, inter gladios se atque infestas frameas saltu iaciunt, teste Tacito. Sera iuuenum Venus: & intra annum vigesimum feminæ notitiam habuisse in turpissimis eos habere rebus refert Cæsar. Seuera his matrimonia, singulis vxoribus contenti sunt. exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. Dotem vxori maritus offert, boues & frenatum equum, & scutum cum framea gladioque. his matrimonij auspiciis admonetur, venire se laborum periculorumque sociam: idem in pace, idem in prælio passuram ausuramque. Paucissima adulteria, quorum pœna præsens hæc: Accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit, Tacitus. ex quo mentiri Sextum Empyrum palam est, aut saltem eius interpretem Gent. Heruetum, vbi scribit apud Germanos mascula Venere vti non turpe esse sed receptum. Agriculturæ non student: sed vita omnis in venationibus. Serere tamen eos auenam neque alia pulte eos viuere, Plinius scriptum reliquit. Hyeme totos dies iuxta focum atque ignem agere, testis Tacitus. Maiorem partem victus in lacte carne, & caseo consistere, docet Cæsar; & in egestate crudis herbis contentos, Appianus. crudis etiam carnibus vesci addit Mela. In prandio auctore Athenæo, afferunt carnem membratim assam: & superbibunt lac, vinumque merum. cibi simplices, recens fera, agrestia poma, aut lac concretum. Potus, humor ex hordeo aut frumento est Tacito. Neque vlla gens in hospitiis aut conuictibus effusius indulget. Quemcumque mortalium arcere tecto, nefas habetur. Nec diem noctemque continuare potando, vlli probrum. Minus mirum, cùm teste Plinio, ebrietas nulla cesset in parte mundi. Miror Athenæum in enumeratione gentium quæ inebriari soleant, Germanos non nominasse. An forte sobrij hi præ illis? Locupletissimi veste non vtuntur fluitante sed stricta & singulos artus exprimente. ceteri gerunt ferarum pelles, quas exterior Oceanus, aut ignotum mare gignit. quod idem attestatur Sallustius: qui dicit eos rhenonibus corpus tegere. item Cæsar: sed hic vt Tacitus, a Idit magna corporis parte nudos esse. patet hoc ex his Isidori, Rhenones sunt velamina humerorum & pectoris vsque ad vmbilicum: atque intortis villis adeò hispida,

hiſpida, vt imbres reſpuant. De his rhenonibus fortè Varro, vbi dicit, *Rheno Gallica veſtis.* Et Seruius ad illud Virgilij 3. Georgicor. *Et pecudum fuluis velantur corpora fetis, Rhenonibus,* nam vt Salluſtius dicit in Hiſtoriis, *veſtes de pellibus Rhenones vocantur.* Animalis genus videtur apud Perſium, hoc verſu, *Eſſedáque ingentes locat Cæſonia Rhenos.* interpretes ad hunc locum interpretantur Germanos, quia Rhenum vt aiunt accolunt ac ſi hanc gentem a flumine denominari licet, Danubios potiùs à quo interluuntur, quam a Rheno qui tam Gallorum quàm Germanorum eſt appellari liceret. Et animalis hoc loco nomen eſſe perſuadet quodammodo nummus argenteus C. Rhenij, in quo biga a duabus beſtiis inſtar hircorum trahitur. **Repnen** animalia ſic dicta deſcribit Olaus, quæ **Rhen** ab Herberſtenio nominantur. Hæc à me de his rhenonibus, alij aliter ſi lubet.

Plutarchus 6. Conuiual. ſcribit eos contra gelu tantùm veſtem adhibere. Pomponius ſcribit, viros velari libris arborum. & idem cum Tacito eos omnes ſago pro tegumento vti, fibula aut ſpina conſerto. in pueritia autem nudos agere, etiam in maximo frigore. Nec alius feminis quàm viris habitus. niſi quòd feminæ ſæpiùs lineis amictibus velantur. Linum etiam apud hos ſeri, atque in opus ab ipſis feminis agi, neque pulcriorem eos veſtem nouiſſe, annotauit Plinius: easque purpura variant. Sua quemque mater vberibus alit: neque ancillis ac nutricibus delegantur. Ludicris rebus aut minùs vtilibus, vt ipſi exiſtimauere, nempe hiſtrionicæ, picturæ, aut muſicæ operam minime dediſſe, ex Euſeb. 6. Præparat. & D. Clementis Recog. 9. diſcimus. Carminibus tamen (vt teſtis eſt iam dictus Iulianus in eodem Miſopogono) ſed ruſticis, ſe exercuere. & hoc vnum, teſte Tacito, apud illos memoriæ & annalium genus eſt. Ceterùm omnis vita in ſtudiis rei militaris. neque latrocinium vllam habere infamiam, apud Cæſarem legimus. Et, vt placet Senecæ, armorum illis vna cura. his innaſcuntur, his innutriuntur. Si patria, teſte Tacito, longa pace torpeat, eas nationes vltro petunt, quæ bellum aliquod gerunt. conducunt matres pignota & vxores, quæ pugnantibus hortamina & cibos geſtant, nec plagas exſugere pauent. Prœlium cantu, ſono armorum, tripudiiſque incipiunt. Barrituque accendunt animos. In eo prœlio vtuntur maioribus lanceis haſtiſque longis Teutonum armis: vt canit Lucanus 6. Scutum in eo reliquiſſe, præcipuum flagitium; ita vt multi ex bello ſuperſtites, infamiam laqueo finierint. Hinc fortè illud Euſebij & D. Clementis, qui tradunt plurimos Germanorum laqueo gulam frangere. Hos flumina tranare, aiunt Dion & Herodotus. Leuitas enim armorum, & proceritas corporum, eos, teſte Tacito, attollit. Plinius docet, prædones ſingulis arboribus cauatis nauigare, quarum quædam triginta homines ferunt. Idem apud hos perdurare morem porrigendi herbam victos victoribus. Appianus Alexandrinus dicit, eos mortis contemptores, perſuaſione futuri in vitam reditus. Ea fortè de cauſa eſt, quòd hæc de iis Tacitus: Nulla funerum ambitio: id ſolum obſeruatur, vt corpora clarorum virorum certis lignis crementur. Struem rogi nec veſtibus, nec odoribus cumulant. Sua cuique arma, quorundam igni & equus adiicitur. Sepulchrum ceſpes erigit, &c. Pœnæ quoddam genus his apud Tacitum: qui ſcribit eos proditores & transfugas arboribus ſuſpendere. ignauos autem, & corpore (torpore mauult legere Lipſius) infames, cœno ac palude, iniecta inſuper crate, immergere. (Lipſij dictam lectionem quòd libens amplectar, facit Cæſar 6. Gallicor. vbi eoſdem deſides, ni fallor, facit. quos deſertorum ac proditorum numero habent. Deſidiæ autem notam alicui inurere, aut torpore infamen facere, non video quid interſit.) Hanc eſſe diuerſitatem ſupplicij pro diuerſitate delictorum. Sacrificiis non ſtudent: & Deorum numero eos ſolos ducunt (ſi Cæſari creditur) quos cernunt, Solem, Lunam, & Vulcanum. Poſtea tamen, vt patet ex Tacito, qui vixit ſub Nerua Imp. ſibi alios quoque Deos adſciuere, vt Mercurium, Herculem, (quem, ſi fides Luciano, ipſi Ogmion vocabant.) Martem, Iſidem & Matrem deorum; item Alcim quendam. Idem Tacitus addit, his quoq. Velledam & Auriniam loco numinis fuiſſe. Huius meminit & Suidas: qui & *Beleda,* pro *Velleda* legis. Poſt has etiam Gannam virginem oracula reddidiſſe, ſcribit ex Dione Theodoſius. Tanfannæ templi apud hos quoque meminit. idem Sueuos (maxima Germaniæ gens, Terram matrem colere ait, quam Aertham (vt legit Lipſius) vocant. vt hactenus **Aerde**. at his nulla ſimulacra. Belenum Deum, (ſi ſincera lectio) Noricorum eſſe, ſcribit in Apologetico Tertullianus. Sacras quaſdam mulieres (quas fatidicas Tacitus, vates vocant Agathias & Polyænus) eos etiam habuiſſe, docet Plutarchus, & ex eo Clemens Alexandrinus, quæ ex fluuiorum ſonitu, vorticibus, ac circumuolutionibus futura prædicebant. Has eaſdem Cæſarem velle, veriſimile eſt, quas tradit Ariouiſto dixiſſe, non eſſe fas Germanos ſuperare, ſi ante nouam lunam prælio contendiſſent. Huc referenda quæ Strabo 7. de Cimbrorum [Germanorum populorum] vatibus feminis habet. Aelianus 2. Variæ Hiſt. cap. 31. eos etiam per aues, viſcera, ſigna, & omnia, futura prædicere annotauit. Ex equorum quoque hinnitu eos præſagia experiri, teſtis eſt Tacitus. Aruſpices eos quoque habuiſſe, ex Suetonij Domitiano patet. hos homines ſtato tempore publicè cædere, apud Tacitum legimus, idque in nemoribus conſecratis, atque Deorum nominibus appellatis, quod ex Claudiano 1. de laude Sriliconis colligo, qui hos lucos vetuſta regione truces appellat. Sortium quoddam genus his tribuit quoque Tacitus. De horum in auſpiciis peritia hiſtoriolam cuiuſdam militis captiui non contemnendam prodit Ioſephus Antiq. 8. cap. 8. Atque hæc ex multis pauca, de veteri Germania (cuius nunc alia facies, religio, ritus & mores.) Plura ſuppeditabunt auido Lectori Cæſar; & Tacitus peculiari ſuo de Germanis libello. Quædam etiam Panegyricus Aurelio Maximiano Imperatori dictus. Scripſiſſe olim Liuium Germaniæ ſitum & mores, teſtatur eius Epitome lib. 104. Bellorum Germaniæ libros 20. collegiſſe Plinium Secundum, tradit huius nepos Cæcilius. Aſinium Quadratum res Germanicas accuratè conſcripſiſſe, atteſtatur Agathias. Sed hos omnes & Plinij & Liuij hactenus deſideramus. cum ſint tamen inglorij quidam qui eos apud ſe exſtare glorientur, magnaque R. P. Litterariæ iniuria deliteſcere & cum blattis pugnare ſinunt. Ab hac deuicta, ſed inuicta tamen GERMANIA, Germanici nomen vel cognomen ſibi ſumpſere Nero Claudius Druſus, (de quo Ouidius, *Et mortem & nomen Druſo Germania fecit.*) Germanicus Cæſar, huius filius; Tiberius Cæſar, C. Cæſar, Nero, Vitellius, & Domitianus. teſtes Suetonius, Dion, Tacitus, & nummi. Item Nerua. Hadrianus, Antoninus Pius, Traianus, M. Aurel. Antoninus, Commodus, Caracalla, Maximinus, Maximus huius F. Gallienus, & Claudius: quod docent nummi veteres. Aurelianus quoque, Maximianus, Valentinianus, Valens, atque Gratianus, teſtibus antiquis lapidibus inſcriptis. Apud Euſebium 9. Hiſtoriæ Eccleſ. Valerius Maximinus item. Adeò vt à doctiſſimo Iuſto Lipſio rectè ſit obſeruatum, & ad Taciti 1. Annal. adnotatum omnes poſt Tiberium ferè Imperatores ab hac pugnaciſſima gente cognomen ſumpſiſſe. Nummus eſt apud me æreus, in quo M. Aurel. Antonini effigies, cum inſcriptione: M. ANTONINVS AVG. TR. P. XXV. in auerſa parte abies arbor, cui adſtat Victoria cum clypeo, in quo: VIC. GER. in ora: IMP. VI. COS. III. Abiete Germaniam ſignificari non mirum. eſt enim illa huic regioni valde familiaris: & harum laudatiſſimam in Alpibus deſcribit Plinius; ea parte nempe, vt ego auguror, qua Germaniam reſpiciunt. paucas enim, aut nullas in his Alpibus à parte Italiæ prouenire, haud vno intractu aliquando obſeruauimus. Atque hæc eſt illa Germania, cum quibus Romana gens ab anno ſexcenteſimo & quadrageſimo, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone Coſs. vſque ad annum milleſimum centeſimum & ſexageſimum quartum v. c. cùm à Gothis Germanis, ſub Honorio Imperatore caperetur, bella geſſit. Tam diu vincitur hæc Germania, vt cum Tacito dicam; qui eandem magis triumphatam, quàm victam, liberè fatetur.

Gentis

Gentis indoles vt meliùs intelligatur, paucas hiſtoriolas has quaſdam attexere placet.

SIMPLICITATIS *ex Suetonio de Claudio hæc,*

Germanorum legatis in Orcheſtra ſedere permiſit, ſimplicitate & fiducia motus, quòd in popularia deducti, cùm animaduertiſſent Parthos & Armenios ſedentes in Senatu, ad eadem loca ſponte tranſierant, nihilo deteriorem virtutem aut conditionem ſuam prædicantes. Audi quoque Tacitum 13. Annalium, de Friſiis Germanis, Profectique Romam dum aliis curis intentum Neronem opperiuntur, inter ea quæ Barbaris oſtentantur, intrauere Pompeij theatrum, quò magnitudinem populi viſerent. Illic per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum conſeſſum caueæ, diſcrimina ordinum, quis eques, vbi Senatus percontantur, aduertêre quoſdam cultu externo in ſedibus Senatorum: & quinam forent rogitantes, poſtquam audiuerunt, earum gentium legatis id honoris datum, quæ virtute & amicitia Romanâ præcellerent, NVLLOS MORTALIVM ARMIS AVT FIDE ANTE GERMANOS ESSE, exclamant, digrediunturq. & inter patres conſidunt. quod comiter à viſentibus exceptum, quaſi impetus antiqui, & bona æmulatio. Nero ciuitate Romana donauit.

SECVRITATIS, *ex Arriani 1. Alexandri.*

Celtas [Germanos] percontatus eſt Alexander, quod in rebus humanis maximè extimeſcerent, ratus nominis ſui ſplendorem ad Celtas multoque vlteriùs penetraſſe, quodq. ipſum præ omnibus timerent, reſponſuros. Ceterùm à Celtis longè aliter quàm ſperaret ei reſponſum fuit: ſe nimirum, quòd procul ab Alexandro agerent, & loca acceſſu difficilia habitarent, ipſumque aliò expeditionem facere viderent, vereri ne cælum in ipſos ruat. Alexander eos amicos appellans, & in confederatorum numerum recipiens, remiſit, hoc vnum ſubdens, Celtas arrogantes eſſe.

FIDVCIAE SVI, *ex Cæſaris Commentarior. lib. 4.*

Germani dicebant ſe neque primos P. R. bellum inferre: neque tamen recuſare, ſi laceſſentur, quin armis contendant: quòd Germanorum conſuetudo hæc ſit à maioribus tradita, quicunque bellum inferant, reſiſtere, neq. deprecari: hoc tamen dicere, veniſſe inuitos, eiectos domo: ſi ſuã gratiam Romani velint, poſſe eis vtiles eſſe amicos: vel ſibi agros attribuant, vel patiantur eos tenere, quos armis poſſederint: ſeſe vnis Sueuis concedere, quibus ne Dij quidem immortales pares eſſe poſsint: reliquum quidem in terris eſſe neminem, quem non ſuperare poſsiat.

MAGNANIMITATIS, *ex L. Floro lib. 3.*

Quæ Ariouiſti regis [Germanorum] ſuperbia? cùm legati dicerent, Veni ad Cæſarem: Quis eſt autem Cæſar? & ſi vult, veniat, inquid, &c, quid ad illum, quid agat noſtra Germania? num ego me interpono Romanis? Sed & hæc de hoc Ariouiſto prolixiùs, apud ipſum Cæſarem 1. Commentariorum de Bello Gallico.

DE INSTITVTIONE ET ORDINE IMPERII GERMANICI TABVLA I.

POSTQVAM C. Iulius Cæſar cuncta ferè bellis domuiſſet, Pompeium cæteroſque virtutum ſuarum infelices æmulos, aut ad inferos, miſerè ſublatos, aut in exilium viuos procul egiſſet, de omnibus victor, Triumphator Romam inuehitur: vbi ſummam nactus auctoritatem & honorem, (cum omnibus ſolus imperaret) ab hoc tamquam Principe, quarta (quæ Romanorum dicitur) initium monarchia habuit. Hanc dignitatem, quæ ſumma erat, cùm faſtuoſius adminiſtraret (ſuam quippe qui ſtatuam inter inuiſos Reges, atque auream poni ſellam iuberet, etiam Dijs exhibendum à ciuibus ſibi honorem poſtularet) viri aliquot Senatores dominationem & Imperium pertæſi, vulneribus XXIII. in curia eum occidunt anno V. C. IIↃCCIX. Atqui non hoc ſublato ſumma vis & Imperium, penes Romanum eſſe deſijt, quin Auguſtus vnicus admiſſus hæres, quidquid ad ſummam dignitatem & Imperium attinebat, multa vi & armis capit. Sub quo cùm omnia quieta eſſent, neque eſſet quod bello vel tumultu ſtreperet, hanc felicem quietem omnes admirati, penes vnum Imperium laudant. Hoc titulo, multo ſeculo ſoli glorioſi & formidabiles Romani, apud omnes omnia vicêre: donec tandem homines otioſi & crudeles, ad Imperij dignitatem euecti, vim ſuam & audaciam domi magis, in affines, in ciues, in optimos quoſque, quàm foris in hoſtem, violenter exerebant. Quibus ſibi inuicem per omne nefas ſuccedentibus, Imperij ſumma, & Reipubl. libertas penes Tyrannos fuit; neque quiſquam erat, (quidquid namque Imperij erat, fauore & pecunia vendebat miles) qui Imperium à furentibus hoſtibus vndique incurſantibus, defenſaret. His ita ſe habentibus, Hunnorum Rex Odoacer ſummis viribus illud inuadit, Romanum exercitum & præſidium (in milite peſſimo nuſquam robur neque virtus erat) vbique ſternit: Auguſtulus Imperator hoc rumore perculſus, in itinere quo ignotior aufugeret, purpura ſe exuit. Pergit interea Romam Hunnus, eam obſidet, ac paucis diebus pòſt capit, nomen mutat, & Odoacriam eam appellat, abit ſpecies, abit ſplendor antiquus Roma, vbique caſus & ruina. verùm annis tantum XIIII. hoc nouo Imperio felix, eius in inuadenda Roma ſucceſſus, ad idem tentandum Theodoricum Gothorum Regem, (qui tunc in Thracia erat) inducit. Hic collectis multis Gothorum millibus, in Italiam venit, Odoacrum Roma pellit, atque iterum copias eius prope Veronam in fugam vertit, fugientem apud Rauennam triennio obſedit, ac tandem data ciuitate eum occidit. Non ſemel atque iterum captam atque in fauillam redactam ſufficit, Longobardi gens noua & ferox Italiam inuadunt, quidquid à prioribus calamitatibus relictum integrum, iam proſternitur, omnia ſqualent, iacent, & antiquo famoſoque nomine ciuis Romanus exuitur: atque hoc malo adeo irreparabili, nomen Imperatoris Italia prorſus exulauit. Cùm neque iam auxilium vllum, à Græcis ſperaretur, (quibus nimirum ſola Conſtantinopolis pro Imperio ſufficiebat) ſumma meſeria coactus Pontifex, pro Eccleſia ſubleuanda, à Francorum Rege Carolo (qui poſtea Magnus dictus eſt) opem petit: hic zelo percitus, ſuperatis Alpibus, Longobardos fugat, Deſiderium illorum Regem cum vxore & liberis capit, Regnumque & ſtirpem penitus ſubuertit. Pontifex animaduertens infractum animi robur, & propenſum erga Eccleſiam animum, eum Imperiali diademate in Auguſtum & magnum Imperatorem, cum admirabili omnium applauſu, anno octingẽteſimo primo donauit. Primus hic fuit qui è Germanis Imperator dictus eſt, & ad Germanos à Græcis Imperium tulit. Animi magnitudine, Hunnos continuo bello ad extremum adegit. Nortmannos, Friſios, Danos, Anglos, Saxones, & quoſcunque alios, Imperio non parentes, mirum in modum fatigauit. Imperium cum vndique auxiſſet, ac tumultibus XIIII. annis vacaſſet, Ludouico Pio filio ſuo occupandum permiſit, ac Aquiſgrani obijt. Poſt hunc Carolum Magnum; abſque bellis continuis penes Germanum populum Imperij dignitas non fuit, hanc diuerſi ſuæ genti cupientes annectere, omnia armis tentabant. Quo apud Gallos remaneret, Carolus Caluus nihil non tumultibus repleuit, Germanis autem pro Imperij dignitate animosè pugnantibus, eum Germania expellunt. Berengarium in Italia Imperatorem furiosè adgreditur Ludouicus IIII. exercitum fundit, ac eum in fugam vertit. Semel amiſſam dignitatem ſibi reſtitui cupiebant Itali; glorioſum quippe ducentes ſinguli, penes gentem ſuam nomen Imperij. Manſit tamen Imperij dignitas multis ſeculis in Germania, vi armiſque eam ab omni iniuria tuentibus Germaniæ principibus. Donec tandem Ottonem IIII. filium Ottonis III. (qui Romæ educabatur) è tutela Henrici Ducis Bauariæ ſurreptum, hominem iuuenem, primores Germaniæ Imperio conſulentes, in Imperatorem ſibi adſciſcerent. Hic, bellorum & tumultuum finem, qui in Imperatorum electionibus exoriebantur, haud facilè, niſi alio ordine & inſtitutione adhibitis, futurum percipiens, modum quendam & ordinem, quibus in poſterum omnis ſeditionis & tumultus cauſa omnibus ſurrepta eſt, & quo penes Germanos in perpetuum pacificè permaneret, excogitauit, qui ſequenti tabula exhibetur.

ORDINES SACRI ROMANI IMP:
ARCHIEPISCOP TREVEREN ARCHIEP COLONIEN ARCHIEP MOGVNTINVS
Archicancellarius in Gallia Archicancellari, in Italia Archicancellarius in Germania
Tres offic ales ac Electo res Ecclesiastici
Sweuiæ in Germ. Brunsuicensis Bauariæ Lotharingia
Qua tuor Duces Im pery
Thuringiæ Hassiæ Luchtenbergensis Alsatiæ
Qua tuor Comites Pro uinci ales Impe ry

AB OTTONE III INSTITVTI
REX BOHEMIÆ
Pincer na
Quatu or Officiales ac Electores se culares Ro mani Im
COMES PALATI NVS
Dapifer
DVX SA XONIE
Portitor ensis
MARCHIO BRAND
Ca me rarius
Moravensis
Badeniæ
Brandenburgensis
tuor Mar chiones Impe ry
Meidenburgensis
Nurubergensis
Reneck
Stromburgensis
tu or Comites Castrenses Impe ry

DE INSTITVTIONE ET ORDINE IMPERII GERMANICI TABVLA II.

DE QVO iam paulò antè dixi, Otto IIII. vel vt alij III. vbi sede sua pulsum Gregorium V. Pontif. Romanum, (quem paulò antè huc euexerat) Crescentiumque consulem Imperatorem à Romanis salutatum intellexisset, emensis Alpibus summa vi furibundus in Italiam venit, Romanum ciuem, & quidquid est reliquarum vrbium, omnes ad deditionem cogit; consternatus vehementer Crescentius, postquam hostem intromissum sentiret, in Adriani arcem iam antè à se munitam & reparatam, pro vltimo subsidio vna cum Pseudopontifice à se euecto Ioanne fugit. Cùm neque hinc, (quæ quotidie à Cæsarianis sibi suisque inferebatur) vim sufferret, coactus arcem dedit: Crescentium tumultus auctorem, oculis & naso abscisis, auersè iumento imponi, ac per totam ciuitatem vehi iubet, pòst truncatis manibus & pedibus, extra ciuitatem patibulo affigi, ac semiviuum mille vulneribus tandem milites confodiunt. Sublato etiam Pseudopontifice; Gregorius ad pristinum Pontificatus fastigium, Ottonis auctoritate subnixus, ascendit. Porrò, Gregorius vt Cæsari Germanisque gratificaretur, & acerrimam de accepta à Romanis iniuria vindictam reciperet, nouam fecit vna cum Cæsare de eligendo à Germanis proceribus Rege sanctionem formulamque, ac legem creandi Imperatoris, vt hæc electio perpetuò Germanis maneret, & vt è suo Corpore Cæsarem designarent, quæ ad hoc vsque nostrum æuum permanet. Debet autem virtute huius electionis, mox ab electione vocari Cæsar & Rex Romanorum, & accepta Corona à Romano Pontifice, tum habet titulum Imperatoris Augusti, & priusquam hæc ordinatio publicaretur, Otto vocatis Principibus & proceribus Germanicæ nationis, indicauit illis, quanta confusione ad illum vsque diem electus fuisset orbis Monarcha, & quàm multi essent, qui conarentur propinquos suos ad summum illud promouere fastigium, quæ res, ad summum Christianæ Reipubl. discrimen posset aliquando fomentum ministrare: præstaret propterea aliquot ex principibus Germaniæ designari, penes quos omnis eligendi esset auctoritas, & quo illi in minorem redigerentur numerum, eo minor posset oboriri contentio. Suasit etiam, vt huiusmodi electores, ex Imperij præfectis & Officialibus designarentur, quod illi Regni & Imperij nossent habitudinem & statum; annuentibus autem Regni Principibus & Proceribus, nominarunt Cæsar & Pontifex tres Germaniæ Antistites ecclesiasticos Principes, quos Imperij Archicancellarios esse voluerunt, Moguntinum scilicet, qui rebus Germaniæ, Coloniensem qui Italiæ, & Treuerensem qui Galliæ præesset, ac in his sua officia exercerent. His additi sunt IIII. seculares Principes, qui sua quoque munia Cæsari exhibent, ipsumque dominum mundi esse fatentur: Saxonum Dux veluti protospatharius ensem præfert, significans hunc esse fontem Iustitiæ; Marchio Brandenburgensis cubiculo præest, & vulgo Camerarius appellatur. Comes Palatinus Rheni, Dapifer; Bohemiæ Rex, Pincerna, corporis Cæsarei curam gerentes: à quibus Rex Romanorum electus, designatus Cæsar, ac futurus Imperator dicitur; penes quos ius ac arbitrium est eligendi Regem, ne quis sibi Imperatoriam dignitatem veluti hæreditariam vendicet, vt olim. Hanc formulam, postea Imperator Carolus IIII. in auream bullam, quæ hodie extat, redegit, ac singula significantius expresit. Fertur hæc ordinatio incidisse in annum humanæ redemptionis CIƆ. I. quæ Gallis plurimum displicuit, quique eam graui animo pertulerunt. Factæ sunt quoque tunc & posteris temporibus multæ aliæ ordinationes in Romano Imperio, variaque officia, pro dignitate Imperij euehenda, instituta. Nam post VII. Electores ordinati sunt IIII. Duces, IIII. Marchiones, IIII. Lantgrauij, IIII. Burggrauij, IIII. Comites, IIII. Barones, IIII. Nobiles milites, IIII. Ciuitates, IIII. Villæ, & IIII. Rustici, quos omnes typis suis his duabus tabulis expresimus. Nec tamen contenti Imperatores his constitutionibus, crearunt subinde alios Duces, & nouos Comites, quin & multos Comites sublimarunt in Duces. His antè nominatis ordinibus, nouos quosdam (quo Imperium solidiori firmitate subsisteret) adiunxerunt, vt sunt:

4. Præcipui Marschalci. { *Bappenheim. Iuliacum. Misna. Vinstingum.*

4. Milites. { *Andlau. Meldingen. Strondeck. Fronberg.*

4. Viculi. { *Ingelheim. Altdorff. Lichtenau. Deckendorf.*

4. Domini Terræ. { *Mediolanum. Scala. Padua. Mirandula.*

4. Abbates Principes. { *Fuldensis. Campidonensis. VVissenburgensis. Murbacensis.*

4. Montes Imperij. { *Munsterberg. Fridberg. Heydelberg. Nurnberg.*

4. Burga Imp. { *Aldenburg. Meidenburg. Rotenburg. Mecklenburg.*

4. Venatores. { *Hurn. Vrach. Scomburg. Metsch prope Curiam.*

4. Officia hæreditaria Ducat. Sueuiæ. { *Dapifer à VValtpurg. Pincerna à Radach. Marscalcus à Merkdorf. Camerarius à Kemnat.*

4. Serui. { *VValdeck. Hirten à Fulchen. Arnsperg. Rabnau.*

Multæ tamen ex his dignitatibus sunt mutatæ, aut penitus, intercidente morte præsidentium, abolitæ, vt ex Munsteri Cosmographia abundè patet. Imperialium Ciuitatum nomina, si quis noscere cupiat, eundem consulat. Fecit quoque Carolus IIII. Imperator, multas in Imperio constitutiones, præsertim quando sedet Imperator in sua maiestate, tunc Archiepiscopus Treuirensis sedet in prospectu eius, & Archiepiscopus Moguntinus ad latus dextrum; Archiepiscopus verò Coloniensis ad latus eius sinistrum, Rex autem Bohemiæ sedem suam collocat ad dextram Archiepiscopi, & iuxta eum Comes Palatinus: Dux Saxoniæ tenet sinistram Archiepiscopi, iuxta quem Marchio Brandenburgensis. De his apud diuersos diuersa leguntur, sed cùm instituti nostri non sit amplam hac de re narrationem præbere, lectorem ad Munsterum aliosque Germaniæ Historiographos remittimus.

Quatu or Comites Impe ry.
Limburgensis
Thusis
Westerburgensis
Aldenwalt
Qua tuor Li beri Impe ry.
Bamberga
Selestadium
Hagenoia
Vlma
Qua tuor Vil læ Impe
Otho III Saxoniæ Dux, Othonis II filius, a principibus Germanis, Imperator Romæ dictus, a Gregorio V pontif. Max. consanguineo
Vocabatur) quem ille pontificem crearat, diadema imperiale accepit. Sed cum Saxoniam peteret Imperator, Gregorius ponti
Vrbe pellitur Quare Otto irarum plenus maximis copijs Italiam ingressus vi Romam capit. Crescentium consulem dissidij auth
cibus punit, Gregoriumque pristinę dignitati restituit. Cum verò consideraret sapientissimus Cæsar perpetuo æstuare Gallos
rende imperialis maiestatis cupiditate a Germanis, et inter Germanos quoque propter electionem nonnũquã dissension
suos Maiores: tulit cum Gregorio sanctionem vt in posterum sola authoritas eligendi Imperatoris, penes septem Germani
rios remaneret. Erat tum Otto natus annos 28 et propter ingenij promptitudinem miraculum mundi dictus. factum hoc asseru
.tesimo septuagesimo quarto: licet scriptores tempore multum varient, quod lectori manifestũ erit ex lectione Historiarum
Gerard de Jode Exc.

tuor Mili tes Impe ry
gusta
Metis
Aquisgranum
Lubecum
tuor Me tropoles Impe ry
Colonia
Ratisbona
Constantia
Saltz burga
Qua tuor Rus tici Impe ry
ntea
ne ponti:
us cõpl.
ransfe.
apud
prima.
ngẽn
De his
consule
Munster
Nomina 4 Comitum et Militum Impery superius omissa, hic legenda ponimus.
4 Comites Impery.
Swartzẽburgẽsis, Clivensis,
Ciliæ, et Sabaudiæ.
4 Milites Imperij.
Andelato, Meldingensis,
Strongendoch, Frauwẽberg.

PANNONIA ET ILLYRIS.

APVD Dionem auctorem in primis fide dignum, vt quem huic nationi aliquando præfuiſſe conſtat, lego, Pannones dictos ex eo, quòd tunicas manicatas ex pannis more ſuo conciſis ac conſutis conficiant; vt interpretatur Xylander; aut vt vertit flos Belgici Orbis Lipſius, quòd tunicas manuleatas ex centonibus quibuſdam & pannis (ita appellant) patrio more conſcindunt, & coaptant. Ab Alpibus Apenninis nomen habere, neſcio vbi legerit, aut potiùs ſomniauerit Iſidorus. Horum regionem Pannoniam, Ptolemæus inter Danubium & Sauum flumina, Cetium & Albanum montes, limites naturales conſtringit. Sic quoque Strabo, qui Pannonios extendit verſus Occidentem, nempe ad Segeſticam vrbem, & verſus Septemtrionem ad Iſtrum: à Meridie ad Dalmatiam & Sardiæos populos. Florus ſcribit hos vallari duobus ſaltubus, & tribus fluuiis, Dauo, Sauo, Hiſtroque. Ad Iſtrum fluuium habitare, à Norico vſque ad Mœſiam Europæam, ait Dion. Appianus eos à Iapodum populis vſque ad Dardanos protendit. At in eo fallitur, quòd hos Pæones nominat, errore cum Græcis communi, quem primùm detexit Dion 49. Romani enim eos, & ipſi ſeſe, Pannonios vocant. Pæones alij ab his, ad Rhodopen montem nempe, & Macedoniam maritimam. Hanc Pannoniam Ptolemæus, Strabo, Dion, Aurel. Victor, & inſcripti lapides in Superiorem & Inferiorem diſtinguunt. In Primam & Secundam, lib. Notitiar. Pannonias tres numero facit Optatus Afer. non verè, cùm duas tantùm deſcribant claſsici hi auctores; neque plures depingat Traiani Decij Imp. hinc oriundi nummus, cuius iconem hîc adiungi curauimus. Hanc regionem ſolo planam, lætam, atque vberem eſſe tradit Solinus. Nemoroſam, & nullas vrbes habere, agros dumtaxat per villas & cognationes poſsideri, ſcriptum reliquit Appianus. His agris, vt lego apud Hygenum, pretium & vectigal ad modum vbertatis per ſingula iugera conſtitutum. erant enim arui primi, arui ſecundæ partis, ſiluæ glandiferæ, ſiluæ vulgaris paſcuæ, &c. Aliter autem de eadem poſtea Iornandes: qui dicit patriam ornatam ciuitatibus plurimis. Incolas omnium hominum vitam duriſsimam tolerare, neque terram neque aërem felicem habere, neque apud eos oleum aut vinum, niſi pauciſsimum, naſci, neque hæc eos colere: cùm maiorem anni partem acerrima in hieme viuant. Sed hordeum & milium (zeam & milium Strabo) eos edere, & potum ex iis conficere, docet Dion. additque hoc non auditu aut lectione, at re ipſa cognouiſſe, dum huic genti præeſſet. At homines dicit omnium fortiſsimos, vt qui nihil vita honeſta dignum habeant, ad iram & cædes ſint propenſiſsimi. Solinus hoc idem confirmans, dicit viro fortem hanc eſſe regionem. Subdolos incolas, dicit Tibullus 4. Feroces, Statius & Paterculus appellant. Sed idem eoſdem laudat, non tantùm à diſciplinæ militaris ſtudio; ſed linguæ quoque Romanæ notitia: atque litterarum pleriſque etiam vſu. Armiferos nominat Auſonius. Aeris vſum hos, imprimis qui circa Noricum habitant, inueniſſe, tradit Euſeb. 10. Præparat. Corpore præualidos & proceros, in pugnam cædemque paratiſsimos, Herodianus. Sed ingenio ita pingui, vt haud facilè ſentiant, ſi quid agas dicáſve aſtutè aut ſubdolè. Mamertini Panegyricus hanc Pannoniam, virtute, vti Italiam gloriæ vetuſtate, gentium dominam nominat. Glandiferam nominat horum regionem Plinius. & idem ſaliuncam herbam in ea prouenire, tamquam memoriæ dignum, ſua Naturali hiſtoria teſtatum reliquit. Pannonicos canes laudat Oppianus: & venationi non ineptos, Nemeſianus dicit hoc verſu: *Nec tibi Pannonicæ ſtirpis temnatur origo.* Pannonicos pileos ex pellibus factos, quibus milites vti conſueuere, celebrat Vegetius. Huic regioni poſtea vineas habere permiſit Probus Imp. qui & opere militari Almum montem apud Sirmium, & Aureum apud Mœſiam ſuperiorem, vineis conſeuit, vt habet in huius vita Aurel. Victor. In Pæonia adeò auro fertile eſt ſolum, vt plurimis pondus minam excedens repertum ſit. & in huius confinibus, crebris imbribus terra liquefacta, aurum quod apyrum vocant, inueniri, ſcribit in Admirandis Ariſtoteles. at Græcum errorem hîc denuo agnoſco, cùm Pannonia pro Pæonia ſcribendum ſit. Pannoniam enim ſiue Hungariam, hactenus ad miraculum vſque eſſe auriferam, teſtes habemus præter cæteros, Bonfinium, Broderithum, & Ranzanum, qui adfirmat etiam aureas ex vite virgulas ad digiti & ſemipedis longitudinem complures ſe vidiſſe. De Pæoniæ auri fæcunditate nemo. Laërtius in Pyrrhi Elienſis vita annotauit Pæones mortuorum corpora in ſtagna proiicere. Max. Tyrius Oratione 38. ſcribit Pæonas Solem venerari, & ſignum Solis eſſe diſcum breuem, longo impoſitum ligno. an hoc verò de his, aut Pannonibus potiùs (quia Græcus quoque eſt,) credi poſsit, peritioribus inueſtigandum trado. Item locum Aeliani 7. Animal. cap. 12. ibi digna lectu de Pæoniæ mulierum operoſitate, & laboris patientia. Pæonas etiam (pro Pannonibus) habet Ztetza Chiliade 10. numero 318. vbi quædam ſunt huc pertinentia. In Illyrio & Pannonia eſſe monychos, tradit Antigonus, in Mirabilib. Monops animal hoc puto Aeliani. Aliis Bonaſus. Pannoniam biſontum animalium feracem ait Diaconus 2. Longob. cap. 8. additque ſe audiuiſſe ex vero ſene, in huius animalis corio quindecim homines vnà cubare, magnitudinem eius indicans. Atque hæc de Pannoniis, nunc de Illyrico.

ILLYRIS vocatur hæc regio Ptolemæo: Illyria, Illyrias, & Illyrium Stephano: Illyricum à ceteris Geographis Hiſtoricisque. Huius tractum olim deſcripſiſſe toto volumine Alexandrum quendam, teſtis eſt Val. Max. Nomen accepit, ſi Appiano credimus, ab Illyrio Polyphemi F. ſi Apollodoro, & Stephano, Cadmonis F. Limites huius multifariam ab auctoribus deſcribuntur. Ptolemæus eam mari Hadriatico, Iſtria, Pannoniis & Scardo monte, à ceteris diſtinguit. Plinius ad Liſſum vrbem finit. Pomponius huius initium conſtituit à Tergeſto, finem ad Aeam fluuium, qui ſecundùm Apolloniam eſt. Martianus vlteriùs, ad Ceraunios nempe montes vſque, vt quoque Strabo. Suetonius in Tiberio de huius limitibus hæc: *Illyricum, quod intra Italiam, regnúmque Noricum, & Thraciam & Macedoniam, inter Danubium fluuium, & ſinum maris Hadriatici patet.* Ampliſsimam autem facit Appianus: vt qui eius longitudinem ab Iſtri ortu, ab Ponticum vſque mare producit. Sex. Rufus qui vixit ſub Valentiniano Aug. ſub Illyrico prouincias ſeptem & decem numerat: has ſcilicet, Noricorum duas, Pannoniarum duas, Valeriam, Sauiam, Dalmatiam, Mœſiam, Daciarum duas, Macedoniam, Theſſaliam, Achaiam, Epiros duas, Præualim & Cretam. Hæc de nomine & limitibus, ex variis auctoribus. Nos autem hac tabula Ptolemæi Illyricum tantùm expreſsimus, quam ille bifariam diuidit, in Liburniam nempe & Dalmatiam. Liuius 45. eam per populos in tres partes diſtinguit: de cuius regionis natura, hæc Strabo. Tota Illyrici ora eſt opidò commodis inſtructa portubus: tum ipſa, tum inſulæ etiam vicinæ: & bonarum frugum ferax, oleis & vitibus egregia. Quæ ſupra hanc ſita eſt regio, montoſa eſt tota, frigida ac niualis: ita vt vites raræ ſint & in editis & in planis locis. Ob id, non impropriè, gelidam Illyriam, dixit Propertius. Incolas bellicoſiſsimos dicit Appianus. Terra marique feroces, Liuius. Sæuos & latrociniis addictos, aſſerunt Florus & Strabo. Fortiſsimarum Europæ gentium vnam eſſe, Iulianus Imp. in Sermone de Cæſaribus, auctor eſt. Duas legiones Martiobarbulos in Illyrico ſemper fuiſſe, traditur à Vegetio. Hos Diocletianus & Maximianus poſtea Iouianos & Herculeos nominauere. cæque cunctis aliis legionibus prælatæ. *Illyricis ſudant equitatibus alæ;* inquit Claudianus in Laude Serenæ. Aruſpicinæ etiam cognitione celebres, facit Lampridius, dum ſcribit Alexandrum

Vis consili expers mole ruit sua.
Dño Ludovico Haller ab Hallerstein, Stemmate, eruditione, & animi candore, vere nobili, Ab. Ortelius hoc amicitiæ mnemosynon dedicabat.
NORICI PARS.
PANNONIA SVPERIOR.
PANNONIA INFERIOR, QVÆ ET VALERIA, ET PANNONIA PRIMA.
GERMANIÆ PARS.
MACON SVLARIS.
CRONIVM, HADRIATICVM, ET SVPERVM MARE; QVIBVSDAM ETIAM IONIVM; ET RHEAE SINVS
Liburnicus sinus; habet sexaginta insulas. Strabo. Illyrici ora mille amplius insulis frequentatur. Plinius, et Martianus
Insulæ Illyricæ incognitæ positionis.
Boas, Ammiani, Goreiro, Ladesta, Solemna. Antonini.
Loca incertæ positionis.
In ILLYRIA populi, Agravonitæ, Araxiæ, Cinambri, Decuni, Deremistæ, Dexari, Dudini, Glinditiones, Grabæi, Hemasini, Hymani, Lacinienses, Mentores, Melcomani, Oxei, Palarei, Plerei, Sassæi, Scirtari, Selepitani, Separi, Stulpini, Syopij, Tralles. Vrbes, Alcomenæ, Arduba, Astræa, Balcha, Bargulum, Bolurus, Cornutum, Dimalum, Eugenium, Hyscana, Iovium, Megara, Melitussa, Nerata, Ninia, Nutria, Oedantum, Olympe, Orgomenæ, Pelion, Pherę, Seretium, Sesarethus, Setovia, Sinotium, Sir, Surnon, Tribulium. Regio Ias. Fluvius Salancon. Mons Monoechus. Locus Senta. In PANNONIA populi, Arivates, Belgites, Corneatę, Dysitiones, Decentij, Desitiates. Vrbes, Albanum, Arsacuana, Burgena, Quadriburgum. Hæ urbes quoque circa Iapygiam, Istriamque, Archinea, Torgium. et populi Eleutij, Moentini. Quedam etiam ex Anton Itinerar. hic omisimus.

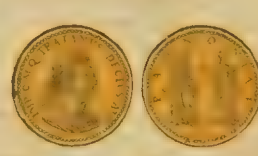

PANNONIAE, ET ILLYRICI VETERIS TABVLA.
Ex conatibus geographicis Abrahami Ortely Antverpiani.
Carpodaci.
TANASTAE.
PANNONIA CIBALIENSIS.
PANNONIA SAVIA.
SIRMIENS.VEL
Dalmaticum Mare, Tacito
MACEDONIAE PARS.
MOESIAE
Privilegio
1590.

drum Seuerum hos in huius peritia viciſſe. Iſogonus apud Plinium ſcribit apud hos eſſe homines qui viſu effaſcinent, interimantque quos diutiùs intueantur; iratis præcipuè oculis, eoſque binas pupillas habere. Vinoſos eſſe docet Aelianus, & ebrietati admodum deditos Athenæus. De horum virginibus & mulieribus, Varro 2.cap. 16. Vineas ſub poſtremis Impp. coluiſſe ſignificat Claudianus 2. in Panegyrico Stiliconis, cùm inquit, *Exectus inculta dabant quas ſæcula ſiluis, Reſtituit terras, & opacum vitibus Iſtrum Conſerit.* Sub Probo Imp. vti videtur. Sabaiam pauperum potum, ſic dictum, atque ex hordeo vel frumento in liquorem conuerſum eſſe, apud Ammianum lego. Hos peltam inueniſſe, annotauit Clemens 1. Stromatum. Iumenta bis hic in annos ſingulos, & pleraque geminos, multa ternos, & quaternos parere: nonnulla etiam quinos aut plures ſimul progignere, lacteque diurno tres ſemiſextarios implere: tum gallinas non ſemel tantùm, ſed bis térve in dies ſingulos oua edere, perhibet in Admirandis Ariſtoteles. Capras hîc vngues pedum indiuiſos habere, ſcribit ſe audiuiſſe Aelianus. Gentianam præſtantiſsimam hic naſci, annotauit Plinius. idem Illyricas cochleas, magnitudine præcipuas eſſe. Lychnidem optimam hîc prouenire, in locis editis procul à mari, auctor eſt Athenæus 15. Illyricam picem celebrat Ouidius 2. Amandi, & ad Tuticanum. Iridis Illyricæ meminere Theophraſtus, Celſus, Ouidius, & Dionyſius Vticenſis. & huius laudatiſsimam naſci in ſilueſtribus Drilonis & Naronæ, ſcribit Plinius. In Illyrio quaternos equos Neptuno nono quoque anno in mare olim iaciebant, ſi fides Feſto, in verbo Hippius. A Dionyſio Vticenſi & Cæl. Apitio memoratur oleum Liburnicum. Idem fontem frigidum in Illyris eſſe docuit, ſupra quem expanſæ veſtes accenduntur. Et de Illyrico hæc generatim. nunc ſpeciatim de eius regionibus Liburnia & Dalmatia: quarum finis & initium eſt Titius fluuius, vt cenſet Florus: ſiue Scardona vrbs, ad huius ripam, vt placet Ptolemæo, Dioſcoridi, Galeno, & Plinio. Liburnia nauibus, quæ inde Liburnicæ vocantur, inſignis: quas aliis omnibus nauibus bello aptiores æſtimat Vegetius. teſte enim Appiano leuitate & celeritate ceteris præſtabant. Nec minùs veloces eſſe ſcribit Zoſimus, quàm quæ quinquaginta remis agantur. At falsò idem has ab vrbe Italiæ ſic dicta, nominatas adſerit. Olei Liburnici meminit Apitius. De ferrariis Dalmatiæ, vide quædam apud Caſsiodor. Variar. lib. 3. ad Simeonem. Auriferam eſſe, oſtendunt Statij hi verſus, in Siluis: *Quando te dulci Latio remittent Dalmatæ montes, vbi Dite viſo Pallidus foſſor redit, erutóque Concolor auro.* Item hi Martialis: *Ibis littoreas Macer Salonas, Felix aurifera colone terra.* Nulla tamen pecunia eos vti, Strabonem teſtem habemus: qui & agros eos ſingulis octenniis denuo diuidere ait. Viginti in Dalmatia opida antiqua, & qui ipſi ſibi aſciuerunt amplius ſexaginta, ſcribit Cicero ad P. Vatinium. Rapam & paſtinacam circa Dalmatiam vltro prouenire, ſcribit ex Poſidonio Athenæus 9. (vt vertit Dalechampius, cùm Α'λματια in Græco legitur, voce à nemine alio memorata. Taulantios Dalmatiæ populos, ex melle vina reddere, tradit Ariſtoteles in dictis Admirandis: fauos enim, aqua ſuperinfuſa exprimunt, ac ſimul aheno ad mediam vſque partem concoctam, primùm fictilibus infundunt, deinde vaſis ligneis reſeruant in multa tempora, donec per omnia vini ſaporem contrahant. Idem ibidem ſcribit, in Ardiæis (etiam Dalmatæ) iuxta Autariatarum confinia, magnum eſſe montem, & in propinquo vallem, vnde aqua proſilit copioſa, non equidem omni tempore, ſed vere tantùm, quam interdiu vaſi infuſam ſeruant, noctu ſub dio conſtituunt. Quod dum ita fit ſex diebus, vltimo congelatur, ac ſal omnium perfectiſsimum efficitur. Senta nomine, ſpecum, habet Plinius in Dalmatiæ ora, vaſto in præceps hiatu, in quam deiecto leui pondere, quamuis tranquillo die, turbini ſimilis emicat procella. Huc pertinet fortè fabella duarum rupium, quarum meminit Dionyſius Afer. in eadem regione ſpelunca eſt, quæ Dianæ dicitur, ſi Phlegonti Tralliano fides, in qua videre licet multa corpora, quorum coſtæ XVI. vlnas excedunt. At hactenus de hac regione, eiusque gente, ex auctoribus maximè vetuſtis.

Hanc Illyriam poſtea Slauoniam, & eius populos Slauones, nominauit recentior ætas: ſub quo nomine à Baſilio Imp. Conſtantinopolitano à gentium reliquarum feritate abductos, & baptiſmate ſacro imbutos tradit huius F. & ſucceſſor Leo Imp. libro de Bellico apparatu, cap. 18. vbi hos eorum mores prolixè ſatis deſcribit, his Ioannis Checi interpretis verbis: Populoſa natio eſt, omnium ærumnarum patiens: calores, frigora, pluuias, nuditatem, commeatus & rerum neceſſariarum inopiam facilè perfert. Erant hoſpitibus humani: quam hoſpitalitatem adhuc ſtudiosè retinent. Peregrinis enim benigni ac mites erant, & illos lubenter ac humaniter excipiebant, & à loco in locum comiter deducebant, & ab omni noxa offenſioneque integros & ſecuros conſeruabant. Itaque ſi propter negligentiam hoſpitis peregrinus lædatur, bellum ſtatim contra eum mouet. Nam fidei magnam declarationem eſſe putant, ſi peregrini vicem vlciſcatur. Aliud præterea non inhumanum hoc videbatur apud eos eſſe: captiuos enim ſuos non ad infinitam ſeruitutem obligabant, ſed vt captiuos potiùs apud ſe retinebant, & certum quoddam ſeruitutis tempus præſcribebant, vt poſt hoc tempus expletum, certa quadam mercede data, ad ſuos redire poſsint; vel, ſi mallent, apud illos liberi & amici permanerent. Feminæ illorum præter ceteras modeſtæ feruntur. Multæ enim virorum ſuorum mortem tam grauiter ferunt, ac ſi ſua eſſet, & ſeipſos ſuffocant: vitam enim viduam ac ſolitariam ferre non poſſunt. Milio ad commeatum vtebantur: temperantiam in victu maximè colunt: reliquos agriculturæ labores minùs perferunt, quia vitæ liberaliorem cultum magis diligunt, neque adduci poſſunt, vt magno cum labore ſumptuoſas epulas parent, atque eas poſtea vorent atq. exſorbeant. armantur paruis haſtulis vel iaculis duobus vnuſquiſque vir: quidam etiam ſcutis magnis, quos thyreos vocant. Arcubus enim ligneis vtuntur, & ſagittas habent veneno imbutas, quod efficax admodum eſt: niſi enim qui plagam accepit, vel theriacam bibat, vel aliquod aliud ſalutare præſidium, vel ſtatim omnem plagam præcidat, ne latiùs ſerpat, vniuerſum neceſſe eſt corpus pereat. Ad loca prærupta & acceſſu difficilia confugere, & ibi commorari gaudent. Hactenus Leo Imp.

HISTRIAE, quæ in hac tabula quoque continetur, luculentam habes deſcriptionem apud Caſsiodorum 12. Variar. ad Prouinciales huius regionis: vbi eam ob fructuum optabilem fœcunditatem Rauennæ Campaniam, & Regiæ vrbis cellam penariam nominat.

I T A L I A.

QVI regionum ſitus, aliis rebus forma comparare ſolent, Italiam querno folio aſsimilant; vt Plinius, Solinus, & Rutilius: hederæ, vt Euſtathius. Cruri humano autem, vt recentioribus placet, multo ſimilior eſt. Eſt qui totam Europam noſtro tempore in puellæ formam delineauit; qua Italia brachio dextro continetur: non inconcinnè, ſi quis regionis naturam & res in ea geſtas ad amuſsim conſideret. vt enim totius corporis robur vires ſuas hoc membro vt plurimum exercet; ita hæc regio quondam totius Europæ potentiam mundo ſuo hoc lacerto declarauit.

Italiam varios habuiſſe incolas, partim barbaros, partim Græcos, ex vtriuſque linguæ monumentis palam eſt. Habuit enim ab initio Aborigines, Siculos, Pelaſgos, Arcades, Epeos, Troianos, Morgetes, Auſones, & Oenotros. A quibus & varia ſortita fuit nomina: vt AVSONIA, OENOTRIA, à populis: IANICVLA à Iano: SATVRNIA à Saturno: & tandem ITALIA ab Italo rege; aut, vt Varro teſtis eſt, à bubus. Græcia enim antiqua tauros vocabat ἰταλους, à quorum multitudine & pulchritudine Italiam dixerunt; aut, vt alij aiunt, qui fabulis indulgent, quod à Sicilia Hercules perſecutus ſit eò nobilem taurum, qui diceretur Italus. Vocata fuit quoq. à Græcis HESPERIA, ab Heſpero Atlantis F. aut, vt aliis placet, ab Heſpero veſpertina ſtella: à quo etiam Hiſpania quondam Heſperia dicta fuit. Eadem enim ratione qua Italia à Græcis Heſperia, ab Italis Hiſpania quoque Heſperia dicitur. Ad differentiam tamen Virgilius 1. & 7. Aeneid. Italiam, Heſperiam Magnam cognominauit. Sed & pluribus preterea nominibus ab aliis indigetatur. Nam & APENINAM, ARGESSAM, CAMESENAM, TYRSENIAM, SALEVMBRONAM, TAVRINAM, appellari video à Macrobio, Halicarnaſſeo, M. Catone, Iſacio Tzetza, &c. CHONIAM, & BRETTIAM dictam ſcribit Stephanus. Eius pars etiam MAGNA GRÆCIA, ab incolis in ea Græcis, à claſsicis auctoribus nominatur. Tam multos varioſque populos, plures quidem quàm in vlla alia terra habitaſſe ferunt, vt Ælianus ait, eam potiſsimùm ob cauſſam, quòd omnium anni partium in ea ſit moderata tempeſtas: quòd regio bonitate telluris excellens ſit, & aquis irrigua, fertiliſque omnium fructuum, atque compaſcua: itemque quòd fluuiis perfuſa, mare quoque commodum adiectum habeat; portubuſque ex omni parte ſit interſtincta; & appellendis ſoluendiſque nauibus idonea. Sed & inhabitatorum ſingularis benignitas & manſuetudo multos pellexit, vt in eam ſuas ſedes transferrent. Itali regali ſemper nobilitate præfulgidi ſunt, teſte Iulio Firmico.

Cæleſtem Italiam; & Reginam mundi, vocat hanc regionem Æthicus: Rerum Dominam Rutilius: Gentium Dominam Mamertinus: Beatiſsimam totius Europæ Dion Pruſæus. Totius Orbis optimam eſſe docet lib. 1. Halicarnaſſeus multis de cauſis. Strabo ait, huius præſtantiam neminem poſſe pro dignitate verbis explicare. Sed huius laudes vno Plinij encomio (quo illuſtri ſuo Naturæ operi finem imponit) abſoluere lubet.
,, In toto orbe, (inquit) & quacumque cæli conuexitas vergit, pulcerrima eſt omnium, rebuſque meritò
,, principatum naturæ obtinens, Italia: rectrix parenſque mundi altera, viris, feminis, ducibus, militibus, ſer-
,, uitiis, artium præſtantiâ, ingeniorum claritatibus, iam ſitu, ac ſalubritate cæli atque temperie, acceſſu cuncta-
,, rum gentium facili, littoribus portuoſis, benigno ventorum afflatu aquarumque copia, nemorum ſalubri-
,, tate, montium articulis, ferorum animalium innocentia, ſoli fertilitate, populi vbertate. Quicquid eſt quo
,, carere vita non debeat, nuſquam eſt præſtantius: fruges, vinum, olea, vellera, lina, veſtes, iuuenci. Neque
,, equos quidem in trigariis præferri vllos vernaculis animaduerto. Metallis auri, argenti, æris, ferri, quamdiu li-
,, buit exercere, nullis ceſsit, & iis nunc in ſe grauida, pro omni dote varios ſuccos, & frugum pomorumque ſa-
,, pores fundit. hæc ille. Adde his, ſi lubet, quæ idem habet lib. 3. cap. 5. Polybius 2. item Varro de re Ruſtica 1. cap. 2. Strabo ſub finem libri 6. & Virgilius variis in locis. *Si factum certa mundum ratione fatemur, Conſiliumque Dei machina tanta fuit*, inquit de hac Italia, Rutilius 2.

In vndecim regiones hanc diuiſit, teſte Plinio, Octauianus Auguſtus Imp. In ſeptemdecim Conſtantinus Magnus, vt habet Rubeus, in ſua Rauennatium hiſtoria 2. Octodecim autem lego apud Diaconum, Longobardic. 2. cap. 21. Mille centum & nonaginta ſeptem vrbibus præditam & ornatam fuiſſe, auctor eſt Ælianus. Atque hæc eſt illa Italia, quæ nunciato Gallico tumultu, L. Æmilio Paulo, C. Atilio Regulo Coſs. ſola ſine externis vllis auxiliis, atque etiamnum ſine Tranſpadanis, equitum LXXX. M. peditum DCC. M. armauit. Polybius ait, huius regionis armatorum, tempore Annibalis, numerum fuiſſe ſepties centena millia peditum, & equitum ad ſeptuaginta millia.

Inſulas ad hanc pertinentes facit Plinius Siciliam, Sardiniam, Corſicam, Oglaſam, Planariam, Vrgon, Caprariam, Ægilium, Dianium, Mæniariam, Columbariam, Venariam, Æthaliam, Planaſiam, Aſturam, Palmariam, Sinoniam, Pontias, Pandatariam, Prochytam, Ænariam, Megarim, Capream, Leucotheam, Cuniculârias, Herculis, Enoſin, Ficariam, Beleridas, Callodem, Heram lutram, Leucaſiam, Pontiam, Iſciam, Ithaceſias, & Vlyſsis ſpeculam. Addo his Æolias, Parthenopen, Diomedeas, Calypſon, & Dioſcoron, item Electrides: & alias quaſdam, quæ apud Pomponium & Antoninum nominantur.

AL:
PES.
HELVETII.
RHAETI.
BREVNI.
ASSERIATES.
BECHVNI.
VENETI.
EVGANAEI.
FORVM IV: LII.
CARNI.
Re: gio IX.
gio X.
Re gio XI.
INSVBRES.
OROBII.
CENOMANI.
LIBVI.
TAVRISCI.
ISARCI.
CENTRONES.
LEPONTII.
TAVRINI.
SVETRII.
LYBICI.
MACRI CAMPI.
BOII.
GALLIA TOGATA:
Regio VIII.
FLAMINIA.
Re gio VMBRI.
SEMNO
LIGVRIA.
Re gio TVSCIA.
VII.
VI.
GALLIAE PARS.
Gallicae paludes.
Septem maria.
Tergestinus sinus.
Occidens.
MARE LIGVSTICVM.
MARE TYRRHENVM, SIV
CORSICA.
SARDINIAE PARS.
Mariana
Aleria
Titanis portus
Olbia
Hermaea
Herculis insula
Gorditanum prom.
Feronia
Cunicularia insulae
Ilua
Planaria
Capraria
Populonia
Igilium
Ocelodurus
Rhodanus flu.
Padus flu.
Apenninus mons
Genua
Pisae
Luca
Florentia
Bononia
Mutina
Parma
Cremona
Verona
Mantua
Brixia
Placentia
Ticinum
Mediolanum
Comum
Nouaria
Vercellae
Eporedia
Augusta Praetoria
Augusta Taurinorum
Dertona
Hasta
Ferraria
Rauenna
Patauium
Vicentia
Tridentum
Concordia
Aquileia
Altinum
Faventia
Caesena
Ariminum
Pisaurum
Arretium
Cortona
Volaterrae
Sena
Clusium
Perusia
Tuder
Spoletium
Narnia
Ameria
Falisca
Volsinium
Ostia
Roma
Antipolis
Nicaea
EX NVMMO AEREO IMP. CAES. VESPASIANI AVG.
ROMA
S C
IMP. CAES. ANTONINI PII AVG.

ITALIAE VETERIS SPECIMEN.
Cum Privilegio Imp. Reg. et Cancellariæ Brabantiæ decennali, evulgabat Abrahamus Ortelius.
ILLY: RICVM.
IAPODES.
Liburnicus sinus.
LIBVRNIA.
DALMATIA.
MACEDONIA.
EPIRVS.
Oriens.
Rhizonicus sinus.
Diomedeæ insulæ.
Vrias sinus.
Tarentinus sinus.
MARE JONIVM.
Aeoliæ insulæ.
Hipponiates sinus.
Pæstanus sinus.
APVLI PEVCETII.
LVCANI.
MAGNA GRAECIA.
BRVTTII.
Regio III.
Salona
Epidaurus
Iadera
Issa
Croton
Rhegium Iulium
Leucopetra prom.
Brundisium
Hydruntum
Tarentum
Metapontum
Heraclea
Sybaris
Petilia
Messana
Lipara
Didyme
Phoenicodes
Ericusa
Vulcani templum

ITALIA GALLICA.

PARS hæc Italiæ olim Gallia appellata fuit. Galliam enim priſci ſcriptores ab Oceano verſus Ortum ad Rubiconem vſque fluuium extenderunt. Alpibus itaque eam per medium diſcriminantibus, illam Vlteriorem & Tranſalpinam vocauerunt: hanc autem, quam hac tabula edimus, Subalpinam ſiue Ciſalpinam & Citeriorem. Galliam veterem nominat Auſonius, item Solinus, vbi ſcribit Vmbros Gallorum veterum propaginem. & Galliam, ſine cognomine, Liuius 45. Et quia hæc tota progreſſu temporis ſub Italiæ voce comprehenſa fuerit, ab Appiano in Annibalicis, aptiſsimo nomine, ad alterius veræ Italiæ differentiam, Italia Gallica nominatur. Liber notitiarum prouinciarum Italiam Mediterraneam vocat. In hac comprehendebatur etiam ea Gallia quæ Togata cognominabatur. Hæcque Ariminum quoque vocatur à Liuio 28. ſi mendo vacet locus. Huius incolas Celtas appellat Silius 9. ad Eridanum habitantes. In hoc terrarum ſpacio (quod Tacitus florentiſsimum Italiæ latus appellat) ſunt ex Diui Auguſti diuiſione, Octaua, Nona, Decima, & Vndecima, regiones Italię. Hic idem tractus à Pado flumine, qui eam irrigat, & per medium ſecat, diuiditur in Galliam Tranſpadanam, & Ciſpadanam. Hæc Ciſpadana ſola, Togata eſt apud Ptolemæum. Sub hac eadem Ligures, quos antiquitus ad Padum vſque habitaſſe, vti apud vetuſtiſsimos ſcriptores obſeruauimus, comprehendebantur. Si fides ſit tribuenda Originibus, quæ ſub Catonis nomine circumferuntur, hęc eadem Æmilia quoque, Felſina, Aurelia, & Bianora dicta fuit. Polybius toto huic tractui Gallico formam triangularem tribuit: cuius apicem faciunt Alpes & Apenninus montes, baſim, Sinus Hadriaticus, campoſque in eo totius Europę maximos & huberrimos eſſe, addit. Vbique arboriferam hanc regionem, pecori paſcendo aptam, & multis irrigari fluuiis, in eaque fuiſſe vrbes octodecim magnas ac pulchras, ita ædificatas, vt & ad pecuniam parandam commodè, & ad viuendum ſplendide haberent, teſtis eſt Plutarchus in Camillo. Idem quoque Plinius, qui eum triquetræ formę dicit: & vt in Delta Ægypti, Nilum, ita hic Padum in mare effundi. quem Strabo ſcribit humectare hanc planitiem, felicemque reddere, & multis collibus frugiferis diſtinguere. Hic ille eſt quem antiquitas Eridanum vocauit, Phaëtonteia fabula nobilis. Hunc fluuiorum regem facit Virgilius: oloriferum vocat Claudianus: auriferum, & nulli amnium claritate inferiorem dicit Plinius. Profluit ex Veſuli inter iuga Alpium altiſsimi mõtis gremio: vbi ſe paruis primùm fontibus colligens, ſubmerſuſque cuniculo, rurſus in agro Forouibienſi extollitur. Inde lacus immenſos in ſe exonerantes, & triginta flumina ſecum deferens, multis oſtiis ſe in mare Hadriaticum exonerat: atque in id tam citus proſilit; vt diſcuſsis eius fluctibus, ſuum in mari alueum ſeruet: atque inter marinas aquas dulcium hauſtus, vt cum Pomponio loquar, faciat. Bodincum, quod ſignificat fundo carentem, Ligurum lingua appellari, ſcribit Plinius. Hanc plagam inter ceteros populos aliquando habitarunt Galli, qui omnium primi populo Romano arma intulerunt: vrbemque Romam captam incenderunt, Capitolio tantùm incolumi. Atque hæc, illa eſt Italiæ pars, quam multum adhuc frugalitatis antiquę retinere, ſcribit Plinius, ad Iunium Mauricum ſuum. Apud Strabonem 5. & Polybium 2. optima & pleniſsima huius regionis deſcriptio. Venetię huius partem lege apud Caſsiodor. 12. Variar. numero 24. Bonauentura Caſtilleonius, & Gaudentius Merula, hinc oriundi, noſtro æuo non parum hanc eandem ſuis doctiſſ. ſcriptis, & peculiaribus libellulis illuſtrauere. Qui fabulis delectantur, Ariſtotelis Admiranda adeant, vbi quædam de Electridibus inſulis, & graculis ſementem depaſcentibus. De iiſdẽ Theopompum, apud Ælianum 17. Animal. cap. 16.

De Liguria hic nonnihil quoque dicendum videretur, ſi totam hæc tabula exhiberet: ſed quia eius pars tantùm (olim enim vltra Maſſiliam & Rhodanum fluuium eius fines fuiſſe, auctores idonei teſtantur) hic apparet, de eo multa dicere ſuperſedebimus. Antiquiſsimæ ſolummodo tabulæ æneæ inſcriptionem adponam, quia multa locorum nomina Genuenſis territorij, ad hanc tabulam pertinentia, & non alibi lecta, contineat. Eſt autem talis:

Q. M. Minutieis Q. F. Rufeis de controuerſieis inter Genuateis & Veiturios in re præſente cognouerunt: & coram inter eos controuorſias composeiuerunt: & qua lege agrum poſsiderent, & qua fineis fierent, dixſerunt eos fineis facere, terminóſque ſtatui iouſerunt: vbei ea facta eſſent, Romam coram venire iouſerunt. Romæ coram ſententiam ex Senati conſulto dixerunt, eidib. Decemb. L. Cæcilio. Q. F. Q. Mucio. Q. F. Coſ. Qua ager priuatus Caſteli Veituriorum eſt, quem agrum eos vendere hæredémque ſequi licet: is ager vectigal nei ſiet. Langatium fineis agri priuati ab riuo infimo qui oritur ab fontei in Mannicelo ad flouium Edem, ibi terminus ſtat. Inde flouio ſuſo vorſum in flouium Lemurim. Inde flouio Lemuri ſuſum vſque ad riuom Comberane. Inde riuo Comberanea ſuſum vſque ad conualem Caeptiemam, ibi termini duo ſtant circum viam Poſtumiam. Ex eis terminis recta regione in riuo Veindupale. Ex riuo Vendupale in flouium Neuiaſcam. Inde dorſum flouio Neuiaſca in flouium Procoberam. Inde flouio Procobora deorſum vſque ad riuom Vinelaſcam infumum: ibei terminus ſtat. Inde ſurſum riuo recto Vinelaſca: ibei terminus ſtat propter viam Poſtumiam. Inde alter trans viam Poſtumiam terminus ſtat. Ex eo termino quei ſtat trans viam Poſtumiam recta regione in fontem in Manicelum. inde deorſum riuo quei oritur ab fonte in Manicelo ad terminum quei ſtat ad flouium Edem agri poplici quod Langenſes poſident: hiſce finis videntur eſſe: vbi confluont Edus & Procobera ibei terminus ſtat. Inde Ede flouio ſurſuorſum in montem Lemurino infumo: ibei terminus ſtat. Inde ſurſum vorſum iugo recto monte Lemurino: ibei terminus ſtat. Inde ſuſum iugo recto Lemurino: ibei terminus ſtat in monte Procauo. Inde ſurſum iugo recto in montem Lemurinum ſummum, ibi terminus ſtat. Inde ſurſum iugo recto in caſtelum quei vocitatuſt Alianus, ibei terminus ſtat. Inde ſurſum iugo recto in montem Louentionem, ibi terminus ſtat. Inde ſurſum iugo recto in montem Apen'num quei vocatur Boplo, ibei terminus ſtat. Inde Apeninum iugo recto in montem Tuledonem, ibei terminus ſtat. Inde deorſum iugo recto in flouiom Veraglaſcam, in montem Berigienam infumo, ibei terminus ſtat. Inde ſurſum iugo recto in montem Prenicum, ibi terminus ſtat. Inde dorſum iugo recto in flouium Tutelaſcam, ibi terminus ſtat. Inde ſurſum iugo recto Bluſtiemelo in montem Claxelum, ibi terminus ſtat. Inde deorſum in fontem Lebriemelum, ibi terminus ſtat. Inde recto riuo Eniſeca in flouium Porcoberam, ibi terminus ſtat. Inde deorſum in flouiom Porcoberam vbei conflouont flout Edus & Probobera, ibei terminus ſtat. Quem agrum poplicum iudicamus eſſe: eum agrum Caſtelanos Langenſes Veiturios poſidere fruique videtur oportere: pro eo agro vectigal Langenſes Veituriu in poplicum Genuam dent in annos ſingulos VIC. N. CCCC. *Sei Langenſes eam pequniam non dabunt neque ſatiſfacient arbitratuu Genuatium, quod per Genuenſes mora non fiat quo ſetius eam pequniam acipiant: tum quod in eo agro natum erit frumenti partem vicenſumam, vini partem ſextam Langenſes in poplicum Genuam dare debento in annos ſingulos. Quei intra eos fineu agrum poſedet, Genuas aut Viturius quei eorum poſedeit. K. Sextil. L. Caicilio. Q. Muutio. Coſ. eos ita poſidere colereque liceat, eus quei poſidebunt vectigal Langenſibus pro portione dent: ita vti ceteri Langenſes quei eorum in eo agro agrum poſidebunt fruenturque. Praterea in eo agro ni quis poſideto, niſi de maiore parte Langenſium Veituriorum ſententia: dum ne alium intromittat niſi Genuatem aut Veiturium colendi cauſſa. Quei eorum de maiore parte Langenſium Veiturium ſententia ita non parebit: is eum agrum nei habeto niue fruimino. Quei ager compaſcuos erit: in eo agro quo minus pecuaſcere Genuates Veituriosque liceat, ita vtei in cetero agro Genuati compaſcuo ne quis prohibeto: niue quis vim facito: neiue prohibeto quo minus ex eo agro ligna materiamque ſumant vtanturque. Vectigal anni primi K. Ianuaris ſecundis Veturis Langenſes in poplicum Genuam dare debento. Quod ante K. Ianuaris primas Langenſes fructi ſunt eruntque veſtigal inuitei dare nei debento. Prata quæ fuerunt proxuma ſæniſicei. L. Caicilio. Q. Muutio Coſ. in agro poplico quem Vituries Langenſes poſident: & quem Odiates & quem Dectunines & quem Cauaturineu, & quem Montouines poſident: ea prata inuitis Langenſibus, & Odiatibus, & Dectuninebus, & Cauaturines, & Mentonines, quem quiſque eorum agrum poſidebit inuiteis eu ni quis ſicet: niue paſcat: niue fruatur. Sei Langenſes aut Odiates aut Dectunines aut Cauaturines aut Mentonines malent in eo agro alia prata immitere, defendere, ſicare, id vti facere liceat, dum ne ampliorem modum pratorum habeant quàm proxuma æſtate habuerunt fructique ſunt Vituries. Quei controuerſias Genuenſium ob iniourias iudicati aut damnati ſunt, ſei quis in vinculeis ob eas res eſt: eos omneu ſoluei mittei leiberique Genuenſes videtur oportere ante Eidus Sextilis primas. Si quoi de ea re iniquom videbitur eſſe, ad nos adeant primo quoque die, & ab omnibus controuerſieis & hono. publ. leg. Moco. Meticanio Meticoni. F. Plancus Peliani Pelioni. F.*

Hactenus hęc tabula, ex deſcriptione Stunicæ: huius enim exemplar (inter alia ab aliis diuulgata) quod emendatiſsimum rebar, ſequutus ſum, fretus eius fide & diligentia, qua profitetur eam nulla addita, mutata, aut detracta littera, excepiſſe. ideoque idem admonet lectorem, ne moueatur varia ſcriptione, vt *iouſerunt* & *iuſerunt*, *dixſerunt* & *dixerunt*, *ſuſum* & *ſurſum*, & eiuſmodi aliis. neque hæc librariorum negligentia accidiſſe putet, ſed ita diuerſimodè in typo reperiri. Auguſtinus Iuſtinianus autem (vt & hoc addam) pro *in Manicelo*, *Immanicelum*, legit. pro *Vendupale*, *Vindupale*. pro *Louentio*, *Iouentio*. pro *Berigiena*, *Berigema*. Alia in nonnullis vocibus quoque apud Fuluium & Lipſium in libro Smetij. Notas difficiliores idem Stunica ſic interpretatur VIC. N. CCCC. Victoriatos nummos quadringentos. HONO. PVBL. LI. LEG. MOCO. oneribus publicis liberi, lege Maconia.

Reperta fuit hæc tabula ab agricola dum ſolum foderet, anno 1506. in agro Genuenſi, ad radices Apennini, Valle Porceuera, quã Siccam cognominant, in pago Izo ſecco nominato. Tranſlataque inde in ipſam vrbem, ad S. Laurentij, vbi hodie conſeruatur. Videtur ſcripta anno centeſimo poſt initium belli Punici.

ITALIA GALLICA, SIVE GALLIA CISALPINA.
Ex conatibus Geographicis Abrah. Ortelij.
Cum priuilegio decennali, Imp. Belgicæ, et Brabantiæ
1590.
Venerando Dn̄o D. Francisco Superantio Veneto, pietate ac sanguine nobili, auctor lubens merito donabat, dedicabatque.
INCERTI SITVS LO
Acara, Ampelus, Aprona,
Barderate, Barra, Cælina, C
rea quod Potentia, Cottia,
terpium, Forum Clodn, Ira
Passicium, Pellaon, Quadr
magum, Templum, V
Septen
SARVNE TES
Curia
VENNONETES.
ADVLA Mons
BRIXENT
GALLIAE TRANSALPINAE
Lemanus lacus
Octodurus
Tarentasia
PARS Occidens.
COTTIÆ Alpes
GRAIAE Alpes
CENTRONES.
CATORIGES.
TAVRISCI.
BREVNI Plin
Clavena
ISARCI
RHA ETI
CAMVN
BECHVNI.
Bretina
Carvaca
OROBII.
Bergomum
AGONES.
OSCI.
Verbanus lacus
LIPONTII.
Cremonis iugum.
Oscella
Augusta Prætoria colonia.
Bardum vicus.
LEBVI.
Eporedia colonia
INSVBRES
Mediolanum
Novaria.
Vercellæ
VERTACOMARI.
LAEVI.
LIBICI, et LEBETII.
Raudi campi.
Clastidium
ANDRI.
Iria
Casstum
ÆGONES.
Placentia colonia.
Velleiacium.
Togata
Bardoni mons
Pennimus mons.
COTTII Regnum.
Ocelum
Segusium
SEGVSIANI.
Augusta Taurinorum colonia
TAVRINI.
Padus flu.
ANANES.
MARICI.
Vibi forum.
Vesulus mons.
GALLIA
Salinæ.
SVETRII.
Alba Pompeia colonia.
Ligures.
Tanarus flu.
Iulia Dertona colonia.
Libarna
Bobium
VAGIENNI LIGVRES.
BRENTII.
Sanitium.
ALPES
MARITIMAE.
Alpes et Apenninus hic coniunguntur; e sto Strabone
Aquæ Statiellorum
Caristum.
Ligustini montes.
Vada Sabatia
Canalicum
Genua
Pollupice
Albingaunum
Gallinaria insula.
Costa Ballena
VEDIANTII.
TEMILII.
Nicæa
Portus Monœci
MARE LIGVSTICVM; VEL MEDITERRANEI MARIS PARS.

GERMANIAE PARS.
NORICI.
CARNI.
Caruancas mons
VINDELICI.
Ocra mons
IVLIAE Alpes, VENETAE aliquibus
Burgium
BERNENSES.
SARVNA TES.
Belunum colonia.
Cepasiæ
FOR
VM IV LII.
Piris mons
Feltria
Ceneda
COGIENSES.
Romatinus portus
FOCVNATES.
VENNONES.
FERTI NI
STONI.
Opitergium colonia
Liquentia portus
TRIDENTINI.
Taruisani montes.
Trauisium
Heraclea
Tridentum
Ausugum
HADRIATICI, SIVE SVPERI MARIS INTIMVS RECESSVS.
NAVNES.
HEN ETI, Qui et VENETI. et VENETIA.
Altinum
Palatium
Brentonicum
Euganei montes
Venetiæ
MEDOA CI.
Medoacus portus
Vicetia colonia
EVGANEI
Patauium colonia
ELECT RIN
Edron portus.
Electrides insulas ante Padum, a priscis descriptas fabulosas facit Strabo
Verona colonia
Ateste colonia
Acedum colonia
Brundulum portus
Sirmio, Catulli patria
LIBVI.
Carbonaria, siue Tartarum ostium.
Mantua colonia
Atriano
Ancianum
SYM BRII.
Andes, Virgilij patria
Hostilia
Olana, quod Volana est
Varianus vicus
Vitellianum
Brixellum.
Eridanus flu.
Ferraria
TRIGA
Sagis ostium.
Papinus m.
BOLI.
SENON
Caprasia ostium
Comacla ins.
Iulia Augusta Parma colonia
Macri
Tanetum.
Regium Lepidi colonia.
Spina
Claßis.
PADANA. quæ et Aemilia.
Cam pi.
Rauennæ pa
Forum Allieni
Butrium
Iudes
Forum Liuij
Forum Gallorum.
BOII.
Claterna
Bononia colonia, quæ et Felsina.
GAESA REGIO
Forum Truentinorum
Cæsena
Nuceria.
Letus mons
pes, Agathiæ, et Proropio
Balista mons.
APENNINVS MONS.
Florentia
APVANI LIGVRES.
Ad Pistores
Luca
Luna
TVS CIÆ
Aurelia via Antonino
Pisæ
PARS.
Orions.
INCOGNITÆ POSITIONIS POPVLI.
Casmonates
Celelates
Cerdiceates
Euburiates
Flamonienses, qui Vannienses, et Culiri
Foretani
Friniates
Garuli
Hercates
Ilvates
Lapicini
Magelli
Ocesini
Padinates
Quarqueni
Triienses
Varyani
Veliates, cognomine Vecteri
Veneni
Vergunni
Vibelli
10 30 50
Scala milliarium

TVSCIA ſiue ETRVRIA.

FINITVR hæc regio duobus fluminibus, Tiberi ab Oriente; & Macra ab Occidente: Apennino monte vallatur à Septentrione: & mari ſuo, ſiue Tuſco, à Meridie alluitur. Nam etſi, teſtibus Liuio & Polybio, ante Romanum Imperium conſtet eam latiùs patuiſſe, nempe vltra Apenninum, Atriam (vnde Atreatico mari nomen) vſque, poſtea tamen à Gallis inde expulſi, his limitibus cõprehenſa fuit. Ex vndecim regionibus, quibus ab Auguſto Italiam digeſtam ſcribit Plinius, ſeptima hæc numeratur. Catonis Origines quæ circumferuntur, hanc regionem diuidunt in Maritimam, (quam fertilem atque ſiluoſam facit Vopiſcus in Aureliano) Tranſciminiam, & Larthenianam. Iornandes & Marcellinus lib. 27. Annonariæ Tuſciæ meminerunt; circa Piſtorium oppidum. Vrbicariæ etiam, Lib. de Limitib. An circa Romam hæc vrbem? In duodecim ducatus diſtinctam fuiſſe, ſcribit Halicarnaſſeus, 6. populos nominat Liuius, 1. ad quod Virgilium adluſiſſe videtur, dum inquit, *Gens illi triplex, populi ſub gente quaterni.* ex quibus communiter creato Rege, ſingulos ſinguli populi lictores dabant. Lucumones vocat Seruius, & Reges interpretatur 2. Georg. Duodecim coloniæ vocantur in dictis Originibus, Ianiculum, Arinianum ad Tiberim, Pheſulæ, & aliud Arinianum ad Arnum, Phregenæ, Volce, Volaterra, Cariara quæ & Luna ad littus, Ogygianum, Aretium, Roſellæ, & Volſinium in mediterraneis. Hæ hoc ordine & nomine apud Volaterranum ſunt, Luna, Piſæ, Populonia, Volaterra, Agyllina, Feſulæ, Ruſſellana, Aretium, Peruſia, Cluſium, Faleria, & Vulſinia. Etruriæ xv. populorum meminit lapis antiquus qui Vulſinij exſtat, teſte Onuphrio.

Varia ſortita eſt hæc regio nomina. Vmbriam enim primò appellatam ex Plinio conſtat; qui tradit Vmbros à Pelaſgis eiectos; inde Pelaſgiam dictam. Hos Lydi (vt idem cum Trogo aſſerit,) profligauerunt; à quorum Rege Tyrrheno Tyrrhenia nominata fuit. teſtibus Paterculo, Halicarnaſſeo, Strabone, & Liuio. Mox à ſacrifico ritu, lingua Græcorum, Tuſcia cognominata. Sed & Raſena quoque, vt ait idem Halicarnaſſeus, à Duce quodam: pro quo corruptè, ni fallor, Razenua apud Myrſilum. Comara & Saleumbrone etiam, ſi huius farinæ ſcriptoribus, vt Pſeudo-Beroſo & Annio, credimus. A Phocenſibus quondam occupatam, Herodoti Clio teſtis eſt. Phocenſes, & Phocenſem lacum habet circa Arnum fluuium, Antonini fragmentum. Siculos hanc quoque ante Pelaſgos inhabitaſſe, Halicarnaſſeus 1. ſcriptum reliquit.

Natura regionis omnium rerum felix, etiam vitifera, vt prodidit Halicarnaſſeus. Sunt lati campi, collibus diſtincti, cultique admodum, & fertiles, teſte Diodoro. Arboriferam & pecori paſcendo aptam, fluuiiſque irrigari teſtis eſt Plutarchus. Vbertate Soli ſacratam, pronunciat Martianus; quæ fertilitas gentem non parum ad delicias impellit: ſunt enim, inquit idem Halicarnaſſeus, molles victu ac cultu, domi militiæque: quippe qui præter res neceſſarias, luxus etiam & artificij variam ſupellectilem ad voluptates & delicias elaboratas quoque in caſtris circumferre ſolent. Sed & prædatricem, crudelem & inhumanam vocat Euſtathius. Necromantiæ his ſtudium tribuit Euſebius 2. Præpar. Genetricem & matrem ſuperſtitionis facit Arnobius 7. Dediti religionibus, vt qui ſacrificia, diuinationes, & auguria primùm inuenerint, eaque Romanis tradidere; vti & ſellam curulem, paludamenta, trabeam, togam prætextam, pictam, faſces, ſecures, lituos, apparitores, curules, annulos, phaleras, muſicam, ludioneſque: denique omnem ornatum triumphalem ac conſularem, vel potiùs (vt Flori dicam verbis) omnia decora & inſignia quibus imperij dignitas eminet. Statuarum quoque ænearum fuſilium inuentionem his tribuit Caſsiod. 7. Variar. numero 15. Hinc Romani pueros ſuos olim Etruſcis, vt poſtea Græcis, litteris erudiendos dabant. Liuius, Strabo, & Diodorus. Tyrrhenorum inuentum tibiam eſſe, ad eamque non ſolùm pugnare, ſed etiam flagellis ſeruos cedere: item coquere, ſcribit ex Ariſtotele Iul. Pollux. De iiſdem Plutarchus 8. Conuiual. hos ex veteri inſtituto diſsipare ſtragula cùm ex lecto ſurrexerint. ollis ablatis, non relinquere in cinere veſtigium, ſed confundere. hirundines tecto non recipere. non tranſgrediebantur ſcopas. non aduncum vnguibus domi alebant. Voluptuoſos tamen, parumq. honeſtos eoſdem vocat Thimon, apud Athenæum 12. ibi huius multa exempla, ſi quis iis delectetur, legere poteſt. item 4. apud eundem. Sed non poſſum hîc præterire hoc Heraclidis in Politiis, nempe, qui apud hos æs alienum conflauerit, & non perſoluat, ſequuntur eum pueri geſtantes vacuum marſupium, ignominiæ cauſſa.

Etruſcorum valde florentes opes olim fuëre. Multum terra, plurimum mari pollebant: & bello Romanis pares. Gentem Italiæ opulentiſsimam, armis, viris, pecunia eſſe, ait Liuius, cui ſuffragatur Diodorus. Horum regionem ab Alpibus ad vtrumque mare pertinere, auctor Plutarchus in Camillo. Trecenta Vmbrorum oppida à Tuſcis debellata reperiuntur, Plinio auctore. Et tanta erat opibus Etruria, vt non terras ſolùm, ſed mare etiam per totam Italiæ longitudinem ab Alpibus ad fretum Siculum famâ nominis ſui impleſſet. Mantuam & Atriam Tuſcorum colonias faciunt Plinius & Liuius; Capuam Pomponius & Paterculus; & idem Nolam, etſi Solinus hanc Tyriis, (malè, vt auguror, pro Tyrrhenis) Chalcidenſibus Trogus & Silius tribuant. Immò Plutarchus de Virtute Mulierum, & in Quæſtionibus Græcis, auctor eſt Etruſcos hos quondam Lemnum & Imbrum inſulas occupaſſe.

Tuſcus vicus, in vrbe Roma: Tuſculum, & Tuſculanum in Latio, ab his nomen ſumſere. Item mare quod hos alluit, mare Tuſcum vocatur, quod Inferum, Notium, Tyrrhenum, & Liburnum quoque dicitur, auctoribus Plinio & Cicerone. Tyrrhenus ſinus eſt etiam circa Puteolos Dioni. Sed ſunt & Tuſci, alij ab his, in Sarmatia, Ptolemæo: & Tyrrheni in Atticis inſulis, ſi fides habenda ſit Myrſilo Lesbio.

Galliae Togatae pars.
Apennini montes
LIGVRIAE PARS.
AP. VA. NI
LIGVR. ES.
ETRVRIA
Tuscia
STELLATES.
nonaria.
Florentia colonia, quæ et Fluentia forte
Fesulæ colonia
Pistorium, vel ad Pistores
Massa Veternensis
Luca colonia
Pisæ colonia, Alpheas cognominat Virgilius.
Clodia via Antonino
Phocensis lacus
Volaterrani, cognomine Etrusci.
Volaterra colonia, quæ Othoniana aliquando dicta, si Volaterrano fides.
Volaterranus ager.
Sena colonia
Vetulonienses.
Vetulonium
Rusellæ Ptol.
Stationenses.
Traianus portus
Populonia
Salinæ, vbi Albini villa
PISANVS SINVS.
Lamellum
Cecinna fl.
Apua
Seges ta Tigulliorum
Marcalla flu.
Fossæ Papirianæ
Luna, quæ et Carrara
Carrea, quæ et Potentia
Bondelia
Montes Feroniani
Macra
Ericis portus
OCCIDENS.
MARE TYRRHENVM, SIVE TVSCVM.
GORGON
Inter Tysanum Cyrnia cumque latus.
Squalet lucifugis insula plena viris. Rutil. lib. 1.
CAPRARIA.
Pandataria. Agrippinæ Aug. exilio celebris
ILVA, quæ et AETHALIA.
Argous portus
Insula inexhaustis calibum generosa metallis, Virg.
CORSICAE insulae pars.
LOCA TVSCIAE QVORVM SITVM IGNORO.
Ad harnaha
Amitinenses
Anio
Caprium
Cora
Corytus
Cortenebra
Cortnessa
Crustuminum
Etruria, idem forte cum Tyrrhenia
Nacria, quæ et Nucria
Neueia
Olena
Perrhæsium, nisi sit Perusia
Sabum
Sora
Tagina
Troilium, nisi sit Troitum
Turrena Augustalis
Tyrrhenia, an idem cum Etruria?
Vera
Vesentini
Vexij, nisi sint Veij.
Consule nostrum Thesaurum geographicum.

TVSCIAE
ANTIQVAE
TYPVS.
Ex conatibus geographicis
Ab. Ortelij.
Cum
privilegio Imperiali et Belgico
ad decennium.
1584.
VMBRI.
SABINI.
VILVMBRI.
CRVSTV
MENI
ORIENS.
Sentinas
ager.
Caletranus
ager, Livio et
Plinio.
VOLSINII.
MAEONIA.
CAPENATES.
TARQVINIENSES.
Sabatia.
LARTHE
VEIEN
LISCI.
GRAVIS
CI.
Volcientes
Plinij.
LYDI.
Cortona colonia, quę
et Croton Stephano.
Trasimenus
lacus
Perusia
colonia
Arrhetium colonia
Bulsinius
lacus
Sabatus
lacus
Castola, Diod. Siculo.
Tiberis fons
Biturgia
Argentarius
mons
Dianium
Herculis
portus

L A T I V M.

LATIVM, quod Magnum, Pulchrum, & Hesperium cognominat summus poëta Virgilius; Prima Italiæ, ex descriptione D. Augusti (qui nempe eam, in vndecim, teste Plinio, diuisit) regio, duplex est. Latium enim Vetus, & Latium Nouum nominatur. Vetus à Tiberi, Circæios (Fundos ait Seruius) vsque protendi: Nouum hunc ad Lirim fluuium: Plinius & Strabo auctores. immo vlteriùs, iisdem testibus: Sinuessam enim, (quæ & Sinope) vsque, in adiecto vtpote Latio, vt idem Plinius hunc Tractum vltra Lirim (qui pars Campaniæ) nominat. qua de caussa forte Seruius hoc Latium ad Vulturnum vsque fluuium extendit. Suntque huius Latij termini Tyrrhenum mare; Apenninus mons; Tibris, Anio, & Liris, flumina. Gentes ambiunt Tusci, Sabini, Marsi, Samnites, Prægutiani, atque Campani. Nomen habere à verbo *lateo*, quòd nempe hic Saturnus latuerit, scribit Seruius: docet & ante hunc Herodianus, Eutropius, Cyprianus, Minutius Felix; & Poëta omnium suffragio maximus, quem audi,

Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile, ac dispersum montibus altis,
Composuit legésque dedit, Latiúmque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Idem alius non minùs facundia quàm exilio nobilis, Iani dei verba referens:

Multa quidem didici, sed cur natalis in ære
Altera signata est, altera forma biceps?
Noscere me duplici posses in imagine, dixit:
Ni vetus ipsa dies extenuasset opus.
Caussa ratis superest: Tuscum venit rate in amnem,
Ante pererrato falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cælitibus regnis à Ioue pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen:
Dicta quoque est Latium terra, latente Deo.
At bona posteritas puppim formauit in ære,
Hospitis aduentum testificata Dei.

Prudentius quoque aduersus Symmachum, de Saturno hæc,

Num melius Saturnus auos rexisse Latinos
Creditur? edictis qui talibus informauit
Agrestes animos, & barbara corda virorum?
Sum Deus, aduenio fugiens, præbete latebras.
Occultate senem, nati feritate tyranni
Deiectum solio: placet hic fugitiuus, & exul,
Vt lateam, genti atque loco Latium dabo nomen

Adeò vt cum Solino quis meritò interrogauerit, Quis nescit a Saturno Latium atque Saturniam dictam? Si cui autem hæc nimis fabulosa videantur, audiat Varronem his omnibus antiquiorem, qui ait sic vocatam, quòd lateat inter Alpium & Apennini præcipitia. at quæ Italiæ veteris aut regio non æque latet? Si ego anser strepere inter hos auderem olores, dicerem non a latendo, at a latitudine potius nomen obtinuisse. nulla enim alia totius veræ & priscæ Italiæ regio latiùs se inter mare & montes aspiciendā præbet. testes huius consule tabulas geographicas. Sed maneat antiquitati suus honos, nec me vltimum Mysorum, velim lectores, ne male audiam, audient. Sunt qui putant (vt refert ad Enni fragmenta Hieronymus Columna) Saturni nomen Syriacum esse, & ea lingua latentem significare: Vnde agrum Latinum quasi illius nomen interpretantes, LATIVM prisci illi vocauerunt. Incolas Latinos esse, auctorem Strabonem, omnesque Romanarum rerum scriptores habeo: a Latino nempe rege, *genus vnde*, vt inquit Poëta, *Latinum*. Latinienses etiam quosdam eius habet Plinius: sed quos interiisse addit. Illos priscos olim dictos ab Halicarnasseo & Festo didici. De regionis natura hæc Strabo 5. Totum Latium felix est, & omnium rerum ferax, demptis paucis quibusdam locis maritimis, quæ palustria & morbosa vt Ardeatinum ager, & quod est inter Antium & Lauinium, vsque ad Pometiam, & Setini agri quædam; ac circa Tarracinam & Circæum: tum si qua sunt montosa & saxosa. quamquam ne hæc quidem ociosa aut inutilia sunt: cùm vel pascua copiosa & siluas habent, aut fructus palustres montanosue proferunt. Cæcubum quidem locus palustris vitem arboream alit, cuius vinum est præstantissimum. Audi quoque Theophrastum 5. Hist. Plantar. cap. 9. Latinus ager aquis totus abundat. & plana laurum myrtumque habent: fagum namque mirabilem: oxeamque, Fagus Latinus vocat, tantæ eius longitudine cæditur, vt pro carina Etruscis nauibus posit sufficere. Montuosa pinum & abietem ferūt. Latiniensia vina celebrat Plinius. & idem horum cibum primum far fuisse. & pulte, non pane vixi se longo tempore Romanos, manifestum scribit. Quam culta hæc regio, quot vrbibus populisque habitata, idem testatur; vbi ait in Latio tantùm Antiquo LIII. populos interiisse, sine vestigiis. & Pomptinam paludem (huius regionis quamque partem) olim XXIII. vrbium fuisse. Inter veteris Latij vrbes Alba Longa quondam caput fuit: postea Roma: at hæc non tantum huius, sed & Orbis terrarum. Cuius alterum nomen, quia arcanis cærimoniarum dicere nefas habetur, minime, ne cum Val. Sorano pœna luam, enunciabo. eiusque vero cognomina epithetaque quibus hæc à clarissimus omnium gentium scriptoribus decorata fuerit, hic enumerare, mihi licitum ab æquo iudice non diffido.

AEQVÆVA POLO dicitur Claudiano.
AETERNA, Ammiano, Tibullo, Ausonio, lapidib. & nummis.
ALTA, Virgilio.
ALTRIX IMPERII, Corippo.
ALTRIX ORBIS, Rutilio.
ANTIQVA, Prudentio, & Corippo.
ARX OMNIVM Gentium, Nazario.
ARX TERRARVM, Symmacho.
AVGVSTA, Corippo.
AVREA, Ausonio & Prudentio.
BEATA NOBILIBVS POPVLIS, Cassiodoro.
BELLATRIX, Ouidio, Claudiano, & Sidonio.
CAPVT GENTIVM, Martiano.
CAPVT IMMENSI ORBIS, Ouidio.
CAPVT MVNDI, Cassiodoro, & Sidonio.
CAPVT ORBIS, Plinio, Trogo, Ouidio, Gratio, Fortunato, Aethico, & Prudentio.
CAPVT RERVM, Liuio, Ouidio, Ausonio, & Tacito.
CÆLESTIS, Athenæo.
CELEBERRIMA, Statio.
CELSA, Prudentio.
CLARISSIMA, Διαπρεπεστάτη Stephano.
DARDANIA, Ouidio & Silio.
DEA Θεά, Nummis.
DEA GENTIVM, Martiali.
DEA TERRARVM, Martiali.
DESIDERABILIS, Eustathio, & Dionysio Afro.
DEVM LOCVS, Ouidio.
DIGNITATVM CVRIA, Sidonio.
DITISSIMA, Prudentio.
DOMINA, Arnobio, Ouidio, Horatio, & Nemesiano.
DOMINA GENTIVM, Eumenio.
DOMINA RERVM, Appiano, Eunapio, & Ausonio.
DOMINA TERRARVM, Ammiano.
DOMINA TERRÆ MARISQVE, Halicarnasseo.
DOMINA TOTIVS MVNDI, AEthico.
DOMINA VNIVERSORVM, Halicarnasseo.
DOMINANS, Silio.
DOMVS AVREA, Ausonio.
DOMVS DIVVM, Ausonio.
DOMVS MAGNA REGVM, Dionysio Afro, & Eustathio.
DOMVS QVIRINI, Ausonio.
ELOQVENTIÆ FECVNDA MATER, Cassiodoro.
EXCELSA, Lucano.
FELIX, Propertio, Cassiodoro, ex Lapide antiquo.
FEROX, Horatio.
FVTVRA, Rutilio.
GENITRIX HOMINVM ET DEORVM, Rutilio.
GENITRIX REGVM, Prisciano.
GYMNASIVM LITTERARVM, Sidonio.
IMMENSA, Statio.
IMPERII LAR, Ammiano.
IMPERII LATIALE caput, Statio.
IMPERII DEVMQVE LOCVS, Ouidio.
INCLITA, Virgilio, Ennio, & Ausonio.
INVICTA, Nummo antiquo.
LÆTA, Ouidio.
LATII PARENS, Ausonio.
LEGVM DOMICILIVM, Sidonio.
LEGVM PATRIA, Codici Iustin.
LIBERTATIS PARENS Corippo.
LVX ORBIS TERRAR. Ciceroni.
MAGNA, Virgilio, Horatio, Calpurnio Siculo, Non. Marcello, Ouidio, & Claudiano.
MARTIA, Ouidio & Ausonio.
MARTIGENA, Silio.
MARTIS VRBS, Martiali.
MATER CIVITATVM, Ennodio.
MATER DVCVM, Claudiano.
MATER DIGNITATVM, Cassiodoro.
MATER ELOQVENTIÆ Cassiodoro.
MATER MVNDI, Rutilio.
MATER OMNIVM VRBIVM, Dionysio Afro, & Eustathio.
MATER REGVM, Claudiano.
MAXIMA RERVM, Virgilio.
MVNDI MIRACVLVM, Cassiodoro.
MVNDI TOTIVS TEMPLVM, Ammiano.
NVMINIS INSTAR, Lucano.
OFFICINA ORBIS. Senecæ.
ORBIS CAPVT, Ouidio.
ORNATA SENATORIBVS, Cassiodoro.
PATRIA COMMVNIS, Modestino.
PATRIA GENTIVM, Plinio.
PATRIA LIBERTATIS, Sidonio.
POTENS, Horatio, Ausonio, Paulino, & Ouidio.
PRÆPOTENS, Nazario.
PRIMA TERRAR. Paulino.
PRIMA INTER VRBES, Ausonio.
PRINCEPS VRBIVM Horatio.
PVLCHERRIMA, Virgilio.
PVLCHERRIMA RERVM, Virgilio.
PVLCHRA, Athenæo, & Ouidio.
QVIRINI VRBS, Ouidio.
REGIA, Horatio.
REGINA, Athenæo, & Ammiano.

VIRO NOBILI, ET HISTORICO ILLVSTRI, MARCO VELSERO, PATRICIO AVGVSTANO, ABRAHAMVS ORTELIVS DEDICABAT, L.M.
MONS CIRCAEIVS, AD VIVVM DELINEATVS, AB ANGELO BREVENTANO.
Pomptinæ paludes.
VMBRIA.
Ocriculum
Casperia
Tetrici montes
Vacunæ fanum
Tiberis flu.
Fabaris fluvius
Vicus novus
Crustumeni montes
Ceraunij montes
SA BINI, Qui et
Lubra
Salaria via
Allia flu.
Albunea silva
Anio flu.
CATILLI.
Rubra Saxa, Erythij
Nomentum
Eretum
Capreolum
Tibur
Catillus mons
Corniculi montes
Hadriani villa
TIBERIANI CAMPI.
Lucanus pons
Sublacum
Fidenæ
Collatia
Picentia
PEDA NA REGIO.
SANATES.
Sacer collis
Antemnæ
AE QVI,
Lucretilis mons
SICANI.
Nævia silva
Præneſtina via
Luculli villa
Gabij
Algidum nemus
Mutia prata.
VEIENTES.
AVRELIVS AGER.
LATINI.
REDICVLI CAMPI.
Emporium
Alexandri vicus
Pomonal
Algidus mons
Tusculum
Algidum
Quintanæ
Cora
ABORIGENES.
ATRIA.
Columen
SACRANÆ.
Alba Longa et Albana
Albanus mons.
Veliteræ, et Belitræ
Fregenæ
Decimum
Roboraria
HERNICI.
SELONIVS CAMPVS.
Latina via.
Iuturnæ lacus
Lavinium
Laurentum
Ardea
Tres Tabernæ
RVTVLI.
Aphrodisium, sive Veneris fanum.
Iovis Indigetis lucus.
Antium
Pomptin
Astura urbs et insula.
MARIS
TYRRHE

LATIVM.
Ex Conatibus Geographicis Abrah. Ortelij Antverp.
MARSI.
Apenninus mons.
item VMBRI quondam.
Palentini campi, Blondo.
Valeria via Ant.
LERIA Regio.
FVCINVS LACVS, pelagi instar. et in quo pisces octonis pinnis. Plin.
HER: NICI.
CARSITANI.
Sacri portus
Capitolum colonia.
SAMNITES.
Apenninus mons.
PRAEGVTIANI.
Oriens.
Aletrium
Anagnia
VES: TINI.
Liris flu.
Sora
Ferentinum
Compitum
Signia colonia.
Frusinum
Bouillæ
LIRI: NATES.
Interamna
Arpinum, Ciceronis patria.
Casinum
Aquinum
CAMPANIAE PARS.
Verulanum
Vempsum
LAT: IVM NOV: VM.
Fregelanum
Trerus fluvius.
Fabrateria
Setini montes.
Appy forum
Setia
V. O L C I.
palus.
Privernum
Pomptinus ager, Livio: Pontinus, Floro, et Gellio.
Pontini campi, Silio: Pometini, Halicarnasseo.
AVSONES.
OSCI.
VOLCI.
Cum privilegio decennali, Imp. Reg. et Brabantiæ. 1595.
Liris flu. qui et Liternus item Clanius.
ADIECTVM LATIVM.
Minturnæ
Lautulæ
Fundi
Cæcubum
Formianus mons.
Moles Formianæ
Fundani montes.
Formiæ, sive Hormiæ.
Lucus Sacer.
Artacia fons.
Caieta, quæ et Aeeta.
CAIETANVS Sinus.
FORMIA: NVS Sinus.
Trifanum
Sinuessa, quæ Sinope.
PARS.

REGINA PVLCHERRIMA MVNDI, Rutilio.
REGINA RERVM, Eunapio.
REGINA TERRAR. Ammiano & Nazario.
REGINA VRBIVM. Athenæo,
ROMVLEA, Ouidio.
SACERDOTII FONS, Codici Iuſt.
SACRA, Auſonio, Mamertino, Lapidi, & Æthico.
SACRATISSIMA VRBS, Codici.
SATVRNIA, Ouidio.
SEDES TOTO MIRABILIS ORBE, Caſsiodoro.
SEPTEMGEMINA, Statio.
SVPERBA, Auſonio.
TEMPLVM BELLI COSI MARTIS, Plutarcho.
TEMPLVM LATISS. OMNIVM VIRTVTVM, Caſsiodoro.
TEMPLVM MVNDI, Ammiano.
TROIVGENA, Liuio.
TVRBIDA, Iuuenali.
VALLATA, Silio.
VENERABILIS, Ammiano.
VERTEX MVNDI, Sidonio.
VICTRIX, Ouidio.
VICTVRA CVM SÆCVLIS, Ammiano.
VIRTVTVM LAR, Ammiano.
VRANOPOLIS, Athenæo.

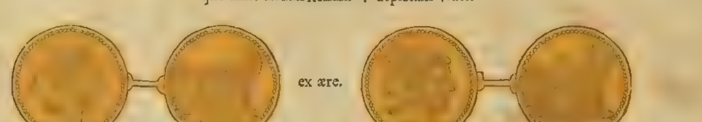
Hæc & plura huius generis elogia apud claſsicos ſcriptores de hac Vrbe, *Cui par eſt nihil ſecundum*: vt Martialis. & *Qua nihil in terris complectitur altius æther*, vt Claudianus cecinit, & auctore Martiano Gentium caput, armis, viris ſacriſque quamdiu viguit cæliferi laudibus conferenda. Cuius mœnia, vt habet in Excerptis Olympiodorus ex Ammonis geometræ dimenſione, quo tempore Gothi priore illam incurſione infeſtarunt, viginti & vnius milliaris ſpatium in circuitu habere comperta ſunt. Hanc ampliaſſe ita Aurelianum Imp. tradit Vopiſcus, vt quinquaginta propè millia murorum eius ambitus teneat. De Arpino Ciceronis patria (quia in hac quoque tabula) non omittere viſum quod Volaterranus annotauit, eam nempe in ſignis ſuis ferre has tres litteras, M. T. C. Circeium montem, quia ſeorſim in hac tabula delineatus, peculiari quoque deſcriptione enarrare operæ pretium duximus.

CIRCÆIVS MONS.

CIRCEIVM hunc vocant Plinius & Pomponius: Circæum Κιρκαῖος Strabo & Ptolemæus: CIRCÆIVM antiqua inſcriptio in hoc ipſo. à Circe vt perhibent veteres, hic habitante. Inde Circes domum nominant Mela & Solinus, item Ouidius. ſic quoque Appollonius Κίρκης μέγαρον. & idem Ææ portu Αἰαίης λιμένα. ÆÆAM quoque Virgilius tribus diphthongis, vt annotauit Seruius. ſic dicta ab alpernantium voce, inquit, propter celebratas illic corporum mutationes. Inſulam hanc olim fuiſſe, & circumfluam immensò mari, nunc æuo nectente addita continenti, vt tradit Solinus. De eadem Plinij hæc verba, immenſo quidem mari circundata (vt creditur Homero) at nunc planicie. An fabuloſus hic Homerus? ſic videtur Procopio 1. Gothorum, vbi ita, Chriſtoph. Perſona interprete, Mons Circeius vbi Vlyſſem fuerunt cum Circe verſatum, ſed vt equidem reor, non vera fatentur: ni fortè hunc montem inſulam eſſe idcirco quis dixerit, quia in mare ingenti tractu porrigitur. &c. & quamuis Homerus hic ſuffragatores tamquam fabuloſæ antiquitatis nimios adulatores inuenerit Theophraſtum in Hiſt. Plant. & Seruium ad Æneid. Procopio tamen quod quodammodo adſentiar, facit, quòd videam ex doctiſsimi Cauſaboni ad Strabonem obſeruatione, inſulas & promontoria ſæpiùs apud geographos confundi: ita quod alius promontorium, alius inſulam aut peninſulam appellet. Strabonis itaque huius deſcriptionem omnium aliorum tamquam veriorē prætulerim ego, quæ Xylandri verbis hæc, Circæus mons quem mare & paludes tantum non inſulam faciunt. Quę quoque de Circes veneficæ magia, hominumque in varias formas fabuloſa tranſmutatione à poetis narrantur, naturæ potius quàm magiæ, cum Seruio interpretauerim. ab horrore nempe tranſeuntium, quo videbantur homines mutari in feras. atque cum Plinio dicam, Quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæque, imprimis Itala Circe? Abſitque a me & ab omni homine Chriſtiano, credere quæ credere nefas. lego enim in Ancyrano concilio paganis & infidelibus eſſe peiores, qui credunt creaturam in aliam ſpeciem aut ſimilitudinē, quam ab ipſo creatore poſſe transformari. Dicant itaque alij omnes quidquid velint, mihi quamuis perſuaſerint non perſuadebunt. Fabulam autem ex loci natura qualitateque natam veriſimile. Solent enim in mare prominentia, vt hoc promontorium, plus aliis, ventorum flatibus eſſe obnoxia, qui dum æſtuoſi maris fluxu refluxuque comitati, in horum ſcopulos cauernaſque impingunt, varios adeo cauſſare ſonos ſtrepituſque, vt prænternauigātes (non citra horrorem) vna homines gemere, leones rugire, lupos vlulare, canes latrare, ſues grunnire, & vrſos murmurare, audire videantur. Verba huc faciunt Lucani 6. *Omnia ſubdunt Circæa vela procellæ.* Hoc promontorium frequentiſsimum eſſe arborum, atque robore, lauro mirtoque maiori ex parte ſcatere, ſcribit ex auditu. Theophraſtus. Radicibus eum abundare, ait Strabo. fortaſsis (quemadmodum addit) vt fabulæ de Circe accommodent. An inde forte quoque Ariſtotelis in Admirandis, hoc? In Circæo monte lethale venenum naſci aiunt, tanta vi, vt ſumptum, mox pilis corpus totum nudet, ac ſoluat adeò membro cuncta, vt velut liqueſcentia cadauerum ſpeciem miſerabilem tota ſuperficie præbeant. Sacram Mineruæ aram in hoc monte eſſe, ſcribit Strabo. etiam ibidem oſtendi Vlyſsis quandam pateram. at ex vulgi opinione hoc vltimum. Sed relictis fabulis, ad hiſtoriam redeamus. Oſtreis Circæis generoſis fertile huius mare, ſcriptum reliquit Horatius. M. Lepidum ab Auguſto in perpetuum in hoc monte relegatum, Suetonius. Tiberim ſtatim infra Vrbem profundo alueo intercipere, atque ad hunc Circæium auertere, inque mare quod apud Anxur eſt deducere, conſtituiſſe Cæſarem, ſcribit Plutarchus; qua re & faciliorem & tutiorem mercaturæ cauſſa Romam petentibus nauigationem, machinatū fuiſſe, morte autem præuentum, minimè præſtitiſſe. Fuit hic quoque vrbs Circæium ſiue Circæia, aut vt Strabo vocat, Circes opidum. Romanorum coloniam factam à Tarquinio, auctores Liuium, Halicarnaſſeum, Ciceronem, & Plutarchum habeo. portu præditam, tradit Strabo. Huius veteris Circæiæ veſtigia putauerim exſtare eo loco quo in huius delineatione murorum ruinæ: quibus hodie nomen, *Citta vecchia.* quaſi Ciuitas vetus. Huius nominis reliquias hactenus ſupereſſe in hac eadem montis ſuperficie ſculptas, teſtis eſt mihi fide dignus huius topographiæ auctor Angelus Breuentanus rei antiquariæ Romanæ diligens indagator, ſed mancas & vetuſtate eroſas. hac nempe formula,

PROMVNTORIVM VENERIS
/ /
CIRCÆIENSIVM / / / / /
/ / / / / / / / / / / / / / / / / X X I / / /

Credit dictus Breuentanus hac inſcriptione indicatam huius loci ab Vrbe diſtantiam. Exſtatque eo montis loco, quo hanc notam ſtellulæ ✱ depictam vides.

ex ære.

In gratiam antiquitatis Romanæ ſtudioſorum libuit æreorum numiſmatum noſtrorum ectypa ſubiungere: quia teſtes quodammodo eorum quæ ſuperiùs ex Virgilio, Ouidio, Prudentioque huc adduximus. Tum etiam quòd horum 1. Saturnal. Macrobius meminit, his verbis, Ianus cùm Saturnum « claſſe peruectum excepiſſet hoſpitio, & ab eo edoctus peritiam ruris, ferum illum, & rudē ante fruges cognitas victum in melius redegiſſet, regni eum « ſocietate munerauit. Cùm primus quoque æra ſignaret, ſeruauit & in hoc Saturni reuerentiam, vt quoniam ille naui fuerat aduectus, ex vna quidem « parte ſui capitis effigies, ex altera verò nauis exprimeretur, quò Saturni memoriam etiam in poſteros propagaret. Æs itaque fuiſſe ſignatum, hodieque « intelligitur in aleæ luſu, cùm pueri denarios in ſublime iactantes, capita aut nauim, luſu teſte vetuſtatis, exclamant. &c.

MAGNA GRÆCIA.

MAGNAM partem (si non totam) veræ & priscæ Italiæ, vnà cum Sicilia aliquando sub nomine Magnæ Græ-
ciæ cognitam, nemini Geographiæ non prorsus rudi obscurū esse existimo. Græci enim, non partem, vt Tro-
gus ait, sed vniuersam ferme Italiam olim occupauerunt. Græci (audi Plinium) de ea iudicauere, genus in glo-
riam suam effusissimum, quotam partem ex ea (Italia) appellando Græciam magnam. Festi verba huc perti-
nentia, sunt hæc, Maior Græcia dicta est Italia, quòd eam Siculi obtinuerunt, vel quòd in ea multæ magnæque
ciuitates fuerunt ex Græcis profectæ. Apud Seruium ad I. Æneid. hæc leguntur, Italia Μεγάλη Ἑλλὰς appellata
est, quia à Tarento vsque ad Cumas omnes ciuitates Græci condidere. quare quoque non absurde Græciam
exoticam vocat Plautus in Menæchm. Apud Senecam de Consolatione, ita, Totum Italiæ latus quod Infero
mari alluitur, Magna Græcia fuit. Tenuisse Græcos Campaniam, Plinium quoque auctorem habemus. Auer-
num lacum, in Magna Græcia describit Tyrius Maximus, Oratione 26. Et veras esse has dictorū scriptorum
opiniones, docet singulatim lib. 20. Trogus, quem audi, Tuscorum populi, qui oram Inferi maris possident, à
Lydia venerunt: & Venetos quos incolas Superi maris videmus, capta & expugnata Troia, Antenore duce misit: Adria quoque Illyrico
mari proxima, quæ & Adriano mari nomen dedit, Græca vrbs est: Arpos Diomedes exciso Ilio, naufragio in illa loca delatus, condidit. Sed
& Pisæ in Liguribus Græcos auctores habent: & in Tuscis Tarquinij a Thessalis & Spinambris: Perusini quoque originem ab Achæis
ducunt. Quid Ceren vrbem dicam? Quid Latinos populos? qui ab Ænæa conditi videntur? Iam Falisci, Nolani, Abelani, nonne Chalci-
densium coloni sunt? Quid tractus omnis Campaniæ? Quid Brutij Sabinique? Quid Samnites? Quid Tarentini? quos Lacedæmone
profectos, Spuriosque vocatos accepimus? Thurinorum vrbem condidisse Philocteten ferunt, ibique adhuc eius monumentum visitur:
& Herculis sagittæ in Apollinis templo, quæ fatum Troiæ fuere. Metapontini quoque in templo Mineruæ ferramenta quibus Epeus, à
quo conditi sunt, equum Troianum fabricauit. propter quod omnis illa pars Italiæ, Maior Græcia appellata est. Hactenus Trogus. Ex his
discimus ingeniosissimum poëtam 4. Fastor. haud falsò cecinisse, *Itala nam tellus Græcia Maior erat*. & cetera quæ ibidem sequuntur. eadem
ferè cum dicti Trogi. De hac eadem Magna Græcia non possum non addere, secus quàm sentiunt viri quidam hac nostra tempestate do-
ctissimi, à me obseruatum: nempe, quemadmodum, teste Strabone 6. Sicilia quoque sub eodē nomine comprehendebatur, ita contra quo-
que hanc Magnam Græciam, identidem sub Siciliæ innotuisse, testes D. Hieronymus, qui Rhegium Iulium Bruttiorum, Siciliæ dicit: Ælia-
nus & Suidas, qui Tarentum Calabriæ: Concilium VI. Constantinopolitanum sub Constantino Magno habitum, Baias Campaniæ: Ste-
phanus, Sinuessam Campaniæ, Cauloniam Locrorum, Lagariam Thurinorum, & Mataurum Bruttiorum: Eustathius, Crathin fluuium
Bruttiorum: Theocriti Scholiastes, Neæthum amnem Crotoniatarum: tamquam Siciliæ loca describunt. Liuius quoque his omnibus ve-
tustior, habet Siculas vrbes in Campania. Immo Togatam Galliam (quæ pars Italiæ versus Occidentem vltima) aliquando Siculos obti-
nuisse, ante Gallorum nempe in eam aduentum. item Anconam condidisse, Plinius testatum reliquit. Thucydides, scribit Siculos ab Opi-
cis (qui in Campania) pulsos, in insulam delatos. Atque si Seruio minùs credimus, scribit idem testis fide dignus Halicarnasseus: Sicu-
lam indigenam nempe gentem omnium primam Romanum agrum tenuisse. Hanc quoque Magnam Græciam à Siculis habitatam Strabo
5. ex Antiocho auctor est.

Atque hæc de prisca illa Magna Græcia, siue mauis Sicilia: quā non totam hac tabula exhibemus. at eius tantùm partem exteriorem, in
qua præter Calabriam, Apuliam, Brutios, & Locros, etiam Magna Gręcia peculiariter sic dicta, à Ptolemęo, Liuio, Polybio, Athenęo, &
Val. Maximo: ea de caussa, vt Straboni 6. & Ciceroni 2. de Oratore placet, quòd Pythagoras philosophus Gręcus ibi habitauerit: aut vt Sy-
nesio Oratione de Dono, quia viros philosophos & militares aluerit. Athenæo potiùs credam, qui scribit, propter ingentē Græcorum ho-
minum numerum in hac regione habitantium. Idem sentire Festū & Trogum, suprà diximus. Hæ regiones nominatæ ab Halicarnasseo
sub nomine Italiæ Orientalis comprehenduntur. Plinius Frontem Italiæ dicit: quæ, vt Mela habet, in duo Cornua scinditur. promontoria
eadem vocantur in Salustij Fragmentis: nominata distinctim Bruttium, & Salentinum. Vertices Κορυφαὶ sunt in Strabonis Epitome 2. vo-
catque Leucopetram, & Iapygium. (quæ synonyma cum Bruttio & Salentino.) Sed Cornua vocat quoque Paul. Diaconus: qui hoc sini-
strum, illud dextrum nominat. Pro Salentino autem, Lacinium apud Plinium legitur: an vitio librariorum, vel Plinij lapsu, iudicent peri-
tiores. Idem hunc tractum Amazonicæ parmæ forma comparat: hoc est mediæ Lunæ, interprete Seruio ad illud in 1. Æneid. *Ducit Ama-
zonidum lunatis agmina peltis*. Est in hac continentia Sila silua, cuius Sallustius, Virgilius, & Vibius meminere. Strabo scribit eam stadiorum
DCC. longitudinis esse: arboribus præclarè consitam, atque aquæ copia præditam. Huius caseos mirè laudat Cassiodorus Variar. 12. ad
Anastasium. Hinc pix illa Bruttia, cuius Dioscorides meminit. & quam Plinius ad vasa vino condendo maximè probari adfirmat. Puta-
uerim hanc siluam vocari Carminianensem, in Lib. Notit. & Carmeianus fortè etiam in libro de Limitib. Dictus Cassiodorus 8. Epist. vl-
tima, describit in Consilino huius Tractus agro Marcilianum suburbium, quod D. Cypriani natale vocat, de quo (vt hoc obiter annotem)
nulla, quod miror, in Vitis Sanctorum, Martyrologiis, aut apud vllum alium auctorem memoria. neque, quod magis mirādum, apud illos,
qui, vt Gabriel Barrius, & Prosper Parisius, huius regionis Diuos peculiares speciatim nominauere, vel descripsere. At de natura, situ, do-
tibus peculiaribus, antiquitatibus, plura scribere supersedebo. quia abundè docteque hoc factum antequam hanc tabulam delineabam, à
viris duobus hinc oriundis, eiusque peritissimis: qui sunt Gabriel Barrius, in libello suo Calabria inscripto, vbi tam fusè atque diligenter
hanc Magnam Græciam, Brutios, & Locros descripsit, vt lectori etiam talium rerum vix satiabili, abundè tamen satisfecerit. & Antonius
Galatæus suam Iapygiam (quæ antiqua Calabria) ita calamo depinxit, vt suum lectorem non tantùm regionis peritum, sed & philosophi-
cis instructum à se præceptis, non sine animi fructu dimittat. Apud quem etiam Callipolis vrbis peculiaris descriptio. De Tarento vrbe,
eiusque agro, volumen edidit eius ciuis Ioannes Iuuenis. A nobis autem de insulis Diomedeis, quæ huius quoque tractus, hæc quæ se-
quuntur, etiam habeto.

DIOMEDEÆ INSVLÆ.

DIOMEDEAS insulas duas describit Plinius: totidem etiam Strabo. quorum alteram cultam, alteram desertam tradit. Quinque nu-
mero habet Ptolemæus, sub vno nomine Diomedeas, & totidem, si quis scopulos cōnumerat, etiamnum sunt hodie, singulatim nominatæ.
An veteribus singulæ hæ singulis nominibus innotuerint, mihi incertum. Diomedeam harum vnam (vt Britanniam inter Britannicas) per
excellentiam vocant Festus, Stephanus, & alij. Trimerumque harum vnā, vnus Tacitus: Teutriam vnus Plinius. Ceterasque innominatas
reliquit, ni fallor, antiquitas. nam Electrim, & Febram, quam nominat ad XI. Æneid. Seruius, siue Sebriam & Aletridem, quarum meminit
ad eundem locum Pomponius Sabinus, apud neminem veterum me reperisse, libēs fatebor. Situs earum in mari Hadriatico est haud pro-
cul Apuliæ littoribus, ante Garganum promontorium. non autem in conspectu Tarentinæ vrbis, vt ad eundem Æneidos locum, falsò an-
notauit idem Seruius. Nomen habet omnium vtriusque linguę scriptorum testimonio à Diomede rege Aetoliæ, quem huc in reditu ab Ilij
expugnatione, à suis non receptū, expulsum, hicque inhumatum iacuisse tradunt. Eiusque delubrū, monumentum, siue tumulū hic quoque
exstare, in ipsa nempe Diomedea platanumque huc primum huius tumuli gratia aduectam, scriptum reliquit Plinius. In Trimerū, vt scri-
bit Tacitus, Augustus neptem suam Iuliam adulterij conuictam damnauerat. ibidemq; hanc viginti annis exilium tolerasse, addit. Apud
Platinam in vita Hadriani I. lego Paull. Diaconum olim in Diomedeam relegatum à Carolo Magno. De Diomedeis auibus (quas Iuba
catarractas, Aristoteles charadrios, Græci alij erodios vocant) his insulis peculiaribus: vno enim, eoque hoc loco, si veteribus fides, totius
Orbis visuntur: hæc accipe, ab Ouidio XIV. Metamorph. *Si volucrum quæ sit dubiarum forma requiris, Vt non cygnorū, sic albis proxima cygni*. Ciconiis
haud absimiles, facit Suidas. Aristoteles in Admirandis, Vastas dicit, rostrisque prælongis, turgidisque Plinius cum Solino fulicarum similes
scribunt: colore candidas, eisque esse dentes, & oculos igneo colore. Sunt qui has Ardeas putant. Artenas hodie vocari ab harum insularum
incolis, auctor est Rob. Constantinus. easque vocem edere pueris vagientibus similē. atque earum pinguedinem prodesse morbis frigidio-
ribus. Blondus scribit intellexisse se ex quibusdam harum insularum incolis, has aues Diomedearum nomen retinentes, magnitudine anse-
ris esse. sed omnino innocuas, nec aliquod eis, aut templo præstantes officium. Qui plura de ijsdem, vt de earū ex Diomedis sociis in harum
auium effigies metamorphosi siue de harum natura. vti de humanitate erga Græcos, (probos ait Strabo) ferocitateve erga barbaros (fla-
gitiosos Strabo) deque ædis sacræ ab his purificatione, cæteraque de his poëtica mēdacia intelligere desiderat, hos supradictos à me aucto-
res adeat; addatque eis Aelianum I. Animal. cap. I. D. Augustinum de Ciuitate Dei 18. cap. 16. Antigonū, Ant. Liberalem, Lycophronem,
eiusque Scholiasten Isacium; item Philen. Hodie hæ insulæ subsunt regno Neapolitano: vnoque nomine Tremitanæ omnes appellantur;
singulatim autem inter se proprijs nominibus dinoscuntur. quæ lege in nostro thesauro Geographico. Omnes hactenus sunt desertæ, præ-
terquam ea in qua olim Diomedis delubrum: vbi nunc abbatia, quæ vulgò S. Maria de Tremiti appellatur. Suntque in ea Canonici regu-
lares, quos Eugenius IIII. pontifex fouit & auxit (vt Blondi verbis dicam) gloriosius. Hi tanta, (audi Zachariam Lilium) rem sacram de-
uotione tractant, tanta pietate appulsis succurrunt, vt non tantùm maritimis incolis, sed & nauigantibus cunctis reuerendi sint, atque per-
celebres. Leander Alb. tradit has insulas præstantissimos nutrire equos.

Hanc Italiæ partem exteriorem sic de scribere conabar Abrahamus Ortelius. cum Privilegio decennali. 1595.
MARIS HADRIATICI, SIVE SVPERI PARS.
SEPTEMTRIO.
Dio me deæ insulæ
Garganus mons
Pharos, et Bara
Cornu sinistrum
Sturni ni.
Aletini.
CA LA BRIA.
Valenti ni.
Salsina tes.
Pediculi.
Apuli Peucetij.
Butuntinenses.
Diomedis campus.
Apuli Daunij.
Silbiani.
Vrias sinus.
Hirpini.
DELMATIA.
REGIO QVARTA.
LVCANI.
Andragathia regio.
Portus Tarentinus.
MAGNA
Apenninus mons.
TARENTI
Gerunium, quod et Gerion
Venusia
Ardonea
Aufidena
Pantanus lacus

Itala nam tellus
GRAECIA MAIOR
erat. Ouid. 4. Fast.
CL. V. DNO
D. IOACHIMO
CAMERARIO,
R.P. NVRENBERG.
MEDICO CELEBERRIMO, VERO ET VETERI SVO AMICO,
ABRAHAMVS
ORTELIVS
DEDICAB.
MERIDIES.
SCYLACEVS Sinus
Italiæ, in duo cornua se scindens.
Chersonesus Strabonis, siue Peninsula Plinij.
Epizephyrij.
Morgetes.
Mamertini.
TRINACRIAE siue SICILIAE PARS.
MARIS TYRRHENI PARS.
Terinæus sinus, qui et Hipponiates, Vibonensis, Napetinus; item Bruttius dicitur.
Cornu dextrum.

S I C I L I A
siue
T R I N A C R I A.

PENINSVLAM hanc olim fuiſſe Italiæ, & Brutio agro circa Rhegium annexam, poſteaque eam ab hac abruptam; (vnde Rhegio opido nomẽ) totius antiquitatis conſtans opinio eſt. Quando autem aut circa quæ tempora hæc ruptura acciderit, nulla apud vllum ſcriptorem exſtat memoria. Terræ motu vel hiatu hoc factum ſcribũt Strabo, Plinius, & Dionyſius: maris æſtu Silius, & Caſsiodorus. Qui ad fabulas fugiunt, Neptuno hoc tribuunt, (teſte Euſtathio) qui ſuo tridente inſulam ex peninſula fecerit, in gratiam Iocaſti, Æoli filij; vt eã ſecuriùs poſſet inhabitare. Diodorus ex Heſiodo adſcribit Orioni: qui vt Herculi compararetur, hoc fretum Siculum, vt ille Gaditanum, fiſsis mõtibus aperuerit. Itaque, *Trinacria quondam Italiæ pars vna fuit: ſed pontus & æſtus Mutauere ſitum, rupit confinia Nereus Victor: & abſciſſos interluit æquore montes, &c.* Qui maris Mediterranei inſulas magnitudine metiuntur, hanc primam faciunt, vt Euſtathius, & Strabo, qui eam non tantùm magnitudine, ſed & bonitate ceteris præſtare dicit. Quod ad formam attinet, Græcæ literæ imaginem, quæ Delta dicitur, efficere, tradit Pomponius.

Totam inſulam Cereri & Liberæ, id eſt Proſerpinæ, ſacram eſſe, omnium veterum teſtimonio conſtat: illi, quia leges dederit, & magiſtra fuerit ſationis frumentariæ: huic, non tam quòd hinc à Plutone rapta fuerit, quàm quòd (vt Plutarchus & Diodorus referunt) Pluto ei, quum primùm detecta viſendam ſe illi præbuiſſet, eam muneris loco (qualia Græci anacalypteria vocant) dederit.

Fertilitatis & opum huius teſtimonium apud Ciceronem 2. in Verrem eſt, vbi dicit M. Catonem, hanc cellam penariam reipublicæ Romanæ, & nutricem plebis nominaſſe. Ipſe Cicero addit eam populo Romano non tantùm pro penaria cella, ſed & pro ærario refertiſsimo fuiſſe: nam ſine vllo ſumtu noſtro, (inquit) coriis, tunicis, frumentoque ſuppeditato, maximos exercitus noſtros veſtiuit, aluit, armauit. Eadem ferè Strabo, lib. 6. Quicquid Sicilia gignit, vt Solinus tradit, ſiue Solis, ſiue hominis ingenio, proximum eſt ijs quæ optima iudicantur: niſi quòd fœtus terræ Centuripino croco vincitur. Scribit Ariſtoteles in admirandis, circa Pelorum crocum tanta prouenire copia, vt magnis curribus hinc comportent, quibus libitum eſt. at Centuripinum ceteris omnibus alibi natis, infirmius viribus eſſe, annotauit Dioſcorides. In agro Leontino, multiſq; aliis huius inſulæ locis triticum vltrò prouenire, Diodorus auctor eſt. Hanc primùm omnium nationum exterarum prouinciam factam, teſtes inter alios Cicero, & Diodorus. Quinque Colonias, & ſexaginta ſex Vrbes in ea eſſe, tradit Martianus. Coloniæ immunes, ac ciuitates LXXIII. legit Pintianus apud Plinium, 3. cap. 8. Harum nomina multa enumerantur à Silio lib. 14. & Ouidio variis in locis: ſed plura hac noſtra in tabula.

Inhabitaſſe eam ab initio Gigantes, Læſtrigones, Anthropophagos, & Cyclopas, gẽtes barbaras & inhumanas, hiſtoriæ & fabulæ vnanimiter produnt. Thucydides has tantùm in inſulæ quadam parte habitaſſe tradit. Poſtea hanc Sicani, gens Hiſpanica, à Sicano fluuio (rege aiunt Solinus & Beroſus) ſic dicta, & à Liguribus eiecta, occupauere. Hos Sicanos inſulæ indigenas non fuiſſe, (etſi quidam putant) docent Thucydides & Diodorus. Hinc SICANIÆ nomen obtinuit. Elymi quoque & nonnulli Phocenſes: hos ſequuti ſunt Phryges item ex Troia, vt Pauſaniæ placet, & Morgetes ex Italia pulſi ab Oenotris, vt ſcribit Strabo. Apud Plutarchum in Conuiualib. Quæſt. & Pollucem 2. de Manibus, lego Dores quoque hanc inhabitaſſe. Tandem à Siculis, Italica gente ab Opicis profligata, tota ſubiugata fuit, nomenque Siciliæ ei tribuerunt, cùm antea TRINACIA vt Dionyſius, TRINACRIS vt Ouidius, TRINACRIA & TRIQVETRA vt Plinius habet, nuncuparetur, à forma nempe triangulari. Vnde eam Romani in nummis, tribus cruribus circa coxas iunctis, effigiare ſolebant. TRICERVICEM Lycophron; & TRICVSPIDEM nominat Pindarus. Homerus CYCLOPVM Terram, ab incolis, cognominat, proprium nomen ſuo tempore fortè nondum habentem. Incolas Siculos, acutos facit Iulius Firmicus. Laſciuos & dicaces dicit Quintilianus 6. Oratoriar.

Præter maximarum rerum pace belloq. geſtarum, in hac inſula, gloriam; multa illuſtria ſunt quę eam nobilitant: vt Cereris natiuitas, Proſerpinæ raptus, Enceladus gigas, Archimedes Mathematicus, Euclides geometra, Diodorus hiſtoricus, Empedocles Philoſophus, Dædali ingenioſa opera, Sibyllæ Cumanæ ſepulchrum, Siracuſæ quadrivrbs aut Pentapolis, vt Strabo vult; Arethuſa fons, Ætna mons, Palicus lacus, Scylla & Charybdis, atque Lais meretrix. Item multa naturæ miracula, quæ apud Solinum, & Trogum 4. Antigonum de Mirabil. & Achillem Statium 2. Amorum, ſunt: Statuæ, ſignaq. pretio atque artificio inſignia, quæ à Cicerone in Verrem deſcribuntur. Siculum caſeum, columbas, & veſtes varias, laudat Athenæus. Cactum (ſpinæ genus) hîc naſci, ſcribit Antigonus: nec alibi terrarum, vt habet Theophraſtus: quam ſi ceruus calcet & ſaucietur, oſſa eius nullum ſonum edunt. ideoq. ad fiſtulas inutilia fiunt. Smaragdus hîc quoque Plinio. & eius mare, corallium habet; eidem. Lepores ab initio non habuiſſe hanc inſulã, ſed inuectos ab Anaxila Rhegino, ſcribit Iul. Pollux.

Siculum mare, quod inſulam ab Oriente alluit, Auſonium quoque vocari, & profundiſsimum eſſe, teſtatur Strabo. Alia ab hac inſula, eſt Sicilia, iuxta Peloponneſum, Stephano. Eſt etiam Sicilia Minor, quæ Naxus. Sicilia etiam tumulus, haud procul ab Athenis, Pauſaniæ. Item locus Romæ, ſic dictus, in Palatio, apud Capitolinum. ſed hæc parerga.

Adagia hinc profecta: Siculiſſare; Siculum mare; Siculus miles; Siculæ gerræ; &, Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim. quæ vide apud Eraſmum.

PARVVS PORTVS
Ortygia, que et Nasos, item Homotherme
Neapolis
SYRACVSAE, quadriurbs.
Arethusa fons
Achradina
Tyraca palus
Parua insula Thucydidi
MAGNVS PORTVS SYRACVSARVM
DASCON SINVS
DASCON REGIO.
Territorij Syracusani loca, incertæ positionis: Acrillæ, Echetla, Magella &c.
Cum Priuilegio decennali Imp. Reg. & cancellarię Brabantiæ 1584.
Aeolia.
Ithaca.
TYRRHE
OCCIDENS
Paconia
Porpacem et Telmissum flumina circa Aegestum, habet Aelianus, et Stamandrii Diodorus
ELYMI.
OBR
Hyccara
Panormus.
Eryce
Segesta
Macella
Eryx mons.
Cratas mons
Phorbantia
Hiera, quæ et Hieronesos Plinio ac Polybio. Maritima Antonini est.
Aegusa
LILYBAEVM prom.
SEGESTANI.
SELINVNTI
Mazara vrbs, Ego plutarchi videtur
Cosyrus insu Stephano. qui vrbem et fluuium quoque cognominem in Sicilia habet, an hoc eodem tractu, aut alibi, ignoro
Veteris Sicilię loca, incertę aut prorsus incognitę positionis &c.
VRBES, Acharenses, Acra, Adryæ, Amathe, Ancyrę, Arbele, Artacia, Aterum, Atina, Bucinya, Calauria, Caulonia, Chimera, Comitianum, Crastus, Crenides qui philippi, Cydonia, Didyme, Eggyta, Elini, Emporium, Ergetium, Eryce, Exaggyios, Halentina, Hippana, que et Ipana, Homotyles, Iaetia, an Ietas, Ichana, Indara, Lichindus, Megarsus, Miscera, Morgyna, Nacona, Noę, an fortè Nooera, Norymna, Ochyra, Omphace, Piacus, Pirina, Plinte, Propalę, Prastropęa, Sinoesta, Stilpe, Talaria.
ARCES, Cype, Eizelas, Elauia, Eucarpia, Motylę.
VICI, Paradisus
MONTES, Atabirius, Torgium
FLVVII, Achates, Damyrias, Elysius, Hypas, Pachisus, Rhyacus, Triopala
REGIONES, Aphannę, Craserum, Epiora, Pelagonia, Rhybdus
STAGNA, Gelonium, Gonusa
POPVLI, Ecestienses, Etini, Chalcides, Herbidenses, Icilienses, Letini, Timęi
LOCA, Ambicas, Apollinis ref., Achilleum, Cabala, Chalis refug., Cymba, Cronium, Draxium, Hipponium, Italicum, Mela, Mergana, Mesopotamium plaga, Micite, Gorgium, Nome, Phędæ, Rhyacus, Saturni fan., Senis, Scritęa.

ITALIAE PARS.
Euonymus
Didyme
Phoenicodes
Bruttij. vel
Brettania regio.
Scylla
Rhegium Iulium
MESSENII, vel MAMERTINI.
Palestenus ager
MAMERTINVM FRETVM
ORIENS.
CATA NAEI.
LEONTINI
XVTHIA.
LAEST RIGONES.
MEGARIS SINVS
SYRACVSII.
Geloi campi.
Campus Ennensis
Nebrodes mons
Galaria regio.
PACHYNVS PROM.
Syracusæ
Epipo
Aetna mons

DACIAE.
ET
MOESIAE.

I NCOLAS huius regionis Daciæ Dacos Græci vocauere; Getas verò Romani: testes Plinius, Dion, Sthephanus, & alij: (adfirmat hoc quoque horum rex quondam Cottiso, quem Suetonius Getarum dicit; & Horatius Dacum.) siue Gothos, vt placet Iornandi. Sub Scytharum autem nomen video hos ab antiquioribus, vt Herodoto & eius sæculi scriptoribus comprehendi. quibus adsentitur quoque dictus Iornandes. Daos etiam nominat eos dictus Stephanus. & Dauos, Strabo. qui hos ita discernit, vt Getas magis ad Orientem, Dacos verò ad Occidentem vergere dicat. Eade tamen lingua hos vti, & vna cum his Tracis, Germanica nempe; ex Plinio & Iornande doceri potest. Getas quoque Apathanizontas vocari, scribit Arrianus. Athanatizontas autem scribendum, ex Herodoti 4. quasi immortales. nam mori se minimè putant. sed ad Zamolxim quendam post obitum meare. de quo plura apud eundem. Patzinacitarum nomine suo tempore innotuisse, tradit Suidas. Hos Dacos vtramque Danubij ripam inhabitasse, ad Hæmum montem etiam, apud Dionem lego. quem sub horum nomine Mœsos quoque comprehendere video. Et Dacos hos eosdem non semel in has Mœsias postea transductos, inferiùs demonstrabimus. Duplicem itaque eandem Daciam ideo facit D. Paulinus, de reditu Nicetæ, hoc versu: *Et Getæ currunt, & vterque Dacus.* Duarum Daciarum in Digestis mentio. At de Mœsis postea. nunc de ipsa vera DACIA, cuius limites facit Geographorum princeps Ptolemæus, Danubium, Tibiscum, Hierasum flumina, & Carpaten montem. Iornandes hunc oriundus, huic ab Oriente Roxolanos tribuit, ab Occasu Tamazites. (Iazyges legere malo, ad hoc inductus rei verisimilitudine: item alterius codicis lectione, qui Taziges habebat.) à Septemtrione Sarmatas & Bastarnas, à Meridie amnis Danubij fluenta. Hæc Dacia, vt idem inquit, in conspectu Mœsiæ trans Danubium corona montium cingitur, duos tantùm habens accessus: vnum per Bontas, alterum per Tabas. (Taphas Xiphilini puto) Succorum angustias his addit Amm. Marcellinus. Hanc Eutropius, Aurel. Victor, Marcel. Comes, Lib. Notitiar. & Historia Miscella, in Mediterraneam & Ripensem diuidunt. Sunt (inter quos Lazius) qui Alpestrem addunt, quo freti antiquorum scripto, mihi ignotum. Vannianum quoque regnum, de quo Tacitus & Plinius, in hoc terrarum tractu videre est. Atque hæc est propriè ipsa prouincia Dacia, quam Eutropius dicit decies centena milliaria in circuitu tenere. Huius regia Zarmisogethusa, quæ postea COLONIA VLPIA TRAIANA AVG. DACIC. ZARMIS. vti in lapidibus inscribitur, denominata ab Vlpio Traiano Imp. fuit. Hic enim eam, & totam regionem, deuicto eius rege Decebalo, in prouinciam redegit. De quo bello à Traiano contra Dacos gesto (quia libri ab ipso, de hoc descripti, quos citat Priscianus grammaticus, periere,) legendus est Dion in huius vita. & videnda cochlea columna à Senatu Romano in huius Foro, vbi hactenus integra superest, erecta. Hanc sua manu delineatam Hieronymus Mutianus pictor celebris edidit, Romæ: foliis centum & triginta. Eandem ibidem explicauit F. Alphonsus Ciacconus commentario docto tam & laborioso, vt spectare in eo hoc bellum potiùs, quàm legere studiosus videatur. Montibus inhærere hanc regionem, scribit Florus, item saltuosam, idem. Curionem enim Dacia tenus venisse, sed saltuum tenebras expauisse, tradit. Deserta Getarum apud Strabonem 7. & Virgiliũ sunt, Georg. 3. Gentem indomitam, ait idem. Hirsutos, & intonsos, pellitos, inhumanos, rigidos, truces, braccatos, vocat Statius. Faciem suam pingere, apud Plinium lego. Truculentiorem in Orbe esse nullam, cecinit qui eam vidit non tantùm, sed habitauit, Ouidius. Bellicosam docet Vegetius. vt quibus nempe, summo Poeta teste, pater Gradiuus præsideat. Belli potens, etiam Claudiano nominantur. Scribit ex Aufidio Modesto Philargyrius, cùm ad bella proficiscuntur, non priùs rem capescere, quàm de Istro certum modum haurientes ore, in modum sacri vini, iurarent non se ad patriæ sedem regressuros, nisi hostibus cæsis. & idcirco Virgilium dixisse Istrum coniuratum. Cum Orote (Olore alius codex legit, Role ex Dione lego) rege hos aliquando aduersus Bastarnas malè pugnasse, tradit Trogus: ad cuius vltionem segnitiæ, capturi somnum capita loco pedum ponere, iussu regio cogebantur, ministeriaque vxoribus, quæ antea ipsis fieri solebant, facere. Horum vires olim adeò creuisse, Strabo auctor est, vt ducenta millia hominum in bello educerent. De his quoque hoc Silij fortè, *At gente in Scythica suffixa cadauera trũcis, Lenta dies sepelit putri liquẽtia tabo.* Dacos quosdam PLISTOS vocari scribit 2. contra Appionem Iosephus: quorum vitam cum Essenorum comparat. Hos CTISTAS Strabonis putauerim, ex Abiorum gente. Atque hæc de Dacia, nunc de Mœsis, qui olim, vt habet ex Homero Dion Prusæus, Mysi dicebantur.

MOESIA nomine omnis ea regio, quam Sauus in Istrum incidens, supra Dalmatiam & Macedoniam Thraciamque à Pannonia dirimit, vocari cœpit. in qua Mœsia cum aliæ multæ gentes, tum qui olim Triballi nominati sunt, iique quos hodie Dardanos nominant. Dionis Nicæi hæc sunt verba interprete Xylandro. Iisdem limitibus quoque à Ptolemæo circumscribitur. Plinius etiam hanc à confluentia Saui in Danubium, ad Pontum vsque ab Oriente extendit. & ad Histriam vsque, ab Occidente, Iornandes. Diximus Mœsias quondam dictas Dacias, cuius testem Fl. Vopiscum habeo: qui scribit Aurelianum Imp. hinc oriundum abduxisse ex Dacia populos, atque in Mœsiam collocasse, eamque vocasse suam Daciam, (Aurelianam nempe) quæ nunc duas Mœsias diuidit: Idem Suidas, in voce, Dacia. Prouinciam Daciam, inquit Eutropius, (de eodem Aureliano, in Mœsia collocauit, & est in dextra Danubio in mare fluenti, cùm antea fuerat in læua. Sex. Rufus autem duas Dacias ab eodem in regionibus Mœsiæ ac Dardaniæ factas, tradit. Inde in Codice hæc verba leguntur, *Mediterranea Mysia, seu Dardania.* Sub Dacia comprehensam, præter has dictas regiones,
" quoque fuisse Præualitanam, & partem Salutaris Macedoniæ regionis prouincias, testis est Liber Notitiar. De populis hic aliunde translatis, etiam
" Strabo scribit, suo nempe tempore (quem sub Augusto & Tiberio vixisse constat) ab Aelio Cato, (siue vt ex Dione mauult legere Casaubonus,
" Licinio Crasso) traductos, ex trans Istrum sitis Getis, hominum quingenta millia in Thraciam, & Mysos appellatos. Inscriptio antiqui lapidis extat in Smetij volumine, quæ dicit Ælium Plautium Mœsiæ Proprætorem in hanc plura quàm centum millia Transdanubianorum cum coniugibus ac liberis, & principibus aut regibus suis transduxisse. Hanc Mysiam, siue, vt apud Latinos ferè est, Mœsiã, in SVPERIOREM & INFERIOREM diuidit Ptolemæus. hæc SECVNDA, illa PRIMA vocatur in Codice Iustiniani. Inferiorẽ nominat Iornandes MINOREM SCYTHIAM: Zosimus SCYTHIAM THRACENSEM: Plutarchus in Mario, SCYTHICAM Ponticam: & eius habitatores Celtoscythas. PONTICA Maritima, siue littoralis Παραλία vocatur apud Polyænum 8. PONTVS simpliciter, non semel ab Ouidio, aliisq. Et sunt qui FLACCIAM nominant: à Flacco quodam Romano, quem his locis aliquando præfuisse, ex Ouidio liquet. Atque à veritate hoc non alienum videtur, ex nomine quo hactenus innotuit, *VValachia* nempe, siue *Valachia.* Ab Ouidio quoque sub his nominibus, Sarmaticum solum, Geticum littus, Cimmeriũ littus, & Barbaria, non semel describitur. Regiones sunt fructuum vberrimæ, adeò, vt teste Solino, Cereris horreum nominauerit Romana antiquitas. Eius incolas Εγχιμάχους, id est, eminus pugnantes, nominari à poëtis, annotauit Procopius 4. Ædificior. *Mysos in plaustra feroces.* &, *Quum Geticis ingẽs premeretur Mysia plaustris.* sic de iis Claudianus. *Dant illis animos arcus, plenæq; pharetræ.* Ouidius 1. de Ponto. Scytharum incursionem propulsare, & suis viribus regionem suam defendere, docet Ælianus. Maiorem in modum latrociniis deditos, scriptum reliquit Strabo. *Vix hac inuenies totum, mihi crede, per Orbem, Quæ minùs augusta pace fruatur humus.* vt canit Tomitanus ille exul. Et idem alibi, *In quibus est nemo qui non coryton & arcum, Telaq; vipereo lurida felle gerat.* Quam feri, quam truces fuerint, audi ex Floro, Vnus ducum, ante aciem postulato silentio, Qui vos inquit estis? Responsum inuicem: Romani, gentium domini. Et illi, Ita inquiunt, si nos viceritis. Ab animalium esu hos abstinere, religionis ergô, apud Straboñe Posidonius auctor est. eosque tantum caseo & lacte vesci. Apud eosdem, vt refert Ælianus, cùm equorum genus coit, quidam velut hymenæum quendam, nuptijs præcinunt. vnde cantus suauitate permulsæ equæ mox grauidæ fiunt: & formæ pulchritudine eximios pullos ex sese pariunt. In ea Mœsiæ parte qua Pontica est, vt habet Solinus, herba apparet qua oleum inficitur, quod vocant medicum. hoc ad incendium excitatum si obruere aqua gestias, ardet magis, nec alio
" sopitur, quam iactu pulueris. In Mœsia, Dardania regio quoque, quam MYSIAM Mediterraneam vocatam diximus, ex eo nempe quod quam
" longissimè à flumine Danubio sita: de cuius populis, idem auctor hæc, Per vniuersam vitam audio hos ter solummodo in vita lauari: post partum,
" cùm nuptias ineunt, & cùm mortem obierunt. De Triballis Mœsiæ quoque populis, ex Isigono hæc Plinius. Visu effascinant, interimuntque quos
" diutiùs intueantur, iratis præcipuè oculis: quod eorum malum faciliùs sentiunt puberes. Notabilius est, quòd pupillas binas in oculis singulis habeãt. Qui plura de hoc terrarum tractu velit, in primis de situ Mœsiæ Inferioris, adeat Ouidium III. de Ponto, Elegia I. & IIII. & X. De ritu & moribus inueniet apud eundem V. Tristium, Elegia VII. De Danubio siue Istro flumine, quem Europæ fluuiorum regem nominat Ælianus 14. Animal. cap. 23. ab Apollonio 4. Argonauticor. Cornu Oceani vocatur. quia regiones hic descriptas per medium interluit, nonnihil adnotare quoque lubitum. Hunc proxima magnitudine post Nilum omnium fluuiorum Imperij Romani maximum, legimus in Sallustij Fragmentis. Babylonios reges ex Danubio siue Istro aquas inter gazas reposuisse, annotauit Gyraldus, Syntagmate 17. Deorum. Nazianzeni frater Cæsarius in suis Dialogis, dicit hunc vnum esse ex Paradisi fluminibus. eum vtpote, quem sacræ litteræ Phison nominant, quod illi tum facilè concedam, cùm mihi concesserit, sub Paradisi nomine totum comprehendi Orbem terrarum. quod ipsum mihi verisimile. Hunc eundem Danubium tradit Seneca VI Natural. Europam Asiamque disterminare hoc tamen omnes vtriusque linguæ siue veteres siue recentiores scriptores ad vnũ Tanai flumini adscribunt. Et quis quæso Germaniam, quæ vltra hunc fluuium, Asiaticam regionem vnquam somniauit? An mutanda lectio? aut potiùs retinenda, Acronis fide ad Horatium? vbi tradit Tanaim etiam Danubium dictum. iudicent peritiores. Huius sententiæ videtur Isidorus Originum 17. cap. 9. vbi scribit reubarbarum trans Danubium in solo barbarico nasci. Nasci enim ad Rha fluuium scimus hodie, qui est vltra Tanaim Orientem versus. Vtrumque autem & Danubium & Tanaim, scio hodie ab accolis suis Done nominari. De hoc flumine apud Plinium lego, eius singula ora tanta esse, (vides ea in hac tabula) vt prodatur in quadraginta millia passuum longitudinis vinci mare, dulcemque intelligi haustum. Adicit Polybius IIII. ex hac huius aquæ in Pontum defluentia, tumulos quosdam fieri ex colluuie deuectæ materiæ, quos nautæ Stethe siue Pectora nominant, vnius diei itinere à littore distantia: in quæ sæpenumerò delati, per noctem nautæ periculum faciunt. Horum meminit quoque Strabo. Qui plura de huius fluminis nomine, natura, fonte, ostiis, fluminibus in eundem delabentibus scire desiderat, Guilielmi Stukij Commentaria ad Arriani Periplum maris Euxini adeat; ibi enim abundè atque doctissimè hæc omnia ab eo describuntur. De Thracibus, Mœsiis, Getis, Dacis, huiusque tabulæ regionibus, & gentibus, qui plura etiam velit, Strabonis librum septimum, eiusque Epitomen legat.

Cum Privi legijs decennalib. Imp. Reg. et Cancellariæ Brabantiæ
DACIARVM, MOESIARVMQVE, VETVS DESCRIPTIO.
Vrbes Moesiæ II. incognitæ positionis Accissum, Ansanum, Anthia, Aphrodisias, Bidine, Borcobe, Cabessus, S. Cyrilli, Eumenia, Genucla, Gerania, Ibeda, Latra, Libistus, Mediolanum, Megara, Parthenopolis, Securisca, Talamonium, Thamyris, Theodoropolis, Trœzen, Usidutana, & Zigere. Moesiæ I. Daphne, Ledenata, Pincum, Regina, & Zmurna Daciæ, Axis, Berzobis, Burgus, Siosta, Sostiaca, et Zerna. Flumina Daciæ, Atarnus, Athres, Atlas, Auras Lyginus, Maris, et Noes. Mons, Coegenus
Ex conatibus Abrahami Ortelij. 1595.
GERMANIÆ PARS.
Agathyrsi.
Teurisci.
DACIA MED
Poro lissum
Napuca
Patrovissa
Marcodava
Salinæ
Rucconium
Docirava
Anarti.
Uscenum
Germanum, quod et Bormanum
Abieta
Trissum
IAZYGES
Pat
Prendauesij
Parca
Carpodaci.
TERRANEA
zina : cae
TRANSLVCVM.
Biephi.
Alba Iulia, quæ et Apulum
Transalba
GEPIDI
Buridiensij.
Transa: cincum
METANASTAE.
Pessium
Partiscum
Lusonium
Ad Statuas colossas
Tibiscus flu.
DACI.
Ulpia Traiana, col. Aug. olim Zarmizogethusa.
Acmonia
VANNIANVM REGNVM.
Zeugma
Druphegis
Rhabon flu.
Theruingi.
Phrateria
RIPENS.
Albocensij.
Varonianum
Singidonum
Teutoburgum
Genadium
Cornacum
Onagrinum
Romulianum: vbi Galerij Imp. sepultura fuit dictum à Romula huius matre.
Dierna
Galtis
Transdiernum
Aucha flu.
Tibiscum
Saldensij.
Ister flu. qui et Danubius.
Cuppe
Viminacium.
Tricornium
Taurunum
Singidunum
Municipium
MOESIA I. SIVE
Murtus vel Murgum
Idunum
Aureus mons quem Probus Imp. vineis conseuit.
Tricornesij.
Picnesij.
Basterni.
Abij.
Savus flu.
DALMATIÆ PARS.
Siparuntum
DARDANIA.
Galadrij.
Pirustæ.
Scodrus mons

NOBILISS. DNO IOANNI GEORGIO A WERDENSTEIN ECCLESIAR. AVGVSTANAE ET EYCHSTETENSIS CANONICO, SERENISSIMI DVCIS BAVARIAE CONSILIARIO, SVPREMOQ. BIBLIOTHECARIO, ABRAH. ORTELIVS AMORIS MNEMOSYNON HOC D.D.
Præfuit his Græcinę locis modò Flaccus, et illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
Hic arcu fisos terruit ense Getas.
Ovid 4. de Ponto, Eleg. 9.
PONTI EVXINI, SARMATICI, SIVE SCYTHICI PARS.
PROPONTIDIS PARS
Oriens.
Rexolani.
Grutungi.
Graucenij.
Sagaricus Sinus.
Salmydessus Sinus.
Bosporus
Chalcedon
SCYTHIA MINOR.
MOESIA II. VEL INFERIOR.
Cistoboci.
Cacoensij.
Taiphali.
Arpij.
Coralli.
Troglodytæ.
Peucini siue Peucestæ.
Aroteres.
Crobyzi.
Oetensij.
Aoti.
Piephigi.
Ciagesi.
Triballi.
Siginni.
Sinsij.
Cotensij.
Thracus. Hic locus est vasta maris. Ovidius.

PONTVS EVXINVS.

MARE quod hîc deſcribendum ſuſcepimus, (Argonautarum & aurei velleris fabula à priſcis ſcriptoribus nobilitatum) ſub variis nominibus apud auctores memoratum legimus PONTVM per excellentiam, & PONTVM AXENVM priùs, quaſi inhoſpitale, & poſtea EVXINVM vocatum, Plinium, Ouidium, aliosque teſtes habemus. PONTICVM mare, ſine cognomine appellant alij, vt Strabo, Tacitus, Plutarchus, Ptolemæus, & Iornandes. & PONTI Mare Lucretius, a Ponto nimirum regione illi adiacente. Eadem de cauſſa SARMATICVM & SCYTHICVM à Val. Flacco, Ouidio & Martiano: AMAZONIVM à Claudiano: CIMMERIVM ab Herodoto & Oroſio: TAVRICVM à Feſt. Auieno, ab accolentibus populis ſic dictis, appellatur. A Colchide regione huic ab Oriente vicina COLCHICVM nominat Strabo: CAVCASEVM à monte, Apollonius: & PHASIANVM a flumine ſe in illud exonerante, Ariſtides. Sed & TANAIM dictum à Gothis annotauit Procopius. ineptè autem, & non verè, vt ego iudico. Huic mari (ſiue veriùs ſinui) omnes ferè priſci, arcus Scythici intenſi formam tribuunt: ita vt neruus referat dextram eius partem: à faucibus quæ ſunt circa Bizantium vſque ad intimum eius ſinum verſus Phaſim fluuium. nam excepto Carambi promontorio totum reliquum littus exiguos habet proceſſus & receſſus. ita vt rectæ lineæ haud multum ſit diſsimile. Alteram partem, ſiniſtram nempe ſeu Borealem cornu conferunt. quod habet duplicem flexum: ſuperiorem magis rotundum, inferiorem magis rectum. quam formam accuratè docet noſtra hæc tabula. Habet hoc mare etiam duo promontoria: vnum Auſtrale, nomine Carambis: alterum Septentrionale, quod Frons Arietis dicitur: quæ duo ſibi mutuo oppoſita cùm diſtent ab inuicem circiter duobus millibus & quingentis ſtadiis, vt Ammianus & Euſtathius teſtes ſunt: quæ etſi efficiant 312. M. P. tamen tantùm CLXX. M. P. ait Plinius, ſiue vt Strabo habet, quantum nauis ad tertium diem conficere poteſt; adeò tamen vtrimque aut ex Oriente in Occaſum, ſiue ex Occaſu in Orientem nauigantibus vicina ſe oſtendunt, vt illis finis maris ibi eſſe videatur, bimarimque Euxinum exiſtiment. Cùm autem in medio horum peruenerint, tunc apparet illis reliquum, quaſi ſecundum mare. Ambitum ſiue circuitum littoralem huius viginti quinque millibus ſtadiorum facit Strabo: 22. millib. Polybius. hunc numerum minuit duobus millibus Ammianus: idque ex Eratoſthene, Hecatæo, & Ptolemæo, vt ipſe addit. Herodotus, huius oculatus teſtis, ſcribit ſe eius longitudinem vndecim millium ac centum ſtadiorum dimenſum: latitudinem verò (quà latiſsimum eſt) trium millium ducentorum. (illudq. θαυμασιώτατον & maximè ſpectatu dignum prædicat. Hanc menſuram Strabo & Plinius lib. 4. cap. 12. diſtinctiùs ex ſua atque aliorum ſententia enumerat. Quadraginta circiter flumina ſe in eundem exonerare ſcripſit Strabo. multo autem plura habet hæc noſtra tabula. Vetuſtas credidit hoc ex noſtris maximum, & orbis hîc, vt ibi apud Gades extra Herculis columnas, terminum; eſſeque prorſus innauigabile, cùm propter eius vaſtitatem, tum propter barbaras gentes eius littora infeſtantes, eorumque in aduenas peregrinos crudelitatem. Hinc illa huius maris ſiue Ponti apud veteres poetas epitheta. Vaſtum & trucem, vocant Virgilius & Catullus. immenſum, minacem, Ouidius. voracem & dubium, Lucanus. rabidum Silius. vagum, ventoſum, Statius. arduum Val. Flaccus. horrendum, infeſtum, & quoque veſanum, Manilius. inſanum & aſperum, Seneca. rauciſonum, Feſt. Auienus. Atque hæc de nomine, forma, & magnitudine. De eius ſitu & natura, etſi multa (vt ceteros taceam) Herodotus, Pomponius, Strabo, Polybius, Plinius, Ouidius, Macrobius; nemo, mea ſententia, accuratiùs Ammiano lib. 22. quem, qui volunt, huc adducere poſſunt. neque his ſatiatus, addat integrum de hoc mari libellum ab Arriano conſcriptum: & in eundem Scholia ampliſsima Stuckij. Nos pauca huius maris peculiaria hinc inde ex veterum monumentis excerpta annotare, contenti erimus. Dulce eſſe, aut ceteris ſaltem dulcius; leuius quoque; & nunquam refluere, ſed vnum labendi conſeruans vſque tenorem, Lucretius, Macrobius, Plinius, & Ouidius auctores ſunt. eamq. cauſſam eſſe puto quòd interdum totum congeletur. hoc enim aliquando contigiſſe, apud eundem Ouidium, Marcell. Comitem, aliosque me legiſſe memini. Candidius eſſe ceteris maribus ſcribit in Problematib. Ariſtoteles. Non gignere mollia neque teſtacea, niſi rarò & perpauca, ſcribit Aelianus in Variis. Non alere cetos, tantùm phocam gracilem, & delphinum minutum, Plutarchus in Moralibus tradit. Nullam intrare beſtiam piſcibus maleficam, præter vitulos, & paruos delphinos, Plinius. Quadraginta circiter amnes in illud influere, perhibet lib. 7. Strabo. Sed multo plures ſe in eòdem exonerare, apparet in hac noſtra Tabula. Vrbes in huius littore aliqua celebri nota inſignes ſunt Bizantium: de qua hîc nihil addimus, quia ſuperiùs in Thraciæ tabula eam pro loci menſura ſatis diffusè conſcripſimus. Tomos, nobilis poëtæ Ouidij exſilio clara. Boryſthenes quæ Olbia & Miletopolis, de qua multa, (vt alios ſileam) apud Dionem Pruſeum, Oratione XVI. Dioſcurias, quæ & Sebaſtopolis, à Caſtoris & Pollucis aurigis, ſi fabulis creditur, conſtructa. Hæc quondam adeò clara, referente ex Timoſthene Plinio, vt in eam CCC. nationes, quæ diſsimilibus linguis vterentur, deſcenderint. & poſtea à Romanis CXXX. interpretibus negocia ibi geſta fuerint. Aliæ multæ ſunt, ſed minùs celebres, vt Trapezus, Ceraſus, Pharnacea, Amiſus, Sinope, Heraclea; & è regione Byzantij, vnde incepimus, vrbs libera Chalcedon. Occidentalem huius maris oram Thraces tenent. Auſtralem Aſiatici habitant. vt Bithyni, Galatæ, Cappadoces. Colchi Orientale littus occupant. Septentrionalia in vniuerſum tam Europææ quàm Aſiaticæ, Sarmathæ ſiue Scythæ, pluribus gentibus diſtincti. inter has, qui inde nomen trahunt, Tauroſcythæ: & horum Cherroneſus, quæ Scythica & Taurica cognominatur. Ponticam hanc eandem Cherroneſum appellat Appianus: quam Plinius quondam mari circumfuſam addit. Forma & magnitudine hæc Peloponneſo comparatur. Coniunctam hanc aliquando continenti CCCLX. ſtadiorum iſthmo, ex aliorum traditione, ſcriptum reliquit Strabo. Regio eius verſus Metopon, ſiue Arietis frontem aſpera, montoſa, & procelloſa Aquilonibus. Circa Theodoſiam (vrbs portu centum nauibus recipiendis apto) agro fertili eſt. Bulbos hîc adeò dulces naſci ſcribit Athenæus, vt crudi comedantur. Eſt in hac Cherroneſo Beroſus collis, in quo, teſte Plinio, tres fontes, ſine dolore, ſine remedio mortiferi. Huius Beroſi olei meminit Plutarchus in Tanai, quod indigenæ ex planta quadam Halinda dicta contuſa exprimunt. eoque ſe vngentes, calefacti, frigus ſine moleſtia perferunt. Idem refert Phryxam herbam naſci circa Boreæ antrum: quam ſi habuerint priuigni, nihil patientur iniquum à nouercis. Hæc herba niue eſt frigidior: vbi verò à nouercis fiunt inſidiæ, flammas effundit: imminentium periculorum ac timorum neceſsitatem deuitant. Atque hæc de hac Cherroneſo.

Qui fabulis, poëtarumque figmentis ad hunc Pontum attinentibus delectantur, Medeam Senecæ, & Iphigeniam Euripidis adeant: aliosque Argonautarum nauigationum, aureique velleris veteres ſcriptores. Priuſquam autem ex hoc Ponto enauigauero, addere lubet hoc ex Ioſepho Antiq. 9. cap. 11. Ionam nempe Prophetam à ceto circa Iſsicum ſinum deuoratum, poſt triduum viuum & illæſum, in hoc Euxinum mare reuomitum. fides ſit penes auctorem. Lamiam piſcem (vt & hoc obiter hîc addam) fuiſſe, vult Rob. Conſtantinus in Supplemento L. Latinæ. De Mæotide plura qui velit, adeat præter cæteros Geographos, Polybium 4. & Ariſtotelem Meteorolog. 1. ad finem & 2. initium. Eius longitudinem ad ſex millia ſtadiorum extendi, ſcribit Themiſtius Euphrada. Inſulæ in hoc mari paucæ, nec omnes cultæ, quarum habitantibus caro magnorum piſcium ſole ſiccata, & in puluerem vſque contuſa, pro farre eſt, quia teſte Pomponio, pabula haud largè ferunt.

SCYTHIAE, SIVE SARMA
Ex conatibus geographicis Abrahami Ortelij.
Gerrhus, locus ubi regum Sytharum sepulcra.
Hamaxobij, qui et Hamaxobitae.
Rypaei montes, ad Tanais
Alani montes.
Basilides.
Chuni.
Amadori montes.
Callipedes, ubi Exampeus locus, et fons. Incolis Sacrae Viae vocatur. Hinc Hypanis dulcissimi saporis fluvius, amaras aquas suscipit, et fit sui dissimilis.
Bodini.
Nomades.
Amadoci.
Callipidae.
Georgi.
ANTII, ANTÆ, et ANTES.
Nauari.
Torreccadæ.
Carpiani.
Borysthenitæ.
SCYTHIA PARVA.
SENDICA.
Basternæ
Vrgi
Iazyges.
Tagri.
Eneocadlae.
Tauroscythæ.
HYLAEA Regio.
Carcinites, qui et Tamyraces Sinus.
Tyrangitae.
Crobyzi.
Istri ci.
Sagaricus sinus.
OCCIDENS.
GETAE.
DACIAE PARS.
HYLAEVM Mare.
TAVRICA, QVAE ET SCYTHICA CHERSONESVS.
Bastarnę
PONTVS.
Troglodytae.
MOESIA.
PONTVS EVXINVS. Sed, Dictus ab
Salmydessus sinus.
THRACIAE PARS.
BOSPORVS THRACICVS.
BITHYNIA.
THRACIA ASIATICA.
PROPONTIS.
Caucones.
Mariandyni, qui et Doliones.
Heneti.
GALAT
ET GALLOG

ΠΟΝΤΟΣ ΕΥΞΕΙΝΟΣ.
PONTVS EVXINVS.
Aequor Iasonio pulsatum remige primum.
Cum Priuilegio Imp. Reg. et Belgico. Ad decennium.
1590.
EVROPAEAE PARS.
SARMATIAE ASIATICAE PARS.
MAEOTIS PALVS:
Quam Scythię gentes circundant vndique ripis,
Et matrem Ponti perhibent Męotidis undam.
quis Axenus ille fuit.
CAVCASEVM MARE.
PHASIANVM MARE.
CIMMERIVS.
BOSPORVS
COLCHIS.
ORIENS.
CAPPADOCIA.
PONTVS CAPPADOCICVS.
Sargatii.
Exobigitæ.
Roxolani.
Gynaecocratumeni.
Tanaitae.
Laxij.
Cares.
Arichi.
Conapseni.
SINDICA.
Aspungitani
Achaei.
Zicchi.
Cercetij.
Mardi.
Sanegæ.
Metibi.
Epageritae.
Heniochi.
Suani.
Heptacometæ.
Philyres.
Cissij.
Byzeres.
Macrones.
Mosynoeci.
THIANNICA Regio

THRACIA.

SVB Thraciæ nomine plures comprehenduntur regiones & populi. ſecundùm Indos enim omnium maximam eſſe, ſcribit Herodotus. Plinius enim eam Iſtro flumine, Ponto & Propontide, Aegeo mari, & Strymone fluuio definit. immo Peneo, Strabo 1. ex Homeri ſententia. Scordiſcos his annumerat Marcellinus, Appianus eos cum Illyriis coniungit. ſic quoque Mela, ab Occidente, qui ei quoque à Meridie Athon montem addit. plerique veterum etiam Pallenen peninſulam. Immò ſi Eratoſtheni credendum ſit, Olympus mons eſt qui Thraciam à Macedonia diſparat. Multo autem ſecus Strabonis Epitome 7. (nam apud ipſum Strabonem tota Thraciæ deſcriptio periit.) hæc enim ad os Neſſi Thraciam à Macedonia ſeparat. Atque poſterioribus temporibus non multo minori amplitudine extenſa fuit. Ammianus namque, Procopius, Sex. Rufus, & liber Notitiarum in has ſex prouincias, Mæſiam ſecundam (quæ inferior eſt) Scythiam, Europam, (hanc partem ſub vniuerſaliori voce indigetantes) Rhodopam, Hæmimontum, & Thraciam, ſpeciali nomine ſic dictam, diuidūt. Inde de Thraciarum multitudinis numero mentio, apud Trebellium & Oroſium. Tabula autem hæc noſtra non tam longè verſus Arctum extenditur. ſecuti in ea circumſcribenda Ptolemæum: qui eam Hæmo mōte à ceteris Septemtrionalioribus regionibus ſecludit. Atque hanc veram THRACIAM putamus, ſic dictam à Thraca nympha incantatrice, (vt Euſtathius docet, ex Arrhiano, cùm priùs PERCA nominabatur. quæ quoque (multis ita ſentientibus) ARIA, ODRYSA, CRESTONIA, & SCYTONIA dicta fuit. THYRAS apud Hebræos nominari, Ioſephus, grauiſsimus auctor, teſtis eſt. Dictus Ptolemæus in ea quatuordecim præfecturas habet, Dantheleticam, Sardicam, Vſdiceſicam, Selleticā, Mædicam, Droſicā, Cœleticam, Sapaicā, Corpialicam, Cænicā, Beſsicam, Bennicā, Samaicam, & Vrbanā. In quinquaginta ſtrategias eam diuidit Plinius. Atque hāc veram Thraciā Ammianus aſsimilat formæ cornuti ſideris, ſiue theatri; cuius ſuperiorem partē claudunt montes, qui hanc eandē à Dacia dirimunt. Inferior pars ſe verſus Aegæum pelagus aperit.

De huius regionis natura hoc Virgilius: *Terra procul vaſtis colitur Mauortia campis.* Plutarchus vaſtas habere paludes, præaltisque amnibus & frequentibus diuiſam tradit. Frugum rigore fertilem, facit Plinius, huiusque triticum laudat à pondere, tertiumque ei locum præbet. Vitiferam eſſe, inprimis circa Biblinam, (quæ Oeſyma eſt) Athenæus aſſerit. & vinum Maroneum celebratur à Plinio. Homero quoque auctore, vinum ex Thracia aduehere ſolebant Achiuorum naues. Aurifodinas eſſe in Pangeo monte, Xenophon; & circa Philippos, Strabo tradunt. Thracius hîc quoque lapis, qui aqua accenditur, & oleo reſtinguitur. Plinius. Sed quia eam nemo veterum meliùs deſcribit Pomponio, eius ipſius hîc verba ponam: *Regio nec cælo læta, nec ſolo. &, niſi qua mari propior eſt, infecunda, frigida, eorumque quæ ſeruntur, malignè admodum patiens. Rarò vſquam pomiferam arborem; vitem frequentiùs tolerat: ſed nec eius quidem fructus maturat ac mitigat, niſi vbi frigora obiectu frōdium cultores arcuere. Viros benigniùs alit, non ad ſpeciem tamen: nam & aſper & indecens corporum habitus eſt, cæterùm ad ferociam & numerum, vt multi immitesque ſint, maximè ferax.* Hoc vltimū conteſtatur quoque Pauſanias, qui dicit eam multitudine hominum adeò abundare, vt, ſi Galliam excipias, cuiuis fortè nationi, hominum frequentia anteponi poſſe videatur. Item Herodotus, qui dicit gentem maximam poſt Indos eſſe. Liuius eam impauidam & ferociſsimam gentem vocat, & Solinus validiſsimam. Sæuiſſimi omnium gentium ſunt Sex. Rufo. docet exemplo hoc Florus, dum ſcribit quoſdam captos à Romanis, catenas morſibus tentaſſe, feritatem ſuam ipſos ita puniuiſſe: Ad hanc immanitatem ab infantia inſtitui, docet Sidonius his verbis:

Excipit hic natos glacies, & matris ab aluo
Artus infantum molles nix Cimbrica durat.
Pectore vix alitur quiſquam, ſed ab vbere tractus
Plus potat per vulnus equum, ſic lacte relicto,
Virtutem gens tota bibit. Creuere parumper,
Mox pugnam ludunt iaculis: hos ſuggerit illis
Nutrix plaga iocos: pueri venatibus apti,
Luſtra feris vacuant. rapto ditata iuuentus,
Iura colit gladii. conſummatamque ſenectam
Non ferro finire pudet. Tali ordine vitæ
Ciues Martis agunt.

Sed addamus his D. Iuſtiniani Imp. in Authenticis hoc de iiſdem elogium, *Illud in confeſſo eſt, ſi quis Thracum regionem nominet, ſtatim vnà cum dicto virilitas quædam animum ac militarium copiarum bello ac pugnæ cogitatio ſubeat. Sunt enim iſta ingenita, & quaſi patrio quodam iure huic regioni attributa.* Animoſam Thracum ſapientiam commendat Val. Maximus. Barbarico proximam, dicit Thucydides: vbicumque non timet, ibi maximè ſanguinarium. Dum tonat fulguratque, in cælum ſagittas excutiunt, Deo minantes, quòd nullum alium præter ſuum eſſe arbitrantur. Deos autem ſolos colunt hos, Martem, Liberum, Dianam, & Mercurium, auctore Herodoto. Idem tamen alio in loco, horum indigenam Deum Pliſtorium nominat. Bellonam eos quoque adorare, ſcribit Ammianus. His diis, auctore Euſebio, homines mactabant ſacrificabantque, antequam ad bellum exirent. In quo ingentis longitudinis romphæis vtebantur, teſte Liuio. Caſsides geſtabant è pelle vulpina, ferentes præterea iacula, peltas, & pugiunculos. E bello atque raptu viuere, his pulcerrimum. Ocioſum eſſe, pro honeſtiſsimo; agricultorem verò, pro contemptiſsimo habetur. Colore fuluos & cæruleos eſſe ſcribit 7. Stromatum Clem. Alex. comatos Homerus. In vertice crinitos, dicit Iul. Pollux. Punctas notis eſſe frontes nobile iudicatur. non eſſe, ignobile. Herodotus. Sed & coniuges ſuas notis compungere, addit Plutarchus. quod idem docet Athenæus 12. Quoſlibet autem vxores plures habuiſſe, Heraclides auctor & Sex. Empiricus eſt. Strenuos potatores & vinoſos fuiſſe, conſtat. & vinum melle miſcuiſſe, ex Plinio didicimus. Vini vſum quibuſdam ignotum eſſe, apud Pomponium lego, & epulantibus vbi ſuper ignes quibus circumſident, quædam ſemina ingeſta ſunt, ſimilis ebrietati hilaritas ex nidore contingit. Athenæus ſcribit, eos potionis quoq. genus habuiſſe, quod brytum vocabant, ex hordeo & frugibus confectum. Suidas tamen tradit eos vini reliquum, quod compotores in compotationibus non ebibiſſent, in eorundem veſtes effundere. Idem allio delectari, vtpote calido: cùm regionem incolant frigidam. Pro ſale ſeruos permutare hos tradit Iul. Pollux. Inde ſale empti dicebantur nullius pretij ſerui. Idem canthorum, muſicum inſtrumentum hos inueniſſe tradit. Sed de horum moribus plura apud auctores à me citatos, Herodotum præ cæteris, Athenæum, Solinum, Pomponium, & Heraclidem in Politiis. qui etſi barbari, de animi tamen immortalitate quidam benè ſentiunt: quidam animam emori, ſed id melius eſſe quàm viuere, credunt. Itaque lugentur apud hos puerperia; natique deflentur. Thraciam quandam gentem ſcribit quidam è veteribus vltra quatuor non poſſe numerare, neque amplioris numeri meminiſſe.

De miraculis nunc quædam huius regionis, ex Antigono. In Chalcidica regione locus Cantharoletron dictus: ex eo, quòd quæcumque eum intrent animalia, ſalua rurſum exeunt. Cantharus autem nullus inde effugit, ſed omnes in orbem circumagitati pereunt. In eadem, Cochryna fluuius eſt, qui potus ab ouibus, nigros fœtus facit. Sacer mons (inter Byzantium & Cherroneſum) eſt, ad quem mare interdum bitumen in ſuperficie fert. Apud Agrios, Pontus fluuius defert alueo ſuo lapides carbonibus ſimiles. hos incenſos, ſi aqua adſperſeris, faciliùs ardent, ſi flabris exſuſcites, exſtinguuntur. Horum odorem nullum poteſt tolerare reptile. Apud Cinchropſoſes fons eſt, qui guſtantibus illico mortem adfert. Apud Botiæos lapis naſcitur, qui ſolis appulſu ignem exhalet. Plutarchus ſcribit, haud procul à Pangæo monte fontem eſſe, ex quo idem vás repletum

ΘΡΑΚΗ.
THRACIAE VETERIS TYPVS.
Ex conatibus Geographicis Abrah. Ortelij.
Cum Imp. et Belgico privilegio decennali 1585.
Moesiae Inferio
ris pars.
Haemus mons.
VSDICESICA.
Thracia Prouincia.
Agriani.
SELLETICA.
SARDICA.
Serdica.
Priantae.
BENNICA. et Beni populi.
Autonomi.
DANTHELETICA. et Denseletae populi.
Philippopolis
Pieres.
BESSICA. Bessi. qui et Lestae, et Tetrachoritae.
DOLONCI.
DOBERAE.
Tilataei.
Peoplae.
Pergamum.
Pangaeus mons.
Hebrus flu.
Orbelus mons.
DROSICA.
CICO
NES.
Rhodo
SAMAICA.
THYNI.
AGRIANES.
TRAVSI, qui et AGATHYRSI.
PAETICA.
MAEDICA
PAEONES.
Phragandae
Derfaei.
Digeri.
Maedobithyni.
Sapaei.
Biston
Salapaei
CHALCIDICA
THASVS.
STRYMONICVS Sinus.
MARIS AEGAEI PARS.
BISALTIA
Syleus campus
MACEDONIAE PARS.
Athos mons.
Athos pro.
Nymphaeum pro.
TORONAICVS Sinus.
PALLENA
Phlegra
SINGITICVS, qui et ELLACVS Sinus
LEMNOS, quae et Dipolis.
Hephaestias
Myrina
SINTII.
IMBROS
SAMOS.
Pacasiacus Sinus.
Mille pass
OCCIDENS.
SEPTE
MER

LOCA CIRCA BYZANTIVM, INCERTAE POSITIONIS.
Anaplus, Bathycolpus, Canopus, Casthenes, Chetumesum, Chilidium, Chrysu porta, Colone, Coparia, Crompi, Daphne, Fretum angustum, Hermæum, Rhesium, Senum portus. Plura preterea sunt apud Dionysium Byzantium quem vide in Gyllij Bosporo. ex quo quum hunc ipsum seorsum iconice delineare cogitabam, experior sine eo comite hoc mihi tam difficile, quam illi commentarijs describere fuit, sine suo Dionysio.
PONTVS EVXINVS. QVOD ET CIMMERIVM, ET CAVCASEVM MARE.
PROPONTIS, QVOD ET MARE BEBRYCIVM.
BOSPORVS THRACIVS.
Astacenus Sinus.
ORIENS.
Martianopolis
Sarpedonia vrbs et petra
Mesembria
Chersonesus Arriani.
Apollonia a Pompo nio Magno cog nominata
Halmydessij.
Salmydessus sinus.
Pontus Prouincia.
Europa Prouincia.
Bebryces.
THRACES BITHYNI.
Sires.
CORPIA Bithyae.
Drusipara.
Turullus
PANIVM.
Tyrodiza
Ganos
Risistum.
Bornos
Bisanthe Samio rum cognomina ta Pomponio.
Heraclea
Pactya
Nouus murus, Xenophontis
Proconnesus.
Polydora
Besbicus
Principis
Melinophagi.
Phinopolis
Salmydessus
Litus desertum et importuosum
Perinthus que et Heraclea
Selimbria
Byzantium quae et Constantinop.
Chalcis quae et Demonesus
Pityodes
THRACIAE ALIQVOT INCOGNITI SITVS, LOCA; Barathrum, quod et Orygma, Berzetia, Caria, Drongilum, Ergisce, Gaunnaides, Gamada, Maura, Nice, Onocarsis, Parthenium, Phalesina, Psycterius, Tentyra, Thrasum, Vlucitra. REGIONES, Aezica, Cecropis, Chytropolis, Mocarsus, Petalia, Zerama VRBES, Abrus nisi sit Aprus, Acragas, Adrane, Aege, Aegialus, Aegistum, Agessus, Alapta, Alexandria, Ampelus, Amytron, Anastasiopolis, Arne, Bellurus, Benna, Bepara, Beres, Berpara, Bertisum, Bibastus, Bistiros vel Pistiros, Bola odipara, Bona mansio, Borcobe, Borijaros, Bre, Bylazora, Bymazus, Cabessus, Cænurgia, Capturia, Carasyra, Castrozarba, Cissine, Cizya nisi sit Bizya Cobrys, Cobryle, Cucasbiri, Cursazura, Cusculis, Cycla, Cynætha, Dalasarda, Daunion murus nisi sit Daonium, Dengium, Denzus, Dorium, Drison, Drys, Elææ, Elce, Galepsus, Garmaa, Heliopolis, Hyrcania, Isdixea, Isgipera, Libethrus, Ludice, Lycozia, Mandepsa, Mastira, Myrtion, Mysia, Nipsa, Nysa, Odrysa, Omole, Ozarba, Paroreia, Passa, Petra, Phorunna, Pinsum, Pissyrus, Plysenum, Prastillus, Probatum, Sarisus, Scelenas, Scempsa, Scitaces, Scotusa, Sipte, Sirra, Sozopolis, Spartacus, Strambæ, Sudalene, Tamombari, Tharsandala, Therne, Thestorus, Thraces Tylis, Zeirinia, Zositeipum, GENTES, Banisæ quæ et Basanisæ, Banty, Botiæi, Brinci, Bryces, Bybe, Carbilesi et Carbileti, Cerromæ Cinchropsoses, Cyrmianæ, Darsij, Datylepti, Desili, Diobesi, Disoræ, Droi Drugeri, Eleti, Eutribæ, Erasinij, Gondræ quæ et Cyndræ et Rondæi, Hypselite, Ligyrij, Maduateni, Mypsæi, Podargi, Priantæ, Pyrogeri, Sabi, Satrocente, Scyboæ, Sindonei, Trysple, MONTES, Cissene, Dunax, Edonus, Ganos, Gigemorus, Libethrius, Melamphyllon Meritus, Mimas, Nerysum, Pindus, Zilmissus, FLVVII, Aristibus, Cebrinus, Cius, Cyndon, Edon, Zorta, VICI, Alipheira, Asæ, SINVS Bennicus, NEMVS Abroleua, FONS Inna, CAMPVS Areos pagos. Plura erant his addenda, vti quoque in ipsa tabula referenda, ex Zonara, Cedreno, Nicephoro, ceterisque Byzantinæ historie græcis scriptoribus. quia hos inter veteres non numero, consulto omisi.

aqua si appendatur, duplex hyeme quàm æstate pondus pendeat. Plutarchus (quem Tzetza Iuniorem cognominat: alius Parthenicum nominat) quædam quoque habet in Ebro, & Strymone fluuio, de cythara herba, pansilypo & philadelphis lapidibus: quæ quia fabulis similiora sunt, lubens prætereo.

Huius Thraciæ populos, montes, flumina, aut vrbes enumerare hac pagina minimè necessarium duco. ipsa namque tabula oculis ostendit. Byzantium tamen, ob eius in veteri historia frequentem memoriam, silentio præterire, quia nefas quodammodo putamus, his paucis describere placuit.

BYZANTII (quæ priùs LYGOS dicebatur) conditor fuit, vt Trogus & Eustathius volunt, Pausanias quidam Spartanorum dux; idque Numæ Romanorum Regis tempore, vt Casiodoro placet. Nomen habet à Byzante filio Ceroessæ, & Megarensium præfecto: quem iustissimum mortalium, facit Eustathius. Situs huius est loco edito, ad angustissimum Bospori fretum, fertili solo, fecundoque (vt Taciti verbis vtar) salo. Vrbs naturali situ, inexpugnabilis. ita vt Treb. Pollio eam Claustrum Ponticum: Principem gentium, Orosius. Sex. Rufus Arcem secundã Romani orbis: Arcem Europæ & Asiæ obicem ponentem, Procopius. Magnificentiæ officinam Themistius Euphrada. & Ouidius vastam gemini maris ianuam (Propontidis nimirum & Euxini maris) vocet. Erat enim mœnibus & muris (quæ celebrant Pausanias & vterque Dion) adeò munita, vt Athenienses olim ibi, tamquam in loco ab hoste insuperabili, suos thesauros, teste dicto Eustathio, deposuerint. De huius vrbis felicitate multa passim apud veteres auctores, Polybium, Herodianum, Xiphilinum, Pruseum, atque Euphradam, Orat. 6. qui eius incolas beatos censet, flumine, aeris temperie, loco terræ, portu maris, templo, & mœnibus. Atque hinc illa ciuium incolarumque tanta mollities, temulentia, atque lasciuia, quibus notantur ab Athenæo X. & Aeliano III. cap. 14. Variæ Historiæ. Hæc vrbs, variante sæpiùs fortuna, à Spartanis, siue Lacedæmoniis primùm possessa, deinde Atheniensium iuris fuit. Postea liberæ conditionis esse cœpit: quam libertatem eis ademit Vespasianus Rom. Imp. qui eam in prouinciæ formam redegit. Sub his Romanis à Septimio Seuero, quòd Nigri partes tuebatur, expugnata, diruta, in formam vici redacta, & Perinthiis adiudicata fuit. Ab huius autem filio Antonino Caracalla fuerunt illi sua iura restituta, vocataque Antonia, vt testatur Eustathius. pro Antonia autem (vt hoc obiter emendem) Antoninia legendum docet nummus meus æreus Seueri Imp. qui legit ΑΝΤΟΝΕΙΝΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ ΣΕΒΑΣΤΑ. Sed denuò à Gallieno Imp. vastata fuit, omnesque eius incolæ milites que interfecti. at metu ingruentium ab ea parte in solum Romanum, Scytharum, Getarumque, ab eodem denuò instaurata & munita. Eandem verò Constantinus Imp. re & cognomine Magnus, longè firmiùs muniuit: exstructo in ea Sophiæ templo. multisque ornamentis ex Asia, Africa, Europa, ipsaque Roma deuectis, splendidiorem reddidit, atque à suo nomine CONSTANTINOPOLIM nominauit. eamque Perinthiis ademit, liberamque & sui iuris fecit. Post hunc, hanc speciosissimis ædificiis ampliorem atque splendidiorem effecisse Theodosium Magnum, scribit locupletissimus testis Themistius Euphrada, Oratione 6. Eandem postea Iustinianus Imp. teste oculato Procopio, multis pulcerrimisque fabricis adornauit. inprimis templo Sophiæ (incendio consumpto) eximio & admirabili opere ita instaurato, vt ipse Imp. teste Glyca, dixerit se Salomonem hoc ædificio superasse. quod opus, vt de eo scribit P. Diaconus, adeò inter cuncta ædificia excellit, vt in totis terrarum spaciis huic simile non posit inueniri. Vnde Corippus 4. Inst. Imp. *Iam Solomoniaci sileat descriptio templi, Cedant cunctorum miracula nota locorum.* Orbis ornamentum illud vocat Const. Manasses, quod ipsos Seraphos cum veneratione admirari arbitratur. Et si cui huius structuræ formæ sciendi cupido, Procop. 1. Aedificior. adeat. De hoc templo Paulum Lyrum Florum opus conscripsisse versibus Hexametris, tradit Agathias 5. Adeò vt nihil ampliùs ad summum decorem deesse videretur. Sozomenus non veritus est dicere, hanc vrbem tum frequentia hominum, tum pecuniæ & diuitiarum abundantia, Romam, omnium consensu, longè superare. Nazianzenus quoque scribit Constantinopolim pulchritudine inter ceteras omnes vrbes, quantum cælum terra, præstare. Qua de caussa quoque VRBS AETERNA, REGIA; noua, & SECVNDA ROMA, superbis titulis dicebatur. In Romani Orbis vrbium æstimatione, secundum locum, in quodam Concilio hìc habito, tributum legimus. tertium antea obtinuerat, Egesippo teste. Zosimus scribit, eam cum alia nulla, siue felicitatem, siue magnitudinem spectes, comparari posse. tam contigua ædificia in eadem, ac tam frequenter habitari, siue se domi contineant, siue in compitis sint, artentur adeò, vt non sine periculo propter ingentem hominum & animalium copiam, incedant. Qui autem eius insignia admirandaque ornamenta omnia cognoscere desiderat, Georg. Cedrenum adeat, in Theodosij Magni vita. vbi ea peculiariter omnia non tantùm enumerat, sed & graphicè describit. Nihilominus hæc eadem tandem circa annum M. CCCC. LIII. in barbarissimorum hominum Turcarum manus recidit: sub Mahumete eius nominis I. quibus hactenus possidetur. Plura quæ ad huius vrbis magnificentiam spectant, sunt in Lib. Notitiar. vtriusque Imperi, & Procop. 1. Aedificior. De huius vrbis origine ædificiisque inter primos legendus Georgius Codinus. Ex recentioribus eam peculiari libello doctè admodum & accuratè descripsit Pet. Gyllius.

De Thracibus corollarij loco hoc addam, eos nempe extra suam regionem longè lateque aliquando imperitasse. Magnam enim Asiæ partem quæ huic aduersa est, sibi subiugauere, atq. suo nomine Thraciam Asiaticam appellauere. Vlteriùs etiam, ad mare Aegeum, versus Meridiem: vbi Thraciam Cariam, describit Pausanias: Thracesium vocat hanc Porphyrogenneta. Xenophon horum regnum; omnium quæ inter Ionium sinum & Pontum Euxinum sunt, maximum vocare non veretur. Thraces Saraperas supra Armeniam, habet præterea Strabo.

Adnexa est huic Thraciæ, Chersonesus: quam inde Thracicam cognominant. A Suida eadem Hellespontiaca dicitur, à vicino nempe Hellesponto. Pallenen hanc vocant Halicarnasseus & Stephanus, qui addit hanc à Crusæis habitari. Xenophon terram optimam eandem, & omnis generis rerum fertilem dicit: atque in ea vndecim aut duodecim opida esse. Hunc numerum nos ex omni historia veteri superasse, docet Tabula. Chersonesus hæc quondam M. Agrippæ erat, quo defuncto, ad Augustum rediisse, tradit Dion 54. Thraciæ descriptionem qui ampliorem ex vetustis auctoribus desiderat, Wolfg. Lazij volumen Rerum Græcarum adeat; & Agathiæ librum 5. legat. Mirum quod Guilielmus Brusius scribit, vinum nempe in hac Chersoneso nulla adhibita cultura copiosè crescere.

GRAECIA,
SIVE
HELLAS.

QVAE Latinis Græcia eſt, Græcis Hellas nominatur; ſed huius termini exteriores non ab omnibus iidem deſcribuntur. prima & vera eſt ea quam Achaiam vocant Ptolemæus, Plinius, & Mela; in qua Athenæ, ſplendidiſsimæ omnium, teſte Athenæo, quibus illucet Iupiter. libera vrbs, vt Plinius eam vocat, nec indiga vllius præconij ampliùs, tanta claritas ſuperfluit. Conſtat tamen, non tantùm à vulgo ſcriptorum, ſed ab ipſo quoque Strabone Geographorum principe, plures regiones ſub Helladis vel Græciæ vocabulo comprehendi, vti ſunt Macedonia, Epirus, Peloponneſus, & ceteræ prouinciæ ſub his nominibus contentæ: adeò vt vniuerſa Græcia tribus alluatur pelagis, Ionio nempe, Ægeo, & Libyco. verſus continentem eos montes habet, qui Macedoniam à Thracia, Myſiâ ſuperiore, & Dalmatia dirimunt. Atque hæc eſt ea Græcia, quæ, vt inquit Manilius, *Maxima terra viris, & fœcundiſsima doctis Vrbibus*, &c. quæ (vt Cicero ſcribit pro Flacco) fama, quæ gloria, quæ doctrina, quæ pluribus artibus, quæ etiam imperio & bellica laude floruit. ſiue vt Trogus 8. inquit, viribus & dignitate Orbis terrarum princeps. Ex hac terrarum parte, omnis, vt idem Plinius ait, litterarum claritas effulſit.

In hac primam humanitatem, litteras, etiam fruges inuentas, ſcripſit Plinius Cæcilius ad Maximum ſuum; & hanc eſſe, inquit idem, quæ nobis miſit iura, quæ leges non victa acceperit, ſed petentibus dederit. Macedonia maximam huius Græciæ partem occupat. hæc terrarum imperio potita quondam, Aſiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucaſum, tranſgreſſa: hæc in Bactris, Medis, Perſis, dominata, toto Oriente poſſeſſo: hæc etiam Indiæ victrix, per veſtigia Liberi patris atque Herculis vagata. imò, ſi velis, Orbis. vt Manilius, *& Macedum tellus quæ vicerat Orbem.* Hæc eadem eſt Macedonia, cuius vno die Paulus Æmilius Imperator LXXII. vrbes direptas vendidit. Poſtea eſt Peloponneſus, pæninſula, haud vlli terræ nobilitate poſtferenda, platani folio ſimilis, in quo bimaris Corinthus, arx & porta totius Græciæ: & Lacedæmon, quæ Sparta, republica à Lycurgo inſtituta, & rebus pace belloque geſtis, veneranda. Sed & Græciæ nomen latiùs ſe ab vtraque marium parte extendiſſe, ex claſsicorum auctorum monumentis apparet; quota pars enim Italiæ ab iis Magna Græcia dicta fuit? Aſiæ etiam pars quæ Macedoniæ obuerſa eſt, ob deductas in eam non paucas à Græcis colonias, huius nomine quoque inſignita inuenitur: cuius incolas Græcos Aſianos, ad differentiam nominat Plutarch. in Apophtheg. Laconicis. Lucianus enim in opuſculo De amoribus ſcribit, Chelidonias inſulas eſſe veteris Græciæ terminos. Et à Cnido Sinopen vſque Græcos habitare, ſcribit in Panegyrico Iſocrates. Mare item Ægeum, quod Macedoniam & hanc Aſiam interluit, Mare Græcum Ἑλληνικὸν à Thucydide, Plutarcho, Arriano, & Polyæno vocatur, & Græcienſe à Plinio. Græciam antiquam inter ceteros diligetiſsimè deſcripſere Strabo & Pauſanias.

De Aſiatica Græcia, quam Macedoniæ obuerſam vides, conſule Pauſaniam, in Achaicis: & Vitruuium 4. cap. 1.

Ἔλλας.
GRAECIA, SOPHIANI.
Abrahamo Ortelio descriptore.
Cum Priuilegio
ADRIATICUM MARE
IONIUM MARE
MACEDONIA
MYSIA SVPERIOR.
MYSIA INFER
THRA
ILLYRIS
CORINTHIACVS SINVS.
PELOPONNESVS.
MESSENIACVS SINVS
LACONICVS SINVS
THERMAICVS SINVS
STRYMONICVS SINVS

PONTVS EUXINVS.
PRO PONTIS.
PONTVS ET
BITHINIA.
GALATIAE
PARS.
MYSIA MINOR
MYSIA MAIOR
TROAS.
LESBOS
ASIA
PHRYGIA MAIOR
PAMPHILIAE.
PISIDIA.
ICARIVM PELAGVS
CRETICVM MARE
LYCIVM MARE.
PAMPHYLIVM MARE
Carambis prom.
Megista.
Stadia
Mil. Germ.
Mil. Gall.
Mil. Ital.

CYPRVS.

SYRIÆ hanc insulam aliquando annexam fuisse, tradit Plinius: atque denuo continenti iunctum iri, edidit oraculum teste Strabone. Inter insulas maris Mediterranei aliqua magnitudine insignes, sextum obtinet locũ. Formam eius velleri ouino comparari, auctor Eustathius. Scuto Gallico, Hyginus: Altera parte longiorem esse, apud Strabonem legitur; qui addit, nulli insulæ cedere præstantia. Nouem olim Reges in ea sedem habuisse, testantur Plinius & Mela. Amasim Regem primum fuisse mortalium, inquit Herodotus, qui eam ceperit, tributariamque fecerit. Tota quondam arboribus adeò occupata fuit, vt agri eius coli minimè possent, quarum magnam parte quamuis ære argentoque (est enim insula admodum metallifera) conflando, nauibusque fabricandis consumsissent, neque sic tamen siluarum luxuriem euincere posse viderent; liberum fecere, vt arbores, qui vellent ac possent, excinderent, & quod quisque agri exstirpatis siluis purgasset, id tamquam proprium immune possideret. Agri eius fertilitatem Ælianus prodit, cùm scribat, ceruos ex Syria in hanc insulam ad bonam pastionem tranatare. Multiplicem eius rerum abundantiam, Ammiani verba lib. 14. satis declarant: quum tradat eam nullius externi indigentem adminiculi, indigenis viribus, à fundamento ipso carinæ ad supremos vsque carbasos, ædificare onerariam nauem, omnibusque armamentis instructam mari committere. Opulentiam eius indicant hæc Sex. Rufi verba: *Cyprus famosa diuitiis, paupertatem populi Romani vt occuparetur sollicitauit, ita vt ius eius insulæ auaritia magis quam iustitia simus assequuti.* Florus scribit huius captæ insulæ opes Romani populi ærarium latiùs impleuisse quàm vllus alius triumphus. Carystius lapis reperitur hìc, auctore Antigono: & Plinio auctore adamas, smaragdus, opalus, crystallus, alumen, & cos, quem naxium vocant. Huius insulæ resinam antecedere alias omnes, idem inquit. Eius olea & vnguenta in deliciis, ceram & arundinem in medicinis valde commendat. Eximias eius columbas celebrat Athenæus. Deam Venerem hìc primùm ex mari egressam, credidit antiquitas; in cuius fortasse honorem vel memoriam, Cypriorum mulieres cuiusuis libidini se prostituere, idem affirmat. Iudæis quare in Cyprum venire non liceat, vide historiam apud Dionem, in Hadriano. Eius varia nomina apud auctores sunt hæc: Acamantis: Ærosa, Amathusa; Aspelia, Cerastis, Citida Colinia, Cryptus, Macaria Meionis. Sphecia. de quo in nostro Thesauro. De Cypriis multa apud Herodotum: Sunt & tres Cypriæ insulæ, sic dictæ, circa hanc insulam, vt docet Plinius.

EVBOEA.

HAEC *tam modico æstu, (vt eam describit Solinus,) diuidua est à Bœotia continenti, Vt dubitandum sit, an numerari inter insulas debeat. Nam latere, quem vocant Euripum, terræ continenti, ponte iungitur; & per fabricam breuissimæ machinæ aditur pede. & teste Procopio 4. Aedif. vnius trabis aut tigni iniectione aut sublatione, pedibus aut nauibus, hoc interuallum confici potest. Plinius scribit eam Bœotiæ aliquando iunctam fuisse, sed terræ motu auulsam. Hanc vniuersam terræmotui obnoxiam esse, sed maximè apud fretum, siue Euripum, tradit Strabo, additq; tali casu vrbem insulæ cognominem absorptam a mari. Quintæ magnitudinis hanc existimant inter maris Mediterranei insulas. Multa sortitur apud auctores nomina, vt Macra, & Macris, Abantias, Asopis, Oche, Ellopia, Archibium, &c. item Chalcis, ab vrbe primaria, ad eius fretum. Hæc maxima est totius insulæ, & Metropolis, tanta olim potentia, vt suas colonias in Macedoniam, Italiam & Siciliam miserit. Calidæ sunt aquæ in Lelanto campo, Straboni, Ellopias vocat Plinius. Hæ morbis sanandis aptæ. Cireus & Nileus flumina hìc quoque sunt, eidem Straboni, ex quorum altero bibentes oues albæ fiunt; ex altero nigræ. Sed & Carystium marmor celebrat Plinius, quod circa Carystum huius insulæ opidum effoditur, vbi quoque Appollinis Marmorei fanum a Strabone describitur. Æs in hac insula primum repertum: abietes hìc esse deterrimas: Olympiam ventum huic esse peculiarem: pisces iuxta hanc ita salsos esse, vt salsamenta existimētur, à Plinio asseritur. De Euripo (apud quem degentem Aristotelem periisse aiunt) mira produntur ab auctoribus, nempe alterno cursu septies die ac septies nocte fluctibus inuicem versis, adeò immodice fluere, vt ventos etiam ac plenis velis nauigia frustretur. Omnium dil gentissimè describit hanc insulam Strabo libro 10. Vide quoque Procopium de AEdificiis Iustiniani 4. Edidit quoque VVolf. Lasius de hac insula ampliss. commentarium, in suo Rer. Græcan. volumine. Duas supra viginti ciuitates hanc insulam habere, scribit in Demosthenis vita Libanius. nos multo plures ex vtriusque linguæ scriptoribus huic tabulæ induximus.*

RHODVS.

PVLCHERRIMAM & liberam Rhodon, veteres dixere quoque Ophiusam, Stadiam, Telchinen, Æthræam, Corymbiam, Pœessam, Atabyriam, & Trinacriam: sed & plura habet nomina in nostro Thesauro. Hanc e mari emersam tradit Plinius, & quondam aureo imbri perfusam, scribit Ammianus: aurum enim in ea pluisse narrant fabulæ, quum Pallas è Iouis capite nasceretur. Cara itaque Ioui tellus hominum Regi, atque Deorum, vt inquit Poeta. Apud Diodorum legimus a Sole adamatam, & aqua remota insulam factam: antea enim sub mari latuerat, aut paludibus adeò referta, vt inhabitabilis esset. In cuius memoriam Solis colossus, qui in septenario eorũ quæ admiranda orbis terrarum recésentur numerandus habetur. Hunc a Chare Lindio Lysippi discipulo factum legimus, septuaginta cubitorum altitudinis. pedes centum & quinque, habet Festus. Hoc simulachrum, inquit Plinius, post quinquagesimum sextum annum terræmotu prostratum, sed iacens quoque miraculo fuit. Pauci pollicem eius amplectuntur. Maiores sunt digiti, quam pleræque statuæ. Vasti specus hiant de fractis membris. Spectantur intus magnæ molis saxa, quorum pondere stabiliuerat constituens. Duodecim annis tradunt effectum, CCC. talentis. Sunt alij minores in eadem vrbe colossi, centum numero, sed vbicumque singuli fuissent, nobilitaturi locum. Alibi idem tradit, tria millia signorum in ea fuisse. Strabo scribit hunc colossum suo tempore prostratum terræmotu, & à genibus confractum, oraculoque prohibitos Rhodios, ne instaurarent. de hoc terræmotu vide Polybium 5. Numquam ita nubilum esse cælum, ait Polyhistor, vt in sole Rhodos non sit. qua de caussa Manilius hoc de ea, *Tuq; domus vere Solis, cui tota sacrata es.* Rhodinum vinum, vnguentum, & ficus, celebrant Plinius & Athenæus. Solum huius vuarum ac ficuum ferax esse, auctor est Philostratus 2. Imaginum. Incolas hominem pridie Non. Maij immolare solitos, Eusebius auctor est. Colossenses hos dici, à Colosso, sunt qui affirmare audent, inter quos sunt Eustathius, Zonaras, & Glycas; item Suidas, qui Colassenses, prima vocali in secunda pronunciat. Aliis vti & mihi potiùs persuasum est, Colossenses dici, qui Colossen Phrygiæ vrbem habitant. de quo nõ dicimus in Thesauro nostro Geographico. Apud Diodorum & Polybium multa de Rhodo. Sed omnium optime eam describit Strabo. De hac insula consule A. Gellij cap. 3. lib 7. Septem naualia habuisse, apud Polyænum 5. in Heraclide, lego. argumentum huius potentiæ euidens in re nauali. De horum in Asiæ continenti imperio, vide Liuium 37. & 38. & in insulas, Ammianum 22. Totam enim Cariam, partemque Lyciæ, Carpathum, & Calymnas insulas, sub horum imperio fuisse, ex Dionis Prusæi Orat. 31. intelligere est.

LESBOS.

PLVRIBVS *nominibus hæc insula apud scriptores veteres notatur: vocatur enim & AEgira, AEthiope, Hemette, Lasia, Pelasgia, Issa, Macaria, Mitylena, & Mytanida. Ab Ida ruptam, sunt qui credant, inquit Strabo. Claram hanc reddunt Arionis fabula, de qua AElianus; & Sappho poetria, quæ, Pausania teste, multa de amore scripsit; item Apollinis fanum, & Lepetymni sacellum in Lepetymno monte, teste Antigono. Circa Antissam Orphei caput sepultum, tradunt fabulæ. Lusciniasq; ibidem melius canere quàm alibi, scribit ex Myrsilo (hinc oriundo) Antigonus. Diodorus scribit primùm à Pelasgis habitatam, deinde à Macario Iouis Cyrenaici filio, vnà cum Ionibus; postea à Lesbo, Lapithi filio. Vitiferam faciunt eam Plinius, & Athenæus, qui eius vina adeò laudat, vt ea ambrosiæ quàm vino propiora dicat. Quinque opida in ea constituit Pomponius, octo Plinius. Nos plura ex vtriusque linguæ monumentis deprehendimus, vt docet ipsa tabula. Septimo siue vltimo loco hæc habetur inter Mediterranei maris insulas, aliqua magnitudine celebres. Apud Strabonem multa de hac insula.*

CHIOS.

ASPERAM, & arboribus densam esse hanc insulam, tradit Athenæus: incolasque omnium Græcorum fuisse primos qui seruis emptis vterentur. Vrbem habet cognominem, quam Thucydides omnium Ionicarum maximam & ditissimam appellat. Nihil in hac insula celebrius vino quod inde Chium vocant, omnium Græcanicorum optimum, vt Strabo, Ælianus, & alij affirmant. Hoc in Aruisio agro circa Pelinæum montem

INSVLAR. ALIQVOT AEGAEI
Ex Conatibus geographicis
RHENIA.
DELVS.
ICARIA.
Samium fretum.
Draconon prom.
Melanthy scopuli. uel insulae
Loca incertæ positionis
Dianæ templum
Loca Euboeæ, quorum situs ignoratur.
VRBES
FONS
FLVVIVS
INSVLÆ
REGION.
LOCA
GENS
MONTES
ACHAIAE
Anthedon.
Artemidis fanum.
PARS.
RHODVS.
Thoantium.
Atabyrius mons.
Lindus
Physcus
IXIA.
Pydna, et Thera vrbs Inessa fons Thermydra portus in cognitæ positionis
CHIOS.
Phanæa prom.
Helene fons.
CYPRVS,
Insula læta choris, blandorum et mater amorum.
CILICIAE
CILICINVS
PAMPHILIVM MARE.
PAPHIA.
AMATHVSIA.
Olympus m.
Limenia.
Isidis templum.
Arsinoe
Cythera
Amathus
Palæa.
AEGYPTIA AVSTRI
CVM MARE
NVM
Curias prom.
Meridies

RIS ANTIQVA DESCRIP.
Ortelij Antuerpiani.
EVBOEA. Insula.
Gyræ petræ, quæ et Caphareides; et Choerades.
Andros
ANDROS
Gaureleon portus, qui et Gaurium.
Leon prom. Leuce Acte uidetur Strab.
Incertæ positionis.
Amphilysus,
Assorus,
Astypalæa,
Ceretius,
Chesias,
Chesius,
Gorgia,
Gigarto,
Ipnus,
Ipnusa,
Leucothea,
Tauropolium siue Dianæ fanum.
Fretum Mycales.
Ioniæ pars.
Posidonium prom.
Neptuni templum
Narthecus ins.
Samos
Laura
Iunonium sacrum
Imbrasus qui et Parthenius flu.
SAMVS
Myrtoi maris pars.
Carthaea.
Iulis fons
Iulis
Carestus
Elixus flu.
Apollinis Sminthij
CIA, et CEOS.
Poeessa vrbs vspiam fuit in hac insula item Nedus, Echias, et Tragium.
PHRYGIA MINOR.
Methymna
Napæ
Nesiope ins.
Euripus Pyrr.
Incertæ positionis.
LOCA
Cillæum
Polium
REGIO
Hyperdexium
VRBES
Arisba
Ciraua
Geren
Hiera
Metaum
MONTES
Creon
Macystus
Olympus
Orcynium
Penthile
Polium
Pylæus
Tantalus.
PROM.
Brysa.
SEPVLC.
Lamperium.
LESBOS.
Eressus
Malia prom. Malia forte Strabon.
LEMNOS.
Hephæstia
Mosychlon mons.
Cornu.
Myrina.
Euboea locus
Hermæum mons,
Chrysa insula
horum situs incertus.
Issicus sinus
Clides insulæ
Clides pr.
Dinaretum pro
Olympus prom.
Veneris fan.
Carpasia
Golgi.
Achæorum litus.
Cauda bouis
Aphrodisium
Chytrus
Carpasiæ insulæ
Salamis, quæ et Constantia
Salaminæ insula
Tamassus
Arsinoe
SYRIACVM MARE
Leucola portus
Idalium nemus.
Veneris sacer collis
Ammochostus prom. Pedalium nonnullis.
Cypri insulæ incognitæ positionis
LOCA
Elmæus
Tyrrhia.
GENTES
Asphax
Otienses.
VRBES
Acra
Acragas
Alexandria
Asine
Cerbia
Cinyria
Cyrenia
Dionia
Epidarum
Erysthia
Gerandrum
Lacedæmon
Malum
Togessus
Tembrus
Vrania.
Cum priuilegio decennali
1584

montem prouenit. Vinum nigrum quoque in hac insula primùm extitisse, tradit Athenæus. Nobilis est non minus lentisco, quæ mastichē producit. Marmor huius quoque laudatur a Plinio, qui arbitratur Chiorum lapidicinas versicolores istas in marmore maculas primùm ostēdisse, cùm exstruerent muros. Fontem describit in hac Vitruuius, ex quo imprudenter bibentes, insipiētes fieri ait. Chiæ terræ in medicis vsum, idem docet. Omadio Baccho hominem discerptum quondam incolas immolasse, Eusebius Auctor est. Alijs nominibus etiam vocatur, vt Chia, Æthalia, Macris, & Pityusa. Chiorum res gestas quasdam lege apud Herodotum: adde huic Strabonem. De Drimacho seruo, in hac insula historia lectu digna est apud Athenæum 6.

L E M N O S.

A*tho monti aduersa Lemnos est, qui (vt testis est Statius & Solinus) vmbram iacit in forum Myrinæ, non sine miraculo, cùm Athos ab hac insula sex & octoginta milibus passuum separetur. Insula Vulcano sacra est. E cælo enim in hanc insulam à Ioue præcipitatum, veteres narrant fabulæ. Ignem in hac primum inuentum & confecta arma, narrat ex Hellanico Tzetza. Ex quatuor labyrinthis in orbe memorabilibus à Plinio enumeratis, hic tertius erat. Architecti illius fuere Zmilus & Rholus, & Theodorus indigena. Ex lapide erat polito fornicibus tecto, & centum quadraginta columnis mirabilior ceteris: quarum in officina turbines ita librati pependerunt, vt puero circumagente tornarentur. Huius reliquiæ Plinij tempore adhuc exstabant. Hoc eodem auctore rubricæ Lemniæ palma tribuitur; cuius in medicis vsum vide apud eundem: & Galenum. Lemniadum mulierum historiam lege apud Apollodorum, lib. 1. Bibliotheces.*

S A M V S.

Samon hanc, vocatam pluribus nominibus reperio, vt Partheniam, Anthemum, Melamphilum, Cyparissiam, Imbrasiam, & Stephánen: alijsque, de quibus in Thesauro nostro. Insula est omnium rerum (excepto vino, quo non admodum excellit) ferax & diues, adeò vt trito prouerbio dici soleat, eam lac gallinaceum ferre. Bis anno in ea ficos, vuas omomelidas, mala, & rosas nasci, scribit Athenæus. Olim tamen siluestrem fuisse, bestijsque feris plenam, legitur apud Aelianum & Heraclidem in Politiis. Lapidem Samium, & terram Samiam, eorumque in medicina vsum, docet & commendat Plinius. Idem Samia fictilia in esculentis laudari testatur. Labyrinthum hic quoque factum à Theodoro, addit. Sed in Samo, nihil nobilius, teste Solino, quàm Pythagoras ciuis. Eusebius in Chronicis scribit hinc oriundam quoque Sibyllam quam Hierophilam vocant. Samios ouem venerari, scribit Ælianus, eaque monetam suam signare addit. Huius Pauones laudat Athenæus. Iunonis autem hanc esse credidit antiquitas: & Iunoni caram fuisse hanc insulam, canunt hi versiculi Virgiliani, *Quam Iuno fertur terris magis omnibus vnam, Posthabita coluisse Samo.* Multa de Samiis apud Athenæum 12. Apuleium 2. Florid. Plutarchum in Pericle, & Strabonem libro 14. ex quo libuit hæc attexere de eius tyranno Polycrate. Hic cùm fortuna & potentia adeò floruerit, vt maris etiam imperium tenuerit; hoc eius prosperitatis argumentum ferunt, vt cùm annulum lapide & sculptura sumptuosum de industria in mare proiecisset, paulò pòst piscatorum quidam extraxerit piscem, qui eum deglutierat, & aperto pisce annulus inuentus sit, illique redditus. Hanc eandem historiā narrat quoque Herodoti Thalia, sed calamo multo (vt solet) illustriore.

D E L V S, & R H E N I A.

H*uius situs in medio Cycladum est. Templo Apollinis & mercatu celebratam scribit Plinius. Totius Græciæ emporium vocat Pausanias: Maximum totius Orbis emporium, Festus. Ærarium Græcorum appellat Thucydides. Patriam Deorum, alius. Dianæ enim & Apollinis natalem hanc esse poetarum fabulis docemur. Quæ ex opinione hominum, vt habet in Verrem Cicero, hæc insula eis sacra putatur: tantaq; eius auctoritas religionis & est, & semper fuit, vt ne Persæ quidem cum bellum toti Græciæ diis hominibusq; indixissent, & mille numero nauium classem ad Delum appulissent, quicquam conarentur aut violare, aut attingere. Post primum diluuium Ogygij temporibus hanc ante omnes terras radiis Solis illuminatam, sortitamq; ex eo nomen, apud Solinum legitur. Alia autem nomina, ab euentibus aliis, illi tribuūtur, vt Pelasgia, Lagia, Ortygia, Cynethum, Cynthon, Chlamidia, Scythia, Anaphe, Asteria, &c. (sed Asteria quoque vrbis nomen in eadem hac insula est, quæ vrbs postea etiam Delos dicta fuit, testibus Apollodoro & Seruio.) Artemitam, & Celadussam, eam Plinius quoque nominat. Tria obseruanda in hac annotat Athenæus, forum obsonio abundans, incolarum omnifariam turbam, & Delios Dei parasitos. De Inopi fonte scribit Plinius, eum eodem modo quo Nilus, ac pariter cum eo decrescere augeriq;. Idem locum Deli petras nominat, vbi pisces naturâ ita salsos esse dicit, vt pro salsamentis haberi possint, in portu eiusdem autem dulces. Antiquissimam æris gloriam Deliaco fuisse, apud eundem legitur. Huius tempore tradit quoque palmam arborem conspici, ab Apollinis dei ætate. Pausanias (qui vixit sub Hadriano Imperatore) scribit, suo tempore hanc insulam adeò desertam fuisse, vt amoto templi præsidio, quod Athenienses mittebant, hominibus si Delios tantùm numeres, prorsus orbata esset. Admirāda rerum vicissitudo! In hac insula canem alere, hominem mortuum sepelire, aut cremare (nasci, aut mori, addit Thucydides) nefas erat, vt Strabo, & alij tradunt. Transferebantur itaque hominum cadauera in proximam insulam* R h e n i a m, *exiguam & desertam, quæ hinc distabat quatuor tantùm stadiis. Plutarchus ait hanc a Nicia, ponte cum Delo coniunctam fuisse. Thucydides lib. 1. & 3 ait, à Polycrate Samiorum tyranno captam, catena Delo annexam, & Apollini Delio consecratam. Felem & ceruum in hac non nasci, scribit Antigonus. Mensæ genus describit Athenæus, quod in hac insula paratur, & inde* ρυπαρὸς *vocatur. A Sicilia auulsam, atque vndis submersam, scribit Lucianus in Marinorum Dialogis. Adde his quæ habet Seruius ad 3. AEneid. De Delo lege Hymnum a Callimacho in hanc scriptum.*

I C A R I A.

Icari fabula, mors & sepultura, huic insulæ, & mari quod eam alluit, nomen dedit. Olim enim Doliche, Ichthyoessa, & Macris vocabatur. Desertam, sed pascuam tamen esse, tradit Strabo. Idem Milesiorum coloniam facit. Pramnium vinum tamen, à Pramnio monte huius insulæ, celebrat Athenæus, quod & pharmaticen nominari ait. Icari fabulam vide apud Ouidium, Pausaniam, & Arrianum.

C I A.

Q*vam Ptolemæus Ciam, Strabo Ceum vocat. Ceos, quam nostri quidam dixere Cean (inquit Plinius) Græci Hydrussam. Auulsa Euboeæ, quingentis longa stadiis fuit quondam: mox quatuor ferè partibus, quæ ad Boream vergebant, eodem mari deuoratis, opida habet reliqua Iulida, Cartheam: intercidere Coressus, Paecessa. Neressum etiam opidum huius insulæ, nominat Aeschines in Epistolis: at malè. pro Coressus, vt puto. Ex hac profectam delicatiorem feminis vestem, auctor est Varro. Inuentrix fuit Pamphila Latoi filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, vt denudet feminis vestis, bombycina nempe. Aelianus in Variis, tradit hic moris fuisse, vt qui senio confecti essent, se mutuo inuitarent tamquam ad solenne conuiuium, vbi coronati cicutam bibebant. quia sibi conscij, ad commoda patriæ promouenda inutiles, iam ob ætatem delirare incipiebant.*

CRETA.

Etsi multa ſint quæ hanc inſulam claram reddant, & famigeratam, vt aduentus Europæ, Paſiphaës & Ariadnæ amores, Minotauri feritas fatumque, Dædali labyrinthus & fuga, Tali ſtatio atq. mors; (qui ter die, referente Agatarchide, hanc circumibat) nihil tamen eam æquè celebrem reddit, ac Iouis natiuitas, educatio, & ſepulcrum. Sed & pluribus Deorum natalibus, ſi Diodoro fides, nobilitatur, vti Plutonis, Bacchi, Palladis, & Dictynnæ; quam Dianam putant: adeò vt non inconcinnè quis hanc inſulā Deorum incunabulum vocauerit. Iouis quoque cum Iunone nuptias hic celebratas tradunt, in ora Gnoſiæ, ad Therenen fluuium. Minois legiſlatoris, & Rhadamanti herois iuſtiſsimi memoria, inter alias inſulas non minori gloria ſe attollit. Inſulam totam eſſe montoſam & ſilueſtrem, ſcribit Strabo, additque ei conualles fertiles. Silueſtrium caprarum agrum copioſum facit Solinus. Oues rufas & quadricornes, imprimis circa Gortinam eſſe, tradidit. Cupreſsi patriam vocat Plinius: quocumque enim loco terram mouerit quiſpiam, niſi feratur alia, hæc gignitur, protinusque emicat, immò non appellato ſolo, ac ſponte, maximè in Idæis montibus, & quos Albos vocant. Ariſtolochiæ Creticæ meminit Corn. Celſus. Nullam hic noctuam, aut vllum maleficum animal, præter phalangium eſſe, auctores ſunt Plutarchus, Plinius, Solinus, Ælianus, & Antigonus. Canum huius inſulæ ſagacitas laudatur ab Ammiano, lib. 30. Hos Iul. Pollux lib. 5. in Parippos diſtinguit & Dioponos. Incolas optimos ſagittarios faciunt Pauſanias, Liuius, Ælianus, Xenophon, & Cteſias. Pugnaces, & amoribus deditos, Plutarchus; Vinoſos, & ſaltandi peritos, Athenæus; Fraudulentos, rapaces, & auaros, Plutarchus; Ventres pigros, mendaces, & malas beſtias, vocat eos D. Paulus. Nihilominus hos intelligentię magis quàm verbi ſtudioſos eſſe, ſcripſit Plato, de Legibus. Inſulam priùs inhabitatam ab indigenis Eteocretibus, refert Diodorus: & horum regem Cretam vocat; ſed hunc Curetum regem appellat Solinus, & inde Cretæ nomen facit. quod ſi Doſiadi, apud Plinium, creditur, à Creta nympha hoc nomen accepit. Sed & Cvretis à Curetis populis dicta fuit, idem Plinio & Solino: & iiſdem, prius Aeria. item Macaros, & Macaronnesos, à temperie cæli. Idæam & Cthoniam nuncupat Stephanus, & Telchioniam à Telchinibus incolis, Gyraldus. Sed & Hecatompolis quoque vocatur, à centum vrbibus, quibus quondam habitata, vt placet Plinio, Solino, & Straboni ex Homero, qui eam aliâs nonaginta (vt quoque Plato) tantùm habere ait. Centum tamen, & plura vrbium nomina ego ex vtriuſq. linguæ monumentis collegi, hac tabula: earum autem quædam, quia ſitum ignorabam, ſeorſum, vt alia nonnulla, repoſui. Inter maiores maris Mediterranei inſulas, quartum hæc occupat locum, teſte Euſtathio. Apud Strabonem, Diodorum, Heraclidem in Politijs, & Athenæum, multa, præter alios, de eadem inſula.

SARDINIA.

Ex ſeptem maris Mediterranei inſulis, magnitudine aliqua memorabilibus, ſunt qui hanc tertiam faciunt; vt Euſtathius auctor eſt. Qui formas locorum depingunt, eam veſtigio humano aſsimilant; qua de cauſa Ichnvsa & Sandaliotis dicta aliquando fuit. Sardon Græcis, à Sardone Herculis F. vocatur: Sardinia inde Latinis. Hæc, teſte Pauſania in Phocicis, magnitudine & felicitate, cum iis quæ maximè celebrantur, comparanda eſt. Magnitudine & hominum multitudine, & omnium fructuum genere excellentium, dicit Polybius. Pecudum optimam parentem vocat Ælianus: frumenti beatam facit Strabo. qua de cauſſa Florus hanc annonæ pignus vocat. Prudentius ſcripſit claſſem vehentem granaria congeſta Sardiniæ Romana rumpere horrea. Nominat hanc inſulam Saluianus Vitalem vrbis Romæ venam. Argenti feracem facit Sidonius in Panegyrico Maiorani. Inſula argenti diues & fertilis eſt, inquit Pomponius, & ſoli quàm cæli melioris, atque vt fecunda ita penè peſtilens: quod idem confirmat Strabo, inquiens æſtatis tempore valde morboſam, iis locis imprimis, vbi feraciſsima eſt. Huic incommodo accedit herba Sardonia, quæ ſi edulis fuerit, rictu ora diducit, vt ridentium facie intereant. Eſt & Solifuga, animal perexiguum, ſimileq. araneis forma, quod per imprudentiam ſuperſedentibus peſtem facit. Muſmo animal ex genere arietum, quod Plinius Corſicæ tribuit, Straboni huius inſulæ eſt. Huic, non illis ſuffragari videtur Ælianus de Animalib. 16. cap. 34. Purpuras inſignes & acutiſsimas hic gigni tradit Suidas. Sardinias tapetes celebrat Non. Marcellus ex Varrone, de Genere veſtimentor. (niſi ſit Sardianis legendum, à Sardi nempe vrbe Aſiæ) non Sardineæ. quod magis probo. De Sardianis tapetibus enim apud Athenæum, & alios. Huius vrbem primariam Calarim, pulcrè deſcribit Claudianus de bello Gildonico, ſub finem. Maris Sardoi profunditatem facit Strabo CIↃ. vlnarum. Alia huic inſulæ peculiaria ſuppeditabunt Pauſanias, Solinus, Euſtathius, dictus Claudianus, & alij. Inter Africanas inſulas hæc numeratur à D. Iuſtiniano in Codice.

CORSICA.

Hanc Græci Cyrnvm, Latini Corsicam, vocant à Corſa muliere, vt Euſtathio placet, vel vt Dionyſio, à verticibus montium. Nam, vt Strabo tradit, aſpera eſt, ac pleriſq. locis planis inuia, atq. malè habitatur. Non aliam inſulam magis ſiluoſam, ait Dionyſius. Confertiſsimam arboribus, nauibus condendis aptiſsimis, docet Theophraſtus 5. Hiſt. Plantar. ex iiſque Romanos aliquando tam largam materiem cecidiſſe, vt ratem percondereut quinquaginta velis ducendam. Therapnen ab

CORSICA.
INSVLAE MARIS IONII.
EPIRI PARS.
CORCYRA INS.
CRE
Iouis magni, medi
Ex conatibus geographicis
AEGAEVM
Creticum mare
Adriaticum siue Ionium mare
CYDONES.
Ida mons,
Africum siue Lybicum mare.
Loca incognitæ positionis.
Claudos

SARDINIA.
LVCVI DONESII.
CARINS II.
AESORONENSII.
RVACENSII.
VALENTINI
SOLCITANI.
CORNESII, qui et AECHILENSII.
SICVLENSII
NORENSES
CORPICENSII.
NEAPOLITANI
CVNISITANI.
CORACIN SII.
Fretum Gallicum, qui et Sardonius sinus, item Taphros.
Corsica
Incognitæ positionis vocabula Sardonica.
VRBES, vel LOCA.
POPVLI.
et insula ponto.
Ortely.
PELAGVS.
profundissimum, Straboni.
Priuilegio decennali.
DORIENSES
TRICHAICES.
Carpathium mare.
ZACYNTHVS INS.
Cephallenię incognita.
MARE.
Vrbium Cretæ nomina quarum situs ignoratur
Arcadia
Aulon
Axus
Biennus
Boeæ
Cantanus
Catrea
Caunus
Clatos
Cytinos
Dulopolis
Elyrus
Etia
Glamia
Grammium
Hierapolis
Holopyxos
Hydramia
Istria
Istros
Lycastos
Marathusa
Methymna
Myrina
Nauphra
Oaxus
Olus
Olyssa
Pergamum
Phalanna
Phalannea
Pharæ
Præsus forte
Prasum
Priesus
Pyloros
Rhaucos
Rhizenia
Rhytium
Satra, quæ
Eleutherna
Sibyrtus
Strenos
Syia
Syrnthos
Tegea
Therapne

ab Ouidio nominari putant quidam. Callimachi Scholiastes dicit TYROS suo tempore vocari, fides sit penes illum. Buxo abundare scribit Plinius (ex Diodoro) & mel eius esse amarum. item vulpibus, cuniculis, & auibus siluestribus: sed nec boues, capras, lupos, lepores, nec ceruos alere, Polybius auctor est, lib. 12. Equos etiam habere scribit Procopius 3. Gothor. sed paullo supra oues magnitudine. & simias ad humanam fere effigiem, si huic fides. Mellisque huius tantam copiam ostendit Liuius 40. vt M. Pinarium praetorem ex ea centum millia pondo inde detulisse tradiderit. Magnitudine, tertium sortitur locum inter Mediterranei maris insulas. Incolas bestiis inhumaniores, & vitam latrociniis sustentare, apud Strabonem legitur. Longaeuos esse Corsos, tradit Eustathius, & ante eum Athenaeus. Ciuitates habere insulam tringinta tres, annotauit Martianus Capella. Plurium nomina me ex Latinis Graecisque scriptoribus collegisse, tabula indicat. Ampliorem huius descriptionem habent geographiae studiosi, apud Diodorum, Lib. 5. Describit hanc quoque Seneca de Consolatione, ad Albinam. & idem in suis versibus.

INSVLÆ MARIS IONII.

IONII maris insulae celebriores sunt hae, Corcyra, Cephalenia, Zacynthus, Ithaca, Leucadia, & Echinades, de quibus haec singulatim. CORCYRA, Alcinoi gratum solum, vt habet Dionysius: etiam CERCYRA dicitur, sed & plura habuit aliquando nomina, vt PHÆACIA, SCHERIA, DREPANVM, CERAVNIA, ARGOS, MACRIS, & vt cuidam placet, CASSIOPE: de quibus in nostro Thesauro. Insulam hanc olim in tantam excreuisse potentiam tradit Eustathius, vt multas insulas & vrbes suo imperio subiugauerit, tantamq. nauium copiam habuisse, vt sola sexaginta naues in Persico bello armauerit: postea ita desertam factam, vt in prouerbium abierit, Cercyra est libera, caca vbi volueris. Alia est ab hac Corcyra, quae Melaena cognominatur in mari Hadriatico.

CEPHALENIA vocatur etiam MELÆNA, & SAMOS, item TAPHOS; DVLICHIVM quoque, vt quibusdam videtur: sic tradente Strabone. A quatuor populis hanc quondam habitatam scribunt Eustathius & Tzetza; à Proniis nempe, Samiis, Palensibus, & Craniis. Nesiotas addit Liuius. Caprae in hac insula sex mensibus non bibunt, si Æliano creditur. Apud Antigonum legimus hanc flumine quodam diuidi, cuius ab altera parte cicadae, ab altera non sunt.

ZACYNTHVS, HYRIA quoque, & CASSIOPA dicitur, Nemorosam cognominat Poëta. Huius incolas tradit Athenaeus militiae rudes esse, quòd diuitiis abundãtes, & aliis rebus omnibus, delitiis sint assueti. Phalangium animal hic multò nocentius hominibus, quàm alibi, inquit Ælianus. Tempore quo spirant Ethesiae, capri hiantes stant versus Boream: eoque contenti, aquam non requirũt, neque bibunt, vt Antigonus tradit. Coeranium speluncae nomen est in hac insula, apud Plutarchum de Animantium comparatione. Fontem piscibus fertilem habet: ex quibus pix educitur, si Ctesiae creditur. In hac insula, Scribit F. Desiderius Lignamineus Patauinus se reperisse hoc Ciceronis Epitaphium: M. TVLLI. CICERO. HAVE. idq. circa annum à Christo 1544. Adamus Tefellenius Louaniensis in suo Itinerario M. S. (quod mihi legendum dedit Dn. Hadrianus Marselarius) scribit se contrectasse in hac insula anno 1550. ipsius Ciceronis ossa, legisseq. ad ipsum sepulchrum hoc Epitaphium: *Ille oratorum princeps, & gloria linguae Romanae, iacet hac, cum coniuge Tullius, vrna: Tullius ille inquam, de se, qui scripserat olim, O fortunatam natam me consule Romam.*

ITHACA quoque NERITIA vocatur, à Nerito eius monte, ni fallor. Apud Strabonem vrbs est etiam Ithaca in ea, quam & Alalcomenen vocatam tradit Plutarchus. Multos portus habere legitur apud Athenaeum, sed montosam asperamque, & aegrè multa opera & labore ingenti, exigua & vilia malignè cultoribus reddere, apud Plutarchum. Apud Porphyrium ex Artemidoro lego hanc insulam à Panormo Cephaleniae portu versus Orientem distare, continereque in ambitu suo octoginta quinque stadia. angustam esse & sublimem. In hac Nympharum antrum, eodem & Homero testibus. Lepores hic non nasci, apud Antigonum legimus. Nisi Vlysis natalis locus esset haec insula, nulla de ea memoria extaret in litterarum monumentis. LEVCAS, vel LEVCADIA, etsi peninsula à Plinio describatur, Mela insulam tamen vocat. Insulam factam, à continentiq. abscissam, sed postea ventorum flatu redditam, tradit Strabo. In eius promontorio excelso, Apollinis Ælij fanum describitur ab Æliano, vnde quotannis aliquem reorum deiicere, auerruncandi gratia, solebant; referente Strabone. ECHINADES, sic dictae ab Echinorum multitudine: STROPHADES eos appellat Apollodorus. Olim continenti annexas fuisse, docet Pausanias in Arcadicis. Faciem harum saepius mutari, ex aggestu vel recessu limi Acheloi fluminis (ad cuius ostia sitae sunt) addit Strabo. His vicinae erant Taphij & Acutae. Historiam (aut fabellam si mauis) cognitu dignam accidisse circa has insulas, de morte Panos, recitat Plutarchus, de Oraculorum defectu.

AFRICA PROPRIA.

QVEMADMODVM eã Asiæ pars, quæ Ponto Euxino, Mari Ægeo, Mediterraneoque, Et Euphrate flumine circũscribitur, propriè Asia dicitur apud Geographos: ita hæc Africæ pars inter ceteras eius prouincias, Africæ Propriæ nomẽ semper obtinuit. Obseruandum etiam hoc in tota veteri historia, cum Asia aut Africa nominatur, has eius partes tãtùm intelligi. Fines Africæ huius regionis sunt ab Occidente Ampsaga fluuius, viciniq́ue Mauritani: à Septentrione Mediterraneum Mare: Aræ Philenorum quibus Cyrenaicam contingit, termini sunt versus Orientem: Lybiam interiorẽ, & eius deserta habet versus Meridiem. Alio nomine eadem vocatur Zeugis & Zeugitana. Comprehẽdit autem in se Numidiam, (quæ & Massylia) Bizacium, & Tripolitanam regiones. In quatuor populos diuidit eam Diodorus, Pœnos, Libophœnices, Libyos, & Numidas. Tempore Romanorum sub Scipione Æmiliano diuisa fuit hæc Africa in duas prouincias: quæ circa Carthaginem, Veterem: quæ circa Numidiam, Nouã vocabant, testibus Plinio, Appiano, & Dione. Consulares erant Numidia & Byzacium: Proconsularis in qua Carthago, vt refert Sex. Rufus. (hancq. diuisionem faciebat, vt Plinius addit, fossa quædam) Aliam huius distinctionem & præfecturam vide in Codice lib. I. Titulo 27. Numidiam, præter marmoris, quod inde nomen obtinet, ferarumq. prouentum nihil insigne habere, auctor est Plinius. Genus primum autem equitum ei tribuunt Liuius, Plinius, & Solinus. Byzacij celebrant glebam præpinguem: vt quæ iacta semina cum incremento centesimæ frugis reddat, imò ex tritici modio centenos quinquagenos. Misit ex eo Diuo Augusto procurator eius ex vno grano quadraginta paucis minùs germina. Misit & Neroni similiter CCCXL. stipulas ex vno grano. Accedit huic ea terræ bonitas quoque, vt agricola post sementẽ, (teste Columella) ante messem, segetem non attingat, quia vix vlla herba exeat, nisi semine iacto. Fertilitatis huius Africæ quoque meminit Halicarnasseus. At vno verbo insignem eius omnium rerum hubertatẽ indicat in quadam ad seditiosos Iudæos oratione Titus Imp. vbi eam Altricem Orbis terrarum nominat. Sed & animam reipublicæ Romanæ appellat Saluianus lib. 7. aqud quem multa de huius regionis potentia diuitiisq́ue. Fœcundissimã etiam hanc hominum facit Herodianus. Sed & animalibus omnis generis abundantem Polybius, ita vt equorũ, boum, ouium, caprarumq́ue, reliquas omnes ferè terræ regiones multitudine superet. Et quod mirandum, mularum fœtus hîc adeò non haberi prodigiosos tradidit ex Dionysio, Magone, & M. Varrone Columella, vt tam familiares sint incolis partus earum, quàm nobis equarum. Sed gentem ingenio acutissimam dicit idem, I. cap. 4. insidiosam facit Hirtius: subdolã Maternus: ita vt Vegetius scribere non vereatur, Romanos his semper inferiores fuisse dolis atque diuitiis. Causidicorum nutriculam appellat Iuuenalis. Carthaginenses numerat Athenæus inter eas gentes quæ inebriari soleant. Saluianus 7. Prouid. hos adeò inhumanos, ebriosos, fallaces, fraudulentos, cupidos, perfidos, impudicos, & libidinosos facit, vt, qui talis non sit, Afrum etiam esse non posse addat. denique nullo non malo eosdem obnoxios tradit. Perfidiam horũ notant omnes historiæ. & inde nata parœmia. Atque hæc de hac diuite triumphis terra (vt eã vocat Poëta, & arce prouinciarũ, vt Cicero) Africa. Insulæ huius regionis magis celebres sunt Melita, Menyx, Cosura, & Cercina: atque aliæ, sed ignobiliores. quas, vti & eius populos, flumina, montes, & vrbes, loquitur ipsa tabula. Sardiniam insulam sub hac Africa cõprehendi, testis est Iustinianus in Codice I. Titulo 27.

Sed de Carthagine, huius vrbe primaria, quamuis Sallustius ait de ea satius esse silere quàm pauca dicere; hæc pauca tamen addere visum. CARCHEDON Græcis, CARTHAGO Latinis hæc vrbs nominatur. Carthadã priùs dictam (quod Phœnicum lingua nouam exprimit) tradit Solinus, Inde eam Καινόπολιν, NOVAM VRBEM vocat Stephanus, qui eam quoque (nescio quibus auctoribus) OENVSSAM, CACABEN, & CADMEIAM nominat. Sunt non pauci qui sub voce THARSIS hanc in Sacris litteris describi existimant. Atque hæc de priscis eius nomenclaturis. nam procedentibus temporibus alia quoque nomina sortita est, vt suo loco dicemus. Sed & variis elogiis eam ornauere veteres, *Celsam & Almam* vocantes: *Romani Imperij æmulam, terrarũ orbis auidam: Prouinciæ magistram venerabilem: Africæ Musam cælestem: Camœnam togatorum*, Apuleius. *Alterum post vrbem Romam terrarũ decus*, Solinus. *Magnam* cognominant Ptolemæus, Manilius, Pliniusque: *Maximam Orbis terrarum* Victor Vticensis & Suidas: idq́ue merito. viginti enim M. P. intra maris ambitum comprehendisse, Orosius auctor est. Quatuor M. P. hunc ambitum auget Liuij Epitoma. Trecentorum & sexaginta stadiorum facit Strabo (quàm verè, lectoris iudicio relinquo) quæ faciunt quadraginta quinque M. P. Sita fuit hæc vrbs in peninsula: quæ isthmo trium M. P. latitudinis, siue, vt eius diligens delineator Appianus tradit, viginti quinque stadiorum, Africæ continẽti annectitur. Silius Italicus 15. de ea hæc, *Hæc caput est, non vlla opibus certauerit auri, Non portu, celsò-ve situ, non dotibus auri, Vberis aut agili fabricanda ad tela vigore.* Loca in ea celebriora sunt Megara, pars vrbis sic dicta: Byrsa, arx, quæ stadia viginti duo in circuitu habebat, vt adnotauit Seruius: & in ea Iunonis, Æsculapij & Beli templa: Theatrum, Gargilianæ thermæ & aliæ Maximianæ dictæ: Delphicum siue Apollinis fanum, Memoriæ ædes, Hippodromus, Basilica Celerinæ, Theoprepia ecclesia, Lyspana locus, & Via (nisi locus mẽdosus) cælestis. Lucus in vrbe fuit media; & in eo templum Iunonis, vt habet poëta Virgilius. item Elisæ templũ, vt Silius. Quæ postea in ea ædificauit Iustinianus Imp. enarrat Procop. 6. huius ædificior. IVSTINIANA quoque ab eodem, si Balsamoni fides, appellata fuit. Conditores huius Phœnices fuisse Xorum & Carchedonem, aut, vt alij, Elissam siue Didonem Agenoris regis F. ferunt, anno quinquagesimo ante Ilium captum: siue septuaginta duos annos antequam vrbs Roma conderetur, testis Appianus. Teucro eius fundationem tribuit Silius. Iosepho cõtra Appionem teste, exstructa fuit anno à regis Solomonis obitu centesimo quinquagesimo quinto. Huius vrbis virtus, vt foris in bello clara, ita variis domi casibus agitata fuit. Tandem cùm stetisset, vt, qui plurimùm, tradidere, annis septingentis triginta septem, à Romanis, tanquam eorum Imperij æmula, bellis vexata, direpta, radicitus excisa, & in cineres tandem redacta fuit. Atque ita deserta permansit ad annum vsque centesimum & alterum: quo, iussu Senatus restaurata, & missis habitatoribus, colonia Romana (eaq́ue prima extra Italiam ducta.) IVNONIAq. dicta à C. Graccho fuit, testibus Appiano, Solino, & Dione, qui eandem postea ab Augusto denuo coloniam factam addit: quia cùm Lepidus partem eius

AFRICUM PELAGUS.
NUMIDICUS SINUS qui et LATURUS.
MAURITANIAE CAESARIENSIS, ET NUMIDIAE PARS.
NUMIDIA NOVA.
Libyca via. Sive Fretum Siculum alterum.
BAZACITIS Regio.
BYZACIUM Regio.
SYRTIS MINOR.
PHAZANIA.
Misulani.
Nabathrae.
Nasabutes.
Nisibes.
Musini
Asphodelodes.
Cerophaei.
Gephes.
Machyni.
Zabeces.
Machryes.
Cinethij
Mimaces.
Auses.
Machlyes.
Astacures.
Psylli.
Achaemaenes.
Buturgures.
Muchthusij.
Motuturij.
Vzarae.
Aliardij.
Sabubures.
SITAPHIUS Campus.
LIBYAE IN
Sinus Carthaginensis, ipsaque urbis, atque locorum aliquot vicinorum plenior descriptio.
LOCA INCOGNITAE POSITIONIS, ex varijs antiquae notae auctorib.
Abba, Achris, Adis, Agar, Alele, Bada, Baste, Canthele, Caputbada, Cemma, Cilla, Cillaba, Decimum, Ethine, Graesa, Hermio, Isinuc, Lectum, Locha, Males, Mamma, Marthama, Massilia, Menephesa, Meschela, Miltina, Nargara, Ophe, Oroscopa, Purthos, Phara, Phellina, Pithecussae, Salera, Sarsura, Sintae, Solis campus, Syllectum, Tegea, Tergasa, Thabena, Tholuns, Thon, Tinges, Tisiaus, Tisidium, Tocus, Tricamarum, Tuman, Vazua, Zama, Zella, Zincha, Zona. Ex Augustino, Cypriano, et concilio Carthaginensi, Abarina, Abbir, Accura, Acyrega, Agra, Amaccura, Anthypatiana, Asuaga, Auasafa, Audurus, Ausciaga,Auspha, Autumnum, Ballita, Barus, Becena, Begetselita, Bobba, Buslacena, Calama, Caprapicta, Carpeta, Cartemita, Casae Medianae, Casae Nigrae, Centuriones, Chullabi, Cibaliana, Colusita, Diaba, Dionysiana, Eugitana, Fetule, Foratianum, Formae, Furnae, Galbae castrum, Gazana, Gazanfala, Getabinustum, Girpa, Gor, Gradus, Iacena, Iosiniana, Lemella, Limata, Liniacum, Luperciana, Mactarum, Marcellianum, Mileus, Midila, Mirita, Migirpa, Muzula, Nice, Obba, Opte, Pambestum, Piste, Rucuna, Rusugoniotum, Subule Sullestiana, Synica, Tabeae, Tambada,
CARTHAGO
Tunis

AFRICAE PROPRIAE TABVLA, In qua, Punica regna uides; Tyrios, et Agenoris vrbem.
Illustri ac Amplissimo viro Domino Christophoro ab Assonleville: Equiti aurato, Alteuillæ domino Regis Catholici Consiliario primario. Abrahamus Ortelius dedicabat, lubens merito.
EX CONATIBVS GEOGRAPHICIS ABRAHAMI ORTELII. Cum priuilegio Imperiali, Regio, et Belgico, ad decennium. 1590.
LIBYCVM MARE.
ORIENS.
SYRTIS MAIOR.
SINVS III. diuiditur in geminos; duarum Syrtium vadoso ac reciproco mari diros. Plinius.
Melita, quæ Maltacia. Anton. Carthaginensium colonia. D. Pauli naufragio insignis.
TRIPOLITANA REGIO, QVAE ET SVBVENTANA, ET ARZVGVM dicitur.
EMPORIA Regio.
Austoriani.
Samamanicij.
Leucathae.
Eropaei.
Gindanes.
Dolopes.
Cisipades.
Tedemensij.
Nicpij.
Erebidæ.
XEROLIBYA.
Eleiones.
CINYPS Regio totius Africæ fertilissima pulcherrimaque.
Lotophagi, quos quidam Alachroas vocant. et Camarinæos.
Macæi Syrtitæ. Macæ et Maces sunt alijs.
Hesperidum horti, hic à Plinio statuuntur.
Philenorum vicus, et Aræ.
Pontia
Boreum prom.
Herculis turris
Cephalas prom.
Trieron prom.
Leptis Magna, quæ Neapolis, et Tripolis.
Tripolis
Oea.
Sabrata.
Zuchabaris mons.
Thisibi mons.
Acabe fons.
Syracusæ
PARS.
CYRENAICAE PARS.

eius habitatoribus orbaſſet, ius coloniæ diſſoluiſſe videbatur. Refloruit itaque hæc vrbs, & in claritatem Carthaginis ſecũdæ ſub Romanis Impp. enituit. Adeò vt quæ pridem armis inclyta, nunc felicitate, vt ſcribit Martianus, reuerenda erat. Hadriani etiam opem ſenſit, à quo HADRIANOPOLIM dictam fuiſſe, ſcribit Spartianus. Ab Antonino Pio Imp. quoque operum magnificentia exornatam, apud Pauſaniam lego. Commodi fauore, vt Lampridius auctor eſt, ALEXANDRIA COMMODIANA TOGATA quoq. nominata fuit. Sed, vt ſunt res mortalium inſtabiles, hæc eadem ſub Gordiano Imp. à quodam Capelliano Mauritaniæ præſide, vt eſt apud Herodianum, anno plus minùs ſexcenteſimo octuageſimo poſtquam Romano Imperio parere ceperat, ſecundùm capta & direpta fuit. Sub Honorio Imp. à Genſericho Wandalorum rege, dolo tertiùm capitur, exciditurq. anno à Chriſto nato quadringenteſimo trigeſimo. Eadem paſſa à militibus tumultuantibus ſub Salomone quodam Mauruſiorum præſide, vt habet Procopius. His eripitur à Beliſario, anno quingenteſimo trigeſimo octauo, ſub Iuſtiniano Imp. Romano, qui eam ex integro reſtaurauit, muris foſsiſq. muniuit, & multis operibus publicis, vt ſunt Porticibus, Thermis Theodorianis, Templo Dei genetricis, Diuæ Primæ, aliiſque, quæ apud eundem Procopium recenſentur, illuſtriorem reddidit. Manſitq. ſub his ipſis Romanis vſq. ad Heraclij tempora, quo à Perſis vi occupata fuit circa annum ſexcenteſimum decimum nonum. Ab Ægyptiis diripitur depopulaturque, vt ſcribũt Procopius aliique, anno poſthac ſexageſimo ſexto. Neque hic huius vrbis cladium finis. Eandem namque à Mahumetanis ſpoliatam, deletam, & inhabitatam relictam vſque ad tempora cuiuſdam pontificis Elmahdi nomine, qui eam paucis incolis, ſed vigeſima vix parte habitandã dedit; ait Ioannes Leo. quo teſte oculato, hodie eius nihil, præter quaſdã muri reliquias, & partem aquæductus, exſtare credimus. Atq. hoc noſtro æuo, huius vrbis fatum, & forma. Hæc illa eſt, quæ teſte Herodiano olim opibus, frequentia populi, & magnitudine tantum Romæ concedebat, cum Alexandria Ægypti de ſecunda palma contendebat; & quæ quondam ſua potentia totam Africæ oram ab Aris Philenorum ad Herculeum vſque fretum tenuit. eoque tranſgreſſo, omnem Hiſpaniam ad Pyrenæos vſque montes potita fuit. Adeò, vt Appianus ſcriptor grauiſsimus, huius Imperium, viribus Græcorum, opibus Perſarum, conferendum iudicet: quòd idem ex Strabone & Plinio haud difficilè quis confirmare poterit. Scribit enim hic, eam trecẽtas vrbes in ſola Africa, & hominum millia ſeptuaginta in vrbe habuiſſe, atque ex ea deuicta, Scipionem quadringenta ſeptuaginta millia pondo argenti tranſtuliſſe. Supereſt autem de ea vrbe, quæ, quamdiu inuicta, pro Dea, teſte Trogo, habita fuerit, & in Africa (vt Saluianus ait) quaſi Roma erat, nomen nunc tantùm inane. De Afrorum gente, vnde in hanc regionem venerint, habet quædam Procopius lib. II. Wandalicor.

De via Cæleſti, hoc hìc adnotare libuit. Apud Victorẽ Vticenſem hæc verba omnibus quæ viderim exemplaribus leguntur. *Nam & hodie ſi qua ſuperſunt, ſubinde deſolantur, ſicut in Carthagineo Theatro ædem Memoriæ & viam quam Cæleſtis vocitabant, funditus deleuerunt.* Pro, *viam,* non dubito, quin ſit legẽdum, *etiam,* vt ad ædem (templum vocat Iul. Capitolinus in Pertinace) referas. Porrò de hac Cæleſti dea, vt eam nominat Capitolinus in Macrino, & Treb. Pollio in Celſo tyranno, Africæ peculiari, multa paſsim apud auctores. Ælianus ſcribit Venerẽ ab Ægyptiis Vraniam appellari. Venus Cæleſtis (quod idem ſonat) eſt in Iuliæ Soemiæ nũmo meo antiquo. Virginis Cæleſtis meminit D. Auguſtinus de Ciuitate Dei, pro eadem. quo epitheto eam differre voluiſſe auguror ab altera illa, impudica nẽpe, quam Iul. Firmicus Venerem Virginem vocat. Vraniam eam nominat Herodianus: & addit à Phœnicibus Aſtroarchen appellari. (Alilat, Herodotus) atque Lunam eſſe, affirmari. Mithram à Perſis vocari, ſcribit contra Symmachũ D. Hieronymus. idq. pro diuerſitate nominis, non pro numinis varietate, vt addit D. Ambroſius. Zigiam eam vocat cunctus Oriens, teſte Apuleio 6. Aſin. Huius Veneris Cæleſtis deæ etiã memoria inſignis exſtat apud eundẽ de Aſino aureo vndecimo: quam & Reginam cæli, & alio nomine Deam Syriam vocat. cuius numinis formam multiplicem, multaq. & varia eius nomina qui cognoſcere deſiderat, hunc eundem adeat, & Luciani opuſculum de Dea Syria inſcriptum. conferatque cum iis imaginẽ, quam hic ex nummis noſtris Imp. Sep. Seueri & Antonini eius F. antiquis adpingi curauimus, & totam ferè gentilium antiquorum diuinitatem hoc vno ſimulacro contineri deprehendet. Philaſtrius, qui de Hæreſibus ſcripſit, dicit hanc Deam à Iudæis hæreticis quibuſdam Fortunam cæli appellari. Haud multum abſum quin credam à Hieremia propheta 44. hanc eandem nominari Reginam cæli. cui Iſraëlitæ ſacrificabant. Facilè enim fuit huic genti, ad idolatriam pronæ, ex vicina Syriæ Hierapoli (vbi teſte Luciano hæc Dea ſtudioſè colebatur) in ſuam Palæſtinam hanc traduxiſſe, vti ex eadem Syria Phœnices Carthaginem; duce, vti veriſimile & teſtis Herodianus eſt, Didone. Plura de hac dea ex auctoribus huc adduci poſſent: contenti autem ſumus oſtendiſſe cum Platone, duas fuiſſe Veneres: quarum vnam, cui Carthaginenſes diuinos exhibebant honores, eſſe hanc quam hic nummus exhibet: & eandem cum ea, quæ Syria vocabatur. & Aſſyria Venus ab Appiano I. de Venatione. Et ne cui de eo hæſitandi locus relinquatur, ecce hunc alterum nummum Philippi Cæſ. ex Sebaſtiani Erizzi volumine. Hanc eandem eſſe cum Iunone, ex Apuleij ſexto quoque diſco, vbi hanc Vecturam leonis vocat: quam aiunt hanc Carthaginem terris magis omnibus vnam coluiſſe. Hic namque illius arma, hic currus fuit, vt inquit Poëta: qua de cauſſa hæc ipſa, ni fallor, Carthago etiam Iunonia dicta fuit: ſic enim quondam appellatam, Plutarchum & Solinum auctores habeo. Huius currum, leonem interpretor, quo vehitur: & huius arma, fulmen, ceteraque deorum dearumque quæ huic adpinguntur inſignia. Dei cæleſtis quoque Afrorum dæmonis, memoria eſt apud Saluianum de Prouidentia. & cæleſtis dei Salinenſis Carthaginenſis, apud Vlpianum, Tit. qui hæredes inſtitui poſſunt s deos hæredis. hic nihil autem ad Deam hanc noſtram. At de hac Dea à me, qui geographica inſtitui, fortè nimis multa.

ÆGYPTVS.

AEGYPTVS Nili donum: credidit enim antiquitas totum eum tractum, quem hodie hæc regio occupat, olim sinum Mediterranei maris fuisse, Nili autem alluuione ex aggesto limo oppletum, & terram factam. Qua de causa fortasse Potamitis vocatur à Stephano, apud quem, & Dionysium, his quoque nominibus insignitur, *Aëria, Aëtia, Ogygia, Hephæstia, Myara, & Melambolos. Melampodum* regionem appellat Apollodorus, ob fertilitatem, qua cæteris præstat regionibus. *Aethiopia* eidem Stephano & Eustathio dicitur, propter Æthiopes ibidem habitantes. Nominata fuit & olim *Theba*, vt Aristoteles & Herodotus testes sunt. *Mesraim* in Sacris litteris est, & *Chus*, vt placet aliquibus. Honorius Augustodunensis scribit quondam *Euxaam* dictam, sed hoc suo iure. Atque hæc de nomine. nunc de situ.

Huius limites sunt ab Oriente Sinus Arabicus, Iudæa & Arabia Petræa; ab Occidente Libyci montes, & Marmarica Africæ regio. A Meridie circa Nili Cataractem maiorem ab Æthiopia (quam sub Ægypto cognominant) separatur. Mare Mediterraneum, aut, si mauis (quod ab ea nomen habet) Ægyptiacum, eam à Septentrione alluit. Diuiditur in Superiorem, quæ & Thebais: Mediam, quæ Heptapolis & Heptanomia, & a posterioribus Arcadia. & Interiorem, quam mediæ ætatis scriptores Augustamnicam vocant. hanc in Primam & Secundam diuidunt Iustiniani Imp. Nouellæ. Liber Notitiarum in sex prouincias diuidit, in Libyam Superiorem & Inferiorem, Thebaidem, Ægyptum, Archadiam, & Augustamnicam. Huius Interioris portio nempe quæ mari, Niliq́ue ostiis, Heracleotico & Pelusiaco, atque horum duorum versus Meridiem confluentia, ambitur: sub Deltæ nomine, ob formam, ab omnibus geographis, historicis, poëtisque veteribus comprehenditur. Atque hanc eandem Ptolemæus in tres dispartitur, in Magnum, Paruum, & Tertium Delta. Atque hoc Delta, inter orbis terrarum partes primarias quarta, quondam numerata fuit, & aliquando inter insulas relata, Plinio teste. Sub Ægypto, autem quoque tres Oäsitæ vltra Libycos montes comprehenduntur. Etiam Libya, si quis Ammianum audiat.

Irrigatur hæc regio non alio flumine quam Nilo, totius orbis terrarum nobilissimo, atque polyonymo. Multis enim nominibus apud veteres hic fluuius notatus fuit: dicitur namque & Ægyptus, (vnde regioni nomen) Oceanus, Aetus, id est Aquila, Nigir, Melas, aliis Melo: item Siris, Triton, Chrysorrhoas, Dyris. Noym ab Ægyptiis quoque vocari, auctor est Orus Apollo. In Sacris Bibliis Pison. Sed de his in nostro Thesauro. Septem ostiis, vt plurimi affirmant, se in Mediterraneum mare exonerat. Ptolemæus nouem numerat, inter quæ duo falsa, siue pseudostoma. Plinius vndecim, sed quatuor falsa, inter quæ septem celeberrima. Herodoto quoque duo falsa, sed neque in vniuersum plura quam septem: cui succinit Eustathius. Et quod huic de his ostiis verum est, apud alium pro falso, & contrà, habetur. Eadem est de horum ostiorum nomenclatura apud classicos auctores inconstantia. Heracleoticum aliud est Plinio a Canopico, in quo tamen errare videtur. & aperte negat Diodorus, asserens Canopicum, Herculeum nominari. Tota autem hæc de numero & qualitate horum ostiorum apud scriptores discrepantia nascitur, ni fallor, ex locorum, pro successu temporis, immutatione: quisque enim ea descripsit secundùm quem habebant hæc littora suo tempore situm, quem sæpius ex maris æstu & inundatione, arenarumque nunc aggestione, nunc depulsione, aliam atque aliam formam per aliquot annorum inter valla induere, verisimile est, & norunt ij qui propiores Oceano habitant, quibus mirum non est fluminum ostia alueum sedesque mutare, interdumq́ue arena obturari, nouáque, vbi quondam nulla erant, vada quærere: & quæ olim minus nauigabilia, breuibúsque plena, nunc profunda, & nauigationi apta videre. Hunc fluuium aquæ bonitate paucis posse comparari, tradit Galenus, crassam Arethæus Cappadox, turbidam Plutarchus in conuiuia. lib. 8. Dulcem autem esse, & sine iniucunditate frigidam, dicit Achilles Statius 4. Amorum. qua de causa Ægyptios vini penuriam non metuere addit. Ceteros omnes qui in orbe terrarum sunt, dulcedine superare, ait Diodorus: quam sententiam quondam confirmauit Pescennius Niger Imp. dum militibus limitaneis vinum petentibus responderet: Nilum habetis, & vinum quæritis? Huius fluminis descriptionem lege apud Claudianum. & de eius singulis annis exundatione, præter ceteros, vide Strabonem, & Panegyricum Traiano Imp. dictum. item Achillem Statium, & Heliodorum. Addat, cui otium, Plutarchum de Montibus. Montes Ægypti, præter eos quos Ptolemæus nominat, Libycos, Troicum, Alabastrium, Porphyritum, Smaragdum, Aiacem, Acaben, Nigrum, Balaniten, & Pentadactylum, sunt Nitria, Pnetine, Sinopium, Climax, Eos, Lacmon, Crophi, & Mophi. Paludes multæ: at duæ tantùm nominantur, Mœris, & Maria.

In homos (Præfecturas interpretatur Plinius) partiuntur veteres hanc quoque regionem, quorum octodecim nominat Herodotus; triginta sex Diodorus. quadraginta sex suis nominibus sunt apud Ptolemæum, & totidem aut plures apud Plinium. Triginta sex numerat Strabo. decem nempe in Thebaica, totidem in Delta: & sexdecim in medio regionis. Nos ex omni genere scriptorum veterum vltra sexaginta sex nominatos reperimus, atque in hanc tabulam redegimus. Sed & horum nomina aliqua permutata, aliáque in aliorum loca substituta, cum Plinio experimur: de quibus latiùs in nostro Thesauro. Plures vrbes in hac vna regione, quam in reliquo terrarum orbe fuisse, scribit Eusebius. Ægyptus super ceteram antiquitatis gloriam xx. M. vrbium ibi, Amale regnante, habitata præfert: nunc quoque multis, etiam si ignobilibus, frequens, inquit Plinius. Harum ad Diodori vsque tempora III. M. perdurabant. Nos quantumuis earum nomina non indiligenter ex omnibus auctorum priscorum monumentis quæsiuerimus, haud multas vltra trecentas nominatas inuestigare potuimus, vt ipsa ostendit tabula. Sic *ludit in humanis diuina potentia rebus.*

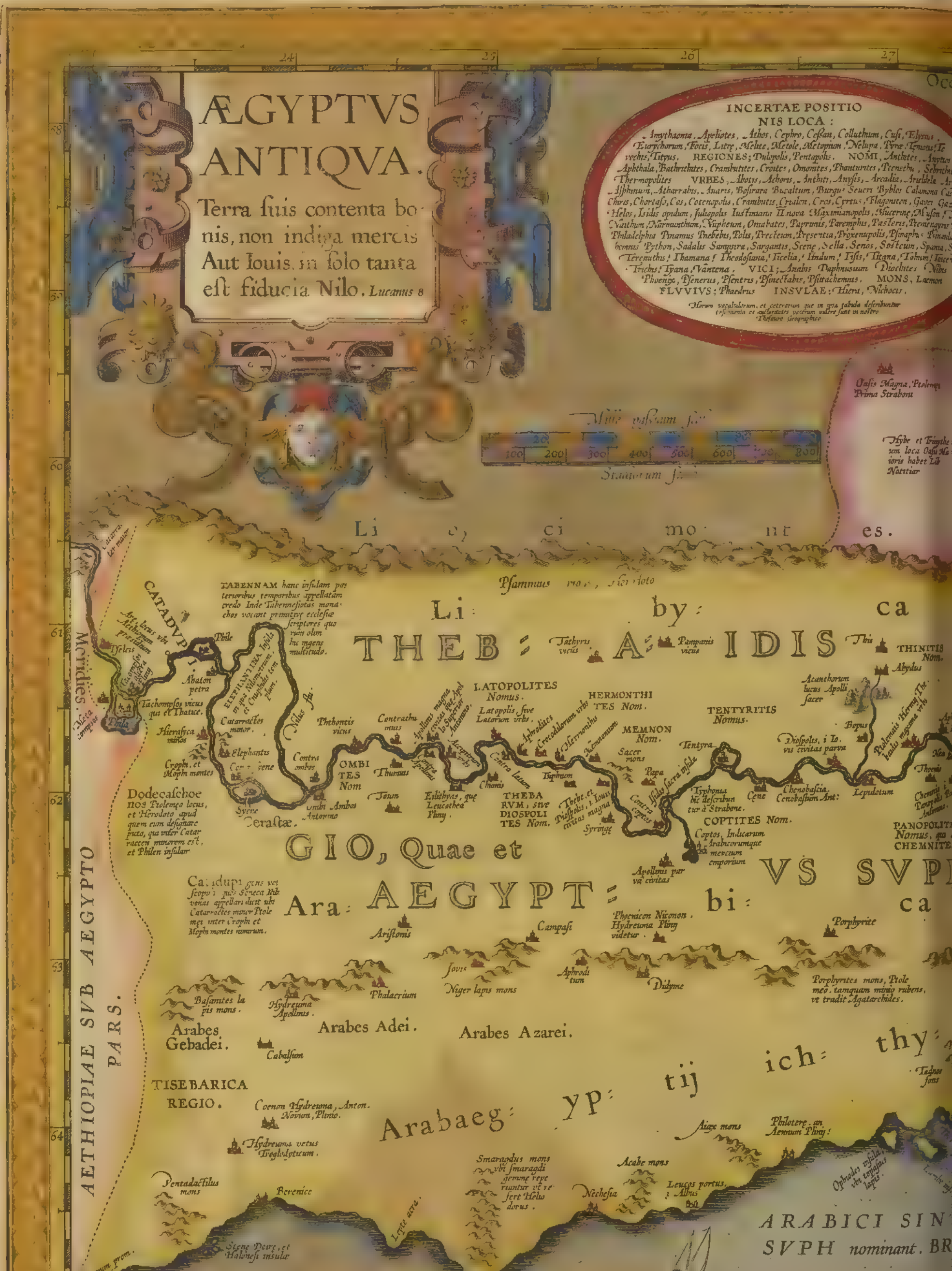
Situm huius regionis ipsa docet tabula. Fertilitatem, eius celebre præconium indicat, quo publicum Orbis horreum vocatur. Est enim, etsi imbrium expers, tamen hominum, animalium, aliorumq́ue fœcunda genitrix. Sed hoc sua inundatione singulis annis Nilus efficit, vnde (vt Lucanus cecinit) est hæc *Terra suis contenta bonis, non indiga mercis, Aut Iouis: in solo tanta est fiducia Nilo.* imò superbia, qua in suis manibus esse vel abundantiam, vel famem victoris populi Romani iactare quondam ausi fuerint, vt Plinius testatur. Huius diuitias & opes ex Diodoro quis æstimet, qui scribit, ex vna Alexandria Ægypti Reges quotannis vltra sex millia talentorum vectigalibus capere solitos. & ex Strabone, apud quem lego Auleti, patri Cleopatræ, talenta duodecies millena & quingenta quotannis ex Aegypto obuenisse: quæ valent, ex Budæi æstimatione septuaginta quinque centena millia coronatorum aureorum Gallicorum. idque sub pessima ignauissimaque (vt addit) administratione. Tradit Euseb. 2. Præp. Osirim regem Ioui ac Iunoni parentibus, ac ceteris Diis aurea templa erexisse. admirandarum opum admirandum documentum. De aurifodinis huius regionis quædam habet Agatarchides. Sed & huius potentiam ostentant etiamnum tot opera immortalia, contra omnem temporis iniuriam in hunc vsque diem permanentia, vt sunt pyramidum vastissimæ moles, tot stupendæ altitudinis ex solido marmore obelisci, colossi, sphinges, statuæ, Labyrinthi; totque deorum delubra, quorum plura hæc sola quam aliæ omnes regiones, exhibet, teste oculato Herodoto. Incolarum huius numerositatem (quam ei adscribit Philo de Circumcisione) ex Iosepho, & Egesippo intellige, qui scribit, eam decies septingenta & quinquaginta millia hominum, præter Alexandriæ incolas (qui, teste Diodoro, numerum trecentorum millium liberorum hominum superabant) Romanis fascibus adscripsisse.

Gentem ingeniosam esse, ex Historia cognoscitur: in artibus reperiendis solertes, & in cognitione rerum indaganda sagaces esse, annotatum est à Gellio: compotem diuinarum omnium disciplinarum, à Macrobio, qui & Aegyptum artium matrem vocat. sed gentem eandem furiosam, & leuibus de causis ad seditionem vsque permoueri, docet in Aemiliano tyranno Treb. Pollio. Vanam & nouandis quam gerendis aptiorem rebus, dicit Curtius. Leuem, pendulam, & ad omnia famæ monimenta volitantem dicit Hadrianus Imp. teste Fl. Vopisco, in Saturnino. Infidam nominat Seneca, ad Albinam. Ventosam & insolentem nationem, Plinius in Panegyrico Traiano dicto. *Nequitias tellus scit dare nulla magis*, inquit Martialis. Innatam & insignem iactantiam habere scribit Philo de Agricultura. sed & sapientiam iisdem tribuit. Eruditos cognominat Apuleius. & sapientissimos homines Themistius Euphrada. Theologiæ plurimum deditos, Philostratus. bellicosos minimè esse, scriptum reliquit Strabo. Inter malos medium locum tenere, docet vetus verbum: *Lydi mali, secundi Aegyptij, tertij Cares*, vt habet Eustathius ad Dionysium. De huius gentis ritu viuendique moribus multa quoque apud Porphyrium 4. de abstinentia ab esu carnium. Vrbes in ea præclaras vtriusque linguæ monumentis celebratas legimus: Alexandriam, quam pulcram, item Auream Athenæus vocat: Magnam, Concilium Chalcedonense, Marcellinus verticem omnium ciuitatum nominat: Eunapius alterum quendam Orbem terrarum. Secundas partes hanc tenere omnium ciuitatum quæ sub cælo sunt, ait Dion Prusæus. Huius fanum Sebasteum (siue Augusteum) dictum, nullo alio conferendum, vide descriptum à Philone Iudæo, in Vita contemplatiua. Serapium in hac vrbe atriis & columnis amplissimis ac spirantibus signorum figmentis, & reliqua operum multitudine ita exornatum, vt post Capitolium quo se venerabilis Roma in æternum attollit, nihil Orbis terrarum cernat ambitiosius. scribit Ammianus. At totius vrbis descriptionem pulchrè exhibent Strabo 17. & Statius Alexandrinus 5. Amorum. item Diodorus 17. & Hirtius de Bello Alexandrino. Thebas, numero portarum nobilem: Memphim, regia claram, & inter maximas nitentem: Copton, Arabicarum, Indiarumq́ue mercium emporium: Abydum, Memnonis regia, & fano Osiridis inclytam. Syenen, aliasque: nam omnes enumerare hic superuacuum duco, inspecta enim tabula, semetipsas ostendunt. Et auctores Herodotus, Diodorus, Strabo, Plinius, Iosephus, Marcellinus, Philostratus, Eusebius, aliique, eas satis luculenta oratione describunt.

REGIONIS situm, flumina, montes, vrbes, miracula, aliaque, pro paginæ capacitate descripsimus. Nunc de eius religione quædam, ex Diodoro, Herodoto, Strabone, Athenæo, Aeliano, Plutarcho, Philone, Eusebio, Plinio, Heliodoro, Luciano, Ammiano, Clemente, Athanasio, Prudentio, aliisque. Aegyptios fuisse primos qui Solem & Lunam & sydera Deos dixerint, auctor mihi Euseb. 1. Præparat. sed ab initio Deorum falsorum vanissimos cultores, non tantùm docent Sacræ litteræ, sed etiam prophanæ, affatim. Præter enim gentilium Deos, vti sunt Iupiter, Iuno, Vulcanus, Venus, Bacchus, cæterosque omnes, quos cum ceteris totius Orbis populis (peculiaribus autem nominibus, vt Isis Osiris, &c.) communes habebant, adorabantque: omnes ferè genus bestiarum, tradente Artemidoro, & Cicerone 3. Deorum, consecrauerunt, omnes bestias quæ in Aegypto sunt pro sacris habere, tradit Herodotus, ita vt multitudine eorum quæ venerantur numinum, omnibus, (auctor Dion,) præpolleant mortalibus. Sed non tantum hos Deos, sed & Anubim, Orum, Typhonem, Pana (quem Mendon vocant, & caprino capite pingunt, Suida teste) & Satyros, item alium quem Cneph nominabant, vt habet Plutarchus in Osiride. nec non hominem teste Minutio Felice, quem in Anabi vrbe diuinis honoribus affecere, vt Eusebius docet, apud quem legimus eos peculiarem quoque deum habuisse, Canopum nomine, ollari forma. (hunc expressum videmus in Bembi tabula hieroglyphica Aegyptiaca.) Aquam pro Deo habuisse, & in primis Nilum, Athanasius & Helidorus testes sunt. Ex quadrupedibus Crocodilum Bouem, Mneuim, Leonem, Vrsum, Felem, Hircum, Cercopithecum, Simiam, Taurum, Arietem, Capram, Suillum, Canem, Ichneumonem, Lupum, Ouem, Mustelam, & Murem araneum. Ex piscibus, Oxyrinchum, Lepidotum, Latum, Phagrum, Mæotim, & Anguillam. item cantharum, testis Porphyrius de Sacrificiis. Ex auibus, Aquilam, Ibim, & Accipitrem. Item Merulam, si Hygino creditur. Vulturem, & Coruum, si Aeliano. & Passerem, si Porphyrio de Abstinentia. Viuerram quoque, testis Iosephus 2. contra Appionem. (codice Latino, Græcum enim hic hodie mancum.) Habuerunt & Draconem, siue Serpentem, Aspidem Thermathin nomine, item Scarabæum. Horum omnium colunt effigies, atque quorundam ipsa magis animalia. adeo vt quædam eorum per imprudentiam interemisse, capitale sit. Et vbi morbo aut fortè extincta sunt, sepelire ac lugere solenne sit. Inanimata quoque, vt Cæpas, (Pelusiotæ nempe testis aduersus Iouinianum D. Hieronymus) Porrum, & Allium. Sed neque a monstris abhorruere; vt Cynocephalum. quē Hermopolitani; & Cepum, quem Babylonij pro Deo adorauêre. Adde his ex Athanasio, Serpenticipites, & Asinicipites. Vicatim etiam (nisi rideat Lucianus in Ioue Tragœdo) his dexter humerus Deus est: ceteris verò è regione habitantibus, sinister. Item aliis dimidia pars capitis: aliis poculum Samium, aut catinus.

Pudendum etiam pro Deo habuisse eos, refert Diodorus. (Osiridis penem fuisse, ex Eusebio 2. Præparat. videtur.) Clemens quinto Recognitionum, ridicula addit, Cloacam, & Crepitum ventris. quod idem a Minucio Felice traditur. hoc idem Lactantium voluisse, credibile est, dum scribat, quædam pudenda dictu, tamquam Deos adorare. Idem Clemens Cæphas & Gartas: quas voces ignoro, nisi corruptæ sint, pro catta, vt felem nonnulli vocant, & Cæpas, aut si mauis Cepum. Ac, si Philoni credimus, omnia quæcunque (bruta siue mansueta, siue sæuissima) sub Luna sunt, ab his consecrantur. & si Sexto philosopho, nihil non pro Diis habent. ironicos hoc postremùm, verisimile.) Atque hoc de Aegyptiorum Diis: quos primos homines fuisse, & eorum notitiam percepisse, templa constituisse, lucosque & conuentus in horum honorem instituisse, Lucianus auctor est, in Syria Dea. Illucescente quoque postea Christianæ veritatis luce, ex hac eadem monachorum eremitarúmque agmina primum enata, indéque per totum orbem Christianum diuulgata, ex primitiuæ Ecclesiæ monumentis docetur, ita vt religionum seminarium hanc regionem, quis non ineptè dixerit.

De Aegyptiorum philosophia, hieroglyphicisque mysteriis, consule sextum librum Stromatum Clementis Alexandrini. item Orum Apollinem.

ÆGYPTVS ANTIQVA.
Terra suis contenta bonis, non indiga mercis Aut Iouis, in solo tanta est fiducia Nilo. Lucanus 8
INCERTAE POSITIONIS LOCA :
Libycae montes.
Libyca
THEBAIDIS
LATOPOLITES Nomus.
HERMONTHITES Nom.
TENTYRITIS Nomus.
MEMNON Nom.
THINITIS Nom.
OMBITES Nom
THEBARVM, siue DIOSPOLITES Nom.
COPTITES Nom.
PANOPOLITES Nomus, qui et CHEMNITES
GIO, Quae et
AEGYPTVS SVP
Arabica
Arabaegyptij ichthyophagi
Arabes Adei.
Arabes Azarei.
Arabes Gebadei.
TISEBARICA REGIO.
ARABICI SINVS
SVPH nominant.
AETHIOPIAE SVB AEGYPTO PARS.
Meridies.
Dodecaschoenos Ptolemæo locus, et Herodoto apud quem eum designare puto, qua inter Catarractem minorem est, et Philen insular.
TABENNAM hanc insulam posterioribus temporibus appellatam credo Inde Tabennesiotas monachos vocant primitiuæ ecclesiæ scriptores qui rum olim hic ingens multitudo.
Syene
Elephantis
Philæ
Berenice
Nechesia
Acabe mons
Leucos portus, Albus
Porphyrites mons, Ptolemeo, tanquam minio rubens, vt tradit Agatarchides.
Niger lapis mons
Basanites lapis mons.
Pentadactilus mons
Oasis Magna, Ptolemæo Prima Straboni
Stadiorum

Ex conatibus geo graphicis Abraha mi Ortelij. cum Priuilegio decennali. 1595.
Taphosiris regio.
ALEXAN DRI NO RVM NO MVS.
Mareia lacus.
Huius Nomi loca omnia, quia ipsa tabula capere non poterat, ea hac ad iectitia seorsim ex primere visum fuit.
LIBYAE NOMVS.
Zyges.
MAREO TIS No mus.
Goniatæ.
AE
GYP
Prosoditæ.
AEGYP TIVM MARE, quod et PAR THENI VM, item PHA RIVM.
Myris, quod et Moeris stagnum.
SCITHIACA Regio quæ SCETIS vel SCITIS
Alexandria
Pharos
Canobus
Heraclium ostium, idem cum Canobico, et Naucratico.
Bolbitinum ostium, quod Bucolicum etiam videtur.
Sebennyticum siue Sybennyticum ostium.
Pineptimi ostium.
Diolcos ostium.
Pathmeticum, et Phatnicum, item Phatniti cum ostium.
Mendesium ostium.
Taniticum ostium, quod Saiticum nonnullis.
Pelusiacum ostium.
Septentrio.
pars.
HEP TANO MIA, Quæ postea
CROCODILIPO LITES Nomus.
ARSINOI TES Nom.
MEMPHITES Nom.
HERMVPOLI TES Nomus.
HERACLE OPOLITES Nomus.
LYCOPOLI TES Nom
CYNOPOLI TES Nom.
ANTEIOPOLI TES Nom.
dicta AR
pars.
CA DIA.
ARSINOITES Nomus.
Heropolites Sinus qui Arabibus Aeant dicitur. Apocapa Stephano.
Charandra sinus.
RS. Hebræi MARE
A etiam dicitur, Stephano.
DELTA
INFERIOR
PROSOPITES Nom
SEBENNITIS Nom.
ONVPHITES Nom.
LEONTOPOLIT. Nom.
TRIPOLITIS Reg.
BVSIRITICVS Nom.
HELIOPO LITES Nomus
BVBASTI CVS Nom.
PHAGRO RIOPOLI TES Nom
PHARBÆTHI TES Nom.
MENDESI VS Nom
NEVT RITES Nom
OR, Quæ postea AVGVS TAM NICA.
ARABIAE Nom.
SETHRAI TES Nom
CASIOTIS REGIO.
IOR.
pha
gi.
28
29
30
31

ALEXANDRI MAGNI
MACEDONIS EXPEDITIO.

SI ARCHELAVS chorographus, quem omnem terram ab Alexandro peruagatam, descripsisse, tradit Laërtius: aut Beton (Bæton Athenæo) vel Diognetus, quos Plinius itinerum Alexandri mensores fuisse scribit: vel Strabonis commentarium quem de rebus Alexandri fecisse ait, ad nostra vsque tēpora manusque peruenissent; minus procul dubio difficile nobis fuisset hanc tabulam, quam Alexandri expeditionis studiosis lectoribus exhibere conati sumus, delineare. Ab iis autem destituti, primùm, eius aream ex Ptolemæo, recentiorumque traditionibus contrauimus. deinde singula eius loca in ea accommodauimus ex auctoribus Curtio, Arriano, & Plutarcho. hi enim tres, inter eos qui huius vitam litterarum monumentis fideliter tradidere, superstitesque permanserunt; eiusque expeditionem ex professo litteris complexi sunt. Adiumento huc appellauimus Strabonem, Diodorum, Trogum, Orosium, & Plutarchum de eiusdem (vti inscriptio est) Fortuna. hi enim, quamuis non data opera, obiter tamen in huius rebus gestis describendis, satis veros & diligentes se præstitere. Philostratus, Solinus, Plinius, opem attulere etiam nonnullam. Atque dum omnem vtriusque linguæ historiam perlustramus, ex omnibus ferè alis, præterquam iam enumeratis nihil aut parum auxilij ad nostrum hoc institutum haurire potuimus. Nam etsi quædam apud Liuium, Val. Maximum, Polybium, Athenæum, Polyænum, Ælianum, Senecam, Stobæum, Quinctilianum, Apuleium, Dionem Prusæum, Maximum Tyrium, Theônem sophistam, Plutarchum de Montibus, Panegyricum Max. & Const. dictum, videre sunt; ea potiùs ad huius vitam familiarem, innatosque mores, virtutes, vitiaque, quàm expeditionem conuenire, experti sumus. Huius vitam ab Æsopo quodam descriptam, atque à Iulio Valerio interpretatam, fatetur se habere Franciscus Iuretus in Notis ad Symmachum. hunc nos non vidimus, nec de eo iudicamus. Præstitimus itaque (in describendo Macedonum summo in Orbe terrarum, vt Liuius 45. hoc nominat, imperio ab nostro hoc Alexādro inchoato,) quod potuimus, non quod voluimus. Corollarij & ornamenti gratia adpingi curauimus Oraculi Iouis Ammonis, fidei inclitæ, (vt habet Pōponius) formam. idque cum ob loci in omni prisca historia frequentiam celebritatemque: tum quòd noster hic Alexander illud in sua hac expeditione, sciscitandi sui euentus nomine, quoque adiuerit. atque testibus Curtio & Trogo, ibidem corpus suum sepeliri (etsi frustra, nam Alexandriæ in Ægypto inhumatum eius corpus constat) iusserit. de quo hæc,

AMMONIS ORACVLVM.

LOCVS in quo Ammonis templum est, omni ex parte habet vastas solitudines, densas ac siticulosas arenas, omniique humano cultu carentibus locis est circumdatus. Suntque campi instar profundi æquoris, alto obruti sabulo. vt eum describunt Arrianus, Curtius, & Diodorus. Medium huius (lucus fatidicus à Silio Italico dictus) quod exiguo spatio circumscribitur. (nam vbi latissimum est, ad quadraginta Arriano, quinquaginta Diodoro, ad summum stadia extenditur) cultis arboribus est refertum, oleis nimirum & palmis, vt habet Arrianus: thuio & paliuro, vt Theophrastus. immò omnis generis, maximè fructus gerentibus, vt Diodorus. Palmas huius nobiles, celebrat etiam Plinius. Multisque amœnis & potu salubribus irrigatur aquis, incoliturque ab Ammoniis populis dispersis tuguriis. In horum medio est arx cum munitione triplici, quarum prima (verbis Curtij vtar) tyrannorum veterem regiam clausit: in proxima coniuges eorum, cum liberis & pellicibus habitant. Hic quoque Dei oraculum est. Vltima munimenta satellitum, armigerumque sedes erant. Diodorus ante Dei dicti oraculum, fontē esse dicit, in quo, quæcunque Deo offerenda sunt, priùs abluuntur. Atque hoc de huius situ naturali, architectonicoque. Nunc de Dei huius Libyci, vt eum vocat Dionysius Afer, forma: quem haud fulmina vibrantem, vt nostri solent, sed cornibus arietinis fingunt, pinguntque: auctoribus Arnobio, Ouidio, Macrobio, aliisque: iisque tortis, vt Lucianus recuruis, vt Ouidius cecinit. Specie arietis, apud Lucianum. Aspectu arietino, apud Herodotum est. Cum cornibus arietinis, & vestimento lacinio (siue laciniosо) a Martiano pingitur. Idem velle Athenæū videtur, voce Περισχιδής, vel Περισχιδῆ: quam chlamydem circumcisam interpretatur Natalis; per ambitum diuisam, Dalechampius. At aliam huius etiam delineationem ex Curtio hic adiiciemus, sic loquente, Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgò diis artificio accommodauerunt. Vmbilico similis est habitus, smaragdo & gemmis coagmentatus. Hunc, cùm responsum petitur, nauigio aurato gestant sacerdotes: multis argenteis pateris ab vtroque nauigij latere pendentibus. Sequuntur matronæ virginesque, patrio more inconditū quoddam carmen canentes: quo propitiari Iouem credunt, vt certum edat oraculum. Idem Diodorus, qui sacerdotes hos octoginta numero facit. Quare arietinis cornibus pingatur, docent inter alios, Germanicus & Hyginus, in Ariete. vbi scribunt hoc templum à Libero patre in honorem arietis animalis, quod ei per hæc deserta arenosaque loca, dum aquæ penuria cum suo exercitu periclitaretur, dux fuerit ad hunc locum aquis irriguum. Aliam rationem quamuis tradat Herodotus. Templum hoc (in quo, vt habet de Oraculorum defectu Plutarchus, lucerna erat æterna) scribit Herodotus constitutum à Thebana Ægyptia quadam muliere sacerdote. A Danao verò Ægyptio, tradit positum, Diodorus. A pastore sic nominato, qui Ioui hic templum priùs dedicauit, nuncupari, scribit Pausanias. Hiarbæ videtur tribuere Virg. 4. Aeneid. Alij ferè omnes prisci auctores ab Ἄμμος, id est, arena; quasi dicas Iouem Arenarium. Vnus nihilominus Plutarchus in Osyride, scribit propriè Ἀμοῦς (Thamos habet Plato in Phædro) ab Aegyptiis vocari, significareque occultationem, siue occultum. testem adducit Manethonem Sebenniten: praueque Ammonem dici addit. Hoc tamen mirari subit, quum Inscriptionem Aegyptij obelisci Thebis, à rege Ramesse ibidem erecti, non nel Ammonis video meminisse. Legendam hanc proponit Am. Marcellinus lib. 17. Hoc oraculum, quamuis à veteribus Ethnicis, etiam longissimè ab eo dissitis, summo in honore, pro certissimoque habitum fuerit, Strabo tamen suo tempore, hoc est Tyberij Imp. (illucescente Christiana nēpe religione) negligi admodum, annotauit. quod & idem Plutarchus, quem sub Traiano vixisse constat. idem Prudentius qui sub Theodosio, hoc versu, *Nec responsa refert Libycis in syrtibus Ammon.* Sub Iustiniano Imp. verò hoc planè desertum fuisse, apud Procopium Aedificior. 6. subolere videor. An apud Clem. Alexand. ad Gentes, & Eusebium de Præp. Euangelica sub nomine Gerandryi describatur, qui hoc in arenis statuunt, ex doctioribus discere velim. Circa vero hoc iam descriptum nemus, aliud est, versus Orientem; Gurtio. lucus Solino: templum Diodoro. in quo aqua, siue vt alij, fons Solis; cuius, vt inquit Ouidius, *Vnda die gelida est, ortuq; obituq; calescit.* quam Mela sic describit: Hic, cùm manu hominū attingitur, immodicus exsurgit, harenasque quasi maria agens, sic sæuit, vt æquor fluctibus. Media nocte feruet; mox, & paulatim tepescēs, fit luce frigidus: tunc vt sol surgit, ita frigidior subinde per meridiem maximè riget. Sumit deinde tepores iterum, & prima nocte calidus, atque vt illa procedit, ita calidior. rursus cùm est media, perferuet. Eadem de hoc fonte Curtius, Diodorus, Herodotus, Plinius, & Lucretius, apud quē etiam lib. 6. huius miraculi caussæ. item D. Augustinus, & Solinus. Hic autem, & vnà Isidorus, alium haud procul hinc habent, qui humoris nexibus humum stringit, & fauillas etiam in cespitem solidat. siue vt Lucanus 9. *Qui patria terra Alligat, & domitas vnda connectit arenas.* Alium quoque Ant. Liberalis, quem Sole descendente concrescere tradit, stare autem, accedente Sole. Et Plinius in Troglodytica gente finitima, fontem narrat, circa meridiem dulcem & frigidum, feruere autem, & amaritudine infestari circa mediam noctem. Nec plura ego de his, postquam addidero quæ legi in quadam Synesij ad Euoptium epistola, de his Ammonis fani accolis, nempe femineum genus hic tam esse mammosum, adeò vt infantes non sub alis, sed trans humeros deiectas papillas sugant. quod ne cui vltra fidem videatur, audiat Iuuenalem, vbi dicit, *In Meroë crasso maiorem infante mamillam.* Atque hæc de Solis fonte & Ammone. Sed & Ammoniam Iunonem inter Libycas deas etiā numerat Pausanias in Eliacis, quæ passis capillis colebatur. at hoc præter institutum. Nunc quædam de Memnone: cuius visendi eumdem Alexandrum, teste Curtio, cupido incesserat.

En nummum Iouis Ammonis.

Ex ære.

Iunonis Ammoniæ.

MEMNO-

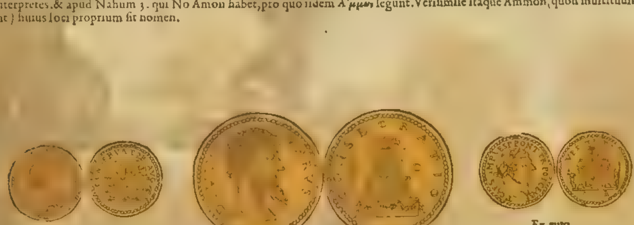

ALEXANDRI
CEDONIS EX
EVROPAE
PARS
Schythæ Europæi.
Getæ.
Danubius sive Ister flu.
Triballi.
Autariatæ.
Pæones.
PONTVS EVXINVS.
Cercetæ.
COLCHIS.
Chorasmeni.
Mossini.
Chalybes.
Amazonum
Campi.
Caucasus montes.
MARE HYRC
sive CASPIVM
PONTICVM
Thraci
bythini.
PAPH LAGONIA.
Heneti.
Leuco syri.
AS
ASIA
MINOR.
Cyri castra.
AR
MENIA
MAIOR.
MEDIA.
Caduli.
Mare Græcum.
Lesbos.
Cyclades
PELO PONNE SVS
Melos
Cythera
CRETA.
MARIS
TERRANEI
MEDI
PARS.
CYPRVS.
CILICIA.
SYRIA.
MESOPOTA MIA.
BABYLO NIA.
PALAESTINA.
Hierusalem
ARABIA.
Bythemanei.
AV
Orche ni.
SINVS PER SICVS.
Cossæi.
PER
Tapuri.
NISAEVS CAMPVS.
LIBYAE sive AFRI CAE PARS.
Heropolis
SINVS ARABICI PARS.
IOVIS AMMONIS ORACVLVM.
ARA
FELI
PAR

Scythæ Asiatici.
Cum Priuilegio Imp. et Ordinum Belgicor. ad decennium. 1595.
Abij Scythæ, omnium barbarorum iustißimi.
SOGDIANA.
GABAZA
Memaceni.
Dai.
Sacæ.
Paropamisus mons, quem Macedones Caucasum in Alexandri gloriam vocabant. nulli in Asia altitudine secundus. in quo præter terebinthum et silphium, nihil nasci, tradidit Aristobulus.
Massagetæ.
MARGIANA.
BACTRIANA.
SUSITANA.
XENIPPA
Alexandria
PARTHIA.
Tapori.
Arimaspi.
PEVCELIOTIS
Gandarides
ARIA.
Zarangi.
PAROPAMISVS.
Agriaspæ, qui et Euergetes.
Drangæ, et Dragogi.
Assaceni.
Thyræi.
CARMANIA.
ARACHOSIA.
Brachmanes, qui et Gymnosophistae.
Sogdij.
Xatri
DRANGIANA.
GEDROSIA.
INDIAE INTRA GANGEM PARS.
Ichthyophagi.
Oritæ.
Arabitæ.
Sodræ, qui et Sabracæ.
Musicani, et Dachinabades
Præstæ.
Alexandri Magni nummus aureus.
Classis Alexandri Magni, sub præfecto Nearcho.
ERYTHRAEVM siue RVBRVM Mare, ... dictum non à colore; sed ab Erythro rege. ... xtatq; haud procul à continenti insula quædam, ... almetis frequentibus consita, & in medio fere ... emus; in qua eminens columna regis Erythræi ... onumentum, litteris gentis eius inscriptum. ... estis Q. Curtius. Oaracta vocatur hæc insula, ... pud Arrianum. Hoc mare margaritiferum ... sse scribunt Plinius, Aelianus Philostratus, alijq;.
INGENIO, IVDICIO, ET ERVDITIONE PRAESTANTI, DOMINO HENRICO SCHOTIO, VRBI ANTVERP. A CONSILIIS: AMORIS ET BENEVOLENTIAE ERGO, HANC TABVLAM DEDICAB. ABRAH. ORTELIVS.

APVD Q. Curtium lib.4.sic de Alexandro,Cupido haud iniusta quidem, ceterùm intempestiua incesserat,non interiora modò Aegypti,sed etiam Aethiopiam inuisere.Memnonis Thitonique celebrata regia cognoscédæ vetustatis auidum trahebat penè extra terminos Solis.sic Curtius.Hanc Memnonis regiam,in Abido Aegypti vrbe,describunt Strabo,Solinus,& lib.5.Plinius.Hic idem verò lib. 36.eandem in Thebis.vt quoque Pausanias,& Dionysius Afer,(Thebas autem, hic pro Thebaide regione, siue Thebarum agro interpretor:vtraque enim,& Abidus & Thebæ sunt in Thebaide regione.)In hac regia statuá fuisse Memnonis,ait Plinius, colossum facit Strabo.saxeam effigiē, Tacitus.Erat enim ex lapide eoque solido,teste Strabone.coloris nigri,Philostrato.rubri,nescio qua fide, Tzetze. Sedentis hominis formam habuisse,scribunt dictus Pausanias & Philostratus.Adolescentis impuberis imaginem retulisse,idem Philostratus. Huius partes superiores à sede sua diuulsas, se vidisse, refert Strabo:quod & Pausanias contestatur,testis & ipse oculatus.reliquamq. partem adhuc sedere, videri. Philostratus ait inniti manibus.hominisque surgere volentis formam referre.Hanc statuam omnes dicti scriptores aiunt quotidie Sole exoriente (&,vt inquit Philostratus dū Sol radiis eius statuam tangit) sonum edere.eumque vocalē,Tacitus. eque ore,Philostratus. esseque qualem vel cithara aut lyra edere solēt,eidem, & Pausaniæ.Crepare,dicit Plinius. Lucianum (quod huic familiare) nugari,palam est,dum scribit se eam audiuisse & non vulgari modo sonum quendam inanem ex eo accepisse,sed oraculum:idque septem versuum.Nugatorem quoque quemadmodum in multis,sic quoque in his habeo Tzetzem Chiliade 6.numero 64.vbi tradit eam de die lætum cantum, noctu autem flebile carmen canere,è Callisto hoc fortè,qui scribit, Sole huic proximante hilarem,abeunte verò mœstum edere sonum.De hac autem vociferatione audiamus potiùs Strabonem, virū grauissimum, & huius miraculi diligentissimum contemplatorem.is enim per suum interpretem Xylandrum,ita: Ipse,cùm Aelio Gallo adessem,& cum reliqua multitudine amicorum,ac militum qui cum eo erant, circiter horam primam sonitum audiui, vtrū à basi siue à colosso,an verò ab eum circumstantium aliquo editus fuerit,non habeo affirmare: cùm propter incertitudinē caussæ,quiduis potiùs credere subeat, quàm ex lapidibus sic compositis sonitum edi.Per machinam quandam hoc fieri solere,annotat ad Dionysium Afrum,Eustathius:fluxa & hoc fide,ni fallor.Pausanias dicit Thebanos negare Memnonis Æthiopis esse hanc statuam , sed Phanemophis indigenæ hominis. se audiuisse etiam , qui dicebant Sesostris esse. Sunt qui putant Memnonem,Ismandem dici ab Ægyptiis,vt ait Strabo. Caruisse inscriptione, scriptum reliquit Oratione 31.Dion Prusæus Memnonis autem fuisse verisimile est ex eo,quòd Heliodorus inter Æthiopum deos Memnonem etiam numeret . Huius etiā mentio fit hoc versu à Iuuenale, *Dimidio magicæ resonant vbi Memnone chordæ* . Dimidium dicit, vti existimo, quia eius pars superior (vt suprà auditum) à corpore reuulsa, quod Cambysi tribuit Pausanias : terræ motui, Strabo.Ad dictum Iuuenalis versum , è quodam Glossario veteri, partim corrupta, partim falsa quamuis,hæc adiiciam,"Memnonis ex ære statua citharam tenens,certis horis canebat . Hanc Caubis rex iussit aperiri, existimans mechanicum "aliquod esse,quod intra statuam lateret.nihilominus tamen aperta statua,quæ erat magicè consecrata,horis statutis sonum reddidit.Ineptię.vt & ea, quæ Ianus Dousa F.ex alio veteri in hunc eumdem interprete,ad Catullum edidit.nempe "hanc statuam Solem, & regem, voce humana salutare solitam: cùm autem Cambyses ab ea partem abscidisset, Solem tantùm,non regem, ampliùs salutasse. Eusebij Chronicon dicit (ex vulgi opinione)loquutum fuisse vsque ad aduentum Christi.Atque hactenus de hac Memnonis statua,cuius cognoscendæ auidum fuisse Alexandrum,inficit Curtius,ad cuius miraculum animum intendisse Germanicum Cæsarem,Tacitus. & diligenter inspexisse Sep. Seuerum Imp. Spartianus.

EX hac Ammonis apud Curtium descriptione videor duplicem eius formam intelligere. vnam nempe, quæ pro eius imagine habebatur, alteram, quæ pro ipso Ammonis numine. istam sub forma arietina,hanc sub vmbilici.Vmbilicum hic interpretor rem aliquam eminentem (vt vmbilicus in concharū genere, aut in corpore humano) metæ instar,veluti conum aut quadratum aut rotundum:quemadmodum voluminibus iam ferè absolutis (teste Porphyrio) ornamento & vsui apponi solent,atque etiamnum hodie extrinsecus globi dimidiati forma apponuntur. Priscæ enim gentilitatis homines, hac informi forma non rarò deos suos indicasse potiùs quàm effigiasse,documenta sunt multa.In templo Delphi,vt refert Strabo 6. vmbilicus conseruabatur fasciis velatus,ad demonstrandum quod hic locus in vmbilico,hoc est,medio terrarum esset.Eratque vt Pausanias refert,ex candido marmore. Veneris deæ enim signum, apud Cypri Paphum, auctore Tacito, continuus erat orbis,latiore initio,tenuem in ambitum,metæ modo exsurgens,de eadem ferè idem Maximus Tyrius Oratione 38. nisi quòd albæ Pyramidi similem fuisse dicit. Idem ibidem scribit Arabes Deum suum tetragono lapide significare. & vt Suidas habet,"nulla figura incisa.qui hoc de Arabibus Petręis dicit,quorum hunc Deum,Martem ait. Informem lapidem facit eundem Minucius Felix. Pessinuntios quoque in Phrygia, lapidem pro Matre Deorum habuisse, auctor est Liuius.silicem Arnobius 6. non magnum,coloris furui atque atri,angulis prominentibus,inæqualis.lib.7. lapidem nigellum dicit Prudentius. De solis siue Elagabali figura,Herodianus ferè idem quod Curtius de Ammonis:sunt enim hæc eius verba,lib.5. Politiano interprete,Simulacrum nullum Græco aut Romano more manufactum ad eius Dei similitudinem.Sed lapis est maximus,ab imo rotundus, & sensim fastigiatus propemodum ad coni formam . Sicyonij,inquit Pausanias, habent Iouem Milichium in pyramidis figuram.Semnos Philosophos Indos pyramidem coluisse,docet Clem. Alex.3.Stromatum.huc referendum fortè illud profani sacramenti signum θεὸς ἐκπέτρας , apud Firmicum. Sed & Romanos hac descripta forma diuinitatem voluisse exprimere , indicio est suggestus ille , à dicto Herodiano descriptus,instar turris aut phari quo suos Imperatores consecrare,interque numina referre solent. Hic namque etiam ab imo exsurgens, contractiùs semper,donec ad superiorem atque extremum,quod est omnium angustissimum,perueniatur,constrni solet.Huc referendæ etiam Aegyptiorum pyramides & obelisci,vmbilicis non dissimiles,atque Soli consecrati.metæque in circis, Dioscuris siue Tyndaridis dedicatæ . Ignis quoque hac forma,qui Vestam deam significat, huiusque templum rotundum. Omnia ad vmbilici siue coni formam quàm proximè accedentia . Ex his dictis mihi visum veterem potiùs retinere Curtij lectionem, *vmbilico similis*, quam nuperam à viro quodam docto editam, quæ legit *vmbilico tenus arieti similis*.Sed lucidiora hæc omnia Lectori fiunt ex delineatione horum quorundam veterum nostrorum numismatum,quæ infra adiungi ex nostro musæo curauimus. Minus prætereа formæ (quamuis hoc præter institutū, obiter addam tamen) tribuere solebant quædam gentes etiam Diis suis. Arnobius enim scribit acinacem Scythis Dei signum fuisse,Thespiis ramum Prognes.Romanos pro Quirino (siue Romulo) coluisse hastam.Puteum (aut vt alia lectio,pluteum) Samios pro Iunone.& lignum indolatum pro Diana,Carios. Pausanias testis est Sicyonios Dianam Patroam, sub columnæ figura sine vlla arte.Altissimam quercum Celtis esse Iouis signum, refert Maximus Tyrius.idem Pœonibus discum breuem longo ligno impositum,Solis. Tertulliano referente,Pallas Attica,& Ceres Farrea stipite sine effigie, siue rudi palo & informi ligno prostabat. Faria siue Pharia mauult legere Lipsius,cui quòd libens assentior, facit quòd nummus quem Ant. Augustinus in Dialogis exhibet cum huius Deæ effigie, & inscriptione ISIS PHARIA. cumque testibus Herodoto & Plutarcho hæc eadem sit cum Iside (quæ in Aegypto) & Isis eadem cum Dea Pessinuntia , quæ Cybele.vt sit Pharia (vt ipsi videtur) pro Aegyptia. Pharíæ Isidis meminit quoque Minutius Felix. Pausanias in Achaicis scribit Græcis omnibus olim patrium fuisse, rudes lapides pro Diis colere. Persas quoque neque statuas,neque templa,neque aras exstruere consueuisse, testis est Herodoti Clio. Nulla autem effigie aut forma Deos exprimere quibusdam moris fuisse,legimus. De Carmelo enim Deo,scribit Tacitus, huic nec simulacrum nec templum a Syris, aram tantùm & reuerentiam tribui. Idem,Germanorum deos nulla habere simulacra : neque eos in vllam humani oris speciem assimilare : eosque sola reuerentia vident . Persas diis nec statuas nec aras erigere,ait Strabo.Sil. Italicus de fano Herculis apud Gades hoc *Sed nulla effigies,simulacrāue nota Deorum, Maiestate locum & sacro impleuere timore.* Romanos etiā ipsos referente Varrone,plus quàm centum & septuaginta annos deos sine simulacris coluisse. Plinio certè auctore, horum effigiem formamque quærere,imbecillitatis humanæ est. At quia Deo nihil perfectius,verisimile eum gentiles sub ea coluisse forma,qua operibus omnibus cum ad perfectionem peruenerint,ornamēti loco ornari soleant. Nauigio quare hunc Deum Ammonem gestauerint, ex Tacito fortè intelligendum : qui tradit Sueuos Isidis signum in modum liburnæ formare solitos : idque docere aduectam religionem. Ammonem in vehiculo Delphis dedicasse Cyreneos , scriptum reliquit Pausanias . *Sic bona posteritas (Romana) puppim formauit in are,Hospitis aduentum testificata Dei.* Iani nempe. vt habet Ouidius. Adeò quòd hi puppi, illi nauigio , vehiculóve significauere. Sed & apud Germanos quoque in insula Oceani Castum nemus fuit,teste Tacito,in quo vehiculum dicatum,veste contectum,& pro numine habitum. At de his nimis multa à me.

Quemadmodum duplicem huius Ammonis formam ex historia descripsimus, sic duo etiam templa habuisse, ex eadem verisimile est. Diodorus enim lib. 17. in descriptione huius templi,dicit à Danao Aegyptio positum . Idem autem lib. 1. dicit Ammoni Osiridem quoque apud Thebas Aegypti erexisse templum: idque aureū, aliudq. hoc à nostro,ex hoc Lucani 9. *Non illic Libyca posuerunt ditia gentes Templa,nec Eois splendent donaria gemmis.* In Aegypto,nō in Libya illud fuisse,ex Herodoti 2.clarū.vbi hæc huius descriptio.Iupiter quum ab Hercule cernere eum volente,cerni nollet, tandē exoratus,hoc commentus est, vt amputato arietis capite, pelleque villosa quam illi detraxerat,induta sibi,ita sese Herculi ostendit. Ob id Aegyptij instituere Iouis simulacrū facere arietina facie. Huic certo die quotannis vnum arietem obtruncant,cuius pellem detractam,hunc in modum Iouis huius simulacro induunt, &c. Et quia hoc Ammonis templum apud has Thebas , quæ & Diospolis à classicis vocatur scriptoribus,putauerim eius etiam exstare in Sacris Bibliis memoriam, vt apud Ezechielem 30. vbi No Hebraicum, Diospolim interpretantur LXX.Interpretes.& apud Nahum 3. qui No Amon habet,pro quo iidem Ἀμμὼν legunt.Verisimile itaque Ammon,(quod multitudinem significatiuè ex Hebræo transferunt) huius loci proprium sit nomen.

Ex auro.

Ex ære.

Ex auro.

AENEAE NAVIGATIO, EX VIRGILIO: ADDITIS ETIAM QVÆ AD EANDEM PERTINEBANT, EX ALIIS.

TROIA càpta, cremata, postquã in Idam se contulisset Æneas, patria profugus Antandrúmque peruenisset, *(secumq; sumens paternos maternosq; Deos, vt ait Xenophon)* viginti nauium classe *(in Pallenem, teste Halicarnasseo)* in Thraciam appulit. ibique cùm Ænum vrbem condidisset, *(ad Cissum montem Almopiæ peruenit, Lycophron. Circa Olympum hæsisse, scribit Liuius)* in Delum insulam venit *(vbi Lauinam Anij sacerdotis Apollinis filiam in matrimonium adsciuisse, lego in Libello Originis Romanæ, penes quem fides esto. fabulosum enim dicit Halicarnasseus.)* Inde Naxon, Donysam, Olearum, Paron, reliquasque maris Ægei insulas cùm adnauigasset, tertia luce Cretam adit, ibidẽ Rhœteum, Pergameamque vrbes exstruxit. Hinc soluens, *(Cytheram, vbi templum Veneris condidit, Dionysio Halicarnasseo. Inde Peloponnesum ad Cynethium promontorium: vbi Aphrodisiadem Oetiamq; vrbes ædificauit, Pausaniæ & Halicarnasseo)* quarto deinde die ad Strophades applicuit: ex iis in Zacynthum, *(vbi Veneris fanum dedicasse, tradit Halicarnasseus)* ex qua Dulichiũ, Samon, Neritum, Ithacamque præterlegens, ad Leucathen. Hinc Actium ad Apollinis templum. & relicta Corcyra, Epiri Chaoniã legens, *(Ambraciam eodem teste)* venit Buthrotũ. *(Hinc duorum dierum itinere terrestri, vt idem inquit, Dodonam inuisit, & ad Anchisæ portum venit, Ceauniosq; montes)* a quo Ionium mare transfretauit, Italiamque inuisit; *(Citra Iapygium promontorium: eius sodales nempe. ipse autem cum reliquis, eodem dicto teste, ad promontorium Athenæũ)* ad Mineruæ templum. à quo Tarentum, Lacinium, Caulon, Scylaceum. Postea Scyllam & Charybdim præternauigans, Cyclopas populos Aetnæos, ostia Pantagiæ, sinum Megaricum, Thapsum, Plemmyrium, Ortygiam, Elorum fluuium, Pachinum promontorium, Camarinã, Geleos campos, Gelam fluuium, Agragantem, Selinum, Lilybœum promontorium, & tandem Drepanum. Hinc à recta aberrans via, per Saxa siue Aras digreditur, & cursum versus Carthaginem dirigit. ex qua postea denuò relicta sua Didone, in Siciliam reuersus est. *(ad Crimisum fluuium, Halicarnasseus.)* vbi post varias ludicras exercitatiunculas, patri Anchisæ anniuersaria instituit: Acestamque siue Egestã *(etiã Elimam, dicto teste)* condidit: & templum Veneris Idaliæ in montis Erycis siue Erucis cacumine exstruxit. *(aliter autem de Anchise Pausanias in Arcadicis, vbi scribit hunc in Arcadiæ monte Anchisa (sic ab eo dicto) sepultum.)* Inde Sirenum scopulos adit: Palinurũ *(Leucasiam addit dictus Halicarnasseus. Inarimen & Prochitam, Ouidius)* & Cumas appellit. vbi Antrum Sibyllæ, Auernumque lacum adit. ab iis ad aëreum montem Misenum: Caetam siue Lami vrbem, & Tibrim fluuium. Atque hic septem nauibus ex viginti reliquis, septennis suæ nauigationis finem fecit. & facimus nos: ex Virgilio, Ouidio, Lycophrone poëtis: Liuio, Halicarnasseo, Pausania, Xenophonte historicis.

HIC omittendum non duco, quod didici ex Pausania in Phocicis: nempe ex Æneæ comitibus quosdam tempestate actos in Sardinia consedisse. Annotandum etiam, quod Halicarnasseus & Liuius auctores sunt, Aeneam non ad Tibrim, sed ad Laurẽtum constitisse: socijs non amplius sexcentis, vt Solino placet. quod & vero similius: Tibrim enim classem nõ ferre, ex historia & experientia notum. Poetã autem hoc finxisse pro suo arbitrio, aut erga hunc fluuium honorifico amore, existimandũ est. Neque septennalẽ nauigationem, sed biennij tantùm fuisse, docet Halicarnasseus. idem ex Casio Hemina Solinus. Sunt quoque teste Strabone 13. qui fictam totã hanc nauigationem putant: Aeneamque in Troia mansisse, inque regnum successisse. & id per successionem ad filiorum filios propagasse. quos inter est Homerus. Aliter autem Xenophon de Venatione, vbi scribit, Aeneas paternis maternisque Dijs cum patre conseruatis, pietatis gloriam tulit: eoque factum, vt etiam hostes, illi soli inter omnes, quibus Troia capta potiti fuerant, hoc concesserunt, vt suis rebus non spoliaretur. Item huius ad Carthaginem aberrationem non exstare apud vllum historicum, fictam autem à Poëta, liquidò docet Macrobius. Congresionis etiam cum vetula aut mortua Didone fidem eleuat scriptor fide dignus Appianus, qui scribit Carthaginem conditam quinquaginta annis ante captùm Ilium. Et prorsus aliam vitæ & mortis huius Didonis siue Elisæ historiam, describit etiam grauis historicus Trogus, lib. 18. Voluit autem Poëta sub hac imagine, huius Carthaginis fatalis odij in Romanos (vt quondam Homerus, sub Helenæ, in Troianos) quodammodo depingere originem. Vnde non absurdè Ausonij hoc in Didûs reginæ imaginem hic subnectere visum.

Illa ego sum Dido vultu, quam conspicis hospes,
Assimilata modis, pulcraq; mirificis.
Talis eram, sed non, Maro quam mihi finxit; erat mens:
Vita nec incestis læta cupidinibus.
Namque nec Aeneas vidit me Troius vmquam:
Nec Libyam aduenit classibus Iliacis.
Sed furias fugiens, atque arma procacis Iarbæ;
Seruaui, fateor, morte pudicitiam,
Pectore transfixo: castos quod pertulit enses:
Non furor, aut læso crudus amore dolor,
Sic cecidisse iuuat. vixi sine vulnere famæ.
Vlta virum, positis mœnibus, oppetij.
Inuida cur in me stimulasti Musa Maronem,
Fingeret vt nostræ damna pudicitiæ?
Vos magis historicis, lectores, credite de me,
Quam qui furta Deûm, concubitusq; canunt.
Falsidici vates: temerant qui carmine verum:
Humanisq; Deos assimilant vitiis.

Priscianus siue quis alius Dionysij Afri vetus interpres, vbi de Carthagine mentio, etiam hæc,

Atque pudicitiam non perdit carmine falso,
Quæ regnans felix Dido per secula viuit.

Ex argento.

Ex argento.

Ex argento.

Ex ære.

Ex ære.

Hæc ex nummis antiquis ectypa, originis Romanæ historiolas referentia ad huius Æneæ nauigationis historiam non parum conducentia, in gratiam studiosorum antiquitatis subiicere placuit.

AENEAE TRO
NI NAVIGAT
Ad Virgilij sex priores Aene
Ex conatibus Geographicis Abrahami Ortelij Antverp
EVROPAE PARS.
Alpes
Heneti.
Troia.
Timavus fons.
Liburni.
Patavi n. Antenoris urbs.
Eridanus flu.
HESPERIA SATVR-NIA et ITALIA.
HADRIATICVS SINVS.
Illyrici.
Hetrusci.
Lydi.
Sabini.
Marsi.
Roma
Hernici.
Rutili
Ausonij.
Opici.
Osci.
Aurunci.
IAPYGIA
DAVNIA
CALABRIA
Illyricus sinus.
MACEDONIA, cuius populi Pelasgi, Achiui, Argiui, Danai, Myrmidones, Dolopes, Dores, et Iones.
Gens inimica mihi TYRRHENVM navigat AEQVOR.
MARE AVSONIVM.
Oenotrij.
CHAONIA.
Dodona
Buthrotum
EPEI:
Dryopes.
Phthia
Aeoli insulae.
Cyclopes
TRINACRIA
Geloi campi.
IONIVM MARE.
PELOPONNESVS
Strophades Harpiarum domicilium.
Melita
Septima post Troiae excidium iam vertitur aestas:
Cum freta, cum terras omnes, tot inhospita saxa,
Syderaq; emensae ferimur: dum per MARE MAGNVM
Italiam sequimur fugientem, et volvimur undis.
MARE
OCCIDENS.
Syrtis inhospita.
Barcaei.
Getulae.
Massyli.
Breuia, et Syrtes.
LIBYAE, SIVE AFRICAE

DOCTRINA ET HVMANITATE CELEBRI DNO BALTHASARO ROBIANO, R.P. ANT. THE=SAVRARIO, VIRO ANIMI CORPORISQ. DOTIBVS ORNATISS.
Ab. Ortelius veteris amicitię memor dedicabat.
ASIA PROPRIA. siue pars ASIAE MAGNAE.
Cum privilegio Imperatorio, Regio, et Cancellariæ Brabantiæ, decennali.
1594.
ORIENS.
THRACIA.
Byzantium
Getæ
BEBRYCIA.
TROAS.
Teucri.
PHRYGIA.
LYCIA.
Scepsis, Aeneæ regia.
Antandros, unde Aeneæ classis soluit.
Lesbos
Cyclades
insulæ.
Samos
Pathmos
Naxos
Melos
Carpathus
Carpathium mare.
Curetes.
CRETA.
Idæus mons, et nemus
CYPRVS.
Paphos
Idalius mons
Naves quæ forte paratæ Corripiunt, onerantque auro, portantur avari Pygmalionis opes pelago, dux foemina facti.
TERRANEVM.
MARE.
Sidon
Tyrus
PHOENICIA.
Septem gemini ostia Nili.
AEGYPTVS.
PARS.
Sinus Arabici pars
Sum pius Aeneas, raptos qui ex hoste Penates
Classe veho mecum, fama super æthera notus.
Bis denis Phrygium conscendi nauibus æquor,
Vix septem conuulsæ undis, Euróque supersunt:
Europa atque Asia pulsus. Aeneid. 1.

VLYSSIS ERRORES.

VLYSSIS multiplices (vt eos non semel nominat Ausonius) errores, ab omni antiquitate apud omnes adeò celebres fuere, vt adagio VLYSSIS PEREGRINATIO, vbi laboriosam ac periculi plenam quis peregrinationem designare volebat, locum dederit. testis Apuleius 2. Asin. Huius itaque ab vrbe Troia duodecim (vt habet Tzetza) nauibus Ithacam patriam vsque vicenarios Errores in gratiam amicorum, qui hoc sæpius per litteras à me petiere, hac Tabula delineare, atque ex omni prisca historia describere placuit.

Decennali ergo postquam obsidione capta direptáque Troia à Græcis esset, Vlysses (siue Οδυσσευς) patriam cogitans, ad Ciconum littus primùm adpulit: ibidémque horum vrbem Ismarum (Zmarum male Dictys Cretensis) diripuit. vrbs hæc, vt volunt Suidas, Hesychius, & Tzetza, Maronea dicta fuit: Marathonia corrupte apud Hyginum in Fabulis legitur. Maronea autem legendum ex eo constat, quòd idem vinum quo Vlysses postea Polyphemum inebriauit, hinc accepisse (ita quoque referente Euripide in Cyclope) scribat. & Maroneum vinum olim inter omnia celebre. Direpta itaque hac vrbe, atque vt Suidas perhibet, ibidem lapidibus, confecta Hecuba iuxta mare, loco cui nomen Cynossema, tumulata, a circumuicinis Ciconibus asperrimis Thraciæ populis inuaditur. indeque suorum maxima clade soluere coactus fuit. Nauigando autem hinc Maleam Peloponnesi versus, graui oborta tempestate, naufragium patitur, vt refert Homerus. At priùs in Delum peruenisse verisimile, quia hæc in hoc eodem itinere, & in eadem ante Apollinis aram hunc vidisse proceram & teneram palmam: quam suo tempore adhuc monstrari, scribit Cicero de Legibus. & hanc eandem fuisse verisimile quam Plinius suo tempore ab Apollinis ætate ibidem conspici. Huius palmæ ipse Homerus & Pausanias quoque meminere. A Malea ad Citheram insulam, à qua ad Lotophagos peruenit. Lotophagi autem in Africa statuuntur ab auctoribus, iique ibidem passim, & diuersis in locis. Hos autem ad quos Vlyssis nostri socij diuerterant, apud Hyperiam siue Camarincos (qui in Sicilia) habitare, ab Isacio Tzetza habeo. Nec ego hos in Africa quærendos censeo: cum ex ipso Homero altero die à Lotophagis ad Cyclopas peruenisse lego. quod ex Africa nimis procul hinc distante, fieri nullo modo posset. Ausonium quoque in Periocha testem habeo, hos Lotophagos Cyclopum insulæ adiacere. Huius autē loti dulcedine captos aliquot ex socijs, exinde reuerti noluisse. auctores sunt fere omnes. (hoc te scire volui Lector, ne Africæ continentem frustra in hac nostra tabula desiderares) Apud Pausaniam porrò lego, Vlyssem hoc itinere in Arcadia Athenæum siue Mineruæ fanum exstruxisse. Ex dicta Cithera soluens, Cacram Siciliæ, quæ teste supra nominato Tzetza, postea Vlyssis portus dictus, (Engyon fortè etiam aliis) adiit. inde ad Cyclopum insulam pergit, atque ad Polyphemi antrum. in quo Diis sacrum fecisse, scribit Athenæus. erat autem hoc antrum, vt monet Vibius Sequester, in Acis fluminis ripa. ibique Polyphemo, vino dicto Maroneo, inebriato obcæcatóque, ad AEolias, siue (vt Dij eas nominant) Planetas igne æstuantes insulas venit. vbi ab AEolo horum rege vtrem siue bouis tergum dono accepit: in quo omnes venti (Boream & Austrum tantùm, si Agatarchidi credendum) conclusi, præter Zephyrum. is enim è Sicilia nauigantibus recta in Ithacam, vtilis. Hoc vento secundo, lucibus (vt cecinit Ouidius) nouem, dum vsque Ithacæ aspectum peruenissent, Vlysse obdormiente, socij vtrem, quem auro argentóque plenum sibi persuaserant, decimo (sic eodem canente) die dissoluere. ex quo ventis aduersis rursus ad AEolias insulas repelluntur, duplicique (vtar veteris Lyrici versu) cursu. Vbi ab AEolo tamquam Deorum contemptores repulsi, ad Læstrigonas populos immanissimos anthropophagósque peruenere: à quibus hostiliter excepti, iuxta Lamii vrbem, Artaciæq; fontem. Hinc vna tantum naue, cæteris vndecim (Ouidio Ausonióque testibus) à Læstrigonibus submersis, ad Aeæm siue Circeiam insulam (AEnam legit corruptè Hyginus in Fabulis) Circes solis filiæ (quæ Marica post mortem, vt Lactantio placet, dicta,) omnis generis magiæ peritissimæ habitaculum. qua duce Cimmerios populos, Auernúmque (Necyopan nominat Cedrenus) adiit. vbi apud Inferos cum Anticlia matre colloquutus, multa de itinere suo peragendo didicit. Elpenorem comitem suum (quem viuum apud Circen reliquerat) mortuum inuenit. item Tiresiam vatem, multósque alios Heroës. Hinc reuersus ad Superos, Oceanum intrauit: Elpenori iusta promissa soluit, tumulúmque erigit. & hæc hucusque.

De hac autem Oceani nauigatione multa à multis quamuis narrentur; vt à Strabone de Vlyssea, Vlyssiponáque vrbibus in Hispania &c. ab hoc nostro Vlysse constructis: à Solino de ara Caledoniæ in Britanniæ insula Græcis litteris inscripta voto, ab eodemque dicata. A Tacito Asciburgium in Rheni ripa constitutum: ibidem aram huic consecratam: commentitiam tamen & prorsus fabulosam, multa arguunt. atque ipsam antiquitatem de huius Oceanitica nauigatione dubitasse, A. Gellius testis est 14. cap. 6. An nempe in Oceanum errauerit, iuxta Aristarchum; an in Interiori mari, (sic nominant Mare Mediterraneum Plinius & Strabo) iuxta Cratetem. Apud Ausonium certe in huius Periocha nulla huius Oceani nauigationis mentio. Ipse Vlysses vbi vxori suæ suorum errorum enarrat periodum, de Oceano ne verbulum quidem. nec quoque apud Daretem Phrygium, Hyginum in Fabulis, aut Isacium ad Lycophronem: apud quos tamen ampla errorum eius commemoratio. Et quæ de eadem apud ipsum Strabonem habemus, sunt ex Posidonio, Artemidoro, & Asclepiade, vt ipsemet fatetur, petita: qui omnes diu post Homerum vixere: non ex ipso Homero. Angustum etiam iter, & errorem longum hunc dicit sapientissimus Seneca in Epistolis lib. 7. Epist. 88. At pro fabulosa quia habita quoque ante me à doctissimo acrisq; ingenij viro Io. Brodeo, addam hic ex 3. Miscellaneorum eius verba, hæc nempe; Qui Vlyssem Oceanum nauigasse putant, id ex Homerico versu, qui est Οδυσσ. x. Αλλ' ὁπότ' ἂν δὴ νηῒ δι' Ωκεανοῖο περήσῃς, probare nituntur. Qua in sententia Stra̅bonē etsi conspiciam, nihil tamen impedit, quin ipse quid sentiam, in medium proferam. Cùm Homericorum nauigiorum, quæ aperta & aphracta erāt, forisque carentia, formam considero, ea longè infirmiora ac depressiora reperio, quam vt Oceani æstum perferre quirent: quem tribus anni mensibus vix triremes egregiè factæ, optima materia, atque opportunè cæsa ædificatę, sustinere valent. Ασκιπύργιον verò ab eo cōditum existimari, vt opinari quosdam ait Cornelius. Tacitus, summæ est amentiæ. nam per Hispanicum, Gallicum, Britannicum Oceanum peruagari, & in Germanicum demum penetrare, aras (si Diis placet) illic consecrare, benè instructæ classis opus est, non lembi à paucis remigibus agitati. Sed exstat Vlysippo, ac alia in Lusitania eius præclara monumenta: an Vlyssis omnino exstent, dubito: Homerici inficior. Nec tamen extra fidem est, vt multos Hercules fuisse remur, ita non vnum Vlyssem putare; quod etiam mihi videtur. *Hactenus Brodeus.* Addo & hoc: Odyssopolim quoque describi à Cedreno & Historia Miscella, ad Pontum. Quis autem adeo demens, vt hanc ab Odysso siue Vlysse nostro nomen nactam credat? Et quum videam ego ipsum Homerum ne vnum quidem locum ad quem in hac dicta nauigatione Oceanitica adpulerit, nominare; putauerim summum Poëtam hic non tantùm sed & alibi Oceanum poëticôs dixisse, pro mari. exemplo est sub finem Οδυσσ. Λ. & in principio M. vbi reuersus ab Inferis continuò Oceanum intrat. Oceanum inquam, at apud Cimmerios populos, ipso eodem teste in principio Οδυσσ. Λ. Et vbi sunt hi Cimmerij quæso? nusquam, quàm in Italia, haud procul Circeia insula. indeq; reuersus Elpenoris cadauer, vti promiserat, sepulturæ tradit. cadauer nempe: post tot mensium, aut quod vero similius, annorum, (nauigationes namque tales non in altum apud priscos, at longiori via circa littora tantùm fuisse, docuimus in nostro Thesauro in verbo Ophir) corruptum, aut potiùs in cineres vel nihilum redactum. Si quis autem obganniat (cum Nasone Tristium 1. quòd illius pars maxima ficta laborum sit) totam hanc historiam, non tantùm hāc Oceani nauigationem fabulosam esse: huic respondeo, tamen totam, excepta hac Oceanitica, verisimilibus constare, non autem impossibilibus. De hac autem Oceani nauigatione prolixior fui, ne studiosi eam in hac nostra Tabula per ignorantiam vel negligentiam omissam suspicentur. Nunc iter nostrum prosequamur. Vlysses ab Aeæa insula discedens, & valedicta sua Circe, ex qua, postquam annum integrum cum ea conuersatus fuisset, filiumq; Telegonum ex eadem suscepisset, sanus & incolumis: contra enim omne veneficium alexipharmaco à Mercurio accepto, moly nempe herba (vt Dij hanc vocant) abiit. & Sirenum insulas præternauigans, Mineruæ fanum in Campania, Strabone sic scribente, condidit. In hoc tractu quoque Draconis, vnius sociorum sacellum, in Lucania nempe, condidit: eodem teste. Apud Brutios (Brytannos mendosè refert Isacius ad Lycophronem:) Hinc ad Temessam vrbem adpulisse, scriptum reliquit Pausanias: item Suidas ex Pausania; qui addit hic quendam è nautis virginem vitiasse, atque ab opidanis lapidibus obrutum. circa quam Politæ, vnius quoque huius sociorum, sacellum describitur à dicto Strabone. Atque hinc ad Ithacesias insulas, siue Vlyssis speculam peruenisse, ex Plinio verisimile est. Hinc, euitatis Scyllæ Charybdisq; (non tamen sine sociorum quorūdam iactura,) discriminibus, in Trinacriam siue Solis insulam rursus, duplici, vt Horatius; aut multiplici, vti Ausonius perhibet, errore, peruenit: vbi eo dormiente, socij aliquot (illud remigium vitiosum nempe, vt appellat Venusinus ille) ex Solis grege, quæ erat circa Artemisium opidum, vt habet 5. Ciuilium Appianus, oues aliquot mactarunt: ob quod scelus perpetratum, naufragio omnes periere. Vlysses itaque solus, malo nauis arrepto, ad Ogygiam insulam perlatus, ibidem cum Calypsone nympha per septennium, vt Homerus: sexennium, vt Ouidius: decennium, vt Seruius ait, habitauit. Ausonemq; filium ex eadem procreauit. Postea naue sua manu fabricata, inde solus soluit, pelagoq; patriæ amoris ergo, (quam immortalitati à Dea promissæ, si secum manere voluisset, anteferebat) se pelago committens, Neptuni denuo, ob filij Polyphemi excæcationem, proh dolor, iram experitur. Decimo octauo, (decimo autem Ouidio) namque nauigationis die, vsque dum ad Ithacæ patriæ fumi adspectum peruenisset, ecce vndique ventorum procella fœdaq; tempestas exoritur: adeò vt nauem eius subuerterint, atque in mare ex eadem ceciderit. emersusq; rursus manu nauem apprehendit. Hunc videns & miserta Leucothea (Nausicaa aliis) nympha ita in alto vagabundum, ei succurrit: consulitq; vt ratem dimittat, vesteq; exuat, & nudus se mari committat. vittamq; siue capitis sui redimiculum donat; quo sub pectore cinctus, natando ad Phæacum (Phœnicū corruptè, vt & hoc obiter moneam, apud Cedrenum legitur, terram denium adpellit, circa Callirrhoen fluuium. Dictus Cedrenus scribit eum hinc in Cretam ad Idomeneum deductum, ab eodemq; in Corcyram ad Alcinoum.) Sed pergamus; hac Leucotheæ vitta, nisi fabulosus Philostratus, naui alligatus, & ab eadem dependens, propriis manibus mare metiebatur. Huc vsque tamen & vlterius nauem peruenisse, vero haud absimile ex Plinio videtur: quia scribit eam circa Phalacrum Phæaciæ siue Corcyræ promontorium in scopulum conuersam: quem effigiem nauis imitari, addit Martianus, quamuis hic Phalarium mendosè hoc nominat promontorium. Hoc autem fabulam fabula compensare quis dicet, esto. A Phæacia, ab huius rege Alcinoo honorificè susceptus, ad Ithacam patriam (cuius fumum sæpius ascendentem videre desiderauerat) perducitur. vbi occisis procis, qui centum & octo, si fides Athenæo, erant numero; triginta autem tantùm, si Dicty Cretensi: Penelopen dulcissimam vxorem amplectitur. Atque hic horum errorum finis; quibus, vt Ouidius ait, Iactatus dubio per duo lustra mari. cæteros nempe annos terra exantlatos innuens. De quo & idem inquit, Ille breui spatio multis errauit in annis, inter Dulichias Iliacasque domus. Isacius ad Lycophronem auctor est Vlyssem ex Mineruæ consilio apud Eurytanes in Epiro siue AEtolia Trampiam vrbem adiisse, sacra faciundi ergò: atque hos eosdem esse populos subiungit, de quibus Homerus Οδυσσ. Λ. hoc versu, Εἰσόκε τοὺς ἀφίκηαι οἳ οὐκ ἴσασι θάλασσαν, quod est, Donec ad illos perueneris, qui nō sciunt mare. In hac eadē vrbe Vlyssem honorari, & eius oraculum ibide fuisse, idem tradit. Haud procul hinc quoque apud eosdem Bunimam vrbem habet Stephanus ab Vlysse conditam. Pro Deo hunc habitum, ex Seneca ad Serenum verbis didici. responsa ergo quoque dedisse, minùs mirandū. Et ne aliquid laborum huius omittam, Dares Phrygius inter varia huius discrimina scribit eum Monycha passum hospitia. Scyllacium opidum ab eodem conditum scribit Cassiodorus 12. Variar. Neptuno, & Mineruæ Sospitæ templum ædificasse in vertice

Borei

ERYTHRAEI SIVE RV
olim ab Arriano descriptus, nunc ve
ANNONIS PERIPLVS.
Septentrio
Occidens
Oriens
Meriches
MEDITERRANEI MARIS PARS.
ÆGYPTVS.
ARABIA EVDAEMON, Sive FELIX.
PERSIA.
PERSICVS SINVS.
OMANITIS REGIO.
Nomades.
Sabaitæ.
Homeritæ.
THVRIFERA REGIO.
MAPHARTIS REGIO.
Ichthyophagi.
ARABICVS SINVS.
BARBARIA.
ERYTHRAEVM VE RVBRVM
BARBARICVS SINVS.
AZANIA Regio
Pyralaorum insulæ septem
Menuthesias insula.
Occidens.
Roma
LAESTRIGONES
CIMMERII.
THRINACIA, Sive Solis insula.
LOTOPHAGI.
OCCIDENS
VLYSS

MARIS PERIPLVS,
Abrah. Ortelio ex eodem delineatus.
SERICA.
ASIA.
SCYTHIA.
HYPER BOREI.
ATLANTIS INSULA.
Circulus Arcticus.
MARE GLACIALE sive CRONIUM.
Elixoia
THVLE.
Sarmatia.
CIMBRICVS OCEANVS.
Arrianum huius Peripli auctorem alium esse ab eo qui Alexandri Magni descripsit expeditionem, videtur Bap. Ramusio in suo ad eundem Commentariolo Italica lingua edito. quia utriusq; nempe stylus dispar sit atq; dissimilis. Idem hunc nostrũ Ptolemæi temporibus vixisse autumat. cui quod quodammodo adsentiar, facit quod hic ipse in suo Euxini periplo Traianum Imp. adloquatur. Atq; alium multò vetustiorem mihi veresimile, quod ille inter eos quos citat scriptores, vix recentiorem Herodoto aut Euripide nominet. Vtut sit, diuersos facilè lector intelliget, qui utriusq; huius nempe Nearchi ab Indo flumine ad Tigridis ostij nauigationem, cum illius contra ab eodem ostio ad dictum Indum, quem Sinthum nuncupat, legendo contulerit: ne uno quidem loci nomine inter hos namq; convenire depræhendet.
Circulus Cancri.
Ganges fluvius
Palibothra
CIRRHADAE.
DESARENA.
Mambari regnum.
ARIACA Regio.
MASALIA.
DACHI NABADES.
LIMYRICA.
Piratæ.
PARALIA sub rege Pandione.
SINVS GANGETICVS.
TAPROBANA Palæsimundi insula.
AVREA Continens Aurea Regio
MARE EOVM sive MAGNVS SINVS.
Oriens.
Aequinoctialis circulus.
IAMBOLI fortè insula. de qua Diodorus.
Cum Imp Reg et Cancellariæ Brabantiæ privilegio decennali
CYCONES.
Ilium
Lesbos
Delos
Cythera
BOEOTIA

Borei montis Peloponnesi, lego apud Pausaniam in Arcadicis. Apollodorus apud Strabonem auctor est, hunc in sua nauigatione ad Cannum insulam peruenisse: quæ autem hæc, non noui. sunt enim huius nominis plures. quas vides in nostro Thesauro. Et ad plura fortasse loca delatum fuisse Vlyssem, verisimile, quæ se tum demũ inuenturum dicit apud Strabonem Eratosthenes, cùm inuenerit sutorem qui illi vtrem ventorum consuerit. Atque hæc de huius (inter Dulichias Iliacasque domus. *en Nasonis verba) erroribus summatim.* Sed perlege Odysseam omnia nosse volens. *iubet hoc namque in Epitaphiis Ausonius. De hoc tamen nostro Vlysse non possum hæc ex Plutarchi Moralibus silentio transire, nempe ob occisos procos, illi a Neoptolemo decretum, è patria Ithaca, Dulichio, & Zacyntho excederet. atque in Italiam exulatum excessisse. Vbi terrarum vitam finierit, incertum. In Gortynia Tyrrheniæ, scribit ex Theopompo sæpius à nobis hic nominatus Isacius, ad Lycophronem. In ipsa Ithaca autem Dictys Cretensis sub finem lib. 6. quem si lubet, leges quoque. A Telegono filio, inscio, (cum poculum adhuc, vt Athenæus tradit, in manu habebat) interfectum omnes scribunt. iaculo videlicet ferreo: cuius cuspis aculeo pastinacæ marinæ præpilata (idq; à matre sua Circe, in aliũ autem finem, vt habet Oppianus 2. Halieutic. in hostem nempe, non parentem) erat. Hyginus Fabula 127. scribit mortuum deportatũ ad Circen in Aeæam insulam, ibidemq; sepulturæ traditum. Pharmacis autem pristinæ vitæ restitutum a Circe, sunt qui narrant, inquit dictus Isacius. Plura de hoc nostro Vlysse fortasse addidissemus, si Cratinum Comicum, quem de Vlyssibus scripsisse tradidit Athenæus, ad manum habuissemus.*

Post nostri tamen huius Vlyssis errores, ipsum Vlyssem exhibere, quia non inamœnum Lectori fore mihi persuaserim: en eum ex nummo argenteo C. Mamilij Limetani, qui si famæ credimus (vidi Liuium) ab Vlysse deaq; Circe oriundus erat. qua de caussa existimandum, ab altera parte nummi caput Mercurij, ab altera Vlyssis sigillum percuti curasse. quod ex sequentibus intelligere quis poterit, Plutarchus in Catone Maiore tradit Vlyssem voluisse ad speluncam Cyclopis redire, pilei & cinguli, quorum oblitus erat, petendi gratia. cinctus ergo. & pileatus. Nicomachum pictorem primum Vlyssi addidisse pileũ, apud Pliniũ legimus. Pileo vero pingi, nobilitatis insigne esse, ait in vita Hippocratis Soranus: & innuit Dion Prusæus Oratione 14 Item Romanorum antiquorum ritu solent pileo imponendo seruitia libertate donare. ex quo, Ad pileum vocare, dicebant, pro, Ad libertatem vocare. Hunc autem Vlyssis pileum forma rotundum fuisse, ex D. Hieronymi his verbis constat, Rotundum pileolum, quale in Vlysseo conspicimus. *Addam hic, quamuis paulo longiùs petitũ, Pileatos dici, qui inter Gothos (ex Iornande hoc habe) nobilissimi prudentioresq; essent. quia opertis capitibus tiaris incedebant. Baculum habuit, cui in viis lubricis inniteretur, & quo se ab insidiantibus defenderet; testis Homerus Οδυσσ. Ρ. Canem quoque habuisse, idem. qui eum nempe post viginti annos domum redeuntem cognouit. Huius verò canis nomen proprium Argus fuisse, apud eundem habemus. cui etiam adstipulatur Plutarchus de Tranquillitate animi. vbi ait eum mortuo cani illachrymasse. Thorace siue lorica indutum pingit hũc nostrum Vlyssem Pausanias in Phocicis. Caluum fuisse Vlyssem Homerus tradit Οδυσσ. Σ. in senectute intelligendum; Suidas enim ex dicto Homero nigro colore & crispis capillis dicit. item rigidis humeris. In clypeo suo habuisse delphinum, & quare, leges apud Plutarch. de Animantium comparatione. Mercurius petasatus, cum caduceo quare in auersa parte nummi cusus, quæri potest si diuinare liceat, dicam quoque ob huius Dei erga Vlyssem fauorem & beneuolentiam. nã cùm omnes fere Deos in sua peregrinatione infensos habuerit, Mercurium solum propitium & beneuolum reperit. Contra Circes veneficia enim antidotum ab eo accepit. Hunc eundem quoque in Magicis sacris inuocari solitum, videre est apud Papirium 4. Thebaid. A Calypsone ne diutiùs detineretur, abeundi libertatem per eundem impetrauit, &c. Aliam fortè item ob caussam, quòd nempe hic Vlysses, quem oratorem facundissimum, atque in dicendo valde prudentem celebrant Homerus & alij, hũc Mercurium, quem orationis eloquentiæq; præsidem fecit gentilitas, sibi deuinciret, tutelaremq; Deum habuerit. Pausanias ait in Motya Siciliæ vrbe huius Vlyssis signum fuisse, at à Nerone Imp. Romam asportatum. Atque hæc hactenus de eo viro* Qui mores hominum multorum vidit & vrbes, *vt inquit Lyricus ille Venusinus. & de quo eodem, hoc Nasonis,* Si minùs erasset, notus minùs esset Vlysses. *De quo haud plura: ne Diogenis forte ad Grammaticos audiam: quos dum huius Vlyssis mala requirerent, sua ignorare dicebat. Et item Seneca Philosophi dignam admonitionem, vbi inquit,* quid proderit inquirere vbi Vlysses errauerit, quam ne nos semper erremus. *Manum itaque de hac tabula. & en nummi nostri, de quo hic sermo, argenteis iconem.*

ERYTHRÆI MARIS PERIPLVS.

ERYTHRAEVM siue RVBRVM Mare quod hac tabula exhibemus, quantum ex veteribus intelligi potest, extendit se ab Occidente, littore Africano siue Aethiopico, vt auctor est Liuius, Indiam vsque & quoque vlteriùs, teste hoc nostro Arriano. Hoc ipsum INDICVM ex eo nominant Ptolemæus, Plinius, & Mela. At PERSICVM Herodotus: cui haud parum suffragatur dictus Plinius, vbi inquit, Persas mare Rubrum accoluisse, inter Africam & Taprobanam insulam. MAGNVM vocat Strabo: cui quoque Atlantici maris pars est. verè. Pars huius, qua nempe Aethiopiam sub Aegypto attingit, Azanium ab Azania regione, appellatur a Plinio. Qua sinum Arabicum adspicit, Hippadis pelagus a Ptolemæo. item Barbaricus sinus ab eodem; qua Aethiopiam nempe Menuthesiamque insulam interluit. Duo huius dicti maris sinus sunt, in omni veteri historia celebres. vnus nomine Persicus: alter Arabicus, quem qui in prisca historia non satis versati propè Mare Rubrum nominant. & tamen impropriè cum sinus tantùm sit huius hic à nobis descripti maris. Quare autem Erythræum à Græcis, Rubrum à Latinis vocetur, valdè ambigitur. Sunt enim qui Rubrum a colore dictum putant: at hoc à recentioribus testibus oculatis qui nostro æuo hoc indies nauigant, refellitur. Neque colore abhorrere à ceteris, Q. Curtius testis ex veteribus quoque. Sunt, vt inquit Plinius, qui à Solis percussu talem reddere colorem existimant: alij ab arena terraque: alij talis aquæ ipsius natura. Alij ab Erythro rege Persei F. cuius monumentum extare in insula quadam huius maris, haud procul a continente, vt scribit Q. Curtius (Tyrina hæc insula autem nominatur à Strabone: Ogyris autem à Plinio & Pomponio: Oaracta ab Arriano.) Siue ab alio quodam Persa Erythra nominato: vt tradit dictus Strabo: quem constructa rate hoc mare primum nauigasse, tradit cùm eo Plinius. itemque inter omnes prolixè Agatarchides. Hippalum verò hunc nominat noster auctor, qui primus inuenit nauigationem per altum huius maris. Ventum, quo hoc mare nauigatur, sic vocat Plinius. (ab inuentore sic dictum verisimile) quem eumdem ventum cum Fauonio vento facit idem lib. 6. cap. 23. Hoc mare procellosum, asperum, & profundum aiunt Agatarchides & Mela. margaritiferum Plinius, (sic quoque experta nostra ætas) Philostratus, Aelianus, Athenæus, & Plinius. Idem arboriferum facit, scribit enim lib. 13. cap. 25. referrum esse siluis: quarum arborum maximarum cacumina è mari exstant, ad quæ naues religantur, & cùm recessit æstus, ad radices. Item idem 6. cap. 22. scribit circa Colaicum (quod & Colchi) aut vt Solinus circa Taprobanam huic vicinam, mare esse peruiridi colore, & ita fruticosum arboribus, vt harum iubæ gubernaculis deterantur. Arbores in hoc mare nasci scribit quoque ex Megasthene Antigonus in Mirabilib. cui adsentitur Plutarchus in Quæstionibus Naturalibus. & in opusculo de Facie Lunæ: vbi speciatim eas nominat, oliuas, lauros; item Isidis capillos (vel plocamos) quas vocant. cui adstipulatur Strabo lib. 6. item dictus Plinius, qui hanc corallio similem sine foliis esse tradit. nigro iunco similes facit Agatarchides. Vitem è mari Rubro in Græciam translatam habet Athenæus ex Philonide medico. Plura plantarum genera in hoc mari nascentia leges apud Theophrastum, lib. 4. cap. 8. Historiæ Plantarum. Magnorum animalium magis quàm cetera capax esse, narrat Pomponius. Plenũ esse balenarum, magnarum nauium corpora æquantium, Q. Curtius adserit. Quatuor iugerum magnitudinis habet Solinus. Idem vermes in eodem depingit cæruleos nomine & colore, qui bina habent brachia longitudinis cubitorum non minus senum: adeo robustis viribus, vt elephantos ad potum ventitantes, mordicus comprehensa ipsorum manu rapiant in profundum. Physeteras quoque enormes vltra molem ingentium columnarum, super antennas se nauium extollunt, haustosque fistulis fluctus ita eructant, vt nimbosa alluuie plerumque deprimant alueos nauigantium. Cetum quinquaginta cubitorum ibidẽ vidisse Amazenam nauigationis Indicæ ducem, litterarum monumentis tradidit Strabo. Balenas ingentis magnitudinis, serpentumque tria genera describit Arrianus in Indicis. vltra quatuor iugerum magnitudinis sunt, Solino teste. Hydros vicenum cubitorum hic terruisse classem Alex. Magni, refertur à Plinio. Item testudines tantæ magnitudinis, vt singularum superficie habitabiles casas integant: atque his nauigent hoc mare cymbis. immo vt ait Agatarchides, accolis sunt loco nauis, domus, vasis, & cibi. Circa Taprobanam esse vitæ ancipitis, alia bobus, alia equis, alia aliis terrestribus animalibus similia, tradit Strabo 15. & 16. Atque hæc de maris huius Rubri (quod Liuius 45. finem terrarum dicit) nomine, situ & natura. Qui pleniùs hoc nosse desiderat, Agatarchidem, & Arrianum in Indicis adeat. item Bapt. Ramusium, qui hunc Periplum Italica lingua loquentem fecit: atque Discursu (vt vocat) illustrauit. Nec negligendum Stuckium suadeo, qui eundem in linguam Latinam transtulit, laboriosissimisque Scholiis enarrauit. De hoc Mari Rubro Pythagoram quoque librum scripsisse, auctor mihi Athenæus 14.

HANNONIS PERIPLVS.

HANC Hannonis Carthaginiensis regis Periplum primus ex Græco in Latinam linguam conuertit vir bene de posteritate meritus Conradus Gesnerus: eumdemque Scholiis doctissimis ornauit. Antea Italica lingua interpretatum dedit Bapt. Ramusius, Discursumque addidit. Meminere huius Peripli ex Veteribus satis prolixè Mela 3. cap. 11. item Plinius 5. cap. 1. qui hunc Hannonem ducem, non regem facit. atque huius scriptum sub voce Commentariorum, non Peripli celebrat. Imperatorem idem nominat, lib. 6. cap. 31. Regem tamen Pœnorum eum facit ex Xenophonte Lampsaceno, Solinus, capite Operis sui postremo. Eiusdem quoque mentio apud Arriani Indica, sub finem. Apud Plinium etiam lib. 18. cap. 16. & Aelianum de Animalibus 5. cap. 30. memoria cuiusdam Hannonis, qui primus hominum ausus fuerit leonẽ manu tractare. an alius ab hoc nostro, diuinare nequeo. Plures enim fuere: quos qui nosse desiderat, Gesneri dicti ad Periplum Scholia adeat. De alio sanè sunt hæc apud Plinium & Martianum verba, ***Hanno dum Punicum floruit Imperium, Mauritaniæ circuitu, ac dehinc in Meridiem flexus excursu, in Arabiæ terminos prolixa admodum nauigatione peruenit.*** Auidus quoque huius Pericli studiosus addat his quæ de eo habet Io. Mariana sub finem libri primi Rerum Hispaniæ.

ORBIS ARCTOVS.

HVIVS delineationem adiunximus corollarij & proportionis decorisque huius Tabulæ gratia. vt haberet nempe qua responderet formæ Hannonis Peripli. Atque vt boni consulat antiquæ Geographiæ studiosus, ex animo obsecramus. Aliam fortè & veriorem dabit posteritas, Batauorum aut aliorum diligentia. Illi enim hactenus in eo toti sunt; vt Indicam, hac Septentrionali via, nauigationem instituant. (hucusque enim per Meridianã plagam Caput Bonæ Spei longiori itinere prætereuntes nauigauere) quam, etsi non tenuerint, dicam, quod Naiades nymphæ de Phaëtonte, magnis tamen excidisse ausis.

ARGONAVTICA.

NEMO veterum scriptorum ferè non meminit obiter historiæ Argonautarum (id est Iasonis siue aurei velleris.) inter eos verò qui ex professo eam descripsere, vt sunt Cleon, Herodotus, Pisander, Dionysius Milesius, Varro Attacinus, item Epimenides, quem Laertius tradit eam sex millibus quingentisque versibus comprehendisse: tres tantùm superstites ad nostra tempora peruenere. C. Val. Flaccus nempe, Orpheus, & Apollonius Rhodius. apud quos tres horum Argonautarum itus satis describitur similiter, reditus vero admodum differenter. Flaccus enim hos ex Colchide reducit per Euxini maris Borealia littora, ad Istri siue Danubij ostia. nec (morte forsan præuentus) vlteriùs. Apollonius per dictum aduersum fluuium, (atque ex eo per Sabum, vt Plinio Trogoque placet,) indeque in mare Hadriaticum & Ionicum non procul Tergeste. at, vt ait Plinius, vento retractos per Eridanum in Rhodanum ad Stœchades insulas, ex quibus Mare Mediterraneum Ægeumque pelagus nauigantes, domum vnde venerant, rediere. Orpheus autem multo longiori ambagine per Tanaim fluuium, immensamque siluam (Ἄσπετον ὕλην) vt vocat, (Ἀπείριτον autem Dionysius Afer) nec immerito: maximam enim totius cogniti Orbis esse reor. (quam posterior ætas proprio nomine Orcynium siue Hercyniam nominauit) Cronium siue Boreale (quod vrsæ vetitum mare appellatur à Seneca in Medea) Atlanticumque maria ad Herculeas Columnas, vniuersamque Europam circumnauigantes, ad patrios lares reuehit. Hancque ita nauigationem ex his tribus dictis, hac tabula expressimus: quod ipsum Lectori, hanc cum illis conferendo, liquidò apparebit. Præter hæc autem quædam ab his tribus nominatis auctoribus intacta locorum nomina, ad hanc tamen pertinentia, addidimus. vt Salmydessus in Thracia, vbi hos appulsos scribit Apollodorus. Aemonia: hanc ab Argonautis exstructam eo loco vbi Argum nauem machinis (humeris habent Pindarus & Trogus, atque sic diligentiores tradidisse testatur Plinius) impositam, per quadringentorum stadiorum, siue quinquaginta M. P. spacium, quod idem est, vsque ad Thessalorum littora, (Italorum legit Sozomenus, differente scriptura, non item historia: Thessali enim ipsi erant, at in terra Italia) pertraxerant, vt legitur apud Zosimum aliosque. Ibidem vrbs Pola, opus Colchorum, qui vtpote ad Medeam Istro aduerso insequendam missi, (atque ad Absyrtides insulas vsque peruenissent) re infecta hic substitere: regionemque Istriam à flumine ab his nauigato nominauere. Phla, siue meliùs Phila, insula, in Tritonidis Libyæ palude, ad quam scribit Herodotus Iasonem appulisse, ventoque flante Aquilone à Malea Peloponnesi promontorio abreptum, ibidemque Tritoni tripodem donasse. Polybius auctor est Iasonem ad Bosporum Thracium Fanum exædificasse (idque Neptuno, vt habet Pindarus,) atque ibidem duodecim Aras sacrificasse. Hoc idem Fanum Demosthenes Argonautarum cognominat. Fanum Iunonis in Samo dedicasse eundem, apud Pausaniam & Varronem legimus. Item Iunonis Argiuæ in agro Picentino, apud Plinium. Aras quoque positas ab eodem ad Istrum, vbi is nempe se diuidit, atque partim in Pontum, partim in Adriam infunditur, docet Aristoteles in Admirandis. circa scopulos Caucasios putauerim. Istrum in Hadriaticum mare effluere credidit fabulosa antiquitas. fortè mota ex eo quòd Plinius fabulosè scriptū reliquit 4. cap. 15. thynnos nempe pisces ex Euxino Ponto hunc Istrum subire, atque ex eodem subterraneis eius venis in Adriaticum mare enatare. Atque huc vsque de hac erronea nauigatione, quam quatuor à principio vsque ad reditum, mensium fuisse litterarum monumentis tradidit Apollodorus. quod mihi minimè vero simile. somniasse sanè puto dum hæc scriberet. tot enim menses vix Istrum tantum ab ostiis Tergeste vsque nauiganti suffecerint, nedum toto huic itineri. Veriora mihi multo apud Ouidium Hypsipulæ (apud quam in Lemno insula diuerterat,) hæc ad Iasonem verba,

Tertia messis erat, cùm tu dare vela coactus,
Implesti lacrymis talia verba tuis:
Abstrahor Hypsipyle. si dent modò fata recursum:
Vir tuus hinc abeo, vir tibi semper ero.
Quod tamen è nobis grauida celatur in aluo,
Viuat; & eiusdem simus vterque parens.

Qui verò huius nauigationis (quam longa naue, vt ait Philostephanus: sed classe factam inquit Pharax) pleniorem descriptionem desiderat, hos à nobis tres nominatos auctores adeat. hisque iungat Diodori librum 4. Ouidium 7. Metamorphoseon, Hygini fabulas, item Pindarum, & Callimachum. & si lubeat Daretis Phrygij historiam. Scribit Appianus in Mithridaticis, Cn. Pompeium Magnum, postquam in Colchos vsque Mithridatem profligasset, obiisse hanc continentiam, vt Argonautarum peregrinationes, Caucasumque (Promethei cubile) montem viseret. hæc nos studioso horum Lectori hac tabula, minori molestia, maiori quoque forsan voluptate, contemplanda exhibemus. Cydias pictor, huius tabulam Argonautas H-S CXLIIII. Hortensius Orator mercatus est. Plin. 35. cap. 11.

Argonautas, qui & Minyæ, Dioscuri, item Tyndaridæ appellantur, numero quinquaginta fuisse, testes sunt Lucianus in Saltationibus, & Philostratus in Iconibus, item Val. Flaccus lib. 7. dum inquit: *Quinquaginta Asiam (pudet heu) penetrauit Iason Exulibus.* Quinquaginta duo numerat Orpheus; quinquaginta quatuor Diodorus & Apollonius. Nos supra octoginta ex auctoribus quos adiungimus, numeramus, quorum en nomina:

Acastus, *Apollodoro, Apollonio, & Val. Flacco.*
Actor, *Apollodoro.*
Actorides, *Orpheo, & Flacco.*
Acterion, *Orpheo.*
Admetus, *Orpheo, Apollonio, Val. Flacco, & Apollodoro.*
Aethalides, *Orpheo, Apollonio, Val. Flacco.*
Aglaus, *Orpheo.*
Almenus, *Apollodoro.*
Amphiaraus, *Apollodoro.*
Amphidamas, *Flacco, & Apollonio.*
Amphion, *Apollonio, Flacco, & Orpheo.*
Ancæus, *Apollodoro, Orpheo, Apollonio, & Val. Flacco.*
Anchistæus, *Orpheo.*
Areices, *Apollonio, & Orpheo.*
Argus, *Apollonio, Apollodoro, Val. Flacco.*
Armenius, *Trogo.*
Ascalaphus, *Apollodoro.*
Asterius, *Orpheo, Apollonio, Apollodoro, & Flacco.*
Atalanta, *Diodoro, & Apollodoro.*
Augeas, *Apollonio, Orpheo, Apollodoro, & Philostrato.*
Autes, *Val. Flacco.*
Autolicus, *Apollodoro, & Flacco.*
Buphagus, *Orpheo.*
Butes, *Orpheo, Apollonio, Apollodoro.*
Cæneus, *Orpheo.*
Calais, *Apollodoro, Apollonio, Orpheo, Pindaro, Val. Flacco, & Oppiano.*
Canthus, *Orpheo, Apollonio, & Val. Flacco.*
Castor, *Apollodoro, Herodoto, Diodoro, Apollonio, Orpheo, Flacco, & Pindaro.*
Cepheus, *Flacco, Apollonio, Orpheo, & Apollodoro.*
Climenus, *Val. Flacco.*
Clytius, *Apollonio.*
Coronus, *Apollonio.*
Deiloontus, *C. Val Flacco.*
Deucalion *C. Val. Flacco.*
Echion, *Orpheo, Flacco, Apollonio.*
Erginus, *Apollonio, Apollodoro, Orpheo, & Val. Flacco.*
Euphemus, *Flacco, Apollodoro, & Pindaro.*
Euryalus, *Apollodoro.*
Eurybotes, *Apollonio, Flacco.*
Eurydamas, *Orpheo, & Apollonio.*
Eurytus, *Orpheo, Apollonio, Flacco, & Apollodoro.*
Glaucos, *Atheneo.*
Hercules, *Apollodoro, Apollonio, Diodoro, Orpheo, Pindaro, & Flacco.*
Hylas, *Orpheo, Apollonio, & Liberali.*
Iason, *Diodoro, Orpheo, Apollonio, & Val. Flacco.*
Idas, *Apollodoro, & Apollonio.*
Idmon, *Orpheo, Apollonio, Flacco, Marcellino.*
Iphidamas, *Orpheo.*
Iphitus, *Val. Flacco, & Apollonio.*
Iphyclus, *Diodoro, Orpheo, Apollonio, Flacco, & Apollodoro.*
Iphys, *Val. Flacco.*
Iritus, *Apollodoro.*
Laertes, *Apollodoro.*
Laocoon, *Apollonio.*
Laodocus, *Orpheo, Apollonio, & Val. Flacco.*
Leitus, *Apollodoro.*
Lynceus, *Apollonio, Apollodoro, Orpheo, & Flacco.*
Meleager, *Flacco, Apollonio, Orpheo, Diodoro, & Apollodoro.*
Menœtius, *Orpheo, Apollonio, & C. Val. Flacco.*
Mopsus, *Pindaro, Orpheo, Val. Flacco.*
Nauplius, *Orpheo, Flacco, Apollonio.*
Nestor, *C. Val. Flacco.*
Olieus, *Apollonio, Orpheo, & Flacco.*
Orpheus, *Apollodoro, & Diodoro.*
Palæmon, *Orpheo, Apollonio, & Apollodoro.*
Peleus, *Orpheo, Apollodoro.*
Peneleus, *Apollodoro.*
Periclymenus, *Apollonio, Apollodoro, Pindaro, Orpheo, Flacco.*
Phanus, *Apollodoro.*
Phalerus, *Pausaniæ, Orpheo, Apollonio, & Flacco.*
Philoctetes, *C. Val. Flacco.*
Phlias, *Apollonio, Orpheo, Flacco.*
Phogus, *C. Val. Flacco.*
Poeas, *Apollodoro.*
Pollux, *Apollodoro, Diodoro, Pindaro, & Herodoto.*
Polyphemus, *Flacco, Orpheo, Apollodoro, Apollonio.*
Staphylus, *Apollodoro.*
Sthelenus, *Ammiano.*
Tænarius, *Orpheo.*
Talaus, *Apollonio, & Val. Flacco.*
Telamon, *Diodoro, Orpheo, Apollodoro, & Flacco.*
Theseus, *Pindaro, Apollodoro, Plutarcho.*
Tideus, *C. Val. Flacco.*
Tiphys, *Orpheo, Apollodoro, Flacco, Philostrato, Ouidio, Pausaniæ, & Marcellino.*
Zetes, *Apollodoro, Apollonio, Orpheo, Pindaro, Flacco, & Oppiano.*

Atque hos omnes ingenuos & liberæ conditionis fuisse, dicit Philo Iudæus: Regio genere, Varro de R.R. 2. Deorum caros liberos, Theocritus Idyll. 27. Semideos vocat Philostratus in Iconib. vnde Catullus: *Heroes saluete Deum genus.*

Argo nauis (quam fatidicam facit Flaccus, loquacem Lucianus & Claudianus aliique, tandemque in cælum sublatam, Manilius) à quo nominata, fabricata, vbi locorum, ex quo ligno, vnde soluerit, &c. ex omni antiquitate prosequutus est Hieronymus Columna, in Ennij fragmentorū Explicationem, Romæ typis editam.

Argonautica hæc, historiam, non fabulam, docet aut nugatur Martialis lib. 7. vbi de huius Argi fragmento sub Domitiano Imp. existente hi huius versus:

Fragmentum quod vile putas & inutile lignum
Hæc fuit ignoti prima carina maris.
Quam nec Cyaneæ quondam potuere ruinæ
Frangere, nec Scythici tristior vnda freti.
Sæcula vicerunt sed quamuis cesserit annis,
Sanctior est salua parua tabella rate.

ARGONAV
Argonautarum reditum ex Orpheo quia tabula non capiebat in hic eum seorsim.
CRONIVM Mare
MACROBII.
HYPERBOREI.
CIMMERII.
SCYTHAE
ATLANTICVM PELAGVS.
EVROPA.
Immensa silva
Ister flu.
Iernis
Danubius fluvius
EVROPAE PA:
Talaurius campus
Alpes montes
Ister Argonautar. alijs Savus.
Ipse papyrifero qui non angustior amne Miscetur vasto multa per ora freto. Ovid. de Danubio
Tergeste
Armonia
Caucasij scopuli
Hister fluvius
Rhodanus flu.
CELTAE.
Eridanus flu.
ERIDANI intimus sinus
CRONIVM MARE.
Ceraunij montes
NESTAEI.
LIGVRES.
Liburnides insulae
ENCHELEAE
Cadmi Harmoniesq; monumentum
Aethalia insula
Argous portus
Telamon
LATIVM.
TYRRHENIA.
OCCIDENS.
Stoechades insulae quae et Ligystides.
Cyrnus
SARDOVM PELAGVS.
Aeae insula, et portus ubi Circes habitaculum
Caieta
AVSONIA.
Oricum
Ceraunij montes
THESSALIA.
DOLOPES.
Olympus
Anthemoessa insula, ubi Sirenes
Sardo.
TYRRHENVM ÆQVOR.
Nymphaea insula Calypsonis habitaculum
Ceraunia, quae et Macris, et Drepane insula, in qua Medeae antrum.
Locri.
ACHAIA.
CVRETI.
CECROPIA
Hephestiades insulae, quae Planctae
Cum Imp. Reg. et Belgij privilegio decennali. 1590.
Lilybaeum prom.
TRINACRIA.
Charybdis
IONIVM MARE.
PELOPIS REGIO.
Alpheus fl.
LIBYSTICVM MARE.
ILLVSTRISSIMO PRINCIPI CAROLO COMITI ARENBERGIO, BARONI SEPTIMONTII, DOMINO MIRVARTII, EQVITI AVREI VELLERIS, ETC.
ABRAH. ORTELIVS DEDICAB. L.M.
Ex conatibus Geographicis Abrah Ortelij Antverp.
Syrtes. sive mare vadosum ac arenosum.
Phila insula
Triton fl.
LIBYAE
Tritonis palus
Hesperides.
SACER Campus
Myrtosium prom.

TICA.
Immensa silva
SAVROMATAE.
GETAE.
ARIMASTHAE.
SCYTHAE.
BASTARNAE.
ALANI.
GRAVCENII.
GELONES.
MAEOTAE.
MAEOTIS PALVS.
Tanais flu. Asiam ab Europa disterminans.
ARSOPÆ.
PARS.
CECRYPHAE.
Mirace
Hylæa.
TAVRICA.
SINTI.
CHARANDÆI.
CERCETII.
BISALTAE.
Caucasus mons. Cubile Promethei
BVONOMAE.
GYMNI.
HENIOCHI.
Dioscurias
COL
SIGYNNI.
SINDI.
CORALLI.
Salmydessus
THRACIA.
AXENVM Aequor, Iasonio pulsatum remige primum.
CAVCASEVM MARE.
Phasis
Circeus campus.
CHIS.
Apsyrtus
MACRONES.
ASSYRII.
PAPHLAGONIA.
CHALYBES.
TIBARENIA.
BECHIRI.
Cytaica regio.
MOSINOECI.
MOSCHI
CAPPADOCIA.
AMAZONES.
Doeantis, siue Boeantis campus.
MARIANDYNI.
MAVRI.
BEBRYCIA.
DOLIONES.
Ida mons
Ilium siue Troia
ASIAE
MINOIVM, siue
AEGAEVM Pelagus.
Minoides insulæ.
Samos
Tenos
Sporades insulæ.
Rhodus
DICTAEVM Mare.
CRETA.
Carpathus.
CYRENE.
Ager.
PARS.
THESSALIA.
Minoium pelagus.
Olympus mons
DOLOPES.
MAGNESIA.
PELASGIA.
AEMONIA.
LOCRI.
THRACIAE PARS.
PONTVS, Phryxeum aequor, et Athamantidis fluenta.
PROPONTIS.
BEBRYCIA.
CIANEA Regio.
Chersonesus.
Abydus
DARDANIA.
Sigeum
Ilium
Cyzicus
DOLIONES.
MYSIA.
BITHYNIA.
DOLOPES.
PERCOTE
PERICTIONES.
Duorum horum tractuum pleniorem descriptionem quia Tabulæ angustia non admittebat, hic seorsum eos delineare operepretium duximus.

T E M P E

THESSALICA.

A FESSONIA dea, quæ à fessis solet inuocari, in somnis monitus; vt post diutinam hanc per Orbem terrarum peregrinationem lassis atque ex longo itinere defatigatis studiosis, de loco aliquo quietis, vbi se tandem refocillare aliquantulum possent, prospicerem, protinus ad hoc agēdum me confero. Dumque omnes terræ pylę plagas circumlustro, ecce offerunt se, duce luculentissimo Geographo Pomponio, Sacro nemore nobilia Tempe: quæ hic penicillo pictorio delineata, & calamo nostro descripta, in eum finem huic nostro operi annectimus. Sita sunt hæc in Æmonia, testibus Ouidio & Athenæo: siue Thessalia, quæ eadem, Solino & Liuio. At cùm Peneus fluuius, vt Strabo aliique tradunt, Thessaliam à Macedonia diuidat, in harum duarum regionū confinibus veriùs constituenda videntur. Hæc autem Tempe, siue hanc amplam atque amœnam planitiem, inter duos altissimos montes Ossam & Olympum, cuius medium interluit Peneus lucidissimus fluuius, collocant Strabo, Plinius, Herodotus, Liuius, & ex Theopompo Theon Sophista. atque his verbis Solinus: Peneus qui inter Ossam & Olympum decurrens, collibus dextra læuaque molliter curuis, nemorosis conuallibus Thessalica facit Tempe. *Tempe quæ siluæ cingunt super impendentes*, inquit Catullus in Argonauticis. Hæc eius latitudo, quam sesquiiugeri facit Plinius, plethri Ælianus. Longitudinem, quam à Gonno ad fluuij vsque ostia, in Thermæum sinum describunt, quinque millium passuum est, Liuio teste: siue (quod idem est; quadraginta stadiorum, Æliano. Montes hos dicit Liuius vtrimque ita abscissos, vt vix despici sine vertigine quadam simul oculorum animique possint. Terret & sonitus (inquit) & altitudo per mediam vallem fluentis Penei amnis. Plinius vltra visum hominis se attollere dextra læuaque leuiter conuexa iuga; intus, sua luce viridantem allabi Peneum: viridem calculo, amœnum circa ripas gramine, & canorum auium concentu. At quia hi omnes hæc obiter quodammodo: placet de iis Aeliani graphicam non minùs quàm absolutissimam descriptionem his addere; quam habet Variar. 3. cap. 1. interprete, inter cæteros, clariss. N. Gerbelio. Is autem ita:

Locus est inter Olympum & Ossam, excellissimos Thessaliæ montes, diuina quadam Dei prouidentia, æquabili inter se valle auulsos atque disiunctos: cuius loci medium ad quadraginta stadia extenditur. Latitudo partim plethri, partim paulo maiore mensura. Per mediam vallem Peneus fluuius delabitur: in quem & alij amnes confluentes, communicatis cum eo aquis, Peneum efficiunt ampliorem. Varijs omnigenisque illecebris hic locus iucundissimus est, non humani ingenij, aut industriæ opera, sed ipsius naturæ, sese in huius vallis amœnitatem, tum cum conderetur, sua sponte exercentis. Plurima illic hedera nascitur, dum floret, dum germinat, admodum copiosa, generosarum vitium instar proceris adnascens arboribus, serpendo in culmina conscendit. Iisdem in locis abundat smilax, quæ sese ad rupem attollens, specū petramque inumbrat, quæ sub ipsa vmbra delitescit. Cætera quæcunque virent, florentque, ab omnibus conspiciuntur. Estque festa quædam oculorum celebritas. In planicie, cum media Sol feruet in æstate, nemorosa quædam videres atque frequentia perfugia, in quæ viatores se ab æstu sudoribusque recreaturi, tamquam in iucundissima quædam diuersoria recipiunt. Porrò perfluentium per vallem fontium magna est ibi copia, multæque denique frigidissimarum ac dulcium aquarum scaturigines: quæ, si quid famæ credimus, lotis mirificè salubres salutaresque fuisse referuntur. Ad hæc auiculæ, passim in hos saltus & nemora dispersæ, accolarum conuiuia suauissimo cantu exhilarant: maximè verò, quæ ceteris sunt vocaliores, adeò audientium aures permulcent, vt prætereuntes hac musica deliniti, omniū laborum, omniumque curarum obliuiscantur. In vtraque fluminis ripa eiusmodi sunt deliciæ, defessorumque respirationes, vt diximus. Atqui Peneus fluuius, olei in morem progrediens, placidissimè per media Tempe dilabitur. Circa hunc verò plurima ex adnatis arboribus, & arborum expassis ramis, vmbra: vt qui in eo nauibus deuehuntur, tota propemodum die, à Solis ardoribus tuti, in gratissima vmbra nauigent. Homines qui apud hunc fluuium commorantur, frequenter inter se cœtus alijs atque aliis locis celebrant. Re diuina, sacrisque ritè peractis, lepidissimè conuiuantur. Itaque cùm eorum qui sacris dant operam, magna sit multitudo, minimè mirum est, si ambulantium illic, eorumque qui in hoc flumine nauigant, naribus suauissimus nidor illabitur. Hunc in modum hic locus summis honoribus, diuinisque muneribus est consecratus. Hæc & plura de Tempis, Aelianus. De his quoque (etsi non nominet) Procopius 4. Aedif. Iustiniani Imp. Lepida horū descriptio apud Catullum in Argonauticis. Nunc verò iubet quædam peculiaria huius ex variis scriptoribus hic addere. Peneo fluuio, propter pulchritudinem, olim tributum diuinum honorem, scriptum reliquit Maximus Tyrius, Oratione 39. Eurotā amnem recipere eundē fluuium, sed olei modo supernatantem, breui spacio portatum, abdicare, argēteis suis aquis misceri recusantem, tradit Plinius. Idē plurimam laurum, polypodion, dolichen, serpillum, & herbam nymphæam innasci, scribit. sed flore nigro hæc, si fides Apuleio. Scribit Pausanias in Phocicis Apollinis ædem apud Delphos exstructam ex lauri ramis hìc nascentibus. Ossam montem gigantum tabula memoratum, narrant Mela & Poëtæ; quibus & Lapitharum in eo sedes est. In eodem monte lego apud Polyænum 4. Alexandrum Regem Indicæ (sic enim malo legere, quam Indiæ, vt hactenus interpretes, cùm Indica regio iuxta Pontum sit) effossis huius montis petris; effecisse exiguos gradus, quam Scalam Alexandri posteritas vocauit. Circa hæc Tempe aqua describitur à Seneca & Plinio, cuius visus omnibus terrori est; & à qua æs & ferrum abrodi tradūt. Vitruuius 8. cap. 3. huius quoque meminit: diciťque apud eam florere arborem purpureo colore. De Olympo monte (quem sedem deorum dicit Οδυσ. 2. Homerus) Solinus hoc non contemnendum ex Varronis 6. quòd excellenti vertice tāto attollitur, vt summa eius cælum accolæ vocent. Nubes eum excedere, ait Lucanus. Erigi enim in altum amplius decem stadiis, scriptum reliquit ex Xenagoræ dimensione Plutarchus in Æmilio. Vltra huius verticem nullam auem sublimari, scribit Apuleius de Deo Socratis. Ara est in cacumine Ioui ædificata, cuius altaribus si qua de extis inferantur, nec difflantur ventosis spiritibus, nec humentibus pluuiis diluuntur, sed voluente altero anno, cuiusmodi relicta fuerint, eiusmodi reperiuntur: & omnibus tempestatibus à corruptelis aurarum vindicatur quidquid ibi semel Deo est consecratum. sic Solinus. Litteræ in cinere scriptæ vsque ad alteram anni cerimoniam permanent. Et nubibus intactum Macedo miratur Olympum, vt cecinit in Bello Gothico Claudianus. Atque ab hoc monte Musas cognominari Olympiadas, annotauit Varro 6. Linguę Latinæ. Atque hæc de Tempis, quæ ab origine hanc faciem non habuisse, constans apud omnes veteres scriptores opinio est. sed Peneū montibus circumdatum, & multos amnes in se recipientem, hanc planitiem stagno oppleuisse: postea autem cùm Olympus & Ossa mōtes quondam contigui disrumperentur, (quod factum alij terræmotu, vt Strabo, Seneca, Athenæus; alij Neptuno, vt Herodotus, Claudianus, & Philostratus, adscribunt: Herculis opus esse, dicunt Diodorus, & Lucanus.) per eam viam Peneum se in mare exonerasse, & siccandam hanc conuallem præbuisse. Ex Stephano περιπόλεων hunc tractum λυται ΛΥΤΑ vocatū lego. priusquā à Neptuno aquis liberatus esset. Σεμναν χώραν. i. Sacram terram, vocat Euripides in Troadibus. Apud poëtas plurimus de hoc pulcerrimo tractu vbique sermo: vt Virgilium, Ouidiū, Horatium, Catullum, Claudianum, Statium, Lucanum, Flaccum, & Senecā. apud quos sunt huius epitheta, Thessala, Peneia, Heliconia, Phthiotica, Frigida, Tenebrosa Nemorosa Opaca, Gratissima, Lucentia, Oloria, & Teumesia. quamuis hoc vltimum cum doctissimo vndecumque viro Hermolao Barbaro, non ad hæc, sed potiùs ad locum alium quendam deliciosum in Bœotia (vbi Teumessus mons) pertinere puto. Frustra nam mihi Lutatius grammaticus est, qui Teumesiam vrbem vocat. Neque enim insolitum est scriptoribus, in primis poëtis, hanc vocem Tempe ad alios quoque locos amœnitate quadam celebres, transferre. exemplo sunt Heloria Tempe, in Sicilia; & alia in Tiburtina villa Latij. item Athenis gymnasium, hoc nomine insignitum. Sic Dionysius & Priscianus Daphnen Antiochiæ suburbium Tempe quoque nominant. Tempe amœnitate referentem locum describit quoque ad Apsum fluuium, Plutarchus in Flaminio. De huiusmodi locis non possum non hæc Iuliani Imp. ad Libanium sophistam verba ad texere, atque de hac amœna valle sermonem meū finire. sic ille, verbis Morentini interpretis: „ Inde me Batnæ excipiunt. locus qualem nullum vnquam vidi extra Daphnen, quæ nunc Batnis confertur, cùm antea „ saluis templo & simulachro, non solùm Ossæ, Pelio, Olympo, & Thessalicis vallibus (Tempe innuit) eam æquare, verùm etiam anteferre „ omnibus non vererer, &c. Hæ Batnæ sitæ sunt (si cui hoc scire quoque libido est) in Mesopotamiæ regione Osroena, vt Zosimo Stephanoque placet; siue Anthemusia. vt Ammiano. in itinere Antiochia Syriæ Carras. Atque hæc de his Tempis. Et quia sub hoc nomine video Daphnem quoque Antiochiæ suburbium ab vno aut altero scriptore comprehendi, & non minùs esse quàm Tempe amœnum, ad illud quoque delineandum & describendum accedamus. at pagina proximè sequente.

TEMPE.
MARIS AE

Iovis ara
MACEDONIAE PARS.
Peneus fluvius
Est nemus Aemonię pręrupta quod undiq; claudit
Silva, vocant TEMPE, per quæ Peneüs ab imo
Effusus Pindo, spumosis volvitur undis.
Ovid. Metamorph
Thermaicus Sinus.
GAEI PARS.

DAPHNE,

ANTIOCHIÆ SVBVRBIVM.

DAphne Antiochiæ Syriæ ad Orontem fluuium,percelebre ac deliciosum suburbium,quod amœnum & ambitiosum dicit Ammianus, distat à dicta vrbe XL. stadiis: estq. in ambitu XXC. stadiorum, (siue mauis X. millium pass.) teste Strabone, qui dicit vicum mediocrem, & lucum ingentem atq. opacum esse, multisq. fontanis aquis irriguum. At huius ampliorem descriptionem en ex Sozomeno, Locus est vndiq. multis cupressis(immensæ,vt habet Philostratus, proceritatis) vestitus: aliisq. multis arboribus variatus: quarum ramorum & foliorum densitate,quæ solis radios ad solum vsq.terræ minimè penetrare sinit, velut tecto vel vmbra potius est circumfusus. Subter arbores autem terra pro temporū vicissitudine, aliis alios succedentes flores benè olentes cuiusq. generis producit. Est autem tum propter abundantiam & pulchritudinem aquarum (fontanis aquis enim (tacitis,inquit Philostratus) irriguum valde etiam facit Strabo.) tum propter temporum æquabilitatem, tum deniq. propter ventorum flatum (suauem susurrum (vt addit Callistus) edentium) peramœnus, & ad oblectationem valde accommodatus. Aderat & fons, qui credebatur aquas suas ex fonte Castalio sumere:qua de caussa ei homines diuinandi tribuebant facultatem,paremq. vim & nomen habere cum eo qui in Delphis erat sibi persuadebant. Fabulam vulgus addebat, nempe filiam Ladonis (Penei , Ouidio) in Arcadia fluuij, amatorem huc vsq. fugisse, atq. in arborem transmutatam fuisse. Apollinem tamen ne sic quidem perturbatione animi liberatum, sed ramis arboris quam amabat, se coronasse: ipsamq. arborē complexum, & locum sibi,si quisquam alius,carum,prærogatiua præ ceteris honorasse. Daphindis fontem nominat Guil.Tyrius,4.cap.10. quem formulis & aquæductibus artificialiter immissum in locis plurimis multo argumento aquas ministrare horis constitutis tradit. Situs itaq.huius loci, natura,& fabulæ materia, quæ fuit planè amatoria, & ad lasciuiam accommodata,corruptorum iuuenum animis(arrepta leui hac occasione)duplo maiorem amorem inserere solebat. Nam res in fabulis descriptas,velut caussam ad se excusandos adferentes,vehementius incendebantur: & omni exuto pudore, ad facta libidinosa cupidè ferebantur : nec poterant vel se ipsos temperare, vel temperantes homines hic secum videre. Eius generis cùm esset hic locus, turpe modestis viris erat eum ingredi. Nam si quisquam eorum absq. aliqua amica fortè hic versaretur, stupidus planè & inhumanus,atq.fugiendus videbatur. Hactenus Sozomenus. Locum munitum fuisse ex Tragi 27.apparet,qui scribit Beronicen sese hic clausisse,neq; à Seleuco expugnari potuisse. Præsidio quoq; munitum fuisse,arguit liber Notitiar. vbi legionis Constantinorum Daphnensium; item Balistariorum Daphnensium meminit. Erat quoque , vt habet in vita Artemij Metaphrastes,admodum ornatus magnificis ædificiis,habitaculis, atq. lauacris. In eo erat delubrū magnifica & sumptuosā opera exædificatum: atq. in eo eximia Apollinis Daphnei (siue Daphnei dei,vt vocat hunc Iulianus Imp.) statua; Iouis Olympiaci imitamenti æquiparans magnitudinem ; vt habet Ammianus. Item fanum Dianæ, & asylum: teste Strabone:Germanici Cæsaris quoq. tribunal hic, Tacito. Augustale etiam Helenæ postea hic constructum à Constātino Magno,in quo statuam matris suæ collocauerat: vt de eo scribit Suidas. (Augustale,vt hoc obiter addam,Quintilianus 8.cap.2.tabernaculū ducis interpretatur.) Idem Constantinus locum hunc à se cognominasse, arguit nūmus æreus meus, in quo ab vna parte huius Imperatoris effigies , ab altera Victoriola, cum inscriptione CONSTANTINIANA DAPHNE. Locum quoq. Antiforum dictum , Mamianum quendam hic exstruxisse, tempore Zenonis Imp.tradunt Callistus & Gregoras. S.Euphemiæ templum hic quoq; Sophronius,in quo Thomam abbatem sepultum tradit. S.Michaelis quoq; hic fuisse tradit Procop.2. Persicor.quod à Cosroe incensum fuit. Deliciosum autem locū fuisse, præter hæc dicta, ostendunt etiam historiæ : Cneum Pompeium enim delectatū amœnitate loci,& aquarum abundantia, his Daphnensibus aliquantū agrorum dedisse,quo locus ibi spaciosior fieret, testatum reliquit Eutropius. Iulius Capitolinus scribit Verum Imp. voluptuarium,æstatem apud Daphnem, reliquam anni partem apud Antiochiam transegisse. Lampridius dicit Alexandrum Seuerum tribunos legionum capitali adfecisse supplicio , quod per negligentiam illorum , milites apud Daphnem luxuriati essent. Apud Volcatium lego de Auidio Cassio,eum ad signa edici iussisse, & programma in parietibus fixisse,vt si quis cinctus inueniretur apud Daphnē, discinctus rediret. (Discinctus, id est militiæ inhabilis, interpretatur Seruius ad hoc Virgilij , discinctus Mulciber Afros) Sed neq. minori quoq. honore aut veneratione apud Gentiles idem ob oraculorum,quæ edebantur (testis Suidas) aurà & flatu ex aqua adspirante,inde petitorum certitudinē,habebatur. Aiunt enim Hadrianum Imp. adhuc priuatum, cùm folium cupressi arboris fonte huius tinxisset,hausisse inde rerū futurarum cognitionem. Iulianus Imp.in Misopogono, scribit se toties illud oraculum adiisse, vt quoties,memoria non tenuerit. Sub eodem autē responsa reddere desiisse, scribunt Sozomenus, Theodoretus, & D.Chrysostomus. Gallus enim,Iuliani huius frater, cùm à patre suo Constantio Cæsar esset designatus, quia religione Christianus, constituit ab hac gentilium superstitione locū liberare:hacq.ratione purgare. S.Babylę martyris inuicti,vnà cum eo sub Numeriano Imp.passorum loculum, ex Antiochia in hunc locum transferri iussit: cuius præsentia, vt sibi Gallus antea rectè persuaserat,dęmon hic planè obmutuit. Dictus Iulianus autem,dum bellum contra Persas gērere constituisset , atque ex more supplex hunc suum Daphnem adiisset , multisque mactatis hostiis,de euentu huius belli consuleret , respondit se propter cadauerum mortuorū ibidem repositorum vicinitatem (Babylæ bustum,etsi non nominat,innuens) de futuris effari nihil amplius posse. Ægrè ferēs hoc Iulianus,iussit Christianos, vt bustum

Con privilegio decennali.

vt bustum illud Babylæ inde in alium locum auveherent. quod & factum. Ignis autem haud diu post, ex improuiso, (proxima sequente nocte, scribit quidam) in delubrum irruens, totum tectū, & ipsam statuam penitus flamma absumpsit. Talis huius Daphnei Apollinis, eiusque fani, finis. D. Chrysostomus scribit suo tempore etiam huius vnam columnam exstitisse, quæ nulla aut ventorū vi, aut terræmotuum concussione corruit, sed ad posterorum emendationem permanere atq. adseruari putat. Et quamuis Procopius adserat hoc templum postea à Iustiniano Imp. restauratum, Cedrenus (Chrysostomo recentior) nullū eius vestigium superesse, tradit. quod & adfirmat amicus meus Ioachimus Axonius Grauianus, testis huius loci oculatus, vir variis & longinquis peregrinationibus, rerum linguarumque multarum peritia clarus, qui præter arbores ibidem nihil visui de eo apparere, de eodem à me interrogatus, serio respondit. De huius conflagratione verò, varius inter scriptores sermo. D. Chrysostomus à dæmone factum ait. Fulmini de cælo lapso tribuunt plures. Gentiles, à Christianis fuisse incensum, vulgò ferebant. Iulianus Imp. in Misopogono custodum pigritia, impiorumq. hominum audacia deletum scribit. Eius tamen æditui & sacerdotes, auctore Theodoreto, dum vapulabant, dicebant incendium non humi habuisse initium, sed cælitus demissum fuisse. & rustici qui in proximo habitabant, fulmen se vidisse è cælo delatum, adfirmabant. At de eodem, etiam Ammianum audiamus. is enim lib. 22. hæc, Suspicabatur (Iulianus) id Christianos egisse, stimulatos inuidia. Ferebatur autem, licet rumore leuissimo, hac ex caussa cōflagrasse delubrum: quod Asclepiades Philosophus, cùm visendi gratia Iuliani, ad illud suburbanum venisset, Deæ Cælestis argenteum breue figmentum quocumq. ibat, secum solitus adferre, ante pedes statuit simulacri sublimes: accensisq. cereis, ex vsu, cessit: vnde medietate noctis emensa, cùm nec adesse quisquam potuit, nec iuuare, volitantes scintillæ adhæsere materiis vetustissimis, ignesq. aridis nutrimentis erecti, omne quidquid contingi potuit, licet ardua discretum celsitudine, concremarunt. Hunc eundem tamen locum inde haud prorsus derelictum aut contemtum mansisse, at frequentari & spectacula in eo edi solitum, ex Nicephoro Callisto habemus.

Hanc Daphnem (quamuis Daphen malè apud hunc scribitur) Æthicus (at Iulius Orator potius) inter Orientalis Oceani famosa opida numerat. Ciuitatem etiam facit Metaphrastes, in S. Artemij vita. Apollineum nemus, vocat Claudianus. Sacra Tempe, Dionysius. & Optima Tempe, eius interpres vetus. In nummo, vti diximus, Constantiniana Daphne. Palatium Daphne in Itinerario à Petro Pithoeo editum. At quare non hos Petronij versus adiiciam? *Nobilis æstiuas platanus diffuderat vmbras, Et baccis redimita Daphen, tremulæq; cupreßus, Et circumtosæ trepidanti vertice pinus. Has inter ludebat aquis errantibus amnis Spumeus, & querulo vexabat rore capillos. Dignus amore locus.* Atq. hactenus de huius nomine, situ, natura. Nunc alia quædam, ad hanc pertinentia. Scribunt D. Hieronymus, Eusebij Chronicon, & Sex. Rufus, Pompeium Magnum ex Persia redeuntem, hunc lucum, addito nemore, consecrasse. Fani exstructionem, tribuit Ammianus Antiocho Epiphani: Sozomenus & Callistus verò, Seleuco, Statuam Apollinis dicit Theodoretus intus ligneam fuisse, extra autem auro obductam: cui suffragatur quoq. Metaphrastes, loco supradicto. vbi eius ampla descriptio. Bryxidis opus fuisse hanc, tradit Cedrenus: Bryaxides malim, ex Vitruuio, Clem. Alexandrino, Columella; item Plinio: qui hunc vnum fuisse scribit ex quatuor qui Mausoleum cælauerant. Cupressum vllam ex hoc nemore eximi, cædíve, & graui mulcta feriundis, qui præciderent, Theodosiana constitutione, vetitum fuit. Cupressos hoc loco seruari, scribit Philostratus, in memoriam Cyparissi adolescentis Assyrij in eam arborem conuersi. Hunc locum esse natalem Theonis Philosophi & Stoici, qui scripsit Defensionem Socratis, commemorat Suidas. Sibyllam quandam hinc oriundā quoque, apud classicum auctorem, cuius nomen non occurrit, me legisse memini. Monstrum hic natum, suo tempore, visu relatuque horrendum, apud Ammianum video: infantem nempe ore gemino, cum dentibus binis, & barba, quatuorque oculis, & breuissimis duabus auriculis. Indorum legatos hic à quodam Poro rege ad Augustum missos, ex Nicolao Damasceno, apud Strabonem lego. Nymphis hic sacrificasse Cosroen Persarum regem, scriptum reliquit Procopius 2. Persicor. Qua pompa hunc locum adiuerit, quibus spectaculis, epulisque, quondam celebrauerit Antiochus Epiphanes, Item Grypus, scire si quis desiderat, Athenæum libro 5. & 10. adeat, legat, & admirabitur. Vtinam de hac Daphne exstaret Protagoridis opus de Daphnensium Ludis, Festis, & Conuentibus, quorum meminit Athenæus 4. item Oratio, quam Iulianus Imp. in Epistolis, scriptam dicit à Libanio Sophista, & tantoperè laudat. Agathias in proemio suæ historiæ testatur se Daphniaca hexametris conscripsisse.

Dixi ex Tacito, Germanici tribunal in hoc nemore fuisse. apud quem hæc verba 11. Annal. hodie leguntur, *Eius* (Germanici) *sepulcrum Antiochiæ, vbi crematus: tribunal Epidaphne: quo in loco diem finierat.* Pro Epidaphne, *Daphne*, vel *apud Daphnem* lego. locum enim Epidaphne nominatum nulla habet historia, præterquam Plinij 5. cap. 21. vbi hæc, *Antiochia libera, Epidaphnes cognominata.* quasi synonymon Antiochiæ, æquè vitiosè, cùm scribendum sit, *Antiochia libera apud Daphnen*, diuisim ex Græco ἐπὶ Δαφνῃ. Docent hoc Strabo, Plutarchus, Ammianus, aliique, quos adduximus secunda nostri Thesauri editione, in verbo ANTIOCHIA.

MONASTERIVM REGIVM D. LAVRENTII HIERONYMIANORVM IN ESCVRIACO APVD HISPANOS.

NVMERAT iactátq. antiquitas VII. Orbis miracula, quæ tamen (vt res omnes humanæ) ipsa temporis vetustate ad nihilum redacta sunt, vt ne vestigium quidem hodie sit reliquum. Tulit & hoc æuum sua quibusq; in prouincijs admiranda. Hispania quidem (de qua nobis nunc sermo) molem habet verè Regiã ac Rege Catholico dignißimam, sumptibus immẽsis pietati consecratis. Templum nimirum, non quale Dianæ Ephesiæ olim dedicatum, & ab Herostrato inflammatũ arsit, sed D. LAVRENTIO Martyri atq; Hispanorum decori consecratum. Dedicationis autem caussa votũ fuit. In expeditione enim ad D. Quintini Fanum Veromanduorum caput, à Rege Catholico Philippo II. Austrio suscepta contra Henricum II. Galliarum Regem, memoranda commissa pugna est, Gallos inter ac Burgundos anno CIↃ.IↃ.LVII. Augusti die X. quo die cæso ad internecionem flore Nobilitatis Gallicæ, penes Austrium victoria stetit: qualem victoriam haut scio an domus Austria maiorem vnquam vidit. Hic dies B. LAVRENTIO anniuersario ritu sacer erat, cuius etiam precibus victoriam acceptam optimus ac pientißimus Princeps retulit. Domum itaq; vt reuertit victor, nihil duxit antiquius Rex voti reus, quàm vt votum Deo Opt. Max. eiúsq; Martyri præstitũ, persolueret. Persoluit itaq; cumulatè, & larga opes manu effudit, impenditque annos plurimos & gazas propè innumerabiles: vt iam non vnum augustumq; maximè Monasterium, sed quatuor totidem angulis monasteria, præter augustißimam Curiam ac Bibliothecam antiquißimis libris refertam spectare liceat. Pagus ad montis radicem, qui opificum multitudine in oppidi magnitudinẽ excreuit, ESCVRIACVM vulgò nominatur, miliaribus V. Mantua Carpetanorum (hodie Madritum vocant) distans. Circumcirca montes excelsi, vnde ingens lapidum copia moli exstruendæ effossa. Hieronymiani inhabitãt Sodales, qui pijßimè nouenis quotidie horis in Odeò pro Principũ incolumitate Psalmos Deo decantant sacrísq; operantur. Academiam ibidem Rex instituit, Professorésque non Theologiæ modò, sed & Philosophiæ ac bonarum literarum; sed & alumnis subsidia studiorum abundè reliquit. Locus tamen infrequẽs, & à via Regia sepositus, ne aduenarum nimia frequentia, vt fit, corrumperetur. Venio ad particularia quædam. Ab interiori parte, videre est ante hanc fabricam hypæthrium, seu subdialem deambulationem, quæ ab Occidentali monasterij parte incipiens, totum Septentrionale latus ambit, pauimentum habens ex paruis lapidibus, hîc quadratis, isthic rotundis. Primarium huius monasterij fastigium & frontispicium est ad Occidentem, inque quatuor angulis huius machinæ quatuor turres conspiciuntur. Supra templi introitum suis stylobatis stant imagines VI. Regum Israël, ex albo marmore & nigro lapide Pario excisæ, habentes singulæ XVIII. pedes in altitudine. Magna porticus monasterij Ionico & Dorico opere ex nigro lapide Thracio structa. In Aquilone area est, quâ in palatium Regis, quatuor porticus Collegij & Gymnasium itur; quæ omnia in hac Aquilonari plaga ædificata sunt. Conspicitur hîc & pars quædam officinarum mechanicarum & alia quædam, tam ad hoc ædificium, quàm ad monasterium spectantia. In Austro quoque visuntur horti, pomariũ, ambulacrum nosocomij, & ædiculæ ad distillationes (vt vocant) ordinatæ, cum pharmacopolio & porticu, qua è monasterio ad hospitum cænaculum itur. Veniamus nunc ad interiora huius molis ornamenta. Initio cum scala qua ad primarium templi introitum ascenditur, offert se Xystus, qui ducit ad latè patẽs subdiale, monasterium à Collegio disterminans. In hoc Xysto latis gradibus ad templi introitum adscenditur, atq; inde ad aliam planitiem peruenitur, quæ ducit ad angiportum, qui est ante templum, vnde ab vna parte qui in monasterio, ab altera qui in Collegio sunt, in templum, atque adeò in inferiorem chori stationẽ eunt. Locus chori huius quadratus est, tria habens in quadratura peristylia. Secundum hunc inferioris chori locum ab vtraque parte area est subdialis, ex qua inferior chorus & duo sacella ad has areas sita, lumen excipiunt. In hoc choro duo magnifica sunt altaria. Huic choro qui concameratus est, integrum templum cum choro suo imminet, quod templum præter magnum sacellum, superiorem anterioremque chori stationem, quadratum est, quatuor nitens columnis, alijsque fulcris necessarijs. Duo sonant hîc organa, quorum vtrumque XXXII. registerijs (vt vocant) diuersis pulsatur. Habet & templum hoc XXXVI. altaria, portamq; superbam, per quam itur ad cryptoporticum magnam, quo tempore fiunt supplicationes. Templum hoc XXX. pedibus altius est inferiori choro; totidem pedibus chorus summus ipsum quoque templum supereminet. Pauimentum ex albo marmore & nigro lapide vermiculatum est, vti & pauimenta anterioris posteriorisque chori; in quo multi libri rituales, & ad diuina officia decantanda, scripti & excusi, cum alijs ad sacra mysteria pertinentibus, conspiciuntur. In huius chori testudine Sol & Luna & stellæ, omnísque militia cælestis artificiosißimè picta exhibetur, vti & in parietibus variarum Virtutum effigies, vitam ipsam penè exprimentes; quædam etiam historiæ S. LAVRENTII, & S. Hieronymi. Subsellia ex pretiosißimo ligno, opere Corinthiaco facta, sunt. In Australi templi latere ianua est vestibuli varijs picturis exornati, in quo fons est è vario genere Iaspidis & marmoris ædificatus, septẽ aquæ ductibus fluens ad vsum eorum qui se ad sacrificandum accingunt. Pauimentum nigro candidóque marmore variegatum est. Adytum locus est pariter augustus, variéque exornatus, in quo capsæ sunt ad altarium ornamenta, sacrásque vestes includendas. Ex hoc adyto ad summum altare eminentiori loco situm adscenditur.

Locus

AD PHILIPPVM II. HISPANIA-
RVM ETC. REGEM CATHOLICVM.

Michaelis vander Hagen Antverpij carmen

Cæsareas moles, atq; alta palatia Regum
Ne posthac Latium, aut Græcia iactet ouans;
Pyramides, et aquæductus, mira Amphitheatra,
Et Circos veteres Inclyta Roma premat;
Prisca fides sileat vasti Miracula Mundi;
Nam faciunt nostra ad secula, prisca nihil;
Vnus enim Hesperiæ Rex Maximus ille Philippus
Miracla exuperans omnia condit opus;
Non opus; at Molem. qualem neque tota vetustas
Vidit: et hæc ætas non habitura parem.
Nempe Duces olim parti monimenta triumphi
Victi erexerunt ambitione mala;
Atque trophea Dijs posuerunt capta profanis,
Aut operis magni in secla perenne decus;
Relligionis Apostolicæ verum vnicus ille
Defensor, voti Rex memor vsque pij,

SCENOG
TIVS FA
RENTII

Sanƈti operis dudum æternos molitur honores,
Quo maius nihil hic Maximus Orbis habet.
Is Collegium enim Augustum, et Regale dicauit
Laurenti, sacrum, tempus in omne, tibi;
Cuj certo numero præsunt Hieronymiani.
O felix Ordo; ô corda sacrata Deo.
Non est hic aliud nisi Magni Sponsa Tonantis;
Maiestate Dei terribilisque locus;
Est vbi Maiestas, et Magnificentia Regis
Prodiga, inexhaustas et bene fundit opes.

Regia sic summi est ibi Principis, atq; supremi
Numinis. ô qualis gloria? quale decus?
Quis gazas? quis splendorem fando explicet omnem?
Angustum ingenium est, linguaq; nostra nimis.
Quis vero Regi par, atque secundus Ibero?
Miraclum Mundi solus et ille facit.
Macte animis; porro tua tanta potentia crescat,
O Heros populi Inuicte Philippe tuj.
Euge autem ô felix Hispania, et euge Madrida;
Quæ nisi tam Magno haud Præside tanta fores.

Locus huius altaris varij coloris nobili Iaspide stratus est, adhærentque Oratoria quædam & sacella, in quibus Principes S S. Missæ Officium audiunt. Hac itur in Sacrarium ad plagam Septentrionalem, in quo variæ Sanctorum reliquię adseruantur suis arcis inclusæ. quale & alterum est ad Austrum. A summi alteris latere ædicula est industriè admodum exornata, in qua sacra Synaxis distribuitur. Intra hanc ædiculam summum a[illegible] re sacrarium est in quo S S. Eucharistia adseruatur, columnis octo è Iaspide nobilissima, & XII. Apostolorum statuis affabrè adornatum. Valuæ huius sacrarij sunt ex generoso crystallo, quod montanum vocant, quæ compagibus de metallo conflatis & inauratis includuntur, adeóque pellucidæ sunt, vt per eas hierotheca interior, in qua S S. Eucharistia reposita est, manifestè videatur. Hoc opus omnium quæ hoc sæculo in orbe spectantur artificiosissimum esse censetur. Huius operis Architectus celebris ille M. Iacobus de Trezzo totum sexennium in sculpenda poliendáque Iaspide, quæ hoc in opere cernitur insumpsit. Summum verò altare opus est illo non minus pretiosum è Iaspide & marmore pariter cōstructū, varijsq; picturis ac statuis cōdecoratum.

Quod ad *Monasterium*, seu Monachorum stationem attinet, est in ea turris egregia, ex qua campanæ pendent, & horologium naturales & planetarias horas præter campanam ipsam demonstrat. Sunt ibidem Vestiarium, Refectorium seu Triclinium Monachorum, & Nosocomium cum cœnaculis atque ambulacris varijs pulcherrimè exstructa adornatáque. Est & Cryptoporticus siue Ambitus quadratus admodum insignis, in quo supplicationes publicæ peraguntur; cuius in meditullio hortus est amœnissimus, in varios puluinos artificiosè distinctus: in medio fabrica angulorum VIII. templi formam referens Iaspide & fontibus insignis. Ambitui adhæret Exedra seu Domus Capitularis, aliúdque conclaue simile; suntque subsellia Monachorum in circuitu. Inter ea eminet Cella Prioris, opus marmore, picturis & testudinibus inclytum.

Bibliotheca est in superiore parte Monasterij, patétq; in longitudinem CLXXXV. pedes, in latitudinem XXXII. Habet autem tria diuersa conclauia; in quorum primario omnes depictæ sunt facultates seu disciplinæ: ad pedes autem cuiusuis picturæ, eius facultatis libri concinno ordine collocati sunt, omnes inaurati, eodemque modo compacti. Est ibidem liber ingens membraneus, in quo omnis generis animantia, quæ in vniuerso terrarum orbe vspiam conspecta sunt, viuis coloribus adumbrata spectantur. Alterum conclaue meros continet manuscriptos Codices Latinorum, Græcorum, & Hæbræorum Theologorum, quibus singulis auctorum suorum imagines præfiguntur. Similiter est tertium solis manuscriptis refertum variorum scriptorum ac disciplinarum, puta Historicorum, poëtarum, artificum &c. variarum item linguarum, quibus similiter & sui auctores singulis, quo ad eius fieri potuit, ad viuum expresi adhærent. Creuit autem mirificè hæc Biliotheca accessione Bibliothecæ Didaci Hurtadi Mendozæ, qui Caroli V. Imp. olim apud Venetos Legatus è media Græcia Græcorum librorum M S S. plenam nauim acceperat; vt post Vaticanam Pontificiam nulla augustior aut copiosior istâ in Orbe terrarum Biblotheca esse existimetur.

Venio nunc ad *Gymnasium* seu *Academiam*, Regiísque *Palatium*; quæ duo Septentrionalem partem occupant. Sunt in Gymnasio Scholarum atria varia, in quibus nobilissimæ tres facultates Theologia, Iurisprudentia, & Medicina traduntur, artesque liberales explicantur. Adhæret & Schola alia triuialis in vsum puerorum, areæque ac refectoria diuersa.

Palatium ita situm est, vt inde facilis sit transitus ad Templum, Gymnasium, & Monasterium. Longū fuerit singulorum mansiones varias, puta Regis, Legatorum, Præfectorum Prætorrio Augustali, Cubiculariorum, Nobilium, Satellitum regiorum, aliorumq; ministrorum describere. Respicit autem porticus Regia Septentrionale templi latus; cuius in pariete depictum est prœlium ad Higueruelam, in quo Rex Ioannes secundus Mauros Granatenses deuicit; quæ pictura rem gestam viuè admodum exprimit, ostendítque quo ordine, quali acie, quáue tam equitum, quàm peditum, lanceariorum, scutiferorum, sagittariorumque, quorum eo tempore vsus erat, constitutione. Pictura hæc ex prototypo in lineo panno, centum triginta pedum longitudine delineato, & in veteri turre Segouiensi inuento, ipsoque prælij tempore facto, iussu Philippi II. Regis efformata est. Visitur item hortus amœnissimus ad Orientem & Meridiem, latitudinem habens pedum C. varijs areolis, herbis, floribus præstantissimis & fontibus eximijs exornatus: adiacétque horto pomarium diuersis arboribus consitum.

Sunt autem intra totius monasterij septa fontes amplius quadraginta; clauorum verò ac serarum tantus est numerus, vt specialis clauium, quæ ad millia aliquot adscendunt, Præfectus sit constitutus. Ambitus totius monasterij quadrangularis est, ac singula latera in longitudinem patent passus CCXXIIII. excepto eo latere quod palatium Regis ambit; quod studio factum est breuius, vt videlicet ambitus seu exterior cænobij forma quadraturam Cratis repræsentaret, quòd S. Laurentius, cui dedicatum est, in crate assatus sit.

Incolunt verò non nisi tertiam partem huius machinæ Monachi, numero trecenti, Ordinis, vt suprà diximus, D. Hieronymi. Reditus annui eorum triginta quinque Ducatorum Hispanicorum millia conficiunt. Reliquam autem redituum partem Regi, ac familiæ attribuunt.

Vt finiam, tot aulis, cœnaculis, cubiculis, alijsque ad vsum domesticum necessarijs conclauibus instructum est, vt quatuor Regum habitationibus amplissimè sufficiat; iure vt inter omnia Mundi miracula primus ei locus debeatur.

FINIS.

NOMENCLATOR
PTOLEMAICVS;

OMNIA LOCORVM VOCABVLA QVAE IN TOTA PTOLEMAEI GEOGRAPHIA occurrunt, continens: ad fidem Græci codicis purgatus; & in ordinem non minùs vtilem quàm elegantem digestus.

ANTVERPIÆ,
TYPIS ROBERTI BRVNEAV.
M. DCIII.

ABRAHAMVS ORTELIVS
CANDIDO LECTORI.

SOLEBAM *huic nostro Theatro Synonymiam quandam Geographicam subnectere; quam cùm tandem non solùm recognitam, sed aliquot millibus vocabulorum adeò auctam, ut in iusti voluminis excreuerit formam, reddiderim; nouóque nomine* THESAVRVM GEOGRAPHICVM *inscripserim, eum Christophoro Plantino, nostro non solùm, sed uniuersæ R. P. Litterariæ amico, seorsim excudendam concessi: è cuius officina quia minori iam ære quiuis sibi comparare potest, eam de hinc nostro operi ampliùs assuere, minimè operæpretium duxi. Ne tamen Greographiæ studiosorum exspectationem fallam, aut aliquo modo deesse, quibus potiùs prodesse pro virili contendo, videar; eius loco hunc ex Ptolemæo Nomenclatorem concinnaui; quia, uti huius Theatri tabulæ recentem regionum picturam exhibent, ita hic Nomenclator veterum locorum enumerationem haud infrugiferam continet. Asterisci vocabulis nonnullis adpicti, significant eam vocem in Græcis codicibus non exstare. quia tamen in Latinis erant, hic quoq. esse volui. Vale.*

PTOLEMAEO
GEOGRAPHORVM
PRIMARIO AVCTORE
ORBIS TERRARVM DIVIDITVR

in partes tres; quæ ſunt,

EVROPA.

Regiones inſigniores:

HIBERNIA,
ALBION,
HISPANIA,
GALLIA,
GERMANIA,
RHETIA,
VINDELICIA,
NORICVM,
PANNONIA,
ILLYRIS,
ITALIA,
CORSICA,
SARDINIA,
SICILIA,
SARMATIA,
TAVRICA Cherſoneſus,
IAZYGES METANA-STÆ,
DACIA,
MYSIA,
THRACIA,
MACEDONIA,
EPEIRVS,
ACHAIA,
PELOPONNESVS,
CRETA,
EVBOEA.

ASIA.

Regiones inſigniores.

PONTVS,
BITHYNIA,
ASIA propria,
PHRYGIA,
LYCIA,
GALATIA,
PAPHLAGONIA,
PAMPHILIA,
CAPPADOCIA,
ARMENIA, { minor, maior,
CILICIA,
SARMATIA,
COLCHIS,
IBERIA,
ALBANIA,
CYPRVS,
SYRIA cava,
PHOENICIA,
IVDAEA,
ARABIA, { petræa, deſerta, felix,
MESOPOTAMIA,
BABYLONIA,
ASSYRIA,
MEDIA,
SVSIANA,
PERSIS,
CARMANIAE duæ,
HYRCANIA,
MARGIANA,
BACTRIANA,
SOGDIANA,
SACAE,
SCYTHIA, { intra Imaum, extra Imaum,
SERICA,
ARIA,
PAROPANISVS,
DRANGIANA,
ARACHOSIA,
GEDROSIA,
INDIA, { intra Gangem, extra Gangem,
SINAE,
TAPROBANA.

AFRICA.

Regiones inſigniores.

MAVRITANIA Tingitana.
MAVRITANIA Cæſarienſis,
NVMIDIA,
AFRICA propria,
CYRENAICA,
MARMARICA,
PENTAPOLIS,
ÆGYPTVS,
LIBYA Interior,
ÆTHIOPIA Sub Ægypto,
ÆTHIOPIA Interior.

Cetera verſus Meridiem Ptolemæo incognita fuêre.

OCEANI, MARIA, SINVS, &c.

QVÆ TOTVM ORBIS TERRARVM

ambitum interſecant & alluunt, his nominibus inſigniuntur.

Oceanus
- EXTERIOR, qui & OCCIDVVS.
- HYPERBOREVS.
- DEVCALIDONIVS.
- GERMANICVS.
- SARMATICVS.
- VERGINIVS.
- HIBERNICVS.
- BRITANNICVS.
- CANTABRICVS.

Mare
- INDICVM.
- PRASSODVM.
- RVBRVM.
- HIPPADIS.
- ASPERVM.
- HYRCANVM, quod & CASPIVM.
- RHYMMIORVM.
- MEDITERRANEVM, in quo IBERICVM.
- BALEARICVM,
- GALLICVM,
- TYRRHENVM,
- IONIVM,
- HADRIATICVM,
- LIGVSTICVM,
- SARDOVM,
- AFRICVM,
- ÆGÆVM,
- EVXINVM,
- MÆOTICVM,
- CRETICVM,
- ICARIVM,
- MYRTOVM,
- RHODIENSE,
- CARPATHIVM,
- LIBYCVM,
- ÆGYPTIVM,
- LICIVM,
- PAMPHILIVM,

Sinus Oceani
- SYRIACVM.
- VENEDICVS,
- ARABICVS,
- PERSICVS,
- BARBARICVS,
- PARAGONTICVS,
- CARMANICVS,
- ICHTHYOPHAGOR,
- MADISANITES,
- PELODES,
- AVALITES,
- ADVLICVS,
- ÆLANITICVS,
- CANTICOLPVS,
- BARIGAZENVS,
- THERIODES,
- COLCHICVS,
- SABARACVS,
- ARGARICVS, vel vt apud eundem, ORGALICVS,
- PERIMVLICVS,
- GANGETICVS,
- PERIMVLVS,
- MAGNVS,
- SINARVM,
- PERIGONIVS,
- VIDOTORA,
- LELAANNONIVS,
- VOLSA,
- DVNVM,
- PRASODIS,
- PASI.

Maris Mediterranei
- HADRIATICVS,
- RIZONICVS,
- TARENTINVS,
- HIPPONIATES,
- CASALVS,
- CARALLITANVS,
- EMPORICVS,
- NVMIDICVS,
- OLCACHITIS,
- SYRTIS, maior minor
- AMBRACIVS,
- BVTROTVS,
- CORINTHIACVS,
- MESSENIACVS,
- LACONICVS,
- ARGOLICVS,
- SARONICVS,
- AMPHIMALES,
- OETEVS,
- PELASGICVS,
- THERMAICVS,
- CARCINITES,
- CERCETICVS,
- MELAS.
- TORONICVS,
- SINGITICVS,
- ISSICVS.

Freta
- HERCVLEVM,
- CILICIÆ.

Bosphori
- CIMMERICVS,
- THRACIVS.

- HELLESPONTVS,
- PROPONTIS,
- SYRTIS maior minor.

EVROPAE

HIBERNIA.

PROMONTORIA.	Ravius	POPVLI.	Blanij	Macolicon
	Liboeus	Vennicnij	Cauci	Dunum
	Auſoba	Robogdij	Manapij	Ibernis.
Borium	Senus	Herdini	Coriundi.	INSVLÆ.
Rhobogdium	Duris	Nagnatæ		Ebuda, &
Notium, *vel* Auſtrinum	Iernus	Auteri	VRBES.	Ebuda altera
	Dabrona	Gangani	Nagnata	Ricina
Sacrum	Birgus	Velabori	Manapia	Maleos
Iſamnium	Oboca	Vterni	Eblana,	Epidium
Vennicnium.	Buvinda	Vodiæ	Rhigia, &	Monaœda
FLVMINA.	Vinderius	Brigantes	Rhigia altera	Mona
Vidua	Logia	Darnij	Rhæba	Hedros
Argita	Modonus	Voluntij	Laberus	Limnos.

ALBION, ſiue BRITANNIA.

PROMONTORIA.	Orcas	Polerium	Taizalum	FLVMINA ſiue ÆSTVS.
	Ganganorum	Ocrinum	Ocelli.	
Nouantum	Octapitarum	Cantium		Clota
Epidium	Herculis	Vieryedrum	SYLVA.	Longus
Taruidum, *quod &*	Antiveſtæum, *quod &*	Berubium	Caledonia.	Iryus

Nanæus
Aurauanus
Iena
Deva
Novius
Ituna
Moricamba
Belisama
Seteia
Stutia
Toesobius
Tobius
Rhatostathybius
Sabriana
Vexala
Cenion
Tamarus
Isaca
Halænus
Trisanton
Ila
Loxa
Vara
Tuæsis
Colnius
Diva
Tava
Tinna
Boderia

Alaunus
Vedra
Abus
Metaris
Garienus
Edomantia
Iamissa.

POPVLI.

Nouantæ
Selgovæ
Damnij
Gadeni
Otadeni
Epidij
Cerones
Carnonacæ
Careni
Carnabui
Caledonij
Decantæ
Logi
Mertæ
Vacomagi
Venicontes
Texali
Elgovij
Brigantes
Parisi
Ordovices
Cornavij
Coritavi
Catyeuchlani
Simeni
Trinoantes
Silures
Dobuni
Atrebatij
Cantij
Regni
Belgæ
Durotriges
Dumnonij

VRBES *siue* LOCA.

Setantiorum portus
Magnus portus
Novus port'
Gabrātonicorū salutaris portus.

Nouātarum { Leucopibia, Rhetigonium
Selgovarum { Carbantorigum, Vxelum, Corda, Trimontium
Domniorum { Colania, Vanduara, Coria, Alauna, Lindum Victoria
Gadenorū { Curia, Bremenium
Varomagorum { Banatia, Tamea, Castra alata, Tuesis
Venicontiorū { Orrea
Texalnorum { Deuana
Brigātium { Epeiacum, vinnovium, Caturractonium, Calatum, Isurium, Rhigodunum, Oli cana, Eboracum, Camulodunū, Legio VI. Nicephorica
Parisorū { Petuaria
Ordovicū { Mediolanium, Brannogenium
Cornaviorum { Deunana, Legio XX. Nicephorica, Vir oconium
Corrauorum { Lindum, Rago
Catyeuclanorū { Salenæ, Vrolanium
Simerorum { Venta
Trinoantum { Camudolanum
Demetarum { Louentium, Maridunum
Silurū { Bullæum
Dobtunorum { Corinium
Arebatiorum { Nalcua
Cantiorum { Londinium, Daruenum, Rutupiæ
Regnorum { Neomagus
Dobunorum { Iscalis, Aquæ calidæ, Venta
Durotrigum { Dunium
Dumnoniorum { Voliba, Vxela, Tamare, Isca, Sebasta *altera legio.*

INSVLÆ.

Orcades, *numero circiter* XXX.
Thule
Ocetis
Dumna
Toliapis
Counos
Victesis

HISPANIA.

REGIONES.

LVSITANIA.
BÆTICA.
TARACONENSIS.

PROMONTORIA.

Charidemum
Sacrum
Barbarium
Lunæ mons
Auarum
Orvium
Nerium
Seltij aræ
Lapatia coti, *quod &*
Trileuticum
Oeaso
Scombraria
Tenebrium
Lunarium.

FLVMINA.

Anas
Bætis
Bælon
Barbesola
Saduca
Dorius
Calipus
Tagus
Monda
Vaca
Avvs
Mebius
Limius
Minius
Via
Tamara
Vir
Metarus
Nabius
Navilloinus
Næbus
Nerua
Deva
Menlascus*
Terebus
Sætabis
Sucron
Turulis
Pallantia
Iberus
Rubricatus
Sambroca
Clodianus

MONTES.

Pyrenæus
Marianus
Ilipula
Vindius
Edulius
Idubeda
Ortospeda

POPVLI.

Turditani
Bastuli, *qui &*
Pœni
Turduli
Bætici
Celtici
Lusitanij
Vettones
Callaici, *qui*
Bræcarij, *& qui*
Lucensi
Pæsici
Cantabri
Autrigoni
Caristi
Varduli
Vasconi
Bastitani
Contestani
Cosetani
Lætani
Indigeti
Artabri
Caporori
Cilini
Bædui
Sevri
Astures
Brigæcini
Bedunesij
Orniaci
Lungoni
Sælini
Superatij
Amaci
Teburi
Eguri
Turodi
Nemetati
Cœlerini
Bibali
Limici
Grui
Luangi
Quacerni
Lubæni
Narbasi
Vaccæi
Murbogi
Autrigones
Pelendones
Berones
Areuacæ
Carpitani
Celtiberes
Oretani
Lobetani
Hedetani
Elarcaones
Ilergetes
Cerrœtani
Authetani
Castellani
Iaccetani.

VRBES *Bæticæ.*

Turdetanorū { Onobalusturia, Turdulo, Mnestei portus, Iunonis sacrum, Baelo, Canaca, Seria, Osca, Cæriana, Vrion, Illipula, Setida, Ptucci, Sala*, Nebrissa, Vgia, Asta, Corticata, Lælia, Italica

Maxilva
Vcia
Carrissa
Calduba
Pæsula
Saguntia
Asindum
Nertobriga
Contributa
Regina
Cursu
Mirobriga
Spoletinum
Læpa
Ispalis
Obucula
Calicula
Oleastrum
Vrbone
Bæsippo
Phornacis
Arsa
Asyla
Astygis
Charmonia.

Bastulorū { Menralia, Tranaducta, Barbesula, Carteia, Calpe, Suel, Malaca, Manoba, Sex, Selambina, Abdara, Portus magnus, Baria.

Turdulorum { Setia, Illurgis, Vogia, Calpurniana, Cocila, Baniana, Corduba, Vlia, Obulcum, Arcilacis, Detunda

Murgis
Salduba
Tucci
Sala
Balda
Ebora
Illipula magna
Selia
Vescis
Artigis
Calicula
Lacibis
Sacilis
Lacippus
Illiberis.

Celticorū { Aruci, Arunda, Curgia, Acenippo, Vama

LVSITANIÆ.

Langobriga
Cepiana
Bretolæum
Mirobriga
Arcobriga
Merobriga
Catraleucos
Turres albæ
Arandis

Turdetanorū { Balsa, Ossonabà, Salacia, Cætobrix, Pax Iulia, Iulia Myrtilis.

Lusitanorū { Olius Hippan, Lavare, Aritium, Selium, Elcoboris, Araducta, Verurium, Velladis*, Aeminium, Chretina, Arabriga, Scalabiscus, Tacubis

Concordia
Talabriga
Rusticana
Mendiculea
Caurium
Turmogon
Burdua
Calornum
Isalæcos
Amæa
Ebura
Norba Cæsarea
Liciniana
Augusta Emerita
Euandria
Geræa
Cecilia Mellinon
Capasa.

Vettonum:
Lancia oppidana
Cottæobriga
Salmantica
Augustobriga
Ocellum
Capara
Manliana
Laconimurgum
Deobriga
Obila
Lama.

TARACONENSIS.

Callaicorum Lucensium:
Flauium Brigátium
Burum
Olina
Voeca
Libunca
Pintia
Caronium
Turuptiana
Glandomerum
Ocelum
Turriga.

Pæsicorũ { Flavium auia.

Autrigonũ:
Flaviobriga
Vxamabarca
Segisamunculum
Burvesca
Antequia
Deobriga
Vindelia
Saliunca.

Centabrorũ { †Noega Vcesia.

†Ex hoc Noega Vcesia vocabulo oẽs Ptolemęi interpretes & tabulę fluuiũ faciũt; ego cũ Gręco codice pro oppido habeo. Videntur quoq. mecum sentire Strabo & Pomponius, qui hoc tractu Noegã vrbẽ describunt.

Asturcæ quas Cãtabri tenent:
Cuncana
Octaviolca
Argenomescum
Vadnia
Vellica
Iuliobriga*
Moroeca*
Camarica.

Caristorũ:
Suestasium
Tullica
Velia.

Vardulorum:
Menosca
Oebala
Gabalæca
Tulonium
Alba
Seguntia Paramica
Tritiũ Tuboricum
Thabuca.

Vasconum:
Oeasopolis
Iturisa
Pompelo
Bituris
Andelus
Nemanturista
Curnonium
Iacca
Gracuris
Calagurina
Bascontum
Ergauia
Tarraga
Muscaria
Setia
Alavona.

Ilergetum:
Bergusia
Celsa
Bergidum
Erga
Succosa
Osca
Buttina
Gallica Flavia
Orgia
Ilerda.

Cerroetanorũ { Iulia Libyca.

Authetanorũ:
Aquæ calidæ
Ausa
Bæcula
Gerunda.

Castellanorũ:
Sebendunum
Basi
Egosa
Besida

Leætanorum:
Subur
Barcino
Bærulo
Diluro
Rubricata
Blanda.

Cosetanorum { Tarracon.

Bastitanorum:
Vrce
Puciala
Salaria
Turbula
Saltiga
Bigerra
Abula
Asso
Bergula
Carca
Ilunum
Arcilacis
Segisa
Orcelis
Vergilia
Acci.

Contestanorũ:
Lucenti
Carthago noua
Alonæ
Illicitatus portus
Menralia
Valentia
Sætabicula
Ilicias
Iaspis.

Hederanorum:
Lianium
Cæsarea Augusta
Bernama
Ebora
Beleia
Arsa
Damania
Leonica
Osicerda
Hetobema
Lasira
Saguntum
Hedeta, *quæ &*
Leria.

Hercaonũ:
Tenebrius
Carthago vetus
Biscargis
Theava
Adeba
Tiariulia
Derrosa.

Indigetũ:
Emporiæ
Rhodipolis
Aphrodisiũ Hieron.
Deciana
Iungaria.

Caparorũ { Iria Flauia, Lucus Augusti.

Artabrorũ { Claudiomeri, Novium.

Cilinorũ { Aquæ Calidæ, Dactonium.

Bæduorũ { Flauia Lambris.

Seurorum { Telamine, Aquæ Quintiæ.

Asturiæ:
Lucus Astrum
Laberris
Interamnium
Argenteola
Lanciati
Maliaca
Gigia
Berdigũ Flavium
Interamnium Flavium
Legio VII. Germanica.

Brigęcinorũ { Brigæcium.
Bedunesiorũ { Bedunia.
Orniacorum { Intercatia.
Lungonum { Pelontium.
Sælinorum { Nardinium.
Superatiorũ { Petauonium.
Amacorũ { Asturica Augusta.
Teburorũ { Nemetobriga.
Egurum { Forum Egurum.

Callaicorũ { Bracar Augusta, Caladunum.

Bræcariorum:
Pinetus
Complutica
Tuntobriga
Araduca.*

Nemetanorũ { Volobria.
Cœlerinorũ { Cœliabriga.
Bibalorum { Forũ Bibalorũ
Limicorum { Forũ Limicorum.
Gruiorum { Tude.
Luangonum { Merva.
Quacernorum { Aquæ Quacernorum.
Lubæbunorũ { Cambetum.
Narbasorum { Forũ Narbasorũ.
Turodorum { Aquę Leç.

Vaccæorum:
Bargiacis
Intercatia
Viminacium
Porta Augusta
Antraca*
Laccobriga*
Lovia
Sepontia Paramica
Gella
Albocella
Rauda
Segisama Iulia
Palancia
Eldana
Congium
Cauca
Octodurum
Pintia
Sentica
Sarabris.

Murbogorum:
Bravum
Sisaraca
Deobrigula
Ambilna*
Setisacum.

Pelẽdonũ:
Visontium
Augustobriga
Savia.

Beronum:
Tritium metalum
Oliba
Varia.

Areuacũ:
Comfluenta
Clunia colonia
Termes
Vxama Argellæ
Segortialacta
Veluca
Tucris
Numantia
Segubia
Noudaugusta

Carpitanorum:
Illurbida
Etelesta
Ilarcuris
Varada
Thermida
Tituacia
Mantua
Toletum
Caraca
Libora

Celtiberorum:
Ispinum
Metercosa
Barnacis
Alternia
Paterniana
Laminium.
Belsinum
Turiaso
Nertobriga
Bilbis
Arcobriga
Cesada
Mediolum
Attacum
Erga vica
Segobriga
Condabora
Bursada
Laxta
Valeria
Istonium
Alaba
Libana
Vrcesa.

Oretanorũ:
Salaria
Sisapone
Oretũ Germanicũ
Æmiliana
Merobriga
Salica
Libisoca
Castulo
Luparia
Mentisa
Cervaria
Biaria
Tiua*
Lacuris.

Lobetanorũ { Lobetum.

Castellanorũ:
Sebendunum
Basi
Egosa
Besida.

Iaccetanorum:
Lilla
Vdura
Ascerris
Setelsis
Telobis
Ceressus
Bacasis
Iespus
Anabis
Cinna.

INSVLÆ.

Oceani:
Trileucæ tres
Cattiterides decem
Deorum duæ
Londobris
Gadira.

Mediterranei maris:
Ophiusa, Ebyssus } Pityusæ duæ
Balearedes duę, nẽpe
Maior, in qua ciuitates } Palma, Polẽtia
Minor, in qua ciuitates } Iamna, Mago.

GALLIA.

REGIONES.

AQVITANIA
LVGDVNENSIS
CELTICA, *siue* BELGICA
NARBONENSIS.

PROMONTORIA.

Curianum
Santonum
Pectonium
Gobæum
Icium
Citharistes.

FLVMINA.

Rhenus
Rhodanus
Ligeris
Sequana
Arar
Mosa
Garyna
Tabuda
Phrudis
Olina
Tetus
Aturius
Sigmanus
Canentelus
Illeris
Ruscio
Atagus
Orobius
Araurius
Dubis
Druentius
Isar
Cænus
Argentius.

MONTES.

Pyreneus
Cemmeni
Alpes
Adulas
Iurassus
Setium

POPVLI.

Aquitaniæ:
Pectones
Santones
Bituriges Vibisci
Tarbelli
Limvici
Arverni
Cadurci
Petrocorij
Bituriges

Nitio-

Nitiobriges
Vasarij
Tabali
Datij
Auscij
Velauni
Rutani
Cuqueni.
Biducesij
Veneli
Lexubij
Caletæ
Osismij
Samnitæ
Aulircij Diaulitæ
Aruvij
Veneleocasij
Ondicæouæ
Aulircij Cenomani
Nametæ
Abricatovi
Aulircij Eburaici
Rhedones
Senones
Carnutæ
Parisij
Tricasij
Turupij
Seguliani
Meldæ
Vadicasij
Ædui.
Batavi
Atrebatij
Belluaci
Ambiani
Morini
Tungri
Menapij
Subanecti *vel* Vbanecti*
(Lugdunensis; Belgicæ)

Nervij
Rhomandij
Vessones
Rhemi
Triviri
Mediomatrices
Leuci
Nemeti
Vangiones
Tribocci
Raurici
Longones
Elvetij
Sequani.
Anatili
Commoni
Daciatij
Volcæ Tectosages
Allobryges
Volscæ Aricomij
Meduli
Segalauni
Tricasteni
Cavari
Salices
Mimeni
Vocondij
Elicoci
Sentij.
(Narbonēsis)

VRBES.

Secor portus
Augustoritum
Santonum portus
Limonum
Mediolanum
Nouiomagus
Burdegala
Aquæ Augustæ
Rhatiastum
Doueona
Vesuna
(Aquitaniæ)

Avaricum
Aginnum
Cossium
Anderidum
Tasta
Augusta
Augustonemetum
Rhovesitum
Segodunum
Lugdunum.
Briuates portus
Vindana portus
Staliocanus portus
Argenus
†Argenūinter vrbes recēsui, secut' Gręcū codicē: omnes tamē Latini interpretes & tabulę pro flumine intelligūt.
Crociatonum
Nœomagus
Iuliobona
Vorganium
Dariorigum
Nœodunum
Vagoritum
Rhotomagus
Iuliomagus
Vindinum
Conduicnum
Ingena
Mediolanium
Condate
Agedicum
Autricum
Cenabum
Parisiū Leucotecia
Augustomana
Cæsarodunum
Rhodumna
ForumSegusianorū
Iatinum
(Lugdunensis)

Nœomagus
Augustodunum
Caballinum.
Gessoriacū navale
Lugodinum
Origiacum
Cæsaromagus
Samarobriga
Tarvanna
Atuacutum
Castellum
Baganum
Ratomagus
Augusta Rhomād.
Augusta Vesson.
Durocottorum
Augusta Tribiror.
Diuodurum
Tullum
Nasium
(Belgicæ)
Batavodurū
Vetera
Agrippinēsis
Leg xxx. Vlpia
Bonna
Legio Traiana
Mocontiacum
(Germaniç inferioris.)
Noemagus
Ruphiana
Borbetomagus
Argētoratū, ste
Leg. VIII. Seba (cor.
Breucomagus
Elcebus
Augusta Rauri
Argentuaria
Andomatunū
Ganodurum
Forum Tiberij
Diattium
Visontium
(Germaniç superioris.)

Equestris
Ananticum.
Agatha
Fossæ Marianæ
Maritima colonia
Massilia
Tauroentium
Olbia
Antipolis
Forū Iulij colonia
Iliberis
Rhusino
Tolosa colonia
Cessero
Carcaso
Bæturæ
Narbo colonia
Vindomagus
Nemausus
Vienna
Valentia colonia
Nœomagus
Acusiorum colonia
Aveniorū colonia
Arrausio
Cabelliorū colonia
Tarusco
Glanum
Arelatum colonia
Aquæ Sextiæ colonia
Ernaginum
Forum Neronis
Vasiorum
Albaugusta
Dinia.
(Narbonēsis)

INSVLÆ.

Agatha, cum eiusdem nominis ciuitate
Blasco
Lerone
Stœchades, numero quinque.

GERMANIA.

REGIONES.

CIMBRICA Chersonesus,
SCANDIA.

FLVMINA.

Rhenus
Vidrus
Amasius
Visurgis
Albis
Chalusus
Suebus
Viadus *qui &* Iadua
Vistula
Danubius.

MONTES.

Aunobæi
Melibocus
Sudeti
Sarmatici
Asciburgius
Adulas.

SILVÆ.

Gabrita
Lunæ
Semana
Orcynia.

EREMVS.

Elvetiorum.

CAMPI.

Parmecampi
Adrabæ.

FERRI fodinæ.

Siderochia.

POPVLI.

Busacteri parvi
Sycambrj
Suebi
Longobardi
Tingri
Ingriones
Intuergi
Vargiones
Caritni
Vispi
Frisij
Cauchi minores
Cauchi maiores
Saxones
Sigulones
Sabalingij
Cobandi
Chali
Phundusi
Charudes
Cimbri
Pharodeni
Sideni
Rhuticlei
Suebi Angili
Suebi Semnones
Buguntæ
Busacteri maiores
Chæmæ
Angriuarij
Laccobardi
Dulgumnij
Teutonoari
Viruni
Teutones
Anarpi
Æluæones
Ilingæ
Luti Omani
Longididuni
Calucones
Chærusici
Camani
Bonochæmæ
Bateni
Corconti
Luti Buti
Sidones
Cogni
Visburgij
Casuari
Nertereanes
Danduti
Turoni
Marvingi
Chatræ
Tubanti
Teuriochæmæ
Varisi
Curiones
Chætuori
Marcomanni
Sudini
Quadi
Bæmi
Teracatriæ.

VRBES.

Manarnanis portus
Fleum
Siaturanda
Tecelia
Fabiranum
Treva
Lephana
Lirimiris
Marionis
Marionis altera
Cænœnum
Astovia
Alesus
Iaciburgium
Bunitium
Virunum
Viritium
Rhugium
Scurgum
Ascaucalis
Asciburgium
Navalia
Mediolanium
Teuderium
Bogadium
Stereontium
Amasia, *quæ &* Amilia, *eodem*
Munitium
Tuliphurdum
Ascalingium
Tulisurgium
Pheugarum
Candoum
Tropæa Drusi
Luppia
Mesvium
Argelia
Calægia
Lupfurdum
Susudata
Colancorum
Lugidunum
Stagona
Limiosaleum
Budorigum
Leucaristos
Arsonium
Calisia
Setidava
Alesum
Budoris
Mattiacum
Artaunum
Novesium
Melocavus
Granionarium
Locoritum
Segodunum
Devona
Bergium
Menosgada
Bicurgium
Marobudum
Rhedintovinum
Nomisterium
Meliodunum
Casurgis
Strevinta
Hegetmatia
Budorgis
Eburum
Arsicova
Parienna
Segovia
Carrodunum
Asanca
Tarodunum
Aræ Flauiæ
Riusiava
Alcimoennis
Canticebis
Bibacum
Brodentia
Seguacatum
Vsbium
Abiluum
Phurgisatis
Coridorgis

Medoſclanium
Pilecia
Robodunum, *quæ &*
Eburodunum, *eodem lib.* 8.
Anduetium
Celemantia
Singone
Anabum.

INSVLÆ.

Saxonum, *numero tres,*
Alociæ, *numero tres,*
Scandiæ, *numero quatuor. in quarum vltima quæ maxima eſt, & propriè* Scandia, *dicitur, ſunt hi*

POPVLI.

Chadeni
Phavonæ
Phiræſi
Gutæ
Dauciones
Levonæ.

R H Æ T I A.

FLVMINA.

Ænus
Lycus
Danubius

MONTES.

Adulas
Græ Ocri.

POPVLI.

Brixantæ
Suanitæ
Rhiguſcæ
Calucones
Vinnones.

VRBES.

Bragodunum
Dracuina
Viana Phæniana
Taxgetium
Brigantium
Vicus
Ebodurum
Druſomagus
Hectodurum.

V I N D E L I C I A.

POPVLI.

Rhunicatæ
Leuni
Conſuante
Benlauni
Breuni
Licatij

VRBES.

Artobriga
Bœodurum
Auguſta Vindelicorum
Carrodunum
Abudiacum
Cambodunum
Medullum
Inutrium.

N O R I C V M.

MONTES.

Carvancas
Cetius.

POPVLI.

Sevaces
Alauni
Ambiſontij
Norici
Ambidrani
Ambilici.

VRBES.

Aredate
Claudiuium
Gavanodurum
Geſodunum
Badacum
Aguntum
Vacorium
Poedicum
Virunum
Teurnia
Idunum
Stanticum
Celia
Iuliũ Carnicũ; *inter Noricũ & Ita- (liam has.*

P A N N O N I A
S V P E R I O R.

FLVMINA.

Narabon
Danubius.

MONTES.

Albanus
Bebij.

POPVLI.

Azali
Cytni
Latobici
Varciani
Bij
Coletiani
Iaſsij
Oſſeriates.

VRBES.

Iuliobona
Legio x. Germanica.
Carnus
Flexum
Legio XIII. Germa- (nica.
Chertobalus
Bregetium
Sala
*Patavium
Sauaria
Rhiſpia
*Bæto biu idẽ vocat lib. 8.
Vinundria
Bononia
Andautonium
Nouidunum
*Scarabantia
Muroela
Lentudum
Carrodunum
Sciſcia
* Scarbantia idem lib. 8.
Olimacum
Valena
Bolentium
Soroga
Siſopa
Viſontium
Prætorium
Magniana.
Emona. *Hæc verò inter Italiam (& Noricum.*

P A N N O N I A
I N F E R I O R.

FLVMINA.

Savus
Darus, *qui &* Darin.

POPVLI.

Amanteni
Ercuniates
Andiantes
Breuci
Arabiſci
Scordiſci.

VRBES.

Curta
Salva
Carpis
Aquincum
Salinum
Luſonium
Lugionum
Teutoburgium
Cornacum
Acumincum legio
Ritium
Taururum
Berbis
Serbinum
Ivollum
Certiſſa
Murſella
Cibalis
Marſonia
Vacontium
Murſia colonia
Salis
Barſiana
Tarſium
Sirmium.

I L L Y R I S.

REGIONES.

Dalmatia
Liburnia.

FLVMINA.

Drilo
Drinus
Oeneus
Tidanius
Titus
Naron.

MONTES.

Scardus.

POPVLI.

Iapydes
Mazæi
Derriopes
Derrij
Dindarij
Ditiones
Ceraunij
Daurſij
Comenij
Vardei
Narinſij
Sardiotæ
Siculotæ
Docleatæ
Peruſtæ
Scirtones.

VRBES.

Liburniæ: Alvona, Flavona, Tarſatica, Velſera, Senia, Lopſica, Ortopla, Vegia, Argyrutum, Corinium, Ænona, Iadera colonia, Scardona, Liſſus, Tediaſtum, Arucia, Ardotium, Sclupi, Curcum, Auſancalei, Varvaria, Salvia, Adra, Arauſona, Aſiſia, Burnum, Sidrona, Blanona, Ouporum, Nedinum.

Dalmatię: Sicum, Salonæ colonia, Epetium, Peguntium, Onæum

Dalmatiæ: Riſinum, Epidaurus, Aſcrovium, Buloa, Vlcinium, Andecrium, Aleta, Herona, Delminium, Æquum colonia, Saloniana, Narbona colonia, Enderum, Chinna, Doclea, Rhizana

Scodra

Palmatiæ: Scodra, Thermidana, Siparuntum, Epicaria, Iminacium.

INSVLÆ.

Liburniæ:
- Apsor*, in qua ciuitates duæ { Crepsa, Apsorus }
- Curicta, in qua duæ ciuitates { Fulfinium, Curicum }
- Scardona, in qua totidem ciuitates { Arba, Colentum }

Dalmatiæ: Issa, Tragurium, Pharia

Melitine, Corcyra id est, nigra { cum ciuitatibus homonymis. Melæna,

ITALIA.

PROMONTORIA.
Lunæ
Poplonium
Telamon
Circæum
Mineruæ*
Scyllæum
Leucopetra
Zephyrium
Lacinium
Iapygia, *quod &* Salentine
Taurianus scopulus.

FLVMINA.
Padus
Varus
Entella
Marcalla
Boactus
Arnus
Ossa
Tiberis
Lyris
Sarnus
Silarus
Laus
†Vulturnus
Locanus
Aufidius
Fiternus
Sarus
Aternus
Matrinus
Truentinus
Asius
Rubicon
Doria
Atrianus
Tilavemptum
Natiso
Formio
Arsia.

LACVS.
Larius
Pœninus
Bænacus.

MONTES.
Apennini
Pœni
Ocra
Carusadius
Grææ Alpes
Cotij Alpes
Maritimæ Alpes
Gargarus.

POPVLI.
Liguria
Tusci
Latini
Campani
Picentini
Irpini
Lucani
Bruttij
Magna Græcia
Salentini
Calabria
Apuli Peucetij
Apuli Daunij
Marsi
Ferentani
Caraceni
Vmbri
Vilumbri
Peligni
Vestini
Maruceni
Samnites
Piceni
Prægutij
Semnones
Boij Galli
Æquiculi
Sabini
Venetia
Carni
Istria
Cenomani
Bechuni
Insubres
Salassij
Taurini
Libyci
Centrones
Lipontij
Caturiges
Segusiani
Nerusij
Suetij
Vesdiantij
Gallia Togata.

VRBES.

Massiliẽsiũ: Nicæa, Herculis portus, Tropæa Augusti*, Monœci portus.

Ligurũ: Albiniminium, Albigaunum, Genua, Tigullia, Veneris portus*, Ericis portus*, Sabata, Polentia, Asta colonia, Alba Pompeia, Libarna

Tuscorũ: Luna, Herculis fanum, Poplonium, Traianus portus, Cosæ, Grauiscæ, Castrum nouum, Pyrgi, Allium, Biracelum, Fossæ Papirianæ, Bondelia, Luca, Lucus Fœroniæ colonia, Pistoria, Florentia, Pisa colonia, Volaterræ, Rusellæ, Fæsulæ, Perusia, Arretium, Cortona, Aquila, Biturgia, Manliana, Vetulonium, Sæna, Suana, Suturnianacolonia, Eba, Volci, Clusium, Volsinium, Sudernum, Ferentia, Sutrium, Tarquinæ, Blera, Forum Claudij, Nepeta, Falerium, Cære.

Latinorũ: Ostia, Antium, Clostra, Tarracinæ, Formiæ, Roma, Tibur, Præneſtum, Tusculum, Aricia, Ardea, Nomentum, Treba, Anagnia, Vempsum, Velitræ*, Lanuuium, Atina, Fidenæ, Phrusinum, Ferentinum, Priuernum, Setia, Aquinum, Sora, Minturnæ colonia, Fundi.

Campanorum: Soessa, Vulturnum, Cumæ, Liternum, Puteoli, Neapolis, Venafrum, Teanum, Suessa, Cales, Casilinum, Tribula, Forum Publij, Capua, Abella, Atella

Picẽtinorum: Surentum, Salernum, Nola, Nuceria colonia

Lucananorum: Pæstum, Velia, Buxentum, Vlci, Compsa, Potentia, Blanda, Grumentum.

Irpinorũ: Aquilonia, Abellinum, Æculanum, Fratuolum.

Bruttiorũ: Tempsa, Rhegium Iulium, Numistrum, Consentia, Viorum Valentia.

Magnæ Græciæ: Scylacium, Corton, Thurium, Metapontus, Taras, Locri, Petelia, Abustrum.

Salẽtinorum: Rhudia, Neritum, Aletium, Bauota, Vxentum, Veretum.

Calabriæ: Hydrus, Brindesium, Luspiæ, Turni, Veretum.

Apulorum Peucetiorum: Egnatia, Barium, Venusia, Celia.

Apulorum Dauniorũ: Salapiæ, Sipus, Apeneſtæ, Hyrium, Teanum, Nuceria Apulor., Vibranum, Arpi, Erdonia, Canysium.

Ferẽtanorum: Buba, Istonium, Anxanum, Larinum.

Pelignorũ: Orton, Corfinium, Sulmo.

Caracenorum { Aufidena.

Samnitum: Buvianum, Æsernia, Sæpinum, Allipha, Turicum, Telesia, Beneuentum, Caudium.

Prægutiorũ: Beretra, Interamna.

Marucenorum { Teatea.

Vestinorũ: Pinna, Auia, Amiternum, Angolus.

Marsorũ { Æx, Alphabucelis.

Aequiculorum { Cliternum, Carsioli.

Picenorũ: Castrum, Cupra maritima, Potentia, Numana, Ancon, Traiana, Vrba Saluia, Septempeda, Cupra montana, Firmium, Asculum, Adria.

Sabinorũ { Nursia.

Semnonũ: Sena Gallica, Fanum Fortunæ, Pisaurum, Ariminum, Suasa, Ostra.

Vmbrorũ: Pitinum, Tifernum, Forum Sempronij, Isuvium, Æsis, Perusa *siue* Pertiæ*, Sentinum, Aesisium, Camarinum, Nuceria colonia.

Vilũbrorũ: Arna, Ispelum, Turde, Forum Flaminij, Spoletum, Mevania, Ameria, Narnia, Ocriculum.

Boiorũ { Rauenna.

Galliæ Togatæ: Placentia, Fidentia, Brixellum, Parma, Rhegiũ Lepidium, Nuceria, Tanirum, Mutina, Bononia, Claterna, Forum Cornelij, Cæsena, Faventia.

Venetorum: Vicenta, Belunum, Acedum, Opitergium, Ateste, Patavium, Altinum, Atria.

Bergo-

Cenomanorum:
- Bergomum
- Foru Iuntorum
- Brixia
- Cremona colonia
- Verona
- Mantua
- Tridentum
- Sutrium.

Bethunorum:
- Vannia
- Carraca

- Bretina
- Annonium.

Insubrum:
- Nouaria
- Mediolana, & Mediolanium
- Comum
- Ticinum.

Salassorū:
- Aug. Pretoria colonia
- Eporedia.

Taurinorum:
- Augusta Taurinot.
- Augusta Batienor.
- Iria
- Dertona.

Libicorū:
- Vercellæ
- Gaumellum.

Centronū:
- Forum Claudij
- Axima.

Lipontiorum: Oscella.

Caturigum: Eborodunum.

Segusianorū:
- Segusium
- Brigantium.

Nerusiorum: Vintium.

Suetiorum: Salinæ.

Vesdiātiorū:
- Cemeneleum
- Sanitium.

INSVLÆ.
- Gorgonis*
- Æthale
- Capraria.
- Ilua
- Planasia
- Ponda
- Pandatoria
- Parthenope
- Prochyta
- Pithecusæ
- Caprea
- Sirenusæ
- Diomedes, numero quinque.

CORSICA.

PROMONTORIA.
Actium
Rium
Tilox
Viriballum
Marianum
Graniacum
Vagum
Sacrum.

FLVMINA.
Volerius
Circidius
Locra
Ticarius

Pitanus
Hierus
Rotanus
Tuola.

MONTES.
Rhœtius
Aureus.

POPVLI.
Cernini
Tarrabeni
Titiani
Blatoni
Vanaceni
Cilimbesij
Licneni
Macreni
Openi
Symbri
Coumadeni
Subasani.

VRBES.
Cæsiæ littus
Vrsinium
Arenosum littus
Pauca
Titanis portus
Phisera
Marianum
Palla
Syracusanus portus
Rubra
Alista
Philonius portus
Aleria colonia
Dianæ portus
Tutila ara
Mariana
Mantinorum ciuitas
Clunium
Centurinum
Canelate
Ropicum
Cerosinum
Palanta
Lurinum
Aluca
Osincum
Sermitium
Talcinum
Venicium
Cenestum
Opinum
Mora
Matissa
Albiana.

SARDINIA.

PROMONTORIA.
Gorgitanum
Hermæum
Pachæa
Lætus portus
Carallis
Columbarium
Septemtrionale
Errebantium.

FLVMINA.
Termus
Thyrsus
Hierus
Sæprus
Cedris.

MONTES.
Mænomeni.

POPVLI.
Tibulani
Corsij
Coracinsij
Carinsij
Cunusitani
Solcitani
Luquidonesij
Aesaronensij
Cornensij, *qui &* Aechilensij
Ruancensij
Celsitani
Corpicensij
Scarpitani
Siculensij
Neapolitani
Valentini
Solcitani.

VRBES.
Tilium
Nymphæus portus
Caracodes portus
Tarras
Vsellis colonia
Oiæa
Sardopatris fanum
Neapolis
Pupillum
Solei portus
Chersonesus
Bioea
Herculis portus
Nora
Littus finitimum
Carallis
Susalei villa
Sypicius
Feronia
Olbia
Olbianus portus
Plubium
Iuliola
Titula
Turris Bisonis
Ercinium
Iunonium
Gurulis antiqua
Bosa
Macopsisa
Gurulis noua
Saralapis
Cornus
Aquæ Hypsitanæ
Aquæ Lesitanæ
Lesa
Aquæ Neapolitanæ
Valeria.

INSVLÆ.
Phintonis
Ilva
Nymphæa
Herculis
Diabate
Hieraco
Molybodes
Phicaria
Ermæa.

SICILIA.

PROMONTORIA.
Pelorum
Phalacrium
Bucra
Odyssea
Aegitharsus
Lilybæum
Pachynus
Longum
Taurus
Argennum.

FLVMINA.
Helicon
Thimetus
Chyda
Monalus
Himera
Eleutherus
Batheus
Acithius
Selinus
Mazara
Sosius
Isburus
Hypsa
Hymera alter
Motychanus
Orinus
Alabus
Pantachus
Simæthus.

MONTES.
Aetna
Cratas.

POPVLI.
Messenij
Obritæ
Catanæi
Segestani
Syracusij.

VRBES.
Mylæ
Tyndarium
Agathyrion
Alontium
Calacta
Aleta *
Alete*
Alæsa
Cephalœdis
Thermæ Hymeræ
Olulis
Panormus
Cetaria
Drepanum
Segestanorum empor.
Pintia
Heraclea
Agrigentinorum emporium
Caucana portus
Phœnicus portus
Chersonesus
Siracusæ colonia
Catana Colonia
Taurominium colonia
Messana
Caputium
Abacæna
Hemichara
Tissa
Alcta
Centuræpæ
Dumethus
Aetnæ
Agurium
Erbita
Sergentium
Hydia
Leontium
Erbessus
Nectum
Menæ
Patiorus
Aserus
Megara
Petra
Hybla
Engyum
Cotyrga
Cacurum
Acræ
Schera
Triocla
Agrigentum
Motuca
Segesta
Legum
Entella
Ancrina
Phthinthia
Gella
Camarina
Elorus
Ina
Elcethium.

INSVLÆ.
Didyma

Icefia
Ericodes
Phœnicodes
Vulcani
Lipara
Evonymus
Strongyle
Vſtica
Oſtendes
Phorbantia
Aegufa
Hiera
Paconia
Aeoli.

SARMATIA

EVROPÆA.

PROMONTORIA.
Hereatænemus
Sacrum
Miſaris
Agarum
Iſthmus
Achillis curſus.

FLVMINA.
Chronus
Rhubon
Turuntus
Cheſsinus
Boryſthenes
Carcinitus
Hypanis
Tanais
Axiaces
Bycus
Gerrus
Agarus
Lycus
Poritus.

PALVDVS.
Byce

Amadoca

MONTES.
Peuce
Budinus
Alaunus
Carpates
Rhipæi
Amadoci
Venedici.

POPVLI.
Venedæ
Peucini
Iazyges
Rhoxolani
Almaxobij
Alauni Scythæ
Gythones
Phinni
Bulanes
Phrugundiones
Auarni
Ombrones
Anartophracti
Burgiones
Arſietæ
Saboci
Piengytæ
Pieſsi
Galindæ
Sudeni
Stavani
Igilliones
Cœſtobocæ
Tranſmontani
Veltæ
Oſij
Carbones
Careotæ
Sali
Agathyrſi
Aorſi
Pagyritæ
Savari
Boruſsi
Acibi
Naſci
Ibiones
Idræ
Sturni
Garyones
Sargatij
Ophones
Tanaitæ
Oſili
Râcalani
Exobygitæ
Carpiani
Geveni
Sodeni
Chuni
Toreccadæ
Tauroſcythæ
Tagri
Tyrangytæ.

VRBES & *loca.*
Cephaloneſus
Pulcher portus
Tampracæ
Nova mœnia
Lianum
Acra
Cremni
Dei lucus
Hygris
Caroea
Alexandri aræ
Cæſaris aræ
Tanais
Carcina
Carodunum
Mætonium
Clepidiana
Toracca
Paſiris
Ercabum
Tracanar
Navarum idem lib. 8. † Naubarum
Azagarium
Amadoca
Sarum
Vibantanarium
Heractum
Serimum
Metropolis
Olbia, *quæ &* Boryſthenes
Ordeſus
Leinum
Sarbacum
Nioſſum.

INSVLA.
Tanais, *quæ &* Alopecia.

TAVRICA

CHERSONESVS.

PROMONTORIA.
Parthenium
Arietis frons
Corax
Myrmecium.

FLVMEN.
Iſtrianus.

VRBES.
Eupatoria
Dandace
Symbolon portus
Cherſoneſus
Ctenis
Charax
Lagyra
Theodoſia
Nymphæum
Turiacte
Panticapæa
Myrmecium
Parthenium
Zenonis Cherſoneſus
Heracleum
Taphrus
Tarona
Poſtigia
Parolta
Cimmerium
Portacra
Bœum
Iluratum
Sartache
Badatium
Cytæum
Taſus
Argoda
Tabana.

IAZYGVM

METANASTARVM.

VRBES.
Vſcenum
Bormanũ idẽ lib. 8. † Gormanum
Abieta
Triſſum
Candanum
Parca
Peſsium
Partiſcum.

DACIA.

FLVMINA.
Tyras
Tibiſcus
Rhabon
Aluta
Hieraſus.

POPVLI.
Anarti
Teuriſci
Ciſtoboci
Prendaveſij
Ratacenſij
Cacoenſij
Biephi
Buridienſij
Cotenſij
Albocenſij
Potulatenſij
Sinſij
Saldenſij
Ciageſi
Piephigi
Arcina.

VRBES.
Ruconium
Docirava
Poroliſſum
Arcobadara*
Triphulum
Patridava
Carſidava
Petrodava
Vlpianum
Napuca
Patroviſſa
Salinæ
Prætoria Auguſta
Sandava
Auguſtia
Vtidava
Marcodava
Ziridava
Sigidava
Druphegis
Frateria
Sornum
Apulum
Zermigirga
Comidava
Radmidava
Pirum
Zuzidava
Paloda
Zurobara
Lizigis
Argidava
Triſcum *quod nunc* Taros* *dicitur*
Zarmiſo gethuſa, idẽ lib. 8 † Zarmigethuſa regia
Aquæ
Nentidava
Tiaſum
Zeugma
Tibiſcum
Dierna
Æmonia
Pinum
Amutrium.

MYSIA SVPERIOR.

FLVMINA.
Ciambrus
Moscius.
POPVLI.
Triconesij
Mysi
Picnesij
Dardani.
VRBES.
Sigindunum
Tricornium
Viminacium legio
Tanatis
Eteta
Dorticon
Rhætiaria Mysorum
Orrea
Timacum
Vendenis
Vellanis
Arribantium
Nesus
Vlpianum
Scupi.

MYSIA INTERIOR.

PROMONTORIA.
Tiristria
Pterum.
FLVMINA.
Panysus
Ister, *cuius ostia sunt*
Thialoga psilum
Boreum
Inariacum
Pseudostomum
Sacrum, *vel* Peuce
Pulchrum.
POPVLI.
Triballi
Troglodìtæ
Peucini
Crobyzi
Oetensij
Obulensij
Deminsij
Piarensij.
VRBES.
Ister
Tomos
Callatia
Dionysopolis
Odyssus
Mesembria
Rhegianum
Oescus Triballorum
Diacum
Novæ
Trimmanium
Tirista
Durostolon legio
Legio I. Italica
Tromarisca
Sucidaua
Axiopolis
Carsum
Trismis
Dinogetia
Noviodunum
Sitoenta
Dausdana
Tibisca
Physca
Ermonactus pagus
Harpis
Zargidava
Piroboridava
Niconium
Ophiusa
Tyras.
INSVLÆ.
Borysthenis
Achillis, *quæ & * Leuca.

THRACIA.

PROMONTORIA.
Thinias
Philia.
FLVMINA.
Nessus
Hebrus
Melas
Bathynius
Athyras
Arsus.
MONTES.
Orbilus
Aemus
Rhodope.
PRÆFECTVRÆ.
Danthletica
Sardica
Vsdicesica
Selletica
Mædica
Drosica
Cœletica
Sapaica
Corpialica
Cænica
Bessica
Bennica
Samaica
Vrbana.
VRBES.
Abdera
Maronia
Aenus
Anchialus
Apollonia
Tonzi
Peronticum
Almydissum littus
Phinopolis
Byzantium
Selibria
Perinthus *siue* Heraclea.
Bisanthe *siue* Rhedestum
Longa mœnia
Pactya
Prasidium
Nicopolis *iuxta Aemum.*
Ostaphus
Vala
Opisina
Develtus colonia
Orcelis
Carpudæmum
Bizya
Sardica
Terta
Philippolis, *quæ &* Trimontium *&* Adrianopolis
Arzus
Tonzus
Cabyla
Bergula
Pantalia
Nicopolis *iuxta Nessum*
Topiris
Pergamum
Traianopolis
Plotinopolis
Drusipara
Dyma
Aphrodisias
Cypsella
Apri colonia
Heraclea
Lysimachia *quæ nunc* Hexamilium.
INSVLÆ.
Cyaneæ duæ
Prœconnesus
Thalassia *cum opido*
Samothracia *cum opido.*

CHERSONESI

VRBES

Callipolis
Cardiopolis
Eleus
Cylla
Sestus
Critnea*
Madi*
Mastusia promont.
Elæus promõtorium.

MACEDONIA.

PROMONTORIA.
Athos
Nymphæum
Ampelos
Derris
Hegonis
Magnesia
Sepias
Posidium.
REGIONES & POPVLI.
Taulantij
Elymiotæ
Pelasgiotæ
Albani
Albotæ
Eordetæ
Aestræi
Tori
Dassaretij
Pelagones
Parthyæi
Estiotæ
Thessali
Edonis
Orestis
Chalcidica
Amphaxis
Paraxia
Pieria
Phthiotis
Orbilia
Pæonia
Sintica
Odomantia
Lyncestis
Besaltia
Mygdonis
Matia
Emathia
Stymphalia.
FLVMINA.
Pepylichnus
Panyasus
Apsus
Lous
Celidnus
Strymon
Chabrius
Echedorus
Axius
Erigonum
Lydius
Aliacmon
Pharybus
Penæus
Sperchius.
MONTES.
Oeta
Pindus
Bertiscus
Othryus
Athos
Bermius
Bercetesius
Citarius
Olympus
Pelius
Offa
Canaluiones.
VRBES.
Taulantiorum { Durrachium, Apollonia, Arnissa, Aulon navale.
Elymiotarum { Bullis, Elima.
Orestidis { Amantia, Amantia altera.

Albano-

lbanorũ { Albanopolis
lbanorũ { Horma, Europus, Apſalus.
rbiliæ { Gariſcus
ordetarũ { Scampis, Deboma, Dauli.
ſtræorũ { Æſtræum.
ænıæ { Deborus, Alorus.
orum { Ioron.
nticæ { Triſtolus, Paræcopolis, Heraclea
doman-æ { Scotuſa, Berga, Gaſorus, Amphipolis.
edonidis { Philippi, Neapolis, Oeſyma.
mphaxi-s { Arethuſa, Stantera, Theſſalonica

Panormus port⁹ & Arhos ciuitas
Chalcidicę { Stratonica, Acanthus, Singus
Paraxiæ { Torana, Cherſoneſi Patalenes, Canaſtræum, Caſandrea, Chatæ, Moryllus, Antigona Pſapharra
Matię { Europus
Emathiæ { Tyriſſa, Scydra, Myeza, Cyrius, Idomene, Gordenia, Ædeſſa, Berrhoea, Æegæa, Pella.

Pierię { Pydua, Dium colonia, Phylace, Vallæ.
Pelaſgiotarum { Æantium, Iolcus, Doliche, Azorium, Pytheum, Gonnus, Atrax, Scoryſa, †Chariſſa, †Lariſſa, cōtra Græci codicis fidē legendũ puto: de quo vide Theſaurũ noſtrũ Geographicum. Pheræ.
Phthiotidis { Pagaſæ, Demetrias, Lariſſa, Echinus, Sperchea, Thebæ, Narthacium, Coronea.

Melitara, Eretriæ, Lamia, Heraclea.
Daſſaretiorum { Evia
Lyneſtidis { Lychnidus., Heraclea.
Pelagonum { Andariſtus, Stobi.
Biſaltiæ { Arolus, Euporia, Calliteræ, Oſſa, Berta.
Mygdonidis { Antigonia, Calindœa, Bærus, Phyſcæ, Terpyllus, Carabia, Xylopolis, Aſſorus, Apollonia, Lete
Parthyęorum { Eribœa.

Stymphaliæ { Gyrtona.
Eſtiotarum { Phæſtus, Gomphi, Artinium, Trieca, Ctemenæ, Chyretiæ, Metropolis.
Theſſalorum { Hypata, Soſthenis, Homylæ, Cupera, Phalachtia.

INSVLÆ.

Saſo
Sciathus *cum opido.*
Peparethus *cum opido.*
Scopulus
Scyrhus *cum opido.*
Lemnos *cum opidis* Myrina, *&* Hepheſtias.

EPIRVS.

REGIONES.
thamania
haonia
heſprotia
lmina
carnania
olopes
aſsiopia
mphilochia.

PROMONTORIA.

croceraunıorum
Poſidium
Thyamis
Leucas.

FLVMINA.

Thyamis
Acheron
Arachtus
Achelous.

VRBES.

Oricum
Panormus portus
Oncheſimus portus.
Caſsiope
Pelodes
Torone
Sybora portus
Elæas portus
Nicopolis
Ambracia
Actium
Antigonia
Phœnice
Hecatompedum
Omphalium
Eleus
Caſsiope
Argos Amphilochium
Aſtacus.

INSVLÆ.

Corcyra magna, in qua ciuitates { Phalacrum *promont.*, Caſsiope *promont.*, Ptychia, Corcyra, Leucimna *promont.*, Amphipagus *promont.*
Cephalonia *cũ opido.*
Ithaca *cum opido.*
Ericuſa
Scopulus
Latoa
Zacynthus *cum opido.*
Echinades.

ACHAIA, quæ & HELLAS.

REGIONES, & POPVLI.

Etolia
ocri Ozoli
hocis
œotia
Megaris
ttica
Opuntij
Doris
ocri Epicnemidij.

PROMONTORIA.

Cherſoneſus
Antirrhium
unium
Cynoſura.

FLVMINA.

Evenus
hiſſus
Aſopus
ſmenus
Boagrius.

MONTES.

Callidromus
Coraxas
Parnaſſus
Helicon
Cythæron
Himetus.

VRBES.

Locrēſium Ozolorum { Molycria, Naupactus, Evanthia, Chaleos, Amphiſſa.
Phocidis { Cyrrha, Anticyrrha, Criſſa, Pythia, Delphi, Daulis, Elatea, Ægoſthenia, Bulia.
Bœotiæ { Siphæ, Creuſa, Aulis, Saganeus, Anthedon, Phocæ, Thisbe, Theſpiæ, Orchomenos, Coronea, Hyampolis, Chæronea
Lebadia, Copæ, Aliartus, Plateææ, Acriphia, Tanagra, Thebæ, Delium.
Megaridis { Pegæ, Niſſæa, *quæ &* Megara.
Atticæ { Eleuſine, Piræeus, Munichiæ portus, Hyphormus portus, Panormus portus, Arthemidis fanum, Cherſoneſus, Oropus, Oenoe, Athenæ, Rhamnus, Marathon, Anaplyſtus.
Opũtiorũ { Cnemides, Opus, Cynnus.
Locrorũ Epignemidorũ { Scarphea, Thronium.
Aetoliæ { Chalcis, Arachtus, Pleurone, Olene, Calydon
Doridis { Erynæus, Cytenium, Boeo *vel* Bium, Lilæa.

INSVLÆ.

Euboëa, *inſula grandis, in qua ciuitates* Atalantæneſium, Aedipſus, Chalcis, Eretria, Amarynthus, Leon, Pulchrum littus, Caryſtus, Gæreſtus portus, Cœla, *id eſt*, cava. Budori, Cerinthus, Dianæ fanum, Horæus, Phalaſia *promont.*, Dium *promont.*, Cenæum *promont.*
Caphareus *promont.*
Cia, *in qua ciuitates tres*, Careſſus, Iulis, Carthæa.
Thera, *in qua ciuitates duæ*, Eleuſine, Oea.
Ius *cum opido*
Poliægus
Theraſia *cum opido.*
Delos *cum opido.*
Cythnus
Rhena
Miconus *cum promont.* Phorbia, *& opido.*
Myconus.

CYCLADES inſulæ.

Andros *cum opido.*
Tenus *cum opido.*
Scyrus *cum opido.*
Naxus *cum opido.*
Parus *cum opido & promont.* Sunium.
Siphnus *cum opido.*
Philocandros *cum opido.*
Sicinus
Seriphus.

PELOPONNESVS.

REGIONES
Achaia propria
Sicyonia, *quæ prius* Micone
Corinthiaca
Elea
Messenia
Laconia
Argia
Arcadia.

PROMONTORIA.
Rhium, *quod &* Drepanum
Araxus
Chelonitis
Ichtys
Cyparissium
Coryphasium
Acritas
Tænaria
Malea
Scyllium
Epitæum.

FLVMINA.
Sius
Peneus
Alpheus
Sela
Pamisus
Eurotas
Inachus
Asopus

MONTES.
Pholoe
Stymphalus
Minthe
Taugetum
Cronium
Zarex.

VRBES.
Corinthiacæ: Iunonis fanum, Lechæum, Cenchreæ navale, Schœnus, Corinthus.
Sycioniæ: Phlius, Sicyon.
Achaiæ propriæ: Ægira, Aegium, Erineus portus, Neptuni fanum, Patræ, Olenus, Dyma, Pheræ, Helice, Bura, Pellene.
Elidis: Cyllene, Elis, Olympia Pisa, Coryne, Hypania, Leprium, Tympania.
Messeniæ: Cyparissi, Pylus, Methone, Colone, Asine, Corone, Messene, Pheræ, Abea, Aliartus, Ithome, Trœzen.
Laconicæ: Leuctrum, Tænarium, Cæne, Las, Gythium, Trinassus, Acrea, Biandina, Asopus, Asini maxilla, Boæ, Minoa, Iovis Seruatoris portus, Epidaurus, Zarex, Cyphanta portus, Prasia, Cardamyla, Lacedæmon, Cyphanta, Lerna, Thurium, Blemmina, Thalame, Gerenia, Onoe, Bityla.
Argiæ: Trœzen, Methene Chersonesus, Epidaurus, Atheniensium portus, Bucephalum portus, Nauplia, Phlius, Ermione, Nemea, Cleonæ, Argos, Mycenæ, Asine.
Arcadiæ: Heræa, Phialea, Tegea, Psophis, Lysias, Antigoma *quæ &* Mantinia, Stymphalus, Cletor, Lelæa, Megalepolis.

INSVLÆ.
Strophades
Prote
Sphagia
Tiganusa
Epla
Salamis
Cythera *cum opido*
Aegina *cum opido.*

CRETA.

PROMONTORIA.
Corycus
Arietis frons
Hermæa
Leon
Erythræum
Ampelos
Samonium
Zephyrium
Dinum
Pantomatrium
Drepanum
Psacum
Cyamon

FLVMINA.
Massalia
Electra
Catarrhactus
Lethæus
Pycnus.

MONTES.
Albi
Ida
Dicta

VRBES.
Corycus
Phalasarna
Chersonesus
Rhamnus
Inachorium
Lissus
Tarba
Pecilasium
Phœnix
Phœnicus portus
Psychium
Matalia
Lebena
Hinatus
Sacer mons
Hiera petra
Itanus
Minoa portus
Camara
Olulis
Chersonesus
Heracleum
Apollonia
Cytæum
Rhitymna
Minoa
Cidonis
Dictamnum
Cisamus
Polyrrhenia
Apteria
Artacina
Lappa
Subrita
Eleutheræ
Gortyna
Pannona
Gnossus
Lyctus.

INSVLÆ.
Claudus *cum opido*
Letoa
Dia
Cimolis *cum opido*
Melos *cum opido.*

EVROPÆ FINIS.

LIBYÆ

MAVRITANIA

TINGITANA.

PROMONTORIA.
Cotes
Herculis
Vsadium
Phœbi
Oleastrum
Metogonitis.

FLVMINA.
Zilia
Lix
Subar
Sala
Dyus
Cusa
Asama
Diur
Thuth
Ouna
Agna
Malva
Thaluda
Molochat
Valon.

MONTES.
Atlas maior
Atlas minor
Septem fratres
Diur
Solis
Phocra.

POPVLI.
Metagonitæ
Cocosii
Verues
Malices
Verbice
Salinsæ
Causini
Bacuatæ
Macanitæ
Vili Biliani
Iangacaucani
Nectiberes
Zegrensij
Baniubæ
Vacuatæ
Maurensij
Herpeditani
Pyrrhus campus.

VRBES.
Sala
Rhusibis portus
Mysocaras portus
Tamusiga
Suriga
Tingis, *quæ &* Cæsarea
Exilissa
Alyba
Iagathum
Acrath
Tæniolonga
Sestiaria extrema
Ryssadirum
Zilia
Lixa
Oppinon
Subur
Banassa
Tamusida
Silda
Gontiana
Baba
Prisciana
Vorix
Volobilis
Erpis
Tocolosida
Trisidis
Molocharum
Centa
Galapha
Thicathum
Dorath
Bocanum Hemerum
Vala.

INSVLÆ.
Pæna
Erythia

MAVRITANIA CÆSARIENSIS.

PROMONTORIA.
Magnum
Apollinis
Audon.

FLVMINA.
Siga
Assara
Chylemath
Cartenus
Cinaphal
Savus
Serbetis
Nasava
Sisaris
Audus
Gulus
Tœmphembius
Ampsaga.

MONTES.
Durdus
Zalacus
Garaphi
Malethubalos
Cennabus
Heren
Phrureson
Garas
Valva
Busara.

POPVLI.
Herpiditani
Chalcorychirij, *id est*, metallifodinæ
Teladusij
Soræi
Masæsilci
Druitæ
Elulij
Tolotæ
Nacmusij
Machusij
Mazisces
Banturari
Nacuensij
Mycini
Maccuræ
Nabasi
Machurebi
Tulinsij
Baniuri
Machures
Salampsij
Malchubij
Muconi
Chituæ
Cœdamusij
Ducæ.

VRBES.
Gypsaria portus
Siga colonia
Portus magnus
Boviza
Deorum portus
Arsenaria colonia
† Cartennæ (Cortyna idē lib. 8.)
Carepula
Carcome
Lagnutum
Castra Germanorum
Canuccis
Iol Cæsarea
Tipasa
Via
Icosium
Rhustonium
Rusicabar
Modunga
Cisse
Addyma
Rhusuncoræ
Iomnium
Rhusubeser
Rhusazus
Vabar
Saldæ colonia
Chobath
Iarsath
Igilgile
Assarathum
Vasbaria
Celama
Vrbara
Lanigara
Villa pagus
Altao
Mniara
Timice
Astacilicis
Arina
Rhitia
Victoria
Gitlui
Bunobara
Vagæ
Manæanan
Apphar
Oppidoneum colonia
Buarca
Tarrum
Garra
* Buchambara (Zuchabbari, idem lib. 8.)
Irath
Tenissa
Lamida
Vasana
Casmare
Binsita
Tigava
Nigilgia
Thistizima
Chozala
Aquæ calidæ
Phlorvia
Oppidium
Laudia
Tucca
Badel
Gasmara
Bida colonia
Symitha
Thibinis
Izatha
Auximis
Suburgia
Thudaca
Tigis
Turaphilum
Sudava
Tusiagar
Vssara
Vasagada
Ausina
Tubusuptus
Rhobonda
Ausum
Zaratha
Nababurum
Vitaca
Thubuna
Thamarita
Augala
Suptu
Ippa
Vamiecla
Sitipha colonia
Tumarrha
Germiana
Pæpia
Vescether
Aegæa
Taruda.

INSVLÆ.
Iulia Cæsarea.

AFRICA, quæ & NVMIDIA.

REGIONES.
Numidia noua
Bazacitis
Sittaphius campus.

PROMONTORIA.
Tretum
Hippi
Stoborrhum
Apollonis
Hermæa
Brachodes
Zetha
Trierum
Cephalæ.

FLVMINA.
Rhubricatus
Bagrada
Catada
Triton
Cinyphus
Acabe.

STAGNA.
Hipponitis
Sisara
Tritonitis
Pallas
Libya.

MONTES.
Buzaræ
Audus
Thambes
Girna
Mampsarus
Iovis
Vasaletu
Gigius
Tisibi
Zuchabari.

POPVLI.
Cyrthesij
Nabathræ
Iontij
Medeni
Libyci Phœnices
Machyni
Cinethæ
Ninginthini
Lotophagi
Samamycij
Nycpij
Eliones
Misulani
Nasabutes
Nisibes
Miædij
Musuni
Sabubures
Aliardi
Ozuti
Cerophæi
Campsari
Moturirij
Machryes
Gephes
Mimaces
Vzaræ
Giplonsij
Achæmenes
Burturgures
Muchtusij
Eropæi
Dolopes
Erebedæ
Tedamensij
Nigbeni
Nycpij
Macæi Syrtitæ.

VRBES.
Collops magnus, *seu* Culli
Rhusicada
Thucicath
Tacatye
Aphrodisium colonia
Hippon regia
Thabraca colonia
Apollinis fanum
Collops parvus
Siur portus
Neptuni aræ
Hippon diarrythos
Thinissa
Vtica
Cornelij castra
Carthago vrbs magna
Mazula
Carpis
Nisua
Clypea
Aspis
Curobis
Neapolis colonia
Siagul
Aphrodisium
Adrumittus
Rhuspina
Leptis parva
Thapsus
Achola
Rhuspæ
Vsilla
Taphrura
Theænæ
Macodama
Cape
Gichthis
Hedaphtha
Sabathra
Pisidon portus
Eoa
Garapha portus
Neapolis & Tripolis
Barathia
Cisternæ
Calumacuma pagus
Aspis
Sacazama vicus
Euphranta turris
Pharax vicus
Oesporis vicus
Philent vicus, & Aræ
Cirta Iulia
Myræon
Vaga
Lares
Ætare
Azama
Culcua colonia
Thunudromon colonia
Aspuca
Semistuth
Thuburnica colonia
Tucca
Thigiba colonia
Thurbursica
Vcibi
Gausaphna
Lampæsa
Legio III. Sebaste
Thubutis
† Bullaria, *quam* Bullā regiam *vocat idem lib.* 8. *& fortè verius ex Plinio.*
Sicca Veneria
Assurus
Narangara
Theveste
Thunusda
Madurus
Ammædara
Thanontada
Zagacupeda
Gedne
Canopissæ
Meldita
Vzan
Thisica
Cipipa
Theudale
Avitta
Tobrus
Ilica
Tucca
Dabia
Bendena
Vazua
Nensa
Aquæ calidæ
Zigera
Thasia

Tharonuba
Mussa
Themisva
Zamamizon
Timica
Tucubis
Maxula vetus
Vol
Themisa
Quina colonia
Vtmina
Abdira
Mediccara
Tuburdo
Tucma
Bullaminsa
Cerbica
Nurum
Ticena

Sasura
Cilma
Vepillium
Thabba
Tichasa
Negeta
Bunthon
Almæna
Vticna
Chrabasa
Turzo
Vlizibirrha
Orbita
Vzita
Gizira
Zurmentum
Zalapa
Augustum
Leæ

Auidos
Vbata
Tisurus
Thysdrus
Vzecia
Setiensis
Lasica
Byzacina
Targarum
Cararos
Capsa
Putea
Caraga
Murvis
Zugar
Chuzis
Sumucis
Pisinda
Sabrata

Sudidenis
Azuis
Geriza
Iscina
Ammonus
Amuncla
Musta vicus
Butta
Tege
Durga
Sicapha
Vditta
Galybe
Thagulis.

INSVLÆ.

Hydras
Calathe
Dracontius
Ægimorus

Larinesia
Anemusa
Lopadusa
Æthusa
Cercina *cum opido.*
Locophagitis *cum opidis*
Gerra *&*
Meninx
Misynos
Pontia
Gaea

Pelagiæ insulæ.
- Cossyra
- Glauconis *
- Melite, *in qua*
  Melite
  Chersonesus
  Iunonis fanum
  Herculis fanum

CYRENAICA,
in qua hæc loca.

Automalax præsidium
Drepanum promontorium
Maritimæ stationes
Diarrhœa portus
Herculis turris
Diachersis præsidium
Boreum promont.
Briorum littus.

PENTAPOLIS.

REGIONES, vel POPVLI.

Barcitæ
Horti Hesperidum
Arauracides
Asbytæ
Marcarutæ
Leusanicorum antra
Psylli
Siliofera regio
Loca ferarum plena.

PROMONTORIA.

Phycus
Zephyrium.

FLVMINA.

Lathon *&*
Lacus *maritimi duo: vnus quē reddit Lathon fluuius, alter sub Paliuro.*

MONTES.

Herculis arenæ
Velpi
Bæcolicus.

VRBES.

Berenice, *quæ quoque* Hesperides
Ausigda
Arsinoe, *quæ &* Teuchira
Ptolemais insignis
Aptuchi fanum
Phycus castrum
Apollonia navale Cyrenaicorum
Dardanis
Naustathmus portus
Erythrum locus
Chersis vicus
Cyrene
Archile
Chærecla
Neapolis
Artamis vicus
Xymethus
Barce
Eraga
Celida
Hydrax
Alibaca
Thintis
Cænopolis
Phalacra
Marabina
Auritina
Arabis
Maranthis vicus
Agava vicus
Echinus vicus
Philonis vicus
Arimantis vicus.

INSVLÆ.

Myrmix
Læa, seu Veneris.

MARMARICÆ
NOMVS.

PROMONTORIA,

Catæonium
Ardanis.

FLVMEN.

Paliurus.

LACVS.

Cleartus.

POPVLI.

Libyarchæ
Anerittæ
Bassachetæ
Apotomitæ
Augylæ
Nasamones
Bacatæ
Auchitæ
Tapanitæ
Sentites
Obelæ
Ezari.

MONTES.

Bascisi
Anagombri
Azar.

VRBES.

Axylis
Chersonesus magna
Phthia
Batrachus portus
Petra parva portus
Antipyrgus portus
Scythanius
Petra magna portus
Leucoa
Bocchyris
Leucæ camini
Menelaus
Gaphara
Masuchis
Masadalis
Abathuba
Leucæ napæ
Tacaphoris
Dioscorum
Migo
Saragina
Alo
Masacyla
Billa
Augila
Magri.

INSVLÆ.

Ædonis
Tyndari scopyli tres.

LIBYÆ NOMVS.

PROMONTORIA.

Pythis
Græas gony
Callij
Derris
Glaucum.

LACVS.

Solis fons
Laccipalus
Lycomedis palus.

MONTES.

Asyphus
Aspis
Thinodus.

POPVLI.

Zygritæ
Chartani
Zyges
Buzes
Ogdæmi
Adurmachitæ
Anagombri
Iobachi
Rhuaditæ
Mastitæ
Nitriotæ
Oasitæ
Libyægypti.

VRBES.

Panormus portus
Catabathmus magnus
Ænesiphyra
Zygris vicus
Chettæa vicus
Zagylus vicus
Selinus portus
Trisarchi portus
Apis
Paretonium
Gyzis portus
Littus album
Hermæa extrema
Phœnicus portus
Antiphra extrema
Leucaspis vicus
Tachorsa
Azicis
Nemesium
Tisarchi

Philo-

Philonis
Sophanis
Bibliaphorium
Scope
Calij

Laodamantium
Catabathmus parvus
Pedonia
Pingeus
Glauco

Tuccitora
Thanutis
Oasis magna
Oasis parva
Pednopum

Climax
Siropum
Alexandri castra
Ammon
Mareotis.

INSVLÆ.
Ænesippa
Paocusæ *numero duæ.*
Pedonia.

AEGYPTVS.

REGIONES.
Inferior
Superior
Delta
Heptanomis
Thebais.

PROMONTORIA.
Drepanum
Bazium.

FLVMINA.
Traianus
Nilus, *cuius ostia*
Heracleoticum
Bolbitinum
Pineptimi
Diolcos
Pathmeticum
Mendesium
Taniticum
Pelusiacum, *& Diuersiones*
Agathos dæmon
Bubastiacus
Busiriticus
Diatribes
Thermuthiacus
Taly.

CATARRACTES.
Maior *&*
Minor.

LACVS.
Mœridis
Maria
Sirbonis.

MONTES.
Libyci
Troicus lapis
Alabastrinus

Acabe
Porphyritus
Niger lapis
Aiax
Pentadactylus
Smaragdus
Basanitus

POPVLI.
Aegypti Ichthyophagi
Arabes
Adei
Dodecaschœni.

NOMI.
Alexandrinorum
Andropolites
Aphroditopolites
Arsenoites
Athribites
Arabiæ
Antæopolites
Antinoites
Subastites
Cabasites
Cynopolites
Coptites
Diospolites
Heliopolites
Heracleotes
Hermopolites
Hermonthites
Hypselites
Letupolites
Lycopolites
Leontopolites
Mendesius
Metelites
Mennorum
Memphites

Neut
Onyphites
Oxyrinchites
Panopolites
Phenotes
Prosopitis
Phthembutis
Pharbetites
Saites
Sebennytes
Tanites
Thinites
Tentyrites
Thebarum
Xoetes.

VRBES.
Alexandria
Canobus
Pelusium
Gerrum
Casium
Ostracine
Rhinocurura
Anthedon
Myos ormus
Philoteræ portus
Albus portus
Nechesia
Lepta extrema
Berinice
Hermipolis
Andron
Letopolis
Metelis
Butis
Cabasa
Sais
Naucratis

Nicij
Pagnamunis
Xois
Tava
Onuphis
Athribis
Thmuis
Sebennytus
Busires
Leontopolis
Panephysis
Tanis
Pharbætus
Herculis parva
Phacusa
Bubastus
Helij *vel*
Onij *
Babylon
Heliopolis
Heroum ciuitas
Memphis
Canthon
Niliopolis
Herculis magna
Arsinoe
Ptolemais statio
Aphrodites
Angyrorum ciuitas
Oxyrinchus
Co
Cynum
Acoris
Alabastra
Hermupolis magna
Phylacæ
Antinopolis
Lycopolis

Hypsile
Aphrodites
Crodilor. ciuitas
Ptolemais Hermij
Abydus
Diospolis
Tentyra
Tathyris
Pampanis
Hermonthis
Latorum ciuitas
Apollinis magna ciuitas
Phthontis vicus
Antæopolis
Pallalon
Panopolis
Lepidorum ciuitas
Chenoboscia
Cæne
Coptos
Apollinis parva
Diospolis magna
Tuphium
Chnumis
Elethyias
Toum
Ombri
Syene
Hiera Sycaminos
Phylæ
Metacompso
Phelcis.

INSVLÆ.
Pharos, *in Aegyptiaco mari.*
Elephantina *in Nilo.*
Sapperina
Aphrodites
Agathonis. } *in sinu Arabico.*

MAREOTIS.

POPVLI.
Coniatæ
Prosoditæ
Tenias.

VRBES.
Chimo
Plinthine
Chersonesus parva

Monocaminum
Almyræ
Taposiris
Cobij

Antiphili
Hierax
Phomotis
Palemaria vicus

INSVLÆ.
Didymæ *duæ numero.*

SCHITHIACÆ

VRBES.

Sciathis
Bacchis
Dionysias.

LIBYA

INFERIOR.

REGIONES.
Gætulia
Libyæ deserta
Pyrrhus campus.

PROMONTORIA.
Arsinarium
Hypodromus.

FLVMINA.
Salathus
Chusaris
Ophioda
Novius
Massa

Darathus
Trachiris
Nia
Masitholus
Subus
Stachir
Gir
Nigir.

MONTES.
Mandrus
Salapola
Rhysadius
Deorum currus
Caphas

Susargala
Girgiris
Thala
Garamantica vallis
Arvaltis
Arangas.

LACVS.
Clonia
Chelonides
Nutha
Nigritis
Libya.

POPVLI.
Garamantes

Melanogætuli
Pyrrhæi
Nigritæ
Darades
Perorsi
Odrangidæ
Mimaci
Derbici
Autolatæ
Mausoli
Rhabij
Malquæ
Mandori
Dardani

Sophucæ
Leucæthiopes
Pharusij
Natembes
Lygamatæ
Samamycij
Salathi
Daphthitæ
Zamazi
Arrhoccæ
Terpani
Suburpores
Maccoi
Dauchitæ

Calitæ
Machuribi
Soluentij
Anticoli
Phaurusij
Churitæ
Stachiræ
Orphes
Tarvaltæ
Matites
Africerones
Achamæ
Gongalæ
Nanosbes
Nabathræ
Alitambi
Maurali
Armiæ

Thalæ
Dolopes
Nubi
Astacuri
Aroceæ
Assaracæ
Dermones
Aganginæ
Xylicces
Vchalicces.

VRBES.

Autolala
Thuelath
Tagana
Magura
Vbrix

Iarzita idem lib. 8. †Hazitha
Tabulabath
Malacath
Tucabath
Bintha
Anygath
Peisida
Thiga
Cuphe
Nigira metropolis
Velegia
Tagama
Panagra
Thuppe
Punsa
Saluca
Thamudacana
Dudum

Silica
Buthurus
Ancegath
Thabudis
Siccathorium
Capsa
Gelanus
Vanius
Sabæ
Bota
Bedirum
Garame metropolis
Thumelitha
Gira metropolis
Vcimath
Geva
Badiath
Ischere

Tucrumuda
Thuppa
Artagira
Rubuna
Lynxama.

INSVLÆ.

Cerne
Iunonis, *vel* Solis, *quæ &*
Autolala
Fortunatæ, *quæ sunt*
Aprositos
Heras
Pluitala
Casperia
Canaria
Centuria.

ÆTHIOPIA
SVB ÆGYPTO.

REGIONES.

Barbaria
Triacontaschœnon
Meroe
Troglodytica
Azania
Smyrnophoros, i. Myrrhæfera
Cinnamomifera
Bacalitis.

PROMONTORIA.

Rhaphtum
Mnemium
Isium
Cereris Scopias
Diogenis
Amoris ara
Colobon
Saturni
Mosylon
Aromata
Noti cornu
Serapionis.

FLVMINA.

Nilus
Astapus
Astaborus
Raptum.

MONTES.

Æthiopici
Garbata
Elephas
Pylæ
Maste.

PALVDES.

Nili duæ
Coloe.

POPVLI.

Adulitæ
Avalitæ
Mosuli
Colbi
Tabieni
Sirtibes
Attiri
Babylonij
Rhizophagi
Auxumitæ
Sabordæ
Molibæ
Megabradi
Nubæ
Blemmyes
Didascæ
Pechini
Strutophagi
Catadræ
Mastitæ
Evonymitæ
Sebardæ
Gapachi
Ptoemphanes
Cadupi
Elephantophagi
Pesendaræ
Memnones
Sapæi
Scenitæ
Tralitæ
Daradi
Rhyphæi
Nygbenitæ.

VRBES.

Trimotus mons
Chersonesus
Bathys portus
Dioscurum portus
Aspis extremum
Satyrorum mons
Monodactylus mons
Gaurus mons
Deorum salus portus
Ptolemais ferarum
Sebasticum ostium
Magnum littus
Sabat ciuitas
Orine Chersonesus
Adula
Antiochi Solen
Mandaeth vicus
Arsinoe
Dere
Aualites
Maleos emporium
Mundi emporium
Cobe emporium
Accane
Aromata emporium
Panopros vicus
Opone emporium
Zengisa extremum
Phalangis mons
Apocopa
Littus parvum
Littus magnum
Essina emporium
Tonica emporium
Rhapta metropolis
Tasitia
Boon
Auroba
Phthuri
Pistra
Ptemythis
Abuncis
Cambysi ærarium
Erchoas
Satachtha
Mori
Nacis
Tathis
Pnups
Berethis
Gerbo
Patæta
Ponteris
Primis magna
Arabis
Napata
Sacola
Sandaca
Orbadari
Primis parua

Meroes insulæ: Coloe, Mastæ, Meroe, Sacolche, Eser, Doronvicus.

INSVLÆ.

Astrate
Minervæ ara
Gythites
Tomadeorum *duæ*
Myronis
Catathræ, *quæ &* Chelonitides
Orestides *duæ*
Mangon
Daphnine
Acanthine
Macaria
Orneon
Bacchi
Antibacchi
Panis Diodorij
Isidis
Mundi
Amibi
Menæ *duæ*
Myrica.

ÆTHIOPIA
INTERIOR.

REGIO.

Agizymba Æthiopum.

PROMONTOR.

Praslum.

MONTES.

Lunæ
Dauchis
Ion
Ziphar
Inescht
Barditus.

POPVLI.

Anthropophagi
Rhapsij
Ichthyophagi
Hesperij
Athacæ
Vlteriùs incognita.

INSVLA.

Menuthias.

FINIS AFRICÆ.

ASIAE

ASIÆ

PONTVS & BITHYNIA.

REGIONES.
Timonitis
Bogdomantis
Zyngiana.

PROMONTORIA.
Dianæ fanum
Posidium
Bithyniæ extremitas.

FLVMINA.
Ascanius
Rhyndacus
Psillis
Calpas
Sangarius
Hippius
Elatas
Parthenius.

PALVS.
Ascania.

MONTES.
Ormenius
Olympius Mysius.

POPVLI.
Chalcedonij
Mariandeni
Caucones.

VRBES.
Chalcedon
Acritas extrema
Tararium
Astacus
Olbia
Nicomedia
Prusias
Dascylium
Apamea
Artace vicus
Diospolis
Heraclea Ponti
Psyllium
Tium
Amastris
Cromna
Cytorum
Libissa
Eriboea
Callica
Patavium
Prusa ad Hippium
Didaucana
Protomacra
Claudiopolis, *quæ & Bithynium*
Flaviopolis, *quæ &*
Cratea
Timæa.
Clitæ
Latania
Cæsarea, *quæ &* Smyralea.
Prusa ad Olympum
Argilium
Dables
Dadastana
Iuliopolis.

INSVLÆ.
Cyaneæ, *duæ numero*
Thynias, *quæ &* Daphnusa
Erithini scopuli.

ASIA PROPRIA.

REGIONES.
Phrygia minor *seu* Troas
Phrygia magna
Mysia minor
Mœonia
Lydia
Æolij
Caria
Doris.

PROMONTORIA.
Sigeum
Lectum
Argennum
Trogylium
Gnidus.

FLVMINA.
Æsepus
Geranicus
Simois
Scamander
Caicus
Hermus
Caystrus
Mæander
Lycus
Calbis

POPVLI.
Olympeni
Tramenothyritæ
Pentademitæ
Mysomacedones
Erizeli
Lycaones
Themisonij
Moccadelij
Cyddeses
Peltini
Moxiani
Phylacensij
Hierapolitæ.

VRBES.

Mysiæ minoris: Cyzicus, Parium, Lampsacus, Abydus, Dardanum, Scepsis, Hiera germa.

Phrygiæ minoris seu Troadis: Troia Alexandria, Assum, Ilium.

Iarganum
Palæscepsis
Antandrus
Atramyttium
Proselene
Pitane
Daguta
Apollonia iuxta Rhindacum
Traianopolis
Alydda
Præpenissus
Pergamus
Synaos
Doryllium
Midaium
Tricomia
Ancyra Phrygiæ
Nacolia
Tribanta
Docela
Amorium
Abrostola
Cotyæum
Aezanis
Conna

Phrygiæ maioris: Lysias, Cercopia

Eucarpia
Prymnesia
Docymæum
Synada
Gambua
Melitara
Iuliopolis
Acmonia
Eumenia
Drusum
Tiberiopolis
Blæander
Estorium
Silbium
Philomelium
Peltæ
Metropolis
Apamea Cibotus
Hierapolis
Cibyrrha
Diocæsarea
Sanis
Themisonium
Pylacæum
Sala
Gazena.

Aeolidis: Cæne extremum, Elæa, Myrina, Hydra extremum, Cumæ, Phocæa.

Ioniæ: Smyrna, Clazomenæ, Teos, Lesbus, Colophon, Ephesus.

Cariæ: Pyrrha, Heraclaea ad Latmum, Miletus, Iassus, Bargylia, Myndus.

Doridis: Scopia extrema, Halicarnassus, Ceramus, Knidus, Loryma, Cresa portus.

Lydiæ & Mœoniæ: Phœnix vicus, Phusca, Caunus.

Termera
Mosteni
Hierocæsarea
Nacrasa
Thyatira
Magnesia ad Sypulum
Iuliogordus
Ægara
Hypæpa
Sardis
Philadelphia
Iouis fanum
Metropolis
Tripolis
Laodicea ad Lycum
Antiochia ad Mæandrum
Bitoana
Tramezopolis
Nyssa
Aphrodisias
Trallis
Mognesia ad Mæandrum
Apollonia ad Lambanum
Heraclea ad Albanum
Priene
Harpasa
Orthosias
Neapolis
Bargaza
Amyzon
Alabanda
Stratonice
Alinda
Badessus
Mylassa
Hydissa
Idymos
Thera
Pystus
Septe*
Daldea, Sattala, Cadi — Erizelorum

INSVLÆ.
TENEDOS, in qua ciuitas cognominis
LESBVS, in qua ciuitates
Pyrrha
Eressus
Mytilene
Methymna
Antyssa
Mania promont.
Argennum promont.
Singrium promont.
RHODVS, in qua ciuitates
Camirus
Lindus
Ielissus
Panis promont.
CARPATHVS, in qua ciuitates
Posidium
Ephialieum promont.
Thoanteum promont.
AMORCVS, in qua ciuitates
Arcesine
Bugialis
Minyia
Co cum opido cognomine
Astipalea
Icaria
Myndus.
CHIVS, & in ea ciuitates
Posidium
Phanæa extrema.
CHIVS,
SAMVS, cum vrbe cognomine, &
Ampelus promontor.
SYME, & in ea ciuitas
Casi.

LYCIA.

REGIONES.
Mylias
Caballia.

PROMONT.
Hiera.

FLVMINA.
Xanthus
Limyrus.

MONTES.
Mascytus
Cragus.

VRBES.
Calinda
Lydæ
Carya
Daddala locus
Telmessus
Patara
Andriaca
Aperræ
Olympus ciuitas
Phaselis
Cydna
Symbra
Octapolis
Comba
Sidyma
Pinara
Araxa

Tlos
Xanthus
Corydallus
Sagalaſſus
Rhodia
Arendæ
Phellus
Myra
Limyra
Podallia
Niſa
Choma
Condyba
Bubo
Oeneanda
Balbyra.

INSVLÆ.

Megiſta
Dolichiſta
Celidoniæ ſcopuli.

GALATIA.

REGIONES.

Paphlagonia
Lycaonia
Piſidia
Iſauria.

PROMONT.

Carambis.

FLVMINA.

Zaliſcus
Halys.

POPVLI.

Paphlagonij
Toliſtobogi
Tectoſagæ
Trocmi
Proſelemmenitæ
Bezeni
Orondici.

MONTES.

Gigas
Celenus
Didymus.

VRBES.

Climax vicus
Teuthrania, *quæ &* Tymæna
Zephyrium
Calliſtratia
Aboni mœnia
Cimolis
Armena
Stephane vicus
Sinope
Cyptaſia
Galorum
Amiſus.

Paphlagonij:
Zagira
Plegra
Saccora
Elvia
Tobata
Germanopolis
Selca
Zolca
Dacaſta
Moſon
Sacorſa
Pompeiopolis
Conica
Andrapa, *quæ &* Neoclaudiopolis
Sabinis
Situa
Euſene.

Toliſtobogij:
Germa colonia
Pelsinus
Vindia
Andrus
Toloſta vicus
Vegiſtum.

Tectoſagæ:
Ancyra metropolis
Olenus
Corbeuntus
Argizala
Vinzela
Rhoſologia
Sarmalia
Dictis
Carima
Landoſia.

Trocmi:
Tavium
Laſcoria
Androſia
Claudiopolis
Carilla
Phovibagina
Dudua
Saralus
Vcena
Rhaſtia.

Orondici:
Miſthium
Pappa

Proſelémenitarum, Bezenorum, & partis Lycaoniæ:
Petenisſus
Ecdamua
Sivata
Ardiſtama
Ciæna
Conguſtus
Terarium
Laodicea cremata
Vaſata
Perta.

Piſidiæ:
Apollonia
Antiochia Piſidiæ
Abdada
Neapolis.

Iſauriæ:
Sauatra
Auſira
Iſaura.

PAMPHYLIA.

REGIONES.

Cilicia aſpera
Phrygia
Piſidia
Carbalia.

FLVMINA.

Cataractes
Ceſtrus
Eurymedon.

VRBES.

Olbia
Attalia
Matylus
Sida.

Ciliciæ aſperæ:
Coracenſium
Syedra
Laerte
Caſæ
Lyrope
Colobroſſus
Cibyra.

Piſidiæ:
Antiochia
Proſtama
Beudus vetus
Baris
Comana
Lyſinia
Cormaſa.

Carbaliç:
Creſſopolis.
Pogla
Menedemium
Vranopolis
Ariaſſus
Milyas
Termeſſus
Corbaſa
Perge
Silvum
Aſpendos
Dada
Olbaſa
Durſela
Orbanaſſa
Talbenda
Cremna colonia
Comana
Pednelisſus
Vinzela
Selga
Seleucia.

INSVLÆ.

Crambuſa
Atelebuſa.

CAPPADOCIA.

REGIONES.

Pontus Galaticus
Pontus Polemoniacus
Pontus Cappadocicus
Sidona regio
Chamana præfectura
Sargarauſena præfectura
Garſauria præfectura
Ciliciæ præfectura
Tyanitidis præfectura
Lycaonia
Antiochiana
Phanagorius campus.

PROMONTORIA.

Herculis
Iaſonium
Athenarum.

FLVMINA.

Iris
Thermodon
Arcadis
Ciſſa
Apſorus
Glaucus
Lycus
Melas.

MONTES.

Argeus
Antitaurus
Scordiſcus.

POPVLI.

Ciſsij
Leucoſyri.

VRBES.

Leucoſyr. Ancon.

Pōti Galatici:
Themiſcyra
Boenaſa
Sebaſtopolis altera
Tebenda
Amaſea
Choloe
Stonia
Piala
Pleumaris
Pida
Sermura
Comama Pontica
Eudoxiana*.

Pōti Polemoniaci:
Polemonium
Cyteorum
Hermonaſſa
Gazalina
Eudiphus
Carvanis
Sarbaniſſa
Ablata
Neocæſarea
Saunaris
Metadula
Zela
Danae
Sebaſtia
Metorome
Sabalia
Metalaſſus.

Pōti Cappadocici:
Iſcopolis
Ceraſus
Pharnacia
Hyſsi portus
Trapezus
Opius
Rhiſus portus
Chordula
Marthula
Xylina
Apſorus
Sebaſtopolis
Sephyrium
Aza
Cocalia
Cordula
Trapezuſa
Aſiba
Mardara
Camurizarbum.

Chamanæ:
Zama
Andraca
Gadiana
Vadara
Sarvena
Odogra.

Sargarauſenæ:
Phiara
Salagæna
Gaugæna
Sabalaſſus
Arirarthera
Marora.

Garſauriç:
Phreata
Archelais
Neaneſſus
Diocæſarea
Salamborea
Tetrapyrgia.

Antiochianç:
Derbe
Laranda
Olbaſa
Muſcanda.

Ciliciç:
Muſtilia
Seva
Campæ
Maſaca, *quæ &* Cæſarea
Coſiſtra
Sebagena
Archama
Soroba.

Lycaoniæ:
Canna
Adopiſſus
Iconium
Paralais
Corna
Casbia
Baratta.

Tyanitidis:
Dagræ
Tyana
Bazis
Ziala.

ARME-

ARMENIA MINOR.

REGIONES.
Orbalitena
Ætu Ian
Æretica
Orſena
Orbeſina
Melitena.

PRÆFECTVRÆ.
Cataonia
Muriana
Lauinianenſis
Rhauena.

VRBES.
Sinera
Aziris
Dalanda
Iſmara
Zimara
Daſcuta
Satala
Domana
Tapura
Nicopolis
Choriabia
Charax
Dagona
Seleoboria
Caltioriſſa
Analiba
Piſingara
Godaſa
Endixata
Carape
Maſara
Oromandrus
Iſpa
Phuphena
Arana
Phuphagena
Mardara
Væſapa
Orſara.

Melitenæ:
Daguſa
Sinis colonia
Melitine
Zopariſtus
Tirareſſus
Cianica
Phuſipara
Euſemara
Iaſſus
Ciacis
Leugæſa
Marcala
Semizus
Laleneſis.

Cataoniæ:
Cabaſſus
Tynna
Tirallis
Cybiſtra
Claudiopolis
Daciſandus
Polyandus
Comana Cappadociæ
Mopſi crene
Tanadaris
Leandis.

Murianæ:
Sinzita
Cotæna
Zoropaſſus
Nyſa
Araſaxa
Carnalis
Garnasa.

Lauinianeſis:
Corce
Metera
Claudias
Capat celis
Dizoatra
Paſarne
Cizara
Sabagena
Nolaſena
Laugaſa

Rhauenæ:
Iuliopolis
Barzalo
Seraſpera
Lacriaſſus
Antelia
Adatha.

CILICIA.

REGIONES.
Piſidia
Cilicia propria
Selendis aſpera
Cetis
Dalaſis
Characina
Mamotis
Laxanitis
Bryelica.

PROMONTORIA.
Sarpedon
Zephyrium.

FLVMINA.
Arymagdus
Calycadnus
Cydnus
Sarus
Pyramus
Lamus.

VRBES.
Iotape
Selinus.

Selenitidis asperæ:
Antiochia ad Cragum
Nephelis
Clyſtrus
Domitiopolis
Philadelphia
Seleucia aſpera
Diocæſarea.

Cetidis:
Olbaſa
Anemurium
Arſinoe
Celenderis
Aphrodiſias.

Piſidiæ:
Corycus
Sebaſta
Pōpeiopolis, *quæ & Soli*
Zephyrium
Mallus
Serrepolis vicus
Ægæ
Iſſus.

Dalaſidis: Necica.
Characinę: Flavipolis.
Mamotidis: Lamus.
Lacanitidis: Irenopolis.
Brelicę: Auguſta.

Ciliciæ propriæ:
Tarſus
Adana
Cæſarea, *apud Anazarbum*
Mopſueſtia
Caſtabala
Nicopolis
Epiphania
Portæ Amanicæ.

SARMATIA ASIATICA.

REGIONES.
Mithridatis
Heneſiotis.

PROMONTORIVM.
Cimmerium.

FLVMINA.
Marabius
Rhombites
Theſpanius
Rhombites minor.
Atticitus
Pſapis
Varadanus
Pſichrus
Burca
Theſſyris
Corax
Soana
Alonta
Vdon
Rha.

MONTES.
Hyperborei
Hippici
Ceraunij
Corax
Caucaſius.

POPVLI.
Hyperborei
Baſiliſcæi
Modacæ
Hippophagi
Zacatæ
Suardeni
Aſæi
Perierbidi
Iaxamatæ
Chænides
Tirophagi
Mateni
Seraceni
Sernpſij
Thetmontæ
Tyrambæ
Aſturicani
Arichi
Zinchi
Conapſeni
Metibi
Agoritæ
Melanchæni
Sapothreni
Scymnitæ
Amazones
Suani
Saconi
Erinæi
Arbali
Sirbi
Tuſci
Diduri
Vlæ
Olondæ
Achæi
Iſondæ
Boſporani
Gerri
Heniochi
Cercetæ
Sanari
Sovenochalci.

VRBES.
Paniardis
Patarve
Azara
Azabetis tenia
Tyrambe
Geruſa
Mapepa
Apaturus
Achilleum
Hermonaſſa
Phanagoria
Corocondame
Syndicus portus
Synda vicus
Bara portus
Achæa vicus
Tazus
Taretica extremum
Ampſalis
Oenanthia
Carterum mœnia
Exopolis
Tanais
Navaris idem lib. 8.: † Navarius
Lochis
Azaraba
Scopulus
Coruſia
Suruba
Saraca
Sebriapa
Nabla
Cucadma
Abunia
Batracha
Naſunia
Almia
Albaniæ portæ
Sarmaticæ portæ
Alexandri columna.

COLCHIS.

REGIO.
Necretica.

FLVMINA.
Hippus
Cyaneus
Chariſtus
Phaſis.

POPVLI.
Lazæ
Manrali.

VRBES.
Dioſcuria, *quæ &* Sebaſtopolis
Neapolis
Giganeum
Thiapolis
Mecheſſus
Madia
Saraca
Surium
Zadris.

IBERIA.

VRBES.

Aginna
Nubium vicus
Vaſæda
Varica
Sura
Artaniſſa
Surra
Meſtleta
Zariſſa
Amaćtica.

ALBANIA.

FLVMINA.

Gerrus
Caſius
Albanus
Cyrus.

VRBES.

Teleba
Gelda
Iobula
Iuna
Chabala
Chobata
Albana
Gangara
Tetagoda
Bacchea
Sanua
Dechlana
Nega
Moſega
Samunis
Eblæa
Boziata
Meſia
Adiabda
Ablıala
Camechia
Oſica
Sioda
Baruca
Chadaca
Alamus
Thiauna
Thabilaca
Thasbis
Albaniæ portæ.

INSVLÆ.

Helodes.

ARMENIA
MAIOR.

REGIONES.

Catarzena
Otſarena
Motena
Colthena
Soducena
Sibacena
Sacapena
Baſiliſena
Bolbena
Arſeſa
Aciliſena
Sophena
Auſtanitis
Azetine
Thoſpitis
Corinea
Bagravandena
Gordena
Cotæa
Mardi populi
Bachas locus.

FLVMINA.

Araxes
Tigris.

PALVDES.

Thoſpitis
Lychnitis
Areeſa.

MONTES.

Nymphates
Moſchici
Paryadris
Vdacepſis
Abus
Gordiæus.

VRBES.

Sala
Aſcura
Baraza
Lala
Sanguta
Sataphara
Toga
Varutha
Azatha
Cholva
Sidala
Surta
Taſtina
Cozala
Cotomana
Colſa
Sardeuna
Baginna
Aezala
Prova
Giſma
Cholvata
Sacalbina
Aſarata
Breſſus
Elegia
Chaſira
Chorſa
Thalina
Atmaviara
Artaxata
Naxovana
Zathua
Tiniſſa
Zoriga
Sana
Brizaca
Daraniſſa
Zogocara
Cubena
Colana
Iachura
Cholua
Sogocara
Phauſya
Phandana
Zarvana
Tigranaana
Citamum
Anarium
Sigua
Gerva
Zurzura
Maguſtana
Attacana
Tarina
Baliſbega
Babila
Saubaana
Ozara
Elegarda
Mazara
Anſeta
Soëta
Belcania
Seigia
Thoſpia
Colchis
Sia vana
Phora
Arſamoſata
Mæpa
Corra
Bovana
Phaſca
Cholimna
Daudiana
Terebia
Baputa
Artem idita
Siæ
Thelbalana
Pherendis
Gordyneſia
Tigranocerta
Artagigarta.

CYPRVS.

REGIONES.

Salaminia
Paphia
Amathuſia.

PROMONTORIA.

Acamas
Zephyrium
Drepanum
Phrurium
Curias
Dades
Throni
Elæa
Crommyum.

FLVMINA.

Lycus
Tetius
Pedæus
Lapithus.

MONS.

Olympus.

VRBES.

Paphos noua
Paphos vetus
Curium
Amathus
Citium
Ammochoſtus
Salamis
Cauda bovis
Clides exrrema *
Carpaſia
Achæorum littus
Aphrodiſium
Macaria
Ceronia
Lapithus
Soli
Callinuſa extremum
Arſione
Chytrus
Trimethus
Tamaſſus.

INSVLÆ.

Clides
Carpaſorum.

SYRIA.

REGIONES.

Phœnicia
Palæſtina, *quæ &* Iudæa
Pieria
Syria cava
Cyrrhiſtica
Commagena
Seleucis
Caſsiotis
Chalibonitis
Chalcidica
Apamena
Laodicea
Palmyrena
Batanea
Saccæa
Samaria
Iudæa
Idumæa
Thrachonitæ Arabes.

FLVMINA.

Orontes
Eleutherus
Adonis
Leon
Cherſeus
Chryſorrhoas
Iordanis
Singas.

LACVS.

Geneſaritis
Tiberias.

MONTES.

Pieria
Caſius
Libanus
Antilibanus.

Alſada-

Alsadamus
Hippus
Carmelus.

VRBES.

Phœnicæ:
Simyra
Orthosias
Tripolis
Dei frons
Botrys
Byblos
Berytus
Sidon
Tyrus
Ecdippa
Ptolemais
Sycaminos
Dora
Arca
Palęobyblus
Gabala
Cæsarea Panias.

Comagenæ:
Areca
Antiochia ad Taurum
Singa
Germanica
Catamana
Dolicha
Deba
Chaonia
Cholmodara
Samosata legio

Pieriæ:
Alexandria
Myriandrus
Pinara
Pagræ
Syriæ portæ.

Cyrrhesticæ:
Ariseria
Rhegias
Rhuba
Heraclea
Niara
Hierapolis
Cyrrhus
Berrhæa
Thaena
Paphara
Vrema
Arudis
Zeugma
Europus
Cecilia
Bethammaria
Gerra
Arimara
Eragiza.

Seleucidis:
Rhossus
Rhossicus scopulus
Gephyra
Gyndarus
Imma.

Cassiotidis:
Seleucia Pieria
Balanææ
Pallos
Gabala
Posidium
Laodicea
Heraclea
Antiochia ad Orontem
Daphne
Bactæalla
Audia
Seleucia ad Belum
Larissa
Epiphania
Rhaphaneæ
Antaradus
Marathus
Mariame
Mamuga.

Chalybonitidis:
Thema
Acoraca
Derrima
Chalibon
Spelunca
Barbarissus
Athis.

Chalcidicę:
Chalcis
Asaphidama
Tolmidessa
Maronias
Coara.

Apamenæ:
Nazama
Thelminissus
Apamia
Emissa

Laodiceæ:
Gabiosa Laodicea
Paradisus
Iabruda

Syriæ cavæ:
Heliopolis
Abila, *quæ cognominatur* Lysanię
Ina
Gaana
Damascus
Samulis
Abida
Hippos
Capitolias
Pella
Idara
Gerasa
Adra
Scythopolis
Gadora
Dium
Philadelphia
Canatha.

Palmyrenæ:
Resapha
Cholle
Oriza
Putea
Adada
Palmyra
Adacha
Danaba
Goaria
Avera
Casama
Odmana
Areia
Alalis
Sura
Alamata.

Banęę:
Gerra
Elera
Nelaxa
Adrama.

Cæsarea Stratonis
Apollonia
Ioppe
Iammetorum portus
Azotus
Gazæorum portus
Ascalon
Anthedon

Galilææ:
Camphuris
Capharnaũ
Iulia

Samariæ:
Neapolis
Thena

Palestinæ, vel Iudææ:
Raphia
Gaza
Iammea
Lydda
Antipatris
Drusias
Emaus
Sebaste
Esbus
Bætogabra
Guphna
Archelais
Phasaëlis
Hierico
Hierosolyma, *quæ nũc* Ælia Capitolia
Thamna
Engada
Beddoro
Thamaro
Cosmus
Libias
Callirrhoe
Gazorus
Epicærus.

Idumææ:
Mezarmæ
Caparorsa
Gemmaruris
Elusa
Maps.

INSVLA.
Aradus.

ARABIA
PETRÆA.

REGIONES.
Saracene
Munichiatis
Pharanitæ
Rhaeteni.

PROMONTORIA.
Pharan.

MONS.
Melani.

VRBES.
Eboda
Maliatha
Lysa
Calguia
Guba
Gypsaria
Gerasa
Petra
Characoma
Avara
Zanaatha
Adri
Zoara
Thoana
Necla
Cletarrho
Moca
Sebunta
Siza
Maguza
Medava
Audia
Rhabmatmoma
Anitha
Surattha
Bostra legio
Adra
Coraca.

MESOPOTAMIA.

REGIONES.
Anthemusia
Chalcitis
Gauzanitis
Acabene
Tingene
Ancobaritis.

FLVMINA.
Euphrates
Tigris
Chaboras
Saocoras.

MONTES.
Masius
Singaras.

VRBES.

ad Euphraté fluuiũ:
Porsica
Aniana
Barsampsa
Sarnuca
Baumæ
Nicephorium
Maguda
Chabora
Thelda
Aphphadana
Banabe
Zetha
Bæthauthà
Rhescipha
Agamana
Eudrapa
Addæa
Pacoria
Teridata
Naarda
Sipphara
Seleucia.

iuxta Tigrim fluuiũ:
Durbeta
Saphæ
Deba
Singara
Betousa
Lambana
Birtha
Carthara
Manchana.

Tescapha
Apamea
Bithias
Ammea
Edessa
Suma
Ombrea
Rhisina
Oxira
Sarrane
Nisibis
Sanace
Arxama
Bithiga
Gizama
Baxacha
Sinna
Carrhæ
Mambuta
Auladis
Tirithia
Ballatha
Sinna
Thergubis
Olia
Ortheaga
Zama
Gurbathà
Badausa
Bariana
Acraba
Rhæsena
Apphadana
Peliala
Alvanis
Bimatra
Deremma.

ARABIA
DESERTA.

POPVLI.
Cauchabeni
Catanij
Augubeni
Rhaabeni
Orcheni
Æsitæ
Masani
Agræi
Martini
Bastanei.

VRBES.
ad sinum Persicum: Ammæa, Adicara, Iocura.
Thaspacus
Bithra
Gadirtha
Auzara
iuxta Euphratem: Audatha, Eddara, Balatæa, Pharga, Colorina, Belgnæa.
Barathema
Save
Coche
Gavara.
Aurana
Beganna
Alata
Erupa
Themma
Luma
Thauba
Sevia
Dapha
Sora
Artemita
Odogana
Nachaba
Tedium
Zagmaïs
Arrade
Bere
Abæra
Dumetha
Salma
Allata
Calathusa.

BABYLONIA.

REGIONES.
Chaldæa
Amordacia
Auranitis
Strophas.

FLVMINA.
Basilius
Baarsares.

VRBES.
Bilba
Ciasa
Didugna
Orchoe
Gunda
Batracharta
Berambe
Thalatha
Teredon
Altha
Duraba
Idicara
Thelbencana
Volgesia
Babylon
Beana
Barsita
Chuduca
Theame
Phumana
Iamba
Bethana
Sorthida
Chiriphe
Ratta
Rhagia.

ASSYRIA.

REGIONES.
Arrapachitis
Sittacena
Adiabene
Apolloniatis
Calacina
Arbelitis.

FLVMINA.
Leucus
Caprus
Gorgus.

POPVLI.
Gacamæi
Sambatæ.

MONS.
Ghaboras.

VRBES.
iuxta Tygrim: Marda, Savare, Bessara, Belciana, Ninus *vel* Ninive, Sacada, Oroba, Thelda, Ctesiphon.
Birrhama
Datha
Zigira
Darna
Obana
Thersara
Corcura
Oroba
Degia
Comopolis
Dosa
Gaugamela
Sarbena
Arbela
Gomora
Phusiana
Isonoe
Sura
Chathracharta
Apollonia
Bethura
Arrapa
Binna
Artemita
Sittaca
Herculis aræ, Etsi harum Ptolemæus tantum in descriptione Mesopotamię & Susianæ meminerit, ex numerorum notis illis additis, Assyriæ tamen adscribuntur.

MEDIA.

REGIONES.
Margiana
Tropatena
Choromithrena
Elymais
Sigriana
Rhagiana
Daretis
Syromedia.

FLVMINA.
Araxes
Cambysis
Cyrus
Mardus
Staon
Charinda.

LACVS.
Mariane.

MONTES.
Zagrus
Orontes
Iasonius
Coronus.

POPVLI.
Caspij
Cæligi
Cadusij
Geli
Dribyces
Amariacæ
Mardi
Carchudi
Marundæ
Margasi
Sagartij
Tapuri
Sidices
Vaddasi.

VRBES.
Sannina
Tazina
Sabææ aræ
Cadusiorum vallum
Cyropolis
Amana
Acola
Mandagarsis
Scambena
Gabale
Vca
Varna
Candys
Gabris
Sozoa
Tondarba
Azata
Morunda
Tigrana
Pharambara
Tachasara
Zalaca
Alvaca
Gauzania
Phazaca
Pharastia
Curena
Phanaspa
Gabris altera
Nande
Gazaca
Saraca
Mandagara
Aganzagava
Gaala
Orocana
Alicadra
Phanaca
Nazada
Alinza, *quæ* Orosa
Arsisaca
Alisdaca
Dariausa
Sincar
Batina
Vesappa
Nigusa
Sanais
Razunda
Veneca
Bithia
Alinza
Zaranis
Gabena
Larassa
Ecbatana
Locastra
Nipha vandra
Guriauna
Travasa
Choana
Auradis
Tibracana
Betharga
Carine
Caberasa
Parachana
Arsacia
Gauna
Heraclea
Zania
Aruzis
Zarama
Tautice
Europus
Abacena
Cimbina
Dattha
Geresрa
Rhapsa
Andriaca
Cluaca
Argaraudaca
Canatha
Aradiphe

SVSIANA.

REGIONES.
Melitena
Cabandena
Characena
Ciſsia
Chalapetis
Decra campus.

FLVMINA.
Moſæus
Eulæus
Oroatis.

POPVLI.
Eldimæi
Caſſæi.

VRBES.
Vallum Paſeni
Tenagus arenoſus
Agra
Aracca
Aſia
Alinza
Sacrone
Bergan
Suſa
Saura
Dera
Agarra
Abina
Tareiana
Sele
Anuchta
Graan
Vrzan.

INSVLA.
Taxiana.

PERSIS.

REGIONES.
Paratacene
Temiſdia
Mardene
Toacene.

FLVMINA.
Rhuatis
Rhogomanis (Idē eſt cum Oroati ſuperiore)
Briſoana
Bagrada.

MONS.
Parchoatrus.

POPVLI.
Meſſabatæ
Rhapſes
Hippophagi
Suſæi
Metores
Sabæi.

VRBES.
Toaca extremum
Cherſoneſus extremum
Ionaca
Auſinza
Ozoa
Tanagra
Marraſium
Appadana
Axima
Portopana
Perſepolis
Niſerge
Syċta
Arbua
Cotamba
Poticara
Ardea
Cauphiaca
Batthina
Cinna
Parodana
Taëpa
Tragonica
Mætona
Chorodna
Corra
Gabara
Obroatis
Taoca
Parta
Mammida
Vxia
Paſargada
Gabæ.

INSVLÆ.
Tabiana
Sopтha
Alexandri, *quæ & Aracia.*

PARTHIA.

REGIONES.
Cominſina
Parthyena
Chorone
Arċticena
Tabiena.

MONS.
Cornus.

POPVLI.
Sobidæ.

VRBES.
Ambrodax
Sinunia
Cariapa extremum
Roara
Suphtha
Araciana
Dordomana
Hecatompylos regia
Sindara
Barbara
Myſia
Charax
Apameia
Semina
Aſpa
Marriche
Atmiana
Taſtache
Choana
Rhuda
Paſacarta
Simpſimida
Appha
Artacana
Rhagæa.

CARMANIA.

REGIONES.
Rhudiana
Parepaphitis*
Agdenites*
Cabedena
Acanthonitis.

PROMONTORIA.
Armozum
Bagia
Alabagium.

FLVMINA.
Dara
Arapis
Carius
Achidana
Andanis
Saganus
Sarus
Samydochus
Hydriacus
Zorambus.

MONTES.
Perſici
Semiramidis
Strongylum.

POPVLI.
Cameloboſci
Soxotæ
Aeræ
Charadnæ
Paſargadæ
Chelonophagi.

VRBES.
Carpella extrema
Canthapis
Armuſa
Agris
Combana
Gogana
Magida
Samycade
Teſa
Quiſa portus
Deranobila
Cophanta portus
Badara
Muſarna
Portoſpana
Carmane metropolis
Teſpis
Nepiſta
Chodda
Tharſiana
Alexandria
Sabis
Oroaſca
Ora
Cophranta.

INSVLÆ.
Sagdiana, *in qua ciuitas* Miltus
Vorochta
Palla
Carminna
Liba.

CARMANIÆ DESERTÆ.

REGIO.
Medomeſtica.

POPVLI.
Iſatichæ.
Ganandadopydnæ
Zuthi.

ARABIA
FELIX.

REGIONES.
Myrrifera
Thurifera.

PROMONTORIA.
Palindromos
Poſidium
Ammonij
Cane
Syagros
Corodamum
Aſaborum
Solis fanum
Cherſoneſus.

FLVMINA.
Bætius
Prium
Ormanus
Lar.

FONS.
Styx.

MONTES.
Melani, *qui Aſabono cognominantur.*
Hippos
Zametos

Prionoton
Mirithi
Cabubathra
Didymi
Climax
Melan
Syagrus.

POPVLI.

Thamyditæ
Sideni
Darræ
Banubari
Arſæ
Caſſanitæ
Eliſari
Adramitæ
Macæ
Nareiti
Ætæij
Geræi
Themi
Leanitæ
Abucæi
Scenitæ
Thaditæ
Saraceni
Thamydeni
Napatæi
Athritæ
Mnaſæmanes
Vadeni
Læeni
Aſtageni
Iolyſitæ
Catanitæ
Thanvetæ
Manitæ
Salapeni
Cynædecolpitæ
Magetæ
Minæi
Doſareni
Mocoretæ
Sabæi
Anchitæ
Melangitæ
Dachareni
Zeeritæ
Bliulæi
Omanitæ
Cattabeni
Sachalitæ
Iobaritæ
Allumæotæ
Sophanitæ
Birhibanitæ
Rhabanitæ
Cathrammitæ
Maſonitæ
Saritæ
Sappharitæ
Homeritæ
Rhathini
Maphoritæ
Aſcitæ.

VRBES.

Onne
Modiana
Hippos vicus
Phœnicum vicus
Rhaunati vicus
Cherſoneſus extremũ
Iambia vicus
Copar vicus
Arga vicus
Zaaram regia
Centus vicus
Thebæ
Badei regia
Ambe
Mamala vicus
Adedi vicus
Puani
Pydni
Æli vicus
Napegus vicus
Sacatia
†Muſa emporium (Mara vide tur apud eundẽ lib.8.)
Soſippi portus
Pſeudocelis
Ocelis
Sanina
Madoca
Maraca
Dees vicus
Arabiæ emporium
Atmaniſphe vicus
Ebiſma
Magnum littus
Dama vicus
Aegiſthe
Parvum littus
Cane emporium
Trulla portus
Mephath vicus
Embolon vicus
Tretos portus
Thiallela vicus
Moſcha portus
Cumacatum vicus
Auſara
Ange vicus
Altoa vicus
Neogiala nauale
Boſara
Dianæ oraculum
Abiſa
Cryptus portus
Regma
Campſa
Cavana
Sarcoe
Cadara
Atta vicus
Magindana
Gera
Bilæna
Thar
Iſtriana
Mallaba
Itamus
Adari
Coromanis
Leanites ſinus
Sacer ſinus
Aramava
Oſtama
Thapava
Macna
Acale
Madiama
Ochrona
Obrapa
Iadi vicus
Pharatha
Satula
Laba
Thæma
Gæa
Æna
Zugana
Gæſa
Soaca
Egra
Salma
Arre vicus
Digena
Saphtha
Phigia
Badais
Auſara
Iabri
Alata
Mochura
Thumna
Alvare
Phalagni
Salma
Gorda
Maraga
Ibirtha
Laorippa
Carna
Biabana
Goeratha
Catara
Rhæba
Mocoraba
Sata
Maithala
Domana
Attia
Ruana
Chabuata
Thumata
Olapia
Inapha
Tiagar
Appa
Agdami
Acarman regia
Idara
Naſcus metropolis
Labris
Latea
Hieracon vicus
Alabana
Chariatha
Laatha
Omanum emporium
Maraſdi
Baraba metropolis
Nagara metropolis
Iula
Amara
Magulaba
Silæum
Mariama
Thumna
Suodona
Marimatha
Saba
Menambis regia
Thauba
Saubatha metropolis
Madaſara
Gorda
Thavane
Meda
Araga
Sarvon
Mæpha metropolis
Saraca
Saphara metropolis
Are regia
Rhæda
Baenum
Thuris
Lachera
Hyela
Maccala
Sachle
Save regia
Deva
Socchor
Bana
Dela
Coa.

INSVLÆ.

Arabici ſinus: Æni, Timagenis, Zigæna, Dæmonum, Polybij, Hieracon, Socratis, Cardamena, Are, Catacecaumene, Maliachi *duæ*, Aani *duæ*.

Perſici ſin⁹: Cocconagi, Dioſcoridis, *in qua ciuitates* Trete Dioſcoridis, Organa, Sarapidis.

Rubri maris: Apphana, Ichara, Tharo, Tylus, Aradis.

HYRCANIA.

REGIONES.

Sichracene
Arſitis.

FLVMINA.

Maxera
Oxus.

POPVLI.

Aſtabeni
Maxeræ
Chrendi.

VRBES.

Saramanna
†Socanaa

Cõtra omnes qui hactenus Ptolemæum interpretati ſunt, aut tabulas addidere, apud quos hoc vocabulũ Socanaa pro flumine receptũ fuit, nos hoc inter ciuitates reponimus: ſecuti nõ tãtùm Græci codicis fidem, ſed & Marcellini ſcriptoris minimè cõtemnendi auctoritatẽ. Is enim inter Hyrcaniæ maritimas vrbes numerat Socondã & Saramannam, neque pręter Oxum & Maxeram, alios amnes Hyrcaniæ attribuit.

Barange
Adrapſa
Caſape
Abarbina
Sorba
Sinaca
Hyrcania metropolis
*Amarva
Amaruſa *lib.8. apud eundem*
Sale
Aſmura
Mauſoca.

INSVLA.

Chalca.

MARGIANA.

FLVMEN.

Margus.

POPVLI.

Derbiccæ
Maſſagetæ
Parni
Daæ
Tapori.

VRBES.

Ariaca
Sina
Aratha
Argadina
Iaſonium
Rhea
Antiochia Margiana
Guriana
†Niſæa
Nigæa, *idem lib.8.*

BACTRIANA.

Flvmina.
Dargomanes
Zatiaſpes
Arramis
Dargidus.

Popvli.
Calataræ
Zariaſpæ
Chomari
Comi
Acinacæ
Tambyſi
Tochari
Marucæi
Scordæ
Varni
Avadiæ
Orſippi
Amariſpi.

Vrbes.
Charta lib. 8. idem. †Chatracharta
Chariſpa
Choana
Surogana
Phrati
Alichorda
Chomara
Curiandra
Cuaris
Aſtacana
Toſmuanaſſa
Menapia
Eucratidia
Bactra regia
Oſtobara
Maracanda
Maracodra

SVGDIANI.

Regio.
Vandabanda.

Flvmina.
Oxus
Iaxartes
Dymos
Baſcatis.

Stagnvm.
Oxiane.

Montes.
Auxacij
Caucaſij veri
Oxij
Sugdij.

Popvli.
Paſcæ
Iatai
Tachori
Augali
Oxydrancæ
Drybactæ
Candari
Mardieni
Vxiani
Choraſmij
Drepſiani
Ariſtes
Cyrradæ.

Vrbes.
Cyreſchata
Oxiana
Maruca
Cholbeſina
Tribactra
Alexandria Oxiana
Indicomordana
Drepſa
Alexandria vltima.

SACÆ.

Regio.
Comedorum vallis.

Montes.
Aſcatancas
Imaus.

Popvli.
Caratæ
Comari
Comedæ
Maſſagetæ
Grynæi Scytæ
Toornæ
Byltæ.

Locvs.
Turris lapidea.

SCYTHIA
INTRA IMAVM.

Regio.
Conadipſas.

Flvmina.
Rhymmus
Daix
Iaxartes
Iaſtus
Polytimetus.

Montes.
Alani
Rhymmici
Noroſſus
Aſpiſij
Tapuros coſdē vocat †Sapuri
Suebi
Anarei.

Popvli.
Alani Scythæ
Suſobeni
Agathyrſi
Sætiani
Maſſæi
Suebi
Thaces
Rhobaſci
Azani
Iordij
Coraſphi
Orgaſi
Iotæ
Aorſi
Iaxartæ
Mologeni
Sammitæ
Zaretæ
Saſones
Tybiacæ
Tabeni
Iastæ
Machageni
Noroſsi
Orosbes
Cachaſſæ Scythæ
Aſpij Scythæ
Galactophagi
Tapurei
Aſcatanæ
Anarei
Ariacæ
Nomaſtæ
Sagaraucæ
Rhibij, *quorum*

Civitas.
Aſpabora
Davaba legit lib. 8. idem. †Daubæ.

SCYTHIA
EXTRA IMAVM.

Regiones.
Auxacitis
Caſia
Achaſa.

Flvmen.
Oechardus.

Montes.
Auxacij
Hemodi.

Popvli.
Abij Scythæ
Chaetæ Scythæ
Hippophagi
Charaum Scythæ.

Vrbes.
Auzacia
Iſſedon Scythica
Chaurana
Soeta.

SERICA.

Regio.
Aſmiræa.

Flvmina.
Oechardus
Bautes.

Montes.
Annibi
Ottorocorras
Aſmiræi
Thagurus
Serici
Caſij
Auxacij.

Popvli.
Anthropophagi
Annibi
Auxiacij
Siziges
Damnæ
Caſij
Iſſedones
Oechardæ
Piaddæ
Nabannæ
Garenæi
Throani
Batæ
Ethaguri
Aſpacaræ
Ottorocorræ.

Vrbes.
Damna
Piada
Aſmiræa
Tharrana
Iſſedon Serica
Aſpacara
Droſiche alibi apud eundem †Droſache
Paliana
Abragana
Thogara
Solana
Daxata
Oroſana
Ottorocorra
Sera metropolis.

ARIA.

REGIO.
Scorpiofera.

FLVMEN.
Arias.

STAGNVM.
Aria.

MONTES.
Batous
Sariphi.

POPVLI.
Nifæi
Staveni
Mazorani
Caſorotæ
Parutæ
Obares
Drachmæ
Ærymandri
Borgi.

VRBES.
Difta
Nabaris
Tava
Augara
†Bitaza (Bitaxa idē lib. 8. Geographiæ)
Sarmagana
Siphare
Rhagaura
Zomuchana
Ambrodax
Boradia
Varpna
Godana
Phoraga
Chatriſacha
Chaurina
Orthiana
Taupana
Aſtanda
Articaudna
Alexandria in Ariis
Bæbarſana
Caputana
Aria
Baſica
Sotira
Orbetane
Nifibis
Paracanace
Gariga
Darcama
Cotace
Tribazina
Aſtaſana
Zimyra.

PAROPANISVS.

FLVMINA.
Dorgomanes
Gobria.

MONTES.
Parſueti
Paropaniſus.

POPVLI.
Cabolitæ
Ariſtophyli
Pabij
Parietæ
Ambautæ.

VRBES.
Parſiana
Barzaura
Artoarta
Baborana
Capiſa
Niphanda
Draſtoca
Gazaca
Naulibis
Parſia
Locharna
Daroacana
Carura, *quæ &* Ortoſpana
Garbaca
Barrarda
Arguda.

DRANGIANA.

REGIO.
Tanacene.

MONTES.
Baitij † Bætij.

POPVLI.
(iidem ſunt apud eundē, in deſcriptione Gedroſiæ ſcilicet)
Rhandæ
Bactrij.

VRBES.
Proſphthaſia
Rhuda
Inna
Aricada
Aſta
Xarxiare
Noſtana
Pharazana
Bigis
Ariaſpe
Arana.

ARACHOSIA.

POPVLI.
Bartietæ
Sydri
Rhæplutæ
Eroitæ.

VRBES.
Ozola
Phoclis
Alexandria
Rixana
Arbaca
Sigana
Choaſpa
Arachotus
Aſiace
Gammace
Maliane
Dammana.

FONS.
Arachotus.

GEDROSIA.

REGIONES.
Pardena
Pariſiena.

FLVMEN.
Arabis.

MONTES.
Arbyti.

POPVLI.
Aberitæ
Garſidæ
Muſarinæi
Rhamnæ.

VRBES.
Rapava
Gynaecon portus
Bœamba
Rhizana
Badara
Cuni
Muſarna
Cottobara
Soſxetra
Oſcana
Eaſis
Omiza
Arbis.

INSVLÆ.
Aſthæa
Codanæ.

INDIA
INTRA GANGEM.

REGIONES.
Indoſcythia
Ariaca
Patalena
Sabiria
Arſa
Syraſtrene
Larice
Suaitene
Caſperia
Cтylindrene
Limyrica
Goryæa
Paralia † Sorigorum (Toringorum idem alibi)
Mæſolia
Praſiace
Sauarabitis
† Pandionis regio
Candionorum *populos legit idē alio in loco, aut memoriæ lapſu, aut typographi vitio.*

PROMONTORIA.
Balæum
Simylla
Comaria
Cory, *quod &* Calligicum.

FLVMINA.
Mophis
Namada
Goaris
Benda
Nanaguna
Pſeudoſtomum
Baris
Solenis
Chaberus
Tynna
Mæſolus
Mandu
Doſaron
Adamas
Indus, *eius oſtia ſunt*
Sagapa
Sinthon
Chryſum
Charyphon
Saparages
Sabalaſſa
Lonibari
Coa
Suaſtus
Bidaſpis
Sandabala
Rhuadus
Babaſius
Zadadris, *amnes in eum defluentes*
Coa
Suaſtus
Bidaſpis
Sandabala
Rhuas
Babaſis
Zadadrus
Ganges; *eius ſunt oſtia*
Cambyſus
Pſeudoſtomum
Antibole
Magnum
Camberichum *amnes in eum defluentes*
Diamuna

Sarabus
Tuſo.

MONTES.

Apocopi, *qui appellātur* Pœnæ Deorum
Sardonix
Vindius
Bittigo
Adiſathrus
Vxentus
Aruedon.

POPVLI.

Lampagæ
Deradræ
Pulindæ
Sadini
Pyratæ
Carei
Bati
Toringi *vel* Sorigi
†Arvari (Aruarnos legit idem alibi)
Gandaræ
Pandani
Caſpiræi
Gymnoſophiſtæ
Datichæ
Anichæ
Agriophagi
Chatræi
Tabaſsi
Phylitæ
Bittij
Candali
Ambatæ
Soræ Nomades
Bolingę
Porvari
Adiſathri
Mandralæ
Cocconagę
Salaceni
Sabatæ
Drylophylitę
Brachmani
Aruæi
Badiamæi
Gangaridæ
Aij
Mæſoli
Prapiotæ
Siramnæ.

VRBES.

Syraſtrenæ:
Nauſtathmus
Bardaxima
Syraſtra vicus
Monogloſſum emporium.

Laricæ:
Pacidare vicus
Camane
Nuſaripa
Pulipula
Barygaza
Agrinagara
Seripala
Bammagura
Sazantium
Serogera
Ozene regia Triſtani
Minagara
Tiagura
Natica.

Ariacarum:
Supara
Dunga
Simylla emporiũ
Hippocura
Balipatna
Malippala
Seriſabis
Tagara
Bathana regia Siropolemij
Deopale
Gamaliba
Omenogara
Natarura
Tabaſſo
Inda
Tiripandāga
Hippocura
Beleocuri
Saburium
Syrimalaga
Calligeris
Modogulla
Petirgala
Banauſa.

Piratarum:
Mandagara
Bizantium
Cherſoneſus
Armagara
Nitriæ emporiũ
Olochoëra
Muſopale metropolis

(Muſeris lib.8. vocatur apud eundem)

Lymiricæ:
Tyndis
Aramagara
Callicaris
† Modiris emporium
Podoperura
Semne
Coreura
Bacare
Narulla
Cuba
Pallura

Aiorũ:
Paſage
Manganur
Scurellur
Purata
Aloa
Carura regia
Cerobothra
Arembus
Bideris
Pantipolis
Adarima
Corur.
Melenda
Elancorum emporium
Cottiara
Bambala
Comaria
Morunda.

Careorum:
Soſicuræ
Colchi emporiũ
Mendela
Selur
Tittua
Mantittur.

Pandionis:
Argiri ciuitas
Salur emporium
Tænur
Perincari
Corindiur
Tangala
Modura regia Pandionis.
Acur.

Batorum:
Nicama metropolis
Tellyr
Corula
Calindœa
Bata
Talata

Paraliæ Toringorum ſiue Sorigorum:
Caliur
Tennagora
Ecur
Orthura regia Sornacis
Bere
Abur
Carmara
Nargur
Chaberis emporium
Saburas empor.

Aruarorum vel Aruarnorum:
Podoce emporium
Melange emporium
Cottis
Manarpha emporium
Cerange
Phrurium
Carige
Poleur
Picendaca
Iatur
Scopolura
Icarta
Malango regia Baſaronacis
Agus
Candipatna.

Meſolæ:
Contacoſſyla emporium
Coddura
Alloſygne empor.
Apheterium
Pacura
Panigæna
Gaticardamna
Cannagara
Cottobara
Sippara
Mapura
Minagara
Cocala
Coſamba
Polura
Calliga
Bardamana
Coruncala
Phagytra
Pityndametropolis

Goricæ:
Cæſana
Barborana
Gorya
Nagora, *quæ &* Dionyſopolis
Droſtaca.

Gandareorum:
Proclaris
Naulibe.

Pandanorum:
Labaca
Sagala, *quæ &* Euthymedia
Bucephala
Iomuſa.

Indoſcythiæ:
Artoartar
Andrapana
Nasbana
Banagara
Codrana
Embolima
Pentagramma
Aſigramma
Tiauſpa
Ariſtobathra
Axica
Paradabathra
Piſca
Paſipeda
Suſicana
Bonis
Colala
Patala
Barbari
Xodrace
Sardana
Axumis
Aſinda
Orbadari
Theophila
Aſtacapra
Panaſa
Budæa
Naargramma
Camigara
Binagara
Parabali
Sydrus
Epitauſa
Xoana

Gymnoſophiſtarum & Darrcharũ:
Conga
Margara
Batancæſara
Paſſula
Orza.

Anicharũ:
Perſaera
Sannaba
Toana.

Caſpiræorum:
Salageſa
Aſtraſſus
Labocla
Catanagra
Arippara
Amacaſtis
Sobalaſara
Caſpira
Paſicana
Dædala
Ardone
Indabara
Liganira
Chonnabarara
Modura, *ſiue* Deorum
Gagaſmira
Cragauſa metropolis
Cognabara.
Sambalaca
Adiſdara

Praſiacæ:
Canagora
Cindia
Aninacha
Coanca
Sagala*.

Savarabatidis:
Empelathra
Nandubandagar
Tamaſis
Curaporina

Palindarum Agriophagarum & Chatręorũ:
Nigramma
Antachara
Sudaſanna
Surnis
Patiſtama
Sinapatinga.

Tabaſſorum:
Cognabanda
Ozoamis
Oſtha
Coſſa.

Phylitarũ Cãdolorũ & Ambatarũ:
Agara
Adeſathra
Soara
Nygdoſa
Anara.

Sorarum:
Sangamartæ
Arcati regia
Sora.

Bolingarum:
Tagabaſa
Baramantis.

Porvatorum:
Birdama
Tholubana
Mallæta.

Adiſathrorũ:
Maleba
Aſpatheſis
Panaſſa
Sagida metropolis
Balantipyrgum.

Mandralarum:
Aſtagura
Sambalaca
Sigala
Palibothra
Tamalites
Oreophanta.

Branchmanorum: Brachma.

Badiamæorum: Tathilba.

Drilophylitarum:
Sibrium
Opotura
Ozoana.

Cocconagarum:
Doſara
Cartenaga
Cartaſyna.

Salacenorum:
Benagurum
Caſtra
Magaris.

Sabararum:
Taſopium
Carecardamæ

Gangaridarum: Gange.

INSVLÆ.

Barace
Milizigeris
Heptaneſia
Tricadiba
Peperina
Trineſia
Leuce
Panigeris
Cory.

INDIA
EXTRA GANGEM.

REGIONES.

Aurea
Argentea
Aurea Cherſoneſus
Cirrhadia
Chalcitis
Latronum
†Rhandamacotta. (lib.7. regionis: lib.8. autẽ vrbis nomen eſt.)

PROMONTORIA.

Temala
Berabæ
Malæi colon
Zaba.

FLVMINA.

Latameda
Tocoſana
Sadus
Berabonna
Temala
Sypa
Chryſoana
Palandas
Attaba
Sobannus
Doanas
Dorias
Serus.

MONTES.

Bepyrrhus
Mæan-

Mæandrus
Damaſsi
Semanthini.

POPVLI.

Aerradi
Biſingeti anthropophagi
Latrones, *ſiue* Leſtorum
Tangani
Marundæ
Tacoræi
Corancali
Paſſadæ
Piadæ, *ſeu* Beſadæ
Samiræ anthropophagi
Aninachæ
Indaprathæ
Iberingæ
Labaſæ
Nangologæ
Cacobæ
Baſanaræ
Codutæ
Baræ
Doanæ.

VRBES.

Pentapolis
Baracura emporium
Sambra
Sada
Berabonna emporium
Temala
Sarabaco
Babyſenga
Berabæ
Tacola emporium
Sara emporium
Coli
Perimula
Samaranda
Pagraſa
Pithonobaſte empor.
Acadra
Zaba
Thagora
Balonga metropolis
Throana
Corgatha metropolis
Sinda
Pagraſa
Ahanagara
Sapolus
Storna
Forta
Rhappha
Boræta
Sorygaſa
Tondota
Elydna
Aragara
Talariga
Lampura
Canogiſa
Caſsida
Eldana
Aſanamara
Archinara
Vrathine
Suanagura
Sagoda
Anina
Salatha
Nardus
Athonagurum
Maniæna
Toſale metropolis
Aloſanga
Adelaga
Cimara
Pariiara
Tugma metropolis
Ariſabium
Poſinara
Pandaſſo
Sitteberis
Triglupton regia
Lariagora
Rhingiberi
Agemytha
Tomara
Daſana
Mareura metropolis
Laſſyppa
Bareuathra
Balonca
Cocconagora
Tharra
Palanda
† Rhandamarcota. *ex lib. 8. regionis enim nomen eſt lib. 7.*

INSVLÆ.

Bazacata
Salina, *cuius incolæ* Aginnatæ
Boni genij
Anthropophagorum *numero tres*
Baruſſæ, *numero quinque*
Subadibæ *tres*
Iabadij, *in quo metropolis* Argentea
Satyrorum *Altæ decẽ numero, quorum incolæ dicuntur* Maniolæ.

S I N AE.

PROMONTORIA.

Notium
Satyrorum.

FLVMINA.

Aſpithra
Ambaſtus
Senus
Cottiaris.

POPVLI.

Aethiopes Ichthyophagi.
Sematheni
Acardæ
Aſpithræ
Ambaræ
Sinæ Ichthiophagi.

VRBES.

Bramma
Cattigara
Acadra
Aſpithra
Cocconagara
Saraga
Thine metropolis
Sinæ *legunt Latini codices.*

T A P R O B A N A,

olim SIMONDI, nunc SALICA.

PROMONTORIA.

Boreum
Ogaliba
Andraſimundi
Iouis
Orneon
Bacchi
Cetæum
Oxeia.

FLVMINA.

Soana
Azanus
Baraces
Ganges
Phaſis.

MONTES.

Galibi
Malea.

POPVLI.

Salæ
Galebi
Mudutti
Emmi
Sandocandæ
Bumathani
Anugrammi
Nagadebij
Oani
Bocani
Diorduli
Rhodagani
Nageri, & Elephantorum paſcua.

VRBES.

Margana
Iogana
Sindocanda
Pria piu portus
Anubingara
Nubarta
Odoca
Dana, Lunæ ſacra
Corcoba
Comana
Mardulamne
Abaratha
Solis portus
Littus magnum
Procuri
Rhizala portus
Spatana portus
Nagadiba
Anubingara
Moduti emporium
Talacori emporium
Anurigrammum
Naagrammum
Adeiamum
Poduca
Vlipada
Nacaduma.

INSVLÆ.

Vangalia
Canathra
Ægidium
Orneon
Monache
Ammine
Garcos
Philicus
Irene
Calæadua
Arbana
Baſſa
Balaca
Alaba
Gumara
Zaba
Bizala
Nagadeba.
Suſuara. *Hæ inſulæ tãtùm nominantur, ex mille trecentis ſeptuaginta octo, quæ ante Taprobanam ſunt.*

FINIS.

DE

DE MONA DRVIDVM INSVLA, ANTIQVITATI SVÆ RESTITVTA (CVIVS IN ANGLIÆ DESCRIPTIONE MEMINIMVS) EPISTOLA NOBILIS ET ERVDITI VIRI HVMFREDI LHVYD, in qua etiam de Armamentario Romano, cuius in Hollandia facta est mentio, non ineleganter disceptatur.

QVOD initam inter nos nuper amicitiam obliuioni non tradidisti, meque tuis literis salutare, & munere mihi gratissimo donare dignatus es, summas ago tibi gratias, doctissime Orteli: Deumque testor, nihil vmquam mihi gratius accidere potuisse, quam inter viros doctos & Antiquitatum assertores, si per longissimam terrarum distantiam hoc liceret, versari. Sed antequam ad plenum tuæ dulcissimæ epistolæ responsum deveniam, hoc præfari libet: me, postquam bonas litteras vix à limine salutassem, meipsum in familiam Illustrissimi Principis Comitis Arundelij inseruisse, ibique hos quindecim annos continuos mansisse, vbi nec Latinè loquendi nec scribendi toto hoc tempore aliqua mihi concessa fuit opportunitas, vnde contigit me Latini sermonis elegantiam seruare non potuisse. Tuam igitur humanitatem precor, vt meam hanc barbariem boni consulas; & non eloquentiam, sed rem ipsam verbis vtcumque vulgaribus, & phrasi parum Latinæ expositam, animumque tui dedissimum consideres: & si quid post hac ad te mittam, quod libro tuo (cuius mentio aliquid rarum mihi promittere videtur) inserere libuerit, te logodædalum & dictionis illustratorem constituo.

Interim quid ego de hac turri Britannica (cuius nomen Ortelius iam mundo illustre suis elegantissimis typis fecit) coniectura assequi possum, cùm certi nil me legisse contigit; accipito. Britannos, omnesq. Oceani accolas olim piraticam exercuisse, ex nostris Annalibus Britannica lingua scriptis liquet; eosque sæpenumero in Morianam, Rhuteniam, & Germaniam traiecisse constat, quæ nomina Morianæ & Rhuthemiæ, nostrates & Angli nostrarum historiarum interpretes, ob linguæ & historiarum imperitiam, in Mauritanos & Russos satis infeliciter pro Morinis & Flandris contorquent. Igitur cùm nullus esset commodior portus quam ostium maximi fluuij, verisimile est eos in illum locum sæpiùs traiecisse, & inde incolas turrim aliquam ad eorum impetum resistendum fabricasse, & Imperatores Romanos hoc ædificium (nomine seruato) postea in alium vsum conuertisse. Alia etiam coniectura ex eadem officina fabricari potest: Antonini tempore etiam, cùm iam mare per Saxones & Frisios infestaretur, ipse hoc ædificium instaurauit, impositis in eodem ex Britannico exercitu militibus, vnde & nomen adipisci potuit. Restat vna, quæ instar omnium erit. Cùm Britannia tunc temporis esset quasi horreum Occidentalis Imperij, & annona illinc transferebatur per Britannos, ad exercitum limitis Germanici custodem alendum, nullus aptior locus erat deponendi onera, quàm in ostio maximi fluminis Rheni, vbi iterum alterius generis nauibus contra cursum aquæ per Menapios ad Coloniam & Maguntiam vsque (vt nunc factitant) veheretur: vnde ille locus cùm & esset mercatorum Britannorum receptaculum, & annonæ ab illis inuectæ quasi horreum (qualia refert Ammianus Marcellinus Iulianum Cæsarem multa per Galliam & Germaniam pro Britannica annona conseruanda extruxisse, & alia incensa & diruta restaurasse) à frequentia Britannorum, Britannici nomen meruit. Has autem nudas coniecturas, nullis testimoniis corroboratas, tuo iudicio excutiendas relinquo, quem non dubito, ex multiiuga tua cognitione, multo meliora in medium adferre posse.

Restat, vt de Monæ insulæ nomine & situ, quæ apud antiquiores & modernos auctores obseruaui, quæq. ipse experientia & ex linguæ Britannicæ (qua iam illius Insulæ incolæ vtuntur) cognitione didici, tibi, cui aliquid denegare, quod vires meæ præstare possint, apud me piaculi loco erit, aliquid scribam, quamvis scio me hoc factitando nomen meum multorum calumniis exponere, quia errores semel imbibiti difficillimè evelluntur, maximè cùm Polydori Virgilij, viri docti, & non vulgaris eloquentiæ, auctoritate confirmentur: sed pace eorum dixerim, virum hunc Annales suos manifestis erroribus & mille mendis impleuisse, idque non solùm ei accidisse ob imperitiam linguæ Britannicæ, (quam nunc Angli more Germanico, tamquam illis non intellectam, Wallicam vocant) sine qua nec nomen ipsius Insulæ rectè intelligitur, cùm alij per p, alij per b, alij per ph, litteras scribunt: sed etiam quòd meliores auctores non legerit, vel quòd inuidia Britannici nominis (quod nobilissimi Roman. Imperatorum nimis studiosè amplexi sunt) tumens, eorum auctoritates parvipendens, & sibi nimium tribuens, (spretis melioribus) Guilhelmi cuiusdam & re & nomine parvi cæcutientis cæcus vestigia secutus sit. Sed crepet licet Britannicæ gloriæ vellicator impudentissimus, dum exstant inter Græcos, Diodorus Siculus, Dion Cassius bis Consul, Herodianus, Plutarchus, Pausanias, Ptolemæus & Strabo: Inter Latinos, Cæsaris commentaria, Cor. Tacitus, Eutropius, Suetonius, Orosius, Aelius Spartianus, Iulius Capitolinus, Aelius, Lampridius, Flavius Vopiscus, Aurelius Victor, Ammianus Marcellinus, Sextus Rufus, Panegyrica Mamertini & aliorum, Plinius, Antoninus, Mela, & Solinus, præter Annales antiquissimos Britannicè scriptos, Gyldas tres, Nenium, & clarioris eruditionis multos alios, qui ante adventum Anglorum, quos nostrates veteri nomine adhuc seruato Saxones vocant) res Britannicas scriptis suis illustravère, & post devictam ab illis illam insulæ partem, quam illi Angliam, nos verò Loegriam, antiquum nomen retinentes, dicimus; Asserius, Obbernus, Felix Monumetensis, Huntyngtonensis, Malmesburiensis, Annouillanus, Iscanus, Necchamius, Gyraldus Parisiensis, Trenetus, & infiniti alij, crepet, (inquam) licet imperiosus Vrbinas, & clarissimis Britannorum rebus gestis oblatret, dum hi classicum Britannicæ gloriæ cantent, nusquam poterit mendacissimus suis calumniis Britanniæ decus, & nominis famam, à tot clarissimis viris decantatam, vel obscuram reddere, vel aliqua infamia inurere. Iam ad Monam redeundum est, quàm Polydorus satis pro imperio nomine antiquo priuauit, anonymamque relinquens, Menaviam vtroque decorauit, quod facilè & ex Romanis, Græcis, & Britannicis scriptoribus, & incolarum lingua, hunc in modum probatur.

Constat ex Cæsare, Tacito, & reliquis, Monam esse insulam Britanniæ finitimam, inter ipsam & Iverniam sitam, in quo mari duæ sunt tantum alicuius nominis & magnitudinis (præter Hebrides) insulæ. Igitur necesse est, vnam harum antiquorum Monam fuisse. itaque situm vtriusque insulæ ante oculos ponendum esse duxi, vt inde cetera faciliùs intelligantur. Prima, quam Polydorus Angliseam vocat, finitima est eæ Britanniæ parti quam nos Cambriam, Angli verò Walliam vocitant, à qua tenuissimo separatur maris sinu (ab incolis *Menai* dicto) ita quòd iuxta medium insulæ, non longiùs quàm

mille paſſus pateat. In Orientali parte inſulæ eſt caſtrum fortiſsimum, & elegans vrbs, opus Edvvardi primi Angliæ Re-
gis, cui bello Mariſco nomen eſt inditum. In aduerſa verò parte eſt locus traiiciendi in Iverniam aptiſsimus, & Anglis
viſitatiſsimus, quod illi *Holyhead* quaſi ſacrum caput, nos verò *Caercybi*, id eſt, civitatem Kybij dicimus. In ea inſula eſt *Aber-
frau* ante trecentos annos Principis Guynedliæ (quam Angli Nortwalliam, & barbari Venedociam vocant) Regia: boum
& ovium multitudine (pro inſulæ magnitudine) clara, triticique ita abundans, vt ob fertilitatem mater Cambriæ vulgò
nuncupetur: arborum inopia maxima, quamvis quotidie ingentes trunci, & radices, abietesq́. miræ longitudinis in campis
paſsim ſub terra inveniantur. Incolæ Britannica vtuntur lingua, Anglicæ penitus imperiti: Angliæ tamen regibus poſt 300.
annos cum reliqua Cambria parent. Nunc verò ad ſecundam, quam Polydorus nuper Monæ nomine donauit, devenia-
mus. Ea ſita eſt in medio maris, à proximo Britanniæ promontorio diſtans vigintiquinque milliaribus, magnitudine priori
pænè æqualis, magis tamen ſterilis & inculta, hominesq́. imbelles (niſi qui ab Anglia ob inſulæ cuſtodiam à Comite Der-
bienſi, cuius patrimonij eſt, mittuntur) gignit. Lingua Scotica ſive Ivernica, quæ eadem eſt, vtuntur. Diſtantia vtriuſq. ab
Ivernia ferè eadem. His prælibatis, quid Romani de ea ſcripſere, diſcutiamus, inter quos Cæſar primus Monæ meminit, &
poſt eum Plinius & Dion Caſsius, ſed nihil, præter nudum nomen, & eam in mari inter Britanniam & Iverniam ſitam eſſe,
in medium attulêre, quod uterque noſtrûm etiam fatetur. Cornelius Tacitus vir doctiſsimus, & rerum Britannicarum (à
» Iulio Agricola ſocero ſuo edoctus) ſcientiſsimus, de eius ſitu & à continenti diſtantia, plura nobis communicauit. Hunc
» igitur audiemus lib. 14. ita loquentem: Sed tum Paulinus Suetonius obtinebat Britannos, ſcientia militiæ & rumore po-
» puli, qui neminem ſine æmulo ſinit, Corbulonis concertator, receptæq́. Armeniæ decus æquare, domitis perduellibus, cu-
» piens. Igitur Monam inſulam incolis validam, & receptaculum perfugarum aggredi parat, navesq́. fabricatur, plano alveo
» aduerſus breve littus & incertum, ſic pedites, equites vado ſecuti, aut altiores inter undas adnantes equis tranſmisêre. Sta-
» bat pro littore diuerſa acies, denſa armis viriſque, intercurſantibus feminis, in modum Furiarum, veſte ferali, crinibus de-
» iectis, faces præferebant, Druidæq; circum, preces diras ſublatis ad cælum manibus fundentes, novitate aſpectus perculê-
» re militem, vt quaſi hærentibus membris immobile corpus vulneribus præberent: dein cohortationibus Ducis & ſe ipſi ſti-
» mulantes, ne muliebre & fanaticum agmen paueſcerent, inferunt ſigna, ſternuntque obvios, & igni ſuo involuunt. Præſi-
» dium poſt hac impoſitum vicis, exciſique luci, ſæuis ſuperſtitionibus ſacri. Nam cruore captivo adolere aras, & hominum
» fibris conſulere deos, fas habebant. Audi, obſecro, optime Lector, pedites vado, & altiores inter undas equis adnantes tranſ-
» miſiſſe. Etiam idem auctor, Agricolæ in eandem inſulam expeditionem in eius vita depingens, ita ſcribit. Iulius Agricola
» Monam inſulam, cuius poſſeſsionem reuocatum Paulinum rebellione totius Britanniæ ſuprà memoraui, redigere in po-
» teſtatem animo intendit, ſed vt dubiis conſiliis naues deerant, ratio & conſtantia Ducis tranſvexit; depoſitis omnibus ſar-
» cinis, lectiſsimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi vſus, quo ſimul ſeque & arma & equos tegunt, ita repen-
» tè immiſit, vt obſtupefacti hoſtes, qui claſſem, qui naves, qui mare expectabant, nihil arduum, aut inuictum crediderint, ſic
» ad bellum venientibus. Ita petita pace, ac dedita inſula, clarus ac magnus haberi Agricola: quippe cui ingredienti prouin-
» ciam, quod tempus alij per oſtentationem aut officiorum ambitum tranſigunt, labor & periculum placuiſſet. Audi iterum.
» Milites ſine claſſe, ſine nauibus, nando in Monam evaſiſſe. neque hæc auctor audiuit ab aliquo obſcurioris famæ, ſed ab ip-
» ſo Agricola, ſocero ſuo, viro vndecumque clariſsimo, & expeditionis duce. Sed audi quid huic reſpondet Polydorus. Scri-
» bit lib. Anglicæ hiſtoriæ 1. Hæc olim (ſcilicet Mona) mari diſiuncta anguſto, quoties decreſcebat Oceanus, cuius magni
fiunt omni tempore æſtus, adeò prope terram erat, vt ſine nauigiis adiri poſſet. & poſtea, Vide (inquit) quid poſsit vetuſtas,
inſula nunc ab omni terra abeſt ampliùs 25. millibus, quæ quondam vix mille paſſus procul erat. In quod nominis & famæ
diſcrimen (etiam excellentiſſ. ingenia) non impellit invidia, & contradicendi ſtudium. Somniat Vrbinas maximam terra-
rum inundationem, cuius nec Latini ſcriptores, nec Anglici, nec Hibernici, nec Scoti vnquam meminêre; &, quod magis
mirum eſt, nec in vulgus rumor aliquis huius diluuij dimanauit. Quæritur etiam de anguſtia alterius inſulæ & inopia fru-
gum & arborum; vbi ſimiliter fides in illo deſiderari poſsit; nam hæc inſula (Angliſeam eius, quæ verè Mona eſt, intelligo)
habet in longitudine milliaria noſtra circa 25. in latitudine 16. quorum vnumquodque ad minus 1200. paſſus Geographi-
cos continet: igitur in circuitu patet circa 27. milliaria Italica, quia quibuſdam locis anguſtior eſt. Quod de inopia arborum
dicit, verum eſt: nam Tacitus affirmat lucos eſſe exciſos, quorum (vt antea dixi) trunci innumerabiles paſsim terra obruti
inveniuntur. Silvas etiam illic fuiſſe ante 400. annos, ex noſtris hiſtoriis patet. Neſcio quid dicam de ſterilitate, cùm hic
affirmare non veretur, quod omnes ſciunt eſſe falſiſsimum: nam ob fertilitatem in prouerbium inter noſtrates abiit, *Mon
mam Gymry*, id eſt, Mona mater Cambriæ. Et incolæ (pro ratione noſtræ regionis) ſunt ditiſsimi etiam & validiſsimi, vt ex
hiſtoriographis Anglicis liquet: nam ſæpiùs Angliclaſſe inuecti inſulam inuasêre, ſed fruſtrà: nam ab incolis ad internecio-
nem cæſi ſunt. teſtis erit Hugo Salopia & Arundelij Comes illîc occiſus: teſtis etiam Henricus filius naturalis Henrici primi,
& cum eo multi nobiles ibidem deleti. Quid plura? Polydori Mona à terra 25. milliaribus diſtans, hac nihilo maior, multò
magis ſterilis, & imbellium hominum Ivernorum parens, Mona cum Polydoro eſſe deſiit. Sed quid reliqui de hac re ſen-
tiunt, diſcutiamus. Geographiæ Princeps Ptolemæus ad Orientalem Ivernıæ plagam quatuor ponit inſulas, Monarinam
(alia exemplaria Monaidam legunt) Monam, Adron, & Lymnon: hæ vltimæ nobis optime cognoſcuntur, antiqua reti-
nentes nomina. Adros à noſtratibus *Ynys ador*, quod inſula auium ſignificat, dicitur: Lymnos à noſtratibus *Enlli*, ab Anglis
Bardeſey. i. Bardorum inſula vocitatur. Reſtant reliquæ duæ, quarum neceſſe eſt, vt vna ſit noſtra, altera Virgilij Mona. Mo-
nariam ponit Ptolemæus multo magiś ad Septentrionem, & Orientem Monam. Mona Polydori magis vergit ad Aquilo-
nem & Ortum quàm noſtra. Ergo Monaria, non Mona Ptolemæo eſt, & noſtra Mona etiam apud ipſum Monæ nomen
obtinebit. Hæc ex externis. Ad noſtros veniamus, quibus magis in nominibus quam homini Italo, noſtræ linguæ imperito,
credendum eſſe arbitror. Sed ut hæc meliùs intelligantur, pauca priùs interſerenda ſunt. Britannos ante aduentum Anglo-
rum totam hanc inſulam poſſediſſe, omnibus notum eſt, à quibus dolo victi, à meliori eius parte in extremas eius regiones
depulſi ſunt, & nomina à locis accepêre, vt qui in Cambriam abiere, Cambri; qui in Cornoviam, Cornovij appellarentur.
Angli tamen eos omnes more Germanico (qui Italos & Gallos Wallos vocant, Wallos nuncupauere, additis etiam re-
gionum vocabulis, vt ex libris lingua Saxonica ſcriptis (etiam nunc exſtantibus) apparet. Nam noſtrates, Brytas Walas,
Coronovienſes Cornwalas in libris illis vocantur; non, vt rudiores ſomniant, à Cornugalliæ dicti. Nec hîc ſilentio præterire
poſſum impudentiam Virgilij, qui ſe gloriatur hoc primò ſcriptis tradidiſſe; cùm hanc veram Wallici nominis etymolo-
giam ex Silueſtri Gyraldo furatus eſt. Sed ut reuertar unde digreſſus ſum: Iam Britanni in anguſtias terrarum pulſi, linguam
Britannicam ſervavêre; ita vt regiones, civitates, fluvij, inſulæ, & populi, apud noſtrates nomina obtineant antiqua. Nam
Anglorum nomen neſcimus, *Saiſson*, id eſt, Saxonas (nam x litteram non habemus) omnes Anglos in hunc diem appellitan-
tes, Angliam verò antiquo nomine *Lhoeger*, id eſt, Loegriam, Walliam *Cambri*, id eſt Cambriam, Cornugalliam *Corniw*,
id eſt, Cornoviam, Scotiam *Alban*, Hiberniam verò *Yuerdhon*, quam etiam antiquiores Geographi non Hiberniam, ſed
Iverniam dixêre, appellamus. Ita & omnium Angliæ ciuitatum nominibus vtimur antiquis, quibus olim ante aduentum
Saxonum vocitabantur. Sed ad Monam redeamus. Noſtrates omnes & incolæ ipſius inſulæ (eadem hac antiquiſsima lin-
gua

gua vſi) nullum aliud eius nouêre nomen præter *Mon*, ita ab omnibus vocitatur. Polydorus Anglıſeam, id eſt, Anglorum inſulam appellat. fateor hanc inſulam ab Anglis domitam eorum nomine decoratam fuiſſe, & Anglos ita eam vocare. Sed obſecro an cum Anglis emerſit inſula, vel nullum habuit ante Anglorum aduentum nomen? heus expergiſcere, Polydore, eadem ratione nec Anglia erit Britannia, nec Francia Gallia. Sed quod magis eſt, in hac inſula incolæ (quamvis Anglo ſubditi) nec quid ſit Anglus, nec Angliſea, norunt; cùm Anglum *Sais* ſingulari, plurali verò *Saiſon*, patriam ſuam dulciſsimam *Mon* appellant. Præterea vrbs elegans ſuper illum ſinum contra Occidentalem inſulæ partem exſtructa, haud procul à loco vbi olim Segontium, Romanis cognita ciuitas ſita erat, *Caerarvon* nuncupatur, id eſt, civitas ſuper Monam : nam *Caer* apud noſtrates vrbem muris cinctam ; *Ar* ſupra ſignificant ; ſed quòd in ultima ſyllaba m in u mutatur, vult idiotiſmus linguæ, nam in omnibus dictionibus incipientibus ab m in contextu ſermonis, illa poſt certas conſonantes in u vertitur, cuius loco noſtrates f vtuntur, cùm u ſemper vocalis ſit ; ut dies Mercurij *Die Mercher*, nox Mercurij *Nos fercher* dicuntur, ita Mariam *Mair*, Fanum Mariæ *Lhanvair* vocamus. Nec ſolùm vrbs, ſed totus ille Continentis contra inſulam tractus, *Arvon*, id eſt, contra vel ſuper Monam appellatur. Eſto tamen hanc non fuiſſe Monam, debuiſſet Polydorus pro ſua auctoritate aliud ei finxiſſe nomen, & non anonymam reliquiſſe. Iam ad alteram accedamus, quam noſtrates *Menaw*; incolæ omnes, Angli & Scoti, etiam Britannicum nomen contrahentes, *Man* dicunt. itaq. nemo hominum (quod ſciam) præter Vrbinatem & quendam impuriſſ. hominem Hectorem Boëthium, Monæ nomine hanc decoravit. Sed relictis his luce meridiana clarioribus argumentis, ad auctoritates deveniamus ; quibus fulti, vtræque inſulæ ſua genuina nomina tribuamus. Reſtat achuc fragmentum antiqui ſcriptoris Gyldæ Britanni, viri vndequaque doctiſsimi, in ſingulari illa & omni genere bonorum auctorum refertiſsima Bibliotheca, Illuſtr. Herois, & vnici inter noſtrates doctorum virorum Mæcenatis, domini mei ſuſpiciendi Henrici, Arundelij Comitis ; in quo hæc verba in deſcriptione Britanniæ habentur : Tres habet Britannia inſules. Vectam contra Armoricas ; ſecunda ſita eſt in umbilico maris inter Iverniam & Britanniam. Nomen eius Eubonia vulgò *Manaw*. Audi optime Lector Britannum Britannicè loquentem : nam ita nos vernacula lingua Monam Polydori hoc tempore vocamus Beda etiam Anglus, vir in omni litterarum genere clarus, lib. ſuæ Hiſtoriæ 2. cap. 9. hæc habet verba : Quo tempore étiam gens Nordan Humbrorum, hoc eſt, ea natio Anglorum, quæ ad Aquilonarem Humbri fluminis plagam habitabat, cum Rege ſuo Eduyno verbum fidei prædicante Paulino (cuius ſuprà meminimus) ſuſcepit. cui videlicet Regi in auſpicium ſuſcipiendæ fidei & regni cæleſtis poteſtas, & terreni creuerat imperij, ita vt (quod nemo Anglorum ante eum fecit) omnes Britanniæ fines, qua vel ipſorum vel Britonum prouinciæ habitantur, ſub ditione acceperet. Quin & Menanias inſulas, ſicut & ſuprà docuimus, imperio ſubiugavit Anglorum ; hic ego crediderim Menavias pro Menanias ſcribi oportere, cùm facilis ſit lapſus ab n in u. Henricus præterea Huntyngtonenſis Eccleſiæ Archidiaconus, Hiſtoricus egregius, qui ſcripſit circa annum noſtræ redemptionis 1140. Bedæ veſtigiis inhærens, hunc lapſum declarare videtur. Eduyni Northumbrorum Regis potentiam & victoriam enarrans in hæc verba prorumpit : Eduwyn Rex Northumbrorum, cunctis qui Britanniam incolunt Anglorum pariter & Britonum populis præfuit, præter Cantuarios, nec non Menaviam inſulam ; quæ inter Hiberniam & Britanniam ſita eſt, & vulgò *Man* dicitur, Anglorum ſubiecit imperio. Notandum hic eſt, hunc Anglum, Anglicum etiam inſulæ (quam Virgilius Monam falsò vocat (tribuiſſe nomen ; nam *Man* vulgò, inquit, dicitur, quo nomine ab Anglis in hunc diem nota eſt. Et præter hos Ranulphus Ceſtrenſis in ſuo Polychronico libro primo cap. 44. ita de inſulis Britanniæ vicinis loquitur: Britannia (inquit) tres habet inſulas ſibi adiacentes (præter Orchades) quæ tribus eius principalioribus partibus quaſi reſpondere videntur. Nam Vecta adiacet Loegriæ, quæ nunc Anglia dicitur; Mona, quæ ab Anglis *Angliſea* vocatur, ad Cambriam (quæ & Wallia eſt) pertinet ; inſula verò Eubonia, quæ duo alia habet nomina, Menavia ſcilicet & Mania, Scotiæ contermina eſt. Hæ tres, Vecta, Mania, & Mona, eiuſdem ferè ſunt quantitatis. Hæc ille. Quòd Gyldas & alij hanc inſulam Euboniam Latinè vocant, hinc videtur originem traxiſſe, quòd ab eadem natione, nempe Ivernica, à qua & Euboniæ (quas Hebrides aliqui dicunt) incolatur. Beda & Huntyngtonenſis Britannico nomini *Manau*, cùm Menaviam appellitant, alludere videntur: ſed nulli horum Mona dicitur. Ex his argumentis & teſtimoniis liquet, Monam, eam eſſe inſulam, quam incolæ (vt ſuperiùs dixi) Monam etiam vocant, nullo alio nomine cognito, & quæ Anglis Angliſea dicitur : altera verò, quæ Polydoro & eius luto hærentibus Mona dicitur, à Gylda Eubonia, ab Huntyngtonenſi Menavia, ab aliis Mania vocitatur. Hic finem (vno, quod inſtar multorum erit, priùs in medium adducto teſtimonio) faciam; nempe Silveſtris Gyraldi Cambrobritanni, viri non minùs natalibus illuſtris, quàm eruditione clari, utpote ex nobili Gyraldorum familia orti, quibus debent Reges Angliæ deuictam Iverniam, & ipſe Regi Henrico ſecundo chariſsimus, ac filio eius Iohanni à ſecretis fuit ; cuius nomen in Decretis Pontificum Romanorum (quòd, cùm Epiſcopus eſſet Menevenſis, cum Archiepiſcopo Cantuarienſi de prærogatiua eius Eccleſiæ certaret) eſt admodum celebre : ille, inquam, in libro cui titulum fecit Itinerarium Baldvvini Archiepiſcopi Cantuarienſis, crucem in infideles per Cambriam prædicantis, cuius etiam indiuiduus comes fuit, hæc de Mona inſula memoriæ prodidit : Craſtino tranſiuimus percaſtrum de Caerarvon, & per valles & montes difficiles ad Bangor pervenimus, ab Epiſcopo decenter exhibiti, cuius nomen Guianus, qui ad crucis ſuſceptionem ferè compulſus, cum magna lamentatione & vociferatione hominum utriuſque ſexus : Inde in Monam inſulam duobus millibus paſſuum inde diſtantem tranſivimus, brevi maris brachio tranſnavigato ; ubi iunior Oeni filius Rothericus cum inſulæ totius & terrarum adiacentium populo devotus nobis occurrit. ibi facto quaſi theatro in petroſis rupibus prope littus prædicante Archiepiſcopo & loci Archidiacono Alexandro, multi ad crucem ſunt allecti : ſed iuvenes electi de familia Rotherici, qui contra nos ſedebant, nullo modo allici poterant ad crucem ſuſtinendam ; quorum aliqui paulo pòſt, dum prædones ſequerentur, occiſi, alij vulnerati, vltronei in carne ſibi invicem cruces affixerunt. Rothericus Reſi Principis filiam, ſibi tertio gradu cognatam, vxorem habuit ; quam nullis monitis à ſe pellere voluit, ſperans inde auxilium contra fratris filios, quos exhæreditaverat ; at paulo pòſt illi omnia recuperavêre. Habet hæc inſula 343. villas, & tamen pro tribus Cantredis habetur : habet Britannia tres inſulas ſibi adiacentes eiuſdem ferè quantitatis, ab Auſtro Vecta, à Zephyro Mona, à Circio Mania : ſed duæ priores propinquiùs continenti adiacent, modicis diſtinctæ maris interſtitiis; tertia verò, quæ Mania dicitur, medio inter Hibernicam Vltoniam & Scoticas Galovidias libramine iacet. Mona verò ab incolis *Mon Man Cymbry* ob tritici fertilitatem dicitur. Et poſtea : Hugo comes Slopesburienſis & Arundelij cum Hugone comite Ceſtrenſi, cùm hanc inſulam vi ingrederetur, canes in Eccleſia ſancti Fefridanci nocte occluſit, quos omnes manè rabidos inuenit, & ipſe poſtea à piratis de Orcadibus venientibus, quorum Princeps Magnus, ſagitta in oculo (quæ pars corporis ſola ferro nuda erat) ictus, à navi in mare mortuus cecidit: quod videns Magnus, dixit Danica lingua, *Leit loupe*, quod ſignificat, Sine eum ſaltare. Item cùm Henricus ſecundus exercitum in Venedotiam ducens apud Caleshull bellicam aleam in arcto ſilveſtri expertus eſt, claſſem in Monam miſit, quæ Eccleſiam prædictam cum aliis locis ſpoliavêre; vnde ab accolis, multi à paucis, armati ab inermibus, victi, vulnerati, & capti, & interempti ferè omnes fuêre. Fuerant duo nobiles viri, & eius qui ſcripſit hæc avunculi, cum aliis hunc à Rege miſsi, Henricus ſcilicet regis Henrici primi filius, & ſecundi avunculus, ex nobili Neſta Reſi filij Theodori filia, in Auſtrali Cambria Demetiæ finibus oriundus, & Stephani filius, Henrici frater non germanus, ſed vterinus, vir qui noſtro primus tempore aliis viam præbens, Hibernicam

non

„ non longè pòst aggressus est expugnationem, cuiùs præconia vaticinalis depromit historia. Henricus nimia fretus audacia, „ bonaque destitutus omnino sequela, inter primos lanceis confossus occubuit. Robertus verò de defensione diffidens, vix „ ad naves grauiter vulneratus evasit. Hæc insula foris sterilis & hispida, vt terra de Pebidion prope Menaviam apparet, quam- „ uis multis fertilissima. Huc usque Gyraldus. Quid vmquam planiùs aut dilucidiùs de Mone nomine, loco, fertilitate, & „ incolarum strenuitate; etiam de alterius insulæ & situ & nomine, litteris mandari potuit? Idem auctor in sua Cambriæ To- „ pographia, ita de hac insula loquitur: In Noortwallia inter Monam & montes Eryri sedes Banchoriensis Danielis patro- cinio gaudet. Et iterum: Totius autem Walliæ sicut Australis pars circa regionem Ceretícam, & præcipuè Demetiam cam- pestri planitie, maritimoque littore longè amœnior est; ita Borealis Venedotia, & situ terrarum munitior, & robustis virorum „ cordibus fœcundior, ubique gleba fertilior esse dignoscitur. Nam sicut montes Eryri cunctis Walliæ armentis in vnum coactis „ ad pascua, sic Mona insula tritici fertilitate toti Walliæ fertur aliquamdiu sufficere posse. His lectis & pensiculatis, quis homi- „ num ita stupidus, qui dubitet Angliseam Polydori veram esse Monam Druydum sedem, & Romanis armis litterisq. nobilita- „ tam? Aliam verò insulam Britannis *Manau*, Anglis verò *Man* dictam, quam ille, & alij viri docti ex eius lacunis turbidam „ bibentes, Monam falsò appellauére, rectiùs Monarinam vel Monaidam, vt Ptolemæus; Euboniam, vt Gyldas, aut Menaviam, vt Beda, & Huntyngtonensis; aut Maniam, vt Gyraldus, dici oportére.

Plura etiam & argumenta, & doctorum virorum testimonia in medium adferre possem: sed ne Lectori tædium adfe- ram, his in præsenti supersedebo; non dubitans, quin hæc omni viro docto, & in historiis Britannicis exercitato, ad omnes adversariorum calumnias diluendas satis firma esse videntur. Igitur te, pro eo quo præditus es candore & humanitate, ora- tum velim, vt hæc qualiacumque sint, boni consulas, Monamq. nostram suæ pristinæ gloriæ, typis tuis restituas. Speroque me propediem tibi non solùm Monæ, sed etiam totius Cambriæ certissimam descriptionem nominibus tum antiquis, Ro- manis & Britannicis, tum Anglicis modernis illustratam missurum. Angliæ etiam Chartam Geographicam, additis ex Ptolemæo, Plinio, & Antonino, antiquis nomenclaturis, ut Hectoris Boethij innumera mendacia hinc faciliùs dignoscantur, in quem Lælandus noster aptissimum edidit Epigramma:

Hectoris historici tot, quod mendacia scripsit,
Si vis vt numerem, Lector amice, tibi;
Me iubeas etiam fluctus numerare marinos,
Et liquidi stellas connumerare poli.

Habeo etiam exactissimam tractus maritimi Scotiæ descriptionem: quæ omnia cùm Londinum venero (quod Deo fauente ante finem Aprilis fiet) ad te mittam: ex quibus virorum quorundam doctissimorum manifesti patebunt errores; qui imperi- tis quibusdam nimium fidentes, situs & nomina multorum locorum, Vrbium & Fluviorum, in Chartis suis Geographicis satis infeliciter, & multùm à vero aberrantia depinxere. Interim te benè valere iubeo: & si quid aliud sit, in quo tibi placere pos- sim, non roges, sed imperes, quod voles. Richardus Clougus, vir integerrimus, & contractæ inter nos amicitiæ auctor, idem- que communis noster amicus, & litteras tuas ad me perferendas dabit, & meas tibi (pro ea quæ inter nos est familiarita- te) reddet. Vale dulcissime Orteli. Denbighiæ, Northwalliæ sive Guynedhiæ, 5. Aprilis, 1568.

Tuus per saxa per ignes

Humfredus Lhuyd Denbighiensis
Cambrobritannus.

APPROBATIO.

Visitauit & approbauit hoc opus D. Sebastianus Baer Delphius, Cathed. Ecclesiæ S. Mariæ Antverpiensis Plebanus & Canonicus. Item VValterus vander Steghen, & D. Henricus Zibertus Dungæus, Canonici eiusdem Ecclesiæ B. Mariæ Antverp.

IMP. RVDOLPHI, PHILIPPI HISP. REGIS, ET CANCELLARIÆ BRABANTICÆ PRIVILEGIIS SANCITVM EST,

NE QVIS alius cuiuſcuiuſque ſit conditionis, eas Tabulas quas *Abrahamus Ortelius* Regiæ Maieſtatis Geographus ſtudio ſuo deſcripſerit, vel ſuis impenſis primùm in lucem ediderit; ſiue eas venum ſeorſum dederit, ſiue iis Theatrum ſuum nunc auxerit, aut poſtea adhuc addiderit; intra decennium à die impreſsionis abſolutæ computandum, typis mandare, vel ſimili atq. eodem quo à dicto Ortelio exprimentur, vel alio charactere, ſeu forma excudere, vel cudendas dare, ſeu alibi impreſſas adducere, vendere & diſtrahere palàm ſiue occultè auſit. Quiſquis verò ſecus fecerit, ei ſtatuitur atq. decernitur, debere non ſolùm adimi vel auferri Tabulas & libros impreſſos aut venum expoſitos, quos vtique prædictus Ortelius, vel eiuſdem hæredes, aut mandatum ab eo habentes, auxilio Magiſtratus eius loci, vel etiam per ſe ipſi apprehendere & ſibi vendicare poterunt; verùm etiam irrogari mulctam quæ expreſſa eſt in ipſis diplomatis, Dat. Anno Domini, M. CCCCC.

Imperatoris quidem
LXXVI. Ratiſponæ vigeſima ſecunda Octobris.

Subſign.
Rudolphus
Ad mandatum ſacræ Cæſar. M. proprium,
Eſtenberger.

Philippi verò Hiſpan.
LXXIX. Antvverpiæ die tertia menſis Februarij,
Signat.
Sille.

Et Cancellariæ,
Bruxellis die quinta Martij eiuſdem anni.
Signat.
Blyleuen.

AD LIBRI COMPACTOREM.

Series & ſigna huius Theatri Chartarum ſeu foliorum,

A, B, C, terniones. D, duernio. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. &c. vſque 118. ſingula folia ſunt.
Parergi a. duernio eſt; deinde j. ij. iij. iiij. &c. vſque. xl. ſingula folia ſunt.
Nomenclatoris, A. B. C. triterniones.

Omnia autem folia Tabulas Geographicas continentia, debet Compactor adglutinare à tergo iuſta papyri parte, qua in dorſo libri ligentur, ne ligatura impediat, quò minùs Tabulæ integrè pleneque oculis pateant, eque fundo emineant.